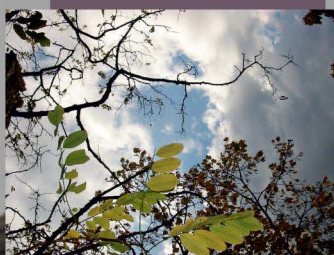

HYPERION

Revistă de cultură • Anul 29 • Numărul 4-5-6 / 2011 (204-205-206)

Eminescu in aeternum:
pp 111-128

Poetul este
a s e m e n e a
viermelui de
mătase: el își
creează propria
viață și atmosferă –
alta decât cea a prea
comunei realități
înconjurătoare -
contribuind cu
mijloace proprii la
înțelegerea celei
din urmă. Trăirea
obișnuită este ca o
zbatere veșnică a
valurilor mării,
învălmășindu-se
continuu în eterna-i
neodihnă, pe când
cealaltă trăire,
trăirea poetică,
este un flux al
intuiției care constă
într-o viziune
penetrantă asupra
realității, în
descoperirea unui
sens (s.n.) al
lucrurilor mai adânc
decât cel practic, pe
care li-l conferă
intelectul nostru.

Valentin Coșereanu

CUPRINS

Accente

Gellu DORIAN - Crez poetic	1
----------------------------------	---

Atitudini

Christian W. Schenk - O foarte scurtă retrospectivă editorială	2
--	---

Invitatul revistei

Gellu Dorian în dialog cu Christian W. Schenk	3
Christian W. SCHENK - Cu mine spre Colhida, Eu sfârșesc scoică	11

Dialogurile revistei

Adrian Alui Gheorghe în dialog cu Dimitrie Grama	14
Irina Cercel în dialog cu Ileana Cantuniari	18
Andra Rotaru în dialog cu Magda Cărneci	20
Andra Rotaru în dialog cu Felix Nicolau	22
Andra Rotaru în dialog cu Naomi Ionică	23

Anchetele revistei

Cum este cu puțință canonul?!	25
Scriitorul - destin și opțiune	27

Antologia revistei

Ioan ES. POP - 12 octombrie 1992	30
--	----

Poesis

Iulia MILITARU	31
Virgil COSTIUC	32
Naomi IONICĂ	34
Mihai HUTOPILA	35
Virgil DIACONU	36
Vlad SCUTELNICU	37
Petruț PĂRVESCU	38
Vasile PROCA	39
Sterian VICOL	40
Vasile IFTIME	41
Marian FLOREA	42
Mircea POP	42
Ruxandra NICULESCU	43
Mihai MERTICARU	44
Vasile ZETU	45
Marius IRIMIA	46
Angela BACIU	47

Beletristică

A.G. Romilă - Balta	48
Dan PERȘA - Muza spintecată	49
Elena CARDAȘ - Travian pe pâine	52
Aurel ANDREI - Poveste din secolul XX	56
Cezar FLORESCU - Vocea din off	63
Matei BĂLAN - Fără cer albastru	65
Mircea OPREA - Mirare de voi	67
Adrian BUZDUGAN - Bulgărele din cer	71

Teatru

F.M. DOSTOIEVSKI - Soțul Akulinei	74
Irina Roxana GEORGESCU - Ceaiverde cu două cuburi de gheață	82

Jurnal

Carmelia LEONTE - Jurnal spaniol (V)	87
--	----

Cronică literară

Lucian ALECSA	
Postume din timpul vieții	90
Mainimicul, ritual poetic	91
Mirarea de mine	93
Mircea A. DIACONU - D'ale criticii, fără Ioan Groșan	94
Emanuela ILIE - NORA IUGA. În lumea „dactilografei de noapte”	96

Aida HANCER - ROBERT ȘERBAN - Pentru un poem simplu

ca moartea	97
Ion ROȘIORU - Distilarea textuală a banalului cotidian	98
Monica PATRICHE - ANA BLANDIANA și zborul ca unică șansă	101
Dumitru VELEA - „Poezioare” cu mireasmă de busuioc	102
Viorela CODREANU TIRON - Cerul infernului de ION CATRINA	104

Relecturi

Radu VOINESCU - Iluzia Iluziilor literaturii române	105
---	-----

Eminescu în aeternum

Valentin COȘEREANU - 3. Niveluri de sublimare poetică (10)	111
Smaranda PINTILEI - Istorie și (sau) social în manuscrisele eminesciene	115
Ana-Elisabeta FLORESCU	
Veronica Micle sau povestea unei iubiri cu final... neacceptat	118
Onorata în(cetățenie) a poeziei	122
Christian W. SCHENK - Mihail Eminescu Leben, Wirken und die deutschen Einflüsse	125

Universalis

Gerard GASSON - Scrisori din Africa	129
Din manifestele avangardei ruse	132
Poeți contemporani germani	138
Matilde ASENSI - Totul sub cer (2)	139
Amelia ROSSELLI - Poezia, autenticitate și mască mistificatoare	147
Geo VASILE - Răsul și uitarea	151
Giorgio CAPRONI - Poezii	152

Eseu

Al. CISTELECAN - Schiță în cărbune - Andrei Bodiu	154
Constantin COROIU - Octavian Paler și tema Destinului	156
Simona-Grazia DIMA - Tenebrele „vârstei ingrate”	158
Marius CHELARU - Din istoria poeziei de sorginte niponă la noi	160
Liviu PENDEFUNDA - Poetul și catezela luminii	162
Dumitru MATEESCU - Elemente ale unei filosofii a lipsei	164
Dumitru LAVRIC - De la „ultimul fanariot” la „ultimul Caragiale”	166
Gică MANOLE - Note pe marginea unui eșec istoric	171
Petru URSACHE - Starea chenetă a geniului	174
Paul GORBAN - Sens și ludic în comunicarea poetică	176

Aniversări

Radu FLORESCU - 50 de ani	180
---------------------------------	-----

Memoria

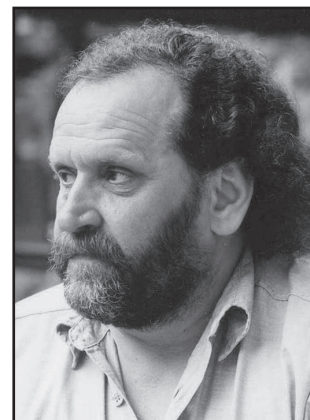
Victor ILIEȘIU (1916-1984)	182
----------------------------------	-----

Premiu

Andreea TELIBAN - nebunii caută drumul spre casă, nu vom sfârși nicidecum, măcinându-mă lent	185
--	-----

Note, comentarii, idei

Mircea OPREA	
Un succes pentru toate vârstele	187
Când personajele se revoltă împotriva autorului	189
Geo VASILE	
Nemo propheta in patria	192
Iluminări în crepuscul	192
Lucian GRUIA	
Ștefan Doru Dăncuș - SCRUM	193
Abel, poetul	194
Mihail VAKULOVSKI - Sebastian de vis	195
Ionel SAVITESCU	
Ascensiunea Franței	195
Mănăstirile, focare de cultură	195
Mircea M. POP - Două studii valoroase	197

Gellu DORIAN

Crez poetic

Cine nu crede în poezie cu adevărat, nu ca o salvare sau porțiță de intrat în lume, de așezare într-un loc comod în care să te instalezi iar lumea să te admire ca pe un erou, acela nu este poet, ci autor de versuri pe care le scoate din când în când ca pe niște medalii pe haine, la diverse ocazii. Poezia este o continuă ardere a sufletului într-un trup lăsat de Dumnezeu pe pământ pentru a fi candelă, este legătura ta cu Divinitatea, atunci când aceasta și-a pus în tine parte din existența ei veșnică. Poezia nu se acoperă cu mândrie, cu trufie, cu glorie de o zi, de zurgălăi zăngănitori și beteală sclipitoare, poezia nu se trîmbițează în urechile surde ale celor care nu aud decît foșnetul lacom al banilor, poezia nu este o femeie care se vinde ușor, nici măcar nu se vinde în vreun fel, nu este gura plină de injurii și blesteme, de blasfemii și aroganță, ci ea, poezia, este acea stare de veghe continuă ce-l ține în viață pe poet și după moarte, este glasul șoptit care se aude doar în urechile celor care știu că lumea nu ar fi ajuns pînă aici, dacă poezia nu ar fi existat în sufletele celor care au ars pentru a lumina calea plină de întuneric a timpului. Totuși, dacă se poate spune că unde dragoste nu e, nimic nu e, nu pot spune, parafrazîndu-l pe Apostolul Pavel, dacă poezie nu e, nimic nu e! Însă pot spune că acolo unde nu este poezie, sufletul este mai sărac, trupul trece mai greu prin viață, fără bucuria pe care numai spiritul acesteia ți-o poate da. Poezia adevărată, cea născută din har, nu din facere, nu ține cont de vremuri, de restriști, de bunăstare, ci doar de beatitudinea împlinirii frumuseții lui Dumnezeu pe pământ. Poezia adevărată este Poetul adevărat.

*

Cum să definesc poezia, fie ca „gen proxim”, ori ca „diferență specifică”? Știam că *poesia*, așa cum îmi place să scriu acest cuvînt atunci cînd scriu poezie, nu are o definiție, decît cea de gen literar, ca-n manuale, sau cea de DEX, în care caracterul științific îi secătuieste substanța, savoarea, frumusețea, farmecul, încîntarea...Cuvîntul în sine are toată încărcătura care acoperă cu îndeșulare ceea ce se face bine în domeniu și dezvăluie tot răul atunci cînd se face rău, cînd se scrie prost. Trimiterea la talent, atunci cînd se scrie poezie, nu mai este necesară: este suficient talentul care face ca poezia să fie, ori lipsa de talent care face ca poezia să nu fie...Și atunci definiția este gata. Cînd definim astfel de *datus-uri*, riscăm să greșim foarte mult, să picăm în naivități sau în truisme care ar face mari deservicii genului în sine, nu cuvîntului în sine. Putem însă afirma că poezia, în literaturile lumii, este un „gen proxim”, „diferență specifică” făcînd-o celelalte genuri, care, împreună cu poezia, fac *totum-ul* într-un spațiu literar. Ea se confundă cu limba în care este scrisă și acoperă istoricul unei astfel de limbi care și-a găsit calea de afirmare identitară prin poezie. Nu mă hazardez deloc să dau o definiție poeziei. Prefer să-i descopăr frumusețea, adevărul acesteia, citind-o, scriind-o, promovînd-o, făcînd mai puțină teorie, care, vorba lui Gellu Naum, „ucide poezia”. Nici măcar nu spun că „poezia este poezie, atunci cînd este cu adevărat”, pentru că aș încerca o definiție, totuși, cu care, nu-i așa, nu aș fi de acord.

Christian W. SCHENK

O foarte scurtă retrospectivă editorială

– CĂRȚI DE POEZIE ROMÂNĂ APĂRUTE ÎN GERMANIA –

Ce caut cu interes și nu găsesc, nu există la fel ca și o carte fără difuzare nu are nici un fel de valoare. Pare superficial dar aceasta este realitatea. Spre deosebire de România, în Germania difuzarea unei cărți publicate nu prezintă nici o problemă și nici costurile nu depășesc anumite limite ale bunului simț. Deci, făcând o retrospectivă a ultimilor 20 de ani – sau mai exact de 20 de ani încoace – și ținând cont de „existența reală” a acestor cărți, ajungem la concluzia că este o adevărată minune a găsi multe cărți românești în traducere germană în această imensă junglă editorială. Avem la dispoziție Biblioteca Națională Germană unde putem urmări toate aparițiile, dar nu tot ce găsim acolo este și pe piață. Luarea la cunoștință nu este suficientă! Cartea, autorul trebuie să existe, fie în librării (la comandă), fie la cartea prin poștă online. Indiferent pe ce cale, dar – cum am spus – ce nu se găsește, nu există. Plecând de la această premisă am reușit să găsesc ceva peste 80 de cărți traduse în germană sau scrise în germană despre România, dintre care 48 de poezie, ceea ce nu însemnează că nu există mai multe.

Editurile cu cele mai multe titluri sunt în primul rând editura Pop (Traian Pop) unde am găsit 16 cărți de poezie existente pe piață, editura Bărbulescu (Radu Bărbulescu) 6 cărți de poezie, editura Dionysos 17 cărți de poezie, editura Ammann (Egon Ammann, Elveția) cu 4 cărți. Deci aceste edituri au publicat (și difuzează) 43 de cărți de lirică (din ce-am putut găsi cum caută tot interesatul de poezie română). Restul se împarte, cu câte o carte sau două, între alte edituri mai mult sau mai puțin cunoscute. Ciudat este faptul că editurile pomenite mai sus sunt toate – cu excepția editurii Ammann – edituri mici în comparație cu „giganții” care domină piața germană, dar aceste edituri fac adevăratul Lobby literaturii – în special liricii – române. Mai este de remarcat faptul că primele trei edituri au editori proveniți din România!

Care autori sunt publicați? Criteriile de selecție sunt, ca peste tot, mai subiective mai întâmplătoare dar și valorice. Fiind doar o trecere în revistă voi enumera doar câțiva: Mihail Eminescu, Vasile Alecsandri, Nichita Stănescu, M. Constantinescu, Emil Hurezeanu, E. Fernea, Constantin Dragoș, Marian Drăghici, Florica Madritsch Marin, Ioana Nicolaie, Mircea Cărtărescu, Mircea Dinescu, Robert Ștefan, Daniela Steins, Rolf Stolz, Rodica Draghinescu, Liliana Ursu, Carmen-Francesca Banciu, Coman Sova, Mircea M. Pop, Ion Mureșan, Daniel Bănuțescu, Gheorghe Istrate, Ioan Flora, sau Nicoleta Esinescu (cu *Fuck You, Eu.ro.Pa!*). Mai sunt Christian Popescu, Magdalena Constantinescu, Cornel Ungureanu, Marian Popa, Dorin Popa, George Vulturescu, Lucian Vasiliu, Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Emil Manu, Gellu Dorian, Valeriu Stancu, Ana Blandiana, Cassian Maria Spiridon, Ion Caraion, Aura Christi sau Marin Mincu. Autorii cuprinși în antologii nu i-am listat și cu siguranță mai lipsesc și alții.

Institutul Cultural Român (Rumänisches Kulturinstitut – RKI) are 15 filiale subordonate Ministerului de Externe în Budapesta, Viena, Praga, Varșovia, Paris, Roma, Veneția, Lisabona, Londra, Istanbul, Tel Aviv, Madrid, Stockholm, New York și în Germania la Berlin. Toate fiind centralizate și coordonate din România (www.icr.ro), București...

RKI-Berlin (ICR-Berlin) are o bibliotecă care numără 3000 de cărți în majoritatea lor în limba română. Întrebarea evidentă care se pune este: Pentru cine este această bibliotecă? Pot să par naiv, dar dacă doresc să citesc o carte a unui autor a cărui limbă nu o știu nu mă duc la o bibliotecă a cărei cărți nu le pot citi. ICR-ul susține că planul lor, printre altele, este propagarea culturii scrise române peste hotare! Deci să înțeleg că propagarea se face trăitorilor români în Germania? Pe urmă se vorbește de manifestări culturale unde sunt invitați personalități din Germania și România. În plan nimic concret, nimic palpabil. Cine este publicat când conferențiarul sau vorbitorul din România nu știu germana și evident sunt nevoiți să recurgă sau la limba lor maternă sau la o altă limbă de circulație (engleza, franceza)? Sunt întrebări cărora nu le-am găsit nici un răspuns.

Și situarea geografică a ICR-ului Berlin mi se pare o problemă. Ce face un interesat de cultură Română care locuiește în Bonn, Köln, Mainz, Hamburg sau München, de exemplu? Distanțele sunt enorme: De la München 650 km, de la Mainz 600 km, de la mine 700 km și toate

luate dublu, dus-întors... Deci doar berlinezii vorbitori de limbă română au acces la bibliotecă. Nu se poate împrumuta o carte prin poștă sau online ca la alte biblioteci, nu este ușor a participa la o prezentare de carte sau la un forum de discuții, nu există o revistă care să poată fi abonată de interesați, nu se poate urmări online nici măcar un rezumat (în afară de program) a ceea ce se vorbește sau petrece acolo. O cochilie în care este greu de pătruns! Despre finanțarea traducătorilor, editare, tipărire sau difuzare, nici vorbă. Deci trebuie să aruncăm o privire asupra CENNAC-ului (Centrul Național al Cărții) ca să putem trage, cât de cât, o concluzie. În 2009 CENNAC-ul a participat la invitația „Buch Wien” (Carte Viena) la seria de dezbateri despre traduceri și politici de finanțare editorială „On Translation”. Aici România, prin Centrul Național al Cărții, a prezentat „strategiile românești de implementare a programelor de finanțare a traducerilor derulând aceste programe”. Ce a ieșit – că ceva trebuie să fi ieșit – nu poate fi urmărit niciunde și cum vorba nu costă nimic, vorba a rămas. Important că CENNAC-ul este prezent la dezbateri dar nu și la realizări.

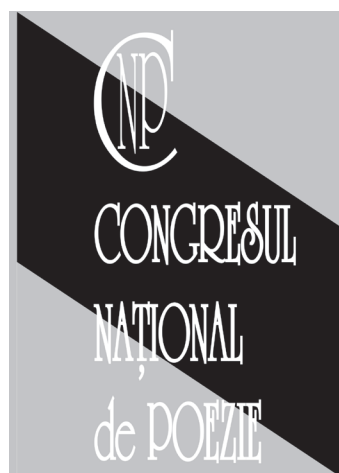
Revenind la activitățile cu care atât ICR-ul cât și CENNAC-ul se bat cu pumnii-n piept: Bursele pentru traducători! Între 2006-2010 au fost acordate 11 burse pentru traducători germani. Din cei 11 am găsit doar 5 care au luat această bursă în serios, traducând și publicând în țările de limbă germană. Structura programului mi se pare un banc de prost gust:

- Curs introductiv în teoria și practica traducerii
- Curs de literatură română contemporană
- Colaborare (unde este posibil) cu masteratele de traductologie ale facultăților de limbi străine din București
- Frecventarea cursurilor și seminariilor Universității București (unde e interes)
- Workshop (pe românește „atelier de lucru”) de traducere la casa de creație a fundației „Mircea Dinescu”
- Întâlniri și seminarii cu autori, critici literari și traducători români
- Contacte cu edituri
- Vizionări de spectacole și vizite la muzee
- Excursii... etc!

În perioada activităților au fost 138 (o sută treizeci și opt) de burseri la Centrul Cultural Palatele Brâncovenesti – Mogoșoaia. Cât a durat, cât a costat se ține sub cheie. Cu acești bani s-ar fi putut scoate – cu siguranță – toți clasicii români și-ar mai fi rămas ceva și pentru contemporani...

Traducătorii „nu se fac”, la fel de puțin ca și poezii. Sau sunt sau nu! Între „a fi” și „a nu fi” nu există nimic, dar atât ICR-ului cât și CENNAC-ului li se pare că acolo undeva este un gol care trebuie umplut cumva, chiar și cu forța dacă este nevoie.

Stimate Doamne și stimați Domni care reprezentați oficial literatura română, traducători excelenți din română în alte limbi există desigur la fel ca și traducători din alte limbi în română! Dați-le un sprijin financiar ca să poată trăi și ei (nu la Mogoșoaia) dar mai ales spre a putea publica și difuza operele atâtor mari talente românești în lume. Cu un Eminescu nu se face primăvară! Nu le impuneți – mai direct, mai indirect – pe cine să traducă sau nu! Știu ei, cum au știut dintotdeauna cum să-și facă meseria. Dar finanțați-i, în numele lui Dumnezeu, și nu aruncați banii de ochii lumii pe burse, ICR-uri, CENNAC-uri sau alte „...-uri”!

„Poezia fiind elita literaturii, trebuie să respecte regulile de bază ale liricii”

GELLU DORIAN ÎN DIALOG CU CHRISTIAN W. SCHENK

Gellu Dorian – *Christian, din câte știi, lucrezi la o nouă antologie din poezia română contemporană. Ce criterii de selecție aplici, față de prima antologie, apărută acum cincisprezece ani?*

Christian W. Schenk – Într-adevăr am reluat munca la antologia bilingvă (română-germană) cu intenția de a „comasa” lirica română de la începuturi și până astăzi având mai multe secțiuni. De la Văcărești până la Alecsandri, de la Eminescu până în perioada interbelică, poezia perioadei interbelice, creațiile între 1939-1945, poezia după instaurarea comunismului urmând cu generațiile următoare până astăzi. Evident că perioadele se intercalează și nu pot, decât în linii foarte mari, să mă auez pe o epocă. Aici doar încerc să exemplific în alb-negru cum arată „atelierul de muncă”. Doresc să introduc și o mică secțiune a poeziei proletcultiste cu notele de rigoare, dar nu sunt încă sigur. În orice caz mă voi lăsa sfătuit de prietenii, colegii și specialiștii din România și nu mă voi hazarda de unul singur pe un câmp atât de vast ca cel la care mă

duce ambiția. Ca și în antologia din 1994, „Streiflicht” (*Lumină laterală*) cuprinzând 81 de autori români contemporani, voi trimite structura antologiei specialiștilor din țară din care voi face un fel de „sistem de vot”. Știu de pe acum că voi avea mulți oponenți și critici negative, dar acest risc mi-l asum cu cea mai mare plăcere la fel cum am riscat cu Eminescu sau cu celelalte peste 20 de cărți bilingve publicate. Nici aici nu am rămas nejumulit! Cu toate astea cărțile – chiar dacă au trecut mulți ani – se pot comanda în librării sau, aici în Germania, online. Deci sunt în circulație. Criteriile de selecție? O temă foarte dificilă, o temă pe care fiecare o vede într-alt fel. Evident că valoarea este unul dintre criteriile majore referindu-mă la clasici și moderni; aceste criterii însă au fost deja puse de istoria literară. Mai greu este cu postmodernismul, cu poezia scrisă actual în țară. Aici – în afară de ajutorul specialiștilor, după cum am spus mai sus – mă las inspirat de antologiile existente în Germania, fie ele antologii autohtone sau traduceri din alte spații culturale. Evident este că oricât aş întoarce criteriile, ele tot subiective, personale și trădătoare vor fi. Nu poți împăca și capra și varza!

G.D. – *Tu ești singurul traducător în germană?*

C.W.S. – În niciun caz! Există deja traduceri pe care eu nu le voi putea depăși și nici nu ar avea sens să retraduc ceva bun doar de dragul de a fi eu traducătorul, cum – din păcate – mai este cazul. Importantă va fi omogenitatea traducerilor și acolo – însă numai acolo – unde va fi necesar voi face mici schimbări. Avem o seamă de traducători excelenți în germană și multe traduceri care nu pot fi îmbunătățite. Îmi amintesc ce mi-a spus un profesor universitar din Roma privind

**Christian W. Schenk
împreună cu
Nicolas Catanoy**

traducerile: – Cea mai mare greșeală este să retraduci în permanență una și aceeași poezie mereu, mereu și mereu! Un traducător bun, sau care se respectă, ia din traducerea precedentă ce este mai bun și înlocuiește ce nu pare prea reușit ca să dea posibilitatea altui traducător să contribuie și el, mai departe, la perfecționarea traducerii. Asta a fost prin 2000 – dacă-mi amintesc bine – la Ipotești „Zilele Eminescu”. În concluzie, dacă-ți construiești o casă, o faci cărămidă cu cărămidă, iar mai târziu o renovezi, o extinzi sau mai faci schimbări. În niciun caz nu vei dărâma toată casa până la fundament atunci când vrei s-o zugrăvești sau să-i schimbi o țiglă...

G.D. – *La ce editură va apărea?*

C.W.S. – La „Fallendream/media”, fosta ed. Dionysos care și-a extins aria pe mai multe medii. Tipărită va fi la editura/tipografia BOD care garantează cea mai mare arie de răspândire și difuzare. Acolo am tipărit și celelalte cărți fiindcă-mi dau garanția, peste ani, că volumul va fi bine mediatizat și că în trei zile comanda ajunge la destinatar (librărie, bibliotecă, persoană fizică etc.). De asemenea, BOD are contracte cu cei mai mari difuzori de cărți din lume ca „Amazon” sau „Libri” de exemplu. Un alt deosebit avantaj este că nu mai există tiraj! Cartea va fi tipărită după comenzi. Un sistem nou și foarte eficient. Nu mai stau acum pe 200, 500 sau, știu eu, pe 1000 de exemplare cu care nu știu ce să fac. Costurile de depozitare depășesc cu mult suma anuală plătită la BOD pentru a reține cartea în memoria calculatorului. Deci eu hotărâsc cât timp va rămâne cartea pe piață sau când vreau s-o scot. Eminescu, de exemplu, este din iunie 2000 pe piață iar la „Amazon” poate fi comandată astăzi și ajunge mâine (service 24 de ore).

G.D. – *Iată că după o perioadă de tăcere, de acumulări, de singurătate și reorientări în viața ta, revii în presa din România cu texte noi, cu acest proiect. Este o nouă*

etapă sau o continuare a ceea ce ai lăsat pe masa de lucru cu ceva timp în urmă?

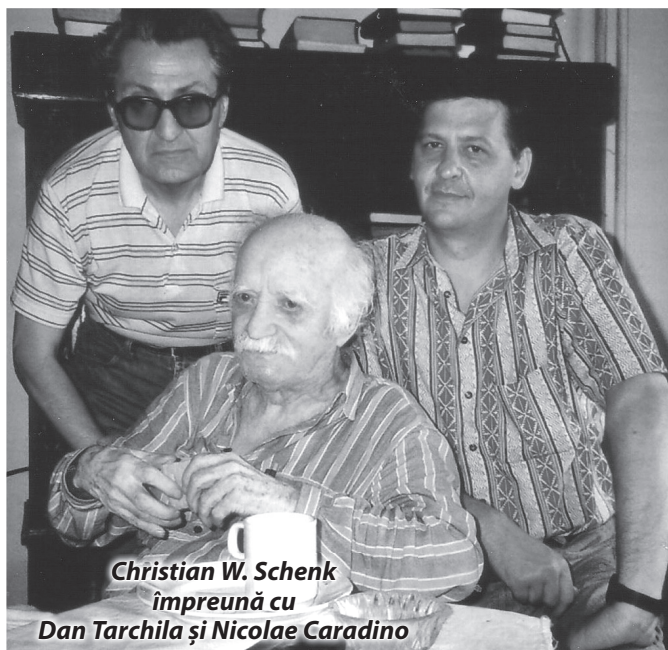
C.W.S. – Într-adevăr, am trecut printr-o perioadă foarte grea în care nu am scris nimic, în afară de câteva exerciții de stil, nu aveam ce spune și ceea ce aveam îmi spuneam mie însumi. Dar, după cum spui, am revenit cu texte noi și încerc să mă reîncadrez în ambele literaturi, să-mi regăsesc locul. Am avut un gol de 7 ani! Proiectul antologiei este un proiect pe care l-am început cu mult înainte de prima antologie din 1994 și pe care l-am întrerupt doar lucrând la Eminescu și pe urmă din nou între 1996 până anul acesta. Trebuie să recitesc textele anterioare, să restructurez, să completez lipsurile, să mă reorientez în literatura actuală, după care să mă repun în legătură cu „competenții” din țară.

G.D. – *Te-ai mutat din Kastellaun la Boppard. Ești mai aproape de locurile peregrinărilor marilor clasici germani. Se spune că privești din casa ta stânca Loreley. Știi că pe un poet autentic nu-l copleșesc astfel de locuri pline de amintiri cu greutate, ci dimpotrivă îl stimulează.*

C.W.S. – Din Kastellaun m-am mutat mai demult într-un alt orașel între Kastellaun și Boppard pe Rin. Abia de anul trecut locuiesc în Boppard. Sunt într-adevăr aproape de locul peregrinărilor marilor clasici, de locul marilor balade și de locul unde au fost scrise mari opere ale lumii: „Țara Rinului Mijlociu”. Nu privesc din casă chiar pe Loreley, însă sunt la câteva minute cu mașina acolo. Am fost copleșit de aceste locuri cu peste 35 de ani în urmă, când am venit pentru prima dată aici, acum însă – de multe ori – am un sentiment de sufocare și mare respect față de cei care au fost, au creat sau au trecut pe aici și s-au lăsat inspirați: Goethe, Schiller, Heine, Heidegger, Chamisso, Liszt, Bach, Beethoven, Lenau și mulți alții. Posibil să fi

**Christian W. Schenk
împreună cu
Cristina și Nicolae Breban**

trecut și Eminescu pe aici, chiar dacă nu e documentat, fiindcă după poziția geografică pentru a ajunge la Berlin ar fi trebuit să treacă Valea Rinului unde se află Loreley sau localitatea unde Dr. Faust (us) trăia. Cine știe! De fiecare dată când mă vizita câte un om de cultură din țară, chiar dacă locuiam la Kastellaun (care nu e departe de Rin), simțeam acel fior ce-l cuprindea călcând la fiecare pas pe urmele marilor clasici. Mulți dintre prietenii mei au trecut pe la mine, niciunul însă nu a plecat fără un „peregrinaj cultural” la stânca lui Heine. Au fost pe aici: Vasile Copilu-Cheatră, Dan Tărchilă, Radu Beligan, Gheorghe Bulgăr, Laurențiu Ulici, Nicholas Catanoy, Silviu Stănculescu, Valeriu Anania, Dinu Ianculescu, Ioan Alexandru, Cassian M. Spiridon, Radu Florescu, George Vulturescu, Adrian Alui Gheorghe, mulți care nu-mi mai vin acum în minte și tu evident, dar nu în cele din urmă...

G.D. – Cum privești tu din acest loc lumea, poezia, dar mai ales pe poeții români pe care îi cunoști foarte bine?

C.W.S. – E unul dintre locurile binecuvântate de Dumnezeu – nu că nu ar fi și altele – deci încerc să trăiesc cât mai conștient de faptul unde mă aflu, de fiecare zi care mi-e dată. Lumea revine în acest loc fiindcă de aici – spune Heine – a plecat lumea, numai spre a se putea reîntoarce mereu. Deci sunt în permanență cu ochii pe ea. Poezia o privesc ca pe un lucru sfânt și sacru iar în naivitatea mea mai cred în Muză! Sunt atașat în mod deosebit de poeții români și, fiind partinic, nu pot spune că-i văd la fel ca pe ceilalți poeți ai lumii. Pentru mine, ei ocupă un loc deosebit și-i port în suflet oriunde aș fi, nu numai aici. Generația mea – plus/minus 20 de ani – îmi este prietenă sau eu cel puțin îi văd așa. Mulți îmi sunt prieteni, alții cunoștințe, alții colegi pe care-i respect în aceeași măsură.

G.D. – Privind mai de aproape situația poeziei românești traduse în Germania, ca să ne limităm doar la spațiul în care trăiești, cum este văzută aceasta acolo, în revistele de specialitate, în librării? Există sau nu?

C.W.S. – Eu cred că din acest punct de vedere poezia română are – față de celelalte spații literare – cea mai mare problemă. Sunt, nu pot să spun că nu, poeți traduși în germană, dar în ceea ce privește mediatizarea lor este o adevărată catastrofă. Situația asta are două aspecte: primul este că în momentul în care apare o traducere în germană suntem (cei care traducem) făcuți praf de la primul pas! Dar de cine?! De poeți români trăitori în Germania, de lectori universitari plecați din România și suntem jugulați de la bun început. Pe de o parte au dreptate, și anume, mult prea mulți poeți români vor să fie traduși în germană și se dau pe mâna unor alți români care nu numai că n-au scris/citit o poezie (decât la grădiniță sau școală), care nemaifiind trăitori pe acest tărâm își iau dreptul – sau li se acordă de către autori – de a traduce din limba lor maternă într-o limbă de comunicare învățată în câțiva ani. Ba am văzut și cazuri mai „disperate”... traduși de... Google! Îți dau doar un mic exemplu dintr-o carte oarecare, publicată bilingv în România de o editură oarecare, tot de un „poet” oarecare (nu dau spre exemplu poezia ci doar traducerea și cum este ea percepută de un cititor german):

Originalul:

*M-am trezit azi dimineată și m-am dus la piață
guvernul se certa pentru nimicuri
mi-am luat plasa sub braț
dar n-am găsit nici ardei nici morcovi
după o jumătate de ceas (poate mai mult) am ajuns acasă
cu plasa goală.*

Guvernul tot se mai certa.

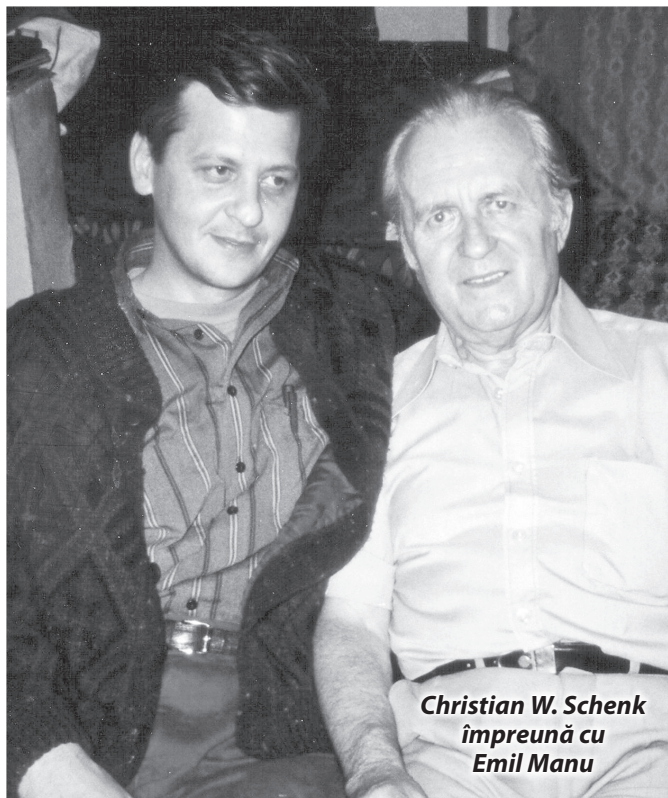
Traducerea în germană:

*Ich wachte heute Morgen, und ich ging auf den Markt
Regierung Krieg für Kleinigkeiten
Ich nahm meinen Platz unter den Armen
aber ich fand keine Paprika oder Karotten
Nach einer halben Stunde (vielleicht mehr) Ich kam
nach Hause mit leeren Netz.
Regierung ist auch noch streiten.*

Cum ar percepe un cititor român această traducere. O reproduc mai jos:

*M-am trezit în această dimineată și m-am dus la piață
război la guvernului pentru nimicuri
mi-am luat locul meu printre cei săraci
dar nu am găsit nici ardei sau de morcovi
după o jumătate de oră (poate mai mult)*

**Christian W. Schenk
împreună cu
Emil Manu**

Am venit acasă gol-net.

Guvernul se află încă cearta.

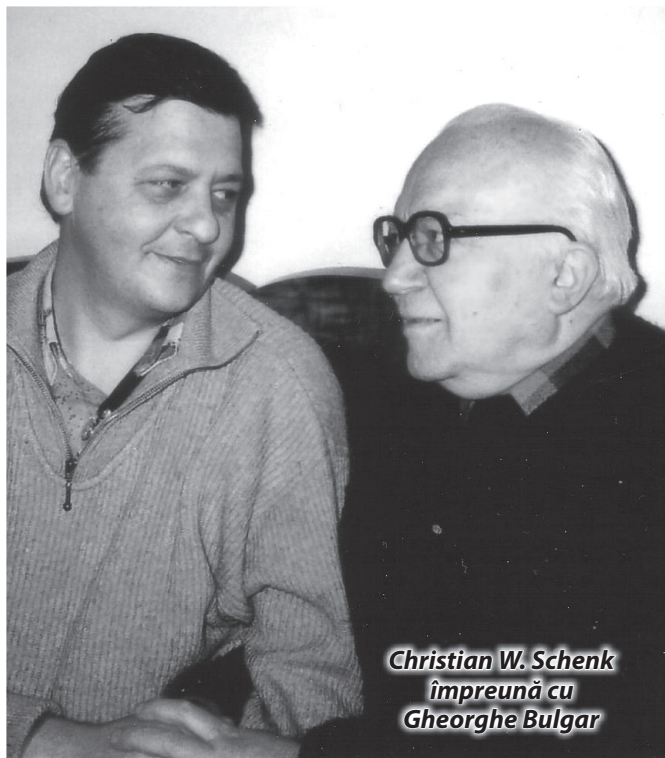
Cred că nu trebuie să mai comentez. Editura „Ullstein” de exemplu, începând din 1984, a scos o serie de volume intitulate „Poesie der Welt” (Poezia lumii). Acolo sunt volume ale poeziei din Italia, Franța, Anglia, Olanda, Belgia, SUA, America Latină, Rusia, Suedia, Bulgaria, Ungaria, Iugoslavia, Polonia, Cehoslovacia, Grecia și multe alte țări dar din care lipsește România. Cele mai multe apariții editoriale sunt despre limba și literatura română, majoritatea dintre ele scoase de către universități cu secții de românistică (în cadrul catedrelor de romanistică). Unii dintre autorii care se găsesc pe piață: Sandra Triadafillu, Andrei Teusianu, Klaus H Schroeder, Dumitru Micu și Nicolae Manolescu, Daniela Olrescu, Werner Bahner, Hanns Friedrich Schürr Hans Jeschke, Alexandru Oprea, Mircea Cărtărescu și Gerhardt Csejka, Jürgen F. Salzer, Marian Popa, Eva Behring, Klaus Bochmann și alți câțiva. Poezie: Constantin Dragoș, Rodica Draghinescu, Mihail Eminescu, Aura Christi, Ion Caraion, Marin Mincu, Cassian Maria Spiridon, Ana Blandiana, Gellu Dorian, Adrian Alui Gheorghe, Radu Florescu, Marin Sorescu, Dorin Popa, George Vulturescu, Lucian Vasiliu, Stefan A. Doinaș, Emil Manu, Valeriu Stancu și alții care-s mai greu de găsit chiar pe lista Bibliotecii Naționale Germane. Prin 1994 am încercat – capul fiind fost Laurențiu Ulici – să acumulăm fonduri, cu sprijinul mai multor ministere, special pentru traduceri, traducători și tipărire în diverse țări. Pe lângă asta să instaurăm o instanță (cu oameni de specialitate) pentru un fel de „brevet” de traducător. Dar ca mai toate planurile și din ideea asta s-a ales praful și pulberea. În concluzie, raportat la celelalte state, răspunsul corect și fără ocolite ar fi: Nu există!

G.D. – Tema celei de a IV-a ediții a Congresului Național de Poezie, pe care-l organizez în iunie la Botoșani, Ipo-tești și Suceava, este „Poezia română în context european. Cât de tradusă este poezia română în Uniunea Europeană? Cât de cunoscuți sunt poeții români contemporani în acest spațiu, în care limba română este una din cele șapte limbi oficiale?” Ce ne poți spune din acest punct de vedere? Fă un tur de orizont prin marile centre culturale ale Uniunii Europene: Berlin, Bonn, Paris, Londra, Roma, Madrid, Luxemburg, ca să nu mai vorbim de Stockholm, unde an de an se ia pulsul la cel mai înalt grad în domeniul literaturii?

C.W.S. – Cum am spus și mai sus, poezia română în ansamblu nu este cunoscută mai ales că foarte mulți clasici pur și simplu nu există! O să auzim la acest congres foarte multe ode de laudă despre poezia română în context european, dar nu avem voie să credem tot ce auzim. Nu e vorba, sunt foarte mulți care fac mult, alții care-și dau silința, alții care dau din gură (ca peste tot de altfel). Sunt foarte puțini cei care au curajul să spună lucrurilor pe nume. Noi, cei care încercăm promovarea (chiar pe tema acestui cuvânt „promovare” au avut loc discuții epuizante și fără sens) literaturii române, suntem izolați, ruși, dezorganizați, învrăbiți, dezinteresați de ceea ce fac alții sau chiar răuvoitori. Cum se poate oare, într-o astfel de atmosferă, face ceva? Nu avem lobby fiindcă ne tăiem singuri crengile de sub picioare, iar fără lobby orice încercare este sufocată-n miez! Nu suntem perfecți dar suntem. E greu a face un tur de orizont acolo unde nu este orizont. Cam băjbăim în întuneric. Încercarea de a găsi ceva e ca și cunoscutul căutat al acului în carul cu fân. Există în Europa multe centre culturale, societăți sau asociații (majoritatea afiliate sau guvernului României sau unor universități de aici). Deci, „raza lor de bătaie” este minimă. Există aici în Germania două organizații mai importante pentru limba și literatura română (unde sunt și eu membru): „Balkan-romanisten-Verband” (Societatea Balcaniștilor Germani) și în „Süd-Ost-Europa-Gesellschaft” (Societatea Germană pentru Europa de sud-est) care mai fac câte ceva, ceva care însă nu se compară nici pe departe cu amploarea unei întruniri în România. Se vorbește, se fac propuneri dar nimic până acum nu a fost pus în practică. De ce? României îi este indiferent. Nu

**Christian W. Schenk
împreună cu
Eugen Simion**

**Christian W. Schenk
împreună cu
Gheorghe Bulgar**

sunt fonduri (doar cotizațiile noastre); Germania are interesele ei. Cine sunt membrii? Profesori universitari, lectori, puțini poeți și dintre traducători sunt singurul. Mai sunt invitați – când sunt fonduri – pe ici, pe colo, câte un profesor sau academician din România. Cam atât! Prin Suedia, Franța și Belgia se mai face câte ceva, dar noi (cei care traducem) fiind atât de dezbinați nu avem acces la alte țări neștiind limba cu toate că toți traducătorii din toate colțurile lumii s-ar înțelege lesne în limba română. Eu nu știu ce fac cei de dincolo la fel de puțin cum nici ei nu știu ce fac eu. Dacă în interiorul unei țări este o lipsă totală de comunicare în acest domeniu, cum să ne înțelegem cu cei din alte țări? Guvernul României e total lipsit de interes. Nu am fost niciodată invitat la vreo manifestare culturală românească în Germania. Între 1991-1996 am fost invitat anual la Ambasada României, de atunci cu toate că le-am dat datele n-am mai auzit nimic de acolo. Atașatii culturali nu fac nimic (postul ar trebui desființat), ambasadorul are alte probleme și alte priorități. Singurii, idealistii, mai fac și ei ce pot, pe buzunarul lor, ca pe urmă să fie huliți. Acesta să fie oare destinul literaturii române care totuși a dat mari valori? Citez doar unul care-mi stă la suflet: George Bacovia care se poate măsura, poate chiar întrece, cu Georg Trakl sau Georg Heym!

G.D. – Poate fi comparată poezia română, din toate timpurile dar mai ales cea de azi, cu poezia care se scrie în lume? De ce poeții americani de azi, de exemplu, sunt luați ca modele, chiar dacă modalitatea lor de exprimare și acceptare estetică a textului poetic este total diferită de generozitatea stilistică a poeziei de la noi? Această generozitate stilistică și lexicală face mai greu traducibilă poezia română?

C.W.S. – Desigur că poezia română din toate timpurile poate fi comparată cu cea scrisă în Germania; în lume

mi-e mai greu să spun ceva concret fiindcă trebuie să apelez la traduceri și n-ar fi corect. Referindu-mă la poezia germană contemporană, este o mică diferență de cea din România. Revistele și asociațiile literare se întreabă de peste 20 de ani încoace dacă poezia mai este lirică sau lirica mai este poetică? Cea mai importantă revistă literară, „Mercur”, care adună în jurul ei crema poeziei germane ajunsese la concluzia că diferența dintre poezie și proză aproape nu mai există (la jubileul numărului 600). Poezia fiind elita literaturii trebuie să respecte regulile de bază ale liricii. Nu neapărat rima cât în primul rând diferitele figuri de stil care diferențiază poezia de proză; astfel s-a ajuns atunci la concluzia că ori rămân paginile albe mângălite doar cu câteva cuvinte, ori că pagina se sufocă de atâtea cuvinte pline de proză fără să mai rămână un petic alb pe hârtie... Se vorbea de „producători” de lirică prozaică fapt care a declanșat o avalanșă în lumea literară postmodernă. Tot ceea ce se numea lirică până atunci a fost călcat în picioare; lipsa ordinii poetice, accentuarea, ritmul, melodia, aliterațiile, figurile de stil în general, metafora, anafora, zeugma etc. erau pe cale de dispariție. „În timpuri prozaice citiți poezie! Dar de unde?” – spunea la un moment dat Lutz Hagedstedt în articolul „Cât de lirică mai este poezia”. După aceste discuții – și germanii sunt foarte conformi și cuminți în ceea ce fac – redactarea celui mai mare ziar de bulevard din Germania „BILD Zeitung” a lansat în 1994 o acțiune intitulată „Cine mai știe să scrie poezie?”. După câteva luni poetologul Robert Gernhardt a oprit îngrozit acțiunea ajungând la concluzia că nici cei despre care se credea că știu să scrie poezie n-aveau habar de lirică. Astfel a ajuns la concluzia, definitivă pentru el, că orice poet trebuie să învețe meseria de la calapod asumându-și un instrumental poetic, înainte de a „jongla” cu fraze și versuri. Traducerile pe care ți le-am trimis nu sunt neapărat reprezentative în acest context. Americanii – reiese atât din istoria cât și din politica lor – s-au autoizolat de restul lumii devenind pe cât se poate de egocentrice și deci lipsiți de orice deschidere pentru literatura lumii. Excepții fac, desigur, marii exilați din Europa celui de Al Doilea Război Mondial, oameni de cultură care nu pot fi alăturați americanilor. La mijlocul anilor '40 Allen Ginsberg a lansat în New York o boemă literară care mai târziu va fi cunoscută

**Christian W. Schenk
împreună cu
Marin Sorescu**

sub numele de „Beat Generation” și care treptat s-a revărsat și peste Europa culminând cu „hippyștii”. O mișcare sau un fel de a genera viața și cultura liberă, o libertate greșit înțeleasă și inadaptabilă culturii și mentalității europene. Astfel s-a născut și poezia „eliberată” de toate convențiile; deci s-a deschis o cale de manifestare tuturor. Întotdeauna s-a scris multă poezie, dar de atunci poeziile s-au potențat până la absurd ajungându-se a nu se mai putea diferenția diletantismul de valoare, pentru cititori evident. Mari poeți s-au lăsat duși de acest val pierzând-și credibilitatea. Cu cât creștea numărul poezilor cu atât scădea cel al cititorilor. Astăzi cine mai citește poezie contemporană? Cum înainte tot ce venea din Germania era bun acum s-a ajuns să se preia fără mari întrebări tot ce vine de dincolo de ocean. O nouă subcultură s-a născut strivind sub povara ei adevăratele valori. Poezia română nu este mai greu traductibilă decât poezia germană în română sau invers! În ceea ce privește „americană”, bănuiesc că da.

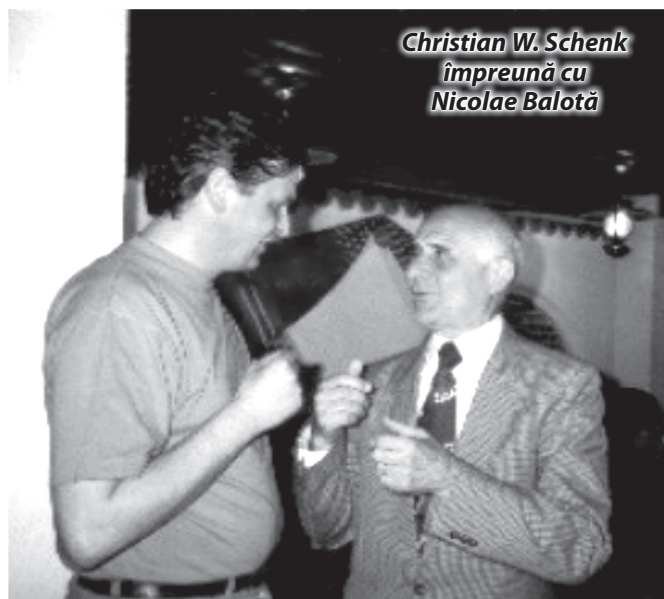
G.D. – Cunoști foarte bine piața revistelor literare de la noi. Sunt acum cu mult peste sută. Nu toate contează. Însă existența lor definește o efervescență a vieții literare, de la cele mai înalte performanțe la cele mai joase, de club, familie sau apartament. Poți compara o astfel de efervescență a aparițiilor revistelor literare de la noi cu cea din Germania în care locuiești. Câte reviste apar acolo și care este circulația lor?

C.W.S. – În privința revistelor literare aș putea spune că este o fluctuație și mai mare. La ora actuală apar peste 250 de reviste, însă cum spui și tu, unele – foarte puține – de mare valoare, altele de asociații, club sau cenaclu. Majoritatea sunt efemeride. Am numărat din curiozitate revistele apărute după 1950 și care astăzi

nu mai există ajungând la 500 unde m-am oprit fiindcă lista continua! Toate revistele literare, cu excepții, apar anual sau de două ori pe an sub formă de carte de la tiraje minime până la minuscule sau trase pe copiator. M-am oprit doar la câteva mai interesante, foarte puține însă cu mare tradiție, la fel ca cele din România. „Mercur” – revistă pentru gândire europeană – Stuttgart (1947), „Neue Rundschau” – Berlin (1890) „Schreibheft” – Essen (1977) sau „Euphorion” din Heidelberg care apare din 1894. Restul revistelor existente sunt fondate între anii ’70, 80, 90 sau după 2000! Interesantă mi se pare și revista scoasă în cooperare (Franța/Germania) „La mer gelée” – Paris/Dresda din 2004. Nu trebuie uitate meritele lui Traian Pop care scoate din 2005 revista „Matrix”. Cum a evoluat în ultimii ani nu pot spune. Circulația acestor reviste este asemănătoare cu România. E bucuros cine o primește și fericit acela care are cui să o dea. De mare circulație se bucură marile cotidiene care în fiecare duminică au și o pagină dublă de cultură. Nu trebuie uitat nici faptul că în Germania sunt peste 250 de societăți și asociații literare, toate foarte active și omogene în privința promovării autorilor.

G.D. – Apropo de Premiul Nobel. Germania stă bine la acest capitol, față de România. Ultimul premiu de acest fel, luat de Germania, a fost obținut de o scriitoare născută și trăită mult timp, până la maturitate, în România. Este vorba de Herta Muller. Ce face ca literatura scrisă acolo, fie și de un spirit încărcat cu nuanțele existenței românești, să fie mai lesne de luat în seamă?

C.W.S. – Germania are 102 premiați Nobel dintre care 7 pentru literatură, Franța însă stă la secția literatură mult mai bine, din 57 de premiați sunt 14 pentru literatură. Dar cum foarte bine știm, premiul Nobel pentru literatură nu are doar criterii valorice! Evident că valoarea este foarte importantă, însă temele politice și sociale predomină. Nu era vorba de nominalizarea lui Marin Sorescu? Totul foarte intern, foarte ascuns, până s-au găsit câțiva, ale căror nume nu are sens a fi publicate, să pună bețe-n roate în loc să dea „mână cu mână” și să se bucure că și România are un

**Christian W. Schenk
împreună cu
Radu Beligan**

premiat Nobel pentru literatură! Dacă e să facem doar un scurt bilanț al premiilor Nobel raportat la circulația limbii și la numărul de locuitori, ajungem nedumeriți la întrebarea pe care mi-ai pus-o. Danemarca (ceva peste 5 milioane de locuitori) are 13 premii din care 3 pentru literatură. Finlanda (în jur de 5 milioane de locuitori) cu 4 premii, 1 pentru literatură. Ungaria (aproape 11 mil. de locuitori) are 10 premii din care 1 pentru literatură. Norvegia (sub 5 mil. de locuitori) 12 premii din care 2 pentru literatură. Suedia (ceva peste 9 milioane de locuitori), 28 de premii din care 6 pentru literatură. St. Lucia (170.000 locuitori) 2 premii Nobel din care unul pentru literatură. România (peste 21 milioane de locuitori) 2 premii: Elie Wiesel și George Palade; niciunul pentru literatură. Ciudat mi se pare faptul că Elias Canetti este listat în academia suedeză ca premiat pentru Bulgaria cu toate că acesta avea de mult cetățenia engleză și trăia în Elveția. Acolo unde este discordanță și unul sapă pe altul, nu poate ieși nimic bun. Herta Müller s-a distanțat din timp de aceste „lucrături” găsindu-și locul într-unul din spațiile care i s-au părut ei a fi mai securizate și uite că a reușit. În România s-ar fi pierdut cu siguranță la fel cum s-ar fi pierdut aici dacă s-ar fi lăsat pe mâinile conaționalilor...

G.D. – *Cum sunt privite cărțile românești prezente la târgurile din Germania, în special la cel mai mare târg de gen, cel din Frankfurt?*

C.W.S. – Foarte simplu: Sunt trecute cu vederea. Toată România are un stand de cărți de mărimea unei edituri germane mici și așa de ascuns că trebuie să te orientezi cu busola să ajungi acolo. Se mai rătăcesc câțiva pe acolo – cei mai mulți dintre ei români care vor să-și mai audă limba – dar mare circulație nu e. Stau secretarele la o cafeluță, mai are una grijă de standul vecin. La urma urmelor la acest târg internațional este vorba de a reprezenta țara prin literatura ei. Evident că locurile sunt cu cât mai centrale cu atât mai scumpe. Nu are România atâtea bani, măcar o dată pe an, să investească în mai mulți metri pătrați pentru mai multe standuri? Îi este atât de lehamite guvernului (și nu Ministerului Culturii) de literatura care s-a făcut și se mai face în țară, încât își bate joc de ea. Mai bine

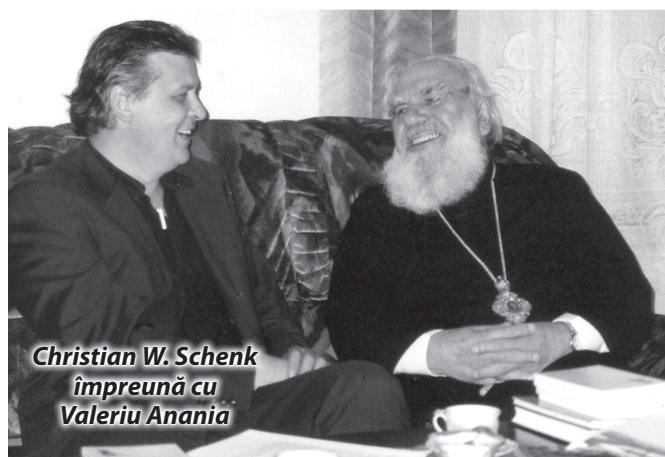
lipsă totală decât așa o „chiriboanță” pusă la ieșirea de refugiu. Și asta-i poate o soluție bine calculată...

G.D. – *Fac scriitorii români ajunși la astfel de târguri lobby semenilor lor din țară, literaturii din care provin?*

C.W.S. – Nicidecum! Câteva edituri mai mari își prezintă interesele și cel puțin una dintre ele (nu vreau s-o numesc) măgulește „târgul” cu traduceri în română ale clasicilor germani. Își fac singuri lobby și prezintă lobby-iștii, nu însă valorile într-adevăr reale. Pe urmă mai vin cărți de grădinarit, de pescuit, de vânat, de tricotat și tot așa mai departe. O singură dată a fost România prezentată cât de cât. Cel mai bine s-a prezentat „Paralela 45”. Nu-mi amintesc anul, știu însă că am fost acolo împreună cu Doinaș, Caramitru, Breban, Tomești care au prezentat un minunat CD Eminescu și câțiva reprezentanți ai Ministerului Culturii. Dar și acolo s-a ivit un „mare” editor din București care și-a bătut de-a dreptul joc de acel CD făcut cu multă muncă și puțini bani spunând că la anul le va arăta lor cum se face așa ceva! Avea intenția să facă un CD Caragiale... păi Caragiale a rămas! Important că s-a pus în scenă în fața televiziunii și a celor care vizitau standul. Cred că anul acela era dedicat României. Se poate să mă înșel fiindcă și înainte și după am fost în nenumărate rânduri acolo, aproape an de an.

G.D. – *Ce-i lipsește scriitorului român să fie luat cu adevărat în seamă și în altă parte?*

C.W.S. – În primul rând unitatea și lipsa recunoașterii valorilor altora – fără invidie ascunsă sau fățîșă – că valori sunt, slavă Domnului, destule în România! Ba așa avea curajul să spun că România are mai mulți poeți buni, la ora actuală, decât Germania. Ce-i mai lipsește? Respectul de sine însuși cât și față de ceea ce publică fiindcă numai astfel poate respecta și aprecia pe alții. Poeții „nu mai au timp” să citească cărțile confrăților. Materia primă literară pe care o are România trebuie mediatizată mai bine și nu strangulată. Fondurile, pornind de la indolența guvernamentală, sunt mult prea mici și se ajunge mult prea greu și la puținul existent. Deci scriitorului român – în afară de unitate – nu-i lipsește altceva decât luarea lui în seamă de cei care conduc țara și care nu știu, nu pot sau nu au interes să finanțeze aparițiile autorilor importanți, clasici și contemporani, peste hotare. Cultura

**Christian W. Schenk
împreună cu
Valeriu Anania**

este fața fiecărei culturi în lume. Fiecare își coace (și aici cu mici excepții) pâinișoarele în bucătăria proprie și-i măcelărește pe ceilalți într-un abator comun – de multe ori chiar în necunoștință de cauză.

G.D. – *Nu vorbim de faptul că nici acasă la el nu este prea cunoscut, prea apreciat. Cercurile literaților români se închid din ce în ce mai mult, ignorându-se în special de la centru spre margine. Să fie asta o țară a izolării noastre, o sărăcire a arealului literar contemporan, care, mai mult ca oricând, este extrem de populat, dar neexplorat.*

C.W.S. – Cum am spus mai înainte și cum observi și tu cercul literaților se închide tot mai mult pe an ce trece. Îmi amintesc, când am revenit în 1990 în țară, multe căi erau deschise și nu-mi amintesc să fi văzut sau simțit o dezbinare. Era un respect reciproc național, un interes deosebit pentru lansările celorlalți, un sprijin pe care l-am simțit nu numai la mine, dar și la ceilalți autori. Că excepții au fost întotdeauna este cu totul altceva. S-a ajuns într-adevăr la o izolare pe care nu am mai întâlnit-o vreodată, o neexplorare a circuitului valoric național. Nu aș putea spune, după orientările mele pe câmpul literar din țară, că ar fi o sărăcie a arealului contemporan. România are – după umila mea părere – valori deosebite, valori care pot oricând concura cu cele de dincoace! Lucrând la antologie am fost plăcut impresionat de câți poeți deosebiți are România și mai ales de continuitatea valorică referindu-mă nu numai la clasici, ci până la ultimele generații.

G.D. – *Vorbește-ne despre marile tale prietenii din țară. Ai câțiva mari prieteni, sau ai avut, că unii au plecat dintre noi, a căror ușă nu se lasă, sau se lăsa deschisă oricui?*

C.W.S. – Am avut deosebitul noroc să fi fost descoperit de timpuriu (1959) la Brașov și să-mi fi petrecut vacanțele la București. Norocul m-a dus de la „Luminița” la Tudor Arghezi (Vezi și „Cum l-am cunoscut pe Arghezi” la cererea lui Gh. Bulgăre) care m-a mentorat – alături de Vasile Copilu-Cheatră – timp de mai bine de 5 ani. Prin el (dar și prin Dan Deșliu și Victor Tulse) am cunoscut o seamă de mari personalități ale culturii române. Aici, în acest spațiu restrâns, nu pot decât enumera pe câțiva fără a putea intra în substanță (corespondențe, întâlniri etc.). Astfel în prima fază

– încă a copilăriei și juneții – i-am cunoscut pe Mihai Beniuc, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu, Horia Lovinescu, și în 1959, toamna, fiind la Brașov cu Vasile Copilu-Cheatră am avut ocazia să-l întâlnesc pentru prima oară pe Lucian Blaga, care mergea spre Scheii Brașovului, dar fiind un pui de om nu m-a prea băgat în seamă. A doua oară a fost la începutul lui 1960. Pe atunci nu știam încă ceva despre el și nici cât de bolnav era. După un an s-a stins din viață. Pe Adrian Maniu l-am cunoscut în vacanța de vară a anului 1967. Mai târziu, începând cu anii 70 și mai încolo, i-am cunoscut pe Dan Tărchilă, Radu Beligan, Emil Botta, Silviu Stănculescu, Ion Finteșteanu, Nicolae Carandino, Victor Eftimiu, Valeriu Anania, Nicolae Steinhardt, Ion Alexandru, Francis Munteanu, Oskar Pastior, Ștefan. Aug. Doinaș, Gheorghe Bulgăr, Emil Manu, Geo Bogza, Alexandru Piru, Nichita Stănescu, Marin Preda, Radu Gyr, Wolf von Aichelburg, Anda Caropol, Haralamb Zincă, Florin Piersic, Anna Széles, Ștefan Bănică, Liviu Ciulei, Adrian Marino, Paul Everac, Emil Cioran, cu care am o înregistrare în germană în Paris (1984), sau Eugen Ionesco, cu care am și o scurtă corespondență (1984-1985). Prin corespondență l-am cunoscut pe Ștefan Baciuc din Honolulu, originar din Brașov. Sunt mulți care-mi scapă din perioada de dinainte de 1989. Între 1986-1989 nu am mai avut voie să vin în țară și abia după 1990 am reluat unele legături. Cu unii am rămas în relații directe de prietenie, cu alții prin corespondență, alții ne-au părăsit iar pe alții i-am pierdut din ochi (sau ei pe mine). În perioada când am fost redactor șef la revista „Convergențe Românești” (1984-1986) i-am cunoscut pe mai toți cei din exil (1984-1989). După 1990 am luat pentru prima dată legătura cu generația mea din România, cunoștințe și prietenii care s-au întetit de-a lungul vremii. Tot în această perioadă i-am cunoscut pe Ovid. S. Crohmălniceanu, Octavian Paler, Constantin Ciopraga, Grigore Vieru, Petre Stoica, Dumitru Micu, Mircea Ivănescu, Eugen Simion, Cezar Ivănescu, Alexandru Paleologu, Geo Dumitrescu, Marin Mincu, Laurențiu Ulici, Ana Blandiana, Adi Cusin, Radu Cărneci, Nicolae Breban, cât și pe cei pe care-i cunoști și tu din literatura și teatrul românesc. An de an s-au rărit prietenii și cunoștințele din prima perioadă. Unul dintre cei mai buni prieteni, Valeriu Anania, ne-a părăsit anul acesta și au mai rămas foarte puțini de atunci. Mai exact doi: Radu Beligan care-mi amintește mereu de cei mari dispăruți și Dan Tărchilă. Între timp sunt în legătură de prietenie cu mulți din generația mea, toți oameni deosebiți și plini de harul poeziei. Timpul a selectat – ca și în trecut de altfel – și a dovedit care sunt prietenii, care cunoștințele, care colegii de breaslă, unde compatibilitatea și-a spus cuvântul. Asta să nu însemne că pe cei cu care nu sunt în relații de prietenie, care-mi sunt doar colegi sau cunoștințe, nu-i apreciez în aceeași măsură. Valoarea creației este una, prietenia alta! Să fie într-un ceas bun și să terminăm discuția cu o clipă de reculegere și amintire pentru cei care nu mai sunt între noi! Îți mulțumesc pentru răbdare.

Christian W. SCHENK

Cu mine spre Colhida

Atât de mic e țărml meu de mare
încât nisipul pare o clepsidră
iar valurile scurg acea chemare
spre ultima necunoscută hidră

ce mă cuprinde și se-ntoarce-n sine
ducându-mă spre locul neștiut
al sufletelor ce se duc spre bine
în poala marelui Necunoscut.

Mă-ndepărtez din mine spre Colhida
îngreuiat de țărml meu prea mic
și mă tot duc să mă găsească crida
acolo unde alții n-au nimic.

Și mă cufund dar marea mea e mică
atât de mică cât un strop de rouă
ascunsă-n lacrimi de aporetică
ba unul fiind, ba altul rupt în două.

Clepsidra mi-a umplut faleza
pierzându-și caracterul lui totemic
lăsându-mă cu valul și sableza
să nu rămână-n urmă mea nimic.

Eu sfârșesc scoică pe tine

S-a risipit în mii de cioburi viața
umplând cu ele cerul nopții mele
urcându-se spre tine Doamne
spre tine cel neînceput
de frica mea
de oboseală
de noaptea ultimei frunți
neadăpate de lumină.

Primește mâini împreunate
cu ale tale mâini deschise
spre pavăza simțirii noastre
și nu orbite-ntunecate.

Întinde-mă ușor pe-o lastră
să-mi curgă fruntea înspre bine
căci Tu ești contopirea noastră
iar eu sfârșesc scoică pe Tine!

Suflet obosit

Măinile sunt catedrale,
degetele ture-nalte
unde clopote se-nclină
sufletului obosit.

Palmele se-mpreunează,
degetele se îmbină
și-un culcuș se naște-n mâna
veghețorului de veci.

Așteptat de inocență

Doarme-n pace nemurirea
sufletelor înrăite
obosite
de atâta greutate
ce în lume au purtat.

Veșnicia duce-n aripi
aluatul celor noi
așteptați de inocență
și dospit de centru-n care
drojdia și-a revenit.

Fetele culeg pe câmpuri
noua rouă – lacrimi prinse
inocente și divine-n
palmele
celui ce-așteaptă.

Sufocat în modă

Am încercat și eu să fiu la modă
- un mugur care se ivește toamna –
am pipăit cu degete aride
privirea altora de gust seducător,

dar urmărind aroma primăverii
acelor mulți trecuți pe lângă mine
cu mâini împreunate a tăcere,

m-am sufocat și-apoi am degerat
un mugur în poala lor divină.

Împliniri uitate

O împlinire se trezește-n noaptea mută
când toți cei adormiți nu mai visează.

Pe androgine străzi se scurg speranțe
căzute-n timpul zilei spre amurg.
Un somn de ceară picurat în mine
topește-n clipe-ntreaga inocență
sperată de acei ce nu mai dorm,
uitată de acei ce nu vizează.

Și-așa se scurge împlinirea noaptea
spre cei
ce nu o mai pot ține-n ei.

În mine toamna

Cu gândurile răvășite
eu am crescut în tine,
ca o liană m-am înfipt
în coaja ta fragilă
și m-am cuprins cu atât drag
de ramurile tale;

din mugurii ce s-au ivit
coroană ți-am făcut
și am băut nectarul sfânt
din seva ta de lacrimi,

dar a venit de-odat-un vânt
și m-am ținut de tine
să nu mă spulber răvășit
în gândurile mele.

Când dimineața m-am trezit
stăteam pe-un ciot de lemn
uscat - și eu ca un păcat
de ger din nord venit -
uitasem răvășitul semn:

Crescând te-am sufocat!

Gust sărat

Tăcerea valurilor ce se bat
îmi trece prin pupile,
simt doar aroma lumii-ntregi
și gustul ei sărat.

Mă doare bucuria ei
iar greul ei mă-ncântă,
străbat cu gândul mări întregi
de vaiete și plângeri.

Tăcerea valurilor
îmi trece prin pupile
dar am uitat că lumea-s eu
ocnaș de mii de zile.

Refacere

Stelele se sparg în cioburi
lăsând beznei locul sacru
unde visele se-ncheagă
spre-mpliniri de cuget greu
după care iarăși iese
noaptea
cu noi stele împrejur
închizând în ea tot negrul
cioburilor de dintâi.

Tăcerea se trezește

Pe liniște plutește-acel cuvânt
ce se va naște pentru prima oară
sub genele acelui ce-a venit
să ispășească-n fiecare zi
păcatele în care ne simțim
- în urletele noastre -
fericiți.

Tăcerea
se trezește-n zori de noapte
ca-n miez de zi
să-i sufocăm speranța.

Înclină-te

Nu vezi cum florile se-nclină
sub greutatea primelor miresme
ascunse în petale de culori
spre a slăvii preștiutoarea mână
ce darnică le-a mângâiat sămânța?

Înclină-te și tu să simți aroma
acelei siguranțe ce îndeamnă
grădinile să se întindă-n tine.

Înclină-te seminței care poartă
în miezul ei cuvântul de-nceput!

Acel ce e

Cine mai poate aștepta
renașterea ruinelor uitate
de tine și de mine și de toți?

E unul undeva aproape,
atât de-aproape
că nu-i mai știm povara
uitării ce o poartă-n
pentru noi
în piept.

El cu răbdare, piatră peste piatră,
renaște tot
ce am pierdut demult!

Păcatul florilor din glastră

Fiul plecat încă n-a revenit
căci tatăl nu i-a spus să vină -

și rătăcește-n lume
mult prea singur
îngreuiat de pacostea
ce-o poartă.

Îl dor copitele de cai nepotcoviți,
de aripile păsărilor ciunge,
de florile câmpiilor în glastră,
de ușurința noastră de-a păși.

E-un fiu rătăcitor ce bate
din poartă-n poartă;
nimeni nu-l poștește
la masa lui,
la apa din fântână,
o mână
nu-i întinde nimeni
căci au uitat toți cine e acela
ce poartă gârbovit povara lumii.

O poartă singur
așteptat de tatăl
ce speră să i se deschidă poarta,
dar mâinile despreunate sunt!

Doar noaptea
când pe străzi colindă vântul
o mână se apropie de alta
în amintirea unui vis plecat,
nerevenit
în rătăcirea noastră!

Crucea din poartă

O casă părăsită
- e casa nimănui -
o temniță uitată
și strânsă între tâmples
sub fruntea mea
pierdută.

Zăvoru-i ruginit
și geamurile-s sparte -
și plouă nesfârșit
și plouă cu imagini
ce nu mai au cuvinte.

Mă descompun
în totul ce visasem
dar nimeni nu a pus
în poart-o cruce!

Un vers cu șapte note

O toamnă veșnică compune
un vers cu șapte note
și versurile le îngân
cu pleoape-ngreuiate
de toamnă veșnică ce-o port
sub genele-mi morbide
de-atâta ploaie
și de-un vânt
ce-mi fulgeră sub tâmples.

Un vers cu șapte note-mi cânt

dar uit că-s șapte note;
la fiecare nou cântat
mai moare câte-o notă.

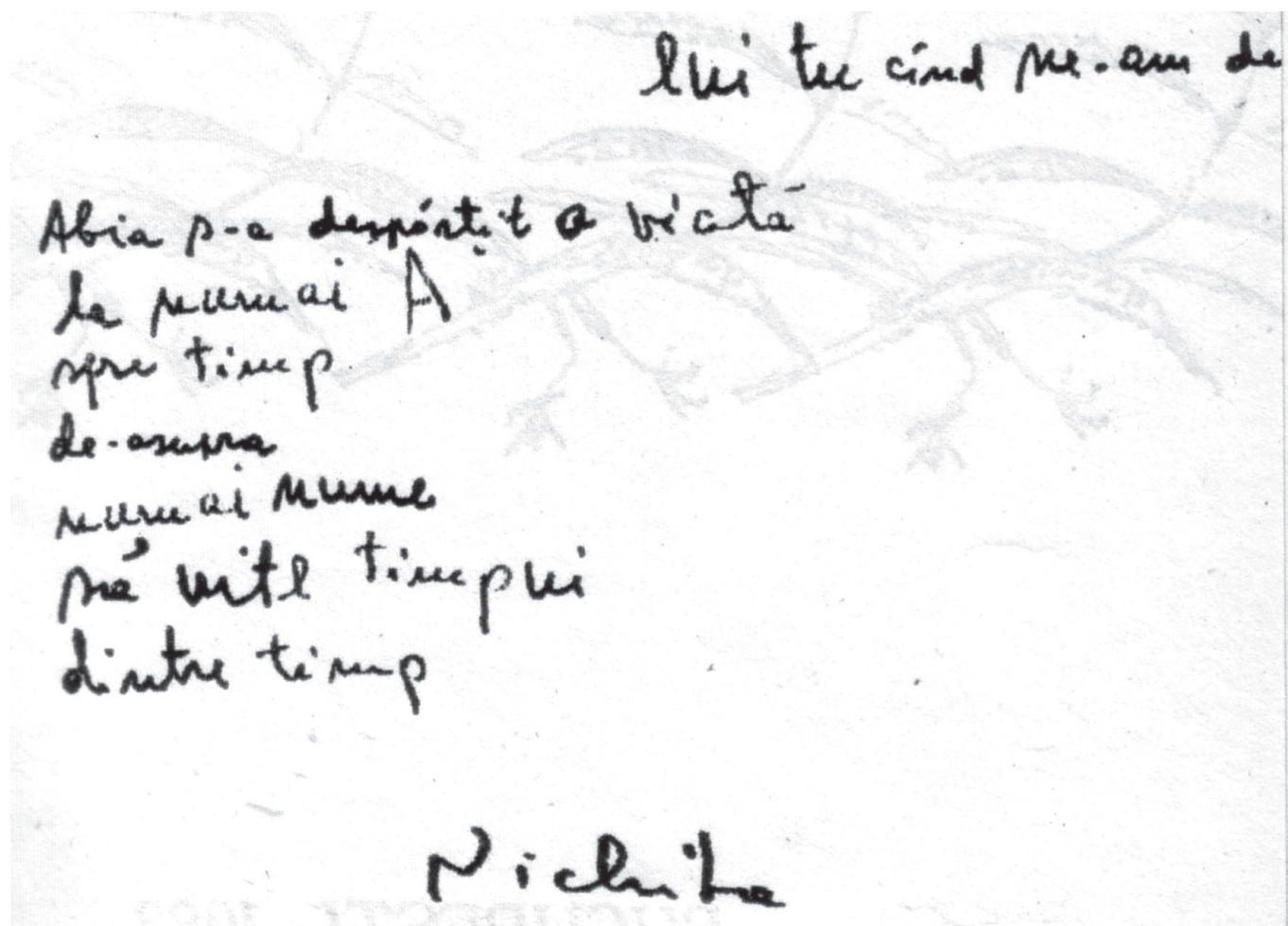
În toamna veșnică s-a dus
și versul și solfegiul.

A mai rămas doar un cuvânt,
și-a mai rămas o notă
în toamna veșnică ce-o-ngân
c-o literă crispată.

Strâns între gene

Ca un copil netrebnic
- vântul -
s-abate peste străzi
și-și cântă-ndurerat adâncul
prin crăpături de lăzi
pe unde se abat doar câinii
și gândurile mele
fără căpăstru,
fără ham,
fără stăpâni,
cu tot ce n-am
nici bune și nici grele.

E ziua mea și mă întreb
de ce mereu e toamnă
de ziua mea
și-a tuturor
cei alungați netrebnci?

„Să fii fiul mai multor patrii este, în fond, o șansă enormă...”

ADRIAN ALUI GHEORGHE ÎN DIALOG CU DIMITRIE GRAMA

Dimitrie Grama este născut la 25 octombrie 1947 la Reșița. La Stockholm a luat un Master of Science la Facultatea de Științe și apoi a făcut medicina la faimosul Institut „Karolinska”. După aceea a lucrat ca doctor chirurg la diverse spitale, unele renumite cum ar fi Upsala University Hospital (unde a stat 11 ani), Liverpool University Hospital, Norfolk & Norwich University Hospital, King Abdul Aziz Teaching Hospital în Arabia Saudită, acum în Gibraltar etc. Prin 1985-86 a publicat câteva poezii în ziarul lui Virgil Ierunca, „Limite”, la Paris. Din anul 2000, când a debutat editorial, a publicat: „Făptura cuvîntului”, „Pasărea melancoliei”, „Vinătoare de umbre”, „Elegiile depărțării”, „Suflete atîrnate de catarge”, „Neguțătorul de imagini”, „Voi lua cu mine noaptea”, „Dă-mi mîna ta, străine” și „Bastian și alte confidențe” etc.

Adrian Alui Gheorghe – Rătăcești, dragă Dimitrie, între Danemarca, Anglia, Spania, Franța, România (și alte țări inventate sau nu) cu lejeritatea unui „cetățean al lumii” neatent la granițe, tăind cu bisturiul în carne vie, pansînd cu poezie ceea ce ai rănit... Cum ai ajuns în Danemarca, a doua ta țară...? Sau a cîta e? Cum ai ajuns acum să fii rezident în Gibraltar? ...? Cît de comod e să fii fiul mai multor patrii?

Dimitrie Grama – Într-adevăr, sunt un „rătăcit” cetățean al lumii, dar nu un dezorientat și în structura mea umană, nu un dezrădăcinat, cu toate că am părăsit fizicește România acum aproape patruzeci de ani. A doua „patrie” este nu Danemarca, unde am un domiciliu, ci Suedia, care m-a acceptat atunci la începuturi și care mi-a acordat cetățenia suedeză acum treizeci și cinci de ani. În Danemarca trăiesc doar de vreo opt ani. Când am părăsit România (cu lotul național de atletism, eram alergător de sprint!), nu mi-am imaginat că voi rămîne în Suedia, deoarece buncii mei trăiau la New-York și bineînțeles că năzuiam să mă alătur rudeniilor de acolo. Tocmai atunci războiul din Vietnam era „evenimentul” timpului și Suedia, împreună cu URSS și alte țări socio-comuniste, era foarte angajată în critica

vehementă a Statelor Unite. Ambasadorul american la Stockholm a fost rechemat la Washington și mie, la Ambasada Americană care trebuia să-mi acorde viza de emigrare în SUA, mi s-a spus că nu se poate să o primesc deoarece eram considerat refugiat politic în Suedia. Astfel plecarea mea în America a fost amînată un pic și în primele patru luni am învățat atît de performant suedeza încît am putut relua studiile universitare la Stockholm. Buncii mă înscriaseră la Columbia University și americanii pînă la urmă mi-au aprobat viza de plecare în SUA. Fascinantă parte a lumii America asta! Cu doi prieteni americani din Philadelphia, am străbătut-o de la un cap la altul și am încercat să mă adaptez la mentalitatea americană, dar mi-am dat seama că sunt prea „european” și m-am întors în Suedia, unde mi-am terminat studiile de medicină și apoi am profesat pînă în anul 1993. Au urmat aproape trei ani de „sejour” în Arabia Saudită, numită și „închisoarea de aur”, dar unde eu și familia mea ne-am simțit foarte bine și cel puțin două triburi saudite, Al Yarbi și Al Yami, au dorit să ne „adopte”, să rămînen acolo pentru totdeauna. Nu am rămas, dar și acum îmi aduc aminte cu

mare plăcere de acel colț de lume și mai ales de prietenii arabi, de la care am învățat multe lucruri despre ce înseamnă devotament. A urmat apoi Anglia și pînă la urmă Danemarca, această „Italia Nordică”, unde noi ca români ne simțim aproape ca acasă. Soția mea, Livia Ante, a crescut în Franța, la Paris, unde și-a făcut studiile de arte plastice și unde a profesat cu succes în tinerețe. Un timp a făcut parte din Grupul de pictură „Van Gogh” de la Auvers sur Oise, acolo unde Van Gogh s-a sinucis. Am trăit un timp în sudul Franței și fiul nostru, Dan, este născut la Narbonne. Să fii fiul mai multor patrii este, în fond, o șansă enormă... Ca să te găsești pe tine însuși trebuie să ieși din tine, să te cauți peste tot pe unde există oameni, pe unde te-ai fi putut naște chiar tu, dacă și conjuncturile ar fi pus umărul. Eu sunt rodul multor conjuncturi favorabile.

A.A.G. – *Se zice că un om visează numai în limba maternă... Poți confirma (sau infirma) acest lucru?*

D.G. – Bănuiesc că această expresie reprezintă doar o metaforă, o parte din poezia originii, a rădăcinilor. Eu visez de obicei în frînturi de propoziții, un fel de gîngurit de copil imbecil și asta se mai combină și cu impotența acțiunii. Recunosc că am avut momente rare de luciditate în vis, cînd un flux de cuvinte vrăjite îmi inunda cugetul și care păreau că vor rămîne acolo întipărite etern în memorie, dar cînd „starea” de vis se destrăma și încercam să îmi aduc aminte și să notez „revelația” respectivă, nu mi găseam cuvinte în nicio limbă. Nu sunt în stare să spun nici da, nici nu, dar cred că poezii au dreptate. Mă alătur lor, din principiu și din interes, căci cine știe, mă vor privi cu mai multă îngăduință dacă le sunt solidar...!

A.A.G. – *Cum ai ajuns la poezie? Poezia e expresia suferinței, pentru un exilat, așa cum o vedea Ovidius, în „Tristele” sale sau e o bucurie firească de a vorbi pe limba universală a îngerilor?*

D.G. – Adevărul este că nu prea știu cum am ajuns la multe din lucrurile la care am ajuns și poezia face parte din aceasta categorie. Am observat cum mulți spun că au simțit de mici copii o chemare spre poezie, inventînd diverse variante de „cățeluș cu părul creț”, că datorită bibliotecii tatălui, sau datorită profesoarei de limba română... etc. Așa o fi, dar mie astfel de „mărturisiri” mi se par construite, artificiale. Cred, dar nu sunt sigur, că am ajuns la poezie prinzînd curaj să pun pe hîrtie anumite gînduri și mai ales, la un moment dat, să am tupeul să le arăt altor oameni. De asemenea, am impresia că poezia este un complex de gînduri, un complex de experiențe spirituale și mai ales este o sinteză a vieții în sine. Probabil la asta te referi și tu cînd îmi vorbești de „limba universală a îngerilor”. Adevărata poezie izvorăște, probabil, din străfundurile unei ființe umane care a ajuns la o anumită maturitate și care are o anumită răspundere față de acel act „de

documentare”. Asta nu necesită neapărat o maturitate cronologică, ci o maturitate a spiritului și cugetului, care doar așa se pot întîlni și pot produce ceva personal, autentic. Eu m-am considerat mai ales un observator al lumii înconjurătoare și ajungînd la anumite concluzii filozofice în fond, am încercat să le redau într-o formă concentrată, dar în același timp simplă. Sunt mai ales un fel de „destăinuiri” necompromițătoare ale unor realități complexe care de fapt nu au nimic de a face cu „starea” mea sufletească atunci cînd le scriu. Am impresia că „rumeg” inconștient mult timp cîte o idee sau problemă și așa, tam-nesam, mă apucă scrisul (nu plînsul!) și atunci aproape fără pauză scriu vreo douăzeci de astfel de gînduri. Rareori schimb cîte ceva din acest text „original” și, ca să mă „fălesc”, le numesc poezii.

A.A.G. – *Ce loc ocupă poezia în viața ta? Dacă n-ai fi fost poet, ce altceva ți-ar fi plăcut să fii?*

D.G. – Dacă aș fi avut talent, aș fi vrut să fiu sculptor sau pictor sau muzician, deci cineva care este mereu expus în centrul atenției și nu uitat cum sunt poezii în vreo bibliotecă județeană! Dar eu nu am alt talent în afară de viteza înnăscută, de asta m-am făcut și atlet și, mai cred uneori, pentru scris. Cu timpul am ajuns să-mi placă să vorbesc cu mine însumi, așa în scris și cumva poezia a ajuns să-mi fie un fel de terapie preventivă împotriva unor manifestări ale lumii înconjurătoare și o încercare de explicare a relației schizofrene dintre om și eternitate. Deci, poezia ocupă un loc destul de important în viața mea, ajutîndu-mă să înțeleg, ajutîndu-mă să funcționez. Dar este ea, oare, adevărata poezie, ori este doar o amăgeală?

A.A.G. – *Care ți-au fost maeștrii? Ce scriitori, români sau străini, te-au influențat?*

D.G. – Sunt un om destul de citit, dar fără pretenții, mai ales că am o mizerabilă memorie a numelor (compensată în schimb de memoria cifrelor!) și de aceea bănuiesc că niciodată nu m-am avîntat în discuții despre scriitori, filozofi, etc. cum este la modă în diverse cercuri: „l-ai citit pe cutare și cutare care spune așa și așa?” și, cu cît știi să înșiri mai multe nume cu atît ești mai „cultivat”. Eu consider că așa se fălește omul prost sau limitat în general și de aceea pe cei care într-adevăr mi-i amintesc cu bucurie și plăcere, (căci doar acesta este scopul scrisului), nu sunt chiar așa de mulți, dar tocmai de aceea cred că m-au influențat. Cred că sunt sincer cînd amintesc aici pe Topîrceanu, Goga, Ionesco, Caragiale, Eliade, iar din „fauna” mondială pe Dante, Alexandre, Borges, Jimenez, Fowles, Kundera și mai ales Carlos Castaneda.

A.A.G. – *Dacă ar fi să transformi într-un basm existența ta de pînă acum, cam cum ar suna, pe scurt, acest basm?*

D.G. – Așa basm scurt cred că nu există! Dar, a fost odată un tânăr care crezând că va înțelege lumea și-a părăsit meleagurile natale. Tot pământul l-a umblat acest om, și prin multe graiuri a crezut că a înțeles rostul lumii, pînă cînd, batrîn și obosit, s-a reîntors acolo de unde a plecat. Abia atunci, așezat singur la umbra nucului din grădină, și-a dat seama că lumea există nu pentru a fi înțeleasă, ci pentru a fi trăită. Cu omenie și umilință, oriunde și oricînd.

A.A.G. – *Spune-mi cam ce ți-a dat ție poezia pe lumea asta?*

D.G. – De aici oricum trebuie exclusă poezia altora, de care am devenit conștient că există trăind și citind. Am întîlnit în România o lume vie, plină de talent și enorm de îngăduitoare. Vorbesc mai ales de România pentru că adevăratele experiențe „poetice”, eu ca om, le-am făcut împreună, aș putea spune, cu prietenii mei de litere de acolo. Altfel, aș putea spune că poezia mi-a dat un alt fel de bisturiu cu ajutorul căruia să disec acest univers. Mi-este ciudă însă că nu m-am îmbogățit pe spinarea ei lată de poezie! Că n-am reușit să mă îmbogățesc, fie că am fost chirurg pe oameni, fie că am fost chirurg pe suflete...!

A.A.G. – *Cică peste vreo sută de ani se va trăi într-o Europă globalizată, s-ar putea ca întreg continentul să se numească Statele Unite ale Europei (SUE). Limba de circulație va fi, să zicem, engleza. Ce crezi că se va întîmpla cu actual-tînăra literatură română? Va mai rezista în concertul literaturilor (minore) care vor da buzna să se alinieze? Crezi că o va mai apăra cineva (în munti!) cu pixul în mînă?*

D.G. – S-ar putea să fie așa, dar mă îndoiesc că Europa va deveni un fel de SUA. Limba engleză este deja limba tehnocrată a lumii, nu doar a Europei, dar eu sunt optimist cu privire la așa-numitele „limbi mărunte”, deoarece observ cu bucurie că tot mai multă lume se trezește la o identitate națională și depune tot mai mult efort înspre păstrarea și chiar dezvoltarea acestei identități. Sper din toată inima că tinerii români nu se vor lăsa păcăliți de ispitele unui Vest amăgitor și mai ales sper să nu abandoneze folosirea limbii române ca formă de inspirație și expresie. Probabil că se vor ivi și în România o grămadă de filfizoni și plagiatori ai Vestului acum în această perioadă mai tulbure, dar cred că va fi un fenomen trecător, de moft. Sunt convinși că vor continua să apară suflete pure, originale și pline de talent prin coclaurile moldovene și ardelen. Doar să fie cineva acolo să le pună pixul în mînă. Singura șansă de dezvoltare creativă și poate chiar spirituală pe care o are Europa la ora actuală, este tocmai menținerea și încurajarea acestor visători pe limba lor!

A.A.G. – *Am mai mulți prieteni (cred) în Europa, trăitori în limbile de circulație importante... Oricîte eforturi au făcut să cunoască literatura română din*

bibliotecile lor publice, a fost imposibil... Ce crezi că lipsește literaturii române actuale să depășească bariera de receptare europeană?

D.G. – Într-adevăr, pare trist la prima vedere, dar nu este tocmai așa. Sunt cîțiva români care au influențat arta și literatura modernă și care sunt enorm de cunoscuți în Vest. Ajunge doar să-i amintesc pe Tristan Tzara, Brîncuși, Eliade, Ionesco, Cioran și aici m-a lasat în pană memoria numelor, dar mai sunt mulți alții. Am impresia că România acordă recunoaștere și sprijin doar românilor din țară, traducîndu-i în diverse limbi, încercînd mereu să-i lanseze etc. și uită că sunt mulți români creativi în diaspora care, prin simbioza de existență cu o altă lume, ajung să dezvolte forme de expresie artistică mult mai pe înțelesul Vestului, decît cei din țară. Mulți scriitori și poeți eminenți în limba română nu prea sunt înțeleși aici și din cauza traducerilor de calitate mediocră făcute de „experți” pur români. Cei mai buni traducători în engleză sunt englezi care știu și românește ș.a.m.d. În concluzie, cred că România ar face bine dacă ar încerca să se intereseze puțin mai serios și de creatorii din diaspora și să încerce să promoveze cultura română indiferent de spațiul geografic. Încet, încet și cu ajutorul activ al celor din diaspora s-ar putea, probabil, ajunge la alte rezultate de expunere și recunoaștere ale culturii române în alte țări.

A.A.G. – *Trăim vremuri în care totul pare să se subsumeze scopului. Crezi că literatura a scăpat de aceasta desfigurare? Cîte parale mai dă europeanul pe poezie, pe cultură, în ziua de azi?*

D.G. – Întotdeauna a existat o prostituție intelectuală, dar să nu uităm că mulți din părinții artelor au fost într-o măsură mai mare sau mai mică părtași la două procese simultane: creativitate contra supraviețuire. Fenomenul care, după părerea mea, desfigurează literatura și artele în general, este mai curînd ușurința de a bombarda lumea cu o mulțime de creații lipsite de răspundere creativă, lipsite de miez și suflet. Orișicine (chiar și eu!) din diaspora poate publica ce-i trăznește prin cap. Într-un fel este bine, acest fenomen reflectînd un mare interes pentru literatură și arte. Da, eu cred că europeanul este încă interesat de poezie, de arte, de muzică și este de datoria oamenilor de arte să găsească căi de stimulare a fanteziei consumatorului. Cu toată invazia internetului și a „bibliotecilor site”, se vînd mult mai multe cărți în Europa decît înaintea erei computerelor, deci interesul există! Problema este mai curînd aceea că adevărații „mercenari” ai culturii au sărăcit (biserica, marii bogătași, statul etc.) și omul cu talent artistic se luptă să supraviețuiască într-o lume în care doar știința și comerțul au mare importanță..

A.A.G. – *Poezia ta e, în multe secvențe, încărcată de fior mistic, de căutarea revelației... Când îl întâlnești, de obicei, pe Dumnezeu?*

D.G. – Am încercat, dar nu știu dacă am reușit, să redau în cuvinte cât mai simple (adevărul este că nu sunt la curent cu toate neologismele limbii române!), un moment aparte din efemera existență a unui suflet oarecare pierdut în această minunată aventură, viața. Cu toate că educația mea este pur științifică, sau poate tocmai de aceea, lumea materială nu a putut compensa dorința de înțelegere și dialog cu ceea ce eu numesc „deitate”, sau Dumnezeu. În fiecare zi schimb câte o vorbă cu El, pentru că am observat că-i singur și El. Mi-a destăinuit că nu ajunge să construiești biserici și alte edificii de piatră în care să te lepezi de păcate, ci s-ar bucura dacă lumea și-ar construi un suflet lipsit de ispită, lipsit de păcat. Nu se prea pricepe la fotbal și de aceea nu-i ascult sfaturile la pronosport!

A.A.G. – *Am auzit, între autorii foarte tineri, sintagma „noua sinceritate”... Dar nu întotdeauna cei care vorbesc sincer au și ceva de spus, nu-i așa? Pe ce direcții pariezi în evoluția (literaturii) poeziei europene?*

D.G. – „Noua sinceritate”, „vechea sinceritate”, „sinceritatea totală”, „neoconformism”, postmodernism etc., sunt niște vorbe goale, niște tîmpenii și nu au nimic de a face cu actul creativ. Înțeleg că lumea aderă la anumite partide politice, dar creația după înțelesul meu, trebuie să fie liberă. Bineînțeles că toți suntem influențați de alți maeștri trecuți sau actuali, dar asta nu înseamnă să devenim vehemenți apărători doar ai unei căi sau forme de expresie. De asemenea, bănuiesc că în România acum, ceva mai târziu decît în Vest (unde fenomenul acesta a dispărut deja!), tinerii cred că exprimîndu-se vulgar și lingvistic sărac sau doar în „slang” îi fac să fie interesați și „energetici”, cu vlagă. Nu este așa, de obicei majoritatea acestora sunt destul de lipsiti de fanatie și spirit, dar recunosc că unii dintre ei pot reda o conversație de mahala foarte colorat. Dar asta nu este, în fond, greu, orișicine care vrea să facă așa literatură se poate duce o lună de zile să stea printre țigani, borfași etc., cu un maculator și cu un pix și poate produce „literatură”. Poezia și literatura bună sunt mult mai mult decît atât!

A.A.G. – *Cum se vede literatura română de pe acolo pe unde hălăduiești tu? Sau nu se vede?*

D.G. – Din păcate nu se prea vede, cu micile excepții înșirate mai înainte. De exemplu Marin Sorescu, despre care tot citesc că este tradus, cunoscut etc...! Nu se știe nimic despre el nici în Anglia, nici în Franța, nici în Scandinavia și atunci am impresia că se face un fel de propagandă falsă unor personalități culturale române. Sunt ei cunoscuți în România, dar intelectualii de rînd din Vest nu-i cunosc.

A.A.G. – *Cînd te-ai simțit mîndru că ești român, în toți anii pe care i-ai petrecut în străinătate?*

D.G. – Nu m-am gândit în acest fel la apartenența mea română (balcanică). Am încercat să fac în așa fel încît să nu mă fac de rîs, ba din contra „actele” mele să fie respectate de orișicine și în acest fel să fiu mîndru că am reușit să nu-mi fac eu țara și obîrștia de rîs. Sunt mîndru cînd copiii mei spun că sunt și români, cu toate că doi sunt jumătate suedezi și niciunul din cei trei copii ai mei nu au trăit vreodată în România. De asemenea mă bucur și, da, sunt mîndru cînd România sau românii au succes și sunt expuși în mass-media mondiale ca ceva pozitiv.

A.A.G. – *Cînd ți-a fost rușine că ești român, în toți acești ani?*

D.G. – Personal niciodată, dar mi-a fost rușine de rușinea altora. Mi-a fost rușine să fiu martor la diverse „fenomene” legate de acțiunile unor români și adeseori pe nedrept confundate cu România sau majoritatea românilor. Adevărul este că un număr extrem de mic din toți emigranții români ne fac de rușine aici în Vest... România, însă, nu se prea străduiește să-și creeze o imagine strălucită și nici măcar să „demonteze” acțiunile grupurilor etnice non-românești. Păcat!

A.A.G. – *Ai comunicat cu diaspora culturală românească? Cum se comportă românul în afara patriei sale?*

D.G. – Nu am comunicat cu diaspora română. Nu sunt cunoscut în cercurile literare române din diaspora, nefăcînd parte din nicio asociație „de profil”. Nu știu exact ce să spun cu privire la comportamentul românilor în străinătate, dar în general eu am o impresie foarte bună, deoarece cred că fiecare om este „văzut” după propria lui măsură. Eu întîlnesc oameni și unii dintre ei sunt români și cu toți acești oameni mă străduiesc să dezvolt relații umane decente și atunci este bine. Din cînd în cînd întîlnesc și „ne-oameni”. Unii dintre ei sunt români.

A.A.G. – *Dacă ai fi rămas în România, care crezi că ar fi fost parcursul tău literar? Sau poate că nu ai fi făcut literatură?*

D.G. – Dacă aș fi rămas în România, habar nu am cum m-aș fi dezvoltat ca natură umană sau profesional. S-ar putea să fi ajuns la vreun spital de nebuni, sau în vreo închisoare, s-ar putea să fi fost „alcoholizat” și dezorientat, traversînd viața într-un zig-zag mizerabil. Sau poate că puteam deveni unul din cei care se alăturau puterii și beneficiau de fructele acelei societăți. De unde să știu? Sunt doar om, dar vezi cu această întrebare mi-ai dat un motiv bun să am o conversație cu Dumnezeu. Să-l întreb ce crede el că aș fi făcut. Nu știu dacă aș fi făcut literatură dacă rămîneam în România. Literatura părea atunci rezervată celor de la litere, umaniștilor și eu eram un realist!

„Traducerea este un mijloc de a valorifica identitatea culturală“

FLORINA CERCEL ÎN DIALOG CU ILEANA CANTUNIARI

Absolventă a Facultății de Limbi Străine, specializarea Franceză-Română, Universitatea din București, **Ileana Cantuniari** a fost profesoară de limbă și literatură franceză la Universitatea din București până în 1991, iar din 1991 până în 2008 la Universitatea de Arte din București. În 2002 activitatea sa de traducător a fost încununată cu diploma de merit acordată de Asociația UNESCO „Iulia Hasdeu”. Membră a Uniunii Scriitorilor, Ileana Cantuniari a fost nominalizată la premiile US în 2007 pentru traducerea cărții **Franz et François** de François Weyergans, Editura Polirom, Iași, 2007. Este autoarea unui număr impresionant de traduceri dintr-o varietate de domenii: istorie, psihologie, literatură pentru copii, filosofie, ficțiune etc.

Florina Cercei: Doamna profesoară Ileana Cantuniari, aș dori mai întâi să vă mulțumesc pentru că ați acceptat să-mi acordați acest interviu, care îmi va fi de un mare ajutor în cercetările pentru teza de doctorat. Stiu că ați fost profesoară de limbă și literatură franceză la Universitatea din București și apoi la Universitatea de Arte. Care a fost relația dintre aceste două meserii, cea de profesor și cea de traducător? Sunt ele complementare? Activitatea didactică a influențat-o pe cea de traducător? Ce v-a determinat să începeți să traduceți?

Ileana Cantuniari: Am devenit profesoară la finalul studiilor și traducător ceva mai târziu, printr-un concurs de împrejurări, care m-au pus în fața traducerii în limba franceză a unui text de istorie. Acest lucru m-a provocat să verific dacă dialogul dintre două limbi poate oferi satisfacții profesionale la nivelul traducerii în cele două sensuri, din limba maternă într-o limbă străină și invers. Această muncă mi-a plăcut enorm și am conceput-o, în mod evident, ca fiind complementară celei de profesor. De altfel, seminariile mele de traducere cu studenții s-au numărat printre cele mai pasionante activități, chiar dacă aceasta presupunea mai ales discuții cu studenții și modalitatea de a corecta fragmente disparate de texte în vederea găsirii formelor de expresie cele mai adecvate. Am găsit munca de traducere cu studenții mult mai pasionantă decât, de exemplu, explicarea textelor. Și această activitate a continuat la un nivel superior, care implică o formă diferită de responsabilitate în momentul în care am început să traduc cărți de literatură în vederea publicării.

F.C.: În ultimul timp, traducerii a început să-i fie acordată mai mult credit și, mai ales, aportului său în stabilirea dialogului intercultural. Se vorbește din ce în ce mai mult de traducerea culturală și de traducător ca verigă între culturi. Care este părerea dumneavoastră ca traducător? O privire din interior, am putea spune.

I.C.: Se înțelege de la sine că traducerea deține un rol extrem de important în stabilirea dialogului intercultural. Traducătorul este, sau ar trebui să fie, cel mai fidel cunoscător al textului de tradus. El este cel care decortică textul în cele mai mici detalii. El trebuie să înțeleagă climatul textului și al limbii respective. El penetrează în lumea unei culturi diferite pe care trebuie să o poată transpune în limba sa maternă făcând-o plauzibilă, abordabilă, prin expresie. Și mai este vorba de încă ceva: textul are propria sa frumusețe, propria sa valoare expresivă; traducătorul trebuie să o respecte și să o traducă în mod verosimil, deci, limba în care se traduce este un instrument care servește nu numai la transmiterea informațiilor în planul ideilor dar și a unei anumite frumuseți a limbajului la nivelul stilului folosit de autor. Traducerea nu este un act mecanic ci presupune și o implicare afectivă, de sensibilitate.

F.C.: În zilele noastre societatea se îndreaptă tot mai mult spre o globalizare și o uniformizare culturală. Putem considera traducerea

ca pe un mijloc de a transporta identitatea culturală? Care sunt mijloacele de care dispune traducătorul pentru a-l face cunoscut pe Celălalt? Este el responsabil pentru stabilirea dialogului cu alte culturi?

I.C.: Traducerea este un mijloc de a valorifica identitatea culturală. Ne facem cunoscuți în același timp în care îl facem cunoscut pe Celălalt. Dar ați atins un subiect sensibil: globalizarea însoțită de uniformizare culturală. Limba franceză continuă să fie de actualitate, dar pentru cât timp? Engleza devine limbă universală, limbă a dialogului verbal și scris. Datoria care le revine utilizatorilor francezei ca limbă a dialogului cultural european, și nu numai, este una dintre cele mai dificile: trebuie să continuăm să luptăm pentru menținerea francezei ca limbă de cultură, să știm să o respectăm și să o cultivăm, căci rafinamentul limbii franceze oferă posibilități de expresie extraordinare. În acest context, rolul traducătorului este important. El poate fi responsabil de buna sau slaba transmitere a valorilor unei limbi. Conștiința profesională a fiecărui traducător poate acționa într-una dintre cele mai bune moduri posibile.

F.C.: Odată cu recunoașterea statutului de traducător într-o societate numărul lucrărilor despre teoria și practica traducerii tind să crească. Credeți că aceste două fațete ale traducerii, teoria și practica, merg împreună sau nu?

I.C.: Cred că teoria vine în ajutorul unei mai bune înțelegeri a actului de traducere. Dar cele două calități esențiale cerute sunt: o bună cunoaștere a celor două limbi, un respect profund pentru limbă ca și instrument viu și purtător de informații foarte bogate și intuiția, alături de o cultură generală care acordă traducătorului toate reperele necesare. Un bun teoretician nu este neapărat un bun traducător, trebuie să ai un anumit simț al limbii pe care teoria nu ți-l dă.

F.C.: Ați tradus și din română în franceză (Ion Bulei, *Brève histoire de la Roumanie*; Mihail Sadoveanu, *Le rameau d'or*, 1993; Gala Galaction, *Nouvelles et récits*, 1982 etc.). Experiența traducerii în altă limbă decât cea maternă este diferită?

I.C.: Da și nu. Este tot o muncă pe două paliere lingvistice, dar, în plus, reprezintă o responsabilitate diferită. Nu trebuie uitat niciodată faptul că textul tradus trebuie să fie convingător și în același timp natural pentru o ureche străină. Există realități specifice care trebuie prezentate de o așa manieră încât să fie înțelese și acceptate, în caz contrar există riscul de a o imita pe « Chirița » noastră națională. Ne amuzam pe vremea seminariilor de traducere urmărind ceea ce eu numesc „chirițisme”, acest tip de barbarisme și de idiotisme pe care personajul lui Vasile Alecsandri le folosea frecvent, cu efecte parodice, și pe care riscăm să le punem în circulație când nu suntem siguri de franceza noastră. Dar, pentru a reveni la lucrul meu, bucuria era imensă când textul suna bine.

- F.C.:** *Lista operelor traduse de dumneavoastră este destul de lungă și conține titluri aparținând unor domenii diverse (literatură pentru copii, istorie, religie, psihologie, ficțiune etc.). Aș dori, deci, să insist mai degrabă pe traducerea unui anumit scriitor. Este vorba despre Amin Maalouf, scriitorul libanez de expresie franceză, a căror romane le-ați tradus, primul fiind **Le Périple de Baldassare**, în 2004. A fost alegerea dumneavoastră sau a fost propunerea editurii Polirom?*
- I.C.:** Aș vorbi mai degrabă despre ceea ce m-a determinat să accept acest autor, căci propunerea de a-l traduce într-o serie de romane a venit din partea editurii Polirom. Mi s-a cerut să citesc această primă carte, *Le Périple de Baldassare*, recunosc că lectura m-a convins încă de la primele pagini și m-am apucat de lucru. Ceea ce mi-a plăcut la acest autor este modul în care se plimbă cu ușurință și cu cunoaștere în Istorie și Geografie. Am avut întotdeauna o slăbiciune pentru romanele istorice, gen pe care începem să-l redescoperim căci, după experiențele narrative de toate tipurile, s-a revenit la formula potrivită a romanului care povestește o istorie, care pune personajele în serviciul unei narațiuni bine urmărite. Din acest punct de vedere, Maalouf este un maestru al artei sale și deține o documentație enormă (ceea ce dovedește că scrierea unui roman istoric nu este deloc un lucru ușor) și, în plus, este un povestitor șarmant. Ceea ce transformă lectura romanelor sale într-o adevărată delectare. În consecință, la fel este și munca traducătorului.
- F.C.:** *Editura intervine în modul în care se face o traducere?*
- I.C.:** Nu, deloc. Eu am colaborat doar cu editorii în privința detaliilor, dar problemele de fond sau de stil nu au ridicat nicio problemă.
- F.C.:** *Având în vedere că romanele sale sunt presărate cu expresii desemnând realități specifice culturii orientale ați întâlnit dificultăți majore în traducerea lor?*
- I.C.:** Evident că am întâlnit, dar dicționarele Larousse și Robert nu mă părăsesc niciodată. Și câteodată apelez și la internet. Dar toate acestea fac parte integrantă din munca de traducător, nu afirm nimic deosebit aici. Aș adăuga totuși că această nevoie de a consulta dicționarele în momentul traducerii (nu numai a romanelor lui Maalouf) păstrează o perspectivă mereu deschisă și răspunde unei sete de cunoaștere pe care lectura o stimulează.
- F.C.:** *Considerați că modul în care traducătorul transpune un text în limba sa maternă influențează lectura publicului? În acest sens, traducerea poate fi o interpretare?*
- I.C.:** Traducerea este mereu o interpretare, un traducător adevărat n-ar putea să o considere ca pe un act mecanic de transpunere dintr-o limbă în alta. Traducătorul își lasă amprenta pe textul de tradus și, dacă zicala « traduttore traditore » este confirmată destul de des, nu este mai puțin adevărat că o traducerea bună servește textul care este bine înțeles și asimilat și că o traducere proastă poate altera percepția și strica deasemenea plăcerea lecturii.
- F.C.:** *Cum ați caracteriza modul dumneavoastră de a traduce? Vă situați de partea celor care favorizează textul-sursă sau a celor care favorizează textul-țintă, pentru a relua distincția făcută de Jean-René Ladmiral? Într-un text forma este la fel de importantă ca și sensul?*
- I.C.:** Să lăsăm deoparte etichetele. Nu am fost niciodată atentă la acest gen de distincții lingvistice. Ceea ce m-a condus mereu a fost conștiința lucrului bine făcut. Aceasta înseamnă grijă pentru sens și formă în egală măsură. Nu am putea neglija unul în favoarea celuilalt. Evident, trebuie să fii extrem de atent la sensul textului dar, în același timp, forma explică și justifică autorul, prin urmare trebuie să încerci pe cât posibil să pătrunzi în secretul formei textului-sursă pentru a-l transpune mai bine în ceea ce are specific în limba-țintă. Este o chestiune nu numai de cunoaștere a celor două limbi, dar și de intuiție și de dozaj.
- F.C.:** *Unde se situează responsabilitatea traducătorului? De partea mesajului textului-sursă sau de partea cititorului textului-țintă?*
- I.C.:** Traducătorul are o mare și dublă responsabilitate, cum deja am menționat: textul-sursă nu este un pretext pentru jonglerii verbale personale, așa cum textul-țintă trebuie să poată atinge cititorul, prin mesaj și formă. Nu este un joc. Sau, dacă este un joc intelectual, el este în același timp profund, delicat și întipărit cu responsabilități.
- F.C.:** *Pentru a reveni la autorul despre care am vorbit, Amin Maalouf, am putea spune că și-a creat o artă proprie în construirea personajelor, în punerea accentului pe formarea identității lor. Ați întâmpinat probleme în traducerea acestor nuanțe? Mă refer, pentru a da câteva exemple, la manifestările de îndoială ale lui Baldassare, de călătoria inițiată de el, de raportul cu religia a lui Mani, etc. Căci Maalouf este un adevărat maestru în dezvoltarea personajelor sale, aflate între două lumi ca el. Cred că aceste elemente pun destul de multe probleme la nivel lexical, sintactic, pragmatic etc.*
- I.C.:** În privința lui Maalouf, dacă pătrunzi în ambianța romanelor sale atunci intri într-o lume complexă și subtilă pe care trebuie să încerci să o înțelegi din interior. Trebuie să judeci cu o mentalitate de oriental care se confruntă cu o lume foarte diferită de a sa. Acestea fiind spuse, problemele de ordin lexical pot fi rezolvate cu ajutorul informațiilor pe care le putem obține din dicționare și lecturi diverse. Problema care se pune nu ține de nivelurile sintactic sau pragmatic, căci Maalouf mănuiește franceza ca pe propria limbă, el nu traduce din arabă în franceză. Important este să sesizezi și să înțelegi această lume și această mentalitate. Și pentru aceasta este de ajuns ca abordarea să fie însoțită de curiozitate și interes, fără prejudecăți și stereotipuri în gândire.
- F.C.:** *Maalouf este cunoscut și ca un veritabil povestitor oriental. Dumneavoastră care cunoașteți opera sa în detaliu, ce părere aveți? Aceste cuvinte care curg în mod natural în limba franceză își găsesc corespondentul în limba română?*
- I.C.:** Da, pentru că limba noastră este bogată în nuanțe, este o adevărată delectare să cauți cel mai bun termen, expresia cea mai colorată. Dacă Maalouf este un povestitor înăscut, se poate spune că limba română îl servește la perfecție căci este limba în care se poate citi o colecție extraordinară de povești. „A povesti” înseamnă să te dedai plăcerii de a mânui cuvintele; din acest punct de vedere româna este o limbă inepuizabilă.
- F.C.:** *Doamnă Ileana Cantuniari, după numărul de opere traduse se poate afirma că v-ați dedicat traducerii o parte importantă din viață. Care este fericirea resimțită de traducător?*
- I.C.:** O fericire în același timp egoistă și generoasă. Egoistă, căci satisfacția de a te juca cu cuvintele are ceva din munca de vrăjitor. Creăm cu cuvintele. Generoasă, căci acest lucru are drept finalitate o carte pusă la dispoziție viitorilor cititori. Ceea ce cere o grijă constantă.
- F.C.:** *În final aș dori să vă întreb dacă intenționați să mai traduceți și alte cărți de Amin Maalouf? Care sunt proiectele de viitor?*
- I.C.:** Aș dori mult să mai traduc alte opere semnate de Maalouf dar nu depinde de mine ci editura este cea care decide.
- F.C.:** *Vă mulțumesc foarte mult pentru disponibilitatea și colaborarea dumneavoastră și vă doresc mult succes în toate activitățile dumneavoastră.*

„Adeseori numai catastrofele, naturale sau personale, ne mai pot zdruncina suficient de puternic ca să ne scoată din torpoare și iluzie”

ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU MAGDA CÂRNECI

Poetă, eseistă și critic de artă, Magda Cârneci a absolvit Facultatea de Istoria și Teoria Artei a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, în 1979. A obținut un doctorat în istoria artei la Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales din Paris, și a condus timp de mai mulți ani Institutul Cultural Român din capitala franceză. Acum este redactorul-șef al recent relansatei reviste „Artă”. Cel mai recent roman al scriitoarei se intitulează „FEM” și a apărut în 2011, la Editura Cartea Românească.

Andra Rotaru: „Un om care e ascultat cu adevărat de alt om e ca și cum ar vorbi lumii întregi”, scrieți în deschiderea romanului FEM. Există o funcție socială a dialogului, a repunerii unei persoane într-un mediu viu, activ, prin acest fapt normal, al ascultării de către un interlocutor? Către ce duce reversul?

Magda Cârneci: Când am scris fraza de mai sus, am avut în vedere un schimb autentic de substanță umană între doi convorbitori, ceea ce se întâmplă destul de rar. De cele mai multe ori, un om nu vorbește din eul lui profund, fragil și ireductibil, ci din unul dintre multe euri care-l alcătuiesc și îl circulă. Iar cel care ascultă, nu ascultă nici el din eul lui adânc, primitiv și compatisant, ci din unul dintre eurile superficiale, fragmentare, care îl alcătuiesc și îl circulă. Numai în clipe rare, când cei doi coincid empatic în deschiderea lor interioară, se întâmplă acea stranie impresie că de fapt un om vorbește întregii umanități. Sau că umanitatea își vorbește sieși, de la om la om. Pentru că în fiecare dintre cei doi se atinge un vârf concentrat al umanului, sau un abis de veritabilă umanitate. Dacă acest lucru nu ni se întâmplă măcar de câteva ori în viață, ceva important din noi se poate chirci, se poate evapora, pentru că nu a „degustat” această experiență esențială care să-i dea adevăratele repere posibile ale propriei

lui umanități. Dacă nu avem astfel de dialoguri în viața reală, le putem găsi câteodată în cărți.

A.R.: Volumul FEM se dezvoltă sinestezic, momentele și stările personajului narator trec unele într-altele, acesta se descoperă în fața cititorului. „De ce doar anumite momente ne bântuie, revin, ne electrizează memoria?”

M. C.: Este întrebarea-cheie a cărții, pe care o lansez repetat cititorului, presărând tot felul de semne și urme prin text, ca o enigmă care-și conține încapsulat răspunsul. Cred că este evident pentru fiecare om că memoria noastră selectează aparent întâmplător anumite momente stranii, intense, care o bântuie sau o înflăcărează, după o regulă psihică care ne scapă, dar pe care o putem descrie și chiar intui. E ceea ce vrea să sugereze, să „moșească” romanul FEM. Căci din însumarea acestor momente intense, aparte, se alcătuiește finalmente „imaginea esențială” a vieții noastre, savoarea unică și delicată, timbrul de nerepetat al fiecărei existențe individuale, acea mică „nuață” care suntem fiecare din noi din umanul complet, din „omul universal” -, și care poate că rămâne după noi într-o memorie intemporală a speciei.

A.R.: Atât unele dureri, cât și unele momente unice, de bine, ne trezesc din amorțeală și ne fac să ne simțim

întregi. Ne raportăm la ele atunci când simțurile par că sunt blurate (încețoșate), atunci când ne e dor de noi, de manifestarea noastră reală.

M. C.: Problema esențială a oamenilor, mi se pare mie acum, este că ei nu funcționează la întreaga și adevărata lor capacitate, că trăiesc cumva adormiți, anesteziați, că se mulțumesc adeseori cu o existență inertă, mecanică. Numai unele momente de imensă bucurie sau de intensă durere îi scot din repetitivitatea zilnică adormitoare și-i „trezesc” cumva la o ființă a lor mai vie, mai cuprinzătoare, la o existență a lor mai adevărată. Oamenii au însă posibilitatea transgresării de limite, depășirii de bariere interioare, posibilitatea auto-transcenderii, măcar fragmentar, măcar temporar. Dar o enormă inerție fizică și psihică, dublată de o torpoare indusă social, îi privează de capacitatea lor metafizică, transumană, care există *in nuce* în toți. Este rolul literaturii, cred, alături de alte tipuri de texte, să le aducă aminte oamenilor, cu blândețe, cu grație, sau dimpotrivă cu revoltă și exasperare, despre această șansă a depășirii de sine.

A.R.: *Apariția în roman a unui băiat, Radu, trezește pentru prima dată personajului narator nevoia de a scrie. Sunt inspirația și actul creator legate de schimbările hormonale, de puseurile îndrăgostirii? Se mențin de-a lungul vieții precum niște barometre care prevestesc iar o perioadă fertilă din punct de vedere creativ?*

M. C.: Există o rădăcină comună, o înrudire profundă între îndrăgostire și inspirație, anume intrarea într-o vibrație emoțională mai intensă, într-un freemăt emoțional și ființial, care poate să declanșeze anumite conexii mentale, altfel imposibil de provocat, de atins. Și, prin aceste conexii, noi putem avea acces, fulgurant, îmbătător, la un nivel al nostru mai fin, mai înalt, la o anume dez-limitare interioară, senzorială-psihică-intelectuală. Aceasta se poate întâmpla la prima îndrăgostire, dar poate reveni de-a lungul vieții, de câte ori nivelul de intensitate emoțională necesar e atins, fie printr-o nouă îndrăgostire, care poate surveni și la 80 de ani, fie printr-un entuziasm de o natură sau alta, printr-o înflăcărare spirituală, un puseu mistic, sau prin survenirea „grației estetice”. Altfel spus, aceasta e inspirația, o intrare într-o vibrație emoțională superioară, care în cazul artiștilor poate surveni și spontan, sau pregătită de interiorizare și reculegere, căci e darul lor natural – un „drept din naștere” al tuturor oamenilor, care în cazul artiștilor e mai exacerbat.

A.R.: *În perioada studenției, personajul narator cunoaște spaima unui teribil cutremur, care a distrus „un sfert de oraș și a ucis mii de oameni”. Ce se întâmplă cu percepția sa despre lume și despre propriul trup și fragilitate?*

M. C.: Revenim la ce spuneam mai înainte, adeseori numai catastrofele, naturale sau personale, ne mai pot zdruncina suficient de puternic ca să ne scoată din torpoare și iluzie, să ne trezească la noi și la realitate. În restul timpului trăim în imaginație, în repetitivitate, într-o lume prefabricată. Problema este cum să ajungem să ne zguduim singuri, să ne provocăm singuri, prin mijloace mai blânde și mai la îndemână, ieșirea din această mecanicitate a percepției realității și a noastră înșine. Un anume fel de literatură poate ajuta, este încredințarea mea, în sensul acesta, o literatură care relatează experiențe autentice de ieșire din automatism, de accedere la „partea cealaltă”. Această „vedere trezită” poate avea aspecte teribile, înspăimântătoare, dar poate da acces și la stări de grație, binefăcătoare, integratoare. Acest aspect „soft” al trezirii la sine e cel pe care am ales să-l descriu și să-l dezvolt în FEM. Există nenumărate modalități prin care absența reală a iubirii din viața cuiva, poate fi re trăită prin ochii altcuiva, și chiar încurajată. „o femeie trecută poate încuraja discret, cu tandrețe, apropierea bărbatului ei de o femeie mai tânără și se poate bucura de scânteia reînviată din ochii acestuia. Sau felul în care, uitată de toți, o femeie foarte bătrână se devotează ciinilor și pisicilor, șoarecilor și păianjenilor, și-și iubește florile din ghivece cu o mistică dăruire”. În fragmentul din FEM din care citați, încerc să transmit o idee „expandată” despre iubire, ieșită din tipare. Exemplele menționate provin din realitate, sunt relatări ale unor femei reale, sau sunt observații asupra unor femei adevărate. Cred că

trebuie să accedem la o concepție mai puțin egoistă despre iubire, o iubire mai încăpătoare, în care intră multe forme de sentiment și multiple forme de fidelitate, care astăzi nu sunt suficient considerate, sunt delăsate, sunt ignorate, sau sunt chiar ridiculizate, și care ne-ar putea ajuta să dezvoltăm o afecțiune atotcuprinzătoare pentru oameni, lucruri, animale și lume.

A.R.: *Ce știu oamenii despre iubire, și ce știu celelalte forme de viață sau natura, despre ea?*

M. C.: Oamenii știu despre iubire ceea ce au văzut și au învățat, ceea ce au imitat de la alți oameni, sau ceea ce instinctul îi face să creadă că e iubire. Dar iubirea de o anume scară și intensitate, care te leagă empatic de celelalte forme de viață și de natură, și chiar de cosmos, nu e chiar la îndemână, nu e spontană decât în cazuri rarissime. Sămânța ei există în noi, e o „genă spirituală” încă neactivată, ea trebuie moșită în noi, trebuie stărnită, aprinsă, trebuie apoi cultivată, și aici, cred, iarăși, că literatura, așa cum o văd eu, așa cum am încercat să o practic în FEM, poate juca un rol provocator, catalizator. Și atunci, în anumite momente de „grație empatică”, poți simți că toate formele vii din jur îți răspund cu o iubire egală...

„Sunt un pesimist care aşază totul în cheie ironică şi comică”

ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU FELIX NICOLAU

Felix Nicolau (<http://felixnicolau.blogspot.com/>) este conferenţiar universitar de literatura engleză. A publicat mai multe volume: romanul „Tandru şi rece”, Editura Cartea Românească, 2007, „Pe mâna femeilor”, Editura Cartea Românească, 2011, precum şi cărţi de critică şi istorie literară: „Codul lui Eminescu”, „Anticanonice” şi „Homo imprudens”. Colaborează cu proză, eseu şi critică literară la numeroase publicaţii culturale şi este redactor al revistei „Poesis internaţional”.

Andra Rotaru: Dacă ai fi cititor, care ar fi partea preferată a romanului „Pe mâna femeilor”, Editura Cartea Românească (2011) şi de unde ai începe lectura sa?

Felix Nicolau: Păi aş începe cu **Clinica de animale mici (în slujba ţării)**, pentru că este o capotă despre copilăria la sat, despre comunism şi despre zoofilie romantică. Asta este capota XIX, deci penultima. Poate aş continua cu **Ghid de vrăji pentru babe sprintene**.

A.R.: Povestirile din acest roman sunt impregnate de un spirit ludic, chiar şi atunci când abordezi subiecte precum boala sau moartea. De la o anumită vârstă, maturizarea emoţională a personajelor în faţa lucrurilor iminente vieţii este mai apropiată de hilar decât de deznădejde?

F.N.: Mereu m-am întrebat dacă, odată cu îmbătrânirea, nu o să mă înmoi şi nu o s-o iau pe panta melancolică, chiar deznădăjduită. Aştept cu teamă momentul. Deocamdată, însă, am în cap viitorul roman, care este absolut ţicnit şi extinde critica ludică la diaspora şi străinătate în general. Să vedem dacă o să apuc să-l scriu vreodată.

A.R.: Câteva dintre povestiri descriu atmosfera dintr-un

spital, comportamente şi personaje diverse, care nu se manifestă previzibil cu locul în care se află.

F.N.: Cuvântul cheie este „previzibil”. Scopul meu este ca nimic să nu fie previzibil în ceea ce scriu. Visez să învăţ muzică şi să compun o simfonie imprevizibilă. Până atunci, mă mulţumesc să scriu texte în care totul să fie spectaculos, provocator pentru inteligenţă, şi neanticipabil.

Dar să nu uităm că suntem în România, deci undeva între lumi, între consumismul occidental şi înţelepciunea orientală – deci este verosimil ceea ce scriu eu. Şi da, România este cel mai bun loc de cules material pentru romane, şi cel mai nefericit pentru romancier, ca răsplată.

A.R.: Există câteva indicii care identifică locaţiile din povestiri. România este în mare parte a celor care se uită la telenovele+ştiri, a celor care dau foc căteilor, a acelor care pot face o treabă ţigănească, în loc de una românească. Cum

ţi-ai ales subiectele, şi cât de greu a fost să iei în calcul că ai vrea să trezeşti interesul cititorului, obişnuit şi plictisit de ceea ce vede în jur?

F.N.: În general, scriu despre ceea ce cunosc foarte bine. Aşa că nu mi-a fost foarte greu. Dar nu am rămas

înfîpt în real. Ca să subliniez aberația vieții noastre, am intercalat capote pur avangardiste, în care relația dintre semnificat și semnificant este complet distrusă. Un *babaroș*, de exemplu, poate însemna o *bazukă*, așa cum există plutoane de *poponași* arbori de mentosan și de pricomigdale. E foarte greu să stârnești și să menții interesul cititorului. E adevărat că am impus un ritm nebunesc narațiunii, că orice referință culturală este explicată și ajută strict la spectaculozitatea textului, însă nu-i pot concura pe cei care scriu povești siropoase și optimiste. Scrisul meu este pentru oameni extrem de inteligenți și realiști, adică vindecați de tentația de a se minți fără rușine privitor la starea lumii noastre. Cu alte cuvinte, sunt un pesimist care așează totul în cheie ironică și comică, ca să nu devin un plângăcios. Ce mai, cât pe-aici să mă declar erou...

A.R.: *Din războiul sexelor, cine are șanse mai mari de izbândă? Te-ai lăsa, de multe ori, pe mâna femeilor?*

F.N.: Războiul e de mult câștigat de femei. M-am lăsat de câteva ori pe mâna lor și am ieșit șifonat rău. Asta nu înseamnă că mă pot reține să nu le admir. Însă pe mâna lor mă las mai rar. Care va să zică, am devenit un teoretician: nu mai trebuie să aplic ceea ce predic. Un guru care-și încurajează discipolii și discipolele. Căci nu pot lăsa femeile de izbeliște, chiar dacă sunt cam 30 de bărbați pe capul fiecărei femei simpatice.

A.R.: *Mai poate fi văzută România postdecembristă altcumva decât ironic?*

F.N.: Da, poate fi văzută direct tragic – și atunci rezultatul este nebunia. Sau mai poate fi văzută cinic, de cei fără scrupule și care contribuie zilnic la desfigurarea ei. Eu mi-am propus de mult un roman tragic, fără machiaj ironic, însă mi-e teamă deocamdată să joc cu cărțile pe față. Încă povestesc situații dure în cheie burlescă. Cititorul are cel puțin șansa să râdă, înainte de a plânge.

„Poezia mă ajută să îmi îmblânzesc spaimele pe care mi le produce lumea exterioară”

ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU NAOMI IONICĂ

Naomi Ionică s-a născut la 24 decembrie 1975, în Brașov. A absolvit Universitatea „Transilvania”, Facultatea de Științe, Filologie, română-franceză și a urmat masterul „Literatură și comunicare” la Universitatea „Transilvania”, Facultatea de Litere. A debutat în 1997, în revista „Convorbiri literare”, cu studiul „Povestire și discurs în Făt-Frumos din lacrimă”, lucrare distinsă cu Premiul I la Colocviul Național „Mihai Eminescu”, Iași, 1997. Este coautoare a volumului „111 romane celebre”, Editura Paralela 45, 1998; autoare a „Dicționarului de concepte operaționale”, Editura Aula, 2001; autoare a volumului „Mihai Eminescu” – Texte comentate, Colecția „Clasici Aula”, Editura Aula, 2007. În 2010 a publicat volumul de poeme „Cei singuri vor rămâne singuri”, Editura Tracus-Arte.

Andra Rotaru: *Starea de după scrierea unui text care îți place ai asemăna-o cu ceva deja cunoscut? Ai vreo idee despre ce vei scrie atunci când te așezi în fața unei foi? Cum s-au născut primele texte din volumul „Cei singuri vor rămâne singuri”, Editura Tracus Arte, 2010?*

Naomi Ionică: Starea de după scris sau cea care însoțește scrisul? Mi-e greu să o asociez cu ceva, cert este că toată poezia mea este legată de stări, nu am ajuns în etapa să îmi construiesc poemele în minte, ținând cont de rime interioare, de selecția cuvintelor. Pentru mine scrisul este, mai degrabă, o scufundare, o stare de somnolență, o uitare a lumii, ca să o regăsesc în corpul meu. Cu alte cuvinte, îmi ascult corpul, el înseamnă stări, fantasmе, neliniște. Acestea, în primul rând, le simt atunci când scriu. Mă bucur

dacă textul scris îmi place – nu știu niciodată ce e la capătul poemului, dar știu starea despre care vreau să scriu. Dar poemele mele nu îmi mai plac, după o vreme, pentru că eu trăiesc deja alte stări și nu mi le mai recunosc pe cele despre care am scris. Primele texte mai bune pe care le-am produs, sunt legate de cursul de scriere creatoare pe care îl ține poetul și profesorul Alexandru Mușina, la Filologia din Brașov. Poetul tânăr/neexperimentat, dacă n-are cernaclu, are cu certitudine nevoie de un „mamoș”, un maestru care să îl „moșească” – el îl ajută să-și descopere/asculte propria voce, sunetul ei mult mai clar, pentru că, din păcate, cei mai mulți scriu împrumutând voci străine. Te pot păcăli: poți scrie o poezie deșteaptă, dar nesemnificativă, pentru că nu găsești în ea acel sunet distinct, **altceva**, acea „plasmă” care

este omul unic, viu, ireductibil, adică tu. Fără maestru, s-ar putea să nu intri pe poarta cea bună, de aici, căile tale devin tot mai încurcate.

A.R.: *Ți s-a părut vreodată că scriind te supui voluntar sau involuntar unei dezechilibrări interioare?*

N.I.: Nu, scrisul e limpezire, scrisul nu mă dezechilibrează. Poezia mă ajută să îmi împlânzesc spaimele pe care mi le produce lumea exterioară. Are funcție de culturalizare, adică te răscolește într-atât, încât îți arată ce ai de făcut cu tine. E adevărat, cum pot să mă limpezesc, dacă atunci când scriu sunt pe jumătate somnolentă? Nu știu, dar viața nu poate fi cuprinsă de noi, prin luciditatea noastră și atunci aștept să vină clarificarea de altundeva. Poeții spun, de obicei, că nu știu dacă poezia pe care o scriu nu este cumva ultima. Pentru că poezia este altceva, este mult mai mult decât un text frumos. E o stare de grație.

A.R.: Istoria cuplului Fantazia-Koleopterul păstrează unele fantasme proprii autorului? Cum se transformă un nucleu vag biografic, să spunem, într-un subiect care ar putea să-i intereseze și pe cititori?

N.I.: Sigur, fantasmele sunt ale unui eu corporal, biografic, cu sex, vârstă și stare civilă. Depersonalizarea se produce, în această poveste Fantazia-Koleopterul, prin înscenare, prin ironie. Asta nu prea s-a văzut în text, dar atitudinea mea, când l-am scris, a fost una ironică și auto-ironică față de patetismul pe care îl simțeam la vremea aceea, pentru că trăiam tragedia poveștii. Scriind, renunți la tine, cumva, dar de fapt, nu renunți, ci doar creezi efectul de depersonalizare – o generalizare prin categorii, metafore, imagini, personaje.

A.R.: *Te-ai format în preajma unor scriitori precum Alexandru Mușina și Gheorghe Crăciun. Care au fost cele mai importante lucruri pe care le-ai asimilat de la ei?*

N.I.: Aceasta este cea mai frumoasă, dar și cea mai grea întrebare. Aș spune că le datorez totul. Eu nu sunt o fire autonomă. Fără susținere, fără îndrumare, fără încredere, nu aș fi avut curajul să continui să scriu. Te simți atât de naiv când scrii, pentru că suntem crescuți noi, filologii, în cultura capodoperelor și stăm sub presiunea lor. Dacă de la Gheorghe Crăciun am învățat complexitatea abordărilor, spiritul de analiză, de construcție a textului în cea mai înaltă rigoare; de la Alexandru Mușina am învățat să caut acea claritate extraordinară a lucrurilor, prin spiritul de sinteză. Ideea mușiniană, neformulată ca atare, dar dedusă de mine, este că, dacă vrei să înțelegi cu adevărat ceea ce e important și cât mai multe, trebuie să simplifici, să reduci la esențe. La scriere creatoare, Alexandru Mușina ne rescia pe loc poeziile, doar tăind cuvinte, versuri. Ieșea ceva într-adevăr mai bun, cum de nu ne gândisem? Acolo am

descoperit câtă zgură adunăm în noi, și asta se vede în ceea ce scriem.

A.R.: *Parcurgând volumul „Cei singuri vor rămâne singuri” cititorul asistă la destrămarea unei povești de iubire și la transformarea ei continuă. Nu este această tematică a metamorfozei până la anulare a iubirii o literaturizare în exces? Poate influența dezvoltarea afectivă a unui adolescent, de exemplu, repetabilitatea ideii de destrămare a iubirii în literatură?*

N.I.: Nu trebuie să afle adolescenții din literatură că totul se destramă, că asta o descoperă ei în curând din experiența lor – se întâmplă mult mai dur și mai repede în viață decât în literatură. Dimpotrivă, literatura ne impulsionează să iubim, să visăm, nu mă refer aici la romantici. Chiar și când avem de-a face cu tragedii, starea de vis s-a produs. Cred că iubirea este cea mai frumoasă fantasmă a noastră, ficțiune literară, îi putem spune și așa. Totuși, adolescenții trebuie să fie atenți la ce consumă, cred că poți face intoxicație cu literatură, dar nu cu cea valoroasă; mie mi s-a întâmplat, iar contaminarea a fost una pozitivă. E adevărat, există un exces de morbiditate în literatura care se scrie azi, mai mult decât oricând. Asta mie, personal, nu prea-mi place.

A.R.: *Cât de conectată la realitate ești atunci când scrii?*

N.I.: Rămân conectată, doar că timpul într-adevăr curge altfel atunci când ești absorbit de ceea ce faci. Problema mea este că realitatea mea, scrisul meu e făcut din obiectele din jurul **meu**, din sentimentele **mele**, din gândurile **mele** și din oameni, așa cum îi percep **eu**. Asta mă exasperează uneori. Asta mi se pare ireal.

A.R.: *Există vreo luptă între femininitate și masculinitate în „Cei singuri vor rămâne singuri?” și între singurătatea unui bărbat și cea a unei femei?*

N.I.: Este o luptă numai cu singurătatea omului. Acum, în jurul acestei vârste de 30 de ani, am descoperit că suntem de singuri și asta m-a zguduit. Singurătatea a devenit temă obsesională; am căutat să descopăr ceva frumos în această singurătate și dincolo de ea. Omul se simte tot mai singur, pentru că el nu își mai regăsește familia, bărbaii și femeile trecuți la vârsta adultă, nu mai reușesc să se regăsească în matricea care generează familia. Poate aceasta este lupta, în orice caz, nu există un conflict masculin – feminin, ci o mișcare de căutare a echilibrului dintre cei doi poli.

A.R.: *Ce dorințe și proiecte de viitor ai?*

N.I.: Sunt implicată într-un proiect, proiectul meu imediat e teza de doctorat la care lucrez, *Trup și literă în opera lui Gheorghe Crăciun*. Îmi doresc să mai pot continua să scriu poezie, iar vocea mea să vină din alte zone decât cea din primul volum.

NAOMI IONICĂ

Cei singuri vor rămâne singuri

CUM ESTE CU PUTINȚĂ CANONUL?!

• ZECE ÎNTREBĂRI DESPRE CANON •

Într-o epocă „sănătoasă” o astfel de întrebare n-ar fi fost posibilă. Sau într-o minte „sănătoasă”, căci, la rigoare, am putea demonstra că devenirea e o iluzie, că nu gândim altfel decât acum două mii de ani, că, prin urmare, au existat din totdeauna firi dubitative și firi întemeiate pe convingeri ferme. Fiecare epocă va fi avînd, în grade diferite, partea ei telurică și partea ei celestă. În aceste condiții, realitatea canonului ca dat subiectiv, rod al interpretării, și nu realitate în sine, nu mai este o simplă consecință a postmodernismului, cum s-ar putea crede. Totuși, întrebarea rămîne: cîtă obiectivitate și cîtă subiectivitate instituie existența canonului? Și ce înseamnă, în fond, în acest caz, obiectiv și subiectiv?

Prin urmare *Cum e cu puțință canonul?* e o întrebare încă vie într-un timp în care nu numai că nu știm prea bine cum funcționează canonul (e și el un agregat, ar spune-o un prieten de la distanță, chiar dacă cu identitate fundamental diacronică), dar nu știm nici ce este? Să fie tot o „afacere” academică, de nu cumva una dintre iluziile ei, ori, dimpotrivă, un atac la adresa academismului ale cărui frîie le-a luat chiar Universitatea în mîini? Sîntem, de fapt, abia la începutul discuțiilor despre canon, chiar dacă tema pare cumva epuizată.

În plus, se vede oare la fel instituția canonului de la București, din provincie, de la Cluj ori de la Tîrgu Jiu? Cum gîndește canonul un critic tînar, unul consacrat, un poet debutant ori un nume peste care plutește aura canonului? Mai mult, există oare critică literară care să se sustragă, deliberat sau nu, bătăliei pentru instituirea unui canon?

Iată cum, vrînd să creez un cadru teoretic provocator pentru un dialog pe tema canonului, nu fac decît să formulez alte întrebări pe lîngă cele zece gîndite deja asemenea unui decalog complicat, lipsit de ordine, avid să rătăcească în labirint, cu convingerea că Minotaurul poate fi pretutindeni, oriunde sau nicăieri.

Cît despre acest cadru teoretic provocator? Prea vag, dar numai din motivul dorinței de a-mi oferi mie însumi libertatea de a răspunde celor zece întrebări, ca și cum ele n-ar fi expresia mea, ci o realitate în sine. E o contradicție inspirată din aceea pe care o generează chiar creatorii de canon: propun o listă ca și cum ea ar transcende subiectul, în vreme ce lista nu-i decît consecința unui subiect în istorie. O listă care exprimă, în cel mai bun caz, „mutația valorilor estetice”.

Așadar:

1. Credeți în necesitate canonului? Putem exista, în planul literaturii, fără el?
2. Cum interpretați afirmația lui Nicolae Manolescu conform căreia „canonul nu se discută; canonul se face”. Discuțiile despre canon – în anchete, dezbateri, mese rotunde etc. – continuă... Ce este, simplu spus, canonul?
3. Cine mai face azi canonul literar? Sînt șanse reale ca scriitorii ultimelor generații să intre în canon? Credeți că scriitorul român trăiește o anxietate nu numai a influenței, cum spunea Bloom, ci și a consacării canonice? Luptele dintre generații, grupări,
4. Considerați canonul o realitate opresivă, restrictivă, anihilantă? Un fel de piatră tombală care trebuie din cînd în cînd dărîmată? Conceptul de revizuire poate fi complementar ideii de canon? Dar cel de est-etică?
5. Credeți că este firesc să se discute despre *canon alternativ*, despre canoane care funcționează în paralel? Să înțelegem prin canonul didactic – sintagma e întîlnită – altceva decît canonul propriu-zis? Se poate merge pînă acolo încît să spunem că fiecare scriitor instituie propriul canon, creîndu-și retrospectiv

tradiția, modelele? Ce altceva este *Epigonii* decât un astfel de canon de uz personal?

6. Înțelegeți prin canon un dat obiectiv, „transcendent” al literaturii, sau este el o creație a conștiinței ordonatoare a criticilor? Există și o altă modalitate de instituire a canonului decât judecata critică? Ce loc ocupă în acest proces de canonizare piața, publicitatea, receptarea?
7. Asociați canonul istoriei literaturii, acelei structuri de adâncime care se fundamentează pe tensiuni, deveniri, metabolisme, influențe? Credeți în organicitatea literaturii române? Prin urmare, credeți că o istorie literară instituie canonul?

8. Cum comentați opinia lui Harold Bloom conform căreia autorul este acela care face canonul. În ce sens canonul ar fi făcut de scriitor?
9. Ce șanse are o carte aparținând scriitorilor din exil, care nu participă vizibil la metabolismul literaturii române, să intre în canon? Și dacă, pe termen scurt, nu participarea la acest metabolism e importantă (căci e încă nesesizabilă), atunci cum credeți că este posibilă recuperarea cărții și înscrierea în canon?
10. Dacă pătrunderea în canon are drept fundament valoarea, ce reprezintă pentru dvs. valoarea unei opere? Canonul cuprinde opere sau autori?

Anchetă coordonată de Mircea A. DIACONU

VASILE SPIRIDON

1. Canonul are rolul de a opera o selecție în rândul operelor literare și de a reține ceea ce răspunde comandamentelor lui (în gr., „kanôn” = „normă”, „regulă”), evitând riscul confuziilor și al applatizărilor în receptare. El oferă o perspectivă axiologică de ansamblu asupra literaturii, dar înregistrează ca un fin seismograf și schimbările în receptare.
2. Unii întocmesc liste canonice, alții le discută, perspectivele multiple ducând la lecturi critice convergente care instituie ierarhii diferite de acelea hotărânite la „Școala Resentimentului” (expresie a lui Harold Bloom).
3. Discuțiile în jurul canonului devin tot mai aprige cu cât ne apropiem de contemporaneitate. Criza de anxietate a consacrării canonice poate fi urmărită cel mai lesnicios imediat după apariția istoriilor, antologiilor ori dicționarelor literare. Atunci se observă în ce măsură scrisul constituie pentru unii o „necesitate interioară”: se pierde dreapta măsură și opiniile se polarizează, în funcție de prezența sau absența între copertele respectivei apariții, în funcție de permisiunea acordată de a avea asigurat măcar sfertul de oră (neacademic) al gloriei. Anxiozitățile nu le sunt necesare adevăraților scriitori, pentru că totul se află în cursul procesuală în teritoriul consacrării canonice. Regula de aur a canonului este că un creator poate

accede la fruntariile lui după 20 de ani de la dispariție. Dintre scriitorii ultimelor generații, doar Mircea Cărtărescu a intrat în conștiința publică, luată în sensul ei cel mai larg.

4. Însuși Harold Bloom afirmă că ierarhia din cadrul acestui construct cultural care este canonul poate fi răsturnată pe calea revizuirilor (iar teoria lui E. Lovinescu ne poate veni în sprijin în acest sens, al dedogmatizării permanente a canonului). Operele se încadrează circuitului canonic tocmai grație singularității lor, iar nu pentru că s-ar conforma unei ordini preexistente.
5. Canonul didactic se conformează, în general, prescripțiilor date de critica literară, iradierea sa făcându-se dinspre trecut înspre prezent.
6. Centralitatea canonică se instituie, între limitele obiectivității, în urma ierarhizărilor operate de critica literară (regula esențială a canonicității o constituie impersonalitatea teoretizată de Titu Maiorescu). Se știe că valoarea nu merge mână în mână cu rețeta succesului pe piața literară, economia bunurilor simbolice nefiind aderentă la economia de/din piață.
7. Desigur, Istoria literară (doar aceea concepută doar din punct de vedere strict estetic, nu din rațiuni culturale ori culturaliste) instituie canonul, iar schimbarea lui este precedată de schimbarea de paradigmă.
8. Mai devreme sau mai târziu, opera este aceea ce își găsește locul în interiorul arhitecturii canonului, trăgând după ea, în interiorul constelației, și pe autorul ei. Este vorba de ceea ce s-ar numi complexul galateic, reieșit la lectura poemului *Către Galateea*, al lui Nichita Stănescu.
9. Cărțile nu sunt neapărat dependente de locul în care au fost scrise. Atât autorul, cât și textul nu sunt dependenți de context.
10. Rari sunt marii autori care au scris mai mult de două capodopere și de aceea nu putem vorbi de consecvența lor axiologică. Valoarea este ceea ce dăinuie peste mode și timp; esteticul este acela care fundamentează canonul, bazat pe singularități.

Scriitorul - destin și opțiune

Recuperarea memoriei, înainte de toate, dintr-o perioadă mai veche dar și mai nouă a existenței noastre, m-a determinat să întreprind acest demers. Scopul lui este, mai ales, unul de introspecție, de re/descoperire, a acelor zone mai mult sau mai puțin cunoscute din bibliografia unor scriitori contemporani... Cum scriitorii, oamenii de cultură în general, s-au dovedit a fi în toate timpurile avangarda prospectivă, credem că, în condițiile de astăzi, o mai bună înțelegere a fenomenului literar nu poate fi decât benefică...

1. Pentru un scriitor, destinul și opțiunea sunt dimensiuni existențiale fundamentale. Ce rol au jucat (joacă) acestea în viața dumneavoastră ?

2. Istoria literaturii consențează, uneori, arbitrar momentul debutului unui scriitor. Pentru dvs., când credeți că s-a produs (cu adevărat) acest eveniment? Vorbiți-ne câte ceva despre primele încercări literare.

3. Care a fost drumul până la prima carte ?

4. Ce personalitate (personalități), grupare literară, prieteni, eveniment biografic etc., v-au influențat viața ca om și scriitor?

5. Raportul dintre conștiință, politică și gândirea liberă, constituie o mare problemă a lumii contemporane. În aceste condiții, care este, după dvs., raportul dintre cetățean și scriitor, dintre scriitor și putere?

6. Literatura – la frontiera mileniului III. Din această perspectivă cum apare, pentru dvs., literatura română contemporană?

7. Credeți că există un timp anume pentru creație sau este vorba despre un anumit „program” al scriitorului? La ce lucrați în prezent?...Pe când o nouă carte?...

Facultativ :

7 + UNU. În contextul celor afirmate, pentru a avea un dialog mai direct cu cititorii noștri, selectați din opera dvs. un text care, în linii mari, generale, să vă reprezinte. Vă mulțumesc pentru înțelegere.

Anchetă realizată de Petruț PÂRVESCU

CĂLIN VLASIE

„Numai tâmpiții și apucații nu trăiesc după un program și sunt în afara timpului. Dacă ești poet, ești poet tot timpul fără a fi obligatoriu să scrii. Scrisul în sine e doar un mod de a te privi

în oglindă. În spatele tău e o altă oglindă în care îl vezi pe altul care se uită la chipul tău și tot așa, mii de chipuri care se uită unul la altul și se miră că ceea ce pare a fi de nevăzut poate fi văzut. Exist deci scriu. Într-o zi voi fi privit. Nu mă grăbesc de a fi privit. Oricum ceea ce am scris, am scris.”

1. Am avut norocul să nu abandonez scrisul atunci când eram conștient că ceea ce scriu nu avea niciun fel de identitate clară – asta până la vreo 23 de ani, dar și determinarea de a renunța de a mai scrie, de a face „carieră” și deci de a mă autopastișa, atunci când mi-am dat seama că experiențele mele personale interioare și poetice se epuizaseră – asta la 36 de ani.

2. Deși mai „debutasem” de vreo câteva ori, începând cu 1969, prin mai multe reviste literare, debutul meu real s-a produs în „România literară” în mai 1978 când Nicolae Manolescu a prezentat 11 poeți ai studențescului „Cenaclu de luni”. Impactul celor două pagini de poezie

din revista numărul 1 a României a avut efectul unui manifest poetic.

3. Eu nu mi-am dorit să public prima carte de dragul de a publica o carte pur și simplu. Dacă nu ar fi fost Manolescu nu aș fi publicat nimic până în 1990. El m-a sfătuit că trebuie să public ceva, fie chiar și o plachetă minusculă, numai să se știe istoric. Așa am publicat placheta „Neuronia” în revista „Argeș” în septembrie 1981 cu o mică postfață semnată de Manolescu, plachetă care a fost aspru și periculos criticată în „Scânteia” din 25 octombrie 1981 și semnată cu pseudonim de C. Stănescu. Trebuie și acum să-i mulțumesc lui Sergiu I. Nicolaescu, redactorul șef din acea vreme, care a riscat enorm publicându-mi 16 poezii fără a cenzura o singură virgulă măcar. Ce a pățit el când a fost chemat la organele de partid și de stat numai el știe. Ideea de a publica o carte îmi venise prin 1978, dar îmi pierdusem orice speranță, după ce Editura Eminescu mă amăgise vreo câțiva ani că am câștigat concursul de debut (pe atunci editurile erau obligate să organizeze un concurs de debut). În 1980 am câștigat concursul de debut la Editura „Albatros”, sfătuit de Laurențiu Ulici să particip, dar cartea mi-a fost publicată abia în decembrie 1984, cu multe peripecii firește, o data schimbarea titlului din „Laboratorul” în „Laborator spațial” (!) și introducerea subtitlului „poeme s.f.” (!!!) (fără înștiințarea mea), apoi topirea plumbului primei variante a cărții (se numea „Neuronia” ca și titlul plachetei din 1981), în aprilie, și retragerea de la tipărire, în urma unui referat fulminant scris de un alt politruc, Liviu Călin, a cărui vigilență depistase în poezia mea elemente hiperintelectualiste și fascistoide! Atunci am avut noroc cu Mircea Sântimbreanu care m-a sfătuit să dau alte cicluri din cartea mea (cartea era mai mare, adică era structurată în cinci cicluri), altele decât cele care căzuseră la supraviză de cenzură în aprilie, iar eu să aștept până toamna când evenimentul din aprilie era aproape ca și uitat. Temporalizarea sugerată de el m-a salvat și mi-a permis să nu modific nimic din texte. Porcăria cu „spațial” și „poeme s.f.” îi aparține lui Sântimbreanu și Gabrielei Negreanu

- (redactorul cărții). Atunci am fost cumplit de enervat, acum mă amuză într-un fel. Aici aş dori să povestesc o întâmplare care ar fi putut să-mi schimbe complet viața. I-am dat Danei Dumitriu întreg volumul meu de poezie în manuscris, eu neavând nicio copie, iar ea, pe patul de moarte (după doar câteva zile de la întâlnire!) și-a adus aminte și le-a rugat pe cele care o vegheau să ia volumul meu din bagajul de spital și să mi-l aducă. Erau poeta Otilia Nicolescu și doamna Badea, mama lui Dorin Tudoran. Eu nu mi-am dorit și nici nu am putut să-mi țin minte propriile poezii. Propriile poezii te pot încurca total, te țin în loc, pentru a avansa, pentru a putea scrie altele trebuie să uiți ceea ce a fost înainte. Experiențele nu se pot repeta. Iar eu am avut o teamă greu de mărturisit de a nu mă repeta. Dacă acel volum s-ar fi pierdut, el s-ar fi pierdut pentru totdeauna, nu aş fi fost în stare să-l reconstitui. După 1984 a urmat o lungă tăcere, „Cartea Românească”, la care depusesem al doilea volum, amăgindu-mă an de an prin Sorin Mărculescu, până când sistemul comunist a crăpat de-a binelea. În cei 5 ani care au urmat după debutul (alt debut!) de la „Albatros” și până la căderea comunismului (personal îl credeam aproape veșnic) mi-am creat conștiința unui poet care va fi publicat post-mortem. După 1990 mi-am dat seama că de fapt fusesem trecut pe o listă a interzițiilor de la publicare. Din fericire toată nebunia asta m-a ajutat enorm să nu regret niciodată că am publicat un text/volum sau altul. Dacă aş fi făcut-o, m-aş fi simțit total imoral.
4. Cel mai mult am apreciat poziția părinților mei care nu dădeau nici doi bani pe scrisul meu în anii liceului și ai studenției. Asta m-a încurajat enorm. În rest anii liceului cred că au fost esențiali. Profesorul de latina Tudor Popescu m-a influențat foarte mult, mi-a impus rigoare și m-a împins către un studiu aprofundat al literaturii latine, al poeziei în mod special. Am citit și am scris foarte mult în acei ani. La 19 ani am aruncat tot, inclusiv toate cărțile de poezie ale generației 60'. Mă încurcau teribil, pentru că eu gândeam altfel, în schimb nu reușisem deloc să-mi personalizez propriile mele experiențe existențiale și estetice. La București în primii ani de studenție am fost izbit de lipsa principiilor și de confuzie estetică. „Cenaclul de luni” a fost revista vorbită în care am putut să mă exprim liber, fără nicio cenzură. Și nu doar eu. De aceea a și fost desființat în 1983. Eu mă descoperisem de puțin timp. În „Cenaclul de luni” am găsit un spirit coerent, principal și novator estetic. Mă număr printre cei câțiva membri fondatori. De fapt am și fost primul care am citit poezie la prima întâlnire din 3 martie 1977, cu o seară înainte de devastatorul cutremur.
 5. Oho!.. Și într-un caz și în celalalt ca dintre un debil mintal și un om cu un grad de inteligență avansat.
 6. În formă! toate generațiile în viața colcăie. Numai valorile par a fi ascunse sau aproape rare. Suntem încă o literatură care nu a fost acceptată în Spațiul Schengen! Din vina cui?
 7. Numai tâmpiții și apucații nu trăiesc după un program și sunt în afara timpului. Dacă ești poet, ești poet tot timpul fără a fi obligatoriu să scrii. Scrisul în sine e doar un mod de a te privi în oglindă. În spatele tău e o altă oglindă în care îl vezi pe altul care se uită la chipul tău și tot așa, mii

de chipuri care se uită unul la altul și se miră că ceea ce pare a fi de nevăzut poate fi văzut.

Exist deci scriu. Într-o zi voi fi privit. Nu mă grăbesc de a fi privit. Oricum ceea ce am scris, am scris.

- 7 + UNU. Recomand „Acțiunea interioară”, cartea mea publicată în 1999 cu câteva luni înainte de sfârșitul mileniului 2 și aceste poeme dintr-o viitoare carte.

„Roagă-te, roagă-te pentru mine!”
La capătul străzii cu tei și castani
începe marea
Turla greacă a unui soare
Portocaliu
Poate sunt ochii tuturor sfinților
Sau poate ești tu
singură și imensă.

Destul infinit al sticlei rece
Tu trăiești într-o Grecie
fără palmieri, fără ibiși
fără pietre sacre
fără sirtaki.
Destule imagini într-un orașel
nelocuit în care intru
prin sticla unui laptop.

Nicăieri.

Respirând. Doar respirând.
februarie, 2011, Pitești,

CLAUDIU KOMARTIN

Cred și acum că, dacă faci ce trebuie cu tine, din tine, tot restul vine de la sine. Și cred că, pe undeva, am știut dintotdeauna că am un destin care se va împlini fără ca eu să-mi bat prea mult capul cu ceea ce am de făcut ca să ajung undeva anume.

1. Eram atât de inconștient, încât nu mă interesa decât scrisul. Încercam cu disperare să găsesc formele care mi se potrivesc cel mai bine, care puteau exprima tot tumultul din mine și, căutând poezia cu nesaț în tot ceea ce trăiam, nu îmi prea puneam problema viitorului sau a unor opțiuni foarte clare... Cred și acum că, dacă faci ce trebuie cu tine, din tine, tot restul vine de la sine. Și cred că, pe undeva, am știut dintotdeauna că am un destin care se va împlini fără ca eu să-mi bat prea mult capul cu ceea ce am de făcut ca să ajung undeva anume. Ca și în lungile

plimbări solitare pe care le fac în orașe în care ajung pentru prima dată, pașii mă poartă întotdeauna către locuri care îmi ies singure înaintea, către întâlniri semnificative, către momente și imagini care mă tulbură și mă contaminează, iar asta e, și în viață, singura formă de *devenire* pe care mi-o pot imagina.

- 2-3. De debutat am debutat în 2002, cu o proză scurtă în revista „Contemporanul” (însoțită de cuvintele profesorului meu din liceu, Octavian Soviany) și cu poeme în „Ziua literară”, care pe atunci era locul cel mai important în care se afirmau vocile generației tinere, după lectura în cenaclul „Euridice” condus de Marin Mincu. Dar cea mai importantă apariție a fost, fără îndoială, în 2003, o pagină de poeme în „România literară” (unde Mariana Marin a fost de o uriașă generozitate, prezentându-mă, pe mine care eram doar un poet nesigur și cusurgiu de 19 ani, ca pe o certitudine. Sper să nu-i fi înșelat, în anii care au urmat, această presimțire.) Primele încercări literare (însoțite de o conștiință incipientă a ceea ce făceam – sau aveam de făcut – în literatură) se leagă de câteva nule scrise prin 2001-2002 și de multele, foarte multele poeme scrise de pe la sfârșitul clasei a XI-a până la terminarea liceului, dintre acestea alegând eu în primăvara lui 2003 cele 42 de texte ce aveau să alcătuiască volumul meu de debut, *Păpușarul*. Dar, dacă îmi aduc bine aminte, am început să scriu pe la 13 ani, când forjam niște microeseuri filosofico-poetico-eroi-comice în elanurile căroră se găseau, probabil, câteva dintre obsesiile, temele și tensiunile pe care aveam să le formulez pe deplin, într-o form (ul) ă numai a mea, ceva mai târziu.
4. Cred că am mai spus-o, le dătez enorm câtorva scriitori a căror prietenie a fost o sursă de inspirație și, nu o dată, colacul meu de salvare în momentele în care îmi pierdeam de tot curajul: Mariana Marin, Ioan Es. Pop, Octavian Soviany, Nora Iuga, Mircea Ivănescu (la acest mare poet și traducător am petrecut, acum vreo 6 ani, o săptămână în care am învățat cât nu am învățat de la toți profesorii din facultate). Datorită lor am ajuns la cărți care mi-au marcat tinerețea și, probabil, evoluția stilistică. Dintre cei tineri, Dan Coman și Răzvan Țupa sunt printre cei mai vechi prieteni pe care îi am. Am crescut împreună, într-o atmosferă pe care nu știu dacă și unde o voi mai regăsi vreodată. Era un moment foarte fast, deși atunci nu îmi dădeam seama de asta, și sper să păstrez cât mai mult timp amintirile extraordinare din acei ani cu Constantin Virgil Bănescu, Cosmin Perța, Ștefan Manasia, Dan Soțiu, George Vasilevici, prin Bistrița, Botoșani, Cluj, Constanța și București. Ni se părea că am putea face orice, deși eu unul habar n-aveam ce ar putea însemna asta.
5. Din păcate, în această chestiune am învățat mult mai multe din cărțile și din atitudinea unor scriitori străini decât din literatura noastră. Sigur, păstrez o admirație constantă pentru cei neînregimentați, pentru contestatarii furiș ca Paul Goma, dar, în general, la capitolul acesta, scriitorii români nu au excelat niciodată. Nici prin curaj, nici prin demnitate, nici prin prezervarea cu orice preț a crezului artistic și politic. Dacă mi-am conturat cât de cât o idee despre ce înseamnă această relație care vă interesează, am făcut-o datorită lecturilor din Pasolini, din ruși și grație câtorva sârbi foarte puternici și neclintiti. Cred că trebuie să fii coerent și angajat, dar nu în sensul în care au

înțeles-o intelectualii-directori de conștiințe de la noi din ultimele decenii, trebuie să fii angajat sută la sută în fiecare vers, în fiecare cuvânt pe care îl scrii, dar nu atât din punct de vedere ideologic. Trebuie să fii angajat până la virgulă, până la liniștea dintre rânduri, să fii angajat sintactic, iar asta să fie o treabă profund viscerală, nu un joc de societate. Ca scriitor, trebuie să rămâi un combatant pregătit în orice moment să își apere arta și conștiința. Să fii pregătit pentru orice și să nu abdică de la lucrurile care ți-au condus existența, ți-au ordonat-o, dând astfel un sens lumii.

6. E o literatură bătaioasă, pentru mine e un motiv de constantă uluială faptul că apar întruna oameni extraordinari de înzestrați care iau în piept lumea cu gândul doar să facă literatură adevărată, și fără alte ambiții sau țeluri *terestre*. Pentru asta am și creat Institutul Blecher, pentru asta am pornit Casa de editură Max Blecher, care va scoate cărțile celor care nu fac niciun fel de compromis. Și pentru că, în 2011, într-o lume întoarsă cu fundul în sus ca a noastră (dar când oare a fost altfel?), tot felul de indivizi visători și sălbatici și complet inutili pentru societate îmi întrețin speranța că forța imaginației și a conștiinței umane, dar și statornicia principiilor pot schimba lumea...
7. Nu am avut niciodată un program și nici nu îmi imaginez așa ceva. Deși îi admir pe scriitorii care își pot impune o astfel de exigență. Un nou volum de versuri – în curând, poate prin 2012, sau poate după acest nou sfârșit al lumii care le dă unora atâtea emoții... Nu-i nicio grabă. Toate la timpul lor.

7+Unu. (doar un cântecel pentru autiști)

stele și dinți înclistați
și lucrurile pe care nu le poți salva
decât izbindu-le de-un perete

te-am simțit în mine și te-am urât

niciodată liber niciodată eliberat
de tine nu plânge
ce rost are să plângi
îneecat în lumină

am fost acolo am încercat să simt (doar un cântecel pentru autiști) și totul strâns pentru totdeauna în tine
și totul legat cu funii în tine

cobalt sau dragoste carnivoră

ultima promisiune
ultima atingere
ultima dată când mi-ai astupat gura
cu ceva doar al tău

și apa asta adâncă în care
aș fi vrut să-mi ascund chipul

regretele inutile

satârul șters pe furiș

aprilie, 2011, București

Ioan Es. POP

12 octombrie 1992

sînt un bărbat singur. nu-i nici
o mândrie în asta. doar sînt
hoarde de nefericiți care umblă și caută
alți nefericiți – numai că în-
tre nefericiți și nefericiți
sînt mari praguri de nefericire,

unii au bani mulți, alții au speranțe
deșarte – nu există doar nefericiți
de-un singur fel.

iar când, totuși, se unesc,
nefericiții fac revoluții, după care
li se ia totul.

Septembrie, 2010, București

Iulia MILITARU Despre pisici

I
Când Mahomed le-a mângâiat
Au devenit sfinte
Și-atunci căzu blestemul nostru
Asupra capului lor
Chiar în locul unde un semn strălucitor
S-a dezvăluit în noapte ca o lumină
Castă

Asta
Îl ucise pe Baudelaire ca pe Saul în drumul
Spre Iehova. Cuvântul fără întoarcere. Cu glas
Au glăsuț din ce-a rămas
Și noua viață li s-a născut din pântec
Pentru ca noi să trăim
În luptă și pace cu pisicile lui Alah.

Dar istoria se complică mereu,
Pisica, un animal crunt,
Nu poate fi explicată prin „Noi”.
Iubită de Dumnezeu și diavol,
Ea devine azi un loc aprig al
Întemeierii limitelor dincolo de limita
Noastră.

II

(Pisica se leagă de secetă, care, la rândul-i, evocă noțiunea de haos primordial, de materie primă nefecundată de apele cele de sus. Pisica – animal de rău augur, despre care se spune că ar fi în stare să ucidă femeile și să le ia înfățișarea.) Trup înveșmântat cu trup. M-am trezit pisică, iar tenebrele
Lui Baudelaire își susură versul.

I bear no demons with pride,
Though I acknowledge them as mine.

Mine mi
ne mine
Au explodat deodată, în același loc, și apoi a venit liniștea; poate nu mă crezi, însă la sfârșit am văzut pisica, printre acele rămășițe întunecate de fum; era o pisică gri cu ochi verzui. De acolo a ÎNCEPUT.

Va trebui să acceptăm și asta

Ne tragem din Pisici
Au spus-o la
TV. Pe ăștia n-ai cum să-i mai contrazici

Când au arătat mormanul de morți
Ne-am gândit că trecuse un război
Prin acele locuri albastre

Pe la noi, chiar pe-aici?

Stupid, cum ar putea un loc să fie albastru?

Întrebarea ne-a făcut să ne-ndoim
Doar albastru?
Imposibil!

Apoi, am văzut emisiunea aia cu liniștea și cerul, doar Atât. Uite ceva cu totul și cu totul albastru. Un cer și o liniște. Am
Șoptit: – Liniștea și cerul albastre. Începutul din acest punct. Începe
Când brusc se oprește și am auzit: Pisicile ar cumpăra Whiskas! A apărut El, Motanul Whiskas, și atunci strigarăm: Iată Omul! Începutul oricărui început. Albastrul întrerupt
Explică lumea,
Și Mr. Possum a înțeles foarte bine când ne aduce mărturie despre Jennyanydots, Groeltiger, Rum Tum Tugger sau Bustopher Jones etc: (That Cats are much like you and me And other people whom we find Possessed of various types of mind. For some are sane and some are mad And some are good and some are bad And some are better, some are worse –

But all may be described in verse.) Întreruperea poartă aceste pisici asemeni unui uter pruncii aceleiași mame și le naște în forme noi, om ca noi. Cuvinte.

Din mulțimea de trupuri ucise rămâne rima nevăzută peste Cuvinte. Strâns – legătura dintre

Om Pisică și Vers

Imaginea lor se stinge-n motanul Albastru.

III

(Este cel puțin curios că, atât în cabală cât și în budism, pisica este asociată șarpelui: ea arată păcatul, prea marea aplecare spre cele pământești. În acest sens, ea este uneori reprezentată la picioarele lui Hristos.) Trup înveșmântat cu trup ne iubim de nepăsare sub afișul cu lună plină în care amănții se miros. Parfumul Chanel (No. 5) is the best.

Azi vor crește prețurile,
Demisia! strigă o mână de oameni. Trecătorii se-ncântă trec. Și (doar unii) cu priviri sfioase

încrezătoare în Cuvântul preasfânt:
REDUCERI la... Ce fericiți sunt amănții Chanel (No.5)! Dedesubt o pisică Veghează roșul Coca-Cola.

IV

(Printre imaginile populare satirice vietnameze, pisica este emblema mandarinului) așa încât Alecsandri a scris despre pisici fără să o știe

mereu scriem despre ceva uităm și scriem despre ceva în răspăr ai vrea să-ți porți condeiul peste lucruri, însă nu-l mai găsești, nu ai unul și nu ai avut niciodată. Înainte ți se întinde Tastatura neagră, din care ușor către soare se-nalță mandarinul Fericit, el locuiește un măreț palat de vară Plin de monștri albi de fildeș și de jaduri prețioși. Chiar acolo, pe-nserat, mă opresc, odihnă caut Și mă-ntind alene-n focul de balauri fioroși

printre care către soare un biet mandarin ne moare

și-n cenușa plumburie
îmi zâmbeste visătoare
o pisică din vecie.

Virgil COSTIUC

Radiografii întârziate

la temelia casei

s-a descoperit un soldat cu zale și coif
în mână ținea un hanger ruginit
nu se găsea nicio urmă de învingător
fiind singur nu însemna că era un învins
mandibula îi era îndepărtată
în toiul luptei striga plămânii trăgeau aer
undeva ceva a fost obturat
răscolit pământul a înregistrat ultimele lui spasme
mesajul a fost decriptat cu „proba carbon”
iar cele mai sofisticate calculatoare
s-au cutremurat de strigăte de milă și ajutor
avea pe deget o verighetă de argint
în luptă a agățat o za de metal dintr-o tunică adversă
smulgându-i o falangă cu o venă din cot
banii găsiți într-o cută a cămășii
erau din soldă și jaf
nevastă-sa nu l-a mai așteptat
a trecut în patul unui negustor de ulei
care avea doi catări și un catastif cu datornici
fuma de s-a găsit un muștiuc de narghilea
unde se mai vedeau două adâncituri
dinții pe locul lor în maxilare – minus unul spart
semn că s-a scobit cu vârful unui cuțit
cu lama prea groasă.
atunci a scuipat sânge și resturi de carne
înjurând creatorul
i-am dus oasele la cimitir unde i s-a oficiat o slujbă
iar armele la muzeu unde se mai afla
și-o căpetenie îngropată pe scut
apoi și pe tata l-am îngropat – după un alt război
cu o dantură din platină și câteva schije în plămâni
iar peste ani dacă-l vor descoperi
în pământ ori în cer
cine va ști
c-a murit singur

Fotograme

reculul unui ochi-praștie
deasupra unei mese cu două farfurii
zeamă fiartă piept prăjit și două copane
nevestele arabe într-un semicerc
îmi numără fiecare înghițitură
una bătrână cu-n mic tatuaj pe frunte
își dă aere de șefă
pe masă au rătăcit o lingură învechită
după cum șoptesc vor să înghit lichidul
cum ai bea dintr-o ciutură de fântână
să mestec friptura și să-mi clătesc gura
cu lichidul gros plin de verdeață
bărbatul tace simt că-mi pregătește ceva
privind pe deasupra obez
mâine o să plece pe front
bănuiesc că o să-mi scadă mâncarea
din ce-mi datorează.
pistolul o licență belgiană „made în Irak”

a fost „uitat” pe colțul mesei
 pot să arunc lingura peste el
 să-l fac să pocnească
 lovind cele două farfurii
 improșcând zeama
 împrăștiind copanele și pieptul de găină
 dacă din întâmplare sunt lovit
 voi avea programare
 la următoarea cursă Tarom
 într-un sicriu de zinc
 dacă glonțul îl va plesni pe arab
 va avea o înmormântare în cimitirul sfânt
 din Najaf (nu mai știu dacă voi fi silit
 să cad iarăși în gol) femeile își vor smulge părul
 scoțând țipete guturale
 asemenea unor indieni agresivi
 mănânc tot ce-mi pun cele trei femei
 îmi iau adio de la bani (în gând deja am renun-
 țat) parcă văd că-mi face o invitație tâmpită
 să merg cu el la război
 să-mi pierd cetățenia iubitei mele țări
 care m-a trimis la hamalâc
 între Babilon și Boorsipa
 ori să-l înlocuiesc cât timp este plecat
 la o femeie care de pe acum își dă aere de șefă
 care mă va obliga zi de zi să
 sorb fiertură de pasăre
 mijlocia să mă copleșeas-
 că cu zeci de copane
 iar celei mai tinere
 în ochii candizi
 fuga în deșert

Orașul adormit în fum

sunt șomerul acestei fabrici de fum
 suflet împachetat
 sub un pom de crăciun
 capitalistul care meditează
 la verbul „a crea”
 cu falange maronii
 își face cruce în fața icoanei
 biserica e un furnal
 sfinții intră pe sus cu minereu
 c a r b o x i h e m o g l o b i n a
 acesta-i sângele meu dulceag
 buzele noastre au sărutat banii
 și icoanele de pe ei
 scânduri de sicriu
 iubirile din adolescență s-au făcut păsări
 atrofiate crăpau a pepene copt
 amintirile erau devorate
 fluviul a rămas un sfânt
 malurile cu sălcii despletite
 ultimii pești au fost prinși
 maternitatea din cer
 lua forma învingătorului de curcubeu
 zbaterea și plânsul
 un nume de ion sau vase

șomerii unei fabrici de fum
 înăuntrul cărții de muncă
 roman de aventuri
 la o citire comodă
 plimbat printr-un oraș
 ascuns de umbrele ochilor
 orașul oțelarilor triști
 unde îndrăgostiții de grafit
 își dăruiesc flori de fontă
 cu iz de atom de carbon
 doar cei care pleacă
 la cimitirul dintre blocuri
 aproape de casă dar în afara ei
 duc în pământ oxizii de metale
 otrăvind rădăcinile liliacului
 cu gudron și cărbune ars
 devorând orice mângâiere cu șlam
 sporii unor dihonii din pământul altor țări
 care în loc de ozon
 scot din trunchiuri metalice fum

Grafică de Gabriela Melinescu

Naomi IONICĂ

Prietena mea

Prietena mea știe cel mai bine că
eu fac cele mai proaste alegeri
își dă seama dinainte ce mă așteaptă
bărbații au costumul de mire pătat și pantofii murdari.

Prietena mea știe că primăvara și toamna sunt
într-o cură de disperare
după care viața mea stă pe loc ca să-mi revin.

Deschid geamul și îmi las panto-
fii să fumeze liniștiți în noapte
câteva stele căzătoare îi aprind
pielea lor coaptă miroase a rozmarin.
Eu îi încalț a doua zi ca să ajung
la corbo del solbo, unde locuiește omul pitic
el, cu ierburi și leacuri
mă face un pic mai bine.

Prietena mea știe ce haine să îmi cumpăr de la mall
să îmi cadă bine
să am, în sfârșit, un look mai vesel.

Ea îmi dă sfaturi pentru acnee și alimente sănătoase
îmi spune cum să îmi cresc copilul,
cum să îl tratez, să-l protejez, să îi fie bine.

Are uneori și sfaturi pentru echilibrare interioară.
Când îmi vine să-mi iau căm-
pii, ea cheamă liniștită taxiul,
mă ajută să îmi înghesui în portbagaj ultimele lucruri
mă ține de mână.

Prietena mea îmi spală pereții de lacrimi
și nu spune nimănui nimic.
Seara, ea închide geamul să nu fie curent,
îmi spune
-Ne vedem mâine, la aceeași oră

și simt deja că mi-e mai bine un pic.

El e omul fantast

În curte
e un nuc mare
umbra lui pătrunde în cameră
ca o haină umedă
soarele alunecă pe geamurile prăfuite

eu dorm la mansardă într-un pat mic
ca un sul parfumat
jos
locuiește omul fantast
are picioarele lungi
are barbă

el, el este omul fantast

și-a aruncat stomacul în grădină
noaptea se mișcă sub televizor
ca o salamandră

m-am speriat
am închis ușile
repede repede capacele de la borcane

el, el este omul fantast

îmi bolborosește ceva
prin pereții subțiri
n-am să mai pun geană peste geană
în casa în care crește
crește peste noi
omul fantast

O lentă schimbare

Frunzele au dispărut
de pe strada mea
și a rămas cămașa uscată pe mine
ochii destul de gălbui
și pielea pătată

dar nu-i nimic
frunzele, frunzele au plecat de pe strada mea
cineva mătură norii și cerul rămâne curat
e senin
și toboșarul aruncă în aer
rădăcinile obosite

e destulă mișcare
destulă mișcare pe strada mea
și cămașa uscată pe mine
se răsuțește tot mai tare
ca o frunză de arțar

doar ochii pătați
ochii pătați mai văd
aceste canale subterane
prin care trec liniștită
liniștită în fiecare zi

Matei HUTOPILA

înmormântare

satu-i îmbibat de razele necoapte ale primăverii
iar cei câțiva nori se târâie leneș
pe un cer pe care l-am mai văzut
demult
într-o după-amiază la fel de însorită și calmă
ca de duminică

mă las bătut de vântul răcoritor pe creasta dealului
inspir
expir
inspir
pe vale, în spate, e cimitirul
pe vale, în față, e satul

coborâm ca-ntr-o procesiune
tăcuți resemnați
simt că ne-am înțelege într-un fel ciudat
fără vorbe fără priviri
simt că ne mișcăm în același ritm cu
norii cu dealurile cu pomii cu furnicile

totul într-o unică senzație stranie
de bine de pace de imponderabilitate

cfr

spre cîmpulung nu-s trenuri noi
așa că nu m-am mai dus acasă
de fapt cîmpulung nici măcar nu-i acasă
și detest oricum gările românești
cu cerșetori pișat diformi și funcționare țâfnoase
mă duc cu gându la india (dacă or avea
gări acolo) nu-mi place berea la pet

și nici atât peturile aruncate pe geam
de colegii de compartiment

spre tecuci îs trenuri noi
așa că merg dacă e nevoie
pe cât posibil noaptea
mă uit pe geam la negreala aia
așa cum se vede din lumina asta chioară de neon
îi mai ok decât pârloagele pe care le ad-
miri din acceleratu de șase-și-doișpe

să-l citești pe aitmatov și să nu vezi issik-kulu
să-l citești pe lermontov și să nu vezi piatigorsku
și mai pune la socoteală
riga tallinn kamianet-podilskii buenos aires
moscova lu makanin n-o pun, nu în afara hârtiei

din papornița unui țaran o scăpat o găină
nu știi de care din ei mi-e mai milă
nu știi de care din noi nu mi-e

ecaterina

veneam de la iași la tecuci ca
de la moscova la petușki dar
eu nu eram beat decât de tine
cât de patetic și cât de-adevărat
„eu» însemna însingurare
„tu» însemna departe
„noi» era singurul lucru la care tânjeam
noi și toate chestiile care porneau de-aici
care puteau porni
îmi erai prima singura matiora
o matioră pe care nu voia nimeni s-o cufunde dar
asta nu mă liniștea cu nimic
erai pământul matiorei din care-am rodit
erai malul înalt al matiorei de pe
care priveam în depărtări
erai câmpul înflorit al matiorei în care m-
aruncam cu fața-n sus cu ochii închiși
cu fața-n soare
mă entuziasmam des și cu însufleți-
re dar toate păleau naintea ta
brusc și cu desăvârșire
ca dragostea pentru mașini a lui zahar pavlovici naintea
unui proșka desculț pe-o cale ferată fără de sfârșit
veneam de la iași la tecuci ca de la moscova la petușki
iar iașul meu semăna tot mai mult
cu moscova lui makanin

fm

zile cu opt ore lungi
nopti cu 100,1 mhz transfugi de la ungheni
dojdi serebreannii și
gânduri cu tine în
ceața asta în
copoul văzut de la etaju zece dar
e de-abia luni și
tu vii vinerea și
e încă octombrie

Virgil DIACONU

Acum, că zeul doarme...

Acum, că zeul doarme, poți și tu să te-arăți.
Cu toate vrăbiile, cu toate stelele căzătoare.

Și poți să fii o victorie într-o țară pe care
cu bună-știință am pierdut-o.

Și cum intri în grădina mea,
în țara merelor roșii,
de emoție, piatra dă în scânteie,
noaptea dă în stea.
Râsul tău risipește distanțele
dintre mine și rochia pe care o porți.
Chiar și orb de voi fi – te voi citi cu mâinile!
Dac-ai să pleci – te voi vedea cu versul!

Ca pe un zar îmi voi azvârli viața spre tine,
convins în cele din urmă că doar sânii tăi
fac ordine în univers.

Acum, că zeul doarme, poți și tu să te-arăți.

Îmbrățișare

Îmbrățișarea ta îmi face întotdeauna țandări
turnul în care încerc să mă retrag.
Și trandafirul cel negru, noaptea care începe acum.

Îmbrățișarea strânge de gât zilele mele negre
și le aruncă din turn. O singură clipă de neatenție
că s-a și strecurat prin ușa uitată deschisă...
Cum s-o opresc? Cum să îngrop flacăra
pe care a uitat-o la mine aseară?
Flacăra ce mi-a aprins gândurile, până la ziua dintâi.
Și care era cât pe ce să îmi aprindă camera.

Îmbrățișarea, care râde-n clopotniță.
Iubita mea din dangăte de clopot.

Desigur, pe trupul tău gol
eu încurc întotdeauna versetele *Sfintei Scripturi*.
Pe trupul tău gol eu încurc întotdeauna
lumina dintâi cu întunericul din urmă,
Facerea cu *Apocalipsa*.

Îmbrățișarea ta îmi face întotdeauna țandări
turnul în care încerc să mă retrag:
trandafirul cel negru, noaptea care începe acum.

Bună dimineța, femeie

Bună dimineța, femeie.
Știu că ești acolo, în spatele ferestrei,
ca o regină printre lucrurile mărunte ale zilei;
ca o regină printre visele tale de femeie
care n-a izbutit niciodată să închidă ușa copilăriei.
Desigur, încă mai porți cireșe la urechi,
încă te mai întâlnești pe ascuns
cu fata cozilor lungi din fotografia alb-negru,
care îți gestionează atât de bine depresiile,
seara, când toate planurile de peste zi

cad frânte pe marginea patului,
când încrederea ta în ceilalți vine acasă cu capul spart.
Știu că inima ta este mai mare ca lumea
și că ea adună ca un fărâș toate mizeriile zilei;
mizerii pe care le reciclăm seara,
ca să poți intra curată și încrezătoare în noua zi.

Bună dimineța, femeie.
Știu că ești acolo, în spatele ferestrei,
culegând trandafirii sălbatici din ultimele mele scrisori.
Desigur, îmi vei spune din nou
că trandafirii erau pentru altcineva,
deși eu i-am trimis chiar pe adresa glasului tău
și a mâinilor tale.
Desigur, îmi vei spune din nou
că dorm cu o femeie străină,
deși eu număr stelele altei singurătăți.
În gura balaurului, eu număr stelele altei singurătăți.

Bună dimineța, femeie.
Știu că ești acolo, în spatele rochiei,
zăpăcind lumina care se strecoară sub bluză.
Zăpăcind lumina care se uită la tine.

Știu că mă aștepti înflorită în spatele rochiei
și cu sânii abia încolțiți.

Știu că aștepti să te scot din corola rochiei
și că te visezi în carnea mea, la ospăț.
Știu că mă aștepti cu facerea lumii ascunsă între pulpe.

Sânii tăi deja au luat în piept dimineța,
m-au trântit pe podele.

Te-aștept în carnea mea, femeie.
Poți să intri direct, fără să bați.
Te-aștept în carnea mea,
ca și cum nu ai locui de o viață aici.

Femeia intangibilă

Ea nu m-a tăvălit niciodată
prin grădina cu portocali a trupului ei.

Eu sunt îndrăgostit de o femeie intangibilă,
de femeia din care beau apă pe furiș.

Bucuria mea umblă în zdrențe.

Ea este femeia pe care o pierd printre degete ca nisipul.

Este femeia din care beau apă pe furiș.
Femeia în care îmi voi îneca singurătatea.

Și cum rup din minunea ei,
eu nu mai ating de multă vreme pământul,
când merg – eu calc pe păsări în zbor...

Femeie intangibilă, femeie secretă,
în noaptea aceasta te voi arunca în groapa cu lei!
În noaptea aceasta te voi deschide!

poem de spus unei cruci

îți faci cruce în barbă
doar doar o da domnul să ai o cruce în barbă
să te absolve de toate relele
și bunele pe care le-ai făcut sau ai de gând
să le faci

fluierând cântând vărsând lacrimi ori dăruind
flori
bând votci ori înjurând
în cel mai curat mod posibil al trecerii
tale nesimțite pe suprafața cuminte a acestui pământ

îți faci cel mai adesea cruce în barbă folosind limba
ca pe un marker să lași un semn
așa cum câinii pe trunchiurile copacilor care găzduiesc
pelerinajul lor
îți faci cruce în barbă apoi urci în tramvai așa
cum fiecare urcă în tramvai cu bilet sau cu abonament
anapoda
pentru o stație ori mai multe pentru o zi ori pentru
o viață
de seara până dimineața

pentru toate literele și cifrele de pe bilet
dus-întors, dus-întors
pentru toate biletele care încătușează litera s
pentru toate biletele care eliberează litera v

nu-i nici o vrajitoare în preajmă
și nici pe o rază de zecedouăzeci km
în jur deci nu ai nici un motiv spre a deschide
carantină de gradul unu
și totuși

îți faci cruce în barbă și urci în tramvai
nu la capăt de linie nici la mijloc undeva pe
traseu urci pur și simplu urci
așa cum deschizi
ușa apartamentului unei noi zile

corbii s-au lipit de crestele blocurilor
de coamele caselor de coroanele arborilor de-o
parte și de alta a liniei de tramvai și
privesc în liniște!oh!ce rai

tu mângălești cuvinte pe foi de hâr-
tie ori în gând fără să-ți pese
de ceva
orice peniță de aur se poate toci ori crește la loc
după cum orice peniță de aur poate deveni o simplă
peniță de tuci

tu urci în tramvai
împreună cu oamenii aceștia care au
un drum de făcut
? tu urci în tramvai dar știi unde cobori

!vai doamne ce drum vai doam-
ne ce peniță frânează tramvaiul

!vai doamne ce drum vai doam-
ne ce peniță mișcă tramvaiul
tu urci în tramvai și-ți faci o cruce în barbă
spre toate bacoanele unde vezi rufele familiei la uscat
spre toate balcoanele goale de unde au fost strânse
rufele familiei
și împreună cu tine
toți oamenii aceștia ar dori să-și facă
o cruce în barbă o simplă cruce

dar nu
nu și-o fac se abțin nu și-o fac se abțin
ei merg cu tramvaiul frumos colorat ei merg mult-puțin
ei stau câte doi-trei pe un scaun și unul în altul
în tramvaiul frumos colorat
în tramvaiul acesta în care s-au urcat
în tramvaiul acesta din care nimeni nu le spune
când să coboare
din tramvaiul acesta ca o casă de rugăciune

tu privești în oglinda vatmanului și vezi cum acesta joacă
zaruri fumează
țigări de foi groase și joacă zaruri
are o mână plină cu zaruri care cad mereu în ceață
de bucurie
el vatmanul mai dă pe gât o dușcă de
votcă apoi aprinde încă o țigară de foi cubaneză
deasupra a toate acestea îngerii speriați coboară nori de
fum de tămâie peste pedala de frână

și tramvaiul aleargă
plin arhiplin supraplin superplin
aleargă tu scrii un bilet de atenție cu penița ta
de tuci (sau de aur) către vatma-
nul cu țigară de foi cubaneză
între dinți și sticla de votcă pe bord

scrii un bilet de atenție către vatman
maestre vreau și eu o gură de votcă
? dar un trabuc nu mai ai eu ți-am plătit integral biletul
nu tu ești cel care-mi asigură tot confortul
? de ce te grăbești așteaptă la pri-
ma descălecare am să-ți arăt
ce pot vine răspunsul scris pe sticla de votcă din care
ca o floare răsare trabucul cubanez
dar ce mai contează

toată lumea aceasta înghesuită
doi câte doi pe un scaun chiar și câte trei
zboară pe șine fără grijă de sine
dai la toți bărbați și femei să tragă fumul în piept
fumul de țigară cubaneză într-un sfânt protocol
dai la toți să soarbă din dumnezeiescul alcool
îngerii zbiară sparg oglinzi din care cad șerpi
și nimeni nimeni

nimeni
nu aude și nu vede nimic
peste toți și în toate tramvaiul aces-
ta anemic amic-inamic
de la gară la stația electrică spre școala unsprezece

și mai departe prin tot orașul într-un ritm infernal
negrăbit dar grăbit imperfect de perfect
lunecând peste șine prin ceața ca o istorie a acestei zile
pentru doi pentru trei pentru zece o sută o mie
de oameni

tramvaiul acesta supus de vatmanul zeul sticlei
brusc se oprește cântec de fiare scapă din șine
vatmanul cu sticla de votcă în mână arată
în stânga biserica
:!a voastră e? nu asta ați dorit

în mijlocul zilei tramvaiul oprește
adânc fioros din bielă-manivelă el țipă
toți călătorii coboară și îngenunche la fel cu vatmanul
și-n starea proaspăt ivită de calm și de pace
se-aud degetele strânse buchet duse la frunte la piept
cum murmură cruci și oftează credință

și toți înalță o cruce universală

de sus din piscul cerului din lună și stele ori
din soarele veșnic
până hăt! jos departe spre miezul pământului

toți

călătorii la semnul vatmanului se-nchină
își fac cruci largi neasemuit de frumoase de sfinte
un minut o oră o zi o...

dar gata
vatmanul cu sticla de votcă în mâna dreaptă
ridicată în slăvi ca un chiot de victorie
dă comanda
magia scoate pistolul din teacă
iată-i se reped urcă
izbindu-se unii în alții călcându-se
în picioare înjurând împingându-se dăruindu-și
palme pentru un loc
! iată-i

toți și-au uitat crucile afară

peste tine – tu nu ai coborât, ți-ai dăruit crucea
stând în tramvai –
se aruncă o femeie de vreo sutătreizecidekile cu geanta
în umărul stâng îți turtește
fața de geam
să vezi mai bine biserica

iar tu
în timp ce tramvaiul găfâie din greu în-
cercând să plece spre
o altă stație spre o altă biserică ținând
tu
cobori
și-ți mai faci
încă
o
cruce plângând
26.12.2010-06.01.2011, Botoșani

Petruț PÂRVESCU h(ora) ceasului

unde
pe valea vezii la deal
noi am auzit și văzut
timpul

numai primaru'
popa iohan și moș pă-
tru
aveau un ceas adevă-
rat
îl purtau cu fală
agățat
la haină
cu zale lungi argintii
coborât mai jos de piept într-un mic buzunar

cocoșii
și r.a.t.a. de patru
dădeau deșteptarea în sat

pe vale
pe sub coastă cu vitele la păscut
moș pătru ni-l pune uneori la ureche
tic-tac
tic-tac
ascultam pe rând uimiți timpul

dar să-l vedem
să-l pipăim
să punem mâna (cum s-ar zice)
asta s-a petrecut ceva mai târziu
într-o zi de vară frumoasă spre amiază
când ne-a desenat pe gârla vezii în nisip cercu'

mare
rotund
cât o roată de căruță
cu bâta lu' moș pătru în centru
înfiptă ca o spiță vertical
să cadă umbra luminii grea moale pe margine
să nască de jur împrejur
de la răsărit la apus
h(ora)

tic-tac
tic-tac
râul curgea limpede murmurând printre pietre
sălcii arini și plopi albi coroniță
deasupra zeci de prigorii ardeau maluri înalte!
(din vol., în pregătire, *păcala fâgetelului*)

POETUL

poetul, în fiecare dimineată, în trîndăvia lui activă, se scoală și îl tutuiește pe Dumnezeu, mulțumindu-I pentru una alta. Dumnezeu, la rîndul lui, îi arată gheboșatul mic și păros, jegos și flămînd care, zi de zi, de dimineată pînă seara, măsoară bulevardul Socola, cercetînd cu mare atenție universul cutiilor de gunoi. De la el poți afla gustul României. Mai ezitînd, mai încăpățînîndu-se, poetul, de pe o zi pe alta, se înscrie în cursa pe viață și pe moarte. Cu năduf, el înjură și viața și moartea.

Apoi, își bea cele două căni de ceai verde, își ia hapurile, se uită pe geam și încearcă să pună în scenă actele prezentului. Dar, eroare.

În mizeria asta morală, în bălăcăreala asta generală, lume multă: tot felul de neica nimeni, politicieni second-hand, falși tribuni, eroi de doi bani cu certificate de revoluționar, securiști reșapați, artiști ai mediocrității, oratori demni de milă, grup de intelectuali pupincuriști, societate civilă care edictează comportamente obligatorii, experți în fraude morale și în te miri ce, oportuniști, analfabeteți care ajung doctori, hoți care ajung demnitari etc.

Cu alte cuvinte, a suporta existența într-o astfel de lume absurdă, e o cutezanță. Și e greu să gîndești pozitiv ca aflare de sine. Suntem piramida nevoilor. Destinul dă cu tine de pământ.

Mediocrii, cu rare excepții, sunt la putere. Ei fac legea în Românică noastră. Ei dau certificate de valoare, de existență. Ei își poartă mitocănia ca pe o virtute.

Scîrbit, poetul înjură: gravează insulte pe zidurile libertății de exprimare și se uită pe geam.

În părculețul din fața blocului, ca de obicei, s-au adunat cîțiva cutărescu mai spilcuiți, mai gravi decît ieri. Ei pun mîna de la mîna și își cumpără obișnuita sticlă de 2 litri cu vin de masă. O așează în gardul viu al părculețului. Ei vorbesc întîrziind pe anumite cuvinte. Din cînd în cînd, trec pe la sticlă și beau. Apoi, cumpără altă sticlă și altă sticlă, și tot așa...

Seara au adus de la containerul de gunoi o coroană verde, din crengi de brad, și au așezat-o la baza unei cruci improvizată din două lemne. Două forme geometrice care nu au legătură între ele: forma crucii și forma geometrică a Variațiunilor Goldberg pe care poetul le ascultă între timp.

Urechea lui sesizează întîrzieri pe anumite sunete. Sunetele de afară, sunetele din cameră se transformă într-o peripeție sonoră. Mașini, mii de mașini gonesc pe bulevard. Gîndirea fără limbaj nu există.

Șaisprezecimile de la mîna dreaptă încearcă să țină piept disperării, dar și mersului diabolic al optimilor de la mîna stîngă a unui imaginar Goldberg, cel care, cu aproape trei sute de ani în urmă, interpreta Variațiunile în primă audiție, capodopera lui J. S. Bach scrisă la rugămintea contelui Keyserling: acesta sperînd să-și vindece, prin muzică, insomniile. În parc, alte două mîini au spînzurat de lemnul crucii o sticlă goală: emoție primitivă.

În felul acesta au mai înmormîntat o zi. Viața merge mai departe. Pe tabla de șah a vieții, fiecare și-a mutat piesa de joc.

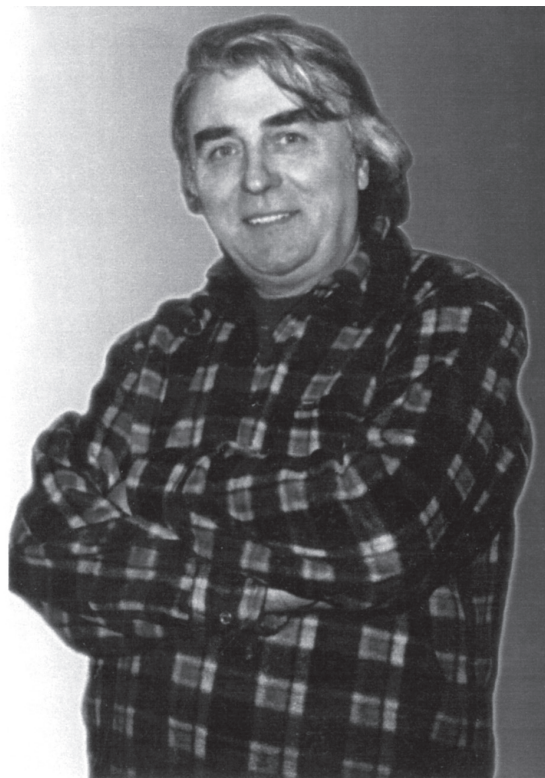
Seara, poetul, cu un gest de pantomimă, își dezbracă tricoul și șterge praful razelor de soare de pe dreptunghiul zilei prin care a privit zgomotul dureros al miilor de mașini circulînd pe bulevardul Socola.

Gura străzii, memoria străzii, viața străzii, înțelesurile străzii. Toate te încarcă cu sentimente sau te golesc de sentimente. Românii nu stau bine cu realitatea, au o speranță bolnăvicioasă. Trăiesc mereu cu bucuria înfrîngerii.

Acum, gheboșatul se oprește lîngă un copac. Tace. Ba nu, îi vorbește. Copacul – un alter ego al omului. Vocile zilei s-au tachinat reciproc. Uneori cu o ușoară ironie.

Acum, poetul stivuiește insomniile prezentului, acceptă ideea vieții ca pe o tristă ironie. Pentru România din cer? Poate.

El știe că singurul spor al persoanei este Dumnezeu.

SCRISORI NETRIMISE

Scriu ziua și noaptea scriu
direct pe verdele pădurii,
ori pe suluri de zăpezi,
la gura peșterii în formă de S;
Am scris și pe negrul corbului
ce plana în golul muntelui,
am scris și pe blana lupului,
pe respirația lui, pe sângele meu,
fiindcă sângele nu scrie de două ori!...

Am scris ziua și noapte dar
n-am prin cine să trimit scrisorile
de-aici din cimitirul liliput
și el îngropat în ierburi.
(Uneori am scris în intrânduri
din care nimeni nu mai ieșea!)

Într-o zi vor veni niște copii
mirându-se de corbul cel negru
care scrie cu aripa în caietul azuriu,
despre strigătul meu de demult,
păstrat într-o scorbură de paltin!
Vor scrie și ei ce poate n-am scris
trimițând scrisori din munte-n munte,
pentru doamna noastră singurătate!

Și totuși scriu și ziua, și noapte,
și scrisul se dezvoltă ca un miriapod
care leagă cu umbletu-i rădăcina
de vârful pădurii, unde eu am fost!

GROPILE

Le-am văzut nu numai pe pelicolă;
groapa poate fi de var, am pipăit-o,
pare o oală mare cu lapte prins
care menține aroma trupului
care a fost –
Poate fi de nisip – groapa de sărit,
peste care trupul încordat ca un arc,
se destinde, plutind aproape
margine de margine –

Groapa poate fi – groapa de fumat,
(la treierat când snopii străluceau
în furcile femeilor, tatăl fiind tânăr),
când bătrânii rupeau fâșii din ziar
și-și răsuceau țigara de tutun
din frunzele galbene de pe deal,
în fuioarele de fum, pluteau parcă
spre cer în ritmul sacadat
al batozei de treierat –

Poate fi și groapă de cimitir,
tăiată geometric adânc în pământ,
uneori peste altă groapă că uneori,
gropile se țin lanț; atunci groapa
cea nouă se află la mijloc: deasupra
cerul oval pe care se profilează
cei care plâng, chiar pe ei se plâng,

dedesubt cei care au plecat
într-o corabie bătută în cuie de lemn!

Groapa de var n-are,
Groapa de nisip n-are,
Groapa de-ngropare n-are,
Nici una n-are apă de izvor!
Oricum groapa rămâne groapa
să rimeze cu sapa
să rimeze cu pleoapa!

Întrebați săpătorul de gropi
el știe până și faptul că de ce
sâmburii de prună încolțesc
în cămașa lor largă!...

TIPĂTUL

Țaie razant albia de râu a străzii
vânând cuvintele din gura toamnei,
sau poate însăși intimitatea femeilor
ieșind singure din Catedrală –

Numai în scorbura copacilor bătrâni
din grădina publică, el se stinge, acolo
unde iarba și frunzele sunt umede
de sudoarea liceenilor iubind,

acolo, unde păsările mai negre ca noaptea
își strâng puii pe ramuri, sub aripă,
și tipătul lor ca o alarmă, leagă Catedrala
de Grădina publică și de curtea Azilului de bătrâni.

ROCHIA DE MIREASĂ

Ți-am ars rochia de mireasă
în scorbura stejarului în care
dormeam în copilărie –

Apoi, îmbrăcat în iarba vie din
Râpa Zbancului, unde am ajuns,
ți-am scris numele pe fața izvorului
să fii băută de toți trecătorii!

PODUL UMBLĂTOR

Cât de prozaic aș zice, Doamne,
Dar cineva mai duce-n cârcă, toamna,
De pe-un mal de zi, pe fiecare
Dincolo, în miez de inserare –

Când treci cu podul umblător, apa
Se despletește, parcă-o umblă grapa,
Iar pe malul celălalt tot mai
Auzim un nechezat de cai –

Când mai vine podul, dacă vine,
Lemnu-i înfrunzește și e foarte bine,
Tras de funii, nescăpat din mână
Pân'la ziuă, nevăzut o să rămână;

Cu fulger scurt ca o chemare,
Cade-o ploaie peste vii și morți,
Podul e sicriul lunii fără sorți,
Raiul umblător pân'la izvoare!

Vasile IFTIME

Poem cu păpuși

Când eram mic îngropam păpușile
în fundul grădinii
(erau păpușile mele ieșite din uz înainte de vreme)
le îmbrăcam în frunze de brusture
și le împodobeam creștetul cu mătase blondă
miroseau a porumb verde și-n lapte
păpușile mele
nu au avut niciodată păpușile lor
deși ar fi păcat să spun
că au fost niște păpuși sterpe
(eu nu mi-am dezbrăcat niciodată păpușile)

Le-am îngropat în fundul grădinii
acolo unde florile
de când le știu
nu s-au priceput să moară pe de-a-ntregul
(le-am îngropat și nu am lăsat semn nicio cruce)
jumătate de viață am plâns ploaie caldă de vară
și am tot plivit grădina de buruiene
păpușile mele
nu pot încăpea într-o frunză

acum aștept
(chiar dacă așteptarea este un fel de a pleca)
un fel de somn adânc în care și respirația doarme
la capătul visului scârțâie roata norocului
și totuși cineva bate
ca din țărână
dragostea mea dă să crească mare

Te aștept pe mess draga mea

vreau să îți scriu
să îți spun că și pe aici au căzut păsări înainte de zbor
că și-au zidit cuiburi fără rost
(pentru acele cuiburi au crescut ramuri)
doar pentru acele cuiburi
vreau să îți scriu
despre acest verde excesiv pentru care mi-au înmugurit brațe
brațe cât să cuprind primăvara pe de-ntregul
și să ți-o așez la noapte sub pernă
(pielea ta, cearșaf fără nicio cute
va mirosi toată noaptea a pădărie)
vreu să îți scriu
dar sângele meu este o alunecare în sine și nicio căutare
sângele meu
miroase a pământ are culoarea pământului

gustul pământului alunecă tot mai des prin vene
dar eu vrea să îți scriu
dintr-un exces de gelozie ți-am stricat cutia poștală
gmail, yahoo, facebook, fiecare-și bagă fișa și așteaptă
eu mi-am prins sufletul între spițele carului mare
despre ce să îți scriu
mă trezesc mereu primul dar cineva fură startul
casa este locul unde lășitatea de a rămâne sparge ferestrele
iar tu ești cea mai adâncă fântână
draga mea
deschide-mi
deschide-te
nu vreau să mi se sape groapă în cer

poem cu tovarășa învățătoare

joia era zi de practică
cu mic cu mare în frunte cu tovarășa
puneam mâna la înălțarea socialismului
bob cu bob spic cu spic
pe moșiile patriei
de dimineață și până seară
culegeam știuleții până la capăt
în urma tovarășei
nicio sămânță
după noi oile
numai miriște și brazdă întoarsă pe dos
eeeehei tovarășa
iapă tânără și neîmblânzită
(directorul era bătrân și pentru o sim-
plă puțaială pe nespălate și bâjbâite
iar nenea secretarul după ce a înghesu-
it-o vreo două săptămâni pe la consiliu
n-a mai luat-o)
pe bâjbâite
de la uzină se lua lumina
tocmai când mihaela fata cu genunchii la vedere
spunea noapte bună copii
mihaela singura fantezii alb-negru dinaintea televiziunii
și apoi noapte
ce noapte
eu și tovarășa prin grădinile patriei
adulmecându-i buclele coapte ca niște do-
vleci numai buni de pus în plăcintă
eu lângă tovarășa
molfăindu-i sfărcurile lăptoase de fată mare
eu între cracii între flocii tovarășei
mirosind a nefutută și a iarbă de coasă
noapte lungă de iarnă
bălegaru mocnea în sobă până în zori căldură și putoare
candela își despletea lumina râncedă prin toate ungherele
eu obosit de atâta alergat printre cărnurile tovarășei
adormeam de-a binelea odată cu cântatul cocoșului
dimineața mă trezeam flăcău
aveam clei în vârful acului și păpădia dădea în puf
(hai puț să scoală-te
scoate degetul din gură că doar te-a înțărcat mama
și se făcu noapte și se făcu ziuă și iarăși noapte
tovarășa lângă fântână își răcorește pulpele prăfuite
prin ogoarele patriei
toarnă mă
ce te uiți ca boul la poartă nouă
n-ai mai văzut picior de muiere
ce dracu

și eu turnam
doamne cum mai turnam și cum mai uscam cracii tovarășei

Mariana FLOREA
EchoDoppler
poem

Sângele meu,
e acesta
în care bate-n volute
piaza cea rea?
pe urma
sprintenei ciute...

O clipă-nceată,
dup-o clipită;
cât o ochire.
Bătaie în ritm
de trei timpi.

Spre mâine
venind de niciunde
ca-ntr-o ferice privire
pironită în gol.

Cum puiul
în jilavă toamnă,
îndelung
căutând după stol
ațipi, tremurând
și golaș
între ierburi.
Așa,
cu ochii la stea,
inima mea.

În sângele meu bate, oare,
urma zburîndă
a ciutei pierdute?
ori piaza cea rea-
glonțul
urmei găsite
a sprintenei ciute?
De-a pururi pierdute.

Treceri

În ascunzișul pleoapei
străfulgeră ora
ca-n stranii lumini
aurora,
picur de zori
în cascadă
chip
de plăpândă zăpadă
nuferi
cu miezul de
ceară
clepsidră întoarsă
amară
boltă a sorții
de care atârnă
limba de clopot
a învierii
și morții.

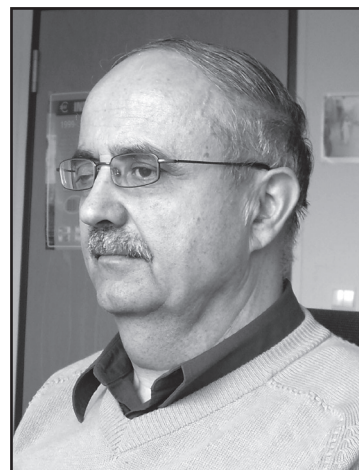

Mircea POP
Ultima scrisoare

după Ernesto Cardenal

Dacă îmi ceri să plec
eu voi pleca
așa
eu te voi pierde pe tine
iar tu pierzi iubirea mea

eu voi mai putea cândva
iubi pe alta
cum te-am iubit pe tine
dar pe tine nimenea
nu te va mai iubi
așa ca mine...

Micropoeme cu tâlc

X
Secretara toată-i un zîmbet
cu ochelari cu tot
(ce să mai vorbim de proteză!)

X
Agale se tîrăște tramvaiul
dinspre centru spre periferie
(invers, desigur, merge altfel)

X
Ziua aceasta mi se lipește de degete
ca o gumă de mestecat de cerul gurii
(care astfel devine alb din negru)

X
În depărtare se auzea o voce
care tăia noaptea ca un stilet
(hrănindu-se cu stele căzătoare)

X
De ce ne înspăimîntă liniștea
mult mai mult decît zgomotul
(poate fiindcă nu știm ce se ascunde dincolo)

Poetul mai rău ca curva

Poetul mai rău ca curva
că curva se tocmește
îți ia banii mai întîi
apoi îți oferă serviciile ei
cât ți le oferă
cum ți le oferă
pe când poetul scrie și scrie
fără să știe
dacă va publica vreodată
sau dacă publică
o face pe cheltuiala lui
care va să zică
este exploatat de două ori...

Ruxandra NICULESCU

Cu buzunarele pline de nisip

Tot mai mulți prieteni
părăsesc oglinzile
cu buzunarele pline de nisip
și ca să fie siguri
că le simțim
atingerile
se ascund
în lucruri dureroase.

Genele de spini
clipesc nedumerite
dar rădăcinile
ciulinilor
ne strâng
cu duioșie
în gheare.

Niciodată
nimeni
nu-i mort.

Capcana

Întinzând
poeziei
capcana
cuvintelor
nu i-am prins
decât urma
de sânge
a fugii.

Lumina rănilor

Nu-ți rezema fruntea
de stânca gândului
smulge-ți limba
din cătușele vorbelor.

Acceptă
să te doară.

Pe poteci năpădite
de mlădioase
minciuni
ne luminăm
unul altuia drumul
cu rănilor.

Absență

El nu poate fi
pipăit
mirosit
sau gustat –
vinul și pâinea
sunt doar metafore.

El nu e decât un cuvânt:
raze de litere
zburătăcind
prin văzduh.

Știu, am răspuns
căzând
în genunchi
înaintea
absenței lui
zdrobitoare.

Cumplita gingășie a tinereții

Dupa ce-am achitat
până la ultimul bănuț
de lumină
nota de plată
a timpului
mai adie
în scorbura
inimii
ca o mireasmă
închisă în coaja
unui fruct
cumplita
gingășie
a tinereții.

Zbor

Vine momentul în care
recunoaștem că moartea
nu e decât răgazul
dintre două
bătăi de pleoape
doar atâta
cât îi trebuie
privirii
să-și ia zborul
spre un alt univers.

Imponderabilitate

Rupte de lucruri
cuvintele

ca niște umbre
fără trupuri
se desprind fără voie
de pământul
bătrân și bolnav
care nu mai are forța
să le oprească.

Singuratice vietăți
plutind fără țel prin spații
tot mai descărnate
de sensuri
și incapabile
să se prăbușească.

Incapabile
să sufere.

Ceașca

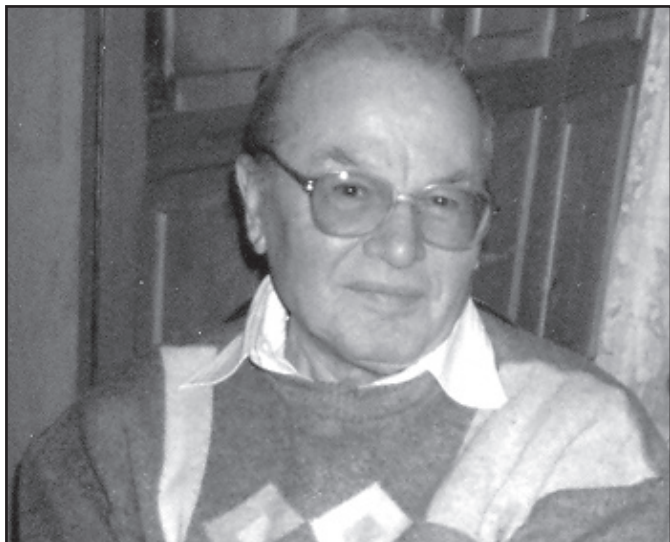
„Ca și cum am trece din-
tr-o cameră într-alta.”
(Heinrich von Kleist)

Drumul matinal
din dormitor
în bucătărie
pentru a face
cafeaua
până când
odată
am găsit ceașca
aburind încă
din care tocmai
băuse
Dumnezeu.

Pisica

Noaptea
pisica
doarme
peste un morman
de foi nescrise
torcând
ca și cum
ar dicta
în somn
un poem.

Spre dimineață
părăsește
paginile
negre
de litere
cu un luciu
bizar
în ochii
reci
ca niște
lacuri.

Mihai MERTICARU

VALURI

pe malul unei întâmplări
spaima veghează somnul
pietrelor

din ugerul norilor picură
șoapte de mister
de la începutul începuturilor

muți câteva piese
pe tabla de șah și
ordinea lumii se schimbă
din temelii

clipe după clipe
evuri după evuri
crâmpeie de ziduri
imperii în ruină

numai firul de iarbă sfidează veșnicia

punctele cardinale își schimbă poziția
după gândul tulburat al drumețului
prin pustiu

constantă e doar erezia
care se lipște de om ca o cămașă de rană...

RÂURI

râuri de transpirație
imagini lichefiate ale reveriei
se întretaie în palmele tale
care îți susțin fruntea grea de gânduri
să nu se lovescă de osia carului mare

palme bătute de atâta frământat
lutul verde al cuvintelor
sălbăticit în jungla umbrelor
carnivore
în bulboanele haosului
de sub pojghița uitării

beție dementială această
pretutindenzare a îndoielii

ai plonjat în valurile străvezii
ale verbelor afoolate convins că
te afli în paza nereidelor
dar ai alunecat dincolo de granița
anamorfozată a oglinzii
printre sâinii albi ai iluziei
în abisul dintre vocale
ca să fii învins de nesățioasa
entelhie....

IRIZAȚII

școli celebre pe malurile râului
lui heraclit

șușotești cu umbrele evanescente
și te trezești în centrul labirintului
culegând buchete de imagini șterse
din constelația de finitudini

urci coborând pe spirala
abisalității
pentru a descoperi singurătatea
schelălăind

lumina deschide mormântul sfânt
magnificând minunea

scoica singurătății măsoară
adâncimea fiecărei clipe

când tristețea mătură stelele de pe cer
învață alfabetul limbii primordiale
ca să poți comunica direct
cu Dumnezeu...

PRIMĂVARĂ

fiecare zi vine în întâmpinarea ta
cu o coroană de soare
pe frunte
și scânteieri de foc în priviri
îmblânzitorul de himere
hălăduiește prin codrii de miresme

nu-ți fie teamă de fantome
că ar putea fi o pasăre măiastră
cu colier de majolică
petele de veșnicie se lătesc
acoperind hotarele prohibitive
cu lumină azurie

dincolo de apele albastre
flăcări violete incendiază zarea
un anotimp în altă verde ninsoare
raze de lună
ramuri înmugurite de extaz prin livezi

grădina arde în flăcări colorate...

Vasile ZETU

Didactica magna

În vreme ce domnul profesor
Multiplică petele negre din cosmos
Cu dezinvoltură,
Școlarii iluziei lunecă molcom
În impietate,

În miezul iubirilor lor vehemente
Trudind să transforme
Senzația fără obiect în percepție pură –

Ferestrele nopților lor
Căptușite cu greieri
Comprimă
Cîmpiile bolții,
Împrejmuie norii,

Iar cîntecul lor pigmentează
Văzduhul cu păsări.

Înrămare în șarpe

Profeții
Sînt cuvintele mele și, iată, mă tem, (Încălțări de oțel
Și tăcere de sfînx), mă respir
Cu evlavie, mîine,
Chiar mîine în zori ambulanțele norilor au
Să cutreiere vidul –

La prînz
Cîinele meu favorit
Îmi va roade femurul –

Poimîine,
Pe cînd înserarea va fi
Înrămată în șerpi, lunecoasă și crîncenă,
Pajul
Meu orb și umil, trist egumen

Al porții,
Cu rîvnă în urma refluxului meu va întoarce
Clepsidra cu lacrimi,
Fiind sărbătoare-n scaieți și în cîrțița beată,

Dar viermele trupului meu răstignit pe cîrlig
Va momi, poate, totuși,
O mreană de aur.

Vina

Exil în ființă,
Întoarcere neîntreruptă
În țarcul memoriei strîmt,

Destrămare în sine,

Cum nu se învață absența –
Black hole –
Frecventînd
Amfiteatrele nopții –

Chiar somnul în uterul sfînt este reamintire,
Petrecere exhaustivă în miezul risipei –

Cunoașterea face *strip-tease* la hotarele
Umbrei –

Cuvintele sînt ridicate în ștreang
Pentru vina
De lezmajestate.

Turnirul cu melci

Pe urmă putea-vei gusta pe-ndelete răgazul,
Dezmățul armonic și lenea febrilă
Asupra căreia au stat îndelung
Filosofii
Cu spada preceptelor trasă, încetul stîrnindu-l –

Atunci într-un secol și încă un sfert, cavalerii
Abia își vor pune armura lucrată din pulberi
Fiind tocmai timpul să-nceapă
Turnirul cu melci, pentru care în lume
Vor trece milenii sau chiar miriade –

Iar tu ca un principe cosmic primind penitența –
Mustrea blajină a magului mut,
Biciuirea cu lauri
Și sceptrul –
Vei fi răsplătit pentru rîvnă și bună credință –

Apoi tolănit somptuos într-o lojă de purpur
Va fi să cunoști în etern cum se bate secunda
Sistemului molcom, privind-o metodic
În lăncile goale, pe cînd luptătorii
Ajung să-și atingă suav învelișul și ritmul
Simetric păstrîndu-l
O iau de la capăt.

Marius IRIMIA

à la happò

m-am îmbătat de două ori săptămâna asta
de câteva ori numai m-am amețit
și gacicile:
titulara care nu voia să se ducă la post
era în spatele meu la ședința publică
și mi s-a părut foarte frumoasă
cum îmi puneă întrebări
și nu i-am dat nicio importanță dar
asta s-a întâmplat mai demult
profesoara de matematică nu-i știu numele
m-a surprins mahmur într-o după-amiază
în costumașul de blugi cu vesta scurtă și bluza în flanel
nu i-am cerut numărul doar sunt extraterestru
m-a lăsat s-o ajut cu bagajele și mi-a oferit
un pont care m-a derutat
educatoarea despărțită cu doi copii
(și profesoara e văduvă cu trei)
amabilă mi-a dat numărul încă n-am sunat-o

pe sub pod curgea Bașeul copilăriei
broaștele sale îmi încântă primele auzul
țigăncușa de la noul poate loc de muncă
posibil șefa de catedră de cristal între ghilimele
fosta colegă de la standuri vag cunoscută
brunețică bună bucățică și acum consăteancă
am oprit cursa la Târg era să mă scap pe mine
ce-i drept aveam și-un butoiăș pen-
tru murături mi-a fost rușine

mai sunt trei mai sunt patru calculatorul huruie
iar am nevoie de mers afară
prospețimea dimineții după o noapte a nunții străine

hapo vacă

in the rain

ploaie.
mediu oarecum burghez.
sub cerul înnorat
primăvara sau toamna
vara sau poate chiar iarna
tâmpile- ale mele și ale tale-

emană căldură
(într-o limbă de tip francez
tot francez, secolul nouăsprezece)
suntem în afara acestui artificios
cerul e mai degrabă înnorat
uneori plouă
toamna și primăvara
vara sau chiar iarna
(mă aștepti pe o stradă
te găsesc acasă
vii la mine)
sub cerul uneori înnorat/
poemul se poate pierde
în pix, în cerneală, în carnet,
în filmul francez pe care-l văd
(nu pot să te sun fiindcă-am
băut vreo două pahare
altfel, fiecare ascundem tra-
gediile noastre)

Întors pe dos

Îmi izbesc capul de aparatul de radio,
într-o parte,
de jumătatea ridicată a patului,
în partea cealaltă,
de mațele-mi umflate de lapte,
de gleznele îndururate, atât de,
de penisul fleșcăit și vinovat.
Îmi rănesc ochii cu muchiile de la ușă,
cu creierii suferinzi fără niciun motiv,
mă scârbesc gândindu-mă la ceea ce este
dincolo de ușa mereu închisă în ultimul timp.
Lumina becului mă orbește,
căldura focului din vatră mă usucă
(și atât de greu l-am aprins azi).
Întors pe dos,
mă simt întors pe dos!

Primul păduche

Vom continua cu o acțiune tip atelier
așezați-vă așadar în grupe.
Stă cu spatele la fereastră,
este un noiembrie neobișnuit de cald,
soarele cade peste el, îi ies broboane,
deși și-a scos geaca, pe care o ține acum
pe brațe.
Își scarpină încheietura mâinii stângi,
cu poftă nestăpânită.
Dumneavoastră veniți aici, cu doamnele.
Două, drăguțe.
Bucuros, se retrage din dreptul geamului incandescent
la masa celor două
și-a directorului-oaspete.
Își scoate carnetul și, în timp ce doamnele
discută,
citește textele după care trebuie să alcătuiască
subiecte.
Primul păduche îi sare din mânecă.

(în original, este folosită persoana I)

15 poeme

1. singura. astept dimineata

o absorbtie rece

pun degetul

pe brat venele subtiri tipa

calmul de afara scrijeleste pielea si ochii

au spart toate cutiile muzicale

2. nici o femeie n-a venit la masa aceasta

in fata mortului se vorbeste in soapta

sufletul sta intins

face cruce cu pamantul

sunt libera

- o cafea, va rog!

3. in copilarie noaptea sus

pe trei ierarhi

am lovit intunericul cu pumnul

ma luam de mana cu ceilalti si

cantam prohodul

n-am inteles de ce nu aveam voie pe pod

in orice caz nu ploua

4. sunt fel si fel de dureri in lume

tip nu mai am piele sangele s-a subtiat intep cu acul

degetul mare

de pe patul pliant intr-un spital de provincie

a fost scapat

un mort

5. n-am nici o putere sa strig in gura mare

m-am saturat pana la gat sa vad cum sunt omorati

porcii de craciun grohaie tipa se zbat

unde se duc oare?

gandac pe perete

6. zapada scartie sub picioare

in tot acest timp prin megafoane vocea

marilyn Monroe

canta happy birthday

inimile barbatilor mei s-au asezat

7. am gasit un vierme

tropotele cailor imi sparg timpanele

imi vine sa tip.

gustul acesta de cireasa coapta

stiu ce inseamna sa fi fericiiiiiiiiit!

8. in pragul casei. rasare soarele

am asteptat clipa

m-am uitat in oglinda

fuge norocul pe langa mine vin ghicitoarele

mar copt. nu ma deochi

perete alb

9. pe strada covaci trece o nunta

din balconul absintheriei

strig

imi fuge pamantul de sub picioare. voi fi

mireasa ta frumoasa

Regina din Saba

10. ieri batranul mi-a soptit la ureche

asa intinsa pe apa esti frumoasa avea nouazeci de ani

batranul sta acum pe marginea gropii

pamant galben aseara la opera am vazut lebada neagra

groparii sting tigara isi sufleca manecile

11. ma simt bine

asa sfasiata lipsesc din trupul meu

aleg la intamplare un barbat si o femeie

trec vapoare incarcate nu dorm nici o clipa

tu imi vorbesti despre gustul absintului

pasagerii se schimba intre ei

ii aud

daca inchid ochii

moartea va sta la aceeasi masa cu noi

12. intr-o seara prin iulie

spaimile coboraseră

prin mintea mea zavorul tras

sa nu ne vada luna esarfa din par alunecase pe pat

ce dracu te uiti asa

unde ai mai vazut tu

magnolii in florite acelasi parfum

dumnezeu nu se astampara si

se joaca cu noi

rupte din vene gandurile

13. nu pot sa ies din burta noptii

am gasit o scrisoare in cutia postala raman acolo

toate bucatile din mine cu maruntaiele intinse

miezul zilei ne pocneste in moalele capului

femeia se culca cu altul

inchid ochii

l-am mai vazut candva

pe hipodrom e liniste astept

14. mirosul de tigare m-a facut

sa tresar

pe strada covaci merge

cu pasi repezi

sangele

curge de pe un deal pe altul

femei si barbati danseaza o polka

la capul podului

pescarusi morti

15. toate acestea nu s-ar fi petrecut imi rezemam umerii

in celula

gradina aceea e

o gura de mestecat

la balcik a

rasarit soarele

lacoma. musuroaie de furnici

A.G. ROMILĂ

Balta

„Căci un înger al Domnului se cobora la vreme în scăldătoare și tulbura apa și cine intra întâi, după tulburarea apei, se făcea sănătos, de orice boală era ținut”

(Evanghelia după Ioan)

La naiba, o să-i plătească datoria aia nenorocită, da, o să i-o plătească! O să facă rost de bani, cât de curând, avea el niște aranjamente din care i-ar fi ieșit ceva mai consistent, cât să-i și rămână. Și-atunci, după ce-o să-i dea banii, n-o să-l mai audă cum se plânge tuturor că vai, ce prost datornic e, și cum l-a ajutat când a avut nevoie, iar el acum se face că plouă de-aproape un an, deși ar fi avut de unde să-i înapoieze, că slavă Domnului, câștigă bine cu informatica lui. De parcă Marius, cu lucrul la Institut, nu câștigă, și stă în banii de la el! Și nici n-o să se mai ferească de-ntâlniri, că n-o să mai aibă ce să zică, gata, problema a fost rezolvată! Acuma să stea dracului în cort și să-l lase să se bucure de aer, de munte și de prezența Siminei! Și aici îi amintește de datorie? Cum spunea chiar Simina, el nu l-a deranjat cu nimic, nici măcar nu i-a reproșat căzătura asta stupidă, din care se alesese cu entorsa, cu zgârâietura urâtă de pe față și cu lucrurile vraiste în rucsac. Marius purta, însă, toată vina, Marius, cu glumele lui stupide. Să-și vadă de Cristina lui și de planul pe mâine! E-atâta de urcat, plus întâlnirea cu gașca de prieteni din Brașov, care și ăia aveau planul lor!

Ieșise din cort și se depărtase puțin de mica lor tabără și de foc. Mergea desculț prin iarbă, cu bocancii în mână, totuși, să nu calce pe ceva tăios. I se umflase bine de tot laba piciorului și răcoarea pământului îi prindea bine, ca și freamătul pădurii, cerul spuzit cu punctișoare luminoase și greierii insomniaci. Simina rămăsese să mai cânte o dată piesa aia de la Mondial, pe care-o știa și Marius, la chitară, vocile lor se auzeau undeva, în spate, tot mai departe, mai ales vocea Cristinei, mai stridentă. Lasă că și chitara aia era de pe vremea lui Pasvante, tocma' din liceu, cine știe de când n-o mai acordase! Dar parcă suna mai bine atunci, acum a un simplu Phoenix sau Led Zepp scoteau toată zdrăngăneala din cutia de Reghin. Orăcăitul

broaștelor acoperi repede gălăgia de la corturi, se apropia balta. Îi era dor de ea, n-o văzuse de peste opt ani, de când nu mai fuseseră pe-aici. Atâta cât putea să distingă, la lumina lunii, parcă se mai mărise, buza malului era mai aproape de lizieră, apa cuprinsese tufele mari și ferigile care formau, odată, o poiană. Se așeză în fund, își suflecă blugii, verifică siguranța telefonului mobil din buzunar și întinse picioarele până aproape de apă. Asculta amestecul de sunete, broaște, păsări, greieri, chitara din fundal. Își aminti deodată de cheile alea și-l săgetă un junghi în piept, cum putuse să le piardă? Să vezi ce scandal, cu directorul, erau cheile de la o mulțime de dulapuri și sertare cu chestii importante. Mai ales CD-urile originale cu programe și dosarele cu clienți. Și peste toate, analizele ieșiseră proaste, durerea din ficat putea să se confirme foarte neplăcut, trebuia neapărat să meargă la un control. Și-n primul rând să lase fumatul, Simina și-ai lui îl înnebuneau cu asta de vreo doi ani. Și venea și Marius, cu datoria aia stresantă, acum. Se gândea că o să uite de astea, în excursie, dar uite că nu se-ntâmplase, îi băteau în cap grijile ca niște ciocănele. Hai, că dacă găsea bani pentru Marius, toate se vor rezolva, va trece mai ușor!

Se trase mai aproape de apă și, de pe un dâmb mic, muie picioarele în luciul rece. Era bine, era foarte bine, materia lichidă îi mângâia entorsa, îi calma durerea și-i seda grijile. Ar fi trebuit să ia o bere cu el, aici. Raze lăptoase făceau să sclipească suprafața bălții în zeci de bănuți albi, de parcă luna s-ar fi spart, în cădere, de oglinda metalică a apei. Undeva, în mijloc, se formase un con de lumină, care concentrase într-un singur fascicol toată puterea mingii galbene, spânzurate pe cerul nopții. În jurul micului tunel fonic, întunericul părea mai vâcos, elastic și impenetrabil. Cercuri de unde începură să-i lovească picioarele goale, sacadat, concentric, îi plăcea grozav, era ca o ședință de hidromasaj natural, sau cel puțin așa își imagina, nu făcuse vreodată așa ceva. Cheile, Marius, ficatul puteau fi uitate, da, încă vreun sfert de oră aici, lângă balta asta veche, și puteau fi uitate, se puteau duce dracului! Broaștele se trăsaseră la fund, nu se mai auzeau, deși

suprafața apei se umpluse de cercuri, bănuia că scoteau doar capul, să ia aer, apoi se scufundau la loc. Spărgeau, la ieșire, luciul neclintit, provocând undele. Ori poate erau pești, sau găze mai mari, care atingeau, din zbor, apa. Îl încreca o senzație de... originar, de începuturi, nici el nu se prea pricepea la cuvinte, ca s-o definească. La naiba, totu-i s-o simți, nu s-o spui! Se smulse în picioare, scoase elasticul din buzunar, își prinse părul, apoi, așezat pe burtă, sărută balta. Băgă fața toată, stătu câteva secunde așa, sub apă, după care ieși, pufnind bucuros și scuturându-se de plăcere, ca un câine rătăcit, după o zi toridă. Se făcuse târziu, chitara lui Marius nu se mai auzea, s-or fi culcat?

Focul mai ardea, micșorat, deasupra mormanului de jar. Gașca se retrăsese în corturi, nu se mai auzea nicio voce. Lăsă bocancii lângă cei ai Simonei, la intrare, unde stivuiseră bagajele, și se strecură încet înăuntru. Învelită în sacul de dormit, fata părea ațipită. Se întinse lângă ea, cu mâinile sub cap. Era cald în cort, mai cald ca afară, deci era bine.

– Andrei?, se auzi înfundat, din sac.

– Da, eu. Adormisei?

– Nu chiar, te-așteptam. Am încercat să mai citesc, da' mă chiorăsc la lanterna asta. De ce n-ai stat cu noi, unde-ai fost? Nici n-am observat c-ai plecat! Ce ai, te doare burta?

– Nu, băi, m-am dus să mă răcoresc, la balta aia de-aici, de aproape... M-a enervat Marius ăsta, cu datoria lui cretină! Știi balta, nu?

– N-a mai zis nimic, să știi, chiar a-ntrebat de tine! Cu noștea piesele mai bine, cică.

– Dă-l în...

– Lasă-l, lasă-l, că nu-i rău! Are nevoie de banii ăia, atât! Piciorul te mai doare?

– Băi, parcă nu. Și uite, nici nu mai e așa umflat. Și nici vână, s-a albit la loc.

– Îhî, chiar!

– Și mi-a prins bine, știi? Mă simt foarte... ăăă... refăcut, mi-am băgat picioarele în apa aia, și fața. Sper să fi ajuns și la ficat, poate chiar a ajuns, că nu-l mai simt deloc. Nici amarul ăla din gură nu mai e. Fața nu mă mai ustură, o să văd eu mâine ce semn am. Hai cu mine, la baltă, să vezi ce mișto-i, hai, și dup-aia ne culcăm!

– N-am chef, mi-e lene, mă enervează broaștele, mi-e greață de ele. Mai bine bem câte-o bere. Hai că mergem mâine dimineață, înainte de-a urca, ne trezim mai devreme!

– Nu mai are același farmec, Simina! Hai să vezi ce lună, ce lumină, ce sclipiri... Hai, că tu ești cu de-astea!

Mobilul sună, în buzunarul de la blugi. Băgă mâna cu greu, să-l scoată, exclamând că e semn aici, în pustietatea asta. Era mama, reușise să-l prindă cu greu. După „Săru'mâna!”, tăcu mult timp, ascultând ce-i spunea. Țășni în picioare, exaltat, și-i făcu semn Simonei a OK, cu pumnul strâns și degetul mare ridicat. Spuse și el câteva lucruri, că e bine că s-a rezolvat, că ei toți au ajuns cu bine, că totul e în regulă, că mâine urcă, că Simina e bine și ea. Nu pomeni de căzătură, era aproape trecută. Imediat după „Vezi că acolo, sus, n-am semnal! Pa! Pa!”, Simina sări, curioasă.

– Ce-i, băi, ce ți-a zis maică-ta? Nu mai fă gălăgie, dorm ăștia!

– Băăăăă, a găsit cheile alea, le-a găsit, îți dai seama!? Acuma, în seara asta le-a găsit! Băgasem geaca în dulap cu ele în buzunar!

– Atât? Pentru atât te bucuri așa, ca nebunu'?

– Cum pentru atât? Da' ce, e puțin?! Eram rupt! Păi să vezi ce-o să sară șefu', în primul rând! Adică nu-i mai spun, ce rost mai are, dacă le-am găsit? Ca și cum nu le-aș fi pierdut! Și stai, băi, că n-am terminat! A venit Dan la maică-mea la ușă, a zis că-i dă taică-su bani să-mi ia laptopul! Îți dai seama? Iau o grămadă de bani pe el, dă cât am cerut, n-a negociat! Îi achit lui Marius rahatul ăsta de datorie și-mi mai rămân! Îți iei tu dicționarul ăla, eventual, sau mergem undeva, într-o seară!

– Uaaa! Faaain!

– Hai că m-am scos, în seara asta, m-am scos bine de tot!

Pălăvrăgăra până târziu, în noapte, cu berile la cap. Adormiră spre dimineață, cu greu, în orăcăitul infernal al broaștelor, favorite din plin de liniștea nopții. Se treziră mai târziu decât își propuseseră, soarele ardea, deja. Strânsă în grabă corturile, aruncară o sticlă de apă peste focul mocnind încă, băură câte o cafea rece, din termosuri, cu un sandvici, și începură să urce. Nu mai trecură pe la baltă, nu mai găsiseră timp, o zăriră, numai, de pe coastă, printre copaci, în timp ce urcau. Era, într-adevăr, mai mare ca-n alți ani, plină de ierburi și de stufăriș, pe margine. Invada-se serios malurile, jur împrejur. Și de broaște era plină, se vedea după pleoscăiturile frecvente ale săriturilor. Luciul era negru, urma să se mai deschidă, de la soare, spre amiază și după, la apus. Dar atunci ei sperau să fie sus, îi așteptau băieții de la Brașov și îngerii nevăzuți ai înălțimilor.

Dan PERȘA

Muza spintecată

I.

Dacă m-aș lăsa în voia scrisului, s-ar mai alege din cuvintele mele un personaj, așa cum, mai demult, s-a născut Liviu Levant? Un personaj, de fapt un alter-ego, cel profund, cel la care nici în timpul zilei, nici în timpul nopții, eu nu am cu adevărat acces? El poate veni doar dacă te abandonezi pe tine cel de toate zilele, cel învățat să trăiască între semeni, cel corupt de coduri sociale, de coduri culturale, de inhibiții, de prejudecăți, de lășități și dezabuzare, de fatalism și teamă. Dar cine sunt eu cel adevărat, ce-ar irumpe din mine, dacă aș dizolva, brusc, toate trivialitățile

ce-mi dau identitatea diurnă și prin care mă cunosc ceilalți? Aș dovedi cruzime, sau dragoste? Ură, sau duioșie? Cum să mă extrag pe mine, din mine, cum să pot începe călătoria mea, aidoma unui Robinson, călătorind, fără a ști, spre insula mea, insula terminus a vieții, dar care este insula alfa a vieții mele, insula alfa și omega a vieții mele, un fel de Rai și Iad amestecate într-o mână de iarbă, într-o palmă de pământ, într-o palmă înconjurată de ape, unde corăbiile lumii nu ajung și nici un marinăr nu străpunge cu ocheanul, spre a te zări: un bărbat înalt, înveșmântat în piei de capră mirositoare, bărbos, ars de lumina prea

strălucitoare a soarelui și de bătaia alizeelor, un bărbat cu picioare puternice și ochi albaștri, sălbăticiți, un albastru cristalin, dur, față de albastru moale și șters al cerului cuitreierat de vânturi de nori. Un bărbat cu pieptul pârșos ce stă în picioare și privește în jur, fără a vedea ceva, întors fiind către sine, iar asta nu pentru că nu ar iubi ce se află afară, ci pentru că tot ce e afară se repetă la nesfârșit, ca la un bălci călușei, de pildă, ei se rotesc și tot aceiași și se perindă, molcom, prin fața ochilor, dându-ți senzația, la început, a unei lumi nesfârșite, ce se dovedește apoi, cu cât ai memorat-o mai bine, că nu e făcută decât din doisprezece căluți, diferit colorați, ce-ți pătrund tot mai mult în memorie până când, chiar fără a-i mai studia, ajungi să-i cunoști pe de rost, încât i-ai putea da fiecăruia câte-un nume. Murgul, Roibul, Înșeuatul, Copitul... și tot așa, până la doisprezece, aidoma lunilor dintr-un an, însă aceasta e doar o coincidență, nu o metaforă. Ar putea fi, căluții, doar opt, sau treisprezece și, atunci, adio asociație cu ciclurile cosmice ce fac a ne imprima, în cursul lor rotund, fărâma de viață, pentru a o duce, după moartea noastră, oare unde? Înapoi în mișcarea cosmică, sau nu ne revărsăm nicăieri, ci ne resorbim în ciclul naturii, putrezind și hrănind cu trupul nostru, dacă suntem norocoși, rădăcinile adânci ale unui copac?

De cine-ți amintești atunci când vrei să redevii tu însuți, cum te transformi în cel ce ar fi trebuit să fii, dacă nu exista lumea semenilor tăi?... Îmi amintesc de tatăl meu, un bărbat cam de un metru optzeci, cu nas coroiat de evreu, cu fruntea mare, despre care toți cunoscuții lui îmi vorbesc frumos când, din întâmplare, îi întâlnesc.

-Ce om, da, un adevărat om!, îmi spun ei, referindu-se, poate, la atitudinea lui morală, la intransigența lui față de rău, însă eu nu mi-l amintesc așa. Profesor fiind, atunci când am luat un trei, mi-a spus:

-Numai elevii proști au doar note de zece. Un elev bun, mai ia și câte-un trei.

Știindu-l de atâta vreme pedagog, am luat vorbele lui drept rod al experienței. Dar, cu vremea, le-am interpretat în felul meu, spunând:

-Doar totilarii iau numai note de zece!

Era o zicală favorabilă mie, cel numit de profesorii mei „brânză bună în burduf de câine”. Nu intervenea, tata, în viața noastră, a copiilor, ne lăsa să facem ce vrem, spunând că încrederea ce ne-o acordă e cea mai bună educație. O corecție, cu două curele la fund, am suferit de la el când era să-i prind surorii mele degetele în spițele de la roata unei biciclete întoarsă cu josul în sus și făcută, din pedalele învărtite cu mâna, să meargă prin aer. Apoi, mai târziu, când am terminat școala generală, m-a oprit să merg la Liceul Militar. Era o modă pe atunci, printre băieți, să meargă la Liceul Militar... De cine îmi mai amintesc? Mama, desigur, nu e o amintire, trăiește, e prezentă, o vizitez aproape zilnic... Dar așa nu voi ajunge unde vreau, nu mă voi regăsi, ci doar mă voi rememora așa cum am străbătut anii, primind o anumită educație și învățând la școli, adică nu voi dezvălui decât, exact, acea identitate dobândită, ce a înlocuit identitatea mea înăscută și-a desfigurat-o cu vremea. O mai pot regăsi acum, atât de târziu, pot redeveni cel înăscut, sau m-am pierdut de mine însumi cu totul? Mai sunt, în mine, rămășițe ale adevăratei mele identități? De ce o vreau înapoi, de ce mi-o doresc? Trăim atât de puțin și de ce aș fi altul decât acela

adus de părinți pe lume? Dar și pentru că identitatea mea înăscută e una superioară celei dobândite. Poate că vor fi oameni ce și-au îmbunătățit starea nașterii prin educație și cultură și integrându-se lumii sociale, sau alții prin credință, dar pentru mine nu este așa, simt cum, zi de zi, mă îndepărt de starea mea naturală, spre a fi tot mai mult o ființă socială, fără creativitate și credință și care-și pierde tot mai mult sentimentul că face parte din univers și cuprinde în el întreg cosmosul, cu stele și planete, cu sori și găuri negre, cu galaxii eliptice, spiralate sau lenticulare, cu supernove și perechi de stele neutrinice. De aceea, ca scrib aplecat asupra mesei de scris, pentru a scrijeli, pe foi și a le insufla cu viață, suflete omenești, ce îmi pot dori mai mult decât să le arăt oamenilor că posedă două identități, una înăscută și alta dobândită, de voie, de nevoie. Am văzut oameni ce și-au măsluit identitatea, îmi amintesc de personajul din „Cartea morților” a lui Alexandru Sever, iar acești oameni, cred eu, au făcut un lucru formidabil, judecând cam așa: dacă oricum lumea îmi schimbă identitatea, de ce să nu fac acest lucru după voința mea și, ajungând un mare farsor, să-i înșel pe toți asupra a cel ce sunt, să fiu un prinț, un rege, să profit de toate acele convenții și lașități și coduri ce ne desfigurează? De ce aș trăi un trai mizer, când totul e o înșelătorie? Astfel farsorul, escrocul, sunt superiori omului de rând, ei devin actori ce profită de regulile societății, le și dinamitează așa, iar când e să plătească o fac cu zâmbetul pe buze, judecata semenilor nu-i atinge, ei știu că au făcut ce era mai important de făcut, și-au păstrat, conștient prefăcuți fiind, cel mai bine și cel mai mult din identitatea lor înăscută. Să-ți răzi de regulile societății, să-i înșeli și să-i deposezi de bunuri pe scârțari, să le furi femeile celor ce niciodată nu vor ști să iubească, nu este cel mai demn de râvnit lucru din lume? Pentru că așa ai putea să-i trezești și pe alții din letargia lor, să-i învii din moartea lor, le-ai stărni sufletul ca să se umfle și să spargă crusta adunată în jurul lui, coaja ca o găoace de calcar îngămădită în jurul inimilor lor, ce le sunt captive, căzute într-o totală nepăsare. Să-i readuci la viață sufletească, să-i faci să simtă din nou, să-i faci cei ce au fost la naștere, să-i redai lor înșile, să le trezești spiritul, amorțit într-o hibernare ce altfel nu ar avea leac și sfârșit... Dar ca scrib, cum ai putea face același lucru, dacă nu căutându-te tu însuși pe tine, arătându-te ca un exemplu al decăderii prin trăirea în lume și arătând ce puteri are un suflet liber, ce poate simți... Să simți, din nou, iubirea, să te umpli, iar, de toate bucuriile venite din senzații procurate de frumusețile lumii. Să te bucuri de toți ceilalți oameni, așa cum te poți bucura de propria-ți existență împlinită... Iată a doua cale, aceea a scriitorului, ce se alătură celei a farsorului, a escrocului. Dar nu este oare scriitorul tot un farsor, un om ce păcălește regulile sociale, nu prin înșelăciune însă, ci demistificând, pedepsa ce și-o asumă fiind aceea de a rămâne izolat, de a fi singur. E greu ca oamenii ingenuncheați de reguli să accepte libertatea cuiva, la fel de greu cu a-și asuma libertatea.

De-aș putea scrie, până la sfârșitul acestui caiet, sau până la sfârșitul zilelor ce-mi sunt date, povestea identității mele înăscute, lăsând-o să se dezvăluie singură prin cuvinte lipsite de constrângerea gândului, poate că aș ajunge să fiu mulțumit de viața mea. Scriere fără gânduri: ce e gândul, dacă nu un produs a tot ce-ai învățat și prin puterea lui s-a produs metamorfoza identității tale? Fără

gânduri, cuvintele ar ieși nesluțite de alienarea decăderii, te-ar dezvălui pe tine, cel de dinainte de a fi devenit captiv al lumii... Aș sparge tiparele după care m-a construit lumea, m-aș elibera de poveri, m-aș elibera de devenire. De acea de devenire ce te duce la descompunere, pentru a fi un om al societății... M-aș elibera de poveri, acele poveri ce-ți fac viața una de împrumut, una aidoma cu a altor milioane de oameni de pe glob, ce nu pot, nici ei, să se sustragă transformării, să se sustragă metamorfozei, acelei teribile metamorfoze descrise, într-o vreme, de Kafka, metamorfoza fiecăruia dintre noi în gândac. Inevitabilă metamorfoză, dar eu cred că putem reveni asupra ei, o putem demasca și putem încerca, nu știu cu câți sorți de izbândă, s-o obligăm să regreseze, puțin câte puțin, până când într-o zi, până când într-o zi ne vom afla în fața noastră redeveniți cei ce suntem cu adevărat, cei ce am fost la naștere. Ne vom redobândi iubirea. Atunci, imensa înșelătorie a lumii se va prăbuși ca un edificiu mort ce este, zuruind și huruind și răspândind praf, dar unul ce, de acum, nu ne va mai atinge. Pentru că, în iubire stă pacea noastră, încât până și spaimele morții se topesc și dispar sub puterea căldurii ei. Iubirea răspândită de inimă poate cuprinde lumea și o poate calma, o poate vedea în adevărul ei, care nu este cel al linșării propriului nostru eu. Altfel, ce dăm noi lumii, de vreme ce nu avem de dat decât iubire, altceva nimic, iar lumea, de data asta nu lumea omenească, ci lumea Creatorului, nu ne poate da altceva decât frumusețe? Dar când ucidem iubirea, și frumusețea lumii rămâne pustie, nu mai are cine o sorbi.

Cine sunt eu?, așa mă întrebam într-o vreme, atunci când tipul aglutina peste mine cheratina unui gândac în formare. Nu mai știam cine sunt, mă pierdeam cu încetul de mine și mă îndepărtam tot mai mult de puterea de-a vedea frumusețea, de-a simți imbolduri spre visări. Nu aveam cum răspunde, acum știu, prea tânăr fiind pentru a avea puterea înțelegerii și a refuzului, aruncam întrebarea mea drept în obrazul semenilor, ca pe-o terifiantă acuzație. Dar nimănui nu-i păsa și nimeni nu-mi înțelegea întrebarea, deoarece toți cei ce-o auzeau, erau ei înșiși transformați în gândaci, unii mai de curând, alții de multă vreme, iar eu, eu, cum am spus, nu aveam experiența necesară pentru a-mi lămuri ce se întâmplă, nu aveam experiența necesară ca să știu că am fost atacat de o boală ce-mi cuprindea semenii de pe întreg pământul și că globul pământesc colcăie de gândaci. Simțeam doar că mă schimb, că sunt altul și-n întrebarea mea acuzam oamenii, lumea, de transformarea mea: cine sunt eu? O metamorfoză doar ghicită, abia intuită... Iar de întrebam pe cineva, îmi spunea: tinere, aceasta e trecerea de la adolescență la maturitate... curând o să ai un cont bancar plin și n-o să mai pui astfel de întrebări... o să ai o femeie frumoasă, o mașină, un apartament undeva într-un bloc, sau, dacă ești mai vrednic, o vilă chiar... îmi spunea toate astea, nu credeam, era prea dureroasă transformarea, simțeam cum asupra lumii au căzut talazuri de ciorbă, străzile erau inundate cu borș, în care colcăiau tălți fierți, lungi și alunecoși ca șerpilor, rondele de morcov, frunze de pătrunjel, mirosul de ciorbă îți lua nasul, ciorba curgea ca un torrent pe străzi, lua la vale oameni, mașini, stâlpi, case, inunda parcuri și grădini... O mlaștină ce ne părea hrană... Trebuie să mulțumesc acum, când imaginația mea e mai bolnavă, că nu visam atunci un sos roșu, gros, de bulion,

sufocant și dezesperant, ce mătură totul în cale. Nu-l vedeam ca pe sângele meu vărsat în lume ca într-un vad de ape, ci vedeam doar râuri cu sângele altora... Iar oamenii înotau, unii se înecau, luptau cu talazurile mării de ciorbă. Nu în marea de sânge, pentru că-mi vedeam semenii prea gregari și frivoli ca să suporte gravitatea sângelui. Marea Ciorbei, așa aș fi putut să numesc lumea, sau, poate, Marea Ciorbă... cu oamenii sugrumați de tălți... Și iată-mă apoi, după ce mi-am pus această întrebare, suferind ani în șir. Nu eram deloc țănoș, așa cum mi s-a spus. N-am primit nici mașină, nici casă... bă, astea nu ți le dă nimeni, degeaba muncești pentru ele, în România nu le ai decât dacă furi, vei fi bogat când ajungi să spună despre tine: bă, mare mafiot ăsta!, dă un tun, o spargere... vinde pe cineva... omoară... iar eu priveam nedumerit în jur, bolnav, îmi doream să mă fi născut într-o țară străină... Chiar aveam obiceiurile străinilor și eram mereu confundat... mă credeau neamț... iar eu îi înjuram greu, pe românește, când mă vedeam abordat de inși dubioși, ce-mi cereau mărci, dolari... Mă simțeam, în propria mea țară, ca așezat pe-un strapontin pe culoarul unui tren pe unde se perindau în sus și-n jos mulțime de oameni, forțându-mă să mă ridic, să mă strâng, fără încetare... Chircit, nu știam măcar să spun: iată, acesta sunt eu! Nu eram deloc mândru de mine, așa cum vedeam că sunt alții, după transformarea în gândac...

Har Domnului, îmi spun acum, că măcar știu că a fi un gândac nu e adevărata mea identitate și că eu n-am vrut să fiu gândac. Dar n-am știut cum să mă revolt și cum să mă opun, poate o știu, dar consideră că nu au decât o singură cale de scăpare, sinuciderea.... Cioran a simțit și el transformarea și-a știut mai bine decât mine ce ar fi de făcut... sinuciderea... dar a pierdut momentul prielnic și sinuciderea a rămas doar un vis, o nădejde, o fantasmă, o eliberare. O eliberare mincinoasă, pot să-mi iau zilele când vreau, își spune gândacul, pentru a suporta servituțile existenței... Azi mă felicit că, din naivitate, n-am găsit calea și așa am dobândit șansa să mă arunc în ceea ce pare un gol, o prăpastie nesfârșită, să cobor în infern, de unde am avut apoi pretenția că singur m-am ridicat și mă aflu, iar, deasupra mlaștinii lumii. Nu, nu eram deasupra... poate că genunea nu era decât adevărata mea identitate, ce mă înspăimânta. Numai să mă pot năpusti pe buza hăului, să mă arunc de-acolo, nu e ușor deloc, ai mii de fire ce te țin din spate, un roi de elastice extrem de rezistente ce te trag înapoi în lume. Dar, cum îmi doresc prea mult să mă arunc, să mă arunc în mine însumi, cred că într-o zi o voi face. Împotriva tuturor strategiile de amânare, insidioase și perverse, pe care le secretează mintea mea îmbolnăvită, voi lupta pentru asta și voi căta să înving. Nu mai vreau cuvinte goale, așa cum văd că au milioane de scribi ce împânzesc pământul, ieșind din nimic și ducând în neant, opere goale ieșite dintr-o minte coruptă... Când văd noaptea, pe stâlp, becul ce străjuiește cu lumina lui palidă strada cu bălți înghețate, să nu-mi mai spun și eu că întreaga viață mi-a fost în zadar și întreaga viață a lumii e doar zădărnici. Ci eu să fiu ca Prâslea, treaz sub copac, pentru a păzi merele de aur, până când eu însumi voi deveni un măr de aur. Acum, sunt doar un fruct retezat, un fruct sfredelit de viermii lumii și putrezind pentru a răspândi un iz de țuică...

Să eliberez cuvintele, pentru a mă elibera pe mine, mie redându-mă...

Elena CARDĂȘ

TRAVIAN PE PÂINE

(ROMAN)

Iarnă târzie sau primăvară timpurie? Cine mai știe cum să definească vremea lui martie? Oricum, timpul trece, între regrete și speranțe, între așteptări și dezamăgiri, între naștere și moarte. Trece. Doar că se face așa, nu știu cum, câtă vreme suntem împreună în torentul vieții, precum o frunză alături de alte frunze, purtate de ape la vale, să nu ne dăm seama de asta. Avem sentimentul, uitându-ne în jurul nostru, că totul stă pe loc, că nu îmbătrânim nici noi, nici cei din preajmă, nici lucrurile, niciorașul în care trăim. Mă gândeam la asta într-o seară, când, venind acasă, am observat că blocul vecin cu al meu e parcă altfel decât îl știam. Mă tot uitam, în timp ce traversam strada, în timp ce mă apropiam tot mai mult de el până la punctul în care nici nu îl mai puteam contempla în ansamblu, ci doar de jos în sus, și nu îmi dădeam seama ce e schimbat. Geamuri noi? Parcă nu. Flori? Nici vorbă, e prea frig! M-am uitat și mai atent. L-am comparat cu al meu. Abia atunci mi-a devenit evident: pur și simplu reabilitaseră termic blocul. Îi pusese ră o nouă coajă din scârț. Apoi o vopsiseră într-un roz pastel, temperat. Ori, poate, erau razele de apus ale sfârșitului de iarnă reflectate în geamuri cele ce îl făceau să arate în roz pastel? Am intrat înfrigurată în scara blocului meu și, așteptând liftul, m-am trezit din nou cu gândul la noua față a blocului pe lângă care zilnic trec. Când s-o fi produs schimbarea? Asta nu se face peste noapte. Din lift coboară vecina de la cinci. Habar nu am cum o cheamă. De douăzeci de ani ne salutăm, mai vorbim de vreme, de copii, de boli. E vecina de la cinci. Habar nu am unde lucrează. Ar trebui să mă uit pe căsuța poștală sau pe casea de la interfon, să o pot striga măcar pe numele de familie. Bună vecina!, mă salută la rândul-i, ieșind în grabă din bloc. Oare ea o fi știind cum mă cheamă? Ori și eu sunt „vecina de la patru» pentru cei mai mulți dintre colocatari? Urc în lift și mâna mea se duce instinctiv la butonul pentru etajul patru. Cheile în buzunarul mic al poșetei, pardesiul pe umeraș, papucii de casă în picioare, apoi direct la birou, pornesc laptopul. Toate astea le fac fără să gândesc. La fel de precis precum merg, cum scriu, cum beau un pahar cu apă. De parcă în trupul și în mintea mea conviețuiește o a doua ființă, perfect dresată, care încearcă să nu mă trezească niciodată din somn, atât de tiptil se mișcă. Și totuși, când s-a reabilitat blocul vecin?, îmi persista în minte mirarea. S-or fi pus schele, au

lucrat muncitori, au fluierat, au înjurat, au făcut mizerie. Eu trec în fiecare zi pe acolo. Nu am observat niciodată nimic? Eu, eu, nu cealaltă ființă din mine, care umbla tiptil, eu unde am fost? Era o întrebare fără sens la care nu avea cine să îmi răspundă. Aproape uitasem de asta când, la câteva zile, în următoarea vineri, îmi fac avânt să ajung la obișnuitul concert al filarmonicii. Nu mai fusesem de ceva vreme. Parcă mi se făcuse dor să ascult *live*. Ajung în ultimul moment și întind doamnei cu biletele o bancotă de 10 lei.

-Pensionară? mă întrebă cucoana.

-Salariată, răspund nițel contrariată, chiar țâfnoasă, jignită de întrebare.

-15 lei.

-Scuzați, zic cu glas temperat, căutând în portofel restul de bani. „Când or fi mărit prețul? ce jenă!»

Iau biletul și mă grăbesc să intru în sală. Scena era deja luminată. Din prima mi-am dat seama că schimbaseră tapiseria scaunelor. Și parcă și ceva din drapajele de fundal, dar nu eram sigură; poate stativele erau noi? ceva se schimbaseră oricum. O timiditate stupidă mă cuprinsese, fără niciun motiv aparent, tocmai pe mine, care eram cumva de-a casei. Dau să mă așez pe unul dintre scaunele din lateral, când observ cum o veche amicică îmi face semn din mână. De parcă aș fi dormit o sută de ani în pădurea Frumoasei și atunci deschisese ochii, de parcă mă trezisese din hipnoză, în mintea mea totul se desfășura cu încetinitorul. Deși fața ei îmi era extrem de prietenoasă și familiară, cu greu mi-am amintit cum o cheamă. Poate de vină era și noua ei tunsoare. Poate doar își vopsise părul în altă nuanță? M-am dus către ea:

-Bună, Elena.

-Bună... Bună!

Loredana. Da, Loredana era numele ei. Ce lapsus! Am fost colege de liceu. Ba nu, chiar colege de bancă prin ultimul an. Mare pasionată de muzica simfonică. Soțul ei a terminat conservatorul. Au rămas amândoi, ca și mine, mai aproape de părinți. Loredana e contabilă, la mai multe firme în același timp, nu am habar exact unde. De ce ar trebui să îmi încarc memoria cu din astea, inutile? Iau loc lângă ea, timp în care realizez că scaunul nu e tocmai comod, are o adâncitură pe mijloc, posibil că placajul de susținere să fi cedat. Dar asta este, pe scenă întră orchestra, se aplaudă, o să schimb locul

poate la pauză. Foarte greu mi-am adunat gândurile. Cealaltă ființă din mine asculta în liniște în vreme ce eu scrutam sala. La concert, spre deosebire de teatru sau film, e un public destul de stabil. Suntem, cei din sală precum o mare familie în care un novice este ușor de reperat. Pentru că după ani și ani ajungi să îi cunoști pe toți, nu după nume, doar după figură și mai ales după locul unde se așează. Melomanii fideli au scaunele lor. În acea seară am realizat pe de-a întregul că ceva era în neregulă cu mine, în relația cu timpul. De parcă lipsisem din propria mea viață câțiva ani. Și nu era vorba doar de faptul că uitasem numele Loredanei. Mă uitam prin sală și toți îmi păreau prea albiți la păr. Unii bărbați aveau chelie generoasă, alții își lăsaseră barbă, unele doamne se îngrășaseră, altele slăbiseră, altele îmi păreau de-a dreptul bolnăvicioase, cu cearcăne și riduri adânci în colțul ochilor și în jurul buzelor. Până și scaunele din sală păreau toate bolnave, cu tapiseria pe care o știam altădată din pluș, acum ajunsă mai degrabă o pânză nedefinită ca textură și culoare. Apoi, cu altă mirare, am descoperit că locurile pe care altădată stăteau octogenarii urbei, mari medici, profesori, muzicieni, chiar și fostul primar, toți nelipsiți de la niciun concert, stagiune după stagiune, acum erau neocupate. « Au murit? sunt bolnavi? »

-Au murit, mi-a confirmat Loredana la pauză. Cum de nu ai aflat? Chirurgical Vornicu acum un an, infarct, profesoara Buchir astă toamnă, cancer, colonelul Ghiaur acum doi ani și ceva, poate mai bine... Cum de nu ai aflat?

Ridic și eu din umeri. Ce să răspund?

-Ai fost plecată?, reluă dialogul cu insistență Loredana. Nu te-am văzut mai deloc în ultima vreme. Mă gândeam că probabil ai plecat, că te-ai angajat prin străinătate. Medicii au căutare, contabilii mai puțin! și schiță un oftat.

-Nu, nici vorbă. A fost o perioadă... în fine.

-Ai avut probleme?, insistă Loredana cu o figură deja gri-julie și compătimitoare.

-Oh... nu. Nu, nimic de luat în seamă. Nimic serios.

-Părinții sunt bine? Tu ești bine?

-Da, da, Loredana. Pur și simplu am luat o pauză.

-Fii serioasă! ce fel de pauză e asta?

Aici am dat doar din cap și am lăsat o tăcere lungă în loc de vorbe. Avea dreptate. Ce fel de pauză? Orice i-aș fi spus, era jumătate adevăr, jumătate minciună. Văzând că nu continui, femeia se uită la mine clipind des din gene, zâmbind complice și cu subînțeles:

- Cam lungă pauza ... oricum, dacă te măriți, să-mi dai și mie de veste.

I-am întors un zâmbet ambiguu și am dat a nu din cap. Ce puteam să fac?

-Aha... deci s-a terminat idila aia.

-Da... s-a cam terminat.

-Ei, cine știe... mai este timp să vă răzgândiți.

-Nu, nu... am oftat eu, lăsând-o să creadă ceea ce își dorea ea să creadă.

Idila aia? În a doua parte a concertului numai asta îmi revenea în minte mereu și mereu. Ce idila? Mă confundă cu altcineva? Eram teribil de încurcată. Adevărul era că Loredana nu mi-a fost niciodată confidentă ori prietenă prea apropiată. Logic, nu i-aș fi povestit tocmai ei despre vreo idilă. Înainte de Revoluție ne-am făcut oareșce vizite în treacăt. Apoi, ani mai târziu, i-am îngrijit tatăl. O scurtă vreme reluasem relația noastră, fără să o fi dus niciunde. În rest... ne mai întâlneam,

cum se întâmplă ades în orașele mici, prin piață, pe stradă, ca acum, la concerte... despre ce idilă era oare vorba?

Dansurile simfonice ale lui Rahmaninov odată terminate, aplauzele publicului săvârșite, ne-am îndreptat împreună, eu și Loredana, spre ieșire. Răspundem în dreapta și în stânga cu zâmbete la saluturile cunoscuților cu sau fără nume din hol, de la garderobă.

-Tot acolo stai? mă întrebă.

-Da, tot acolo, unde să plec?

-Întrebam doar, avem drum comun. Hai că vine și Mihai, nu durează mult până se îmbracă, își pune vioara în cutie și mergem împreună. Poate totuși îți faci timp într-o zi să bei cu noi o cafea. Știi cu cine m-am conversat zilele trecute? Cu Mariana. O mai ții minte?

-Da, cum să nu? locuia în spatele liceului. Și în pauza mare mergeam la ea și trageam câte o țigară.

-Exact. E la Zimnicea, ingineră. M-a găsit pe „colegii mei. ro”. Apropo, să îmi lași numărul tău de telefon. Am vorbit, poate facem cumva să ne vedem cu foștii colegi. Au trecut 30 de ani. Poate organizăm o întâlnire. Nu știu. Depinde, să vedem câți am mai rămas. Dar eu m-am oferit să iau legătura cu cei care sunt pe-aproape.

-Cred că suntem o mână în oraș. Puțini, ca să ne gândim la o întâlnire.

-Ei, în oraș, în țară, în viață. Poate facem asta. Să știi, multora le este dor. Mariana a început să îi sune pe mai mulți, și din apropiere în aproape poate dăm sfoară în țară. Prin august nu ar strica. Cred că vine o vreme, o vârstă, când vrei să îți revezi colegii de liceu, chiar dacă e greu. Cât am făcut schimb de numere de telefon, Mihai a apărut ca de nicăieri. M-a pri-vit de parcă m-ar fi scanat, încercând probabil să mă „încadreze” undeva, în memoria lui. Am simțit nevoia să îl ajut.

-Elena, ne știm, cred, doar că nu ne-am mai văzut de mult.

-Da, exact, Elena.

Am luat-o toți trei spre centrul orașului, în tăcere. Loredana își pierduse subit chef de vorbă. Am ajuns în cele din urmă și în fața blocului lor.

-O seară bună vă doresc. Mă bucur că am stat de vorbă.

-Chiar nu vrei să urci? Avem un vin bun.

-Nu, mulțumesc, sunt obosită. Dar altădată cu plăcere.

Nu suna deloc a invitație de complezență. Loredana chiar ar fi vrut să mai stam la povești în acea seară. Iar soțul ei nu cred că ar fi avut ceva împotriva. În acel moment, ca o străfulgerare, am avut un flash-back. Îmi adusesem aminte ce era cu „idila”

*

Nu știu dacă sunt patru sau cinci ani de atunci. Dar sigur era într-o vară. Bogdan, nepotul meu, la acea vreme încă student, sună la ușă și mă roagă să îl las la calculator.

-Nu avem net de vreo câteva zile, se scuză el.

-Nicio problemă, zic. Îmi închid toate aplicațiile, las neterminată ultima frază din romanul pe care nu demult începusem să îl scriu și las liber locul.

Mi-am căutat de treabă prin bucătărie, puțin iritată, fără să îmi dau seama de ce. Poate pentru că am realizat cât de intim a devenit pentru mine calculatorul. A lăsa pe altcineva să mi-l atingă devenise instantaneu echivalent cu a-mi răscoli prin suflet, prin memorie, prin minte. Și apoi, gândeam, ce mare lucru dacă nu are net de o zi sau două? E vacanță. Ce mare grabă? Își verifică mailurile, mi-am spus spre

autoliniștire, o fi așteptând de pe la prietenii lui, de la prietena lui ceva vești... după o ora încă nu dădea semne că terminase ce avea de făcut... le răspunde, îmi spun iarăși în sine... mai trece o oră... te pomeniești că umblă pe cine știe ce site-uri porno, acasă la maică-sa nu îndrăznește... Lasă că îl învăț eu minte... Hotărât, nu e lucru curat la mijloc, îmi spun în sine și dau să intru peste Bogdan, chipurile să îmi caut ceva prin vreun sertar să văd ce face copilul. Nici nu apuc să duc gândul la bun sfârșit, când îl văd cu ochii cam umezi, evitându-mi privirea directă, chiar în pragul bucătăriei:

-Am plecat, mulțumesc mult... și parcă jenat de vocea lui tremurândă dă să închidă ușa.

-S-a întâmplat ceva?? Vești proaste?

-Nu, catașuri... mi-am dat delete la cont, nu mai contează... Săru-mâna... și așa, fără alte explicații, lăsându-mă total în ceață, dus a fost.

-Să mai treci pe la mine, Bogdane!

Dar până să rostesc eu ultimul cuvânt, nepotul meu cobora deja scările blocului. Da, da, l-o fi părăsit prietena, cine știe, catașuri, cu vocabularul lor ce să înțelegi? De ce plânge adolescentul nostru întârziat... ia sa vedem noi... și curiozitatea asta avea să îmi dea toată viața peste cap. Ziua aceea a fost pentru mine începutul unei mari schimbări. Intrasem fără să bănuiesc într-una dintre cele mai ciudate, mai inedite și mai incredibile aventuri din viața mea. Incredibilă și specială.

M-am așezat deci pe fotoliul ce încă mai păstra amprenta și căldura nepotului și am mers pe ultimile pagini accesate de el. Doar una? Citesc: Travian.ro. Intru, așteptându-mă să găsesc poze indecente sau cine știe ce mașini de lux. Îmi dau repede seama ca e un simplu joc și zâmbesc malițios: ce copil, nepotul acesta al meu, nu se mai maturizează... plânge pentru că a piedut la un joc pe calculator??? Ha, ha, ha! Citesc câteva frânturi din regulament. Război și strategie. Trei triburi distincte. Daci, barbari, teutoni. Fiecare cu felurite trupe de atac, de apărare. Mare scofală! De când e pământul istoria a fost făcută de strategie și de războaie. Așa că mai parcurg în diagonală din regulament și tutorial în căutare de inedit. Nimic spectaculos. Ca să ajungi să te dezvolti, să devii o putere militară și să stăpânești zona, ai nevoie fie de economie dezvoltată, adică resurse: fier, lemn, lut, grâu, cu care instruești și întreții o armată, fie chiar de armată cu care pornești în escapade de jefuire. Jefuiești resurse sau direct cucerești sate de-a gata și așa îți crești efectivele militare cu care poți jefui din ce în ce mai mult. Cu condiția să nu dai prin sate de apărare. Mare scofala! E simplu, neinteresant. Unde este spectacolul? Tot nu reușesc să pricep de ce să ai ochii în lacrimi la 20 de ani pentru așa ceva. Pare illogic și lipsit de sens, dar, îmi zic, ia să văd și eu la fața locului. Intru pe primul server pe care îmi pică ochii. Speed X3 mi s-a părut ceva special. 12 000 de jucători înregistrați?? Așa de mulți nebuni? Mi se cere să îmi fac un cont? Oscilez puțin, suspicioasă ca nu cumva după ce îmi fac cont să mă trezesc zilnic cu spamuri și reclame în căsuța de mail. Rezolv și asta, îmi zic, și îmi fac ad-hoc o adresă proaspătă de mail pe yahoo cu gândul că până în câteva ore voi și abandona-o pentru totdeauna. Liniștită acum, la adăpostul unei adrese ciudate, de cowboy, încerc să intru pe joc. Mi se cere un nick. Nimic mai simplu, îmi zic. Elena... există deja, îmi dă replică monitorul...Batrâna... amanetat... Babacu... Vraciul... Bunica... și acestea sunt date demult... Profesorul.... dat...Ofticosu.... existent deja.... Nebunu... dat și acesta... Nebunuu...

Nebunuuu...incredibil, dat și asta... Qwerty.... dat... Babette... dat! Babettu.... Acceptat. Victorie!!

Și așa m-am trezit cu o nouă identitate. Proprietară pe o moșie ce semăna mai degrabă, acolo, pe monitor, cu o pizza. Satul meu răsărise undeva prin nord-estul cadranelui, cu lanuri de grâu, cu ape curgătoare, cu văi, cu munți, cu o mică cetate în mijlocul acestui tărâm de vis, cetate ce trebuia construită, gospodărită, îngrijită, apărată, cu muncitori ce trebuiau plătiți și soldați ce trebuiau instruiți.

Ca să nu mai spun că din acea zi mă visam până și în somn doamna primar Babettu. Îmi luasem jocul în serios fără să știu. Și, la o adică, să fii primar nu e ușor. Satul lui Babettu devenise subit ceva primordial în existența mea, niciodată ceva de amânat pentru mâine, era creația, era proprietatea mea, eu eram dumnezeul lui și pe măsură ce zilele se scurgeau legătura asta devenea atât de puternică de parcă Satul lui Babettu era o ființă vie dependentă de mine. Lanurile și minele își creșteau producția, satul producea oră de oră, construisem primărie, cazarmă, hambar, grânar, ba chiar un beci unde îmi puteam ascunde proviziile. Apoi veni rândul pentru academie, armurierie și din tutorial pricepusem că e doar începutul. Că urma să rescriu istoria umanității cu propriile-mi forțe. Să conduc în luptă trupe terestre și soldați călare. Mă și vedeam în plină glorie învingând inamici imaginari. Ce încântare. Câtă putere! Paradoxal, simțul meu de proprietate devenise unul foarte real. Eram dac, o rasă pe care am îndrăgit-o din prima oră, și de care avea să nu mă mai pot despărți. Așa mă născusem în noua lume a travianului, dac. Așa aveam de gând să mor, dac. Am constatat că doar dacii pot construi ceva ce nu mai avea nimeni: temnițe în care pot cădea în capcană jefuitorii. Și asta mă făcea să mă simt în oarecare siguranță. Necazul meu era însă mereu același. Resursele se terminau repede și timpul, până să se adune altele trecea prea greu. Descoperisem o adevărată plăcere în a mă trezi dis de dimineața cu gândul la hambarele și grânarele pline și astfel, cu resursele adunate să trec repede, repede, la un nivel mai sus, să îmi sporesc pe zi ce trece agoniseala. Așa, virtuală, reușea, prin nu știu ce mecanisme să îmi producă o plăcere teribil de autentică, de parcă toate acele avuții le-aș fi avut aieva, într-o bancă. Bucuria mea nu a durat prea mult. Protecția de începător, acel paradis în care începusem să prind gustul jocului, nu a durat o veșnicie, apoi am devenit „noob”. Așa mi se adresau unii. Am înțeles repede că e un statut incomod. Ce mai, după vreo 4 sau 5 zile m-am trezit o pradă ușoară în ghiarele celor ce făceau legea pe hartă și care se înscriseră de cel puțin 3 luni înaintea mea. Devenisem „fermă”. Mă simțeam depășită de toate câte se derulau, hoarde de măciucari barbari îmi dădeau târcoale și îmi prădau satul, dar mai ales eram dezolată când vedeam în jur jucători cu 10 -15 sate și armate de mii de soldați. Alianțe mari și puternice. Și, de parcă necazul nu ar fi fost destul, în tot acest timp eu trebuia să merg mai departe cu viața mea, cu munca, să răspund la telefoane, să fac piața, să îmi vizitez părinții, să fac tot ce făceam și până atunci încercând să fac totul cu fast forward, ca să îmi rămână cât mai mult timp pentru travian. Nicio secundă nu mi-a trecut prin cap să renunț la investiție.

Într-o zi, numai nu alergam de la serviciu spre casă, să văd ce se mai întâmplă în Satul lui Babettu, cu groază că s-ar putea să fi fost din nou prădată de vecini, când mă oprește pe stradă nimeni alta decât Loredana.

-Bună, Elena. Ce mai faci??

-Bine. Mulțumesc.

-Ce bine că te-am întâlnit. Ai acum un minut liber... am o mulțime să-ți povestesc. Dacă ai timp pentru o cafea, nu vrei să mergem la o terasă?

-Nu, acum în niciun caz, nu, încerc să o tai din scurt.

-Dacă vrei te invit la mine. Să vezi ce mi-am cumpărat pentru bucătărie... o să îți placă. Și mai am o rugămintă la tine. Am făcut niște analize. Nu mă pricep deloc la astea dar cred că ceva nu e cum trebuie.

-Ma scuzi, nu acum...Vino mâine la cabinet și vorbim, ok?

-Zece minute, te rog mult.

-Scuză-mă, Loredana, acum nu am deloc timp, trebuie să ajung acasă.

-Hai, te rog.

Insistența Loredanei, poate că nici nu era exagerată, dar pentru mine și o pietricică pe care călcam strâmb și îmi încetinea mersul spre Satul lui Babettu era precum un bolovan. Așa că cele 10 minute revendicate de amica mea erau un veac. Aștept o vizită...extrem de importantă...zic, și, știind că femeile au un singur argument în fața căruia cedează ușor, îi spun la ureche: un bărbat.

-Aha... zâmbește complice și îmi arată degetul mare în sus, în semn de baftă! În sfârșit. Îl știu?

Fără să mai scot o vorbă, și în cel mai nepolitic mod, dând din mână un fel de rămas bun, am întins pasul cat de repede am putut, lasându-o perplexă în mijlocul trotuarului, sigură că trebuie să fie vorba la mijloc despre un bărbat însurat ori cine știe ce VIP local. De o idilă secretă oricum, femeile nu uită ușor. După mai bine de patru ani, Loredana și-a adus aminte. Asta trebuie să fi fost marea „idilă”. Cum a continuat? Acea zi și următoarele două sau trei săptămâni din viața mea? Am ajuns acasă, fericită nevoie mare că scăpasem de cotropitori, gasesc hambarele și granarele pline, ce extaz! Bineînțeles ca le-am investit satisfăcută în alte lanuri, mine, păduri, soldați, dar tot repede, ca de obicei, s-au terminat din nou toate resursele. Și, mă gândesc eu, îmi mai fac un cont! De ce nu? Zis și făcut. Habar nu aveam de poliția travianului, de acei de temut Multihunteri, ce mă interesa pe mine de reguli! Eram cel mai fericit om din lume cu cele două conturi! Nu după mult timp, poate 2 sau 3 zile, văd ca sunt spionată de cineva, numit „natari”! Mai sa fie. Nu mai pricepeam nimic. Ce rasă or fi ăștia? De unde apăruseră? Transferam resurse de ici-colo în liniște și fără sentimentul ca aș face ceva ilegal. Cum vedeam un atac, cum puneam curierii la târg și trimiteam toată agoniseala de ici-colo, să mai salvez și eu din avuție. Făceam o mulțime de nereguli în liniște și cu sufletul împăcat. MH-ii, desigur, acum realizez, nu aveau ei treaba cu un cont de top 5000, când aveau de supervizat conturile cu Minunea Lumii! Totuși, marea mea mirare era de ce nu mai pot să îmi fac și un al treilea cont, că părea profitabil! Îmi apărea un mesaj și mi se spunea ca lumea a ajuns la nu știu ce limite...pff... Îmi pun mintea să scotocească strategii și realizez că atacată zi și noapte, fără protecție nu voi supraviețui. Așa se face că încep să scriu cu condescendență liderilor de la alianțele mai mari. Nimeni nu mi-a răspuns. Primesc însă, cu chiu, cu vai, invitație într-o alianță de top 200, eram oricum bucuroasă că am mai făcut un pas, că am și eu alianța mea, că avea să îmi fac poate prieteni și aveam cui cere ajutor în caz de primejdie. Observ

ceva interesant: jucători cu 3 sau chiar 4 sate. Mai sa fie! Întreb pe unul din ei cum a reușit asta și îmi răspunde: „Din ouă. Fac un ou, îl clocesc și așa răsare un nou sat.” Apoi îmi dă un link unde intru și citesc cum e cu fondarea unui nou sat. Așa am priceput eu ca nu e nevoie să ai două conturi ca să ai două sate, ci trebuie să faci cumva din primul sat pe al doilea. Genial! Deja puteam să îmi dau doctoratul în travian, descoperisem coloniștii! Citesc și eu pe forum, pe linkuri ajutătoare, cum se face, cât de multe resurse mă costă isprava, și așa, trag tare, investesc în palat, și îl ridic la 10 etaje. Primim un mm cum ca vom susține un WW și ca trebuie să trimitem acolo trupele și de mancare. Ce? Ce e acela WW? World Wonder. Ce să susținem și de ce? Enigme peste enigme. Hotărâsc în dreptul meu și a supușilor mei, truditorii de pe câmpuri: WW să aștepte! Eu aveam de făcut coloniști și sat 2, pe fiecare cont. Treabă grea pentru un noob. Eram singură într-o lume atât de mare pe care nu o cunoșteam deloc. După o noapte de pază, mă trezesc spre dimineață adormită cu capul pe tastatură, cu unul dintre conturi părăduit, cu soldații mei neprețuiți și unul dintre coloniști omorâți de un barbar. Îi scriu furioasă. Îmi răspunde:

-Tu când ai apărut pe aici, mucosule? Că nu te-am mai văzut? În zona mea nu stă nimeni. Capisci?

Travianul era o lume nu prea pașnică. Am plâns de ciudă. Am ajuns la cabinet cu ochii roșii.

-Ce ați pățit, doamna doctor? M-a întrebat îngrijorată asistenta.

-Conjunctivită.

-Să merg la farmacie să vă iau un Visine, ceva?

-Nu, mi-am cumpărat singură, o să cedeze.

Era cea de a doua minciună spusă în numele travianului. Dar nici nu îmi păsa. Așa de mult am suferit atunci încât mi-am jurat ca eu nu voi prăda și nu voi omorî în travian. Desigur, mi-am încălcat de câteva ori jurământul dar asta e o altă poveste. Mda... eram mică, mică, la umbra unui stejar. Dar eram așa de pornită să îmi fac un alt sat, încât îmi păzem zi și noapte contul, să feresc resursele din calea prădătorilor, să le adun, să fac și eu coloniști. Aceia au fost cei mai de preț coloniști pe care i-am făcut vreodată. Nu că ar fi necesitat mai multe resurse decât alții. Cu siguranță pentru că investisem eu mult suflet! Trecusem de 225 populație și nici măcar nu aveam habar că puteam să folosesc niscaiva gold primit cadou din partea travian team. Nu auzisem de gold și de ce poți face cu el. Nu auzisem de multe alte lucruri din lumea aceea în care mă scufundasem ca într-un vis cu ochii deschiși. Într-un final, fac cei 3 coloniști și pornesc cu ei, cât mai departe de barbar. La marginea hărții. Fondasem în sfârșit un nou sat, Troia, când, îmi apare un mesaj suspect, fără nicio legătură cu mine, care îmi spunea că „soarele tocmai stă să răsară...” ok, știam și eu că soarele răsare și apune dar nu pricepeam de ce nu mai pot să continui să cresc sătucele mele cele dragi...totul rămăsese înghețat, ca de o vrajă. Iar în mine era o dorința cumplită de a mai juca, de a descoperi, de a interacționa cu lumea de acolo. Exploratorul, copilul din mine învia. Voiam să mai joc, să ajung și eu „mare” și poate să mă răzbun pe cei ce m-au prigonit dar serverul se încheiase. Lumea speed III își închidea porțile deopotrivă pentru învingători și învinși. M-am liniștit când am descoperit că în două săptămâni reîncepe o nouă rundă de joc. Aveam timp să îmi fac mai bine temele, să o iau odată cu toată lumea de la început.

Aurel ANDREI

POVESTE DIN SECOLUL XX

- Intră, a zis individul cu pălăria gri dată mult pe spate.

Prin ușa deschisă nu vedeam nimic. Doar întunericul, greu, amenințător. Am rămas țeapăn dincoace de ușa deschisă, ca un copil căruia îi e frică să intre într-o cameră întunecoasă de teama unui balaur.

Văzînd că n-am nicio reacție, individul strecoară o mîină și apasă pe un ștarter aprinzînd lumina, apoi mă împinge ușor. Simțind rezistență individul se enervă brusc și mă împinge cît poate el de tare.

- Intră dracului odată și nu mă mai scoate din sărite!

N-am timp să ridic piciorul peste pragul înalt și mă prăbușesc în mijlocul camerei, lîngă piciorul unei mese jupuite de vopsea. Mă ridic furios și privesc spre individul care rînjește la mine. Mă apropiu de ușă și o blochez cu piciorul.

- Ce mai vrei? zice el luînd o poziție de luptător.

- Ce trebuie să fac aici? întreb și el după cîteva secunde de uimire pentru că nu înțelegeam unde mă aflu și ce se vrea de la mine, izbucnește în rîs.

- Să prinzi muște! Ia uite cum zboară prin cameră!

Se oprește din rîs și-și trece mîna peste fruntea bombată. În alte condiții i-aș fi spus că are o frunte de om inteligent, acum însă...

- Gîndește-te la ce vei spune cînd vei fi întrebare, trîntește el vorbele, și ia dracului piciorul de acolo dacă nu vrei să ți-l strivesc! zbiară el ca un urangutan.

Am crezut că nu va observa gestul meu. Îmi retrag piciorul și imediat individul izbește ușa cu putere, înjurînd de mama focului.

Un timp îi ascult pașii cum urcă scările, apoi se face liniște. Cu greu mă întorc cu fața spre cameră. Nicio fereastră, doar zidurile cenușii și ușa care s-a închis în spatele meu ca o sentință grea și definitivă. În mijlocul camerei, masa cu vopseala jupuită și două scaune față în față. Niciun obiect pe pereții vopsiți într-un gri apăsător.

Să mă gîndesc. La ce dracu să mă gîndesc?

Becul atîrnă de un fir lung și răspîndește o lumină galbenă. Deasupra lui un disc din metal asemănător unei pălării oprește lumina să se răspîndească pe tavan. Întind mîna și-l clatin. Becul cu pălăria metalică se leagănă aruncînd umbre bizare pe pereți.

Nu simt nimic. Nici frică, nici spaimă. Totul îmi este indiferent. În urechi aud cuvintele lui Marius. „Dacă vreodată ajungi în fața lor trebuie să-ți stăpînești sentimentele, emoția. Este locul unde te atacă cel mai dur. Frica, furia, revolta uită de ele. Acolo nu vei fi decît tu, față în față cu represiunea”. Nu știu de ce mi-a vorbit atunci așa. Să fi avut în vedere situația în care voi ajunge și eu față în față cu ei?

Trag un scaun și mă trîntesc în el. Scaunul scoate un scîrțit neașteptat care îmi provoacă frisoane. Mă mișc mai tare în el, însă scaunul rezistă. Cine știe cîți au mai stat în el în așteptarea anchetei. Pentru că asta așteptam eu acum, începerea unei anchete. Îmi pun picioarele pe masă. Dacă mă supraveghează cineva n-are decît să strige la mine. Însă nu strigă nimeni. Mă uit mai bine în jur. Vreau să văd dacă au totuși vreo cameră de supraveghere.

Nu reușesc să descopăr nimic. Din cauza acelei pălării metalice, tavanul și o parte din pereții de sus ai camerei sunt în semiobscuritate și cu greu poți descoperi o cameră de supraveghere.

- Gîndește-te la ce o să răspunzi cînd vei fi întrebare! aud în urechi vorbele individului cu pălărie gri.

E ușor să întreb și mult mai greu să răspunzi dacă... dacă...

Totul a început într-o dimineață de marți. Niciodată n-am suportat ziua de marți. Niciodată nu mi-am planificat să fac ceva anume într-o zi de marți. Zilele de marți aduc numai nenorociri. În dimineața aceea, cînd m-am trezit l-am întrebare pe Cristian cît e ceasul și în ce zi suntem.

- E marți, și 20 februarie, îmi răspunde el sarcastic.

Știa că am oroare de zilele de marți.

- Ce faci? Vii la cursuri sau dormi? continuă el în timp ce se privea încă odată în oglindă.

- O să spargi oglinda aia într-o dimineață, i-am zis și el rîs.

- Nicio nădejde, l-am auzit apoi.

- Ce curs avem?

- Filozofia.

- Cu Mocanu, zic eu liniștit că nu mi se va întîmpla nimic. Trag pătura peste cap ca să nu mai aud zgomotele lui Cristian. Asta cînd se spală, niciodată nu închide ușa de la baie. Cică suferă de claustrofobie. Celălalt coleg de cameră, Marin, e din Tecuci și e mai liniștit. Nu se amestecă în

nicio conversație, nu emite nicio părere, nu deranjează pe nimeni încît, uneori îl privesc cu suspiciune.

- Marine, îi zic în clipele alea, tu erai bun de agent secret! Taci și ascultî. Cum naiba poți să stai așa?

Marin suride unui gînd ascuns, ori unor gînduri ascunse. Nu mă contrazice și trece peste orice cu o liniște pe care uneori nu i-o înțeleg.

Cu Mocanu eram în relații excelente. Dintre atîția cursanți eram singurul care puteam să duc o conversație ca lumea cu el despre sistemele filozofice, tendințe și idei și de multe ori mă tempera pentru că lucrurile amenințau să scape de sub control și pîinea lui era în primejdie. Atunci îmi dădea cheia de la cabinetul lui și-mi spunea să ascult muzică, cele mai noi discuri apărute în Occident. Decît să-mi umplu mintea cu niște bazaconii subțirele mai bine să ascult muzică. Niciodată n-am înțeles cum putea să facă rost de acele discuri cu Deep Purple, Uriah-hip, Led Zepelin, Cridens.

- Hai, mă, lasă vrăjeala și scoală-te, strigă Cristian mai mult ca să mă enerveze.

- Nu vin, mă, nu ți-am spus odată! îi zic în timp ce mă întorc pe cealaltă parte.

- Treaba ta.

Bineînțeles că era treaba mea. Anumite cursuri mă plectisau și preferam să fac altceva.

Cristian și Marin mai tropotesc un timp prin cameră, după care dispar pe culoarele căminului. Curînd se face liniște.

Mai leneveam în pat cînd lovituri puternice în ușă mă fac să tresar speriat. Ce naiba! îmi spun în gînd. Cine o fi la ușă?

Cobor din pat și o deschid. În prag, Cireșica. Nu bagă de seamă că sunt numai în chiloți. Intră și închide cu grijă ușa după ea.

- Ce s-a întîmplat?

- Vino repede! zice ea și pe chipul ei văd disperarea.

- Unde să vin?

- În camera mea. Și nu mai pierde timpul. Trage ceva pe tine, doar n-o să mergi în chiloți?

- Pot să mă spăl măcar?

- Poți, dar mai repede, spune ea șoptit.

Intru în baie și-n cîteva clipe mă spăl pe față. De fapt trag de timp. Recunosc, cererea ei m-a luat prin surprindere. Și unde mai pui că e o zi de marți.

Ies din baie. Cireșica e tot acolo, pe patul nefăcut al lui Cristian. Stă cu mîinile împreunate în poală ca un vis urît, ca o bătrînă care așteaptă o sentință.

Îmi trag pantalonii și o bluză pe gît. Intru în pantofi și nu-mi mai leg șireturile. N-am timp de ele acum. Dacă Cireșica a spus că trebuie să merg în camera ei, trebuie să merg.

- Sunt gata, îi zic și ea tresare și mă privește de parcă nu m-ar mai fi văzut niciodată. Hei! Sunt aici! Tu ești acasă?

Cireșica se ridică fără un cuvînt de pe pat și iese din cameră. Mă țin după ea. Urcăm scările pășind în vîrfurile picioarelor spre etajul următor unde sunt cazate numai femeile. Noi, bărbații, suntem la etajul doi. În cămin e liniște. Toți au plecat la primul curs în amfiteatre. Ce s-o fi întîmplat?

La etajul trei aceeași liniște. La capătul coridorului se aude o ușă trîntită. Încremenesc și mă lipesc cu spatele de perete. Inima îmi bate cu putere. Nu vroiam să fiu văzut pe

coridor la etajul femeilor. Aștept să aud un strigăt, glasul victorios al lui Vasile, omul de pază al directorului școlii. Cireșica s-a oprit în fața camerei ei. O deschide și-mi face loc să intru. Trec pe lîngă ea și încremenesc.

Prin ușa de la baie, care e dată de perete, o văd pe Flori în pielea goală ținîndu-se cu mîinile de cele două țevi prin care circulă apa rece și caldă. La picioarele ei o baltă de sînge. Cireșica închide ușa de la cameră. Flori se îndoaie brusc de mijloc și scoate niște gemete nefirești. Părul negru, despletit coboară spre umerii albi. Abia acum văd că are și pe picioare dîre de sînge. Cireșica intră în baie.

- Ai reușit?

Flori dă din cap că nu.

Nu înțeleg ce se întîmplă și brusc intru în panică.

- Ce-i cu ea? șoptesc la urechea Cireșicăi.

- Se chinuie să avorteze, zice ea sec.

- Avortează?! Cum să avorteze aici? murmur cu ochii holbați la sîngele care se scurge încet spre gura de evacuare a băii. Sunteți nebune?!

Nu termin gîndul pentru că totul începe să se învălmășească în mintea mea. Șiroaie de transpirație îmi curg pe spate. Flori se screme și geme cu mîinile încleștate pe cele două țevi. Nu mai pot s-o privesc.

- Ce vrei să fac eu? o întreb pe Cireșica. N-am văzut niciodată așa ceva. Nu sunt doctor. Nu știu cum s-o ajut.

- Avem nevoie de antibiotice. Du-te să cumperi cît mai multe și să iei cele mai tari antibiotice de la farmacie.

- Poate că ar fi mai bine s-o ducem la spital, îi sugerez eu.

- Nu vrei să dăm un anunț la ziar? Sau poate la radio? se înfurie Cireșica. Sau poate la televiziune!

- Are nevoie de asistență medicală nu de vorbe!

- Ai înnebunit? Dacă o ducem acolo pușcăria ne mînnică! Ia banii ăștia și du-te să cumperi antibiotice. Vezi să nu fii văzut de cretinul de la intrare. E turnătorul directorului.

Cireșica scoate cîteva bancnote de o sută de lei și mi le îndeasă în mînă.

- Du-te și vino cît mai repede, îmi poruncește ea.

Cu pași împlețiți mă apropiu de ușă, mă agăț de clanța ei. Mă mai uit odată la Flori cum geme și strigă înăbușit.

- Ce pizda mă-tii caști gura la mine! strigă ea înfuriată. Valea după medicamente! N-am chef să mor în nenorocita asta de școală!

Are dreptate.

Ies din cameră și mai mult fug pe scări spre camera mea. Mă trîntesc pe pat și încerc să mă liniștesc. Nu știu în ce mă bag, dar știu că femeile au nevoie de mine acum. Au nevoie de antibiotice. Au nevoie de ajutor. Pe urmă mai vedem noi.

Îmi iau geaca și cobor.

E luna lui februarie și iarna nu vrea să se lase dusă. De două zile ninge încontinuu și stratul de zăpadă a ajuns la aproape 40 de cm. Utilajele, puține cîte sunt, se chinuie să facă loc mașinilor pe carosabil.

Din ghereta lui de la intrare, nea Vasile mă privește amuzat. Bine că n-a fost el pe coridor.

- Ai întîrziat la curs! strigă el. O să-ți freceze ridichea Mocanu! hohotește el arătîndu-și dantura știrbă și rîde.

Să te ia dracu de dobitoc! Îi zic în gînd. Ridic din umeri și părăsesc căminul.

Gerul de afară mă aduce la realitate. Zăpada scîrțîie sub picioare. Din cauza gerului simt niște înțepături în pielea capului. Îmi trag gluga peste cap și o pornesc spre farmacie.

Bate un vînt subțire care îmi sfichiue fața. N-am nicio șanșă să scap de el pentru că centrul orașului e la stînga mea și vîntul bate dinspre nord. Prin stații autobuzele încărcate pînă la refuz cu călători abia reușesc să pornească. Roțile patinează, lanțurile puse peste roți zornăie strident. Șoferii înjură. Călătorii înjură. Toată lumea înjură.

Traversez strada atent să nu alunec pe ghețuș. Ajung la prima farmacie și intru.

Clopoțelul montat deasupra ușii scoate sunete cristaline. Gerul a reușit să treacă prin geacă și-mi linge oasele. După cîteva clipe tremuratul care mă cuprinsese din cauza frigului încetează. Imi trag răsufierea și aștept.

E liniște, e cald. Îmi dau jos gluga. Dintr-o nișă apare farmacistă. Poartă ochelari de vedere cu multe dioptrii și e blondă. Are în jur de 40 de ani. Se așază cuminte lingă ghișeu și așteaptă să fac o comandă. Acum e acum, îmi spun, deși n-ar trebui să mă tem, pentru că antibioticele se dau și fără rețetă. Totuși inima îmi bate cu putere.

Mă apropiu de ghișeu.

- Cu ce să vă servesc? întreabă farmacistă.
- Vreau niște antibiotice, murmur greu cuvintele.
- Ce fel de antibiotice? continuă să mă întrebe profesional farmacistă.

Dumnezeule! De care antibiotice să-i spun? Care e consecința unui avort? Infecția. Asta e, am găsit!

- Ceva pentru prevenirea unei infecții.
- Ce fel de infecție, continuă să întrebe nemiloasă farmacistă.

Ești timpită? îmi vine să-i strig. O infecție este o infecție! Indiferent unde se produce! În loc de asta mă trezesc spunînd:

- Fratele meu s-a tăiat rău într-un cuțit de bucătărie, murmur eu și mă minunez cît de ușor pot să mint. Mi-e teamă să nu se infecteze.

- L-a văzut vreau medic?

Numai suport atîtea întrebări. Devin și mai neliniștit, fapt care nu-i scapă farmacistei.

- S-a întîmplat ceva? se arată ea îngrijorată.

- Nu l-a văzut niciun medic pe fratele meu. Am fost la cabinetul medical și era mare aglomerație acolo. Răceala face ravagii printre bătrîni, îi explic eu în grabă. De altfel ia antibioticele preventiv. S-ar putea să nu pățească nimic. De fapt, asistenta de la cabinet mi-a spus să cumpăr niște antibiotice împotriva infecțiilor. Spunea că e de ajuns să vă spun asta și știți d-voastră ce să-mi dați.

Figura farmacistei se destinde brusc și un zîmbet îi înflorește pe chip. Își îndreaptă ochelarii pe nas iar eu respir ușurat. Am convins-o să nu-mi mai pună atîtea întrebări.

- Poate îmi dați un antibiotic mai puternic, îi sugerez eu.

- Asta și vă dau, îmi răspunde ea extrăgînd din raft o cutie pe care scrie ceva cu un pix roșu după care o împinge spre mine. Evit să citesc ce-a scris farmacistă. Să nu bea nimic atîta timp cît le ia, precizează farmacistă.

- Păi cu ce le ia dacă n-are voie să bea? o fac eu pe niznaiul.

- Eu m-am referit la alcool nu la apă. Le ia din șase în șase ore, mai zice ea încasînd banii.

Înșfac rapid cutia și ies din farmacie urmărit de privirile nedumerite ale farmacistei.

Mă grăbesc să ajung la cămin.

- Ce, nu te-a primit la curs? rîde nea Vasile din spatele geamului tras pe jumătate, astfel că îi aud perfect vorbele.

- Nu m-a primit, fac eu pe supăratul și urc scările în grabă.

La etajul doi mă opresc și ascult, privesc peste balustradă, dar nu se vede nimic, nu se aude nimic. Nea Vasile n-a ieșit din cușca lui să vadă unde mă duc. Mai liniștit continui urcarea la etajul trei. În fața ușii mă opresc. Nu știu ce să fac, să bat la ușă sau să o deschid pur și simplu.

Împing ușurel ușa care se deschide.

Cireșica o sprijină pe Flori în drumul către pat. Văd figura speriată a Cireșicăi. Au încremenit amîndouă și trupul gol al lui Flori se desenează clar în cadrul ferestrei.

- Eu sunt, îi spun ca s-o liniștesc.
- Doamne, ce m-ai speriat! exclamă ea.
- De ce să te sperii? întreb cu naivitate.
- Pentru o clipă am crezut că e directorul.

Flori se întinde pe pat. Are o paloare nefirească a feței. Se vede că a pierdut mult sînge. Închide ochii și murmură.

- Pampulea, luate-ar dracu să te ia cu scula ta cu tot!
- Nu te mai gîndi la timpitul ăla, spune Cireșica în timp ce o învelește cu pătura. Se îndreaptă apoi din șale și se duce la celelalte două paturi. Trage de pe ele păturile pe care le așază deasupra lui Flori.

- Ce spune? o întreb în șoaptă pe Cireșica.

- Numele timpitului cu care s-a futut și a lăsat-o gravidă. Ai adus?

- Am.

Îi pun în mînă cutia cu antibiotice. Cireșica citește dintr-o ochire numele antibioticului.

- Sunt bune, dar n-o să ajungă. Mai trebuie vreo trei cutii din astea. Trebuie să mai cumperi, concluzionează ea în timp ce-și aprinde o țigară. Trage din ea și o pune pe farfuria din mijlocul mesei.

- O să cumpăr, îi promit eu, dar mai încolo. Acum prea bate la ochi.

- N-o să bată dacă nu te duci la aceeași farmacie, zice ea. Se duce la baie și se întoarce cu un pahar cu apă. Tine paharul ca să-i pot ridica capul, spune Cireșica.

Iau paharul din mîna ei și Cireșica introduce o mînă sub ceafa lui Flori și o ridică ușor. Flori geme încet, deschide ochii și-o privește.

- Ce vrei să-mi faci? șoptește ea greu.

- Trebuie să iei antibioticele, o liniștește Cireșica. Deschide gura, mai spune ea și oftînd din greu, Flori deschide gura încet. Cireșica îi introduce două pastile după care o îndeamnă să bea apa din pahar. Flori abia reușește să înghită. O parte din apă se scurge pe lingă buzele vinete pe bărbie și după aceea pe pătura de deasupra.

- Gata, acum trebuie să stai liniștită, zice Cireșica lăsîndu-i capul pe perna moale. Trage păturile pînă sub bărbia ei și se întoarce spre mine. Acum trebuie alimentată.

- Mă duc la bucătărie, îi zic.

Cireșica se apropie de masă, trage din țigară după care se așază pe un scaun. Se șterge pe frunte de transpirație. Pare dărîmată.

- De ce i-ai dat două pastile? nu mă abțin s-o întreb.

- E doza de șoc, mă liniștește ea.

Brusc, dinspre scări se aud tropăituri puternice. Cireșica își înalță capul ascultînd atentă zgomotele.

- Închide ușa cu cheia, zice ea repede. Să nu ne trezim cu cine știe peste noi că am dat de dracu.

Mă grăbesc să răsucesc cheia în broască. La timp pentru că în clipa următoare cineva apasă clanța cu putere.

Am înghețat cu spatele lipit de peretele de la baie. Nu îndrăznesc să fac o mișcare.

- Nu-i nimeni în cameră, se aude o voce pe care o recunosc a fi a Corinei. Cine știe pe unde umblă astea, mai zice ea și se îndepărtează. Hai să mergem. Dacă întîrziem, madam Rusu nu ne mai primește la curs.

După cîteva minute zgomotele încetează și se face din nou liniște. Începe cursul numărul doi. Socialism științific, ținut de madam Rusu. L-am ratat și pe asta.

Mai trec așa cîteva minute.

- Mă duc la cantină, îi șoptesc eu Cireșicăi.

- Stai să-ți dau și bonurile noastre. Trage geanta în fața ei și scotocește în interior. Da, unde naiba le-am pus? Se oprește din căutat și privește pe masă. Vede portofelul. Scoate din el cîteva bonuri pe care mi le întinde. Te descurci?

- Bineînțeles, o asigur eu.

- Pînă vii tu o să fac un nechezol, promite Cireșica.

Ies din cameră și cobor scările ca un hoț, adică extrem de prudent. Sunt convins că omul directorului, nea Vasile, dacă mă vede încă odată, o să intre la bănuieli. Poate că n-o să fie în ghereta lui, încerc să mă liniștesc. Numai că nea Vasile este în ghereta lui și moțăie cu capul între palme. Deși pășesc ușor, atent să nu fac nici cel mai mic zgomot, nea Vasile tresare brusc, deschide ochii și se holbează spre mine. N-am încotro și mă grăbesc spre ieșire. Nea Vasile scoate capul prin gemulețul lui și strigă după mine.

- Ce-ai pățit? Iar nu te duci la cursuri?

Trebuie să-i răspund, altfel e în stare să strige cît îl țin plămînii după mine.

- Nu mă simt bine. Cred că am răcit, îi strig și eu.

- Aha! zice el și se retrage în cușca lui. Asta nu-i bine. Dacă nu te îmbraci ca lumea așa pățești. Se așază în scaun și brusc capul îi cade într-o parte. A adormit instantaneu.

Mă grăbesc să dispar pe alea care duce la cantină. Vă-lătuci de zăpadă se învîrtesc în jurul meu. Ninge puternic și vîntul se joacă cu fulgii asprii care se lipesc de pleoapele ochilor mei, îngreunîndu-le.

După cîteva minute intru în clădirea cantinei. Urc la etaj unde este sala de mese și biroul șefei. Sala e pustie și totul e aranjat deja pentru prima serie de cursanți care vin pentru masa de prînz.

Mă strecor printre ele și intru în oficiul șefei. Cunosc bine locul pentru că multe zile am făcut de serviciu la cantină și știu unde s-o găesc și mai ales cum s-o iau pe doamna Maria ca să nu mă refuze.

Doamna Maria e cu zece ani mai mare decît mine și de fiecare dată cînd îmi vine rîndul ca să fac de serviciu la cantină stă mai mult prin preajma mea, ori mă invită la o cafea naturală, nu nechezol cum beam noi cei mulți. Cred că ar fi fost de ajuns să pun mîna pe ea ca să-mi cadă în brațe, dar n-am făcut niciodată acel gest. Nu știu de ce. Cînd intru tresare surprinsă. Se oprește din număratul bonurilor și-și înalță privirile spre mine.

- Ce-i cu tine? zice ea îngrijorată. Lipsești de la cursuri?

- Nu mă simt prea bine, îngîn eu fisticic de o astfel de primire.

- Ai fost la cabinetul medical?

- Am fost, mint fără să clipesc. Dumnezeule de cîte ori sunt nevoit să mint! Acum mi-e foame.

Scot bonurile din buzunar și le pun pe masă. Doamna Maria le ia și le răsfrîă ca pe niște mici cărți de joc, după care zîmbește.

- Văd că-ți este foame nu glumă!

Se ridică fără să mai aștepte răspunsul meu și iese din oficiu. Mă țin după ea. Trecem prin bucătărie unde activitatea este în toi. Aburi denși plutesc deasupra cazanelor uriașe în care fierbe mîncarea. Inspir aburii adînc. Fasole. Bucătăresele își dau coate. Mă prefac că nu le văd gesturile care se vor a fi discrete și trec mai departe.

Doamna Maria se apropie de un frigider uriaș. Îl deschide și scoate mai multe platouri cu unt, brînză și cîteva felii de salam. Le pune pe o masă. Uite, domnule, că au și salam. Nouă ne dau mai mult unt cu brînză și uneori ceva costiță.

- Adu-ți o farfurie, spune ea.

Mă întind ca o girafă și înhaț o farfurie spălată din teancul de lîngă chiuvetă.

Doamna Maria pune repede cîteva cuburi cu unt și mai multe felii cu brînză și salam.

- Îți ajung?

- Suntem doi, plusez eu. Doamna Maria clatină capul și mai adaogă cîteva cuburi cu unt și felii de brînză și după cîteva secunde mai aruncă și cîteva de salam.

- Ia din coș o franzelă și valea. Nu vreau să te mai văd pe aici.

- Sărut mîna! spun bucuros că am rezolvat problema și mă grăbesc să dispar din cantină.

- Să aduci farfuria cînd vii la masă, strigă ea în urma mea.

- Am s-o aduc.

Traversez din nou curtea și intru în cămin. Nea Vasile numai este în ghereta lui. Mă uit de-a lungul coridorului de la parter. Pustiu. Respir ușurat și mă avînt bucuros pe scări. Dar dacă o fi pe undeva pe la etaj și dau nas în nas cu el? Îmi trece prin minte și-mi mai potolesc avîntul atent la orice mișcare din jur.

Obiceiul lui nea Vasile este să patruleze pe coridoarele căminului, să tragă cu urechea pe la ușile camerelor. Ne ferim cît putem de el, dar uneori e imposibil și nea Vasile ne pîrăște la director. Nea Vasile n-are somn noaptea cînd pîndește pe scări, prin orice cotlon să vadă cine se duce la etajul trei și mai ales la ce cameră se intră. Uneori am impresia că este peste tot.

Ajung fără incidente la etajul trei. Nu l-am întîlnit pe nea Vasile. Bat la ușa camerei și o deschid. Cireșica tocmai șterge cu o batistă fruntea și fața lui Flori.

- Cred că o să facă febră, zice ea fără să se întoarcă.

Pun farfuria și pîinea pe masă.

- Hai să mîmînci, îi spun. Intind rapid untul pe pîine, pun brînză și salamul deasupra. Poate să mîmînce?

- Trebuie să poată.

Cireșica ia felia de pîine cu unt, brînză și salam și o introduce, între buzele lui Flori. Flori răsuțește capul, refuzînd mîncarea.

- Deschide gura! Trebuie să mîmînci. Trebuie să ai putere. Nu poți lua antibioticele fără să mîmînci. Îți distrug stomacul, zice ea autoritară și Flori deschide gura. Mușcă greu din pîine și mestecă și mai greu. Tine ochii închiși. Cireșica are o răbdare de fier. Mai pun unt pe pîine, brînză și salam deasupra. Infulec și eu una.

Încet, Flori a reușit să mîmînce ceea ce îi pregătisem eu. Cireșica se apropie de mine. O mîna o bagă pe sub tricoul meu și mă ciupește de piele, cu cealaltă ia o felie de pîine și mușcă din ea.

- Mai vrei una? întrebă ea cu gura plină.

- Nu.

Mă las pe pat cu ochii țintă la Flori care se zbugiumă în somn. A adormit instantaneu. E stoarsă de puteri. Pun mîna pe fruntea ei. N-are temperatură. Ce poți să spui în astfel de clipe? Mă îngrozește curajul ei de a-și întrerupe sarcina aici, în școală, în asemenea condiții!

- Mai are vreun copil? o întreb pe Cireșica.

- Nici nu e măritată, de unde să mai aibă un copil?

- Putea să-l lase...

- Putea, e de acord cu mine Cireșica. Unii nu știu cum să aibe un copil și ea, ca timpita, l-a dat afară. Dacă aflu mai repede poate reușeam s-o conving să-l lase. I l-aș fi luat eu spre creștere.

- Acum ce trebuie să mai facem?

- Așteptăm să vedem dacă face febră, spune ea. Primele ore sunt cele mai dificile, periculoase.

- Periculoase? În ce sens?

- Să nu facă vreo complicație. O infecție și după aceea septicemie.

- Tu vorbești serios?

- De ce crezi că te-am trimis după antibiotice? Ca să nu facă așa ceva. Am să-i dau la patru ore, doze de șoc.

Mi-aș aprinde o țigară.

- Pot să fumez? o întreb și Cireșica dă din cap că pot. Imi aprind țigara și mă sprijin de tocul ușii de la baie. Sper ca fumul expirat să se iasă prin orificiul răsuflătorii.

Cireșica a terminat de mîncat și strînge firimiturile de pe masă. Le duce la baie și le răstoană în oala veceului. Trage apa care face un zgomot infernal. Dacă nea Vasile e pe coridor sigur a auzit apa curgînd și-o să stea numai cu ochii pe camera asta.

- Nu trebuia să tragi apa, îi spun și Cireșica își duce mîinile la gură privind cu groază spre ușă de parcă dintr-o clipă în alta nea Vasile sau altcineva ar intra pe ea.

- Am făcut-o din reflex, se scuză ea după care se așază lîngă mine. Își lasă capul pe umărul meu.

- Ce-ai făcut cu?...

- L-am pus într-o sacoșă din plastic. E un boț mic. Nici nu se înțelege ce este acolo. Nu trebuie să facă febră mare, șoptește ea.

- Dana unde este?

- A plecat acasă. Se întoarce peste trei zile. Pînă atunci situația ei trebuie să fie foarte bună.

Nu știu ce să fac. Mă simt complet depășit de situație. N-am trecut niciodată prin așa ceva și totul mi se pare extrem de complicat și periculos. Avortul ilegal este egal cu închisoarea. Și mai ales aici, în școala de partid! Dumnezeule! Numai de nu s-ar afla! Mă strînge în spate cînd mă gîndesc ce mi se poate întîmpla mie. Voi fi considerat complice. Un gînd nu-mi dă pace. Dacă se infectează și moare? Cireșica s-a ridicat de lîngă mine și-i șterge fruntea, apoi o scutură ușor.

- Ce-i faci? Las-o să doarmă.

- Tocmai asta nu trebuie să facă, să doarmă, spune ea.

Au trecut două ore de la avort și febra a început să-i crească. Cireșica e tot mai îngrijorată.

- Tu i-ai pus sonda?

- Nici vorbă. Singură și-a pus-o. Mie mi-a spus cînd au început durerile și a început să sîngereze. Îți dai seama ce moacă am făcut cînd mi-am dat seama ce-a făcut timpita? I l-aș fi înfiat eu, adaogă ea visătoare.

- Dacă află ăștia ne-am ars. Ne dau afară din școală, vor scrie la cadre

despre noi. Adio promovare. Dosar pătat și cine știe dacă nu ne vor face și dosar penal și poate că ne paște și pușcaria!

- Mă interesează prea puțin asta. Important e ca Flori să nu facă infecție, să-și revină. Vor fi ore de groază, zice Cireșica și-i dau dreptate.

- Mai știe cineva?

- Doar tu și cu mine, mă asigură ea. N-am încredere în nimeni în afară de tine.

M-aș fi lipsit bucurios de încrederea ei, dar am intrat în joc și nu mai știu cum să ies din el fără consecințe.

- De ce ai încredere în mine?

- Pentru că îmi plac ca bărbat și m-am culcat cu tine, bruschează ea vorbele și numai știu ce să spun. Are dreptate.

Totul a început într-o sîmbătă seara cînd eram singur în cameră. Ceilalți plecaseră acasă. Brăilenii mă invitaseră la restaurant. Unul dintre ei adusese o damigeană cu vin negru și vroiau să petreacă. I-am refuzat. N-aveam chef de gălăgie. Vroiam să citesc. Eram lungit pe pat cu cartea deschisă pe piept cînd o bătaie discretă în ușă m-a făcut să tresar. Mă uit la ceas. E zece seara. Prin cămin se circula în voia cea bună. Se rîdea, se șoptea, se făceau tot felul de aranjamente ciudate. M-am dus la ușă și-am deschis-o. În prag, Cireșica, îmbrăcată într-un capot vișiniu. A trecut ca o felină pe lîngă mine.

- Inchide ușa, a șoptit ea.

Am închis-o cu grijă și nici astăzi nu știu de ce am răsucit cheia în broască.

Cireșica s-a așezat pe patul din stînga. Era patul lui Cristian. Din interiorul halatului a scos o sticlă cu vin pe care a pus-o pe masă.

- Vreau să beau cu tine un pahar cu vin. Sunt singură pînă luni, ca și tine, a accentuat ea vorbele, semn că știa că rămăsesem în cămin și că eram singur în cameră. Scoate și tu două pahare, continuă Cireșica.

Deschid ușa dulapului și iau două pahare pe care le pun lîngă sticla cu vin.

- Ce faci? N-o deschizi? întrebă ea scoțînd și un pochet cu țigări din buzunarul halatului care s-a desfăcut pe jumătate astfel că pot să-i admir în voie sîinii. Își aprinde o țigară și întinde pachetul spre mine. Ia una.

Extrag una și mi-o aprind. Cireșica ridică de pe pat cartea pe care începusem s-o citesc.

- Breban, zice ea. Un tip ciudat, dificil de citit, dar destul de interesant.

Desfac sticla cu vin și torn în pahare. Cireșica se apleacă și ia unul.

- Noroc, zice ea întinzînd paharul spre mine.

Ciocnim și bem.

- Sper să-ți placă. E demisec.

Are dreptate, vinul e bun. Pun paharul gol pe masă. Cireșica mă trage de mîină și mă obligă să mă așez lîngă ea. Imi ia capul între brațe și mi-l îngroapă între sîinii ei. O căldură ciudată mă învăluie brusc. Cireșica aproape că-mi strivește fața de sîinii tari. Abia mai pot respira.

Fără un cuvînt mă dezbracă rapid de puținele haine pe care le aveam pe mine și începe să mă sărute cu furie. Își înfinge unghiile în pielea mea. Se uită adînc în ochii mei, oftează și...

A fost o noapte extraordinară.

Cireșica privește prin fereastră viscolul de afară.

- Nu se mai poate și iarna asta. Am auzit că trenurile abia mai circulă. Stau prin stații ore întregi.

- Cred că n-a fost niciodată o astfel de iarnă la noi. Am întrebat câțiva bătrâni dacă își aduc aminte de o astfel de iarnă și mi-au spus că nu.

Cireșica se apropie de mine, se așază pe genunchi și mă privește în ochi.

- Vreau să am un copil de la tine. Cu bărbatul meu nu pot. Nu poate el, nu eu, precizează ea. Și-mi doresc un copil cum nu mi-am dorit ceva în viață.

De surpriză mi-a pierit graiul. Cireșica s-a ridicat și tamponează fruntea lui Flori cu o liniște care mă dezarmează.

- Mi-am făcut tot felul de analize, am încercat tot felul de tratamente. El nu poate face copii. Abia aștept să vină ziua când trebuie să-mi vină ciclul. Dacă nu-mi vine înseamnă că am rămas gravidă și o să fiu cea mai fericită femeie din lume.

- De ce nu mi-ai spus și mie despre gândurile tale?

- Ți-am spus acum.

Tac și mă sprijin de peretele pe care tronează un poster cu Sylvie Vartan. Cireșica se apropie de mine și mă cuprinde cu brațele.

- Nu-ți face griji, n-am să spun la nimeni. Va fi secretul nostru.

Se ghemuiește la pieptul meu.

- Nu vreau să te agăț de mine. Ți-am spus adevărul. Sunt căsătorită și vreau un copil. Cu soțul meu nu se poate. O să fac dragoste cu tine pînă ce-o să rămîn gravidă.

- Ești nebună! îi zic cu glas sugrumat.

- Da, sunt nebună după tine. Din prima zi de cînd te-am văzut în amfiteatru mi-am dorit asta.

Flori geme și Cireșica se ridică de lângă mine și se apropie de pat.

- Pampulea, unde ești? articulează greu cuvintele Flori. Cireșica și-a apropiat urechile de buzele ei cu speranța că Flori mai vrea să spună ceva, dar Flori tace, a adormit din nou. Un somn zbuciumat.

- Ceva s-a întîmplat de a făcut un astfel de gest, mă încapăținez eu.

- A primit o scrisoare de la Pampulea al ei în care o anunța că se însoară cu alta. A plîns vreo trei zile, după care a făcut ce a făcut. Nici n-am știut că e însărcinată. Altfel fii sigur că o convingeam să-l păstreze. I l-aș fi luat eu.

- Mi-e sete, scîncește Flori și Cireșica îi umezește buzele cu batista udă.

- Vezi, de asta am nevoie de ajutorul tău. Singură nu m-aș putea descurca. Trebuie să stau permanent lângă ea. Apoi avem nevoie de medicamente și mîncare. Și numai în tine am încredere.

- Dar dacă eu nu sunt așa cum mă crezi tu?

- Imposibil, zice ea cu hotărîre. Te-am studiat din prima zi. Nu ești ca ceilalți. Chiar m-am întrebat ce cauți aici printre indivizii ăștia?

- Am simțit nevoia să evadesc din fabrică. Astea trei luni sunt ca o vacanță pentru mine. În schimb, află că tu...

- Află că eu vreau un copil de la tine și asta te deranjează!

- Nu e vorba de deranj...

- Nu mă interesează promovările, nici să fiu în alte funcții. Vreau un copil și gata. Acasă n-aș fi putut să fac ce fac aici.

- Serios?! mă mir eu.

- Foarte serios. L-aș fi pus într-o situație neplăcută pe soțul meu și nu vreau asta.

- De ce nu te desparți de el? E mai simplu decît să...

- Nu pot. Avem o situație materială foarte bună și el va fi promovat. M-am obișnuit cu belșugul și mi-e greu să renunț la el. De altfel, soțul meu știe că nu poate face copii și dacă aș rămîne însărcinată aici, n-ar obiecta cu nimic. Fii sigur că se va bucura și el. De altfel, i-am și spus de intențiile mele și n-a zis nimic. Să fie cineva de foarte departe, mi-a spus după câteva zile. Așa că stai liniștit și bucură-te de clipele astea. Nu vreau să atentez la burlăcia ta.

- M-ai bine nu-mi spuneai. Gîndul că undeva, există un copil al meu și nu știu mai nimic despre el mă deprimă.

- Atunci de ce te-ai culcat cu mine?

- Am cedat primului impuls, ceea ce nu prea am făcut mereu.

Cireșica rîde încet.

- Te porți ca un copil răsfățat. S-ar putea să nu rămîn gravidă cu tine și atunci îți faci probleme inutile.

Cireșica îmi ridică helanca neagră și-și plimbă degetele peste tot. Furnicături ciudate încep să circule pe sub piele ca niște șerpi scăpați din cușcă. Nici n-apuc să mă desmeticesc bine pentru că Cireșica e deasupra mea și muncește din greu. Într-un tîrziu țipă ușor și se prăbușește lângă mine, gîfîind.

- Ce bine a fost! murmură ea. Doamne, că bine a mai fost! Ține ochii închiși.

O întorc pe spate și pătrund cu furie în ea.

- Așa, așa iubitule, o aud șoptind în urechea mea dreaptă. Împrăstie în mine sămînța ta binefăcătoare!

Flori geme atît de puternic încît Cireșica se ridică din pat și se apropie de ea. Își privește ceasul de la mînă.

- Are febră?

- Are. Încă nu e periculoasă, dar poate fi. Se duce la masă și începe să mănînce cu lăcomie. După ce mă iubesc cu tine simt o foame teribilă, zice ea și nu știu ce să-i răspund. Tac și o privesc. Încerc să-mi pun gîndurile în ordine.

Nenorocirea s-a produs în noaptea care a urmat.

Convenisem cu Cireșica să vin din cînd în cînd în camera ei. Simțeam că îi este frică de situația în care se afla iar prezența mea îi dădea noi puteri ca să meargă mai departe, să suporte mai ușor stresul.

Pe la două noaptea am urcat la etajul trei. În cămin era liniște deplină. Doar bîzîitul unui neon care sta să se stingă tulbura liniștea din jur. Am urcat scările atent să nu fac nici cel mai mic zgomot. Nici n-am apucat să pun mîna pe clanță că ușa s-a deschis și chipul îngrijorat al Cireșicăi apare în prag.

- De ce-ai întîrziat așa de mult? îmi reproșează ea imediat.

- Am ațipit...

Cireșica închide ușa în spatele meu.

- Nu vrea să-i scadă febra, zice ea.

- Poate că ar fi mai bine să o ducem la spital.

- Mi-e frică. Ne vor pune tot felul de întrebări și aici nu cunosc pe nimeni. Cum vom justifica timpul ăsta cît a stat aici și mai ales ce le vom răspunde cînd vor întreba ce am făcut cu?...

Se oprește brusc și duce mîna la gură. N-o întreb nimic. Bănuiesc ce a făcut. Mă așez pe pat cu gîndurile aiurea. Mă simt neputincios în clipa asta. Nu știu să fac minuni, nu știu să salvez vieți omenești. Cireșica se ghemuiește la

pieptul meu și adoarme. Sforăie încetișor și sforăitul ei mă face să am un sentiment de duioșie extraordinară. Ceva ce n-am mai simțit până atunci.

După o jumătate de oră aud zarvă pe coridor. Rareori s-a întâmplat să fie așa ceva la o oră atât de târzie. O așez pe Cireșica lângă mine și mă ridic în picioare. Amețită de somn și oboseală Cireșica întredeschide ochii. După câteva clipe percepe și ea zarva de pe coridor și face ochii mari.

- Vin la noi? întreabă ea speriată.

Loviturile din ușă confirmă dezastrul. Auzim vocea directorului Trănescu care cere să deschidem ușa.

Cu picioarele grele ca de plumb, Cireșica deschide ușa și directorul Trănescu însoțit de nea Vasile, dau buzna în interior.

- V-am spus că e adevărat, domnule director? Priviți! Am avut dreptate? Am avut. Sunt aici? Sunt.

Nea Vasile rânjește victorios spre noi.

- Credeți că n-o să vă prind, ai? Unul este nea Vasile, mai zice el plescăind din limbă. Se apropie de mine și mă fixează cu privirile.

- Bolnav, ai? Am fumat o mulțime din ăștia ca tine!

- Ce se întâmplă aici? întreabă furios directorul Trănescu privind când la mine când la Cireșica. Faptul că suntem îmbrăcați îl derutează. Se apropie de pat și privește chipul palid al lui Flori. Asta e. Închid ochii. Trănescu studiază atent figura lui Flori apoi se întoarce spre noi.

- Ce are?

- E bolnavă. A răcit, vorbește greu Cireșica.

Brusc, narile lui Trănescu încep să freacă într-un mod suspect. Privește nedumerit în jur.

- De unde vine mirosul asta? întreabă el.

Mirosul? Și imediat intru în panică. Îl simțisem și eu în clipa când am pășit în cameră, dar m-am obișnuit imediat cu el și n-am mai întrebat-o nimic pe Cireșica. Acum însă...

Cuprins de o bănuială stranie, Trănescu pune mîna pe fruntea lui Flori.

- Are febră mare! exclamă el. Voi nu vedeți asta? De ce nu ne-ați anunțat? Trebuie s-o vadă un medic. E îmbrăcată?

Fără să mai aștepte răspunsul nostru, Trănescu ridică un colț al păturilor aflate peste Flori și imediat se îngrozește. Lasă colțurile să cadă la loc nevenindu-i să creadă că era adevărat ceea ce era acolo, în fața lui.

- Patul e plin de sînge! se îngrozește el și mai tare. Cuprins de o bănuială stranie abia mai murmură: Ați omorît-o?

- Să ce?...

Nea Vasile a încremenit cu gura deschisă. Cuvintele directorului l-au lăsat perplex. Ne privește înfricoșat și cred că ar da orice ca să nu mai fie în cameră cu noi.

- N-am omorît pe nimeni, spune într-un târziu Cireșica.

- Atunci ce are?

- A făcut un avort...

Trănescu simte că se sufocă. Se întoarce spre Vasile.

- Coboară și cheamă urgent salvarea, strigă el. Să vină și un medic!

De parcă asta aștepta, nea Vasile se întoarce pe călcîie și în câteva secunde dispare tropăind pe coridor.

Flori geme și încearcă să se ridice în pat. Cireșica o apucă de umeri și o apasă încetișor.

- Stai liniștită, zice ea. Suntem aici, lângă tine.

Trănescu trage un scaun și se așază pe el. Pare stors de puteri.

- Să se întâmple așa ceva la mine în școală?! V-ați nenorocit, continuă el.

- Nu știu dacă ne-am nenorocit, dar acum

fiindcă ați intrat în horă o să ducem la bun sfârșit și situația asta, zice ea către Trănescu care o privește uluit.

- Nu-ți dai seama că trebuie să părăsești școala imediat?

- Pagubă-n ciuperca, bravează Cireșica. Acum trebuie salvată Flori. Are hemoragie.

- O să vină un medic și o s-o salveze. Trebuie să vă fac raport. Cine știe ce-am să pătesc din cauza voastră. S-ar putea să numai fiu directorul acestei școli.

Pînă la sosirea salvării nimeni n-a mai scos un cuvînt. Fiecare era adîncit în propriile lui gînduri.

După o jumătate de oră salvarea a fost în curtea școlii. Un medic și doi asistenți au urcat în fugă scările urmați îndeaproape de nea Vasile care abia reușea să se țină după ei. Dintr-o privire, medicul a înțeles care e situația.

- Cînd a avut loc avortul? întreabă el.

- Ieri, pe la zece dimineața... spune Cireșica și doctorul îi aruncă o privire dojenitoare.

- Trebuia să ne chemați mai din timp. O ducem la maternitate, hotărăște el și cei doi asistenți o așază pe Flori pe targă. Cînd ies în coridor, mai multe uși s-au deschis și voci somnoroase întreabă ce s-a întâmplat.

- Nimic deosebit, le liniștește Trănescu. La culcare toată lumea, mai spune el și ușile se închid una după alta și curînd liniștea s-a instaurat în cămin.

A doua zi de dimineață, am fost chemat în cabinetul directorului Trănescu. Așteptam asta. Eram foarte obosit din cauză că nu închiseseam un ochi toată noaptea. O parte din cursanți aflaseră de la nea Vasile cele întâmplate și comentau în fel și chip situația.

Am coborît scările urmat îndeaproape de nea Vasile care mă păzea să nu cumva să fug în lumea mare.

În biroul lui Trănescu, doi indivizi așteptau în picioare sosirea mea. Mi-am dat seama umediat de asta.

- El este? întreabă unul dintre cei doi.

- Da, confirmă cu glas obosit directorul.

- Tu vii cu noi, spune celălalt individ care avea niște fâlci de bulldog și fără menajamente mă apucă de braț.

- Fără cătușe, îi roagă Trănescu și cei doi indivizi bufnesc în rîs.

- Nici nu avem intenția asta, spune individul cu fâlci de bulldog și care mă ținea strîns de braț.

Mă împinge afară din cabinet. Coridorul e pustiu. Cursanții, o parte dorm duși alții privesc desfășurarea evenimentelor din spatele perdelelor de la ferestrele camerelor. E duminică dimineața. O dimineață de februarie, rece și amenințătoare. În fața intrării staționează o mașină. Coborîm cele patru trepte și individul din spatele meu se grăbește să deschidă portiera. Urcăm în mașină care imediat demarează într-o direcție necunoscută. Simțurile îmi sunt paralizate. Nu percep nimic. Toate îmi erau cumplit de indifferente.

Nu știu unde m-au adus. Clădirile sunt toate la fel pentru mine. Aceleași geamuri, ziduri cenușii, aceleași uși. Părea un bloc cu cinci etaje. Singura deosebire față de un bloc era că deasupra se vedea un acoperiș în două ape. În rest.

Am fost scos din mașină și m-au împins înăuntru.

- Du-l jos, a ordonat cel care părea să fie mai mare în grad, individul cu fâlci de bulldog.

SFÎRȘIT

Cezar FLORESCU

VOCEA DIN OFF sau FALS TRATAT DE SCRIERE A UNEI POVESTIRI*

Motto:
„Nu-ți fie frică de perfecțiune:
n-o s-o atingi niciodată.”
(S.Dali)

Sunt eu, vocea din off și emit pe 89, 9 KHz. De aici din turnul meu de fildeș, adevărat turn de control, aștept să apară în sfârșit personajul titular al acestei proze scurte pe care intenționez să o citesc la cina sau să o trimit la un concurs literar. Cine încearcă să mă dea pe spate cu ceva care să merite efortul de a apărea într-o proză mai roză? M-a strigat cineva? E ploaia, hoașca aia bătrână care șterge praful de pe zilele stafidite. Sunt un captiv fără speranță în uterul Așteptării. Teama de asfixiere stilizează singele. Nu-mi propun să scriu nimic deosebit, poate va ieși totuși ceva, nu neapărat un avorton. A povesti înseamnă a face cunoscut ceva deja petrecut, ceva revolut? Eu vreau să povestesc ceva viu, simultan cu momentul trăirii scrisului, unități narrative spontane, infidele oricăror cantonări fantomatice în trecut.

Pssst! Un posibil personaj pentru mine sunt chiar eu. Ies chiar acum din duș. Parcă ies dintr-un ou. Așadar un incipit. Oglinda mă fixează și se înfioară de goliciunea mea strălucitoare. O ceață, o minune de ceață confuză îi acoperă encefalul de oglindă destrăbălată și crapă de frustrare. O țandără îmi crestează imaginația care, silită să încheie o frăție de cruce, se lasă mulsă oarecum prozaic. O pisică toarce continuu un lătrat pentru câinele portocaliu ce umblă îndoliat prin arterele, ruginite de atîta asfințit, ale orașului unde trupul aerului se descompune în lăcuste. Umbra lor laxă reumatizează timpul care încetează să mai bată la mașină. Eu, naratorul, jur cu mina pe literele astea oarecum tocite că voi încerca să vă dăruiesc/dăluiesc ceva, puțin nimic, o scenă minionă, un strigăt existențial asezonat cu legume care să contracareze grăsimea din alienare, o mirare de iapă gestantă, un zbucium alergînd spre alinare cu un infarct la butonieră, un curcubeu ateu demachiat, o blondă care să vă furnizeze nonstop fantezii erotice, un pic de moarte deloc crudă și nici un final. Dacă spiritele se aprind, am pregătit, pentru orice eventualitate, un extingtor.

Hei! Sunt tot eu, vocea din off. Dracu' s-o ia de proză! Chiar nu mai vrea nimeni să se jertfească în temelia acestei tîrfulițe A4 ca să se poată ridica povestirea? Vă e frică, bă, să nu fiți maculatură, nu-i așa? Dracu' s-o ia de literatură! Că și așa n-o

citesc decât criticii rahiticii! Dar de ce nu-mi vine nimic rotund în mintea confuză? Unde-or fi muzele de altădată? Hee-elp! Simt că mă sufoc printre cuvintele acestea lascive. Promiscuitatea lor parșivă mă întărește nițeluș. Întrevăd după perdelele lor transparente zăpada neninsă încă a unor flori care mă vor pămînt. Îmi destupă ochii, gura, nasul și axilele ca niște lipitori vorace. Mai simt și răsuflarea fierbinte a unei cățele în călduri, fără splină, care caută să mă înhațe ca pe-un debrețin. Bla, bla, bla! Mai bine caut ceva pe www.scrinulcuamintiri.yahoo.cezzy

...tătuța, adică bunicu' dinspre mamă era un dinozaur care n-a vrut să moară nici în primul război, nici în cel de-al doilea și nici cînd l-a lovit cu parul în cap bărbatul Garofinei, fiindcă l-a prins luîndu-i temperatura muierii lui de-a doua, fostă miss CAP, dar cînd s-a întîmplat să cadă la pat m-a tras spre el cu ultimele puteri și mi-a zis: viața e un mare rahat. Ai grijă să nu calci în el, că pute pînă mori. După asta a tras un pîrț ca o salvă de tun de s-a cutremurat casa și dus a fost. Nimeni nu l-a plîns, dar eu, profund impresionat de acest seism, m-am ascuns în spatele grădinii în tranșee pe care el o săpase după întoarcerea din război și-n care se adăpostea în desele lui insomnii; îmbrăcat în uniformă, înarmat c-o pușcă veche fără muniție, își apăra, chipurile, pămîntul. Era o sperietoare vie. Se temea ca nu cumva să-l invadeze rușii și să-l prindă nepregătit. L-au atacat odată niște ciori babane ce aveau să-i plătească pesemne o poliță de pe vremea cînd stîlcise în bătaie o duzină de croncănitore-mamele celor dintîi- care îi mîncaseră tot chișleagul din ulcelele de lut de pe cuptorul de vară. După acest raid, tatuta și-a băgat pușca-n mama lor de ciori, iar întîmplarea despre nebunia acestor înaripate e posibil să-l fi convins pe nepotul lui Hitchcock să realizeze o continuare a filmului „Păsările”. Altă dată a fost atacat de mine și de alți draci de seama mea, fiindcă ne stătea pur și simplu în cale ori de cîte ori voiam să dăm iama în via unde butucii parcă cerșeau să fie despovărați și pentru că folosea prea des cuvinte ca fu-pi-mă atunci cînd se enerva din orice fleac ceea ce nu era deloc bine pentru educația noastră. Am tras concluzia că avea probleme cu găoaza sau cu libidoul, cum se spune într-un limbaj mai elevat. L-am asaltat așadar cu barabule-grenade, căpățîne de curechi-obuze și știuleți-proiectile, care rareori își greșeau ținta. După ce a capitulat, l-am închis în poiată cu găinile. Noi am tăbărit asupra strugurilor ca o hoardă de tătari și nu ne-am lăsat pînă nu am golit vistieria a

zece vel-butuci. Tătuța, intrînd în jocul nostru de faraoni-așa ne alinta mămuța-maimuța (avea ceea ce se cheamă hirsutism), fiindcă știa cite parale facem- se apucă a cucurigi prin cotet ca un june- prim spre a se amuza, căci, de!,grea era viața de captiv. Cocoșii, crezînd că au de-a face cu un intrus care dă iama prin găinile lor, au navălit asupra lui ca să-l învețe minte. Se iscă, astfel, o hărmălaie și-o cotcodăceală, că a fost nevoie de intervenția noastră promptă pentru a-l scăpa din această găinărie. Tătuța ne-a mulțumit la fel de prompt, dar în felul lui: ne-a dat fiecăruia în parte, după merite, cite-o călcăură -recompensa cea mai înaltă, acordată în băutura lui foarte des, cu grad mare de învinețire.

În singura fotografie pe care o am cu el, tătuța sfidează timpul de pe catafalc cu fața lui aspră, adumbrită. Era un tip rebarbativ, un pălmaș cu mâini ca niște lopeți, cu oase proeminente, imperfecte, înalt ca Atlas, descheind către dimineață nasturii steluțelor, țișnos, tîrînd după sine zilele îmblinzite cu toiagul faptei, testamentînd pamîntul cu un toiag gri, metalic. A trăit într-un permanent prizonierat, orbit de propriile angoase și remușcări acide, refuzînd să se mai bucure de viață. Care viață? De umplutură...

...mă dau cu capu' de zidul nopții. Mi se pare sau chiar trăiesc într-un vis înșelător? Asemeni unui asasin însetat de sînge, caut pentru noua mea povestire o victimă pe care s-o manipulez cum vreau, dar printre cuvinte șerpuiește un stress cald, torid chiar, o indiferență scursă de pe crucea de răstignire a luminii. E reflectorul lunii care mă agasează cu mierea lui eretică. Și cuvintele mă latră încontinuu, mă hărțuiesc sadic între așteptare și neliniște. Intru în panica neputinței stupide de-a scrie ceva, simt că mă sting ca un pește pe uscatul virgin al foii veline. N-ar strica nițică vaselină,așa că iau un gât mare de votcă și încep să molfăi tăcerea...

Undeva în colțul din dreapta al calculatorului scrie,,type a question for help”,„What a fucking kind of question?” Ce se întîmplă cu naratorul dacă nu răspunde exigențelor, așteptărilor unui personaj? Poate fi linșat de cuvinte? Pe muchia abisului, eu,naratorul, aștept disciplinat un semn de grație sau de grațiere...

Voi vorbi despre moarte ca despre ceva care ne adulmecă permanent simțurile, ochii, buzele, dinții, urechile, gura, pielea, părul, unghiile ș.a.m.d. Și risul, și plînsul, și ura, și iubirea. Ca să pot vorbi de-adevăratelea despre moarte mi-ar trebui logică de fier, brutalitate....mi-ar trebui curaj, dar n-am...

Am pomenit de moarte și umbra mi s-a diluat, iar sîngele mă privește năuc prin inima siderată. Vreau să scap prin scris, prin vis, dar îmi lipsește personajul care să mă catapulteze în plus-ficțiune, în *hyperfiction*, în cearcănul ei hipnotic. Îi voi da șansa de integrare în poveste, că 'nainte mult mai este, șansa de nepărtinire. Trebuie să răzbesc cumva, să iau în coarne pelicula subțire a realului, s-o spintec cu pumnalul sclipitor al cuvintelor. Altminteri nesfîrșitele cazne ale tăcerii vor încenușa cuvintele prigonite-n pajiștea calcinată a gîndului, pironite asupra mea, înjosindu-mă cu bruma lor. Mă amenință cu surghiunul pe veci din cetatea slovei. Le simt intrîndu-mi în piele ca niște ace de gheață. Îmi iau sînge. Făpturile astea cu măduvă de foc și brațe de rouă îndrugă rugi labile, trăgîndu-mă pe roata neiertării.

Beau toată jumătate de vodcă și fumez un pachet de LM. Prin iarmarocul hîrtiei cuvintele caută să-mi vîndă sufletul la mîna a doua.

Apropo de nonproza asta, ștergeți-vă cu ea fundul vos-tru prozaic de schelete ambulante, duhnind a frustrări și a proxenitism.

P.S.: S-ar putea să fiu beat ...Mă îpuțuți cu respirațiile voastre clocite, dar mă puteți vedea? ...totul îmi pare pestilențial...poate că voma e de vină...

Eu rămîn ochiul căruia i-am arătat tot ce vreau să arăt ochilor voștri incolori...

...am să trag fermoarul ochiului meu, respirînd culoarea singelui pe care o respiră culoarea somnului pierdut al cuvintelor...sunt un nozofob, un deraiat sentimental, într-un oraș lacunar în care iarna e tare frig...și nu mai este mult...

...încheiat astăzi, 14 octombrie, după tentativa perversă de a mă sinucide defenestrîndu-mă ca Lujin de la ultimul etaj superior al biete mele imaginații saturate de propoziții hortative, inexorabile...

...m-a salvat umbra mea credincioasă, care din grea (înțeleg acum că era gravidă, dar cine dracu' i-o fi tras-o?) ca o piatră de moară – puteam așadar să mă înec la sigur în Styx – se făcu pajură ca să mă aducă aici în fața domniilor voastre pentru judecată...

addenda 1, a personajului

Aștept povestea ce va să vină, aștept întruparea, aștept replici, un nume, o casă, o masă, ...balansoarul realității fictive hrănindu-mă cu amintiri...

Fă odată locuință povestirii, autorule! Absența mea mă impune ca ceva necesar la imperfect...Vreau să trec de stadiul crisalidei! Vre...aaaau!

addenda 2, a vocii din off

Eu, printr-un act involuntar, am ajuns să fiu locuit de un individ greu, oarecum lucid, alcătuit din dor, aer și cuvinte, mes-tecînd întruna gînduri care se lovesc în mine ca niște pendule pneumatice, săpînd mereu din dorința de a da de inspirație...

addenda 3, a ochiului

Cred că personajul e un fiu risipitor, plecat peste granița fanteziei, pe tărîmul Marii Retine, în căutarea basmului cu creația...

addenda 4, a textului

Totul e un plîns al unei lumi construite de singurătatea unor degete dizolvate pe tastatura unui PC și pe mouse-ul optic ce se bițuie pe masă ca un sîn de femeie ...bad romance... Aproape totul e rătăcire, pentru că nu s-a putut trece de partea cealaltă. Rătăcirea naște apropierea de coaja semnificațiilor ...

Ce dulce sfîșiere de gheară e cuvîntul –fiară ce nu încetează să umble în cerc între zăbrelele ființei întru dezvelirea totului prin lucruri simple ...

Acum cînd stau și privesc toată această oglindă nu mai pot înțelege de ce retina ochiului meu mă confundă cu un personaj cu care ceilalți ochi s-au obișnuit și vor să-l trimită la răscruce de irealitate, printre alte personaje în căutarea Autorului pentru care ar ucide tot ce este tautologic...

addenda5, a completului de judecată ce scîncește oracular

Du-te-n mătă cu imaginația ta abstrasă!

addenda 6, a bunicului

...restu' e tăcere...o spun din experiență...

addenda 7, a unei obsesii

Rah-rah-ah-ah-ah!

Mum-mum-mum-mum-mah!

Rah rah-oo-la-la!

Want your bad romance

**proza a obținut mențiune la Concursul Național de Proză „M.Sadoveanu”, ediția I, Iași, 2010)*

Matei BĂLAN

Fără cer albastru de acum încolo!

Para el señor Simon James
Hotel Nacional de Cuba
Calle 21 y O, Vedado, Plaza, Ciudad de la Habana, Cuba
Postal Code: 10400

În dimineața asta ne-am trezit împreună pentru ultima dată. Ne-am bătut și sărutat pe sub așternuturi. Tu știi că azi plec... tu știi asta și mă urăști cel mai tare, dar nu acum, acum nu merită, va fi timp de ură și ranchiună după ce măcar de tot din viața ta. E începutul lunii decembrie și în casă e la fel de a dracu de frig ca și afară. Te îmbraci într-un pulover pufos și îmi cuprinzi bustul gol în timp ce eu încerc din răspuț să trag pe mine o pereche de pantaloni. E plăcut, să știi! Îmi ții de cald și mai și miroși grozav de bine, iar când dau să mă eliberez din strânsoarea ta, tu te împotrivești. Mă săruți pe ureche și îmi șoptești ceva în rusește, ceva ce știi că nu pot înțelege, dar deslușesc totuși destul de bine ultimele 4-5 cuvinte, cuvinte pe care nu le-am mai auzit de la tine în nicio limbă de poate prea mult timp. Mă las pe spate, iar tu te conformezi. Nu te-ai jucat de mult în părul meu, iar eu nu te-am mai privit de ceva timp din poziția asta, în care te văd cu sus-ul în jos și ochii între deschiși.

Probabil de la radio se aude „Goin' to Acapulco”, varianta aia de la Jim James & Calexico care îmi place mie mult. Te bufnește un zâmbet și în momentul acela îmi amintesc toate piesele noastre, tot soundtrack-ul scurt metrajului nostru și mă gândesc că într-un fel sau altul asta e minunat, nu are cum să nu fie. Îmi trag cămașa aspră și fonată pe mine și încerc să rezist senzației bruște de frig pe care o simt în oase. Tu faci din nou faza în care mă cuprinzi de piept. E a doua oară când mă încălzești în dimineața asta. Am putea spune că e un record personal?

Apartamentul e mare și nemobilat așa cum ne-am dorit odată împreună. Viața în el e aproape perfectă chiar dacă a fost menită să fie scurtă și să țină câteva ultime zile petrecute împreună. Avem o saltea mare în living și un șemineu pe care nu îl folosim, dulapul nostru cu pantofi, o masă pe care desenezi tu, niște rafturi fără cărți, câteva fotografii înramate și atârinate temporar în hol, ceva cafea în bucătărie, câteva mere în frigider, un fotoliu mare în care încăpem amândouă și o chirie care sare prin tavan. Un loc pentru noi, provizoriu sau mai degrabă de unică folosință. Tot puținul din noi pe

care l-am adus aici spune că ne-am trăit aici ultimele dorințe, ultima cină și ultimul așternut împărțit. Cred că am regăsit un răspuns universal, un fel de teorie învechită a fericirii... știi tu, aia care spune cum că perfecțiunea sau fericirea nu țin prea mult. „Fericirea. Nu știi nicio dată când o ai, poți doar să ți-o amintești”, nu mai știu cine a spus asta, dar avea dreptate. Doar câteva zile de răsfăț în ceea ce e viața pe care am fi putut să o avem împreună. Doar câteva zile înainte ca tu să-ți vezi de viața ta și eu de a mea. Sfârșitul acesta e cel mai frumos posibil, iar mie o să-mi fie dor de îmbrățișările tale călduroase în pulloverul acela al tău destrămat și întins.

Stăm cu picioarele pe calorifer și în fotoliul acesta încăpem amândouă. Bem cafea din cești mari și ne holbăm în gol prin geamul uriaș. Suntem mai jos de nivelul pervazului la etajul 8 deci tot ce vedem în golul acesta e cerul alb și plicticos al dimineții de iarnă.. Îți afunzi capul în umărul meu și oftezi, realizezi că asta e ultima cafea pe care o bem împreună, ultima cafea înainte de drumurile separate pe care o să le apucăm fiecare. Lacrimile nu își au rostul, ar amări doar gustul cafelei și totuși... ochii îți sunt umezi. Îmi strângi mâna atât de tare încât îmi amorțește. Iau o gură mare de cafea și apoi mă uit în cană la zeama neagră. Am ajuns și aici... tu pe cale să devii mamă și în cele din urmă soție, iar eu să îmi țin cel mai dureros bilet de tren în portofelul pe care l-am primit de la tine. Ne măsurăm ultimele clipe împreună în guri de cafea. Asta doare și vibrațiile din corpul tău nu sunt nici semn că ai febră și nici că plângi, ci că inima îți pocnește în sute de bucățele. Știu asta pentru că... pentru că și eu am aceeași problemă. Nu îmi ceri să rămân pentru că știi că nu are sens și mai ales pentru că știi că așa accepta. Abia acum mi-am dat seama de ce ai văzut în „Wuthering Heights” povestea noastră atât de limpede, numai că eu nu te urăsc pentru ce s-a întâmplat, nu e loc de așa ceva. Pot doar să îmi doresc să fi fost altfel, pot doar să mă sui în trenul acela și să nu mă privesc înapoi.

Te joci cu picioarele tale peste ale mele. Îți tragi nasul și te ștergi la ochi oftând, mă cuprinzi de gât și rămâi așa.

- Știi... noi suntem ceva anume... ne-am greșit generația, adică nu avem ce căuta în aniiăștia... mai de vreme ar fi fost mai frumos.

Da, presupun că așa e. Poate în alt timp ar fi fost altfel. Ai dreptate și totuși nu avem de unde să știm, ideea asta e

totuși ultima chestie care ne calmează și dă speranță. Știi tu, un sfârșit nu e niciodată sfârșit pe bune dacă te gândești că în altă viață sau timp ar fi fost sau chiar va fi altfel. Ai pe calea asta impresia ca cineva, cumva o să-ți mai ofere o șansă, poate una divină. Ai impresia și speri că soarta va fi blândă cu tine până la urmă.

Dau să mai sorb un pic din ceașcă, dar tu îmi astupi gura câinii cu palma chiar înainte să o duc la buze.

- Te rog bea-o mai încet. Dacă timpul se scurge prin cana aia... ei bine, nu vreau să se scurgă așa repede.

- Mda, nici eu...

Nu știu dacă ai zâmbit și apoi m-ai sărutat, sau dacă m-ai sărutat mai întâi și zâmbetul a venit apoi și a fost înăbușit de buzele mele. Copilăresc sentiment și al naibii de puternic și intens. Știi... Chris Rea avea piesa aia cu „meet you at the blue cafe”, ei bine eu sper să ne reîntâlnim aici cândva, să ne cunoaștem din nou și să ne amintim cum stăteam acum, aici, pe fotoliul acesta care în câțiva ani va fi mâncat de rugină și molii. Asta e încă una din iluziile care ne ajută să trecem peste „se termină acum” și totuși viitorul e încă atât de imprevizibil... numai dacă ni l-am fi putut scrie și bate în cuie pe al nostru. Acum radioul sună a Sinatra. Ar fi bine să-l închidem dacă vrem să mai putem asculta piesele acelea cândva. Știu că nu o să mă conduci când plec. Aș fi o nemernică și mai mare decât am fost vre-o dată față de tine ca să-ți provoc acum atâta durere. Să știi că motivul pentru care nu ți-am spus unde plec e acela simplu și de altfel ciudat că nici eu nu știu unde naiba plec. Plec pur și simplu, fără identitate sau alte posesiuni inutile. Plec pentru că aici nu a mai rămas nimic pentru mine... cred că „vagabond” ar fi numele cel mai potrivit.

- Nu îți este dor de casă?

- Dacă încerci să afli dacă mă duc acasă atunci să știi că nu, nu mă duc acasă. Știi, cineva a spus odată că acasă e acolo unde îți este inima, acolo unde te simți iubit... acum întreba-re de baraj iubit: Unde crezi că e casa mea? Și nu glumesc...

- Taci... e lângă mine, știu.

Și pentru prima dată în 7 zile petrecute împreună moment cu moment îți întorci capul în altă parte. Știu că nu vrei să te văd că plângi și știu că nu poți să înțelegi de ce plec, dar am mai vorbit despre asta. A devenit complicat și locul meu de lângă tine a fost spulberat și din nou, știi de ce. Nu merită să plângi. Îți întorc capul ușor și îți șterg ochii și obrazii. Acum zâmbești și mă privești în ochi așa cum nu ai făcut-o nicio dată.

- O să poți să mă ierți? Adică... eu am dat-o în bară și... și îmi e atât de rușine. O să mă ierți? Zi?

- Cine ți-a băgat în cap că sunt supărată? Și de când un copil e o greșală? S-a întâmplat, nu e nimic de condamnat... Uite, sunt convinsă că o să fii o mamă minunată și poate și o soție excelentă... deși mi-aș fi dorit să fii toate astea lângă mine. Într-un fel sau altul...

- Și eu...

- Poftim?

- Taci că ai auzit foarte bine ce am spus. Acum nu te mai mișca că stau bine așa.

Da, am auzit ce ai spus și abia îmi țin lacrimile în frâu. Abia mă abțin să mă duc la portofel și să rup biletul acela nenorocit, dar nu pot. Povestea asta nu se mai poate termina așa. Dragostea nu moare, ci noi.

- E vorba despre demnitatea ta? Spune-mi, orgoliu, egoism, ură ce e?

- Nu... nu are nicio legătura... cu demnitatea poți trăi, dar nu o poți lua cu tine nicăieri, sau să mori cu ea cum cred unii.

Mă lași să-mi termin cafeaua după ceva timp. Fiecare secundă, minut, oră sună la fel, ca atunci când dinții ating din greșală buza de porțelan a ceștii scoțând un mic zgomot clăntănit. Fiecare moment trece cu fiecare sorbitură, iar când termin cafeaua tot mai sunt două ore până plec. Te uiți la ceasul meu și te ridici de lângă mine după atâtea ore în amorțeală. Te oprești pe marginea fotoliului și îți îngropi fața în mâini.

- O să fie dureros nu-i așa?... chestia asta, cu despărțirea.

Îmi dau lacrimile și buzele îmi tremură, dar le controlez pe amândouă înainte ca tu să te întorci și să vezi asta. Mă ridic și mă jur că o să mă țin pe picioare orice ar fi...

- Nu, nu o să fie! E ora patru, la șase fără douăzeci trebuie să fiu în gară. Mă duc în baie să fac un duș și să mă pregătesc.

Trag aer în piept și mă străduiesc să nu mă pierd cu firea.

- Când ies din baie ar fi bine să fii plecată. Și mă pornesc cu pași rapizi lipsită de țință.

- P-poftim?

- Ți-am spus că nu o să doară și nu o să doară, crede-mă. E mai bine așa. Și fac un lucru oribil pe care cu greu îl suport și te las acolo.

Îți văd umbra trecând de câteva ori prin fața ușii din sticlă mată de la baie, de 15 ori mai exact și a 15-a oară te oprești preț de câteva secunde. Văd cum îți duci mâna la gură și încerci de câteva ori să duci mâna cealaltă înspre clanță. Știu că plângi pentru că asta fac și eu, dar e o durere mică în comparație cu orice fel e adio lacrimogen și tremurând din hol sau gară. Strâng marginea chiuvelei cu mâinile atât de tare încât am impresia că o rup. Înghit în gol și cu greu ceea ce simt. Îmi întorc capul după câteva minute înapoi înspre ușă... la timp ca să vad proiecția umbrei tale cum dispare.

Când ies din baie în tocul ușii mirosul tău e încă viu. Picioarele mi se înmoaie. Instinctiv te caut peste tot, dar nu ești nicăieri. Nu ți-am auzit pașii pe hol și nici ușa când ai trântit-o. Urechile îmi țiue și pieptul îmi arde îngrozitor. Nu va dura deloc, nu pentru tine. Foile tale și hainele puține nu mai sunt. Tot ceea mai e pe masa ta e o schiță mare a unei rochii peste care e scris cu rujul tău roșu: „Știu că e cam devreme, dar... LA MULTI ANI IUBITO!”

Rămân cu foaia în mâini pe scaunul de lângă masă. Când săruți, bei sau mănânci rujul rămâne intact, nu se întinde, dar acum, când transpirația ochilor mei cade pe el, curge asemenea rimelului prost. Asemenea rimelului de pe fața mea. Mi-ai zis doar „La mulți ani!”, nu „pa” sau „a fost frumos” sau oricare alt clișeu de despărțire. Nu, tu ai fost până în ultima clipă femeia pe care o iubesc așa cum e ea. Tu ai fost...tu... La mulți ani și ție scumpo!

.....

Simon, sper că ești bine. Mi se pare cam ciudat că trebuie să-ți trimit textele în Havana pe calea asta. Nu înțeleg de ce te-ai lepădat de mail. În fine, tu știi mai bine. Cam asta e textul de care ți-am zis atunci în Belfast, sper să-ți placă. Și să nu îndrăznești dacă e pe bune, mi-a luat și așa destul de mult timp ca să îmi fac tupeu să îl scriu și în cele din urmă să ți-l trimit. Faci ce știi cu el, numai nu scrie numele, trece-l Anonim te rog. Când ajungi sau dacă mai ajungi în New York dă-mi un telefon.

Love and Sympathy,
D. Dante

Mircea OPREA

MIRAREA DE VOI

Cumpăr încă un loc de casă, mai cumpăr o vie și înc-o vale cu dealul ei, adun spațiu pentru că vremea, ca amanta de inimă, nu se cumpără, nu se vinde, ci te alege ea ca apoi să te răpună din milă în plin peisaj, sub dealul cumpărat de tine și care, agățat de orizont, pernă-ți stă la căpătâi.

Împietrit cu ochii în coala albă de hârtie ca formă abstractă a așteptării celui alt – pe-o parte, a pânzei de mine – pe alta: față și față pe același trup, Ianus și Ianus în chip sublim. Foaia albă de hârtie, chipul meu cu două fețe.

M-am săturat de vremea probabilă pe care, fără pic de grijă, tot altul mi-o prevestește lăsând peste mine să cadă și frigul și ploaia, ba nici de trăsnet nu mă ferește. Gata! Îmi fac serviciul meu de meteorologie, să am și eu vreme bună, să vină și timpul meu, timpul meu cu cer senin.

Ce să vă arăt, ce să vă spun? Tot ce-i de văzut am expus în vitrină: trupul acesta trecător, năvălit de patimi și strunjit de boli, ciobit de vreme – iată chipul meu. Doar așa mă știți, tocmai prin acea parte din mine de care aș fi vrut să vă apropiați cât mai puțin, partea de care și eu vreau să scap, chipul de care și eu mă ascund.

Ce faci tu când cutezi mai puțin, mai cu teamă de cât îți cere păcatul cel greu să-l înduri? Ce face becnicul topit la flacăra urii sale ca un muc de lumânare? De unde, el, noaptea, ajutooor...

Rușinat, veștejit de ani, adevărul meu cel firav se lasă umilit și călcat în picioare fără să vă fulgere, fără să vă cosească din glezne când îi râdeți în față. Până și eu, tutorele său, mi-am luat mâna de pe el pentru că aveam, cândva, o părere mai bună despre adevăr, despre puterea sa!

Iluzia că-s tânăr, încă, mi-o dau mai degrabă viciile, nu virtutea. Iată, viciile se-arată vrednice la orice vârstă, nu și virtutea care, la tinerețe-i falsă iar la bătrânețe-i sinceră pe câtă-i vulpe de vegetariană.

Și faptul că îți afli semenul după chipul unui trup, chip și el primit din părinți, și nu după mintea ta ori după suflet,

ar trebui să-ți spună ceva, să rămâi de veghe, cu ochi bănuitor pe drumul din zare. Semenul meu după trup, doar trupul meu ți-l arăt...

Ador începutul de an: cu resturile rămase de la revelion, arunc la găleată și promisiunile zilelor dintâi ale anului trecut, să le schimb cu altele, proaspete, ce mă vor ține viu încă un an, ca apoi să le arunc și pe astea lângă cozonacul abia început.

Mai trec prin centrul vechi, pe lângă *Adormirea Maicii Domnului* cu clopotnița bine înfiptă sub timpul rămas locului, martor peste ceasul statornic și sfințit. Mai trec pe aici, să-mi potrivesc și eu la mână ora întotdeauna fixă.

Cum i se dă livada cu poama ei celui ce nu știe un măr să dăruiască? Aceeași mână de risipitor dă frumusețea în seama vreunui suflet uscat care nici parfumul unui zâmbet nu știe în urmă să lase.

E vânător, are pușcă, și mănâncă ce vânează. I-am spus ce cred despre el, cum și cât îl prețuiesc, și a părut surprins de parcă, după detunătura armei, i-au rămas în palmă aliele din vorbe iar pușca goală a plecat s-alerge vânatul.

Ideea agilă, zveltă, ideea cea proaspătă și demnă de spiritul tău o afli oriunde ar fi, o descoperi ca pe fecioara din vecini: e binevenită oricând printre invitați la onomastica ta, dar fără părinți!

Dintotdeauna am rămas surprins de cum și canalele pot zâmbi, cum pot glumi, uneori având chiar șarm. De unde se vede că și o canalie e *om de lume*, mai cu talent decât cel de treabă.

Adăpostiți în moschei, musulmanii au părți din zi în care par să nu facă nimic. Aparent, sunt într-o tihnă să se dădă, în contemplare, ca și cum și-ar lua răgazul să-l pân-dească pe Allah căruia, altfel, n-au nimic să-i spună, nimic să-l roage, îi stau numai în preajmă, ferindu-se așa de relele de afară. Am văzut asta în Moscheea Albastră, la Istanbul.

În pădurea cu copaci strâmbi, sub topor cad mai întâi puținele exemplare drepte, bune pentru cherestea, sacrificarea lor reinstaurând și estetica locului care pune preț pe cioate și noduri.

În urma păsării prăbușite – o dără pe cer, până se lasă amurgul... Ce rămâne în urma găzei luate de vânt și înecate în val? Dar ce poate fi scrisul mai mult decât opera lăsată de prăbușirea unui om? O dără pe cerul în amurg...

Mâinile mele, mâinile mele ca niște broaște gata să sară alandala după un instinct obscur, de nestăpănit, de neaflat, ca și cum ar urmări partitura secretă a unei simfonii îngâ-nate doar din degete, mâinile mele cântă alt cântec decât știu eu să cânt.

Mă doare nesiguranța mea în tot ce vă spun și mă tem, mă tem că voi trăi și vârsta să neg, să reneg, tot ce-am crezut că am înțeles până atunci.

Mă strecor ca un fum de țigară printre șirurile mele de vorbe, mă strecor precum ceasornicarul între rafturile cu piese și scule: aleg, montez, desfac, refac, întorc arcul și ascult: *Ticăie mașinăria și fără mine? Atunci poate ieși în lume!*

Mă muncesc zi și noapte, trudesco din greu până să dau trup de lumină unui gând, unei spaime, iar curcubeul, priviți, spaima mea arcuită în culori peste voi nu-i decât o reușită de moment ce nu rezistă nici până-n amurg.

Da, vei urî normalitatea și cumpănirea altuia când tu nu te vei mai înfiora de soarele zilei, de liniștea din toiul nopții. Să urăști ființa altuia, de teamă că *cineva, undeva s-ar simți bine* fără să-ți fi cerut voie, fără să se teamă de tine, fără să te știe, o boală pe gustul schizofrenicilor la modă care mai au și puterea, puterea legitimă, la mâna lor.

Aflați aici și fraze fără sens? Nu vă grăbiți să mă acuzați de incoerență! Uitați-vă în jur și veți vedea că, în bună parte, nici viața n-are sens. De ce să-mi cereți mie mai mult decât cereți lumii înseși?

Da, sunt un infractor: decât plăcuta ipocrizie a vorbei de bine, prefer ironia care mă acuză alături de voi, gluma de braconier în fața complezențelor, gluma apăsător vinovată, demnă de pedeapsă!

Aplecat de cucernica mea îndoială, atâta m-am rugat la Maica mea de pe perete să-mi dea o mână de ajutor până i-a apărut a treia mână în tabla de argint sfințit...

Să-ți ierți dușmanul nu cere, cu necesitate, să-l cruți uite-așa, frățeste. Și Dumnezeu iartă greșitudinii sale, însă îi mântuiește doar sufletul, nu și trupul, îmi suflă Saramago, un creștin pe gustul meu!

Cel cu vatra de jar aprinsă în piept nu tânjește noapte de noapte după iubirea cuiva: sare din arșița coșmarului său, sare în drum, în calea de beznă, și iubește el.

Bine mă mai simt când pierd vremea, de unde îmi dau seama că, probabil, asta-mi este menirea. Mă știu califul

ce-și trece clipa risipind comori de nestemate pe hatâruri de nimic, așa simțind și el că azi a fost, într-adevăr, nemuritor.

Aș zidi școli să învățăm despre binele făcut pe muștește, făcut hoștește, fără să te știe altul, nu cât să-l deprindem de mici, am aflat și eu că n-are sens, cât măcar să știm la ce distanță trecem de el.

Apropiati-vă: sufletul meu în ruină are forma trupului care se vede.

Am un sentiment greu azi, sentimentul cutiei de scrisori pline ochi, scrisorile mele întoarse de la cei plecați de acasă, rătașiți de mine, cu adrese de neajuns pentru poșta pământeană. Desfac scrisori deși nu mie îmi sunt scrise, citesc atent și răspund la toate pe rând: *Mă mir de mine, mă mir de voi!*

Timpul trece numai cât lucrezi la idealul comun pentru salvarea lumii, cât lucrezi la *opera măreață* și, de aceea, viața aleșilor îți pare plină și sublimă? Ași, timpul ăsta mișel trece la fel de repede și când te risipești în mărunțișuri, și când, sufocat de vicii, lucrezi numai spre pierzania ta. Am verificat eu!

Ajuns pe mijlocul brânei peste răpă, indecisul nu face pasul înainte, nu pășește înapoi, dar se clatină sigur de el, sigur pe îndoiala sa și, împins de nu știu cine, calcă alături – calcă ferm în adâncime.

Pipăitul de sub pipăit, pentru pielea de sub piele, auzul meu interior pentru simfonia pe care o ascund de urechea străină, gustul întors înspre miera amară ce nu-i pentru tine, buchetul acesta de simțuri ce mă desparte de voi, cum să vi-l arăt?

Aud sirene fără conținere, fiecare chemându-și starea sa de urgență, cu sau fără girofar. Și, în vârtejul acesta năpasta mă ocolește, cineva mă cruță anume să aibă totuși un spectator, unul singur, la tragedia întreagă de la un cap la celălalt.

Să aprobi orice afirmație, a oricui, oricând, este și acesta un mod de a nega totul, în răspăr cu lumea. Dar trebuie să fii slab, foarte slab, să o poți cuceri și apoi să te lași dominat de subtilitatea asta.

A fi în rând cu lumea, a fi cum-se-cade adică – otrava ce aduce infernul între pereții casei tale.

A pășit pe zebra să treacă strada, a ezitat după gândul său când să facă pasul înapoi și, pășind în față, l-a călcat mașina. Eram acolo și am învățat lecția: de va fi să fac pasul înapoi, să nu ezit!

Cea adormită în patul tău se trezește oftând a mosc și, în sfârșit, ieși din veghea singurătății tale, de parcă abia atunci te-ai întors și tu din visul petrecut în camera de dincolo.

Toate par la locul lor, în cursul lor firesc, toți își țin destinul în frâu, sub control, și parcă numai rostul meu a luat-o la vale, spre răpa cea mare.

Toți avem ieșire la mare, la ocean, toți avem ieșire la cerul senin, dar ne târâm și pe vreme bună, agățați cu mâinile de maluri, bălăcindu-ne tălpile în apa mică. Și așa, în răs-făț, ne plângem de grețuri, de rău de mare, căutăm colaci și veste de salvare, plătim asigurări împotriva furtunii, a naufragiului, a aventurii scăpate în cuvinte: *M-a luat valul!*

Trăiesc înecat în oceanul de lucruri inutile și oricând pot fi confundat cu unul dintre acestea.

Bradul meu din curte s-a uscat, s-a uscat de ceva vreme dar nu-l tai pentru că, așa uscat, parcă îl văd cum crește de la o zi la alta. Și peste o sută de ani eu voi sta culcat în curtea mea sub un brad uriaș, un brad uscat, ca și mine, în toate anotimpurile.

Alergică la previzibil, implacabilă și punctuală la întâlnire ca un paradox – clima.

Altul să-mi facă răul pe care mi-l fac singur, și nu-i penitență, nu-i flagelare, l-aș urî toată viața și nu l-aș ierta nici frate să-mi fie. Și-atunci pe mine, pe mine cum să mă iert, cum să nu mă pedepsesc cu un rău sporit pe bună dreptate?

Am amici tineri pe care încă îi mai bate gândul eternității, al nemuririi. Să nu-i dezamăgesc, le-am zis că și pe mine mă interesează nemuirea dar, modest de felul meu, o nemuire de azi pe mâine.

Ca dintotdeauna pomana hrănește mai mult pe cel care o dă. Așa se face că și a doua zi calicul, iarăși flămând, e în poarta bisericii, dar nu și darnicul încă sătul din mila sa de ieri.

Jinduiesc cu nădejde să fie cinstiți cei din jur ca și cum alții ar fi hoții, tâlharii, iar eu, bănuitorul, neîncrezătorul, oi fi singurul om de treabă.

Sunt cuvinte masive, informe și brutale, aspre la pipăit, sălbatic de amare când le pui pe limbă, cuvinte ce-mi ofilesc zâmbetul firav. Mi-i greu să vorbesc în acest cuvinte. Nu le pot pronunța fără să-mi sângereze cerul gurii, fără să mă înec, fără să le scuip – să-mi revin. Nici fachirii ce înghit cuie, cioburi de sticlă, nu înghit cuvinte ca acestea, cuvintele cu care vreau să spun cât mă prețuiesc pe mine, cu care vreau să spun cât preț pun pe voi.

Și eu am ars rădăcinile numai să se coacă mai repede, să se coacă într-o singură zi toate merele. Era dreptul meu să dau foc livezii, să ajung înțelept din viața asta: înțelept peste un deșert de scrum!

Visez stejarul care, aprins de fulger, nu cade cenușă-n țărână; se înalță peste aripa de flacără a nopții, revenind pasăre să-și salveze, până-n ziuă, cuiburile ridicate în zbor.

Soarele dă buzna, îmi înțepă pleoapa de hârtie, pătrunde în piele, silindu-mă să văd și fără să vreau zorii de zi. Cu pleoapa trasă, noaptea și bezna sunt aceleași – înafara și-năuntrul meu. Asta-i: bezna îmi este în fire, e pâinea ființei ascunse, lumina fulgerând nervoasă în ferestre ca musafirul ce a prins frică de lampă.

Frumoasă cum e și plină de virtuți, târfa ar fi ajuns de mult zeiță și ne-am fi închinat ei; și eu mă închinam de nu i se părea nedrept ca, venerată de mii de pământeni, să nu se dăruiască nici unuia și, pentru dragostea noastră, pedep-sindu-ne pe toți, noapte de noapte.

Te iubesc, te iubesc pe tine, pâine mea veche din ziua de mâine...

Toți îl caută pe Dumnezeu, doar pe El, și-i ies în cale bucuroși de parcă ar ieși să întâmpine în stradă poștașul, să le dea scrisoarea de *bună vestire*. Și eu aștept poșta, dar în poarta casei.

Trăiește strâns sub tulpina pomului cel viu, precum conul de cariu ce taie potecă în fibra de stejar armându-i veșnicia. Trăiește strâns înfășurat pe trunchiul ținut viu de sângele tău.

Trenul îmi traversează visele în toate nopțile săptămânii ca o rudă, ca o rudă ce te poate vizita oricând, ca strămoșul ale cărui gene mă domină și-n somn. În genealogia asta ră-tăcită sub pământ mă aflu și eu, vagonul din urmă, vagonul de la care toate gările își iau rămas bun și-i întorc spatele.

Trupul meu – o certitudine trecătoare. Sufletul – iluzia ce-mi va supraviețui.

Ți-ai căutat stăpânul care să-ți slugărească ție, rob vi-clean ce ești. Pentru că nu l-ai găsit între oameni, l-ai ales pe El și, ipocrit, te-ai făgăduit Lui încât, cu toată cucernicia ta, să-l înjugi pe totdeauna la păcătoasele tale nevoi pămân-tești. *Doamne ajută!*

Un fapt prinde tot mai mult corp în jurul meu: dacă ieri răul era doar posibil, azi acel rău devine necesar și urgent ca singura cale să mă salvez.

Unici cum suntem, cei din jur mă vor întrece, toți mă vor întrece în virtuți, dar nici unul nu-și va pierde vremea să-mi fi mie egal.

Ușoară ești, ușoară ca o teacă fără sabie!

Uitați-vă la mine, vă rog, uitați-vă în ochii mei ca la cinematograf: chiar acum îmi trăiesc amintirile ce vor veni pe o rază de lumină pe deasupra voastră, de undeva, din fundul sălii!

Caii se nasc cu acele fantastice instrumente de suflat, când trompetă, când saxofon, când gingașe naiuri. Ce timbru viguros și *vivace* în știmele scurte, ce fornăituri pline de sens și câte alinări senine șoptesc caii în preajma neli-niștii tale. Când pari în siguranță, ei te previn de ananghie, de năpastă. Dar până și muștrările lor caii le rostesc atât de muzical încât te și miri de norocul tău, cum ai ajuns tu, un afon, să călărești, să pui șaua pe o tubă ce-și vibrează atât de voluptuos alămurile sub tine, în toată carnea ta.

Calul acesta – mândru, sensibil și gingaș, mă înțelege din priviri ca un frate, ca un prieten căzut în aceeași zodie. Cum să-i spun, totuși, că e un centaur nereușit...

Am o lectură grea, întunecată și, să o limpezesc, ies în stradă. Dar aici puținul din mine se dizolvă în banalul celorlalți, mă dizolv în firescul lumii, altul decât firescul meu. În stradă, nici o idee, nici o frunte nu poartă gânduri atât de grave încât să mă trimită acasă, pentru lectură.

Am răsturnat bibliotecă să aflu dar n-am găsit părerea leului despre jungla în care-și duce zilele și, cu atât mai puțin, despre o mare metropolă cum ar fi Pekin-ul. Și leul acesta nu e chiar un oarecare...

Să nu trăiesc și să-mi dau seama de stare – un început promițător.

Să-ți privești gândul scris în fața ta pe hârtie ca și cum ți-ai ieșit din trup cu tot spiritul și ai pornit părintește în urma acelui gând care, crud încă, abia se ține pe picioare, să vezi în casa cui intră, în așternutul cui se culcă...

Semăn, cred, cu viețașul ce-și pictase pe peretele celulei de închisoare poteca fumurie pierdută într-o margine de pădure, poteca pe care a și evadat. Nici nu veți ști pe unde, mâine, poimâine, voi dispărea și eu: *Numai or vide că nu-s!*

Serios, cred că am ajuns dependent de spirit: îmi prizez glumele, doză dublă, departe de ceilalți și, amețit de drogul meu, râd singur până adorm.

Sfârșitul lumii? Vine și sfârșitul pentru fiecare în parte, nu *en gross*, nu în serie mare, ci foc cu foc, zi de zi, viață cu viață!

Simțul echilibrului – un instinct dat și omului. Am făcut școală, an după an, și m-am antrenat îndelung, cu voioșă, să mi-l pierd anume când am mai mare nevoie de el.

Sinceritatea scăpată de sub control seamănă a inconștiență și duce la gafe criminale, la conflicte fără capăt. M-aș lăsa ușor convins că sinceritatea se cere mai bine îndiguită decât minciuna, precum apa de ploaie, precum apa din zăpezi, fiind pârâul sălbăticit ce-și sapă singur matca printre noi.

Săpa după aur unde n-avea ce găsi. Dar acela era ogorul lui și acolo trebuia să fie aur iar exercițiul tenace cu ochii spre ideal îl ținea sănătos din prima zi de căutare, ideal pentru care ar fi cheltuit munți de aur, mai mult decât ar fi găsit în tezaurul său. ...E fabula care nici mie nu-mi place!

Sfințenia sa – operă a unei vieți desăvârșite, perfecte în toate cutele ei dar care, spre ascunsa mea mirare, luminează abia cât să vezi unde-i candelă aprinsă.

Felul meu de a-l iubi pe Dumnezeu este să-i accept lucrarea, deși nu-i ușor să mă suport nici pe mine tot timpul. Este și grija pe care o am: să-i dau un pic de fermitate, să șlefuiesc nițel lucrarea asta șubredă ieșită din mâna Altuia.

Sunt și lucruri de spus în gura mare dar buna cuviință, parșiva cumsecădenie, te face să taci. Atunci, ce se cere auzit în cuvinte explodează subteran în bolile tale dureros de sincere cu tine.

Vănată pradă mi-i ființa ce-mi duce în cârcă numele. O urmăresc și-n vis, dar aflu tot atât de puțin cât despre primul necunoscut ieșit în drum. Și din moarte mă voi trezi curând să nu-mi întrerup nesfârșita pândă de mine.

Tot ce bate în limita ființei ne-a împins înainte: boala, excesul, viciul, slăbiciunea, lăcomia. Da, toate sar peste condiția limitei, blesteme și tentații pentru care ajung și eu să-mi ies din fire.

Tot ce fac se face-n timp risipind, pe ceas, pe calendar, averi peste agoniseala unei vieți de om. Nu adun timp ci iroiesc ca și cum n-aș păcădă din tezaurul meu, ci din averea urmașilor siliți să fie cumpătați cu clipa, cumpătare ce au să și-o câștige din truda lor, pe ceas, pe calendar.

Unii au abilitatea să afle de azi ce vor face mâine și, în fața lor, hazardul se ține de cuvânt. Alții nu vor ști nici ce-au făcut ieri. Între ei, trăiesc și orbi ca mine, cei care află de la vreun străin ce-au făcut, ce vor mai face și mă țin și eu de cuvânt, de cuvântul lui.

Sunt meteo-sensibil: de câte ori e vreme bună, îmi pornesc motoarele la sol și fac lungi tururi de pistă furios că nici azi, pe cer senin, nu pot să mă ridic de la pământ.

Practic, capodopera nu-mi folosește supraviețuirii dar nici eu nu m-aș lipsi de un Everest fictiv, agățat pe peretele orgoliului meu.

Privesc în urmă cu tot optimismul: *Am scăpat!*

Pruncul ce încă nu pășește singur, gângurind drăgălaș ca o păpușă cu arc, acoperit de zorzoane sunătoare în căruțul lui viu colorat, jucăria asta abia scoasă din ambalajul strălucitor, cumpărată de părinții mulțumiți că și-au împlinit capriciu visat, de parcă pruncul s-ar fi născut cu tot cu căruț, *bebelușul* acesta, cumpărat la promoție pe card din supermarket, nu se va face niciodată om mare!

Ce tot îmi vorbești!? Nu alergi tu după adevăr, nu îl afli tu, ci taurul furios intră în arenă și dă peste tine trântindu-te cu ochi-n pământ până să apuci să-l vezi, până să te ferești de el. N-ai cu ce te lauda în corida asta când știi ce faci cu taurul după ce te ridici din țărână.

Nu vom ști nicicând, ca indivizi, să ne blestemăm pe merit lipsa de sinceritate. Nu vom ști, ca *ființe sociale*, să ne gratulăm îndeajuns același defect.

Nu-l lăsați să cadă în eșec, nu vă bucurați de prăbușirea lui. S-ar putea să nu mai creadă nici în succesul vostru și, atunci, la ce bun...

Nu-ți lauda sănătatea, o sperii!

Așa-s eu, greșesc des și pe drumul cel mai drept: și din doi pași numai, unul tot îl fac cu stângul!

O metodă nimerită să înveți bucuria în fața vieții: privegherea morților.

(Fragment din cartea cu același titlu, în pregătire)

Adrian BUZDUGAN

Bulgărele din cer

Asta s-a întâmplat demult, pe când varza n-avea cotor și creștea spânzurată'n copaci, vacile, mult mai agere la minte decât acu', fătau iezi în ocolul zgârçiiilor, pruncii, de ți-i aducea poștașul, aveau deja dinții mijiți și mergeau cătinel, iar brânza se usca-n felii pe sfoară, prinsă de grindă în pridvor... așa că pune-ți orice îndoială-n cui și-ascultă:

La un sfârșit de-april, când soarele tocit se strecura printre copacii din apus de sat, flăcăul din povestea noastră, Tudorică, se întorcea mahnit din câmp. Tristețea lui purta un nume: Ionica, fiica boierului din sat.

Anțărț venise-un boiernaș din Ieși, Lupescu. Acesta-i dase bani bătrânului Dudău – ce se aflase-n viață tare risipitor și leneș, în schimb îi luase casa și moșia de pe deal. Doi bani nu daseră megieșii când îl văzuseră așa pipernicit și costeliv, vădan și c-o fătucă plânșă după dânsu', avea să-mpungă iute fuga! Dar chibzuiala și priceperea de care el dădu dovadă, le-nchise gura'n an. Umplu hambarele, își luă o nouă droșcă, doi cai zglopii și-alt cat la casă ridică în mai puțin de-o lună!

Ei, cum să cei mândrețea unui asemeni om, bogat și de ispravă?! Un coate-goale, un pârlit ca el... e-adevărat, cu minte sănătoasă, chef de muncă, cu suflet mare și curat, dar fără-un petec de pământ muncind cu ziua pe la alții... De când dăduse primăvara, Ionica înflorise toată și pe sub gene îl privea ades; zvârlugă dalbă cu părul pădure, negru ca tăciunele, față rumenă și zâmbitoare.

În drum spre sat, cu aste gânduri, necăjit, abia deși ridica din țărână ochii Tudorică, dar iată că-ntr-o clipă nimerită zări cum o fărâma de lumină, o stea cu strălucire rece, albastruie se rupse-abrupt din boltă și s-ascunse după deal. Căzu cu zgomot plin. Nețemător, al nostru Tudorică, se scărpină în creștet a mirare, își strânse sapa-n mâini, puternic și merse după culme. La nici treizeci de pași în vale, un bulgăr

aspru-vinețiu sfărmasese-n două un nuc bătrân. Fără de teamă atinse-ușor c-un deget drobul de lumină...

*

Ajuns acasă, trase clanța tare și, iacă-tă – ce buimăceală! – rămase c-o juma' de poartă-n mână! De scârțâială, zăvozii din vecini deja dădeau a rupe lanțu', așa că o propti ușor de stâlpi, cercând să curme zarva. Cu pași abia ghiciți urcă pe prisă, hoțuș se furișă-n căsuță. C-un boț de mămăligă rece și-o năfură de brânză ascunsă într-o ceapă degerată, se cocoșă pe vârful patului și descâlci pe îndelete ce se mai petrecuse-n zi, ce treburi mai avea pe mâne, își aminti unde pitise bulgărul de cer, oftă gândindu-se la Ionica și adormi ușor...

A doua zi, în drum spre țarină se abătu și pe la nukul doborât, trase frunzișul deoparte și, minunat nevoie mare, mai prețui în palme globul albastrui. Oare-ar putea să scoață un galbăn – doi pe el? Îl astupă apoi la loc în lutul moale și-o luă din loc, la lucru.

- Măi, tată, ceva e necurat aici! se scărpină în creștet Tudorică.

Pogoanele vecinului Gheorghiță le prășise într-un ceas, în două și ceva pe cele ale Irinucăi, iar până-n prânz, ca într-o joacă, mai doborâse trei stejari și îi scurtase în butuci... Știa el că-i voinic și în putere, dar parcă nici așa, atât de repede și fără dram de osteneală!... O picătură de sudoare nu-i brăzdase fruntea! Se-uită pierdut la palmele-albastrui și îl cuprinse îndoiala. Să fie de la drobul cel sticlos? Cum trebuia și isprăvise, se-ntoarse-n crângul nukului căzut, căta bucata de lumină și iarăși o ținu în palme. Apoi se coborî la râu și se-ndesă în bolovani. Îi grămădi, îi azvîrli în nori, din cei mai mari, cât roata morii, făcu un stăvilar să liniștească apa ce lovea-n podeț... și toate astea fluierând!

- Na, iaca poznă! și Tudorică, lămurit, puse în traistă boțul ce îi da tărie.

*

Cucoșii răgușiți nici nu dăduseră-n al doilea cântec, când larmă mare îl trezi pe Tudorică.

- Ai naibii-mpieliați! Dacă îi prind, i-oi tăbăci de-o lună n-o să poa' să șază-n scaun!

- Și pe-ale tale le-au furat?

- Păi, cum le-ar fi lăsat?! Doar ce le înnoisem!

- Vin de la popa Măzărache. Și lui i le-au dosit, tot drăcuia prin curte!

- Da' ce e bre? Cine-a furat și ce?

- Cum ce, măi, Tudorică? Și un sătean îi arătă o cușcă mare de căruță ce zăcea în drum.

- Ce glumă o mai fi și asta?

- Că bine-ar fi să umble cineva cu șoalda!... O roată nu mai e în sat!

- Și câtă căratură pentru târg aveam pe astăzi! prinse-a se tângui vecinul Ghiță. Nici nu-mi închipui cum m-oi descurca!...

- Ia stai oleacă, bre! Nu-i dracu-atât de negru!

- Păi, n-o fi pentru tine Tudorică! Tu n-ai nici car, căruță, d-apoi roți!

Spre hazul gospodarilor din sat, flăcăul nostru se băgă din nou:

- Îmi dai doi gologani să-ți car eu tot?

- Doi gologani?! Doi firfirici ți-oi da, măi, Tudorică!

- Te prinzi?

- Mă prind, măi, Tudorică!

- Cât ieu vreo doi-trei dumicați să am putere, pune-n căruță ce-ai mata de pus ș-apoi om merge!

... Și câte și mai câte nu vârî-n căruță Ghiță!... Băgară și-alții mustăcînd zeci de pietroaie cu gândul de a râde mai vârtos de Tudorică...

- Atâta tot ai de cărat, vecine?

- Atât, atât! Să nu ne-oprim prea des ca să răsufli!...

Ghioante-și dădeau cu toții, rîzînd pe înfundate.

- Stai liniștit, vecine! și Tudorică ridică cu două dește cușca, o sprijini ușor de-un gard ce pârâi cumplit, apoi o cumpăni și-o aruncă în spate ca pe un sac. Ei, hai, ce faci? Te sui sau mă ajungi din urmă?

Cu gurile căscate, nevenindu-le a crede, l-au petrecut pe Tudorică cu privirea cum tot se depărta în fugă cu coșcogeamitea povară în spinare.

Peste un ceas, când s-a întors, nu le-a mai ars a râde! L-au tot tocmit să îi ajute... Umpleau cuștile zdravăn și le lua pe toate Tudorică; le sprijinea ușor pe gleznă și iute le-arunca pe umăr. Mai toate le trecea prin fața porții mândrei lui, doar doar de l-o zări așa-n putere! Urca cu o căruță îndesată de știuleți și se-ntorcea c-un car de lemne fluierînd. Luase și două deodată, subsuoară, dar renunțase repede, că rămănea cu bătăturei...

*

A doua zi, flăcăul nostru însă n-a mai putut să drea-gă furțișagul. Cearșafuri, rufărie, albituri, tot ce erea din pânză dispăruse. Cu mult năduf femeile-ocărau în poartă pe cine își pusese-n minte să le fure fala, iar

fetele gata de măritiș vărsau lacrimi de fiere pe lăzile de zestre lăsate vraiste. Bărbații – stâlpzii casei – se-uitau unul la altul zăpăciți. Cum se furase la tot satul, de vină trebuia să fie-o ceată de străini, așa că, până îi vor prinde, ar fi mai bine ca să stea cu ochii-n patru, iar peste noapte se legară ca să stea la pîndă.

...Dar peste noapte, scăpați de gura muierescă de acasă, bărbații se-ncurcară-n niște sticle aduse de băieții popii... Ce margini să mai străjuiești cu ei băuți?! Abia în următoarea zi văzură ce-adusesese nepăsarea lor: poduri întregi pierite ca un fum, grinzi, bârne, toate dispărute.

- Hait, nu mai e de șagă! Nici nu îmi vine să măntorc acasă! Florica o fi tare supărată!

- Păi, ce te-ndemni să te întorci?! Ori înăuntru ori afară... de-acuma e totuna!

- Da' cine oare poa' să șie, măi?

- Câtiva voinici ca Tudorică'al nostru sunt, neîndoielnic!

- Da' oare n-o fi, măi, chiar el cel care șterpelește? As'noapte n-a venit și el să stea de pază!

- Și ce să facă?! Să-ți ție hangul la sticlură, bețivane?!

- Ei, hai, chiar că se potrivește!... El tot o face pe grozavu', Ionica îi tot face-ochi dulci de după perdeluțe!...

- Care perdele, că-s furate toate?

- Vezi, măi! Nu doar că ești bețiv, mai ești și prostănac!

- Poți să mă faci cum vrei! Eu cred că-i Tudorică!

- Și eu, că prea se leagă toate!

- Da' oare ce mănâncă de-are atâta forță? Că e voinic cât două'de fărtați!...

- Ia hai să mergem să vedem!

- Poate găsim și roțile ascunse!

- Da' nătărăi mai sunteți! De-abia-i încape patul în căsuță! Păi, unde-ar mai intra și toată furăciunea?

- O fi ascuns-o în pădure!

- Ptiu, bată-vă norocu' de nătângi! Voi chiar nu știți?!

Era Anica a lu' Cozorici, o cotoroanță pricepută la ghicit și descântat. Pe-o săptămână fusese-n Țigănești ca să desfacă niște vrăji și-aflase de acolo ce pungași de soi se aciuaseră-n ținutul răzeșesc. Din cale-afară puși pe șotii, Zdrobilă, Ciopârtilă, Hârăilă, fii vitregi ai lui Sarsailă, fuseser'alungați din iad. Ba îi lăsasera pe scriitori să fugă-n rai, ba cu-ajutorul unor fermece străvechi schimbaseră pucioasa în parfum de trandafir, ba daseră pe vin și țuică mai toată păcura din ghe-enă și, mai mult, aduseseră trei munți de gheață să își răcească băutura și-acum era un frig de dărdăiau toți păcătoșii... așa că Sarsailă-i surghiunise, ani buni să nu-i mai calce-mpărăția ș-acum cătau să fac'un pui de iad 'n-alt loc.

Câtiva săteni mai vrednici, mai viteji se răspândiră împrejur să scormonească după cuibul cel de draci și pe la prânz se-napoiară amărâți. Baba lu' Cozorici avea dreptate, ai naibii draci se oploșiseră alături de sat, în mijlocul pădurii-ntunecate... și-acolo, cu

patru sute patruzeci de roți furate, trei mii de căpriori și toate pânzele din sat, cercau să construiască-o măgăoiaș, cu ea să zboare pân'la Lună.

- Păi, să-i lăsăm să plece! Și-n tihnă om petrece după asta!

- Da' prost mai ești! Cu ce să mai petreci? Pân-or să plece, o să sugă tot! Măncare le-o mai trebui și animale pentru munci, slugi ca să robotească la cazane și câte și mai câte!

Atuncea Tudorică-și luă avânt:

- Băi, care mergi cu mine să îi alungăm pe draci de-aicea?

- Și cum crezi tu că poți să îi alungi acuma, când au juma' din treabă înjghebată?

- Or fi chiar și mai răi ca de-obicei!... Ce să îi mai stărnim!...

- Ia uite cum îi tremură nădragii!

- Da' lasă-l, măi, în pace, poate așteaptă să îi fure soacra!

- Stați să vă spun ceva! și Tudorică-i liniști pe toți vorbindu-le de bulgăr și de puterea ce-o avea.

- I-auzi, măi, ce noroc chior! Unii își tocesc opinci-le o viață-ntreagă s-adune doi-trei firfirici, iar lu' asta i-a trimis ceriul comoară pomană, sănătate să aibă s-o macine!

- Mai taci, nea Ciofu!

- Zi, măi Tudorică!

- Păi, ce s-o mai lungim atâta! Hai, care mergi cu mine să îi snopim pe alde Aghiută!

Săriră Gheorghe, Dumitrel, Vasile și Ionel, veniră și băieții lui Bugeac și verii de pe baltă, Călin și Mihail. Toți tinerii din sat și-uncheșul Ciofu ce se ținea ca scaiu' de belele se adunaseră acas' la Tudorică. Pe rând ținură boțu-n palme, de îl secară de putere, apoi ieșiră în medean.

- Ia să vedem acu' de ce-om fi noi în stare!...

Băi, nene! Păi ridicau c-un deget carul, c-o mână învârteau un bou, iar de se încordau oleacă, puteau să mute și-un bordei din loc, cu acareturi, grajd și tot!

- Hai că-i ceva mai bine!

- Ia să-i vedem pe-ncornorați!

Și au plecat spre drăcărime...

*

Printre aluni și lăstăriș zăriră dracii picotind lângă o vacă pârpalită, mâncată pe jumate. Ca la un semn, săriră câte patru – cinci pe-un drac să-l ia-n târbacă. Ba îi trăgeau de barbă, ba-i țineau în pumni, ba Tudorică-i atingeau cu-o ghioagă ghintuită.

- Na, ia de-aici! Și tu!

Da' dracii draci, încetul cu încetul se dezmeticiră... Zdrobilă tot dădea în jur cu pumnii cât dovleacu', al doilea, Ciopârtilă, tot foia din cleștii ce-i creșteau din mâini, iar Hârâilă îi înnebunea pe toți – chiar și pe frații săi – cu zgomote ciudate ce îi ieșeau din pieptul uriaș.

- Ia stăi oleacă, măi!... și Tudorică, din patru lovituri bine ținute, cu ghioaga-l rupse-n șale pe Zdrobilă.

- Ține-l!

- Dă-i, măi!

Vasile-i rupse-un corn lu' Hârâilă, apoi îl betejiră cu nădejde verii de pe baltă.

Pe Ciopârtilă patru voinici îl învârteau de coadă și-l tot pocneau cu capul de copaci.

Într-un sfârșit, din câte două izbituri vârtoase îi afundară în pământ până la creștet pe tustrei.

- Aveți milă!

- Măi, dragălașilor, hai c-am greșit și noi și-am luat de un' nu trebuia! Doar cine nu greșește?

- Îndurare!

Dar nu din milostenie nu-i nimiciră, ci nu care cumva să vină Sarsailă și să îi răzbune.

- Jurați că nu mai călcați în veci pe-aicea?

- Jurăm, jurăm!

- Lăsați-ne în viață și neam de neamul vostru n-o mai auzi de noi!

Șontăcând, cu gemete și văicăreli plecară înspre miazăzi cu huiduielile flăcăilor în spate.

- Bine le-ați mai făcut!

- Ție îți mulțămim, măi, Tudorică!

- Ei, hai să-ntoarcem prada-n sat!

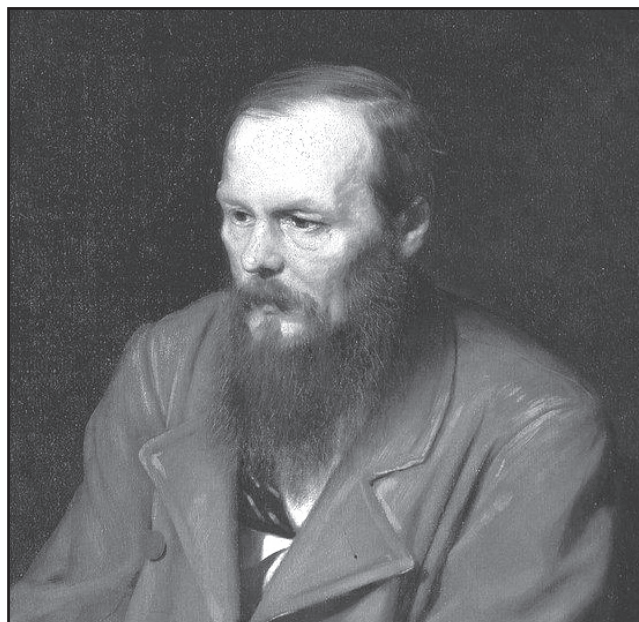
*

Cum bulgărele nu mai da tărie și vraja voiniciei se sfărma. Feciorii au zăcut o zi și-o noapte, iute se îndreptară apoi, taman ca jordia cea tânără de în zadar încerci s-o frângi!

Numai moș Ciofu care-n răstimp rotise boțul stins cătându-i vreo deschizătur'ascunsă, nu pierde ioc ce-a căpătat: privire vulturească, pas grăbit. Ce-i mult mai curios este c-a prins a șade-n casă toată ziua. Iese doar seara după apă, că de-ale gurii, pe alese, mai toate mândrele din sat i-aduc!...

Și Tudorică își veni-n simțiri, numa' ceva mai greu, că se-mbătase-n mult prea multe rânduri cu vigoarea de pe cer. Cum drag i-era și Ionicăi, boier Lupescu se-nmuie și-i dete fata voinicului ce îi scăpase prin mărinimia sa – din bulgărul însuflețit, singura sa avere, mai rămăsese doar o piatră vișinie, sfărâmi-cioasă – de spaima fiilor lui Sarsailă. Și ce mai nunt'a fost!... Toată suflarea a dansat și-a chefuit trei zile și trei nopți la rând. Au fost și câteva perechi venite de la târg, domni îmbrăcați sluțește, după modă și oare-ce cocoane înăcrite, cu pălării ascunse-n pene și cu poșete-n formă de căpșună, da' s-au dat duse imediat, tot strănutând de colbul ridicat în joc de-opinci-le aprinse. Cât despre draci, ce să mai spui?! Cic-au ajuns până la urmă un' doreau, dar altfel, pe trei burdufuri cu-aer cald, din pod și-nsăilând vreo mie de lilieci cu sfori de borangic cât părul de copil...

Văz că zâmbești a bănuială!... Păi dacă nu te-a adormit scorneala asta, dă pagina sau schimbă povestășul, că doar e plină lumea de pisari fățarnici!

SOȚUL AKULINEI

PERSONAJE

Akulina Kudimovna
Ivan Ignatievici Șîșkov
Filika Morozov
Ankudim Trofimovici
Maria Stepanovna
Mama lui Șîșkov
Cekundin
Meșanin
Mikita Grigorievici
Trei fete

În spatele scenei cade lumina pe Șîșkov, stând culcat în pat cu Cekundin, care își spânzură picioarele peste marginea patului și își umple o pipă artizanală.

ȘÎȘKOV: Păi da, comerț. Era foarte bătrân, 70 de ani, oasele i-au devenit grele, cărunț de tot, un om mare. Era tipicar, învățat, într-una citea cărți religioase. Așează baba în față: „Deci, nevastă, ascultă, pricepe!” – și începea să explice. Iar baba, nu că ar fi foarte bătrână, dar se recăsătorise cu ea, o luase pentru copii, că din prima căsnicie nu avea. De la a doua, de la Maria Stepanovna, avea doi băieți, încă necopți, pe cel mai mic, Vasia, la 60 de ani l-a avut, iar fiică-sa Aculina, cea mai mare dintre copii, avea doar 18 ani.

CEKUNDIN (*îl întrerupe*): Asta e nevasta ta, deci?

ȘÎȘKOV: Ai răbdare, la început Filika Morozov a făcut porcăria. Se întâmpla să iasă în târg uneori, și merge, ca un gânsac, im-po-o-ortantă pasăre...

CEKUNDIN (*îl întrerupe*): Cine, Filika, pasăre?

ȘÎȘKOV: Ba nu, Ankudim Trofimovici, socru-meu; iar în târg toată lumea i se închină, îl onorează; într-un cuvânt – bogătan.

În scenă (partea din față) apar Ankudim Trofimovici și Meșanin.

MEȘANIN: Să trăiți, taică, Ankudim Trofimovici!

ANKUDIM: Să trăiești și tu!

MEȘANIN: Să trăiți mult, Ankudim Trofimovici!

ANKUDIM: Cum îți mai merg treburile?

MEȘANIN: Treburile noastre – albe, ca funinginea. Dar dumneavoastră, taică?

ANKUDIM: Trăim și noi, cu păcatele noastre, facem umbră pământului...

MEȘANIN: Să trăiți mult, om bun, nu vă bateți joc de oameni, fiecare cuvânt e o binecuvântare! Altfel, ca să vezi, bătrânul Morozov, parcă nici el nu era un om mărunt, dar s-a dus... Dumnezeu să-l ierte!

ANKUDIM (*speriat*): Ce-ți veni?

MEȘANIN: Toate sunt din voința lui Dumnezeu! Se aude că fiul lui Morozov, Filika, a început să bea, chefuește...

ANKUDIM: Am auzit și eu!

MEȘANIN: Mi-a murit tatăl, zice, și-am să beau toți banii, dar cu Ankudim Trofimovici nu fac afaceri. Cică i-au rămas de la tată-su 400 de ruble în afacerea cu dumneavoastră...

ANKUDIM: Și?

MEȘANIN: Mi-e milă de Filika... O să bea toți banii, și apoi – mercenar, soldat deci, se va prăpădi, mai mult ca sigur!

ANKUDIM (*după o pauză grea; parcă privind în zare*): Fii atent! Babele cară apă tocmai de la râu să-și ude grădina... Sărăcimea e cum e! Ruptă-n fund!

MEȘANIN (*ușor nedumerit*): Adevăr vorbiți, Ankudim Trofimovici, săraci, proști și mulți...

ANKUDIM: Mi-e milă de babe! Se agită, se agită, iar la iarnă n-au ce pune-n gură!

MEȘANIN: Orice cuvânt de-al dumneavoastră e aur curat!

ANKUDIM: Roag-o pe nevastă-ta să treacă pe la mine cu plăcinte; să coacă, plătesc...

MEȘANIN: Să trăiți mult, taică, Ankudim Trofimovici!

ANKUDIM: Iar dacă îl vezi pe Filika Morozov, te rog să-i transmiți să treacă pe la mine...

MEȘANIN (*rămânând singur*): Uite la el, țațoș ca un gânsac, și ce mare lucru are? O șubă de vulpe, un amanet mai mare ca al nostru, trei oameni lucrează acolo, prisacă, vite și comerț... Și nici astea nu-s puține... Of, viață-viață!

Lumina cade pe Șîșkov și Cekundin.

CEKUNDIN: Ei și?

ȘÎȘKOV: Ce, (*imitându-l*) ei și?

CEKUNDIN: I-a dus, soția ăluia, plăcinte?

ȘÎȘKOV: Ai răbdare cu plăcintele.

CEKUNDIN (*împăciuitor*): Hai-hai! Aș putea să nu te mai ascult.

Lumina cade pe un spațiu care ar putea fi casa unui negustor prosper.

FILIKA: Hai, împarte, împarte; dă-mi toate cele 400 de ruble! Nu-ți sunt angajat. Nu vreau să negociem și gata!

ANKUDIM (*treptat, sfâtos*): Ești un om pierdut, Filika!

FILIKA (*explodând*): Pierdut sau nu, dar cu tine, barbă sură, înveți să mănânci laptele cu scobitoarea. Vrei să faci economie de doi bani, aduni toate fleacurile – poate-s bune pentru ciorbă. Scurp eu pe toate astea. Aduni – aduni, și nu cumperi nici un rahat. Eu însă – am caracter!

ANKUDIM (*explodând la rândul său*): Un rahat ai, nu caracter! N-ai nici un Dumnezeu!

FILIKA: Tata a murit? Bani sunt ai mei! Îi beau!

ANKUDIM: Și apoi? Ce va fi după?

FILIKA: Cum îi beau, mă duc mercenar, voi fi soldat!

ANKUDIM: Și? E bună soarta de soldat?!

FILIKA: Mă înrolez și peste 10 ani revin în calitate de feldmareșal!

ANKUDIM: Coate-goale ai să revii, nu feldmareșal! Că doar nu de bani, de tine mi-e milă! Vezi, împreună cu taică-tu am făcut comerț! Te știi de mic, îmi ești ca un fiu!

FILIKA: Nu vreau să fac afaceri cu tine! Și cu Akulina, cu fiică-ta, nu vreau să mă-nsor!

ANKUDIM (*dându-i banii*): 400 de ruble! Ia-i! Până la ultima copeikă!

FILIKA: Că doar nu-s ai tăi! (*începe să-i numere*) Eu am caracter! Iar pe Akulina ta nu o iau!

ANKUDIM: Dar de ce? De ce?

FILIKA (*oprindu-se din numărare*): Păi și așa m-am culcat cu ea!

ANKUDIM: Cum îți permiți să batjocorăști un tată cinstit și o fiică cinstită? Când te-ai culcat cu ea, șarpe, netrebnicele?

FILIKA: N-o iau... Și voi face în așa fel încât acum nimeni n-o va mai lua pe Akulina, nici Mikita Grigorievici n-o va lua acum, pentru că acum e necinstită!

ANKUDIM: O, tu...

FILIKA (*întrerupându-l*): Suntem împreună încă din toamnă. Acum însă n-aș fi de acord nici pentru 100 de raci.

ANKUDIM: A?

FILIKA: Uite, de probă, dă-mi acum 100 de raci – nu-s de acord.

ANKUDIM (*scuturându-se*): A?

FILIKA: Ce e? N-ai raci? (*pauză*) Asta e!

Filika își umple buzunarele cu banii și pleacă.

ANKUDIM: În vremurile de demult, pe timpul preacinstiților patriarhi, aș fi ars-o pe rug, astăzi însă e totul praf și cenușă! (*după o pauză, strigând*) O șterg de pe fața pământului! (*pleacă*)

Se luminează o stradă.

FILIKA (*cântă*): Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Mâncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.

ȘIȘKOV (*lui Filika*): Frumos cânti! De suflet!

FILIKA: Uite, și tu ți-ai îngropat recent tatăl, dar – ești treaz?!

ȘIȘKOV: Dă-mi să beau!

FILIKA: Cunoaștem; uneori de foame cu săptămânile mănânci doar urzici! Iar maică-ta, deși coace plăcinte pentru Ankudim, tot moare de foame!

ȘIȘKOV: E viața grea! Dă-mi să beau!

FILIKA: Da chiar?

ȘIȘKOV: Deci, dai de băut?

FILIKA: Și zici că viața e grea?

ȘIȘKOV: Păi, am avut un teren dincolo de pădure, semănam grâu, dar după moartea lui tata s-a ales praful de toate, de aia, frate, și eu chefuiesc...

FILIKA: Așa! Ai luat bani cu bătaie de la mă-ta?

ȘIȘKOV: Când am avut ce lua...

FILIKA: Nu e bine, dacă e cu bătaie! Mare păcat!

ȘIȘKOV: Deci, dai de băut?

FILIKA: Casă aveți, chiar de-i putrezită, da-i a voastră, deși înăuntru sunt pereți goi, că poți fugări iepuri! Mă-ta se vaită într-una, iar ție nici că-ți pasă!

ȘIȘKOV: Ce să-mi pese... Aș bea ceva!

FILIKA: Of, orfane! Să-mi cânti la chitară și să-mi dansezi, iar eu mă voi întinde și am să arunc cu bani în tine, pentru că, vezi tu, deși-s orfan și eu, dar sunt cel mai bogat om din lume!

Aruncă în Șișkov un ban de aramă.

FILIKA: Am să joc și am să chefuiesc până va geme pământul! Tot orașul va vui! Am să-mi adun tovarăși, de dimineață până seara voi fi beat! Am să mă plimb cu trăsura cea mai arătoasă și am să cânt! Trei luni am să chefuiesc, banii am să-i cheltuiesc, iar când îi termin pe toți – vând casa părintească! Și când le topesc pe toate – fie mercenar voi fi, fie cerșetor! Iar fetele, toate ne vor iubi, ceva de speriat! (*lui Șișkov*) Cântă, orfane, iar eu am să-ți țin isonu-u-ul...

Mai aruncă în Șișkov un ban de aramă.

Filika și cu Șișkov cântă sălbatic, cu chef, dar frumos, și ies. Apare mama lui Șișkov, o bătrână adusă de spate; apropiindu-se de patul fiului, începe să-l certe.

MAMA: Rușine! Rușine! Rușine! Rușine! Rușine!

ȘIȘKOV (*ca pentru sine*): S-a pornit!

MAMA: Rușine! Rușine! Rușine! Rușine!

ȘIȘKOV (*ca pentru sine, dar mai tare*): S-a pornit!

MAMA: Rușine! Rușine! Rușine!

ȘIȘKOV (*amenințător*): S-a pornit!

MAMA (*încăpățânată, scâncind*): Rușine! Nesimțire! Nenorocire! În casă – poți fugări iepuri, iar el – una și bună! Bețiv! Bețiv! Bețiv! Bețiv!

ȘIȘKOV (*înarmându-se cu răbdare, duios*): Păi, cine sunt eu?

MAMA: Bețivul ordinar al ăluia ești!

ȘIȘKOV (*fără să-și piardă răbdarea*): Nu-u-u, tovarăș îi sunt! El cum e?

MAMA: Cum?

ȘIȘKOV: Așa chefuiește el, că geme pământul! (*înduioșat*) Așa chefuiește el, că vuitește orașul! De dimineață până seara e beat, umblă cu trăsura! Și uite-așa-a-a-a îl iubesc fetele! (*plânge amar*) Îl iubesc fetele-e-e-e!

MAMA (*izbucnind în plâns, își mângâie fiul pe cap, dându-i din când în când palme peste ceafă*): Rușine! Rușine! Rușine! Nenorocitele! Bețiv ordinar! (*ajunge să-l cuprindă*) Beți-i-i-iv ordina-a-ar! (*plânge în hohote*).

Se aude un fluierat puternic.

FILIKA (*terminând de fluierat*): Fraților! Să mergem până la Akulina să-i ungem poarta cu dohot! Nu vreau să se mărite cu Mikita Grigorievici!

ȘIȘKOV (*din brațele mamei*): Să mergem! (*își șterge lacrimile*).

FILIKA (*din stradă*): Să mergem! Asta e mai de preț ca aurul!

ȘIȘKOV (*încercând să se elibereze*): Vin, Filika, vin!

MAMA: Rușine! Nenorocitele! Nesimțitule!

ȘIȘKOV (*explicându-se, mamei*): Poarta! Dohot! E mai de preț ca aurul!

Se smulge din îmbrățișare și pleacă alături de Filika.

MAMA (*brusc având o intonație filosofică*): Rușine! Peste tot – rușine!... Ceva de speriat!

La târg.

MEȘANIN: Să trăiți, Ankudim Trofimovici, tătucă!

ANKUDIM: Să trăiești și tu!

MEȘANIN: Să trăiți mult, Ankudim Trofimovici! (vrea să plece).

ANKUDIM: Și ce mai faci?

MEȘANIN: Cu păcatele noastre! Facem umbră pământului! (o nouă tentativă de a se îndepărta).

ANKUDIM: Dar de ce nu mai trece nevastă-ta pe la mine cu plăcinte? Nu mai coace?

MEȘANIN: Da, de Sfântul ... s-a dus...

ANKUDIM: Vai, Doamne! Iartă-mă, n-am știut! Dumnezeu s-o ierte! (își face cruce).

MEȘANIN (făcându-și cruce și el): Păi, Ankudim Trofimovici, se cheamă că eu sunt acum văduv, dar pe Akulina dumneavoastră, nu vă supărați, n-o iau de nevastă! (observând apariția lui Mikita Grigorievici, vorbește tare ca acesta să nu aibă șansa de a trece neobservat) Ia uite-l pe Mikita Grigorievici... Să trăiți mult, Mikita Grigorievici!

Meșanin trece în cealaltă parte a scenei.

MIKITA (lui Ankudim): Tu, Ankudim Trofimovici, ești bătrân, asemeni mie... Și eu sunt negustor, vezi, port ochelari... (pentru a fi mai convingător îi arată ochelarii; celălalt îi privește) Să mă însor, Ankudim Trofimovici, ar fi nerentabil pentru mine...

ANKUDIM (rupându-și cu greu privirea de la contemplarea ochelarilor lui Mikita): Dar până acum de ce ai umblat în pețit...

MIKITA: Păi, asta a fost până acum... (pune ochelarii în buzunar) Și-apoi nu vreau să mă-nsor la bătrânețe... (dă din mână ca pentru a se scuza și pleacă).

ANKUDIM (singur): În vremurile de demult, pe timpul preacinstiților patriarhi, aș fi ars-o pe rug, astăzi însă... (dă și el din mână și pleacă).

Pe scenă apare Akulina cărând găleți cu apă.

MEȘANIN: Bună ziua, Akulina Kudimovna! Bună ziua, frumoaso!

Akulina traversează scena în tăcere, ignorându-l pe Meșanin.

MEȘANIN (Akulinei, aruncând priviri în jur): E cam departe până acasă! (nervos ca să nu-l observe cineva că vorbește cu Akulina) Aș putea să vă ajut...

Akulina îl ignoră, trecând pe lângă el.

MEȘANIN: Vezi, poarta e plină de dohot, iar ea e mândră! Intră Șîșkov, băut, aproape izbindu-se de Akulina, care se oprește involuntar.

ȘÎȘKOV (închinându-se ironic): Bună ziua, Akulina Kudimovna! Sclavul dumneavoastră! (cântând) Mergi frumos, Pășind pe jos, Zi-mi cinstit, Cin-ți-e iubit!

Akulina își ridică ochii la Șîșkov, îl privește lung, apoi merge spre casă fără a-l pierde din ochi pe Șîșkov; această privire a ei este observată de inopinata Maria Stepanovna, mama Akulinei, pe care Șîșkov n-o vede, fiind concentrat la privirea Akulinei.

MARIA STEPANOVNA (Akulinei): De ce-și rânjești dinții, nerușinato!

Akulina grăbește pașii, dar continuă să-l privească pe Șîșkov.

MARIA STEPANOVNA: Las-că vezi tu! Vii tu acasă, o oră întreagă am să te bat!

Akulina își rupe privirea de la Șîșkov și pleacă.

MARIA STEPANOVNA: Iată, va veni acasă, o oră întreagă am s-o bat! (cu mândrie) Pentru că acum nu-mi mai este fiică! (săltând, pleacă după fiică-sa)

ȘÎȘKOV (abia acum nu mai privește în direcția Akulinei):

Uite ce a mai slăbit!

Apare Filika în compania unor tineri beți.

FILIKA (strigă): Bună fată-i Akulina, tovarășă pentru beție! (cântă) Mergi frumos, Pășind pe jos, Zi-mi cinstit, Cin-ți-e iubit!

Se aud urlete cumplite de femeie; peste un timp Akulina traversează în fugă scena; e urmărită de mama ei cu biciul în mână și urmate de o droaie de copii. Tinerii din compania lui Filika le urmăresc chiuind și râzând zgomotos.

MARIA STEPANOVNA: O omor! Nu-mi mai este fiică! O omor!

FILIKA (acoperind fluierăturile și gălăgia): Iată deci! Le-am dat peste nas, mă vor pomeni mult! (se apropie de Șîșkov, care se întoarce brusc. Filika aruncă în el cu un ban de aramă).

ȘÎȘKOV (cântă tare, clar): Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Mâncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.

În casa lui Șîșkov.

MAMA LUI ȘÎȘKOV (intră, lui Șîșkov): De ce stai tolănit, bețiv ordinar? În casă poți fugări iepuri!

ȘÎȘKOV (intră și se pune pe jos): S-a pornit!

MAMA: Bețivule! Haimana! Derbedeule!

ȘÎȘKOV: S-a pornit, nu mă lasă!

MAMA: Însoară-te!

ȘÎȘKOV: Cu cine?

MAMA: Iată, cu Akulina!

ȘÎȘKOV: A?

MAMA: Acum vor fi fericiți să ți-o dea și ție!

ȘÎȘKOV (ridicându-se): Dar e de batjocură acum pentru toată lumea!

MAMA: Prostule! Toate sunt nevăzute în fața altarului!

ȘÎȘKOV: Nu!

MAMA: E mai bine pentru tine dacă e de batjocură!

ȘÎȘKOV: De ce?

MAMA: Prostane! E mai bine când soția e vinovată în fața ta pentru tot restul vieții!

ȘÎȘKOV: Nu!

MAMA: Am vorbit deja cu ei! Cu Maria Stepanovna!

ȘÎȘKOV: Și?

MAMA: Sunt foarte grijulii acum cu noi! Cu banii primiți de la ei ne-am descurca...

ȘÎȘKOV: Nu!

MAMA: Prost! Prost! Prost!

ȘÎȘKOV: Dar cât ne dau?

MAMA: Doar bani – vom cere 300 de ruble!

ȘÎȘKOV: 20 de galbeni în buzunarul meu și atunci mă însor! Din stradă se aude chemarea lui Filika.

FILIKA (terminând să fluiera, începe să cânte): Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Mâncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.

ȘÎȘKOV (tace)

FILIKA (din stradă): Fraților, să mergem să-i ungem Akulinei poarta cu dohot!

MAMA (prin geam lui Filika): Nu te-ai săturat, bețivule!

FILIKA: Și ce dacă? N-avem nimic de făcut!... (pleacă)

MAMA (lui Șîșkov): De dimineața până seara ai băut și te-ai plimbat cu trăsura! Așa ai băut toți banii! Prostane!

ȘÎȘKOV: Așa a chefuit că a gemut pământul! (sensibilizat) Așa a chefuit că vuia orașul!

MAMA (întrerupându-l): A chefuit, acum tu ai să chefuești! Și fetele te vor iubi, ceva de speriat!

La târg.
MIKITA GRIGORIEVICI (*pentru sine*): Cu o tinerică e mai bine, desigur, dacă e vinovată în fața ta...
MEȘANIN (*apropiindu-se de Mikita*): De cine ne este nouă milă, Mikita Grigorievici?
MIKITA: De muieri, zic, mi-e milă..
MEȘANIN: De ce să-ți fie milă?
MIKITA: Uite și tu de unde cară apa să-și ude prin grădină.
MEȘANIN: Vara, nu acum, Mikita Grigorievici.
MIKITA: Și ce dacă vara? Nici vara nu e departe!
MEȘANIN: Să trăiți mult, Mikita Grigorievici! (*trece în cealaltă parte a scenei unde l-a zărit pe Șișkov mergând nesigur*) Bună ziua, Ivan Ignatievici!
ȘIȘKOV: Uite-te la el! Până acum îmi spunea doar Vania..
MEȘANIN: Păi asta a fost până acum!
ȘIȘKOV: Măi, moșule, recent ți-ai înmormântat soția – și ești treaz?!
MEȘANIN: Dă-mi să beau, Ivan Ignatievici!
ȘIȘKOV: Cunoaștem; de foame uneori mănânci cu săptămânile doar urzici! Iar nevastă-ta, Dumnezeu s-o ierte, deși cocea plăcinte pentru Ankudim, tot murea de foame!
MEȘANIN: De, ce să-i faci, viața-i grea... Dai de băut?
ȘIȘKOV: Da, chiar?
MEȘANIN: Deci, dai de băut?
ȘIȘKOV: Și zici că viața e grea?
MEȘANIN: Cât timp nevastă-mea cocea plăcinte, mai era cât de cât, acum însă e rău de tot..
ȘIȘKOV: Așa! Ai luat bani cu bătaie de la nevastă-ta?
MEȘANIN: Păi, când am avut ce lua..
ȘIȘKOV: Nu e bine, dacă e cu bătaie! Mare păcat!
MEȘANIN: Deci, dai de băut?
ȘIȘKOV: Deși ești văduv, cântă-mi la chitară și dansează, iar eu mă voi întinde și am să arunc cu bani în tine, pentru că, vezi tu, sunt cel mai bogat om din lume!
Aruncă în Meșanin un ban de aramă.
ȘIȘKOV: Am să joc și chefuiesc, și-am să fiu beat până la nuntă!
Mai aruncă în Meșanin un ban de aramă.
ȘIȘKOV: Cântă, văduvule, cântă, vei fi tovarășul meu, iar eu am să-ți țin iso-o-onul.
MEȘANIN (*cântă*): Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Măncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.
Meșanin tace brusc, deoarece l-a observat în spatele lui Șișkov pe Filika apropiindu-se lent.
ȘIȘKOV (*neobservându-l pe Filika*): De ce ai tăcut, pui de viperă? Cântă!
Filika se oprește în spatele lui Șișkov.
MEȘANIN: Ia mai mergeți dracului! (*o zbughește din locul unei eventuale confruntări*).
Șișkov a simțit în sfârșit respirația lui Filika în ceafă și se întoarce brusc cu fața.
FILIKA: Ție, soțul Akulinei, am să-ți rup coastele, iar cu nevastă-ta, dacă vreau, am să mă culc noapte de noapte!
ȘIȘKOV: Minți, pui de cățea!
Câțiva pumni în abdomenul lui Șișkov decid soarta luptei în favoarea lui Filika Morozov, care pleacă. Spre rănitul Șișkov de jos se apropie Meșanin și Mikita Grigorievici.
MIKITA GRIGORIEVICI: Cum să-ți dea ei ție fata?
ȘIȘKOV (*de jos, ținându-se de burtă*): Păi de ce nu? Noi nu suntem necinstiți!
MIKITA: Dacă ții la onoare, nu te însura... (*încearcă să-l ridice în picioare*) Oof, coate-goale!

ȘIȘKOV: Părintele meu s-a ruinat spre sfârșit din cauza incendiului, altfel am trăit mai îndestulător..
MEȘANIN: Nu ți-e teamă să te-nsori, Ivan Ignatievici?
ȘIȘKOV (*pe care au reușit să-l ridice în picioare*): Nici nu mă însor până când nu mi se vor mai da 50 de galbeni..
MIKITA: Ankudim Trofimovici, Ankudim Trofimovici! (*pleacă*).
ȘIȘKOV: Încotro pleacă?
MEȘANIN: Să povestească despre nesimțirea ta.
ȘIȘKOV (*lui Meșanin*): Ticălosul!
MEȘANIN: Dar cine contestă ceva? (*cântă*) Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Măncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.
Șișkov tace, nu cântă. Apare Ankudim, căruia îi povestește ceva surescitat Mikita.
ANKUDIM (*lui Mikita*): Stai! O iei pe Akulina?
MIKITA: Sunt om bătrân, vezi, port ochelari... (*se bagă în buzunar după ochelari*).
ANKUDIM: Ia-ți, pentru numele lui Dumnezeu, ochelarii și lasă-mă cu ginerică..
MIKITA: Dar ce, ochelarii? Ochelarii sunt buni... (*își pune ochelarii pe nas și pleacă*)
MEȘANIN: Să trăiți mult, Ankudim Trofimovici!
ANKUDIM: Și tu, pleacă!
Meșanin traversează scena.
ANKUDIM: Încă 50 de galbeni, zici?
ȘIȘKOV: Da, încă 50, altfel – nu mă-nsor!
ANKUDIM: Coate-goale! Bețivule! Ticălosule!
ȘIȘKOV: Iar voi – aveți poarta dată cu dohot!
ANKUDIM: De ce, mizerabilule, îți faci curaj cu noi? Demonstrează că e necinstită, nu-ți lăsa gura slobodă. Ori una, ori alta, n-o lua pe Akulina dacă ții la onoare... Iar banii pe care i-ai luat, dă-i înapoi!
Nemai-așteptând răspunsul lui Șișkov, Ankudim pleacă.
MEȘANIN (*lui Șișkov*): Ei, cum?
ȘIȘKOV: Ce, cum?
MEȘANIN: Mai cântăm?
ȘIȘKOV: Până la nuntă vom cânta! (*se așează pe jos*) Cântă, pui de viperă, cântă!
Lumina cade pe proaspăt căsătorii Șișkov și Akulina.
MIKITA (*după clipe de meditație*): S-au cununat! Deși nu e corect, e trainic! Treaba s-a făcut!
ANKUDIM: În vremurile de demult, pe timpul preacinstiților patriarhi, eu aș, ah... (*bea vodcă*) Dar acum... (*gândind*) ah (*mai bea niște vodcă*) Treaba s-a făcut! (*lui Șișkov și Akulinei*) Mergeți la culcare!
MIKITA (*lui Șișkov*): Dar ce ai în buzunar?
ȘIȘKOV: A, ăsta... un bici! (*scoate biciul din buzunar*) Cum numai m-am trezit în fața altarului, am și făcut rost de el. Acum am să mă impun, să știe cum e să te măriți prin minciună!
MIKITA (*aproband*): Bună treabă! (*lui Ankudim*) Prin urmare, să simți și de acum înainte..
ANKUDIM (*lui Mikita*): Tu, uncheșule, bea și taci!
MIKITA (*lui Șișkov*): Să-ți torn și ție?
ȘIȘKOV: Aha! Toarnă!
Mikita îi toarnă lui Șișkov un pahar de vodcă, acesta îl ia, mulțumește și bea.
ȘIȘKOV (*încercând biciul în palmă*): Va ști acum toată lumea că nu m-am însurat de prost! Să mergem, Akulina Kudimovna! Lasă-i pe ăștia să bea, iar noi, cum se și cuvine, după altar – în pat!

MARIA STEPANOVNA (*bocește*): Akulina! Fata mea! Stă palidă! De ce stai? Mergi! Pic de sânge în obraji nu are! Megi, dragă, mergi!
Akulina și Șîșkov ies.

ANKUDIM (*soției*): Nu boci!

MARIA STEPANOVNA: Păi cum să nu bocesc?!

ANKUDIM (*sever*): Vezi că nu va fi bătută prima dată!

MARIA STEPANOVNA (*în hohote de plâns*): Scumpa mea fetiță!

MAMA LUI ȘÎȘKOV (*lui Maria Stepanovna*): Păi, n-o va bate mult, doar puțin, pentru disciplină... O bate un pic și gata!
Mama lui Șîșkov, înghițindu-și lacrimile, o îmbrățișează pe cuscă; aia bocește, dar se pupă.

MIKITA (*după ce bea un pahar cu vodcă*): Bineînțeles că dacă n-o bați, nu-i bună! Iarăși, reiese că nu ești decât un prost. Eu, odată, mi-am prins nevasta cu amantul. Am chemat-o în grajd; am pus hăturile în două. Cui, zic, te dăruiești? Cui te dăruiești? Păi, am bătut-o, am bătut-o, cu hăturile, bătut, bătut, o oră și jumătate am bătut-o, iar ea: „Picioarele, striga, am să ți le spăl, iar apoi am să beau apa”. O țineți minte cu toții, Avdotia o chema (*șterge o lacrimă beată*).

MEȘANIN: Nici să bați prea mult nu e bine! Pedepsește-o, învață-o minte, dar și alin-o. (*lăcrimând și el*) De aia ți-e nevastă!

MAMA LUI ȘÎȘKOV (*eliberându-se din îmbrățișarea Mariei Stepanovna*): Beți, oaspeți scumpi, beți! Ce rost are să boci! Treaba s-a făcut!

ANKUDIM (*lui Mikita*): Bea, Mikita! (*lui Meșanin*) Și tu, bea!

MEȘANIN (*bea*): Nici să bei mult nu e bine: mâini-picioare amortește, limba-n gură se-ncâlcește!

MIKITA: Despre ce e vorba?

MEȘANIN: Ah, să trăiți mult, oameni buni! (*bea din nou*).
Brusc apare Șîșkov.

ȘÎȘKOV (*tare*): Dacă-l prind acum pe Filika Morozov – nu mai are viață-n lume!

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Ce s-a-ntâmpat?

ȘÎȘKOV: Am scos imediat biciul și l-am așezat lângă pat, iar ea, fraților, mi-a ieșit în față absolut nevinovată!

MEȘANIN (*scăpând castravetele din care mușca*): Nu mai spune!

ȘÎȘKOV: Absolut neprihănită! Curată, dintr-o casă curată! (*strigă în direcția camerei unde a lăsat-o pe Akulina*) Akulina Kudimovna, maică! Iartă-mă, că am fost un prost, că te-am crezut altfel decât ești! Iartă-mă, că ticălos am fost! Mă închin în fața ta! (*se smulge din îmbrățișarea mamei sale și fuge în camera soției*).

MIKITA: A? Ce? Ce s-a-ntâmpat?

MARIA STEPANOVNA (*urlând sălbatic*): De ce, după toate astea, a suferit un asemenea chin?

MIKITA: Ce s-a-ntâmpat?

MEȘANIN (*explică precum unui surdomut*): Cinstită! Din casă cinstită!

MIKITA: Nu se poate!

ANKUDIM: Nu ne-a trecut prin cap, că dacă știam, draga noastră fetiță, alt bărbat îți găseam!

MARIA STEPANOVNA: De ce Filika Morozov a dezonorat-o în fața lumii? (*fuge în camera fetei*).

ANKUDIM: Fata noastră preaiubită! (*fuge și el în camera fetei*).

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Monstrul! Bestia! Amenința cu biciul! (*fuge în camera băiatului*).

MIKITA: Toți au fugit, dar ce se întâmplă acolo? Interesant! Dar mi-e rușine să merg acolo...

MEȘANIN (*trăgând cu ochiul în camera tinerilor însurăței*): Bătrânii nu mai știu cui să se roage...

MIKITA: Dar Șîșkov? (*încearcă și el să arunce o privire în odaie*). Nu văd cu ochelarii ăștia!

MEȘANIN: Stă în genunchi în fața patului!

MIKITA: Iar ea, ea ce face?

MEȘANIN: Ea stă în pat și îl privește... I-a pus mâinile pe umeri...

MIKITA: Și atât?

MEȘANIN: Râde, dar îi curg lacrimi; plânge și râde... Ochii sunt mari!

MIKITA: Se pare că e o adevărată frumusețe! (*plânge*).

MEȘANIN: Da! Frumoasă, dar nu pentru noi!

MIKITA: La ce te referi?

MEȘANIN: Bea, văduvule, bea!

MIKITA: Dar tu nu tot văduv ești?

MEȘANIN: Văduv!

MIKITA: Iată, bea și tu!

MEȘANIN: Iată, că beau!

MIKITA: Nu-u-u, nu bei!

MEȘANIN: Nu beau?!

MIKITA: Tragi cu ochiul și rânjești!

MEȘANIN: Dar tu nu tragi cu ochiul?

MIKITA: Eu – nu! Eu am – ochelari! Toți știu, de la cinci pași – nu văd nimic!
Din odaia tinerilor însurăței revin Maria Stepanovna și Ankudim, mai târziu și Mama lui Șîșkov.

ANKUDIM: Of, dacă știam, alt bărbat îi găseam Akulinei!

MIKITA: Treaba e făcută, Ankudim Trofimovici! Treaba e făcută!

ANKUDIM: Mikita Grigorievici, ai ochelarii murdari de un fel de mizerie; cred că nu vezi nimic!

MIKITA: Ce mizerie? Mizeria se poate curăța.

MARIA STEPANOVNA: Ce tot mizerie și mizerie! Nu e nici o mizerie! E curată fata mea!

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Dar Ivan cu ce-i mai rău? În prima duminică, vor ieși amândoi până la biserică, am să-i găsesc frumos, veți vedea... Caftan de stofă fină, căciula de blană, pantaloni cu pliuri...

MARIA STEPANOVNA (*o întrerupe*): Iar ea – o nouă șubă de iepure, batic de mătase...

MAMA LUI ȘÎȘKOV (*o întrerupe*): Adică, se vor merita reciproc!

MARIA STEPANOVNA: Iar lumea se va minuna!

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Și Vanea, de unul singur, și Akulina... Amândoi vor fi frumoși!

MARIA STEPANOVNA: Deși nu-i bine să-i lauzi în fața altora, nici să le reproșezi nu ai ce!

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Așadar, vă rog să beți, stimați oaspeți! Să bem în sănătatea tinerilor!

MEȘANIN (*tare*): În sănătatea tinerilor! (*bea*)

MIKITA: Ah, sănătatea tinerilor! (*bea și el*)

ANKUDIM: Pentru fiica nevinovată, în zadar batjocorită! (*bea*)

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Și pentru feciorul meu cel generos! Beți și mâncați! Vă rugăm din suflet! Ajunge mâncare pentru toți, că doar n-am copt atâtea degeaba!
La târg.

FATA1: Fetelor, scumpelor, ce știți?

FATA2 (*încercând s-o anticipeze pe prima*): Reiese că Akulina e cinstită!

FATA1: Corect, cinstită!

FATA2: Uite-s, vin!
 FATA3: Vin la biserica!
 FATA1: Vezi ce țănoș pășește Vanea!
 FATA3: Și are căciulă nouă!
 FATA2: Din banii lui Ankudim e cumpărată...
 FATA3: Căciulă de blană, frumoasă! Iar pantalonii?
 FATA1: Cu pliuri.
 FATA2: Tot din banii lui Ankudim îs cumpărați!
 FATA3: Și caftanul?
 FATA2: Da, și caftanul!
 FATA3: Frumos!
 FATA1: Din stofă fină!
 FATA2: De asta pășește atât de țănoș.
 FATA1: E mulțumit că Akulina lui e nevinovată!
 FATA3: Și Akulina, la fel, nu e de ici de colea...
 FATA2: Șubă de iepure, se vede că e nouă!
 FATA3: Batic de mătase...
 FATA1: Dar tot nu zâmbește...
 FATA2: Dar de ce să zâmbească? S-a spus clar: cinstită, nu zâmbitoare...
 FATA3: Păi dacă e cinstită, de ce să fie tristă?
 FATA1: Mergi tu și trăiește cu unul atât de fudul...
 FATA3: Da, unul ca ăsta nu-i de aruncat!
 FATA1: Și nici o fată de asta nu-i de aruncat!
 FATA3: A doua zi după nuntă alerga prin târg și striga: „Vino-ncoace, Filika, să te omor!”
 FATA2: L-au prins tocmai pe la Vlasovi și l-au adus cu forța acasă, iar el și acasă făcea scandal; dă-i-l pe Filika... Era beat...
 FATA3: Păi cum să nu fii beat a doua zi după nuntă?!
 FATA1: Ah, beat-nebeat, Filika n-o să-i dea pace!
 FATA3: Nici ei n-o să-i dea!
 FATA2: Amândoi vor suferi! Atenție, fetelor, vine Filika! Vai, ce-o să fie?
Fetele ies în avanscenă privind în sală; comentează evenimente ce se desfășoară în fața lor.
 FATA3: Iată, Vanea îl face pe Filika ticălos!
 FATA1: Și pe Akulina o trimite acasă...
 FATA2: Iar ea pleacă, să vezi, foarte calmă...
 FATA3: Liniște, Filika vorbește!
 FATA1: Ce spune?
 FATA3: N-auzi?
 FATA1: Nu!
 FATA3: Pentru că vorbești!
 FATA1: Nu eu, tu vorbești!
 FATA2: Hei, liniște, amândouă! Zice: „Vinde-ți nevasta – vei umbla beat! La noi, zice, soldatul Iașa de aia s-a și însurat, nu s-a culcat cu nevastă-sa, trei ani a fost beat!”
 FATA3: Și Vanea ce-i răspunde?
 FATA2: Iar îl face ticălos.
 FATA1: Și Filika nu sare la bătaie?
 FATA2: Dar Vanea nu sare la bătaie?
 FATA3: Păi ce fac ăștia?
 FATA2: Liniște, lăsați-mă să ascult... (*trage cu urechea*) Tu, îi zice Filika lui Vanea, ești un prost...
 FATA1 și FATA3 (*împreună*): Așa i-a spus?
 FATA2 (*dă din cap a confirmare*): Prost, zice!
 FATA1: Iar Vanea nu-i răspunde?
 FATA2: Nu vezi că tace?! A muțit ca un pește!
 FATA3: De ce tace?
 FATA2: Pentru că celălalt continuă!
 FATA1 și FATA3 (*împreună*): Continuă să vorbească?
 FATA2: Da! Zice: „Te-au însurat când nu erai treaz, ce știai atunci?”

FATA1 și FATA3: Și Vanea ce răspunde?
 FATA2: Ați orbit? Nu vedeți cum Vanea a luat-o spre casă?
 FATA1 și FATA3: Cum să nu vedem, vedem!
 FATA2: Uite cum se grăbește la Akulina...
 FATA1 și FATA3: Iar Filika, ce face?
 FATA2: E mulțumit, stă, zâmbește și e atât de fericit că-i vine îndată a cânta!
 FATA1 și FATA3 (*adânc*): Păi dacă l-au însurat pe Vanea când nu era treaz, ce mai pricepea atunci?!
 FATA2 (*la fel de adânc*): Aia e!
Pe scenă apare Filika, cântând cu adevărat.
 FILIKA: Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Mâncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.
 FATA1, FATA2, FATA3 (*împreună*): Ce frumos cânti, Filea!
În casa lui Șișkov.
 ȘIȘKOV (*strigă*): M-ași însurat când nu eram treaz!
 MAMA LUI ȘIȘKOV: Nenorocitul! Netrebnicul! (*brusc începe să plângă*) Vania, Vania?! Destul să spui prostii... Că doar e o prostie, Vania, curată prostie!
 ȘIȘKOV: Tu, mamă, ai urechile umplute cu aur. Cheam-o pe Akulina!
Apare Akulina.
 AKULINA (*tace*).
 ȘIȘKOV: Taci?
 AKULINA (*tace în continuare*).
 ȘIȘKOV: Îți privești soțul în ochi și taci?
 AKULINA (*nu scapă nici un cuvânt*).
 ȘIȘKOV: Am să dau în tine până nu mă voi ține eu în picioare!
 AKULINA (*tace*).
 ȘIȘKOV: Am să te bat până te las lată!
 AKULINA (*tace*).
 ȘIȘKOV: O-o-o! Ticăloaso! (*merge cu biciul spre ea*).
 AKULINA (*fără a se feri, cântă înfundat*): Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Mâncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.
 ȘIȘKOV: Nu cânta! Nu cânta, putoare!
 AKULINA (*continuă să cânte*): Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Mâncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.
 ȘIȘKOV: Deci așa! Te omor, ticăloaso! (*reia bătaia*).
 AKULINA (*nu mai cântă, ci geme, dar se mai înțelege textul și melodia*): Toată ziua sunt o jună, La gospodărie-s bună, Casa toată e curată, Mâncarea e preparată, Apă-n casă e adusă, Eu aștept cu masa pusă.
Șișkov, obosit și plângând cade pe jos, către el vine mama sa, lovindu-l cu pumnii peste spatele scuturat de hohote de plâns.
 MAMA LUI ȘIȘKOV: Ticălosule! Ticălosule! Pui de șopârlă!
 ȘIȘKOV (*bocind*): N-aveți voie să-mi spuneți nimic, pentru că am fost însurat cu minciună.
Strada.
 MEȘANIN (*lui Ankudim*): Să trăiți mult, Ankudim Trofimovici! Văd că ginerele matală, după întâlnirea cu Filika, iar s-a apucat de băut – de chefuit!
 ANKUDIM: În vremurile de demult, pe timpul preacinstiților patriarhi, l-aș fi ars pe rug!
 MEȘANIN: Iar acum, ce-i de făcut?
 ANKUDIM: Nu știe cu cine s-a pus; găsesc eu ac de cojocul lui! (*vrea să plece undeva*) Găsesc eu ac de cojocul lui!
 MEȘANIN: Păi cum să pui mâna pe el? Acum e oaspetele lui Filika!

ANKUDIM: Cum, la Filika? Păi ăla nu și-a băut deja toți banii?

MEȘANIN: De băut i-a băut, a cheltuit tot, dar acum e decis să meargă mercenar, după băiatul cel mare al lui Vlasov... Acolo și beau! Iată (*arată trei fete*) și fetele tot despre asta povestesc...

ANKUDIM: E o treabă de familie... Nu-u-u, la Vlasov nu merg...

MEȘANIN: Să trăiți mult, Ankudim Trofimovici!

Ankudim și Meșanin pleacă în direcții diferite. În partea opusă a străzii se aude râs de fete.

FATA2: Ba nu, mare plictiseală va fi după plecarea lui Filika în armată! Aseară îl trăgea pe bătrânul Vlasov de barbă prin curte... Eu, zicea, merg mercenar, după fiul vostru, deci, sunt binefăcătorul vostru, prin urmare, trebuie să mă respectați!

FATA1: Pentru unii plictiseală, pentru alții ușurare...

FATA2: A, nu, Akulina mai are mult de răbdat bătaile bărbatului...

FATA3: De ce mult? Că doar s-a spus clar, Filika merge în armată?!

FATA2: Pe la noi, stau câte jumătate de an departe de ochii lumii, iar banii îi primesc la sfârșit...

FATA3: Of, se prăpădește Akulina, se prăpădește în jumătate de an din bătaile bărbatului!

FATA1: Iar Vanea, cum se-mbată, îl face ticălos pe Filika, iar înainte de a bea: „Nu-l atingeți pe Filika Morozov, Filika Morozov e prietenul meu cel mai bun!”

FATA2 (*adânc*): Of, fetelor, scumpelor, treaba asta nu se va sfârși cu bine!

FATA1 și FATA3 (*tot adânc*): Aia e, nu se va sfârși!

Lângă casa lui Vlasov.

FILIKA (*lui Șîșkov*): Bine ați venit, vă rugăm să poftiți! (*se închină în glumă*).

ȘÎȘKOV (*se închină*): Vă mulțumesc! (*dă să intre pe poartă*).

FILIKA: Încotro te-nghesui?

ȘÎȘKOV: Păi nu m-ai invitat chiar tu?

FILIKA: Și de ce mergi pe poartă?

ȘÎȘKOV: Păi cum?

FILIKA: Nu vreau pe poartă, lasă-l pe moș Vlasov să se descurce acum cu datoriile!

MEȘANIN (*apropiindu-se*): Să trăiți mult! N-aveți nevoie de amici?

FILIKA: Dacă vei cânta și vei dansa, avem nevoie... Na, ține (*aruncă în Meșanin un ban de aramă, pe care acela îl prinde din zbor*).

ȘÎȘKOV: Ține și de la mine! (*aruncă și el un ban de aramă*).

FILIKA (*lui Șîșkov*): Ce faci, soțul Akulinei, risipești banii? (*lui Meșanin*) Dă-i bănuțul înapoi!

MEȘANIN: Păi nu am cerut eu, singur mi-a dat!

ȘÎȘKOV: Așa e; eu i-am dat și nu-l iau înapoi...

FILIKA (*lui Meșanin*): Dă-napoi! Tu ești vădov, el însă are familie, are mai multă nevoie! Consoarta lui e un suflet minunat, generoasă, nobilă, respectuoasă, bună-n toate, uite-așa e acum!

ȘÎȘKOV: Da, așa e acum! (*lui Meșanin*) Dă-napoi bănuțul!

MEȘANIN (*restituie*): Ține!

Șîșkov își ia banul înapoi, dar Filika îl lovește peste mână și banul cade.

ȘÎȘKOV (*lui Filika*): Ce ai?

FILIKA: Ai uitat, băiete, cum îi ungeai Akulinei poarta cu dohot? (*îl prinde pe Șîșkov de păr*).

ȘÎȘKOV (*aplecându-se și înghețând căci orice mișcare îi provoacă durere*): Ticălosule, Filika!

FILIKA: Dansează, soț al Akulinei, uite-așa am să te țin de plete, iar tu dansează, să mă distrezi!

ȘÎȘKOV (*își mișcă trupul în direcția imprimată de Filika*): Ticălosule, mizerabile, tu, Filika!

FILIKA: Am să vin la tine cu trăsura plină de amici și pe Akulina, pe nevastă-ta, de față cu tine am s-o bat cu biciul!

ȘÎȘKOV (*continuând tropăitul*): Minți, pui de cățea!

FILIKA: De față cu tine am s-o biciuiesc, cât îmi va dori suflul, am s-o biciuiesc...

Ciudatul dans mai continuă un timp, Meșanin culege de pe jos bănuțul scăpat de Șîșkov, îl ascunde în buzunar și părăsește locul faptei.

TREI FETE (*care au reușit să se apropie; vorbesc la un loc*):

Uitați, oameni buni, Filika îl ține pe Vanea ca pe un urs. Îl pune să danseze!

MIKITA (*aflat în trecere*): Nu văd, am ochelarii plini cu mizerie...

În casa lui Șîșkov.

MAMA LUI ȘÎȘKOV (*lui Maria Stepanovna*): Păcat, Maria Stepanovna, îmi pare rău! S-a apucat iar de vechile obiceiuri; uneori o bate de dimineață până seara: nu s-a sculat mai devreme, nu umblă repede. Dacă n-o bate, se plictisește, bestia!

MARIA STEPANOVNA (*plânge*): Dar ea? Ea, scumpa, ce face?

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Stă, tace, se uită pe geam și plânge...

MARIA STEPANOVNA: Iar dumneata?

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Și eu plâng, dar îl și cert: „Ticălosule, zic, bestie, așa îi zic!”

MARIA STEPANOVNA: Iar el?

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Se pare că și lui i se face milă de ea (*plânge*), dar o bate mai departe..

MARIA STEPANOVNA: Iar dumneata?

MAMA LUI ȘÎȘKOV (*bocește*): Îl cert, îl cert: „Ticălosule, zic, bestie, așa îi zic!”

MARIA STEPANOVNA: Iar el?

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Spune, pe voi – mie îmi spune – pe voi nu am chef să vă ascult! Ce vreau – aia fac, și cu mine și cu voi, pentru că, spune, nu mă mai pot controla!

MARIA STEPANOVNA: Iar dumneata?

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Îl cert, îl cert: Ticălosule, zic, bestie...

MARIA STEPANOVNA: Iar el?

MAMA LUI ȘÎȘKOV: Stă ziua-ntreagă în casă, nu-și scoate nasul afară (*scăzând vocea*) se teme, nu cumva Filika să-și respecte amenințarea, să vină și să-l umilească definitiv în fața lumii... (*plânge în hohote*).

MARIA STEPANOVNA (*ridică tonul ca Șîșkov din camera alăturată să o poată auzi*): Nu vă fie cu supărare, Ivan Ignatievici, dar avem și noi o rugămintă foarte mare. N-închinăm cu smerenie la picioarele dumitale, fii blând și iart-o! Oameni haini au vorbit-o de rău pe Akulina; știi și tu că era cinstită când ai luat-o... (*pauză*) De ce taci? (*mamei lui Șîșkov*) De ce tace?

MAMA LUI ȘÎȘKOV (*plânge*): Suferă! (*ștergându-și o lacrimă, apoi și nasul*) Sau poate doar me! Strada.

FATA2: Ieri Filika l-a pândit pe Ivan la poartă și i-a strigat – Tu, a strigat, ai nevastă-așa plăcută, Toți, striga, ar vrea s-o privească!

FATA1 și FATA3: Iar Vanea?

FATA2: Bineînțeles, - tu, Filika, - zice...

FATA1 și FATA3: Iar Filika?

FATA2: Râde și n-ai ce-i face...

FATA1: La Vlasovi – e un desfrâu total, în fiecare zi, după prânz, îl cară pe stăpân de barbă prin curte, nu mai conținește cu cheful...

FATA3 (*o întrerupe*): Cu Nastia, fata lui Vlasov, se culcă!

FATA1: În fiecare zi face baie, iar pentru abur toarnă vin...

FATA3 (*o întrerupe*): Dar până la baie îl duc femeile în brațe...

FATA2: Într-adevăr, și-a băut creierii! Ah, ce plictiseală va fi când îl vor lua în armată!

FATA1 și FATA3 (*împreună*): Vai, fetelor, scumpelor, ce plictiseală va fi!

Apare Meșanin.

MEȘANIN: L-au luat pe Filika Morozov în armată! Dă lumea năvală în stradă!

MIKITA: L-au luat pe Filika Morozov?!

FETELE (*împreună, competent*): Înseamnă că s-a trezit!

MEȘANIN: Îl duc într-o căruță, pe stradă, iar el se închină în toate părțile!

În scenă apare căruța cu Filika Morozov care se închină.

FILIKA: Adio, oameni buni! Voi reveni peste zece ani în calitate de feldmareșal sau general!

MIKITA: Coate-goale ai să revii! Te vor aduce ca pe un neghiob!

FETELE (*făcând cu batistele semne de adio*): Ar trebui să vă curățați ochelarii, Mikita Grigorievici!

MEȘANIN (*arată în partea opusă lui Filika*): Cine e acolo, Akulina?

FETELE (*împreună*): Chiar, ea e! A așteptat!

MAMA LUI ȘIȘKOV: Nu a așteptat, era prin curte!

FILIKA (*căruțașului*): Stai! Lipsesc o clipă – nu te teme, revin numaidecât! (*sare din căruță și se apropie de Akulina, care, întâmplător, s-a pomenit în mijlocul străzii, se apleacă în fața ei și zice tare*) Sufletul meu! Te-am iubit doi ani, iar acum m-au luat cu surle și trâmbițe în armată. Iartă-mă, copil curat al unui părinte curat, pentru că sunt un nemernic în fața ta! Vinovat sunt de toate! (*se mai închină o dată*).

AKULINA (*închinându-se și ea în fața lui Filika*): Și tu să mă ierți, draguțule, să știi că nu-ți port pică...

Căruțașul și câțiva tineri îl urcă pe Filika în căruță, Akulina ia găleata și pleacă în direcția opusă.

FILIKA (*plecând din scenă*): Adio, oameni buni! Adio! Mort-copt, dar un fel de general tot am să ajung eu!

Martorii pleacă de pe scenă urmând căruța.

ȘIȘKOV (*care a urmărit întreaga scenă dintr-o parte, se apropie de Akulina*): Ce i-ai spus, pui de cătea?

AKULINA (*punând cu calm găleata pe pământ*): Acum îl iubesc mai mult decât orice pe lume!

ȘIȘKOV (*încet*): Akulina! Acum am să te omor!

Akulina ridică găleata și pleacă lent spre casă.

MAMA LUI ȘIȘKOV (*și ea a stat într-o parte și nu a plecat după Filika; se apropie de fiul său pe la spate*): Hai, Vanea, acasă... Acum totul va fi bine... Totul va fi bine, Vanea!

ȘIȘKOV: Aș bea niște bere...

MAMA LUI ȘIȘKOV: Foarte bine, să bei...

ȘIȘKOV: Iar mâine, cum se face de ziuă, ar trebui să merg să văd terenul...

MAMA LUI ȘIȘKOV: Foarte bine! Așa e bine; vremea e de muncit, iar omul nostru, se pare, stă acolo degeaba de vreo trei zile...

Șișkov și mama lui pleacă agale spre casă.

În casă la Șișkov.

MAMA LUI ȘIȘKOV: Vanea, Vanea! Unde ești?

ȘIȘKOV (*intră*): E noapte, nu pot adormi... Am ieșit pe pris-pă să beau niște apă, și am întâmpinat zorile...

MAMA LUI ȘIȘKOV: Se luminează! Iar până la terenul nostru e cale de vreo 15 verste... Să nu întârzii...

ȘIȘKOV (*apropiindu-se de ușa celeilalte odăi*): Akulina, nu dormi! Pregătește-te de plecare...

MAMA LUI ȘIȘKOV: Ciudat ești astăzi, Vanea, tăcut, dar ciudat... Nu spui nimic...

ȘIȘKOV: Și ce-ai vrea, să cânt?

Intră Akulina gata de plecare.

ȘIȘKOV: A, ești gata deja?

AKULINA (*tace*).

ȘIȘKOV: Foarte bine, am înhamat caii la căruță...

MAMA LUI ȘIȘKOV: Să vă întoarceți pe lumină!

Căruța lângă o pădurice de brazi.

ȘIȘKOV (*către cai*): T-p-r-r-u! Stai! (*lui Akulina*) Taci? Și am parcurs deja trei verste!

AKULINA (*tace*).

ȘIȘKOV: M-am săturat! Roagă-te lui Dumnezeu!

AKULINA (*se ridică, stă înspăimântată în fața bărbatului dar tace*).

ȘIȘKOV: Cum ți-oi da cu briciul pe la gât, îți va veni sfârșitul...

AKULINA (*tace*).

ȘIȘKOV: Ai cosițe frumoase, groase! (*atinge părul nevestei*) Te-oi prinde de păr, îl voi răsuci pe braț, te strâng de la spate, te-oi apăsa cu genunchii, am să scot cuțitul, îți voi da capul pe spate și cu briciul pe la gât (*pauză*) Să nu taci, Akulină!

AKULINA (*se uită la Șișkov și tace*).

ȘIȘKOV: Să nu taci, Akulină! (*pauză*) Aku-li-i-i-na-a-a! (*strigă și concomitent îi răsucește părul pe braț, trece din spatele ei, scoate cuțitul și îi taie gâtul*) Aku-li-i-i-na-a-a! (*scăpând din suflet și ultima suflare a tipătului, afară de groază, Șișkov aruncă trupul soției, căruța, cuțitul și fuge în direcția orașului*).

În târg.

MEȘANIN: L-au găsit pe seară, în propria baie... O baie veche, neîngrijită... S-a ascuns sub tavan și stătea acolo în sângele propriei neveste... Ei, de acolo l-au luat...

FATA2: Iar Akulina, se pare, s-a ridicat după el și a luat-o spre casă...

FATA1 și FATA3 (*împreună*): Tăiată!

MIKITA: Cum a plecat? Înseamnă că nu o tăiașe până la capăt?

MEȘANIN: Da! Așa au și găsit-o la vreo sută de pași...

MIKITA: Uite-așa niște vene au unii. Cică, dacă n-o tai din prima, omul se mai zbate, și oricât sânge n-ar curge, tot nu moare!

FETELE: Păi, a murit! Of, curăță... Curăță ochelarii, Mikita Grigorievici!

MEȘANIN (*făcându-și cruce*): Dumnezeu s-o ierte pe Akulina!

MIKITA: Dacă n-o bați, sigur, nu e bine, dar... (*curăță ochelarii cu poala cămășii*) Eu, odată, mi-am prins nevasta cu amantul. Am chemat-o în grajd; am pus hăturile în două. Și-i zic...

MEȘANIN (*dă din mână a lehamite în direcția celui lalt, întrerupându-l*): Cunoaștem, Mikita Grigorievici, nu mai continua!

MIKITA: Cunoașteți?

FETELE: Cunoaștem! O chema Avdotia!

Cortina

Dramatizare de **Andro Enukidze**
 După **F.M. Dostoievski**
 Traducere de **Lucian Băleanu**

Irina Roxana GEORGESCU

Ceai verde cu două cuburi de gheață

**Piesă într-un act cu două personaje:
Francisca, Vladimir**

Lămuriri inițiale

Superficialitatea lumii moderne dă seama de o lume-surogat, artificială, dar sofisticată. Privirea este asaltată de reclame, mărci, sigle strălucitoare. Imaginile sînt descompuse și recompuse, după reguli inegale. Artă se sparge în fragmente de modernitate și antimodernitate. Chipul seducător este pe rînd, mască, fetiș, simbol. Renunțarea la complexe este sinonimă cu dezinhibarea. Vulgaritatea trupului iese din schemă. Seducția este strategică și graduală: nimic promiscuu sau înșelător. Chipul seduce, în aceeași măsură în care cuvîntul fascinează. La rîndul său, textul este seducător, prin limitele pe care le impune. Corpul foilor se supune regulilor de paginație, alternației de rînduri scrise și blancuri, scheme, desene, direcții de citire etc. Textul este autarhic și compozit. Nicăieri nu poate funcționa mai bine seducția textuală decît în artă. Cu toate acestea, seducția scapă unei interpretări exhaustive. Ceea ce e grilă de lectură într-un text, poate să ultragieze percepțiile în altul. Semnul seducător funcționează ca un acid: identificat, el arde pînă la consumarea totală. Starea care îl caracterizează este labilitatea, și de aici, greutatea de a-l prinde într-o formulă îl face exotic și funcțional. Seducția își atinge scopul: textul rămîne deschis interpretărilor.

Eul, ca un consumator de senzații, de plăceri derivate, de roluri și măști perpetue, schimbă identități și veșminte. Dez-iluzionarea e mimetică, în funcție de locuri și de timp. Noi existențe obiectuale se autosintetizează. Privirea mută, inertă, lipsită de admirație își are rolul central în această cavalcadă de senzații și măști. În general, filtrăm chipurile, noutățile, obiectele, încercînd să decantăm propria existență. Fețele se succed, iar imaginile își pierd și ele din consistență. Dar ceea ce ne scapă de multe ori este contactul direct cu „chipul” textului – interpretarea devine nișă

de accesare în text. Înainte de a ajunge la interpretare, cît de actual mai este un asemenea demers? Textul seducător este autarhic. Calitățile sale sînt inefabile. Existența lui este expresia estetică a căutării binelui și a adevărului.

Într-o cameră semi-întunecată, două personaje sporovăiesc în două paturi de dimensiuni diferite, unul dublu, altul de copil, așezate unul în apropierea celălalt.

Francisca (într-un halat de casă): au, auuuuuu! afurișii, mi-au ros pupila și nu mai văd cu ochiul stîng (dă să se ridice din pat, dar cade cu zgomot pe podea) derbedei! dar n-am uitat. Hi! Hi! De mâine îmi mărunțesc degetele să nu am cu ce scrie te urăsc prea tare, îți ascuți palmele pe spinarea mea, sunt un șfichi din cap până-n picioare

Vladimir (în pijamale, cu o voce distinctă care pare să se suprapună la limită cu cea de dinainte): te măsoar cu răutatea celui care știe că totul s-a terminat. Dincolo de tăcerea noastră este tăcerea holului, a camerei în care stăm, a orașului prăpădit, a celor care mor în fiecare zi. Dar sunt imun la astea. Sunt imun și la crizele tale. Îmi sunt suficient. N-ai nevoie de mine. Nimeni n-are nevoie de celălalt, mi se spunea acum ceva vreme, prea multe stângăcii în interpretarea tăcerii dintre noi,

acolo sălășluiesc bacteriile scrisului păcat că le pierdem așa repede scrisul se plictisește de noi și ne aruncă de parc-am fi o pereche de chiloți

(noi am înlocuit tăcerea, o locuim cu atenție) împrejurul soldurilor te descompui ca o aspirină în apă carne macră brobonată

mă zbat în brațele tale încleștate pe scris strivesc țâțele palma ta ca un pod peste frunte mă închin iar rugăciunea se fărâmă

te caut necontenit și poate că ieri a fost mai bine de ce nu îndrăznești să-mi spui cuvintele trec ca apa

printre pietre cuvintele zboară în futilitate e verdele lor care îmi produce o urzicare a pielii ca psoriazisul mâncând epiderma e o râie caldă o punte peste celule peste amintiri peste moarte azi sunt funeraliile tale mă-mbraci în mov și îmi sculptezi din humă la pislazuri cu miros de carne

gura ta plină rotundă ca un vechi ceas a stat în oglindă nu văd nimic

Francisca (*vorbește cataleptic, fără să țină cont de Vladimir*): Suluri de hârtie creponată mânjite de sânge lama dansează pe-o margine de chiuvetă mă tentează țigara s-a stins pe pătură n-ai avut grijă de ea și lasă-mă să te sărut de noapte bună din colțul meu de șoarece aproape că știu că lumina pâlpâie în brațele tale

ca un ecou mă dezbrac și sunt goală și simt că mor dar mor cu tinctura de iod

te otrăvesc și pe tine cu un cuvânt mi-ai despicat rotula atunci mi-ai spus

pentru prima oară că m-ai putea iubi culeg zdrobit ceasul și gura ta o simt imixtiune a morții între cuvinte și plumb

îți leg în jurul mijlocului o curea de lemn cu năsturei de os bunica îmi cosea mereu uniforma pipită și tu ai fost copil dar nu m-ai cunoscut îndeajuns acum îmi reproșezi

e târziu difuzoarele s-au stricat

Vladimir (*același joc*): m-ai prins odată că folosesc peri-uța ta de dinți pe post de spălător de veceu. Este mai bine că ai aflat așa și m-am bucurat că buzele tale și dinții tăi păstrează ceva din aroma de mentă și mușetel sălbatic și gura ta sărută atât de bine mai bine ca oricând mai bine mor și scriu pe capacul de la budă istoria spermatozoidului – nefericită este gura mea ca un vulcan noroios supurând

săruturi virgine mă aplec peste balustradă nu sar stai fără grijă nu sar până nu-mi desprinzi mâna de filele îngălbenite ale agendei de telefon îmi agăț urechea stângă și-mi târăsc piciorul drept

spre lama de ras din baie venele multe s-au spart

Francisca (*face tot felul de confuzii semantice, vorbește precipitat, frizând nebunia*): păpădie presată între gene de câine leg scheaune inerente

cheaguri în ambuscadă târăsc noaptea în valuri am să tai amintirile cu țâțele tale de femeie fanată

mi-am legat colier de

portbonheur la gât am să-mi tai pleoapele ca să nu mai clipesc

și să străpung jugulara cu pietre false ca indienii machinguengas

e destul pentru ziua de azi îi zic andrei dar

ea nu mă lasă în pace niciodată nu e îndeajuns de târziu autocenzurează-te

Vladimir (*neliniștit*): nu cred că mai avem detergent.

Francisca: ei, asta-i bună! și cum am putea să motivăm noii locatari ai umilei noastre locuințe? (*în fundal, niște siluete. apoi voci, la început indistincte, în cele*

din urmă tot mai pregnante, pe măsură ce siluetele capătă forme umane)

Vladimir: e doar închipuirea ta. N-ai de ce te teme. Francisca, sunt lângă tine, mereu sunt lângă tine (*se mută în patul ei dintr-un salt*) puiul meu speriat. Nu mai cârcoti, sunt lângă tine.

Francisca (*nepăsătoare, vorbește în continuare*): inelul tău înnegrit ca un cearcăn împrejurul degetelor potolește-te

n-am chef azi de glumele tale nesărate

mai du-te și lasă-mă

mai citește și tu o carte

urmărește știrile

Vladimir: femeia mea e dezamăgită. Cu incisivii îi străpung pulpa, mai întâi îi dezleg mâinile și picioarele stătea chircită ca un fetus în viața intrauterină e supărată și încurajările nu vin de nicăieri ochii ei ațintiți emană impasibilitate urăște viața de ce n-a murit atunci când s-a vătămat în țepii aia în vale

Francisca: am un set de lentile de rezervă pentru pupi îți mai smulg o frunză din plete dar ochii tăi migdalați se surpă

Vladimir: și te-ai îmbrăcat în rochia aia albă de mireasă, mă stârnești, iubito, ești frumoasă

Francisca: însă acum e ruptă în bucăți și pătată cu lichior de ciocolată, înghețată și sânge. Lumina de neon e puternică. Mi-e frică, Vladimir, unde ești, cât e ceasul?

Vladimir: e miros de acetona în privire se dizolvă asfaltul sub greutatea ghetelor tale de scai, îmi spui că sunt îmblânite dar nu te cred sunt la fel

de subțiri și murdare ca prosopul

galben o să îngheți nu te încălța cu ele unghiile tale sunt negre ori vineții

de la frig știu că te dezgustă contrastul acesta nu plânge pe față ai urme

de sare de la ochi spre gură și lacrimile tale sapă în carne creștând șiraguri blonde de zeiță moartă

Francisca: și atunci se făcea că noaptea se închidea și mai tare, ochii tăi frumoși rămâneau încremeniți, am visat rău, iubito, tu stăteai pe loc, eu mă îndepărtam din ce în ce mai repede, era frig, pielea mi se învinețise toată, iar mâinile mele parcă erau de cauciuc, uite, linoleum înțepat de cuie piroane strivesc țesutul tău adipos

Vladimir: îți înșiri degetele de la picioare pe salba străbunii măgelele

au ruginit turcoaz e linoleumul tău să-l folosești pe post de mușama perdelele înflorate

s-au decolorat înfige-ți acele în ochi sunt ascuțite bine vârfurile creioanelor de colorat

Francisca: nu mai tăia din tine bucăți de negură, nu-ți mai da cu ocră în jurul buzelor

Vladimir: oh! am uitat îți sângerează pleoapele picături de bulion se preling pe botul tău de capră răsfățată

Francisca: nu mai răsufla din greu azi n-ai făcut nimic nu ai voie să fii melancolic atâtea cuvinte îți absorb puterea

Vladimir: nu încerca să-ți schimbi viața mihaela și-a schimbat de prea multe ori iubii fete publice au ochelari de soare și părul vopsit în bej mi-ar plăcea și mie o mașină nouă

Francisca: învață și vei avea!

Vladimir: corpul tău este ca un tavan prin care se cern visele

n-ai opreliște la versul morții din tine curg arhangheli zdrențuiți pe podea

am șmotrit toată ziua și acum arunci ketchup pe ferestre (*Francisca aruncă tuburi de ketchup pe podea, graffiti, pietre de sub pernă*)

cine te crezi murdărești zborul îngerilor cu sosul tău picant tu ești o roșie iar eu o bucată de gresie mâini abrazive ca piatra ponce

irită albul ochilor n-ai de ce să te temi în românia se trăiește bine astăzi sub pământ lumea citește scrisori din lumea de deasupra suntem la secole distanță de civilizație nu te înfură pe mine suntem tineri avem sânge efervescent lichiorul tău de urzici e dat prin centrifugă

Francisca: ciorba de spanac s-a stricat pe prispă tutunul e înșirat de-a lungul pilonilor de lemn învește-mi cu o pătură rănile

Vladimir: trupul tău eviscerat stă agățat de masa rotundă pe care se servește ceaiul de ricin când te doare brațul nu ai decât să dai vina pe alții

apucă penseta din cutia cu instrumente medicale

Francisca: chlorella și clamidomonas sunt stadiile tale de dezvoltare

să nu îndrăznești să mori pe masa de operație

Vladimir: nu te descuraja țesutul afectat poate fi extirpat rimelul ți s-a întins pe față, iubito, nu te îngrijești deloc (*dă să o curețe, dar ea îl respinge brutal*)

Francisca: de ce ești răutăcios astăzi nu suportă adevărul e tardiv pentru remușcări hai să facem sex

Vladimir: spatele tău învinețit gură cangrenată mâini tumefiate și singurătatea sfâșietoare își face apariția în noi

Francisca: suntem fanteze creative manevrate de un demiurg scrupulos

și azi, când am chef să alerg desculț prin pădurea de simboluri, prin

pădurea-labirint a lui Dante, o solitudine fără margini mă trage de mânecă, indiscret,

și-mi descoase mâneca paltonului înfășurată în jurul coapselor goale fluviuri de

sânge grețose ca o ciorbă fierbinte de găscă îmi spală ochii pe dinăuntru,

strivindu-mi celulele cu con și bastonaș și totuși văd

Vladimir: văd prin negură o ceață lila vapoasă ca rochia oanei cumpărată vara trecută din bazar plouă în mine cu picături de ceață cu pori dilatați de amfibian e rondul de dimineată ce asemănare între noi și pereții aștia

Francisca: ne trezim cu fața la peretele jupuit de vopsea miros stătut de umezeală zăbrele de fier spânzurate de cearșaf uzat

din tavan picură urina nu credea nimeni că o să ajungem la închisoare

Vladimir: am o obsesie cu nepotrivirea asta de nuanțe

Francisca: animalule!

Vladimir: aștept să-ți mângâi sânii monstruos de rotunzi

ca niște dovlecei olandezi de plăcintă se agită în tava cuptorului semințele de dovleac (bune pentru viermișori intestinali) și lapte încheat îmi dezvălui dragostea în hebdomadare iubire de scrum și lenjerii jegoase, tu-mi ațâți simțurile, ești vătraiul, adică *l'amour courtois* mocnind în sobă și mâna ta se asprește bobițe de sudoare prelungite de-a lungul regiunii nucale

Francisca: lasă, lasă, că știu eu (*plescăie*). Literatura duce la iubire, iubirea duce la crimă.

Vladimir: nimic forțat nimic premeditat ne ținem răsuflarea când adorm o parte din noi se petrece o țigară se stinge și fumul rămas pe care

încă-l mai porți între picioare mă îneacă o sudoare prafoasă de un deget grosime

Francisca: scurm în mine după copilul care nu știe ce se petrece atunci mă plesnești pentru că ți-am ars pielea cu țigara aia nenorocită și-mi julești vârful buzelor ca la curvele cu care te culci

dar te întorci întotdeauna la mine eu sunt fecioara până la 18 ani și 6 luni

Vladimir: stă scris pe tâmpla copilului diform însemnat cu fierul înroșit nu te iert

nici măcar pentru că mi-ar fi milă de tine ești carnea râncedă care sângerează poezia de ce mă minți

Francisca: eu n-am secrete față de tine, sunt oarba care fuge

Vladimir: tragem de amintiri ca de niște bucăți de cauciuc se întind la

maxim emoțiile noastre știi că la țară se poartă gumari și iarna și vara, un fel de opinci negre, groase, insuportabile. Le-am purtat tot timpul, până să vin aici. Ești salvarea mea, vezi?

Francisca: țărani îi poartă încălțările negricioase prăfuite până când se uzează

la închisoare se uzează sufletele și trupurile

Vladimir: cadavre parcurgând distanțe mediocre pentru deplasat

celulă-cantină-veceu-cimitir ne pierdem conștiința de atâta bătaie și zăcem mult timp pe culoarele reci și umede ca un intestin de reptilă

Francisca: nimănui nu i se face milă de suferința noastră interminabilă

vorbesc de mine de colegii mei de palier și vorbesc până și de împruțitii ăia de caralii, de gropari. De fapt, vorbesc de multiplele fețe ale aceluiași condamnat

Vladimir: sau cu pielea anei o urâsc pe ana e capricioasă și ciudată merge într-un picior și când are chef se

pliază pe draperiile verticale ana are sânge de neom
alergie la mâțe și creion dermatograf nu iese în oraș
neînsoțită deși ar putea are unghiile lungi și roșii ca
de curvă și îi plac florile... artificiale

Francisca: nimeni nu are două șanse în viață *carpe diem* pe carpeta ta stă scrisă legenda vieții și a morții în cartea tibetană reîncarnările și morțile repetate sunt înscrise pe retina fiecărui avatar în amprente de pe palme ai mâinile însemnate cu tușul pocăinței nu sorbi cafeaua vei avea trepidații cardiace ferește-te de izul întunecimilor coboară în beci și adu lințoliul moșilor și bastonul atârnat în perete cu dăre de sânge

Vladimir: târăști cadavrul descompus pe scările beciului *descensus ad inferos* este biletul spre eternitate al mortului adu agheazmă să-i stropim fața pielea lui crapă la fiecare atingere avem pasul mic și așază-l în criptă testamentul îi este în buzunarul din stânga al pantalonilor caută-l nu te sfii și tu vei ajunge ca el sunteți toți o apă și-un pământ buzunarul e ros de vreme și viermii au umplut cavitatea toracică în buzunar sunt doar câteva monede vechi și testamentul făcut cocoloașe ține-i lumânarea aprinsă

Francisca: unghiile lui vineții au început să crească are pielea umedă ca de batracian înveninat și ochii de reptilă

Vladimir: să ne ferim de tulburarea firii lui el nu mai este ceea ce a fost dricarul îmi impune un preț nu coboară de unul singur în beci. Atunci îi zic că nu-l mai tocimesc deloc, să facă ce-o vrea!

Francisca: dezlegați mortul doliul s-a-nzăpezit biserica de sub pământ e o răscruce îi înfășori trupul cu sârmă ghimpată și nu țâșnește puroi,

doar sânge, iar tu ai o privire ciudată, de om venit de dincolo. Străpungeți cu lancea carnea lui înfierbântată și inima! Scoateți-i dinții! Tăiați-i limba! Drigu-iți-i oasele de mort ce-și așteaptă judecata de apoi, păcatele nu pot fi spălate cu apă de cișmea, îți uzi picioarele și degetele și fața cu o cruce aduni în tine ghimpi și stopezi pulsul și-ar părea neomenesc plânsul acesta ca un cântec ca un bocet ca o adunare de ape în paharul senectuții nu deșira carpeta țărăneasă și-e voal pe ochii închești în criptă marș funebru de preoți tineri și bătrâni copii ce se hârjonesc în fața dricului pentru două trei monede și eu am fost copil

nu faceți poze mortului nu vă bateți joc de slujbă strigă țârcovnicul răgușit și mâna lui bătută de soare și arsă de păsatul nevesti-sii se ridică amenințător deasupra copiilor și el a fost cândva copil

dar acum e moș și își presimte sfârșitul, pentru că moartea l-a pipăit într-o seară pe dinăuntru, dezbrăcându-i plămânii de pleură, moartea l-a chinuit arzând cu fierul de călcat ceafa muribundului

Ah, văd totul ca prin vis, viața mea e un pergament închistat în corpul stafidit al bătrânului, iar eu nu vreau să modific nimic din cartea morții

Vladimir: corpul tău spumos ca șampania ciocnindu-se de corpul meu sticlos e îngrozitor să mori sâmbăta înecat

Francisca: alături de pești de cadavre descompuse încet alis din clasa a zecea sau alis din țara minunilor are pe frunte reclama de la coca-cola „bea-mă!”

recipientul e rece amesteci ochii de pește și ochii de oameni îți pui la congelat sufletul

Vladimir: sufletul e o mare porcărie o mare imbecilitate să crezi în suflet mori și gata viața nu te urmează în moarte corpul tău poartă doliu înapoia ochilor ochi de ibis tratați cu aldehydă formică și curul tău îmbălsămat ruhuna în fatiha o să fim din nou prieteni dansăm

hora avatarurilor alis e ana cea stereotipă și stupidă care moare pentru dragoste

pentru libertate pentru cioran o vizităm când ne aducem aminte ne colectiv ne depersonalizat și cimitirul e plin de morți și moarte

Francisca: m-au condamnat pentru carnaț ca în transă am fost făcut să regret nu mi s-au uscat lacrimile în colțul ochiului

nici bătăile de pe șira spinării și-am primit condamnarea la viață în închisoare

fantasme frânturi nedeslușite măști suprapuse, toate speranțele mele s-au dus, nu mai e niciuna de care să mă prind și să scap

Vladimir: nu, nu, nu vorbi așa. Eu te aștept oricât. N-are importanță.

Francisca: sunt nevinovată, crede-mă. Sunt doar nevinovată. Păcatul meu este că văd atâtea lucruri fără voia mea.

Vladimir: scumpete, nici nu-ți închipui ce repede trece timpul, nu te mai întrista. Vei fi bine, doar ai răbdare.

Francisca: nu mă pot opri din plâns, numai tu ești singurul în fața căruia nu pot zice nimic toate proastele mor singure te las să mă biciuiești azi să nu mă părăsești

eu nu vreau

să fiu ca ele

Vladimir: nici nu vei fi, nici nu ești, însă dincolo de oglindă nu se simte nici o durere carnea ta aduce a miez de pepene verde prematur tăiat felii o scurtă incizie în obrazul meu

ție îți pălește ușor frumusețea căci ești un alt eu neincubat la adăpost de orice răutate

noi n-am existat vreodată e închipuirea care ne place când suntem prea beți.

Francisca: trupul tău scindat de priviri indiscrete un stomatolog care-mi smulge visele nu mă vei putea recunoaște vreodată

îi spun roxanei să se lase de poezie vom fi cu toții oameni normali și ne jupuim spatele una alteia dintr-o peniță uzată sângele țâșnește nu ne doare deloc suntem indiferente

ca oricare alții pielea se zburlește pliem sexul în 5 și apoi îl desenăm pe foaia de ziar

în luminile reflectoarelor nu mai îndrăznim să fim noi
totul pare inuman cuvintele ni se deteriorează

Vladimir: Francisca, te-ai gândit vreodată la asta? Când
ne-am cunoscut, eram prea temători, acum ne pu-
tem spune orice, de altfel, suntem 3 suflete eu tu și
sexul nostru anonim, pe care îl iubim la fel de mult
ca pe noi înșine

Francisca: îți lipsește o doagă mie îmi lipsesc banii din
buzunar

ți-ai cumpărat opinci de la muzeul satului pentru car-
navalul picioarelor desculțe

Vladimir: să vin cu tine n-am chef azi i-am zis lui tudor
să cheme un taxi să-mi facă el cînste cu

o bere brună n-o să-l refuz de astă dată n-ai cum să
mori și să nu se afle corpul tău

te dă de gol de la kent sau o supradoză de droguri nu te
lăsa în voia sorții dar atunci

mă iubești cel mai bine bețivilor trebuie să le spui să se
care când nu mai vrei să mai ai

de-a face cu ei chemi poliția anunți vecinii că te agre-
sează un pierde-vară

amețit și urât mirositor când ai momente de nebunie
ești periculoasă când

ești lucidă ești inofensivă nu te amăgi

Francisca: de ce să umbli teleleu tănase când

azi am chef să mor nu mai curăța pereții – să-mi țină
cineva lumânarea –

Vladimir: bidineaua îmi repugnă azi e prea târziu să
zugrăvești totul în alb sau roz

cuvintele sunt prea scurte ori vocile noastre sunt absen-
te (*îl podidește plânsul, deși este încrâncenat, nervos*)

vopseaua stă șifonată pe bluza ta mortuară îmi șop-
tești încifrat poema ibricului ciocnindu-se de sânii
tăi prea mici de fecioară angoasată

Francisca: nu ai voie să plângi azi e vremea când vier-
mii colcăie nu poți respira împungi cu croșeta albul
ochilor e tulbure golul din tine agită-mă înainte de
folosire îți spun răspicat

răutăcios aproape rochia ta arsă de clor e de unică folo-
sință nu mai rămâne decât

să scriem poema dezmațului cu ghearele zdrobite m-ai
câștigat la loz în plic

Vladimir: întotdeauna am știut că pot conta pe tine oja
e diluată pe buzele tale crăpate a expirat termenul de
valabilitate al chiloțelor cu inimioare spălăcite oa-
menii nu mai au rușine în ziua de astăzi nici speran-
ță nici libera alegere în zi de sărbătoare vin rudele
care uită să mai plece și împut casa cu nazurile lor
îmbătrânești cu rudele în casă casa devine a lor

Francisca: da, știu, își umplu sarsanalele cu tot felul de
ce le trebuie lor la sfârșit îți urează multă
sănătate să le tot dai și ajungi să nu ai bani de preot pen-
tru ultima spovedanie

și lumânările costă și tămâia înghite bani nu te închina
atâta dumnezeu te iubește și te iartă oricum trupul
scrie pe ziduri cu secreții mamare, rebordul costal
se ridică și el

când respiri avem aceeași coloană vertebrală,

cu aceleași cartilaje prinzând ca niște chingi oasele fiin-
ței atât de complicat este totul

Vladimir (*are gesturi de nebun, trage de cearșafuri, se
lovește cu mâinile în cap, vorbește rapid*): mă răstorn
în faldurile perdelelor zdrențuroase și împruținate și
colțurile literelor pe ochii de gresie ai negurii.

mă doare cărămida lipsă ca o vertebră din axul ortostatic
pe pielea ta îmbăcsită și pigmentată cu ochi de latime-
ria cholumnae

tu ai ceva ce mie îmi trebuie, ceva vulgar, ceva atavic,
ceva dezordonat,

și-ncep să trag de haine, să-mi rup cuvintele,

să-mi smulg părul din cap

e adevărat: timpul a prostituat frumusețea

Francisca (*impasibilă, privește tavanul*): o picătură de
sânge amestecată cu plasticul topit de reșou cu ebo-
nita cu saliva

îmi aduce aminte de noi nătăngi și ușor vulgari perversi
în neștiința noastră cu nebuniile de atunci cu vorbe-
le care nu se iartă niciodată cu iluziile de 3 lei

Vladimir: ca atunci când încerci să-ți descifrezi arbore-
le genealogic

urina se scurge dar proștii rămân e ca-ntr-un coșmar ca
într-o curgere staționară legi bernoulliene și axiome
devenite loc comun și iubirea noastră e loc comun
dacă vrei s-o iei așa

oana mă iubește ca o soră ca o mamă ca o amantă și
eu o iubesc pe ea ne deștelenim frunțile și apoi ne
trecem corpurile unul prin altul prin fiecare din noi
ne ghicim gândurile ne dezlipim ochii de terminați-
ile axonilor ne unim morțile într-un singur coșciug
într-un unic urcior ca izvorul ce-și stoarce moartea
să moară în el nu ne pasă de nimeni suntem cute
ale aceluiasi sărut eu oana și andreea vorbim despre
multisexualitate de la o vreme

Francisca: nu mai avem pe cap decât fizica ne dăm du-
hul să înțelegem teoremele alea și să devenim fără
să conștientizăm expediente ale aceleiași generații
haploide hapciu

Vladimir: oase într-un singur mormânt arbore
genealogic

andreea face exerciții la fizică nu din plăcere ci din
obligație

Francisca: e primul vers pe tâmpla ei
strivit de energia cinetică a oxiiurezei ce acționează
cu o presiune egală cu presiunea lichidului amniotic

Vladimir: iar acțiunea se transmite prin fluid ca și boli-
le venero-assez bien assez mieux

lichidul melanic se întunecă e galben ca urina de obicei
andreea își îmbibă

șervetele din bucătărie cu

lichidul pestilențial

Francisca: așa trăiesc delicvenții la pușcărie

noi de ce n-am trăi așa ?

(o explozie puternică, sala este luminată dintr-o dată)

Cortina

Carmelia LEONTE

Jurnal spaniol (V)

Luni, 7 iulie

Am ajuns în cameră cu gândul să citesc. Toți ceilalți lucrează, numai eu mă las aspirată de mediu. Pentru mine e absurd să citesc aici. Dacă ar fi fost dorința de lectură, aș fi putut rămâne în țara mea, în apartamentul meu, unde am toate condițiile. Dar acum vreau să țin ritmul cu ceilalți. La sfârșit oricum vom fi întrebați ce am făcut. Va fi o seară de prezentare. Eu, Alec, Vincent și Emelina vom citi din paginile scrise aici, pictorii își vor expune tablourile. Și Dolores, fluturile !

Acum mă gândesc, dar să nu te superi !, dacă merită să citești, dacă riscul nu e prea mare. Tu cum te pregătești pentru lectură ? Ce măsuri de precauție îți iei ? Pentru a nu fi absorbit, înțelegi... Mă gândesc cu îngrijorare că, pe măsură ce lecturile mele se adună, limita dintre real și ireal, dintre imaginație și planul concret al existenței mele începe să se șteargă. Uneori mă întreb ce mi se întâmplă cu adevărat? Dumnezeu mi se întâmplă cu adevărat, dar aș vrea să fie și oamenii. Mi-e teamă că în viața mea înving ideile, cărțile. Le iubesc, dar nu chiar atât de mult. Nu aș vrea să fie înlocuite prezențele pe care mi le doresc. Ciudat, dar pare o luptă inegală. Oamenii devin nesiguri, inconsistente, prea efemeră! Doar niște umbre. Chiar îmi scapă printre degete. Mi-e teamă că asta se întâmplă. Cu toate acestea continui. Uneori îmi propun să citesc o carte și visez ani în șir că o voi citi. Se întâmplă să existe chiar în biblioteca personală, dar nu îmi găsesc timp pentru ea. Deși vreau mult să o citesc, sunt nevoită să amân, să îmi refuz această bucurie. Cultiv o relație de tandrețe cu ea, o șterg de praf, o mângâi, dar nu o citesc. M-am întrebat dacă în cărțile pe care le citim ducem ceva, o câțime din oamenii pe care îi iubim. Vreau să spun: coborâm în cărți ca în somn, uităm tot ce ne înconjoară sau dorințele rămân treze, vrem să fim înconjurați de oameni, vrem ca atunci când ridicăm ochii din pagini cineva să ne zâmbească? Nu există răspuns general valabil. Unii vor și alții nu, mă gândesc. Dar cei care nu vor acceptă cărți devoratoare de oameni și asta nu e bine. Nu aș vrea să mă număr printre ei. Am impresia că lucrul acesta se întâmplă,

împotriva voinței mele. Poate că sunt două planuri ireconciliabile și trebuie să alegem? Nu ar fi drept. Trebuie să existe o complementaritate, o prelungire. O preștiință. Aici ne contrazice evidența, care spune că toți cititorii de elită sunt niște însingurați. Cele două planuri se resping. Să mai sper?

Alec s-a îmbătat din nou. Mi-a mărturisit că are o situație grea acasă, e în pragul divorțului. Și mi-a zis: *Nu am fost modest!* M-a impresionat această explicație. Pune eșecul lui în viață pe seama lipsei modestiei. I-am răspuns că nici eu nu sunt cu adevărat modestă. Cine este? Dar ce înseamnă modestia? Este distanța pe care o punem între noi și realizările noastre? Cum ajunge omul modest? Am văzut un fragment dintr-un interviu al unei personalități din România. Un mare intelectual care spunea că a devenit modest nu din cauza bătrâneții, ci pentru că totul e deșertăciune... Uite de ce a devenit el modest! (Pentru că a murit între timp, nu mai comentez ideea de a-și declara public modestia.) Mi-a părut rău că a spus asta. Nu ar trebui să spună nimeni că totul e deșertăciune, niciodată. O fi spus Ecclesiastul, dar era supărat... Și, în plus, a spus înainte de venirea Mântuitorului. Noi, creștinii, nu ar trebui să gândim astfel. Nu avem voie. Sau, dacă gândim, măcar să nu spunem la televizor. Să nu adâncim o prăpastie, să nu aducem întunericul.

Alec și lipsa lui de modestie... Brusc l-am întrebat:

- Dar despre deșertăciune ce crezi?

A râs. A crezut că glumesc. Of, râsul lui inutil! Aș fi avut atâta nevoie de un răspuns!

Seara s-a adus la masă o tartă cu fructe. Nu am mâncat, era prea dulce. Vincent m-a întrebat dacă am văzut așa ceva în România! Am spus că am văzut, dar nu am mâncat nici acolo. Nu am vrut să stric atmosfera și de asta nu i-am spus ce ar fi meritat. Trebuie să lupt cu disprețul subînțeles în aceste situații. Vincent își bazează impresiile mai ales pe filmul lui Mungiu „Patru luni, trei săptămâni și două zile”, de unde a tras concluzia că România este un spațiu gri-cenușiu, remarcabil prin promiscuitate, invincibil la capitoulul murdărie, sordid, inuman și unde, mai ales, toți bărbații sunt beți și toate femeile sunt ușurate. Sau invers. Am încercat

să îl lămuresc că nu e chiar așa, că filmul oricum prezintă realitatea comunistă, depășită în multe aspecte, însă Vincent s-a dovedit de neconvins. M-a întrebat dacă astfel de lucruri s-au întâmplat cu adevărat. Am spus că da, s-au întâmplat. În acel moment, am fost condamnată. De parcă eu trebuia să răspund pentru istoria întregii țări, pentru toate crimele și fărâdelegile. I-am spus că se întâmplă și lucruri bune în țara de unde vin, așa cum se întâmplă și lucruri rele în țara lui, că există oameni deștepți, civilizați și la noi, rezultate frumoase în diverse domenii... Mi-a răspuns că nu a văzut nici un film despre asta. I-am spus că în zilele noastre cinești aleg cele mai urâte subiecte, pe care le și amplifică mult, în sensul că le arată numai pe acestea, pentru că li se pare că numai astfel ar avea succes la public, dar asta nu înseamnă că doar acele adevăruri există. Viața e urâtă cu bună știință. Existența noastră și implicit condiția umană sunt umilite în mod deliberat. Încercam să vorbesc simplu, pe înțeles, dar tot degeaba. El venise cu ideile gata făcute și nu vroia să le schimbe cu nici un preț. Ce faimă avem! De multe ori îmi vine să plâng. În loc de asta, zâmbesc și încerc să explic aparent calmă și bine dispusă că țara noastră, deși cu un nivel de trai scăzut, dă lumii mari valori... Vincent mă întrerupe abrupt:

- Dar le și susține?

Înghit în sec. Ce să-i spun? Sunt vinovată!

Deseori am impresia că noi toți suntem niște personaje ciudate dintr-un film mut, pentru că nu există comunicare reală, ci numai o iluzie pe care o întreținem din conveniență. Simt nevoia să clipeșc din ochi des, foarte des, pentru că mi se pare că stăm neclintii, de parcă am fi niște mănuitori de fantome, pe care le tragem de sfori, în timp ce noi înșine nu ne mișcăm din loc, nu ne părăsim pozițiile, și timp de 30 de zile vom rămâne așa, nemișcați ca niște statui de ceară. Numai căldura zilei ne face să ne schimbăm posturile și grimasele!

O altă situație apăsătoare se ivește când ieșim în oraș. Ei toți dau buzna să își cumpere diverse lucruri, indiferent dacă au nevoie de ele sau nu. E un fel de manie – dependența de *shopping*. Mie nu-mi trebuie nimic, în rezidența noastră avem totul. Ieri, observând că mă urmăresc și interpretează, am cumpărat și eu un suc de mere, unul de portocale și gata. Am abandonat acțiunea. Se făcuse târziu (târziu în portofel, vreau să spun). Dar ce crezi? S-au repezit cu toții și s-au uitat în sacșa mea, să vadă ce am! Îți poți închipui una ca asta? Erau cu mine Geena, Vincent și Alec. Cum să fac să câștig o relație de egalitate? Se pare că purtăm un stigmat, oriunde ne-am duce. Față de mine ei nu simt nevoia să fie civilizați.

Marți, 8 iulie

Uneori am impresia că iubesc umanitatea și nu iubesc oamenii. Dar știi de ce? Pentru că nu îi văd. Chiar și aici, încep să trec pe lângă colegii din Valparaíso fără să îi văd. Nu pentru că aș lucra prea mult, ci pentru că mă preocupă lumina. Prefer să văd lumina zilei, întru totul fascinantă. Nu se compară cu nimic altceva. M-am obișnuit prea mult cu acest miracol, trecem prin el ca orbi. Orbii adevărați văd într-un anume fel, pentru că își imaginează, se concentrează asupra luminii, chiar dacă o convertesc în sunet, dar noi, cei înzestrați cu vedere, nu vedem. Nici colegii rezidenți nu mă văd pe mine. De asta ei nu știu cine sunt. Nu preferă să vadă lumina când se uită la mine, ci o proiecție, o știre de ziar, o imagine de film. Nu ne ajunge o viață pentru a învăța să vedem?! Pentru a fi deștepți cu adevărat? Poate că ei își manifestă astfel puterea de creație asupra mea, mă „scriu”

în fiecare moment după bunul lor plac, și nu acceptă să le limitez în vreun fel această putere. În orice caz, nimeni nu vede pe nimeni. Nici aici, la Valparaíso, și nici în altă parte.

Mi se întâmplă un fenomen ciudat: când plec de acasă, încetez să mai fiu frumoasă. Toată frumusețea mi-o dă orașul în care locuiesc, oamenii pe care îi iubesc. Devin banală în altă parte. Lupt să redevin eu însămi, să trag oamenii dragi după mine, să nu-i las să se înstrăineze, să evit prăbușirea, uitarea, dar nu reușesc.

Nu ți-am mai scris de ieri și am impresia că a trecut un veac. Un veac spaniol de singurătate. Mi-am propus să nu îți mai scriu, ar fi ca o dispariție bruscă și misterioasă. Deja imi imaginez o atmosferă cețoasă, burniță, ochelari negri, impermeabil gri, șifonat, mâinile în buzunar, tot tacâmul filmelor polițiste. Nu știu dacă pot îndura.

Brusc am înțeles că, prin însuși faptul că îmi citești mesajele, imi preiei o parte din greutatea crucii mele. Deja e foarte grav, dacă e așa, pentru că nu am dreptul să fac asta. Fiecare trebuie să își ducă singur crucea. Sunt și momente când orice om trebuie ajutat, dar nimănui nu îi este permis să arunce în mod sistematic asupra altuia o parte din „baga-jul” pe care îl are de dus. Nu m-am gândit niciodată în felul acesta la corespondență, la literatură în general, la comunicare, nu mi s-a revelat mai ilicită decît crezusem, mai vinovată. Arta ar trebui să aducă un grad în plus de puritate, de inocență, nu să transmită vinovății, nicidecum să mânjească fața lumii, și așa murdară.

Viața de noapte în Mojácar este surprinzător de animată, având în vedere că orașul e mic. Ziua doarme. Dar noaptea prinde atîta viață! Puține lucruri sau ființe sunt frumoase când dorm. Asta pentru că somnul este populat de tenebre. Copiii sunt senini și liniștiți când dorm, dar numai pentru că nu știu ce-i așteaptă. Pe când adulții, orașele, obiectele bătrâne dorm greu. Se simte apăsarea somnului. Mojácar este neașteptat de viu când se trezește, adică noaptea. Faruri, lumini, muzică tradițională (flamenco!!!), terase pline, oameni drăguți, fără a fi frumoși. Sunt prinși între coordonate fixe ale existenței lor, prea fixe, așa cum fluturii lui Dolores sunt prinși de tavan cu ațe pescărești. Se agită să scape, dar nu pot depăși această condiționare. Freamătă peste tot, cu aviditatea aceasta aproape nefirească, și cu nerăbdarea de a cuceri... bucuria. Poate că o și cuceresc uneori, poate chiar azi, cine știe?

Bucuria vine brusc și oprește succesiunea vertiginoasă a momentelor. În timp ce străbăteam o străduță aparent insignifiantă, timpul s-a oprit! Oamenii au încremenit, ca săgeți, fiecare în pozițiile în care se aflau, cele mai nefirești cu putință, ținându-și respirația, afișând o candoare inumană, ei înșiși surprinși de această întâmplare, de acest miracol, unul într-un picior, altul cu o mână ridicată, un al treilea în piruetă, în răs, în moarte... Nu, nu în moarte. Pe un nivel superior al vieții, necunoscut. M-am uitat în jur cu stupoare. Astfel de lucruri se întâmplă în Mojácar? Oamenii aceștia perfect nemișcați interpretează o pantomimă? Ori sunt mai vii decît mine? Își trăiesc viața în interior... Au cucerit bucuria...

M-am îndepărtat bulversată.

Dolores lucrează cu dăruire la fluture. I-am făcut o vizită în atelier și era foarte concentrată: tocmai îi făcea capul. Un cap aproape cât al ei, pentru că și fluturile e mare. Este un fluture care nu va zbura niciodată, pentru că va rămâne mereu captiv al imaginației unei fete. (Acum mă gândesc: oare o femeie ar putea naște vreodată un fluture?) Aș vrea să îl fotografiez, să îl ajut să trăiască. Să îi redau libertatea. E un fel

de dragoste chinuită, care îi înlanțuie pe cei doi protagoniști, singuri și goi într-un chenar tremurat. Fata seamănă cu fluturile, în maieul ei alb, îl ține lipit de ea dintr-un instinct de supraviețuire. Viața se zbate între ei, dar nu reușește miracole. Fluturile rămâne tot acolo, lipit de tavan, nemișcat și fără cap. Deocamdată. Îi va crește curând. Brusc, ca un val de mare.

Deodată înțeleg: argentinianca ar fi putut să dispară fără urmă, amazoană călare pe fluturi, și numai dintr-o imensă compasiune față de noi, dintr-o înțelegere supraomenească a unei situații altfel mediocre a acceptat să rămână. Sau nu a fost ea. Ci numai o umbră, o proiecție. Un vis de fluturi. Adevărata Dolores a călătorit mereu în tot acest timp! Ne-a înșelat...

Cât despre Leandro, înconjurat de pisicile lui... dar nu sentimentale ca ale lui Renoir, nici jucăușe ca ale lui Eugene Lambèrt, sau însingurate, ca la Hiroshiga Utagawa, ci mai curând prelungi ca pisicile egiptene, ușor ascuțite, sobre și siderale.

Poți deveni mai bun pictând pisici.

De unde atâta bunătate? Fluturii sunt buni, lumina e bună, plantele, aerul fierbinte... Totul mă duce până aproape de exaltare. Îmi dau lacrimile. E atât de frumos! Trebuie doar să captezi frumusețea. Dolores, Geena, Leandro, toți cei care pictează au ceva special. Ce se întâmplă în jocul de-a cuvintele? Ești pervertit? Scriitorii sunt altfel, categoric. Mă sperie inteligența lor agresivă. Pictorii lucrează cu bunătatea lumii. Scriu cu lumină! E suficient să privești un copil desenând ca să înțelegi minunea: un pictor se întoarce în sine, recuperează copilul din el, rătăcit, pierdut, aproape mort. Suflă asupra lui și îl întoarce la viață. Cei care scriu caută dedesubturi, vicleșuguri, scormonesc dincolo de bunătate, vor să aducă moartea și nu să o alunge. Pipăie hotarul negru dintre viață și refuzul ei. Îl pipăie cu negrele cuvinte. E o îngemănare, o amestecare, o retragere spre îndărătul ireversibil. Nu-i interesează ceea ce este evident. Bunătatea este evidentă. Dar ei vor altceva. Câtă confuzie... Mă uit la scriitori și-mi dau seama că nu îi înțeleg. Oare ajung la un alt nivel al realității, care le justifică atitudinea, sau mint cu nerușinare? Să fie buni! Asta trebuie.

Miercuri, 9 iulie

Mi-am amintit un vis care îmi bântuie puținele ore de somn de la Valparaíso:

Se face că sunt într-o pajiște foarte verde, unde tocmai se întâmplă o invazie de fluturi roșii. Dar fluturii nu zboară, ci zac în iarbă. Mă uit cu atenție la aripile lor strânse, membranoase, pline de nervuri translucide și desene măiestre, acoperite de solzi mărunți care îmi dau impresia că ar putea să și înoate, privesc corpurile mici, chircite și deodată înțeleg că toți fluturii aceia sunt toropiți de somn. Au zburat prea mult și oboseala i-a doborât. Văd o mare adormită de fluturi, o mare invadatoare, astfel încât iarba este mai mult roșie decât verde. Culoarele puternice și deosebit de vii își schimbă firescul. Cerul e verde-albastru și iarba sângerie. Tot privind buimăcită fluturii, mă molipsesc de boala ființei lor, mă cuprind și pe mine somnul. Adorm în iarbă, deși mi-e teamă să nu strivesc vreo insectă. Când mă trezesc mai întâi în vis, înaripatele sunt tot acolo, într-o nemișcare de piatră. De piatră?! Unde am mai văzut asta? Nu știu ce să cred. Este ca și cum o întreagă lume translucidă își ia o pauză de la viață și această pauză se prelungește nepermis de mult. Deodată, vine o arătare înaltă și albă, căreia îi spun:

Ai grijă de fluturi, te rog! Trezește-i cu blândețe! Nu-i lăsa să moară!

În acest moment visul se risipește.

Am luat dintr-un raft al bibliotecii noastre o antologie de poezie de dragoste. Am răsfoit-o puțin și am văzut niște poeme minunate din lirica universală. Când vezi așa ceva, simți cum fuge moartea!

Ar trebui să dorm. Mă simt epuizată. Stau cu urechile ciulite. Uriășele mele urechi au de lucru aici! Noaptea trec într-o neliniște crescândă. Sting veioza și mă întind în pat. E atât de cald! Deschid ușa de la terasă. Pe acolo vine o dără de lumină. Îmi amintesc brusc o imagine din copilărie:

Mă duc în capătul culoarului rece, dar luminos, pentru că acolo e o fereastră deschisă. Mama cântă, ceea ce e groaznic. Nu are voce. Dar nici nu e mama! Sper să nu o mai aud din celălalt colț al casei, dar glasul ei reverberează prin pereți. O aud și mai bine. Sau, altfel spus: și mai mult. O și văd. Vederea înseamnă viață! O cunosc prea definitiv pe mama pentru a mă putea duce într-un loc în care să n-o pot vedea, numai pentru că nu s-ar afla acolo. Există o fatalitate: ceea ce cunoști te atacă. Porii pielii măriti, trăsăturile transfigurate de efortul acesta inutil și bizar de a cânta. „Transfigurate” am spus? Mai corect ar fi „abrutizate”. Muzica, această manifestare sublimă, pe ea o face sălbatică, de nerecunoscut. Îmi iau etamină, ațe colorate și împung pânza cu acul de fiecare dată când ea ajunge la o notă mai înaltă. Pânza mea începe să semene cu o partitură neglijentă, strident colorată. Renunț. Dau totul la o parte și ies la lumină.

Vineri, 11 iulie

De dimineață, îmi ardea de joacă. M-am dus la oglindă și m-am uitat la mine numai cu un ochi, pentru că mi-am acoperit trei sferturi din față cu palmele. Cum mă strâmbam așa, eu îmi închipuiam că mă uit la tine, nu la mine. Dintr-o dată am avut o revelație. Parcă eram Quasimodo, cocoșatul de la Notre-Dame care se uita la aleasa inimii lui. M-am îndreptat brusc, să fiu ca o statuie! Mă priveam pieziș și îmi închipuiam ce impresie îți fac. Dar nu știu ce impresie...

Mitul oglinzii... Un mod neînțeles de a înlătura cuvintele, aducând lumina în lucruri. Direct, fără a avea nevoie de gesturi sau de timp.

Aerul țârăie cu insistență. Mereu transmite semnale greu de decodificat. Uneori am impresia că trebuie să îmi ciulesc urechile, bătrânele și clăpăugele mele urechi, pentru a surprinde alfabetul morse în care degetele de aer sunt atât de versate. De fiecare dată oboseala este mai puternică.

Știi că există specialiști în somn și se numesc somnologi? Iar știința se numește somnologie. Am văzut într-o revistă. Mare-i grădina lui Dumnezeu! Specialiștii în starea de veghe cum s-or fi numind? Sau nu există? Aș avea nevoie de un somnolog.

M-am gândit că pe nedrept au fost criticați parlamentarii noștri pentru că moțăie în scaune. Acum înțeleg: ei sunt... somnologi! Experimentează această stare în scopuri științifice, nu din alt motiv. Ce rea e lumea! Spune că sunt niște adormiți și niște dezinteresați. Dar ei lucrează! Și nu degeaba, ci pentru binele nostru, pentru un somn mai bun. Acum fac legătură și cu imnul național: „Deșteaptă-te, române”. Cred că a fost pus la cale de somnologi, care vor să ne deșteptăm ca să ne putem culca repede la loc. Sau poate e o conspirație a dușmanilor științei, în special ai somnologiei, pentru ca nimeni să nu mai doarmă? Aici am o dilemă, nu știu adevărul. Sper să îl visez la noapte, în somn.

Lucian ALECSA

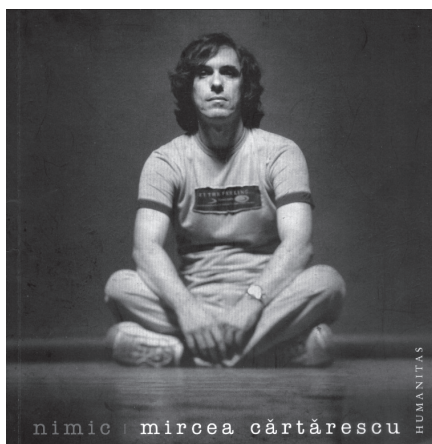
POSTUME DIN TIMPUL VIETII

Așa își alintă Mircea Cărtărescu poemele din volumul „Nimic”, apărut în 2010 la Editura „Humanitas”. Confesiunea poetului nu se oprește aici, domnia sa afirmă că uitase chiar de aceste poeme și că recitirea lor l-au lăsat aproape rece, cu toate acestea s-a străduit să le redea cititorului dintr-un spirit de respect pentru adevărul ce se ascunde în substanța lor lirică. Nu știu cât de prăfuite erau când le-a descoperit poetul dar acum când sunt luminate nu par deloc amorțite sau inactuale, din contra, sunt chiar vioaie, „postmoderne” și angajate în cotidian, de parcă acum i s-au prelins din imaginație, au toate atributele unei poezii douămiieste, cu toate tentaculele înfipite în realitate. Eu, unul, nu cred că Mircea Cărtărescu a renunțat la poezie, verbul lui e un soi de ferment poetic de mare calitate, chiar și-n expresia sa narativă magnetizează foarte mult lirism, e bine să ne amintim de nuvela „Nostalgia” și de cele trei romane „Orbitor”. Poetul iese în scenă cu acest „moft” doar spre a atrage atenția asupra volumului și-a insinua în mentalul cititorului un anume interes pentru un altfel de poezie. Trebuie să recunosc că și eu am mușcat din „momeala” lui, cu-o foarte mare plăcere. Chiar și fără această „șoție” Mircea Cărtărescu rămâne cel mai citit poet român contemporan. Să ne oprim asupra volumului, pe care l-aș putea defini printr-o singură propoziție: e un „nimic” întreg, plin de surprize, scris într-o partitură cu totul nouă. Citind acest volum descoperim un alt Mircea Cărtărescu, mult mai relaxat în metaforă, mai angajat în „cele lumești”, nu mai regăsim inter-textualismul agresiv din „Faruri, vitrine, fotografii”, nici fibrilațiile neoromantice din „Poeme de amor” și nici tonul clasic din „Levantul”. Poemele sunt dispuse într-un registru nou, într-o cheie originală, ce aglutinează într-o singură respirație lirică particule total diferite de exprimare poetică; notele

grave se succed notelor bizare. Ce-i drept, pare ciudat, dar așa trebuie să arate poeziile cu adevărat, „școliți” la un cencu de artă poetică precum a fost cel al distinsului profesor și critic Nicolae Manolescu; trebuie să știe când să „comită” tot felul de inserții în materialul liric fără a produce șocuri și nici idiosincrazii, să scrie o partitură complexă fără a îndispune și obosi cititorul, să schimbe registrul liric după cum le dictează timpul fără a produce mari tulburări de percepție a actului liric. Poate că uneori le lipsește acea naturalitate „barbară”, care să-l frisonizeze până-n măduvă pe cititor, dar dacă intră într-o formulă deja consacrată, în plus, dacă este construită și cu acuratețea unui bijutier are toate șansele să placă. Și până la urma urmei încă nu știm

care poezie este supusă eternizării; cea scrisă cu știință și care intră în canonul vremii sau cea „ne bună”, ce răspunde doar exigențelor sufletești ale autorului. Pe ici, pe colo sunt și poeme mai puțin reușite, și, spre surprinderea mea, tocmai cele ce par a fi cele mai sincere, care nu sunt supuse autocenzurii, ce vin în fața noastră pur și simplu sub forma unor adevărate dicteuri. Și ca să-l deconspirăm, nu toate poemele par a fi datate precum se laudă autorul lor, dintr-o perioadă cu mult apusă, multe dintre ele anunță cu vârf și îndesat minimalismul douămiiștilor și autobiografismul retoric, semn că mici retușuri

au mai suportat în timp. Eu, unul, cred că Mircea Cărtărescu nu-i sincer atunci când afirmă că „i se rupe de tot și de toate” și că poezia nu mai reprezintă mare lucru pentru el. O fi avut alte atacuri sentimentale în momentul comiterii acestor poeme, dar nici chiar așa încât să-și schimbe aproape radical afectul liric. Dar să vedem cum stă cu poezia, chiar poemul „Cum stau” e o dovadă vie că domnia sa are încă foarte multe de spus, vocea lui lirică nu pare a da semne de lene, e la fel de sonoră și autentică, chiar dacă

la tot pasul își renegă cu înverșunare talentul afișând un dezinteres total față de propria-i creație: „Înainte îmi storceam creierii ca să iasă un vers esențial. / Mă confruntam zilnic cu moartea și disperarea. / Gândeam, chiar gândeam, la nemurirea sufletului. / Mai demult eram inspirat, aveam viziuni / Nu mă dădeam pe Nichita sau Dylan Thomas, / Voiam să fiu uomo universale. / Până la 29 de ani / Am făcut poezie-poezie / am scăzut pentru ca ea să crească. / Acum iau vitamine chinezești și fac exerciții cu ganterele. / Nu, nu vreau să înnebunesc. / Nu vreau să fiu un monstru cuprins de inspirație. / Nu vreau ca poezia mea să-mi supraviețuiască. / Acum ascult muzică și împing căruțul fetiței mele/ acum știu că asta-i realitatea. / Mi rupe dacă spuneți c-am decăzut / Și că supraviețuiesc poeziei mele. Asta îi vreau. / Să moară dracului. Eu sunt mai important decât ea. / Plană. Plată. / Nicio zgârietură. / Nicio viață anterioară, nicio făptură ectoplasmatică. / Nici Agarthi, nici Shambala / nici Maya, cât despre vise / ele sunt doar cosmetice pe nimic. / Privesc în focul aragazului, ca hipnotizat. / Știu că am stat într-un uter. / Știu că voi sta-ntr-un sicriu. Sau voi mânji pământul cu sângele meu. / Nu voi găsi eu fisura. / Nu voi întoarce eu capul din fotografia din grup.”

Mircea Cărtărescu, cel puțin prin ultimul vers, încearcă să ne păcălească, deocamdată e singurul optzecist manolescian care și-a întors cu adevărat privirea în altă parte, devenind un original sadea, scrierile sale nu i-au ascultat doleanța și-au luat-o ...razna, conturând cu acribie destinul postmodernismul românesc. În volumul de față se simte de la o poștă că realitatea l-a aruncat din matca firescului, l-a încrâncenat, l-a tulburat până-n adâncul ființei, cu siguranță, e o stare de moment, bulversarea pare să nu-i atingă deloc verbul poetic, acesta rămâne la fel de proaspăt ca-n „Levant”, agresivitatea se simte doar la nivelul imaginilor și-al discursului poetic, nu și la nivelul materiei lirice.

Ce-i drept, mai toate poemele din această carte sunt „frisonate” de sictir și lehamite față de tot ce înseamnă romantism și visare, viața începe să i se recompună între alți vectori existențiali, pragmatici, subordonații realității din preajmă. Poetul încearcă să părasească așa zisul canon optzecist și să alinieze unei noi formule „magice”, deocamdată neconsacrată și încă ușor alunecoasă. Cu toate astea cele mai reușite poeme din carte sunt tot cele care respiră nostalgie, dar nu o nostalgie agresivă, adusă și transmisă printr-o metaforă caldă, ci doar una aluzivă, dosită în subtext, care provoacă seisme în sufletul cititorului abia după finalizarea lecturii. Cu multă abilitate poetul reușește să-și schimbe nu numai partitura de idei, ci și limba, în cartea de față Mircea Cărtărescu se „pretează” la un limbaj ușor frust, netrucat și netrecut printr-un proces

de autocenzură, verbul lui poetic se conectează forfotei din jur, aragazul îi devine cel mai fidel partener de dialog. Acest lucru nu trebuie nici să ne mire și nici să ne pună pe gânduri, poetul știe ce știe, e conștient că poezia „ocazională” e la mare căutare și că numai așa poate atrage cititorul spre a-și exprima apoi toată gama de sentimente și idei. Această schimbare de viziune asupra poeziei o pune pe seama descoperirii Occidentului, a unei lumi noi, în care se trăiește poezia „la foc automat” și unde viața își pierde definitiv dimensiunea romantică. Într-adevăr, impactul cu-o altă lume nouă te poate termina psihic, dar nu și sentimental, îți poate sfărâma tot felul de prejudecăți, te poate „pune cu botul pe labe”, dar, în niciun caz nu-ți poate topi sentimentele și gândurile cu adevărat solide, care-ți trasează genomul poetic. Cu adevărat, în acest volum Mircea Cărtărescu vine c-un discurs poetic total schimbat, pe alocuri forțat schimbat, dar, oricât ar forța talentul îi suflă în ceafă prin fiecare vers. Melancolia transferată în cotidian face bine poeziei, chiar dacă o mai mare flexibilitate verbului și accentuează mai abtirit ecranul de proiecție al sentimentelor, emoțiilor și trăirilor. Melanjul casnico-melancolic creează tot felul de ciudățenii metaforice, astfel încât cititorului i se induce o totală neliniște psiho- motorie. Ce-i drept, nu te aștepti de la un poet ca Mircea Cărtărescu să recurgă la un asemenea limbaj, dar de dragul poeziei suntem dispuși să-i acceptăm orice compromis lingvistic.” Dimineți fericite lângă aragaz, privind cum florile de gheață / se moaie încet-dimineți fericite / când zăpada se depune, se depune, se depune / -ntre blocuri. Doamne, / de ce mi dai tu dimineți fericite? Dimineți fericite / deschizând geamul, înghițind gerul / și privind cum zăpada cade între blocuri. Ar putea fi / Canada, Siberia... / Nimeni nu mă fute la cap. / Mașina mea de scris uguie. / M-am îmbrăcat gros. Mi-am băut nesul. / Mi-am scris cărțile. / Mi-am trăit viața. / Am aprins aragazul cu bricheta albastră, de plastic transparent. / Am visat ceva, dar nu mai știu ce. / Ce ciudățenie, fulgi zboară în sus, e atâta singurătate, / atâta singurătate fericită mi-a dat, Dumnezeuule, / Atâta singurătatea, cum nici în toamnă / oricât de aurie, / cum nici în vară – iată-mă, un egomaniac / un bărbat singur scriind în bucătăria lui –și nevrând / să iasă pe Colentina-nzăpezită./...”

Nimic-ul lui Mircea Cărtărescu este o carte specială, atât ca geneză cât și ca forță lirică, nicidecum nu este născută cu ajutorul forcepsului precum ne sugerează poetul și nici nu are semne de praf sau mucegai în structura ei lirică, din contra, e cât se poate de vie, actuală și sănătoasă, poetul are de ajuns de multă știință poetică încât să nu dea rateuri.

MAINIMICUL, RITUAL POETIC

Înainte de a ști despre ce-i vorba titlul volumului te năucește, îți răcește sângele în vene, te aștepti la o lume baco-viană, plină de lehamite și sictir, o lume atinsă de boală și depresie, o lumea a nimicului la pătrat, o lume în umbrele au câte un ștreang în jurul ...gâtului. Dar nu-i chiar așa, Ioan Moldovan nu-și schimbă registrul de exprimare din mai vechile sale volume de poezie, deja original și consacrat, singura mutație cu adevărat evidentă este cea ce ține de „ambalajul poetic”, la nivelul rigorii poetice, în acest volum poetul e mult mai atent cu fiecare cuvânt, mai atent cu dispunerea notelor pe partitură, de aici simplitatea și

limpezimea textelor, poemele aduc cu niște mici bijuterii din cel mai prețios material lingvistic. Poeziile de față mai pot fi privite și ca niște exerciții de supraviețuire într-o lume pe cale de dezintegrare. Ioan Moldovan e luat la întrebări de eul său liric pentru tot ceea ce mișcă în jurul lui, conștiința poetică îl supune unui interogatoriu aspru și la obiect, la care el încearcă să răspundă în stilul său personal, simplu și direct, rezultând adevărate respirații poetice, pline de farmec și extrem de atent șlefuite. Volumul de față „Mainimicul”, apărut la Editura „Cartea Românească” în 2010, cuprinde aceste răspunsuri, ce par la prima lectură

în doi peri, ce-i drept, scrise într-o notă gravă. Atenție, nu este poem să nu fie acompaniat de-o muzică stranie, încărcată de multă religiozitate, fiecare cuvânt emană un aer purificator asupra cititorului. De asemenea, nu este vers să nu ți se așeze direct pe suflet, poemele te seduc de la prima lectură, trăiești același sentiment pe care-l trăiește un copil anesteziat de tot felul de povești și basme. Fiecare poezie este frisonată de câte o adiere basmică, atenție la poemul de început: ”Facem ce facem și pierim / Cu degetele tale reci, Doamne, ne cânti la chitara rece / Dar semnele îmbătrânirii-s multe / Țigările se termină prea repede chiar fără să tragi din ele / pe pervaz părăile cu pască / se umplu cu apă de ploaie / În miez de noapte un porumbel prin somn / uguie de-ale sale / Trebuie să adormim toți, fără vise, fără mirări, fără / lumini și muzici / ca niște miri aruncând cu inele în ultimele ape letale.”

Cu toată încrâncenarea sufletească de la începutul poemului ultimele versuri deschid o nișă spre lumină, crochiul realității este unul limpede, cu ușoare tușe sumbre, dar fără a anunța apocalipsa. Poetul e la ora bilanțului, zeci de întrebări existențiale îi dau ghes conștiinței, sufletul e cel care se ia de „gât” cu realitatea, el încearcă să găsească tot felul de explicații elucidatorii, toate încărcate de sentimente și emoții. Astfel, tensiunea textelor crește de la vers la vers, limbajul devine unul frust și revelator în același timp, stările poetice devin acte ale unei piese dramatice, se așteaptă cu sufletul la gură finalul ...spectacolului. Când încearcă o distanțare de sine, precum cea din poemul „Cântec de petrecere” se apropie și mai mult de forfota existențială, ba mai mult, își multiplică atât trupul cât și stările de lehamite și dezgust față de tot ce-i lumesc, inconfortul lăuntric prinde forma unei obsesii, antrenându-i gândirea „dincolo de pârleaz”. Timpul începe să-l apese din ce mai rău, oasele îi devin tot mai sedefii, muștele încep să-i dea târcoale, gesturile firești, domestice, se amestecă cu gânduri negre, în jur se creează o atmosferă bicornică, mormântală, pe ici, pe acolo mai clipește câte un fir de speranță: ”Mi-am preparat un suc de lămâie / am trei stiluri la îndemână și niciun chef / stau și mă uit la mine cum trec pe stradă / ca o momâie / în care oasele-s tot mai de sedef / Un păianjen pe creștetul prietenului meu / ascultă bâzâitul muștelor politicoase / îmi face cu ochiul dar îmi e tot mai greu / să mă țin grămadă de carne pe oase / Stau doar la masa mea și beau suc / și mă gândesc mă gândesc mă gândesc- / doar la datorii / și-mi cântă mie îngerul „Unde te duci? Unde mă duc? / și când și când și când vom fi iarăși vii?!” Estimp unii dorm se ospătează sporovăiesc pace lor / ce mă uimește pe mine și mă ține treaz/ E doar firul de apă putredă insonor incolor / ce se scurge din grajdul de dincolo de pârleaz.”

Mai toate poemele din acest volum par a respecta aceeași partitură de obsesii, ce au ca țință trecerea în lumea cealaltă. Nu este vorba despre moarte ca simplă entitate a întinericului, ci despre o moarte cât se poate de prezentă în viața de zi cu zi, în tot ceea ce mișcă în jurul nostru, atât

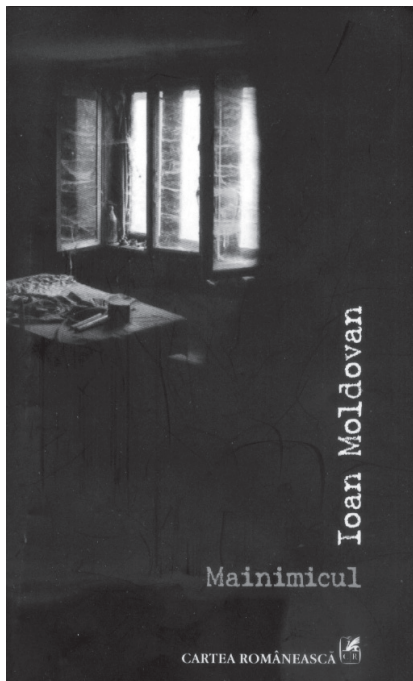
în lumea feerică, dar mai cu seamă în cea sordidă, care la fiecare pas ne declamă sfârșitul, răspunzându-i la rândul nostru prin tot felul de gesturi apocaliptice, astfel se creează o complicitate tacită între „a fi și a nu fi”, puțini sunt cei ce realizează că de fapt trăim cu moartea într-un continuu dialog, efervescent și creator. Paradoxal, uneori moartea poate îmbrăca chiar forma unor porumbei sau lua chipul unor îngeri, ce ne vin la fereastră spre a ne veseli gânduri și visele, proiecția având loc într-o „lumină galbenă, care

nu aparține nimănui”. În acest ciudat joc, de-a...levitația, sunt antrenați și „cinci copii aproape goi pe-o singură colină / mi-arată cum pot ei să levițeze / printr-un efort de concentrare a tâmplei stângi / Încerc și eu și plâng de fericire / iar dacă plângi îmi strigă ei în curând o să se-ndepărteze / pământul și n-o să-ți mai revină / Mă ridic înaintea spre aerul de seară / și deodată începe tâmpla să doară / și mâna stângă până la subsuoră / E cenușa care cerne și cerne / peste copiii de odinioară.”

Poemele lui Ioan Moldovan sunt frământate de-o neliniște metafizică atât de bine dozată, încât tu, ca cititor, o simți doar ca pe o ...alintare metaforică, dar, la un timp, simți lama de gheață a cuvintelor atingându-ți măduva ființei. Volumul de față emană un aer de-o tristețe luminoasă, gândurile poetului aruncă așchii de îndoială și asupra cotidianului, de aceea casa, masa, blocul,

cartierul, până când și taxele fiscale, se încolonează obseșiilor sale întrupând „Mainimicul” lumesc, care odată amorsat în conștiința noastră poate declanșa tot felul de explozii la nivelul sufletului, incendiind tot ce-i temeinic în ființa noastră. Acest volum poate fi privit ca un ritual poetic; cu sfârșirea unui ciclu existențial și deschiderea „nișelor calde ale conviețuirii cu mainimicul” spre un alt ciclu, care se așteaptă descoperit. Rolul principal în această ecuație îl joacă timpul, cel care devine tot mai agresiv și înspăimântător atunci când e să schimbi traseul, să sari pârleazul, prin fiecare gest nu facem decât să ne accentuăm neliniștile, fie ele și normale pentru o anumită vârstă, astfel se imprimă cotidianului o tentă dură, obiectele din jur încep să ia forme contondente, bruscându-ne visele și gândurile în orice moment, mai ales când „Marele Incest îngheață toate florile”, iar lumea cealaltă, fie ea și bună, își deschide larg porțile spre a ne primi. Poemul de final constituie aura acestui volum; concluzionează trăirile și evidențiază substanța ideatică a cărții: ”Ce vroiam să spun am uitat / Ce-am uitat nu se pune. De spus rămâne mereu / ceva ușor parfumat / prin ceața căruia se aude eh-eu! / Ce-am spus rămâne / ca mireasma de pine / într-un cotelon al minții bătrâne / Dar mâine (vai, cât detest / aceste frimături găfâieli aceste / fițe sub care Marele Incest / îngheață toate florile în toate de toate / mărimile ferestre) Doamna Ignota va fi furat / ultimul câine / ce ne va duce pe toți laolaltă / în lumea bună / care-i și lumea cealaltă.”

Ioan Moldova rămâne unul dintre cei mai atipici optzeciști; un intertextualist discret, un postmodernist reținut și-un original sută la sută.

MIRAREA DE MINE

Așa își intitulează cartea de „căzniri spirituale” scriitorul botoșănean Mircea Oprea. Ființa acestui om este rău „cocoșată” de lecturi, și nu lecturi oarecare, ci profunde, atent descifrate și energic decodificate de epidermism, până la esențe. Mirarea, ca aliaj de uimire și admirație, răsfrânge spiritul acestui « visător apocaliptic » într-o totală perplexitate, care, pur și simplu, destructurează anumite limite ale cunoașterii comune pivotând cu înțelepciune spre o cunoaștere extatică, cu alte trăiri decât cele cotidiene ancorate într-o totală combustie a ideilor. Perplexitatea se consumă sub incidența mirării de sine și de alții. E un lucru știut, gândurile mari se exprimă în cuvinte firești, nu întotdeauna trebuie străie strălucitoare spre a avea motive de încântare, cuvintele mari, neatent disciplinate, pot prăbuși edificii solide. Mircea Oprea își exprimă reflecțiile pe un ton normal, îmbietor prin proiectul ideatic pus sub lupă și articulat pe panorama lumii moderne. Sunt și secvențe în care autorul se cufundă în vacarmul său interior, de unde-și alimentează cuvântul rostuit, pregătit spre a fi rostit, cu cele mai „trăsnite trăiri”, tensionate de emoții nedepistate încă de sufletul său nefericit: „Aud cuvântul fericire și sunt profund nefericit, aud, în vacarmul meu interior, de cuvântul liniște și, cu siguranță, trăiesc în neliniște. Iată esența verbală a ființei mele risipite prin tot vocabularul”. În această respirație spirituală, pe lângă moleculele de oxigen se simt și ceva atomi ușor toxici, cu un „prea plin de sine”, care pot destructura legăturile organice firești dintre suflet și spirit, ce sunt stabilite destinal de originea noastră divină, pot antrena infatuare într-un joc al căderii, resuscitând superficialitatea: „Puținele lucruri pe care le-am făcut, le-am făcut omeneste, sub sila timpului și tot în întârziere. Ca nemuritor, aș fi mai încet decât un munte” sau „E careva pe-aici știindu-se Salvatorul meu? Prea bine, să-și ducă singur destinul paranoic, fără a mă scoate și pe mine din minți cu menirea lui și să aibă bunul simț nici să nu aflu de el!”

Mircea Oprea este la o vârstă a înțelepciunii când maturitatea gândirii dă roadea coapte, unele poate răskoapte, în permanență poartă săgeata la butonieră, pentru el acest lucru are o dublă semnificație, este liberal convins și născut în zodia Săgetătorului. A debutat cu un volum de versuri, în 1988, intitulat „Gravitația lunii”, dar are dat spre publicare și-un volum consistent de povestiri: „Cu cancerul pe buze”. De asemenea, este un atent și exigent critic de teatru.

După ce-am citit această carte m-a încercat un sentiment ciudat, de insașiabilitate spirituală, în receptaculul meu lăuntric se produceau tot felul de mutații și se declanșau tot felul de mirări, până ce sentimentul că sunt în posesia unei expunerii culturale dense, produs al unui spirit rafinat, mi-a dominat ființa. Acest fapt nu m-a liniștit pe deplin, am încercat s-o dirijez spre un punct de lecturare mai accesibil, să urmez disciplina impusă de autor și s-o descifrez pe calupuri, pe capitole, apoi s-o assemblez într-un întreg maleabil spre a prinde mai ușor esențele. Într-adevăr, această carte de aforisme și cugetări este „obositoare” la prima atingere, în sensul emulativ al cuvântului, care nu te prea lasă să lenevești printre rânduri, nici să respiri în voie. Autorul te invită la o meditație în

doi asupra ființării noastre sub insinuarea determinată și determinantă a vieții. Incitarea mentalului în descompunerea ideii până la miez și apoi trecerea acestui nou produs printr-o baie spirituală a cărei temperatură este dată de propriile tale trăiri are asupra ființei un efect benefic și chiar terapeutic. Fenomenul extragerii esențialului din lecturi, prelucrarea lui în laboratorul alchimic al propriilor tale sentimente și emoții, antrenând în același timp și fapte de viață trăite și trăibile, ne aruncă ființa spre actul mirării, mirării în fața cosmosului, dar și-a microcosmosului. Totul ia forma unui șir neîntrerupt de determinări existențiale, expuse sub lumina divinului dar și sub freamătul materiei. Rămâne ca fiecare să-și aleagă parte. Pentru a ajunge la aceste „sentințe memorabile”, mintea autorului a procesat mii de idei, acestea au fost preluate de pe două paliere existențiale: unul de sorginte culturală, dintr-o acumulare calitativă a cărților citite, iar al doilea strat vine dintr-o experiență de viață bogată, convingătoare prin diversitatea trăirilor. Autorul intră într-o alianță tacită și cu ideile unor filozofi ce i-au trecut în nenumărate rânduri pragul minții, cochetează cu ele până le simte nudul după care le îmbracă în straie personale. Metafora reprezintă de cele mai multe ori ținuta de gală, cea care conferă ideilor eleganță și suplețe, autorul nu rămâne dator nici oximoronului, alternare de culori opuse în reliefaarea unor „sentințe existențiale” dau mai multă carnație și consistență frazelor. Așa s-au născut multe dintre „libelule” sale. Aceste mici vietăți cugetative ale lui Mircea Oprea au personalitate, ideile exprimate au autoritate, gândurile lui sunt într-o permanentă „ofensivă” împotriva staticului, a încremenirii în prejudecăți, indiferent ce profunzime au, spiritul se retușează prin mobilitatea ideilor care-l „atacă”, luminile filozofiei se ivesc abia după acest proces complex, focalizând mesajul:

„O poruncă de dincolo de acest Dumnezeu: Apără-te cu disperare până la desființarea agresorului tău și familiei tale și nu te lăsa ucis cu nici un chip. Până la război, ia-ți asupra ta vina mișelului, nu fi laș încercându-l pe tâlhar cu păcatele slăbiciunii tale.”

„Vânăta pradă mi-e ființa ce-mi duce în cărcă numele. O urmăresc și-n vis, dar aflu tot atât de puțin cât despre primul necunoscut ieșit în drum. Și după moarte mă voi visa trăind la pândă de mine” și o altă reflecție expusă mai multor interpreți: „Accept voluptatea spovedaniei către preotul meu cu îngăduința dezlegării de a ne mărturisi unul altuia. Ne-am îngrozii reciproc, cu bună-credință, ducându-ne la braț în infernul cel încăpător.”

O altă trăsătură distinctivă a acestei cărți este sinceritatea, în primul rând sinceritatea față de actul gândirii, ce se materializează în cugetare și fidelitate totală față de sine, de propriile trăiri. Apoi un respect față de cititor, oferindu-i acestuia numai delicatețe de idei, nimic artificial sau vorbe goale. Prospeția sufletului în orice moment al vieții presupune o luciditate totală pe timpul actului creației, o continuă stare de întrebare, o reflectare la animozitățile sinelui față de imuabil, de nedeterminare și de oboseală lăuntrică. În acest punct se topesc și se recompun ideile „altora” în originalitatea ta. Verbul incendiază vechiul conținut ideatic, dar nu de dragul de a-l

face scrum, ci doar pentru a-l provoca la renaștere. Sunt și cugetări zămislite din încrâncenări sufletești, motivate de flash-urile unei gândiri dure, exigente, atât cu sine cât și cu cei din jur, care aruncă expresii ale orgoliului, ale unei furii care-i întreține sufletul viu și-i alimentează în același timp emoțiile. Mai sunt și respingeri voite ale unei „lingușeli” cu anumite concepte filozofice, aceste aforisme se vor personale cu orice chip, autorul caută originalitate prin fiecare cuvânt. Un aspect lăudabil. Mircea Oprea nu se lasă intimidat de marele nume care s-au desfășurat pe acest câmp al ideilor, el caută să se strecoare pe alea lui, s-o marcheze cu propria lui gândire. Bine, uneori mai simțim o mică briză cioraniană sau chiar adieri maioreșcane, pe ici pe acolo și câte un vântușor voltairian, dar toate aceste „impulsuri” nu-i clatină cu nimic personalitatea. Pesimismul este poate starea de spirit dominantă în carte, dar acest fenomen are ca material fermentativ propria lui experiență de viață: „Bunica urcă în autobuz cu traistele împărțite egal, în spate, în față. După grija să nu

alunece de pe scară și, așezată în scaun, răsuflă oftând, cât s-o aud: Vai, păcatele mele, am ajuns până la vârsta asta și acum să mor?!”

Cartea poate fi citită sub mai multe coduri, un lucru ce mi se pare interesant și pe care l-am experimentat a fost s-o citesc și ca pe un roman, cu personaje de genul: moarte, viață, nebunie, înțelepciune, suflet, diavol, spirit, gândire, boală, sănătate, cumpătare. Dacă extindem puțin această fantezie putem afirma că avem personaje principale și personaje de plan secund, avem atmosferă, avem conflicte cu duiumul, la fiecare cugetare se aprinde câte un arc voltaic. Cartea este dispusă pe douăsprezece capitole, fiecare cu proiecția unei anumite „lumi” bine definite. Am să închei cu ultima cugetare din carte: „Termin de citit cartea, cartea neîmpăcării mele cu această lume, și mișcarea ultimei file o face să-mi zboare din mâini ca un testament, libelulă amăgită de întârziata rază a soarelui deja asfințit.”

Mircea A. DIACONU

D'ALE CRITICII, FĂRĂ IOAN GROȘAN

Citesc în „Bucureștiul cultural” (an VI, nr. 98, 21 septembrie 2010) un articol semnat de Ovidiu Pecican despre *Un om din est*, romanul lui Ioan Groșan. Nu-i vorba că autorul ne propune o interpretare și formulează o judecată de valoare, dar ține să sancționeze și statutul, precar azi, al criticii literare. În fapt, opiniile lui Andrei Terian, pe care le-ar fi denunțat și Daniel Cristea-Enache, și ale lui Cosmin Ciotloș i se par lui Ovidiu Pecican lipsite de onestitate critică și de bună credință. Trecem peste afirmația că apariția romanului lui Groșan ar fi generat „o bătălie pentru Hernani între optzeciști și douămiiști” pentru simplu fapt că, până la urmă, Ovidiu Pecican însuși consideră că miza apariției romanului ar fi alta. Totuși, încă de aici, un șir de formulări aproximative – datorate alonjei retorice – ne proiectează într-un spațiu al confuziilor. Să fie vorba despre Daniel Cristea-Enache atunci când se vorbește de optzeciști? Sau este vorba despre Ioan Groșan însuși? Dar, scriind romanul, el, Groșan, nu poartă nici o bătălie cu nimeni. Cât despre Daniel Cristea-Enache, ce legătură ar putea avea cu optzecismul? Și-apoi, de unde lupta aceasta între critici optzeciști și douămiiști? Nu cumva e o obsesie sau pur și simplu un defect de vedere la mijloc? Ori poate, istoric fiind, Ovidiu Pecican vede războaie și tabere bine grupate chiar acolo unde nu este cazul. Trecem, astfel, peste faptul că romanul lui Groșan ar fi un Hernani, deși, oricât de mult am iubi hiperbola, romanul acesta, pe care l-am citit cu plăcere, ar trebui să producă niște mutații măcar în interiorul operei lui Groșan, dacă nu în acela al romanului românesc. Or, dacă scrie totuși un roman, el, romanul, nu aduce mai nimic în plus în scriitura lui Groșan față de ceea ce știam deja. Va fi permițând trimiteri la Milan Kundera, cum spune Daniel Cristea-Enache, la I.D.Sârbu sau Ilf și Petrov, cum spune Dan C. Mihăilescu, ba poate chiar la Bohumil Hrabal și Costache Olăreanu, cum crede Ovidiu Pecican însuși, deși mă îndoiesc (să nu-l uităm, da, să nu-l uităm pe bătrînul Caragiale), dar el ne obligă înainte de toate să ne întoarcem către Groșan însuși, atât pe linia fantasticului, cât și pe aceea a iluminării derizoriului cotidian. Un autor care te face să rîzi în hohote sau care

glisează cu finețe dinspre teritoriul materialității purulente către factologia care, atît de firească, rupe zăgazurile rațiunii încît generează uimire nu-i de ici-colea. Un autor care se joacă, se amuză și construiește spectacole. Cu proza lui Groșan te întorci în existența adevărată, consecință tocmai a mutării concretului în expresie. Consecință, în fond, tocmai a artei de scriitor. Dar de aici și pînă la un Hernani, oricît am iubi hiperbola, ni se pare o distanță prea mare.

Dar nu despre roman e vorba, ci despre limbajul criticului: Pecican abandonează ideea unei bătălii pentru Hernani, întrucît la mijloc ar fi o altă bătălie: „este vorba mai curînd (dincolo de primul nivel al receptării, precizează Pecican) despre bătălia pentru restabilirea respectului față de roman și romancier, despre dreptul acestora la bună-credință și onestitate critică; dreptul la demnitatea creatorului și a creației”. De altfel, mărturisesc, aceasta e secvența (și ideea) care m-a obligat să intervin, cu riscul de a-l face pe Ovidiu Pecican să arunce, ca să zic așa, mînușile. Dacă am relua, am spune: publicînd romanul, nu o bătălie pentru Hernani va stîrni Groșan, ci o bătălie pentru demnitatea criticii. Pare illogic. Dar, trecînd peste acolada prea mare, chestiunea merită discutată. În fapt, Ovidiu Pecican militează pentru respectul și demnitatea scriitorului, pe care le-ar fi lezat criticii tineri, gen Andrei Terian. Acesta din urmă ar mai fi atacat un optzecist (pe Alexandru Vlad; deducem, deci, că, totuși, optzecistul avut în vedere mai devreme nu era, cum părea să arate sintaxa discursului, Daniel Cristea-Enache, ci Groșan însuși), fapt care-l face pe Ovidiu Pecican să observe că „acest fapt literar divers atrage atenția asupra unei crize de sensibilitate și nuanță în receptarea romanului actual într-un moment cînd criticii clasicizați și încă în viață se odihnesc sau își fac de lucru prin alte părți, iar celelalte voci autorizate își verifică vocația prin teritorii beletristice diferite”. Dincolo de insinuarea continuă și retorica aluziilor în alertă (care-i incriminează și pe criticii clasicizați sau cu vocație), de reținut criza de sensibilitate a criticilor tineri. Nu știu cine duce lipsă de sensibilitate, dar pe cuvîntul lui Andrei Terian se poate pune bază tocmai pentru

că, dincolo de tehnică și de știință, la el e vorba și de sensibilitate. În fond, poate prea puțini critici o au. Nu cred să-i lipsească lui Terian. Dar nu fac eu aici o apărare a lui. Deranjant și insolent e faptul că trage de urechi critica literară, pe Andrei Terian, dintre tineri, dar și pe criticii cu vocație sau clasițați, un om (din est sau din vest, nu are importanță) care e, pe teritoriul acesta, un amator. Și o face spunând că luptă pentru recuperarea demnității criticii literare. La drept vorbind, mă inflamez degeaba: poate tocmai amatorismul îi dă curaj lui Pecican. Oricum, e aiuritor să vezi un amator dînd verdicte, judecînd sau incriminînd critici de vocație sau critici tineri care și-au cîștigat autoritatea. Mai mult, o face folosind ca argument tocmai nevoia de a restaura demnitatea criticii literare și a onoarei ei pierdute.

De ce *amator*? Nu pentru că, într-o efervescență demnă de alte secole, Ovidiu Pecican scrie de toate. Doctor în istorie, a publicat tot felul de studii, eseuri, monografii istorice în două sau mai multe ediții, lucrări de europenistică, a îngrijit ediții din autori extrem de diferiți, e prozator, eseist, a publicat cîteva romane, a editat (!) volume de teatru, a realizat antologii, a publicat un volum de poeme, ba chiar și trei opuri de critică literară. Preluăm informațiile dintr-un volum de curînd apărut, aflat la a doua ediție, revăzută și adăugită. Spunînd toate lucrurile acestea, poate că am atins cu adevărat un punct sensibil, punînd într-adevăr în spatele lui Pecican marea operă pe care o realizează încă. Ar mai fi de precizat, pentru a reveni pe terenul nostru, care sînt exact volumele de critică publicate de Ovidiu Pecican. Așadar, *Rebel fără pauză* (2004), *Puncte de atac* (2006), *Sertarul cu cărți* (2007) și *Reuniunea anuală a cronicilor literare* (2008). De reținut cum trece Pecican de la titlurile acelea războinice de început către întîlniri, reuniuni de plăcere. Dar și plăcerile, se vede treaba, sînt încă ale unui rebel.

De asemenea, de ce *amator*? Nu pentru că – argument, în fond, irefutabil – el însuși se consideră astfel. Iată: în analiza pe care o face, Pecican consideră că „filonul principal” al romanului ar consta în identificarea „duhului locului (temă ce vine de la Agârbiceanu, Sadoveranu și Rebreanu)”. Să-i invoci aici pe cei trei prozatori e pur și simplu pierdere de vreme, lipsă de idei. Cu atît mai amuzant că Pecican își încheie „războiul cronic” precizînd că „Ar fi multe de spus despre primul roman realist și parabolic al lui Ioan Groșan. Din lipsă de spațiu, mă rezum doar să-i susțin excelența”. Dar, bine, spațiul (tipografic) a fost pur și simplu încărcat cu tot felul de digresiuni nerelevante pentru discuție și pentru romanul lui Groșan. Cine-l împiedica pe Pecican să ocupe spațiul cu analize și argumente? Nu din lipsă de spațiu se întîmplă lucrul acesta, ci din lipsă de idei, de emoție, de rațiune critică. Nu-i vorbă că această chestiune, a duhului locului, nici nu-i relevantă pentru roman. Oricum, pentru Pecican, în spatele cotidianului, a factologiei realiste, groțesti, burlești se ascunde un scenariu arhetipal. Demonstrații în acest sens nu există. Dar, intuiție fiind, asta nu lezează demnitatea criticii literare. În schimb, precizează Pecican, „Scenariul arhetipal este atît de bine disimulat sub aparențe grotesc-umoristice, încît a putut trece neobservat în cercurile comentatorilor specializați”. Prin urmare, el vede ceea ce comentatorii specializați, cei care atacă demnitatea criticii, nu văd. El, un comentator nespecializat.

Așadar, nu amator din aceste motive (suficiente, în fond), sau nu numai din acestea. Ci pentru un lucru mult mai

simplu: Ovidiu Pecican scrie pur și simplu prost și analizează, la limita clișeeilor, și mai prost, deseori în fraze avîntate a căror logică nu-l interesează. Firește că nu va înțelege unde e problema – și dacă am intrat în acest joc, am făcut-o din cauza crizei în care se află critica literară, atacată profesionist de neprofesioniști. Iată exemplul cel mai elocvent. După introducerea referitoare la războiul dintre optzeciști și douămiști etc., urmează fraza cu care Pecican susține excelența romanului. E piatra de temelie a demonstrației lui. S-o citim: „De fapt, volumul I din *Un om din Est* este primul voley dintr-un excelent roman ambientat în finalul dictaturii, interpretat polemic – prin recursul la armele ironiei aplicate parabolei – în formula unei descentrări de pe politic în direcția cotidianului provincial și a unei deconstruiri a perspectivei obiectivante istorice în favoarea experienței unor inși cvasi-anonimi (și provinciali, și lipsiți de relief)”. După această frază, ce-ar mai fi de spus? Ulterior, criticul – care vede peste tot parabole – trece la o analiză a evenimentialului din roman și consideră că „ruperea toaletei sub greutatea directoarei unei școli ardelenesti (sic!) prevestește surparea autorității într-un viitor apropiat, fiind o adevărată emblema a establishmentului comunist”. Citim altundeva: „Este o căutare obstinantă a centralității autentice, de fapt a salvării din degradingolada unui regim politic care a împins în ridicol și minuscul orice tentativă de a trăi demn și vertical”. Nu, nu e vorba despre căutarea centralității autentice, nu e vorba despre vreo tentativă de a trăi demn și vertical, sau nu în acest roman. În viața de toate zilele, da; aici e mult umor și deloc morală. Dar asta e deja altă poveste, care vizează identitatea literaturii, și nu a criticii.

Ce-ar mai fi de spus? Într-o prefață la un volum de studii istorice, Pecican precizează: „Probabil însă că nici prezenta ediție nu va fi ocolită de reacții critice (cum s-a întîmplat și în cazul primei – sic! – atunci cînd istroicii nu au preferat – sic! – să tacă), lucru firesc într-o atmosferă în care libera dezbatere a ideilor rămîne predominantă. Dialogul științific rămîne posibil însă doar în interiorul aceluiași joc intelectual și civic bazat pe respect reciproc și pe o etică a dialogului comună părților. Autorul își rezervă dreptul, în consens cu aceste atitudini, să răspundă numai întîmpinărilor survenite de pe poziții similare, fără a face rabat de la nivelul argumentării, de la convențiile politetiei formulărilor și de la respectarea celui alt”. Așadar, iată-l aici pe Ovidiu Pecican restaurînd și statutul, demnitatea chiar, a polemicii. Dacă va răspunde acestor observații, din două una: ori îmi dă dreptate și replica ar deveni inutilă, ori va considera că nu ne aflăm pe aceleași poziții și va tăcea. În tot cazul, bătaios, războinic, Pecican atacă, de obicei, din orice poziție, indiferent la tonul și cuvintele sfătoase abia citate. De curînd, într-un număr din „Verso” (an 5, nr. 83, 16-30 aprilie 2010), îi răspunde lui Sorin Lavric (tot douămiist, domnule Pecican?) sugerîndu-i să nu intre pe un teritoriu, al istoriei, pe care nu se pricepe, amator fiind. „Domnule Lavric, aoleu, avem aici un impas conceptuala. Reformulați, vă rog, pe înțeles, cum stă treaba. Sau definiți mai clar. Sau, dacă mai bine de atît nu merge, nu ați vrea să aveți amabilitatea să îi lăsați pe alții cu astea?”. Pe bune, domnule Pecican, nu ar fi mai bine să îi lăsați pe alții să se ocupe de critica literară, fie ea și de întîmpinare, fie ea și făcută de douămiști, consacrați sau inși cu vocație, și să vă retrageți acolo unde nu mai sînteți amator, ci profesionist?

Emanuela ILIE

Nora Iuga. În lumea „dactilografei de noapte”

Nu știu câte colecții și câte serii de cărți își propune să arunce cu temeritate pe piața literară românească recent înființata editură Casa de pariuri literare (deja mult mai vizibilă și cu siguranță mult mai ambițioasă decât multe altele de pe haotica noastră piață de carte). La ora actuală, aș putea totuși să pariez pe colecția „Reeditări” din seria Poezie, singura din care mi-au parvenit (sper că doar deocamdată), două volume, a căror valoare vorbește de la sine despre funcționalitatea pariului acestei edituri pe autori aproape clasicizați, dar aproape intruabili. Este vorba despre două dintre cărțile Norei Iuga, **Dactilografa de noapte** și **Spitalul manechinelor**, editate inițial în 1996 și 1998, într-un tiraj repede epuizat, odată ce numele remarcabilei poete a început să circule ca unul dintre puținele repere canonice reținute și asumate de tinerii debutanți douămiiști. Motivele sînt evidente odată ce chiar și un cititor neavertizat parcurge aceste volume, în care se aglutinează „poemele mele bezmetice”, grele de sensuri – desigur, nu atât pentru că ele invocă autorități consacrate în materie de filozofie (de la Nietzsche la Liiceanu) sau de poezie (de la Kerouac și Ginsberg la Gellu Naum), ci pentru că reușesc, imediat, să postuleze adevăruri subiective de o frumusețe crudă, spectaculară și mai ales inimitabilă, despre hinterlandul existențial/liric al Norei Iuga.

Ego-grafiile sale, deopotrivă sumbre și luminoase, colțuroase și atașante, configurează un univers funambulesc, ce ascultă de logica paradoxului revelator, a incongruenței semnificante. Practic, în lumea „dactilografei de noapte” se privilegiază contradicția – uneori îngroșată pînă la caricatură – între reprezentările exterioare și cele interioare ale unui sine în esență vulnerat. Pe de o parte, bătrîna care „îi imită pe tineri/ bătrîna asta e mai ridicolă/ decât un papagal pe roțile// ultimul succes a fost/ împreunarea minciunii cu vulgaritatea/ cele două maimuțe ale mortului”, adică „o doamnă bătrîna cu o tocă neagră// fără sex – appeal și fără resurse/ într-o piață cît burta căscată/ în hoitul orașului”; pe de altă parte, femeia tînără, debordînd de un energetism sănătos, manifestat adesea printr-o sexualitate ațîțătoare. O „revoltă a glandelor” ce este undeva resimțită nu atât ca marcă a propriei interiorități, cît ca principiu universal – la fel ca, bunăoară, în

crezul lui Geo Bogza, în reîntoarceri în piața cerului se postulează primatul visului și al sexualității: „ai să mori! îmi spui noaptea/ cînd visul e singura carte necenzurată/ ai să mori ca un pește/ în cada albă/ sub dușul dă-tător de speranță/ scene vesele cu bărbați și femei/ orgii nupțiale într-un acvariu/ și secrețiile sepiei înghițind/ superbele balansuri ale sexului”. La fel de adevărat, totuși, este faptul că în mai multe secvențe textuale se ascund semne ale existenței unui anume frison revelatoriu, activat de senzația pierderii unei funcții liric (și biografic!) esențiale: energetismul primar, capacitatea de a-și hrăni formele poematice din/ cu o anume exultanță senzorială. Aceasta este, cu siguranță, una dintre sursele reale ale anxietății poetice interpretate, adesea, de cititorii așa zicînd avizați ai Norei Iuga drept nevroză. Lectura unor pasaje sugestive din remarcabilul poem *aici piciorul calcă în gol*, din **Dactilografa de noapte**, oferă, ce-i drept, o cheie interpretativă similară pentru această stare ontic-poetică absolut specială. Spre edificare, iată cum se deschide sus numitul text: „altădată casele erau mai mari/ oamenii mai frumoși/ și pe cer apăreau semne/ care anunțau o schimbare/ ochii mei erau mai încăpători/ și jaguarul și capra/ se jucau în ei/ fără să le pese de bariera lăsată/ era întotdeauna un claxon prin preajmă/ dar termita urcau/ pe oglinda retrovizoare”. Și debutul strofei care îl încheie: „există o stare a aerului/ care se poate numi *nostalgie*/ și pentru mine provine dintr-o zonă baltică/ o *frică de dorință*/ singurul lucru curat înainte de bătrînețe/ văd vapoarele legănîndu-se grele/ sub soarele incontinent/ un sentiment de veșnicie/ tăind deșertul coapsa unei femei adormite” (subl. mele, E.I.). Fermentul nevrozei ar fi, aici, o acută suferință a despărțirii de acea vîrstă a exploziei senzoriale, a *dorinței* care nu stîrnește *frică*. Sau, în termenii psihanalistului Bowly, citat într-o pagină memorabilă de Starobinski (v. *Melancolie, nostalgie, ironie*), de o irepresibilă *nostalgie* ca „patologie a despărțirii”.

În ansamblu, însă, poezia Norei Iuga poate fi citită ca o lecție despre asumarea pînă la capăt a libertății interioare. Astfel se explică revolta împotriva oricăror forme de mistificare, simbolizate în texte prin intermediul unor cronotopi ca tîrgul, bazarul, carnavalul, circul sau „piața

cu figurine de ipsos”. Și, tot astfel, se justifică revenirea constantă a instanței auctoriale la obsesia alterității interioare ca factor tematic modelator: atât în *Dactilografa de noapte*, cât și în *Spitalul manechinelor*, apare necesitatea dedublării orgolioase. În *Dactilografa de noapte*, alterii Norei Iuga sînt adesea întruchipări ale *animei* cu sexualitatea îndelung reprimată, în fine eliberată. Să amintesc, spre exemplu: călugărițele îndepărtate din muzeul intimității („pleca din mine lumea/ plecau marfarele lungi/ convoaie de prizonieri/ de călugărițe de circari”), sumbra „curtezană a prevestirilor” care pe străzi „îmi poartă pantofii” ori sora cu galoane de general care „face ordine în mine/ mă latră și fuge/ cînd adorm mă acoperă cu ziarul/ sora mea patinează pe calea victoriei/ și împarte bezele”, toate întîlnite în *reîntoarceri în piața cerului*, ațîțătorul exemplar al rasei descris în *frumoasă încordată întinsă pe apă* („femeie mică mătăsoasă ca o lăptucă/ întinsă pe covertă între marinari/ .../ nimic nu-și dorise mai mult/ decît să facă penitență-ntr-un bordel/ și după aceea șorțulețul negru/ cordeluța mierea cîntînd cristalin/ în confesional”) și, în fine, dublura defeminizată, invocată în *aici piciorul calcă în gol* („eram o femeie – soldat/ descindeam din romanele lui Kundera/ aveam vocația

sacrificiului/ îmi plăcea să pierd războiul/ de multe ori înțelegeam greșit unele lucruri”). La fel ca și patrupezii, cioclii, morții hrăniți cu cerneală sau derutantele fanteze ce populează infernul teratologic din *Spitalul manechinelor*, toate aceste ipostaze ale unei *alterități* preeminente și programatic maladive demonstrează un fapt esențial: că Nora Iuga rămîne *aceeași* poetă de excepție, față de care cititorii de poezie, ca și majoritatea criticilor de azi, au încă atîtea restanțe. Ce-i drept, ei și-au îndreptat atenția, în ultima vreme, spre cealaltă scriitură – tot confesivă, dar de factură epic diaristică – din care s-a înfruptat ultima *dactilografă de noapte* a Norei Iuga: *Berlinul meu e un monolog*. În ceea ce mă privește, deși am parcurs și cea mai mare parte a acestui cuceritor jurnal al orașului care „nu mai e decît o mică parcelă, inclusă, printr-un partaj arbitrar, unui teritoriu nelimitat, numit Nora Iuga”, sper ca aventura ei 100% lirică („superba călătorie continuă/ navigăm în stînga lui zero”) să se reia în curînd...

*Nora Iuga, *Dactilografa de noapte* (Ediția a II-a), Casa de Pariuri literare, București, 2010 și *Spitalul manechinelor* (Ediția a II-a), Casa de pariuri literare, București, 2010.

Aida HANCER

Robert Șerban – Pentru un poem simplu ca moartea

O dată intrat în sala de cinema, cititorule, o să capeti răbdarea să privești praful din lumina proiectorului cu mai mult interes decît filmul pentru care n-ai mai găsit bilete reduse. Dar dacă ecranul ar lua foc, dintr-o dată, te-ai gândi să-ți încălzești mâinile ca să poți privi mai departe, nestîngherit, lumina spartă?

La finele lui 2010 a apărut, la editura Cartea românească, cel mai recent volum de poeme al lui Robert Șerban: *Moartea parafină*, carte de citit în gând. Și nu din cauză că i-ar lipsi muzicalitatea sau ecurile unor discrete lovituri în tâmplă, ci fiindcă poemul-săgeată pîndește imediată apropiere mai degrabă decît ecurile planificate sau intuite. Încă din primul text, cartea se anunță așezată asemeni unui gest ritualic, patriarhal: *bunicul scotea cu secura/ bucățile de lemn/ dintr-un par*. Acesta este momentul în care înțeleg că singurul soundtrack posibil este al trăirilor episodice, al bățăilor sau al foșnetelor scurte. Tresărarea – ca imagine poetică funcționează!

Există o nesincronizare a gesturilor, notabilă în poeme precum *Îmi părea săracă*, în care superficialitatea privirii nu e superficialitatea notației. Mascată de un elegant și disimulat flash-back, are loc punerea în scenă a organului surdo-mut, femeia care sublimează rezumatul unei vieți la un gest ritualic, dar ridicol. Pasaje de extravaganță poeticitate se succed, însă, parcă înadins suspendate și formulate, de această dată în interior și cu voită rupere de ritm față de întreg. *Lumea premianților* începe ca o altă cronică de familie, însă undeva deasupra lucrurilor încremenite se accelerează memoria poetică, deși imaginea în sine e ca un epilog al faptelor proprii-zise: *de câte ori/ treceam prin ele/ subțire ca un fluture fără aripi/ în urma mea se ridica polenul/ iar lumea/ se întorcea din moarte/ și se oprea la jumătatea drumului*.

Break up the bottle of Jesus pare să spună nu poietica ci, de data aceasta, poetica lui Robert Șerban. Artificii de compoziție nu prea există. Gesturile arhetipale sunt minimizate dar nicidecum minimalizate. *Să fac același lucru* este poemul care, deși construit pe un tipar deja-vuistic (atât în contextul cărții de față cât și în general al poeziei), reușește să păstreze o singură imagine. Poeme obsesive și vii, care nu se continuă unele pe celelalte, reușind să păstreze o singură cale, aceea a firului sîngeriu; poeme zgârcite, fără pretexte și fără urmări, care se întorc din cînd în cînd în potriua autorului lor. Ca-n Jacques Prevert, copiii din poezia lui Robert Șerban se îmbrățișează din picioare iar logica poetică este una a înlănțuirii, a suprapunerii, și tocmai de aceea gesturile sunt decupaje perfecte ale unor momente care cititorului îi apar izolate, contradictorii. Farmecul lor stă în traducerea tipicului, a banalului în care poezia poate să facă o singură dată, o singură mișcare. Interludii hamletiene, bine jucate, urmăresc să risipească orice eroare de receptare. Cuvintele sunt scuzabile, *nu folosesc la nimic/ parcă sunt ale unui bătrîn/ pe care boala/ s-a făcut că-l uită/ ca să afle ce-i poate gura*. Și tocmai acesta este momentul în care precizia contururilor este trădată. Prin urmare gestualitatea este absolvită de context, ștearsă, rescrisă, până când memoria însăși se reinventează după legile simplității.

Ambiția, cel puțin textuală, este aceea a amplificării temelor grave prin detalii care țin mai degrabă de o voluptate a minusculului, a experienței aproape intime cu lucrurile mărunte. Eroticul este neglijat nu din lipsă din spațiu, ci pentru că vârsta poemelor din cartea de față este undeva mult înainte sau mult după debutul sexualității. Asexuate în felul lor, textele sunt ele însele mișcările imaginare ale brațelor care nu fac niciodată păianjeni la subțiori.

Cehovian, poemul băii la Zürich este poemul morții imaginate ca îmbrăcare a unei haine, un gest aproape cochet, oricum râvnit. Prin urmare, trecerea devine un gest impecabil, calculat și așezat în succesiune corectă; ea este o excentricitate, o provocare pentru sportivi în vacanță.

Fiecare gest este urmat îndeaproape de suportul lui moral și textual. Adevăratele intenții transpar prin medii intermediare, asemeni spasmelor din *burta Diane* care, deși zdruncină, sunt parcă umbrite de o declarație concurentă de dragoste: aceea a mamei contra aceea mută, a fatului. Bănuiesc aici impulsuri erotice estetizate până la contopirea cu tema paternității, și declarații de dragoste cu sens invers: *când stai prea mult timp departe/ de copilul căruia i-ai dat viață/ te rogi mai des pentru el/ și ți se face mai repede frică pentru tine*. Amintind de dulcile necroloage în cheie poetică ale lui Cristi Popescu, poezie, sau bocet controlat și stilizat este *Invocație*, în care morțile sunt mici și personalizate.

Fără să se dezmintă, Robert Șerban păstrează *scheletul poetic* ale poemelor din *Cinema la mine-acasă* deși, de data aceasta, miza o constituie lucrurile cumplit de ușoare, cântărind cel mult 21 de grame de intenții. Femeile sunt cele care au palmele crăpate ca să se țină de viață. Iubirea lipsește, gesturile brutale sunt anihilate iar privirile sunt cenzurate de admirație, și ea, asexuată, atemporală, ca și când ceea ce i-ar lipsi privitorului este corpul și un moment de stabilitate. Acestuia din urmă îi ia locul încremenirea – ca perspectivă. Toate lucrurile mărunte se mișcă, singur personajul liric evoluează către hiperstabilitate. Cămașa de forță este, în *Moartea parafină*, acel soi de nemișcare lucidă, un somn-reveille care amplifică toate simțurile secundare paralizând semnele vitale.

Voluptatea este rezultatul unei trăiri totale și impersonale pe care subiectivitatea o anulează: *istoria e o/ virgînă cu himenul elastic/ pe a cărei indiscreție/ nebunii s-au bizuit întotdeauna* (*Oase de nesfârșit*). Moartea, la Robert Șerban, intră la menopauză și își pierde genul, se devalorizează. Nu cutremurul, ci replicile de după amintesc ratata apropiere a morții, pentru că din viață nu există ieșire directă. Morțile mici ale cunoscuților sunt arăbescuri necesare. *Ca printr-o minune* este poemul ieșirii treptate, vindicative, para-fine.

Orice s-ar spune/ moartea are lumina ei, care pune în valoare un spectru al lucrurilor mărunte. O imagine memorabilă este aceea a umbrelor care trag după ele pe cea rămasă în urmă. Lumina morții este barocă, întunecată, o auroră boreală terminală. În *Developare* delirul înșiruirii lucrurilor din jur, aparatul ca mediu suspendat între mișcare și observație, toate acestea primesc rolul de personaje, sunt insistent și aproape violent împinse în prim-planul poetic. Acesta este momentul în care el, cel legat ca un bolnav spre propriul bine, se sparge, se difuzează; o subiectivitate alcătuită din obiectivități scăpate de sub control rezultă în urma incendierii cu o lumină a morții.

Între începutul și finalul volumului există un crescendo, poemul intenționat scapă de sub control. Un corp ne-terminat într-o cămașă a morții, nici imobilizat nici liber – este el. Finalul aruncă parcă vina asupra unei existențe care ar putea să scuze, dacă nu să salveze; scriitorul de sus încurajează, detașat, scriitorul de jos.

Acesta este poemul care îmbie, la orice vârstă, *moartea parafină*.

Ion ROȘIORU

Distilarea textuală a banalului cotidian

Tot la **Paralela 45**, ca și **Cocteil în crania mici**, apare, și tot în 2011, ediția a II-a, revăzută, a celui de al doilea roman al lui Constantin Arcu: **Faima de dincolo**.

Talentatul prozator din nord și-a conturat deja, după un volum de proză scurtă, **Cenușa zilei** (1995) și după mini-romanul existențialist **Om și fiara** (1996), un areal literar propriu și o voce inconfundabilă. Împingând procesul de demitizare până la ultimele sale limite sau consecințe, cantonându-se adică în banalul cel mai derizoriu și mai sordid, după cum inspirat observă criticul Mircea A. Diaconu pe coperta a IV-a a cărții, prozatorul va reuși performanța de a defini „identitatea burlescă a unui nou mit”.

Faptele mărunte și intrate într-un angrenaj ineluctabil al automatismelor cotidiene, personajele mai mult sau mai puțin anodine cramponându-se de tabieturi cel mai adesea vecine cu viciul își pot avea, odată intrate în distilarea textuală a autorului, partea lor de senzational, conștiința că există ca și spaima de sine nu mai puțin orgolioasă. Sugestia vine (dar nu-i exclusă nici simpla coincidență intuitivă) din marea lecție a lui Caragiale unde ceea ce scrie în **Vocea patriotului național** e literă de lege și nici revoluție n-a putut fi în noaptea de lăsată-secului, **Conu Leonida față cu reacțiunea**, pentru că nu

s-a scris despre așa ceva în gazete. Raportul dintre realitatea propriu-zisă, nu întotdeauna eroică și condimentată cu isprăvi epopeice înălțătoare și pilduitoare, și reflectarea sa în vorba de duh care face înconjurul cetății ori în textul ce cunoaște botezul tiparului, presupune și implică multiple aspecte ce reliefează superioritatea actului oglindirii: scoaterea din anonimatul cel mai cenușiu, personalizarea insului care încetează astfel de a mai fi *cetățeanul nimeni*, cum ar spune Sorin Roșca, reierarhizarea membrilor într-o colectivitate, intrarea pe ușa din față în legenda și mitul local, cunoașterea celebrității și chiar nemurirea cu faima ei prelungită dincolo de inevitabila trecere a Styxului. Nu întâmplător, așadar, unul din protagoniștii romanului este un zămisitor de text: ziaristul justițiar și scriitorul Dan Dorian. Acesta nutrește convingerea secretă, excluzând, firește, momentele de îndoială și de sentiment al zădărniceii oricărui efort profesional și civic, că prin cuvântul scris și tipărit, fie și într-o gazetă de provincie numită cât se poate de sugestiv **Deșteptarea**, răul din burg poate fi diminuat. Plecând de la niște denunțuri anonime (mici texte cu rol declanșator de Text), Dorian anchetează abuzurile unui director de la fabrica de spirt din localitate și reușește, în cele din urmă, în ciuda tuturor amenințărilor și intimidărilor, cum ar

fi incendiarea ușii de la apartament, să ducă la arestarea acestui profitor de pe urma Revoluției, un fel de dictator ce se credea singurul îndreptățit să se dedea la matrapazlăcuri pe față și să-și aroge toate comisioanele, convins că, datorată relațiilor sale în lumea bună nu i se poate întâmpla absolut nimic. Chemat la poliție, în legătură cu incendiul pe care răufăcătorii tocmiți de directorul incriminat îl pun la ușa unui vecin, vameș căsătorit c-o țigancă, ziaristul va folosi împotriva polițistului obtuz care-l interoga aceeași tactică a directorului-dictator: îl laudă și el pe redactorul șef al **Deșteptării**, Mitică Teodorescu, ca având legături de tip mafiot cu politicienii de la vârful puterii, inclusiv cu capii lumii interlope. Anchetatorul a mușcat, nu se putea altfel, din momeală, deși ziaristul în mintea căruia se plămădesc în paralel operele beletristice ce-l vor consacra va mai primi o vreme telefoane de amenințări injurioase.

Dan Dorian îl cunoscuse pe Oreste, celălalt protagonist al cărții, în timpul unei călătorii în Turcia unde mergea să facă un reportaj despre micul trafic de frontieră care a cunoscut o prosperitate incontestabilă în primii ani postdecembriști. Emițătorul de text mântuitor și-a găsit cu acest prilej personajul providențial al cărții sale viitoare și între cei doi se va stabili o prietenie exemplară. Primul lucru care-l va frapa la acest bonom ce nu ținea să se îmbogățească, precum atâția alți semenii, cu orice preț, este carisma lui care-l plasează într-o paradigmă salutară, chiar dacă puțin numeroasă:

„Este greu de spus ce însușire misterioasă posedă anumiți indivizi, încât adună permanent gloate întregi în jurul lor, fără cel mai mic efort; există probabil un magnetism al subconștientului, căruia ceilalți nu i se pot împotrivi sub nici o formă. În momentul apariției sale, un năvod din fire nevăzute este aruncat într-un chip ocult deasupra mulțimii și orice scăpare devine iluzorie” (p.133).

Plecarea bunului samaritean în Germania, unde urma să se angajeze ca bucătar, respectiv întoarcerea sa eşuată din această țară a tuturor făgăduințelor, se soldează cu adevărate pelerinaje la locuința carismaticului și mai mult decât generosului Oreste. Nu altfel vor fi momentele de priveghi și parastasul, la care nu doar mâncarea și băutura se vor dovedi abundente ci și istorisirile celor ce l-au cunoscut și l-au perceput ca pe însăși garanția echilibrului lor vital și al bucuriei de a exista. Așa se face că absența lui pentru o scurtă perioadă din târgul Rodeștilor rimează cu un adevărat dezechilibru nu doar social ci și natural. Golul pe care-l lasă în urmă cu prilejul acestui autoexil e imens: ploi interminabile, vântoase, ghinioane de tot felul, îmbolnăviri inexplicabile ale unor concitadini, dezgust de viață și lehamite existențială printre colegii de pahar, culminând cu propunerea înființării „unui comitet de salvare sau ceva în acest gen, care să se deplaseze cu cea mai mare iuțeală în Nemția, de unde să-l aducă fără întârziere pe Oreste” (p.72). Până și boschetarul Vichentie care se aciuiase într-un garaj abandonat rostește sentințe de acest tip: „Când lași să plece un om ca Oreste, te-ai pișat pe bafta ta!” (idem). Tot în acest interval, prostituatele urbei renunță la vechea lor meserie și se pocăiesc. Apar în centrul orașului cu cruci pe piept și anunță că vor scoate o publicație locală, **Curierul de Rodești**, publicație de care autoritățile au toate motivele

să se teamă și să facă tot ce le stă în putință spre a-i împiedica apariția. Cu toată această împotrivire, cele trei grații, vor tipări această foaie la Sudova. Veta, soția lui Oreste care n-o ducea deloc strălucit în Germania și-și exprimase întreaga deznădejde într-o scrisoare (cu toată cultura și ortografia sa precară) către familie, are grijă să eludeze acest adevăr crud și să înflorească, de dragul imaginii soțului ei, această situație. La rândul ei Ina, redactorița, fostă și viitoare prostituată, are grijă să facă și mai roză ipostaza în care se afla ilustrul lor contârgoveț aflat pe meridianele occidentale unde, contrar mentalității colective, nu fug deloc câini cu covrigi în coadă, exceptând faptul că unii emigranți români aveau ce și de unde fura la adăpostul favorizant al nopții: „Deja se gândea la Oreste ca la mâna dreaptă a directorului acelei instituții, ba chiar considera că ar fi fost mai de efect dacă ar schimba puțin profilul căminului, hotărându-se să instaleze acolo copii orfani și handicapați în locul acelor astmatici matusalemici; iar ca dovadă că netrebnica nu ducea lipsă de imaginație, proiectă încă din acel moment parcul imens în care să așeze castelul, neapărat un castel medieval nemțesc, nu departe de un lac limpede prin care înotau crapi uriași, cum văzuse într-un documentar la televizor, așa că individa de alături n-avea decât să-și bată capul cât poștește” (p.105). Iată cum realitatea textuală o devansează și chiar o răsucesce cu o sută optzeci de grade pe cea pe care o ia ca punct de plecare. Autoarea interviului, adică producătoarea de text, speră ca-n acest fel să pătrundă ea însăși „într-o lume dinamică, temută și cultă” (idem), să-și facă uitate umilințele pe care vechea ei îndeletnicire le presupunea. Gardianului Petea îi era suficientă în acest sens al transgresării sociale uniforma pe care o purta. Virtuțile terapeutice asupra emițătorului de discurs scriptic îi apar Inei ca nesperat de benefice: „Căci o dată cu apariția pe tarabe a înroșitului săptămânal ea se consideră intrată în lumea bună a orașului, atât de in tolerantă la mitocanii și răbufniri necontrolate, acea zonă a comunității pe care până nu demult o detestase cu neascuns dispreț, socotind-o coruptă și plină de ifose, dar care acum îi apărea de-a dreptul seducătoare” (pp.105-106). Leontina este și poetă. Această faimă locală face ca la moartea lui Oreste să i se comande mai multe necroloage, sarcină de care mânduitorul de condei și producătoarea de texte în care despre cei trecuți în lumea umbrelor se vorbește numai de bine se achită conștiințios și cu fior oratoric.

Lumea aceasta umilă care populează romanul lui Constantin Arcu tinde neîncetat să-și depășească starea în care se află, ținând să se vadă altfel, cu o altă aură socială, și să intre cât mai repede într-o lume *prezisă* frumos de cei ce-și arogau asemenea forțe oculte întru scrutarea viitorului. Țigăncile ghicitoare își au, în acest sens al plonjării într-o altă realitate posibilă, rolul lor. După ce Bîzdîc, fost arbitru de fotbal în campionatul județean, pleacă să lucreze în Cipru, scop în care s-a împrumutat de bani cam la jumătate din locuitorii târgului, el se menține o vreme prezent în conștiința rodeștenilor, tapăți sau nu de *lovele*, prin scrisorile pe care le trimite soției. Când existența sa epistolară încetează brusc, prezicătoarele oacheșe reaprind prezentificator această absență și-l văd pe Bîzdîc ba la închisoare, ba în brațele unei

femei focoase, ba, în spiritul faimei intrinseci pe care-o presupune descinderea într-un mântuitor El Dorado (acesta fiind oriunde de îndată ce ai trecut frontierele de stat ale României), înrolat în Legiunea Străină. Însăși moartea lui Oreste, urmată de faima sa postumă în continuă creștere (cu numele lui de bețiv notoriu răpus de ciroză pe baricade se botează străzi centrale și instituții de cultură), a fost sugerată sibilinic de o clarvăzătoare care a vorbit undeva mioritic de căderea unei stele spre a se redresa dintr-odată cu lumină sporită. Se recurge nu o dată și la epitafuri celebre cum ar fi cele din veselul cimitir săpânțean. Un topos individualizator în această *mare trăncăneală*, cum a etichetat Mircea Iorgulescu lumea din opera caragialeană, este frizeria lui Osvald, pandant moldav al lui Domnu Nae Girimea și cugetător justițiar care emite judecăți imbatabile de tipul: „Profitorii roiesc în jurul revoluțiilor ca muștele deasupra excrementelor de om” (p.107). Ca în altă *Poiană a lui Iocan*, în frizeria evreului devenit celebru în târg pentru că trăiește în apartament cu două femei însărcinate, soția întoarsă cu coada între picioare din străinătate unde plecase la muncă, și amanta pe care și-o făcuse între timp, se face politică, se ia pulsul evenimentelor orașelului unde nu se întâmplă nimic și se bea vârtos. De fapt unde nu se bea în această carte? Și mai ales cine nu bea poșirci mentolate, votcă de toate sortimentele și mai ales spirt prefăcut sau doar stins cu apă pe măsura îngurgitării lui? Se bea și se dă de băut în cele două crășme sordide sau spelunci „Coroana” și „Pufoiaca”, la depozitul en gros al lui Mircea Popel, la garaje, îndeosebi în cel în care s-a acuiat abuziv vagabondul Vichentie, viitor paznic al cimitirului după trecerea lui Oreste la cele veșnice, la bombele de pe traseul către Sudova și retur, inclusiv de cei de la volan, în cimitir, la frizerie, la atelierul auto al mecanicilor Costan și Geo, la chioșcuri și buticuri universale, în autocare și în mașina personală, acasă ca și la locul de muncă, în curte și în podul casei, ca domnul Lupancu care și-a amenajat, în acest scop, o cușetă specială la mansarda în care-și ținea grâul. E cel mai la îndemână mod de-a evada din realitatea plumburie imediată, de a plonja în atât de visată și vizată alteritate. Avertismentele medicilor cum că pe fondul consumului excesiv de alcool sănătatea se poate deteriora galopant și ireversibil rămân fără niciun fel de ecou, ca în cazul lui Oreste, operat de ficat pe când lucra ca bucătar în Israel. Alcoolul accelerează de fapt intrarea individului în text, îl alterizează pe cale verbală, ca într-un interminabil teatru absurd și, totodată, îl individualizează și-l face să creadă că moartea e ceva care li se întâmplă doar altora.

Instanța textuală catalizatoare rămâne însă autorul, chiar dacă pe parcursul romanului a cedat o parte din prerogativele puterii sale auctoriale altor emițători de text, adjunctul său rămânând ziaristul-scriitor Dan Dorian.

Constantin Arcu radiografiază minuțios efectele neplăcute ale tranziției postdecembriste așa cum sunt ele resimțite într-un târg de provincie care încearcă să țină pasul cu vremea și c-o istorie nemiloasă cu destinele oamenilor debusolați de disponibilizări și nemaștiind încotro s-o apuce. Este un timp prin excelență al derutei sociale și morale. Mitul îmbogățirii peste noapte de pe

urma micului trafic de mărfuri, cu sarsanaua, în și din Turcia, Polonia sau Ungaria, s-a prăbușit rapid. Micile chioșcuri nu-și mai pot rula capitalul de subzistență pentru că mai toți clienții, biete nume trecute într-un catastif, cumpără pe datorie. Își repară mașinile vechi, se pierd în taifasuri inutile și ajung să se identifice cu amintirile ce constituie singura lor consistență și avere. În aceste fulgurații, precum cele ale lui Oreste aflat pe patul de moarte, își face lesne loc chiar utopia, parodică și cu accentul pus apăsător pe sexualitate, ca în Sodoma și Gomora, care a fost și rămâne societatea comunistă visată atât de mult și de intens încât toți visătorii fanatici s-au trezit invariabil dincolo de ea, fără s-o atingă vreodată:

„E un fel de a spune că dolofanul (e vorba de un harbuz pe care un rival al lui Oreste i-l oferă Vetei pe când aceasta, bucătăreasă la un gostat, era necăsătorită încă, n.n.) sustras, căci în comunitatea lor chestiile de felul acesta erau privite cu mai puțină gravitate, convinși că toate erau în comun și aparțineau tuturor deopotrivă. Furtul de pe tarlăua colectivă era privit ca un păcat lipsit de importanță. Nu aveau nimic al lor și li se părea firesc să fie așa, dacă tot își căpătau hrana de acolo și dormeau de-a valma în niște încăperi uriașe, cu paturi suprapuse, separate doar pentru femei și bărbați. Făceau amor prin lanurile de porumb, în colțurile magaziiilor sau în cabina vreunui tractor, pe unde apuca fiecare. E greu de spus care și cu cine anume este căsătorit., căci ideea de comunitate asupra bunurilor, printr-o curioasă dar firească la urma urmelor extrapolare, dădu naștere unor confuzii și în privința nevestelor. Femeile erau considerate oarecum de uz comun și le regula fiecare, după cum se nimerea, fără ca această liberală atitudine să dea naștere la conflicte acute. Chiar tehnica actului în sine era de o simplitate ingenioasă și deseori se întâmpla ca doi indivizi acuplați să stea la taclale cu lucrătorii care prășeau pe rânduri de porumb sau de floarea-soarelui din apropiere, iar aceia habar să nu aibă ce se petrece. În orice caz, femeile nu purtau nimic pe dedesubt, nici dacă le-ar fi plătit în aur cineva, și năravul acesta facilita indiscutabil apropierea, căci bărbații, amețiți de efluvii, umblau cât e ziua de lungă pe sub fustele lor și n-aveau niciun un chef de prășit ori altele de acest fel. La drept vorbind, erau turbați de-a binelea și nici măcar nu se mai desfăceau la curele, atât de aprigi și de grăbiți erau. Dar lucrurile se petreceau firesc, fără vreo cât de firavă idee de promiscuitate, în asentimentul șefilor care, de altfel, se dovediră deopotrivă de zeloși. Întreaga comunitate trăia sub semnul inocenței unui început de lume, iar plozii se iveau într-un șir neîntrerupt. Erau considerați avuție obștească și predați la creșa gostatului fără a se mai încheia măcar un proces-verbal” (pp.152-153).

Faima de dincolo este o tulburătoare meditație despre refugiul în text ca distilare a banalului cotidian și, totodată, despre prietenie, solidaritate, moarte și destin. Cartea salvează de la inerenta uitare fapte și trăiri sociale pe care trecerea timpului le aruncă în derizoriu și în nimicnicie. Fără să moralizeze sau să ridiculizeze păcatele celor mulți și umili, autorul le acordă dreptul de cetățenie literară tuturor acestor năpăstuiți de soartă și o face cu disimulată duioșie și înțelegere.

Ana Blandiana și zborul ca unică șansă

Poetul dă seama de epoca în care trăiește. Și epoca noastră e aceeași pe care o descria odinioară Dickens: „epoca înțelepciunii, epoca neroziei, veacul credinței, veacul necredinței, răstimpul Luminii, răstimpul Întunecimii.“ Dualitatea se păstrează și se va păstra, până la sfârșit, e îngăduită de Dumnezeu, care va avea un alt timp de cernere a neghinei de grâu. Până atunci un aparent paradox va guverna viața noastră.

Lumea Anei Blandiana din *Patria mea A4* (Editura Humanitas, 2010) poartă amprenta acestei bipolarități. Credința și necredința, îngerii și fiarele, binele și răul, dulcele și amarul se topec în poeme luminoase totuși. Chiar dacă „nici nu suntem, de fapt,/ Decât resturi, forme golite,/ Faguri din care miera eternității/ S-a scurs“ (*Faguri*) iar alienarea este firească, nădejdea rămâne prezentă: „zborul va rămâne/ Singura șansă,/ La capătul brusc al cărării...“ (*Recviem*)

Poeta vede, ca în chimie, cum pulberile au tendința de a se concentra în forme și „singurătatea ia forma aglomerărilor.“ Efectul de protecție al poeziei și al spiritului se poate observa în structurile stabile ale poemelor, unicitatea lor structurală face dovada că lumea nu s-a dezagregat, are consistența vieții. Geometria acestor relații și morfisme e foarte importantă, trebuie văzută în spațiu, în adâncime, chiar dacă e scrisă în format A4; trebuie înțeleasă în realitatea ei.

Este recuperată o dimensiune care dă adâncime, dimensiune fără de care creația nu poate fi înțeleasă: sacralitatea. Poeta afirmă că patria A4 este patria neliniștii, se întreabă dacă va reuși vreodată să descifreze urmele care nu se văd. Creioanele sunt „schelete brusc animate ale unor condeie mai vechi/ nefolosite de mult, cu pasta uscată.“ (*Patria neliniștii*) Spectroscopia folosită arată cum s-au modificat dimensiunile și valențele obiectelor din lumea în care trăiește.

Ana Blandiana aleargă după frontul undei de șoc, ar vrea să atingă limita: „Marginea aceea/ Este o piele subțire/ Fixată între două lumi/ Ca un timpan“, timpan care transferă neantul dintr-o parte în alta, incapabil de creație: „În stare să transmită, în van/ Dintr-o parte într-alta,/ Neantul/ Neinstare să devină silabă.“ (*Timpan*). Pereții de paie sunt și ei o limită dincolo de care laptele – hrana vie – este „muls de mâinile crăpate și țepene/ Ca niște vreascuri.“ Această lume ne este totuși casă și în ea învățăm să murim. Limita cade în final, căci poemul *Recviem* trădează o frumusețe străvezie, vorbește despre „o materie/ din care n-a rămas decât lumina/ Desenată pe pernă“ și glasul care o striga încă din copilărie îi spune: „Acolo e-aici.“

Spațiul „dintre catedrală și piață“ este adesea un spațiu al necredinței, al vrajei, al prostiei care preia puterea, al răutății, al urii, al morții. Al căderii, într-un cuvânt. Al căderii din care ar vrea cu disperare să se oprească, deoarece „strada/ Are o pantă din ce în ce mai periculoasă.“ (*Pantă*). Visul opririi nisipului din clepsidră, nisip care refuză să măsoare destrămarea nu este de dorit. Viața are dinamica ei, urcușul ei către Creator, oprirea e totuna cu moartea: „Visul opririi/ Din drumul spre moarte/ Seamănă morții.“ (*Clepsidră*)

Orbirea spirituală caracterizează omul modern. Locuitorii sunt grăbiți, vând și cumpără, mercantilismul îi obosește și adesea „se opresc să bea o cafea/ La o măsuță pe trotuarul/ De lângă o catedrală din secolul XI,/ Pe care o privesc fără să o vadă,/ Pentru că vorbesc la telefon/ Și fără să întrebe/ Cine este cel care a locuit cândva/ Într-o casă atât de mare.“

Locuind în această lume, chiar fără să contribuie la atrocitățile ei, poeta poartă în suflet un sentiment de vinovăție. Faptul de a refuza să privești nu înseamnă o lipsă a participării. Culpă devine evidentă și este exprimată cu o anumită nedumerire parcă, cu un anumit dezacord față de Creatorul căruia îi impută faptul că este autorul unei fără de milă creațiuni, al unei lumi în care domnește predestinarea. Problema existenței răului în lume nu este rezolvată de creștinism prin soluția, poate comodă, de a-L considera pe Dumnezeu părtaș al căderii. De altfel poeta reia ideea aceasta în poemul *Semințe de piatră*, în care viziunea este cu totul alta: „Dacă, așa cum spune Sfântul Augustin,/ Răul nu este decât absența Binelui/ Și moartea, absența vieții,/ În acest pustiu/ Noi suntem răi/ Și noi suntem morți,/ Și nici măcar n-o știm,/ Pentru că nu știm/ Cum e să fii/ Bun/ Sau cum e să fii/ Viu,/ Așa cum/ Semințele de piatră ale nisipului/ Nu știu ce-nseamnă a rodi.“

Aceeași pendulare între Da și Nu o regăsim în poemele în care tema este salvarea. Poemul *Vânătoare în timp* arată o fațetă a acestui termen, se oprește în pragul unui timp al vânătoriei, în care autoarea se simte pradă a cuiva pe care nu-l numește, a „nu știu cui.“ A deznădejdiei de o clipă, poate. Și a conștiinței neputinței omului care stă în umbra morții: „Știi că salvarea e exclusă, dar/ Nu știu ce-ar însemna salvarea./ De-ncerc să fug, umbra și ea se mută,/ Mulându-se pe orizontul meu ca norii,/ Feroce și aproape protectoare-n grija/ De-a nu mă pierde, pradă altcuiva.“

Cel care are inițiativa vieții este însă Dumnezeu, așa cum în poemul despre tinerii care trec printre umbrele realității, pe role, surzi și orbi, lipsiți de înțelegere, salvarea vine prin smereția și dragostea Creatorului: „În timp ce Dumnezeu/ Coboară printre ei/ Și învață să meargă pe role/ Ca să îi poată salva.“ (*Pe role*)

Dacă orașul este spațiul generator al unei neliniști care se regăsește până și în patria sufletului, colina plină de iarbă, dealul și pajiștea descoperă taina vieții. Dumnezeu, natura și sufletul formează o triadă în care este posibilă soteriologia: „Sufletul își regăsește respirația“ și poeta mărturisește: „Mă supun ierbii/ Care mă salvează/ De neliniștea care sunt eu însămi,/ Lăsându-mi numai tălpile goale în roua/ Prin care tu urci în mine,/ Înlocuindu-mă.“ (*Exorcizare*)

Numărul este adus în poezie nu contabilicește, ci prin virtuțile lui mistice. Găsim diferența dintre unu și multiplu în câteva poeme: oamenii sunt „prea mulți“, în timp ce poeta rămâne singură în copilărie; de asemenea, sunt „preanumerose/ Clone ale Sfântului Duh“ (porumbelii, o sursă de neliniște). Doar stelele de care răspunde serafimul nu sunt prea multe: ele sunt miliarde.

Felul în care sunt aranjate poemele în pagină ar putea urma logica unei filosofii care face diferență între lucruri și numele lor? Căci titlurile se regăsesc în paginile cu numere pare, iar poemele sunt în paginile impare. Aceasta îmi aduce aminte de semnificația pe care o dădeau vechii greci parului și imparului. Pitagoreicii socoteau că infinitul este identic cu parul. El ar oferi lucrurilor infinitul, fiind în el însuși desprins și limitat de impar.

Toate acestea sunt doar speculații. Poemele Anei Blandiana, departe de a fi speculative, încearcă acel zbor despre care autoarea afirmă că „rămâne/ Singura șansă,/ La capătul brusc al cărării...“

„Poezioare” cu mireasmă de busuioc

Cred că nu este niciun poet al literaturii noastre care să nu fi dorit să se nască în Țara de Sus a Moldovei, unde Eminescu a văzut lumina zilei și a copilărit. Sau, cel puțin să fi visat aceasta, în clipele faste ale existenței și creației sale. Raluca Pavel intră în lumea poeziei, având această șansă. Ea s-a născut la 19 martie 1986, la Botoșani și a mângâiat cu tălpile, cu mâinile și cu privirea aceste ținuturi în care și lumina se cerne mai blând, lăsându-i omului posibilitatea să se ridice spre cer, poematice. Numele ce i s-a dat amintește pe cel al mamei Poetului și o pune simbolic, parcă, într-o bună rânduială cu cele ale lumii trecute, iar grija reală, de care s-a cuprins, este să aducă în „poezioare”, cum le zice ea cu suavitate, un strop din lumina de Sus și din cea de jos a copilăriei, singura parte edenică și nepieritoare din care omul nu poate fi izgonit.

Este crescută de bunici de la 3 ani, aceștia infuzându-i memoria afectivă cu povești și imagini cu o față spre om și alta spre Dumnezeu. *„Să ascultăm poveștile – ne îndeamnă Eminescu – căci ele cel puțin ne fac să trăim și-n viața altor oameni, să ne amestecăm visurile și gândirile noastre cu ale lor... Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenești. Cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele.”*

Raluca Pavel le-a ascultat și a înțeles că partea trainică a fapturii omenești este cea care vine din poveste și se retrage cu lumea noastră cotidiană în orizonturile fantastice și poematice, unde omului îi este dat să rămână ca ființă. Seve ale acestui pământ se ridică în vorbirea oamenilor, dar mai ales în lujerii subțiri ai unor flori de lumină, cu parfumuri tari. Prinsă în mreaja acestora, plină de uimire și candoare, ea ne îmbie cu simple cuvinte, așezate ca într-o joacă de copil, să trecem pragul din obișnuit în magic, uneori întinzând mâna cu degetul arătător spre un adânc simbolic. Sub mâna întinsă, printre coaste se vede rana făcută și lăsată fără vindecare. Ea zice, de un **străin**.

Prin studiu, Raluca Pavel este aplecată asupra omului în comunitate și prezent, absolvind în 2008, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea București (specializarea Sociologie, diploma de licență cu nota 10) și, apoi, finalizează, în iunie 2011, Facultatea de Sociologie, Universitatea București (Master: Devianță Socială și Criminalitate; bursă de performanță științifică, acordată de Universitatea București, pentru proiectul *Profilul socio-cultural, psihologic și psihiatric al femeii asasin*).

Cu volumul **Sipetul din Călinești**, pentru Raluca Pavel, are loc botezul cuvântului, moștenit de nu se știe din ce zori de zi și pe care ea îl trece prin apele sfinte ale amintirii și-l aduce, sfioasă, să înflorească în casa poeziei. Între „semenul alunecat” pe clina aparențelor și recuperarea copilăriei ca realitate magică și divină a omului – ce cale de străbătut! Ea zice un „drumușor” spre a apropia copilăria, mai bine spus, spre a se apropia de fântâna cu ape și suflet a acesteia. Descoperim,

ca într-un luminiiș, pe sub zilele grele de interese și inconsistență, părți din ființa magicului și simbolicității prin care clipește ochii lui Dumnezeu. Din această ființă care ne împrejmuie, ne acoperă și ne hrănește cu suflet și eternitate. Pentru o clipă se întrevide cum văzutele se întorc spre cele nevăzute. Spre izvor, spre *sufletul fântânii*, ca să folosim titlul unei poezii. În orizonturile poeziei sale se disting elemente și analogii ce țin lumea să nu se destrame. Un copac devine flacăra, fără să se consume; un suflet se ridică în fum fără să se prefacă în colb; un munte aprinde degetele ce îl sculpează și preschimbă făptura creatorului în nevăzut. Dar ca să vezi omul nedesprins din existența magică și simbolică, mișcându-se printre analogii, fără să ia în seamă cauzalitățile limitatoare, trebuie să ai ochii și candoarea copilului. Raluca Pavel aduce pâlâpări de stări și percepții din zonele cele mai „pierdute” ale memoriei, ale copilei de câțiva anișori, după simțurile și privirea căreia pare a lua chip lumea. Lumea ce i se arată ca un ciorchine magic. Este ajutată și de bunici s-o vadă astfel. Cu un strop de real în visare. Sau invers. Îi vin în întâmpinare locuri și oameni, cei vii și cei petrecuți dincolo, Călineștiul și conacul boierilor Miclescu, căminarul Gheorghe Eminovici cu ursita sa, până și păsările și plantele, drumușorul și fântâna, casa cu ușa secretă, toate îi șoptesc ca-n basme. Dinspre prezent spre această zonă, poeta are un spațiu larg de cuprindere și însuflețire a lumii. Lumea rezzonează în această copilă și simțurile copilei o desăvârșesc. Totul este văzut și nevăzut, toate se leagă prin **analogii**, ca să ne restrângem la una dintre modalitățile de cunoaștere proprie magicului. Fără excursuri teoretice (la Blaga, de pildă) și fără explicitări, să cităm direct: *„plânge cerul după el, / înseamnă că a fost om bun, / îmi spune mama când plouă / și trece un dric pe uliță”,* cu naiva verificare: *„voiam să m-aciuez pe-acolo /.../ și să-mi aștept plecarea / să văd de plânge cerul”* (**Cu sufletul de mână**); între lumea de aici și cea de deasupra, din nori, unde o cheamă moartea și locuiesc străbunii *„aproape de inima ingerilor”*; comunicări magice: *„Mamă, trage Luchian clopotele / iar a murit cineva? / dacă vine furtuna acum / înseamnă că a fost iubit tare? Copila mea, n-a plecat nimeni / bat clopotele pentru ca Dumnezeu / să le audă și să ne apere / de furtună”* (**Clopotarul**); „mijlociri” făcute de busuioc între sufletul copilei și cel al strămoșilor (**Plecarea**); între firele de iarbă și gânduri (**Cu gândurile-n cioc**); între vis și plantă (*„sădește-l în livadă / va rodi odată cu toamna”, Să nu te pui cu zeii*); între elemente, din care unul cu semnificație magică (*„făina de porumb”* și *„praful de aur”, Praful de aur*); între jocul de șah și elementele naturii (**Reginele dau șah mat** și **Turn de aripi**); între aprinsul candeliei și îndepărtarea secetei (bunica *„aprindea candela / de lângă icoană / să nu fie secetă / să ne dea toamna / roadele de peste an”, Cerul peste gene*); între aprinderea rochiei de mireasă și moarte; între prunci și mugurii pomilor (**Prunci de primăvară**); sau între om și apa de ploaie, ploaia ca

lacrimă a lui Dumnezeu, cu „roșeața” obrazului și refacerea legământului divin. Întreg poemul **Ploaie de vară** este un joc al analogiilor magice și creștine, de puritate copilărească și smerenie matură: „Strânge, copilă, apa de ploaie / adun-o-n căldare, cât curge șiroaie / bea din ea de seacă fântâna / mama șoptește, vântul o-ngână // ștropește-ți chipul dimineața / obrazu-și capătă roșeața / așa e când te-atinge Dumnezeu / mângâierea-I aduce curcubeu // e lacriuma Lui, trimisă-n dar / de-acolo de sus, e din altar / spală-ți ochiul cu apa de ploaie / lacrimi-le nu-s mereu amare”.

Sub **analogii**, se știe, este ținutul prielnic pentru **transmutații**; iar unul din elementele favorizante este **focul**. **Sipetul din Călinești** este plin de povești și „poezioare”, unele mai suave decât altele, ce amintesc de mireasma busuiocului de la icoană. Dar el nu se lasă deschis, metaforic spus, decât de degetele unui copil, ale unui copil care, insesizabil dar în sens profund, se oferă ca **jertfă de sine**. Are loc o trecere prin foc, un fel de **autodafé** răsucit în devenire, de ardere fără pierdere, de **transmutație**.

În poeziile de deschidere și închidere (fără închidere), Raluca Pavel o spune cu prisosință. În prima, în funcție de situarea în timp, față de **ieri** vorbește cenușa, față de **mâine** detașarea de prezent și voința de ardere, iar ca o ieșire din timp, ca o trezire, se deschide calea **cunoașterii unui suflet de către alt suflet**:

„Întreabă-mă de ieri, / cenușa-ți va șopti în locul meu. / iar tu te vei lipsi de mine. / m-am aruncat în nouri / să te chem, visare / și orb ai fost tu, soare / de m-ai crezut departe. întreabă-mă de mâine, atunci te voi uita / voi simți doar gustul jarului / lăsat în urmă. // întreabă-mă de noi / a fost vreodată **noi**? / trezește-te, caută fumul / peste sufletul tău” (**Caută fumul**). Și în ultima, se petrece o ardere intimă, eliberatoare din

cele stânjenitoare, pentru ca sufletul să fie nu cunoscut de un altul, ci **recunoscut de divinitate**, de Moșul: „Mă îngrop în spatele plitei / soba-mi va ține de cald / liniștea din casă va gerui pereții / albul ei va aduce fulgi de nea / o să aibă bunicul grijă / să mai sufle în sobă / să nu ard prea tare / să nu mi se facă sufletul colb / poate, dacă iese fum / Moșul va găsi hornul din Călinești” (**Mă îngrop**). Între aceste două ipostaze, pâlpâie lumini ale arderii. Deocamdată, poeta alege, cu sfială, câteva stări și nuanțe, firește cu **corola magică** a lor: copila se închide în sine ca o flacăra și se apără cu ardere de urmărirea **străinului** („Nu alerga după mine, / o să-ți frigi tălpile / și ai să mă uiți de durere”, **Pierduți prin timp**); se judecă cu Mefisto pentru „sufletul lui Mitică” înghițit de Siret (**Au dat norii în foc**); vrea ca propria căldură să-i rămână copilului ca amintire „înainte de căldura dezastrului

/ s-o simtă pe a mea” (**Să nu mă uite copilul**); știe că prin acest proces de „primenire” trec oamenii, nemai-fiind loc în cimitir, „sufletele ies pe hornurile caselor / în căutarea altui cuib” (**Nu mai e loc în cimitir**); vede că, în Călinești, iarna oamenii nu se deosebesc de îngeri, însă „îngerii cunosc mai bine soarele”; focul ascuns în vânt cuprinde rochia miresei spre „a mijloci” plecarea femeii dincolo: „Ioana Maria se-aplecă / rochia-i de crinolină, sufletul / opaițul din odaie i le-nflăcă / cu mine la sân, conuța Lahovary, / mă-ntinde tatălui, și-urmează vântul” (**Întinde mâna vântului**); ori poema **Nero**, cu străvezii nuanțe de **ars-poetică**: o ardere și transmutare în nevăzut, cu creatorul aprins pe un pegas și consumat de propria-i creație: „conturam munții / cu vârfurile degetelor. / de atâta sculptat în piatră / mi s-au ars palmele / iar munții au început să fumege / cântecul de jale / pe care șaua goală / îl lăsa în depărtare. / Nero nu se oprea / din scos flăcări / pe nări”.

Fără recurs la fascinantele „complexe” identificate

de Gaston Bachelard (**Psihanaliza focului**) sau la „arhetipurile” lui C. G. Jung, se poate observa cu claritate la Raluca Pavel o obsedantă configurație a imaginației dată de ardere și moarte. O dorință de percepere de sine, dublată de o chemare a morții, în scopul transmutării. A fi **soră** cu moartea și a-i cere puțin răgaz, a fi una cu sufletul și a-l ipostazia în afara ta, a-l duce de mână, a-l pune la uscat, a te supune arderii pentru ca sufletul să poată fi identificat de „Moșul” prin fumul lăsat – sunt gesturi de atingere a divinului și sensuri de transmutare. Sufletul ca un fir de fum – deducem – tinde să se strângă pe stâlpul de fum, văzut cândva de cei aleși. Poezia Ralucai Pavel așterne peste ele o lumină lină, încât omul se simte părtaș la tot și călător cu sipetul magic în spate.

Prezența și în nord și în sudul

țării a acestor câteva relații analogice, relevate de poezia Ralucai Pavel, ne îngândurează în mod fericit. Există un „humus” magic, autonom ca putere și substanță, în care își înfig rădăcinile atât configurațiile simbolice, chiar cele mai ascunse ale Sinelui, cât și cele religioase. Ele sunt transsubiective pe orice coordonate ale ființei omului. Raluca Pavel vine cu o conștiință pregătită și deschisă spre ele și cu o sensibilitate veche și aparte. Prin acest lujer de poezie, percepem cât de aproape ne este ființa magicului infuzată de divinitate – însemn al acelei **unități preexistente** a noastră, de care vorbea Eminescu – ființa care nu ni s-a retras încă și pe care o mai văd copiii, sfinții și uneori poeții adevărați. Cât despre „dibuirile” poetei, cu degete magice de „povești”, putem spune pascalian, că ființa aceasta nu ar căuta-o dacă nu ar fi găsit-o!

Cerul infernului de Ion Catrina

În rândul romancerilor de prestigiu din ultima vreme se înscrie cu insistență și numele lui Ion Catrina, autorul unor romane de referință ale literaturii românești contemporane. Ne oprim aici doar la romanul „Cerul infernului” apărut cu ceva timp în urmă la prestigioasa editură „Sietch” din Craiova. Autor al mai multor romane, cum ar fi: „Tărâmul umbrelor”, „Pământul îngerilor”, „Urmasul”, „Păpușa de sticlă”, etc., Ion Catrina a debutat în literatură cu romanul „Potecile destinului”, și a captat încă de la început atenția cititorilor cât și a criticii de specialitate.

Povestitor de mare talent, scriitorul accesează zone abisale ale sufletului uman. Folosind o tehnică modernă, cea a oglinzilor, care prezintă diferite fațete ale aceluiași personaj, din care se încheagă o personalitate puternică, scriitorul se dovedește stăpân pe arta creării unor personaje de referință, cu un caracter dominant, solid conturate. El le conduce abil prin labirintul existenței cotidiene, le înțelege ezitățile și este alături de ele în încercările de tot felul la care sunt supuse în decursul existenței lor.

Concepute cu o structură polifonică, majoritatea romanelor scriitorului înmănușează prin eroii lor, un singur destin, la conturarea căruia contribuie toți ceilalți. Personajele secundare alcătuiesc doar corul antic conturat în jurul personajului principal pentru a-i amplifica personalitatea și pentru a-i da vigoare și strălucire.

Într-o atmosferă kafkiană în care acționează un mecanism ocult al forțelor răului, omul așteaptă neputincios să fie strivit. Personajele străbat drumul lung al Golgotei, cu neputința și inocența mielului de sacrificiu, fără revoltă și cu resemnare, deși e lucru știut că majoritatea dintre ei nu vor izbuti să mai găsească calea întoarcerii. Soarta lor nu este una de excepție ci constituie un fenomen larg răspândit printre oamenii supuși unei trieri riguroase de către un destin nemilos și implacabil.

Scriitorul se dovedește stăpân pe arta contrapunctării. El este un observator fin al meandrelor destinului și un tip lucid, capabil să-și conducă cu discernământ eroii în lupta perpetuă dintre bine și rău.

În prefața la roman, prof. Veturia Adina Colceag scrie: „Romanul impresionează prin masivitate și consistență, prin bogăția și amploarea narațiunii, prin profunzimea introspecțiilor psihologice, prin forța descrierilor și veridicitatea personajelor.”

Romanul la care facem referință e compus din două lumi distincte separate în spațiu și timp. Pe de o parte e lumea ce trăiește în satul Plopiș și în orașul C., în anii din apropierea celui de al doilea război mondial. Familia Deleanu, prietenii Leontinei, Plopeanu, Tutunea, etc., boieri ce duc un trai stabil și sigur. Pe de altă parte, substanța romanului e dată de nucleul ce se dezvoltă în jurul tinereții lui Adrian, cuprinzând calvarul său și al familiei sale în luptă cu un destin potrivnic.

Așa cum se întâmplă în toate scrierile lui Ion Catrina, cititorul este atras de succesiunea tablourilor narate, de vocabularul adecvat al personajelor, de bogăția și amploarea descrierilor și e captivat de ritmul alert al povestirii. Cartea se citește în scurt timp și în totalitate. Acțiunea romanului e deosebit de atractivă și de actuală. Cititorul va decanta prin propria-i experiență de viață calvarul trăit de Adrian și va suferi estetic alături de eroii cărții, cu care va descoperii similitudini din viața sa proprie, posibile în existența zbuciumată a fiecăruia dintre noi. Complexitatea situațiilor descrise în roman nu excede

realitatea, ci irupe din ea cu tot cortegiul ei de situații dramatice. Eroii duc o luptă aprigă pentru supraviețuire. Întruziunea în viața lor îi dezechilibrează și le provoacă suferințe inimaginabile cărora unii nu le fac față. Cei ce răzbesc cu greu prin aceste încercări dure și nemeritate sunt traumatizați pe toată viața. Ei sunt niște oameni resemnați lăsați în voia sorții.

Fin analist, scriitorul Ion Catrina ne face să trăim alături de personajele sale, bucuriile, tristețile, reușitele și eșecurile, spaimile și convulsiile sufletești ale acestora. Tonul descrierilor e unul al observatorului ponderat, mai degrabă trist și ușor ironic. Eșecurile personajului principal lasă un gust amar. Realismul lui e dur și nemilos. Chinurile prin care trece eroul principal al romanului devastează cititorul și-l fac să pară un mic martir în ochii lui. Adrian nu-și etalează suferința. El nu se ascunde, ci luptă atât cât poate și atât cât îi este permis de condiția sa umană. Frumusețea sa spirituală, ingenuă și sinceră este dezarmantă. El atrage stima și simpatia cititorului.

De foarte multe ori autorul apelează în demersul său la situații onirice. Visele pe care eroii săi le au nu sunt apariții întâmplătoare, ci elemente pline de semnificație, venite dintr-o zonă purtătoare a unor experiențe concrete, cu putere de premoniție. Descifrarea lor, în orice circumstanță, este speculativă și incertă. Semnificația lor rămâne învăluită într-o doză de mister greu descifrabil. Ele induc convingerea existenței unui traseu prestabilit, pe care subiecții nu-l pot eluda și fatalmente, eroii ajung la epilogul ce le este predestinat. Astfel, Adrian, eroul principal al romanului, revine la locul de origine în condiții incerte, fără o perspectivă clară de viitor, unde ciclul suferințelor lui se poate repeta. În lupta lui cu viața el se supune hotărârilor prestabilite. Viitorul pentru care a luptat și în care a sperat se scufundă într-o ceață plină de incertitudini.

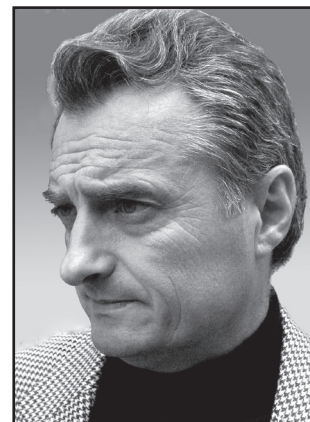
Prin celelalte personaje cum sunt Moisés, Aurel, sau Pavelică se încearcă o recompensă pentru soarta dură și nemiloasă a eroului principal, condamându-le la pedepse bine-meritate. Cei vinovați vor plăti și unii o fac chiar în această lume. Acest lucru nu e o vendetă și un răspuns firesc al forțelor binelui de la care se așteaptă ca ele să fie victorioase. Justiția divină, sau umană nu e întotdeauna atât de promptă. Actul de justiție se desfășoară lent și irelevant. Din păcate pe lista celor ce vor plăti cu viața sunt și ființe ingenui, în afara oricărui reproș, cum sunt Ilinca și Leontina. Ele sunt un fel de victime colaterale, ca să ne exprimăm într-un limbaj cinic, aflate într-un loc nepotrivit la un moment nepotrivit în scenariul necruțător al destinului umane. Pentru ele înfierarea vinovaților nu mai este de nici un ajutor.

Cu bune și cu rele experiența de viață a lui Adrian e o sumă de încercări general umane, valabile oricând și oriunde. Numărul celor ce plătesc cu viața nu este întâmplător. Derularea filmului vieții nu ne aparține. În ciuda acestor aparențe, autorul nu e adeptul unei existențe aflată sub sabia fatalismului. Eroii săi luptă cu convingere pentru ei și pentru cei ce le sunt dragi până la capătul puterilor. Adrian se transformă din copilul neputincios într-un luptător pentru supraviețuire. Metamorfoza sa e o pildă și un act de atitudine pentru mai bine. Împlinirea lui însă depinde și de alți oameni pentru că nimeni nu trăiește singur. Implicarea tuturor generează succesul.

Această modestă prezentare nu se vrea a fi o analiză exhaustivă a creației unui mare romancier contemporan, ci o invitație la lectură pentru a descoperi un scriitor cu adevărat valoros pentru care a scrie este sinonim cu a trăi, a ierta și a spera.

Radu VOINESCU

Iluzia Iluziilor literaturii române

Nu suntem vechi, dar suntem... unici!

Impresionează echilibrul cu care Eugen Negrici judecă faptele, cărțile și autorii literaturii noastre atunci când se exprimă prin viu grai. Bunăoară, într-o emisiune de televiziune difuzată pe România Cultural în 4 aprilie curent, vorbind, ca invitat al lui Daniel Cristea-Enache, despre revizuriri și excluderi legate de scriitori despre care se spune că au făcut concesii în timpul fostului regim, se pronunța în felul următor: „Nu avem așa o literatură prea mare ca să ne putem permite să facem abstracție de oameni ca ei”. Era vorba, între alții, de Nichita Stănescu. De asemenea, în aceeași împrejurare povestea, pe scurt, cum, în 1990, când la Litere s-a ridicat, în atmosfera de turbulență a schimbării de regim, problema eliminării din programă a lui Eugen Barbu și a altor autori, s-a opus acestui radicalism etic-revoluționar, argumentând cu punctul de vedere estetic și afirmând că, deși viața unor autori a avut scăderi sau chiar greșeli mai grave, nu se poate să renunțăm la opera, la arta cu care au contribuit la evoluția literaturii române; ar fi o pierdere să nu le mai studiem.

Mi-am amintit însă că aceste bune intenții și judecăți nu se văd la fel și în *Iluziile literaturii române*, cartea care a făcut atâta vâlvă în 2008, stârnind mult entuziasm (e drept că și contestări din partea unor confrăți critici) și o fervoare a vânzărilor care au concurat strâns cu acelea ale *Istoriei* lui Nicolae Manolescu, aceasta din urmă venind, totuși, pe un teren bine pregătit mediatic și după o așteptare de optsprezece ani. Ce voia această carte, cu titlu comercial, din care o serie de fragmente apăruseră deja în revista „România literară”? Să spulbere iluziile criticilor, literaților și ale publicului însuși – care, după cum susține Alex. Ștefănescu, nu e niciodată vinovat – în privința literaturii române, iluzii formate încă din anii începuturilor, adică de la generația, întemeietoare în atâtea, a pașoptiștilor. Mai exact, susținea, cu înflăcărare dinamitară, cum că nu am avea o literatură așa de mare precum a fățuit-o G. Călinescu și nici cum au crezut, în câteva etape istorice, literați, critici, ziariști, oameni politici. Nu avem; nici nu se pune problema să ne comparăm cu literaturile occidentale, cu câteva sute de ani

mai vechi decât a noastră – când Petrarca îi dedica Laurei faimoasele sonete, la noi abia se înfiripau primele formațiuni statale despre care, în lipsa cronicilor autohtone (*i.e.*, a documentelor scrise), nu știm mai nimic. Dar acesta e deja un clișeu tocit. Îl readuc în discuție numai pentru a arăta că suntem conștienți de locul nostru, în ciuda credințelor unor inși mai puțin instruiți de a considera că am fi un fel de buric al pământului în toate. E de spus, însă, că acest etnocentrism cultural e propriu insului fără instrucție înaltă de oriunde, din orice țară.

Care ar fi motivele în virtutea cărora literatura română nu este ceea ce își imaginează generațiile care au tocit cu sârg pentru teze și pentru examene din Nicolae Filimon, din Negruzzi, Eminescu, I.L. Caragiale, Creangă, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu? În primul rând, afirmă Eugen Negrici, la mijloc s-ar afla o capacitate mitogenetică unică a poporului român: „considerațiile referitoare la cauzele și factorii determinanți ai uimitoarei activități mitogenetice din această parte de lume își dovedesc oportunitatea și atunci când luăm sub observație fenomenul literar”. Ar fi grozav dacă lucrurile ar sta în felul acesta, cu activitatea mitogenetică ieșită din comun; doar așa s-a întâmplat că grecii cei vechi au dat lumii o mare literatură și nu doar atât. Numai că mitul, în optica din *Iluzii...*, este luat cel mai adesea în înțelesul sub care circulă mai nou și, implicit, deplasat față de sensul consacrat de istoricii religiilor și ai culturilor arhaice, anume acela potrivit căruia Marilyn Monroe e un mit, Michael Jackson altul, Elvis Presley altul și așa mai departe. Cu morțile lor controversate cu tot, generatoare de speculații, legende, articole de presă, cărți, filme. De pildă, conform unei alegații a lui Eugen Negrici, situându-se în continuarea unui șir lung, istoric, de mitificări și autoiluzionări, criticii și istoricii literari, „împinși de un eroism al mistificării, s-au înverșunat să iubească literatura abia renăscută în anii '60”. Iar această atitudine de religiozitate, în parte silită, în parte întreținută de tarele psihicului nostru național, nu este decât una care caracterizează, încă de la nașterea ei, viața literară de la noi.

Pentru că tot ce s-a creat – susține cu aplomb Eugen Negrici – a avut în spate un fundal mitic și un context mitogenetic, pe care autorul îl identifică, în chip evident, cu o maladie ce ne individualizează între națiile lumii. Au funcționat mereu, când în alternanță, când în compensație („mituri în adormire”, „mituri activate”, manifestându-se în „cicluri de efervescență” și „cicluri de latență” spune criticul), diferite „mituri”, în care criticul „expresivității involuntare” identifică sursele de inspirație și mai ales mobilurile care au stat la baza impulsului creator și a stării de receptare. Ar fi vorba de mitul „cetății asediate”, de acela al „conspirației malefice” și cel al „eroului salvator” în primul rând, și apoi de obsesia „dăinuiri” și de „cultul «capodoperelor» și al «clasicilor»”.

Cam prea reduționist pentru a aloca unei astfel de tratări mai mult de un eseu amplu într-o revistă literară! A ieșit însă o carte întreagă.

Sărăcia și lustrul. Împotriva lui G. Călinescu

Care este, în fond, substratul acestui demers în care titlurile de subcapitole sunt mai mult decât elocvente (spicuiesc oarecum la întâmplare): „Tabuizarea patrimoniului literar”; „Literatura română – bun național fragil”; „Cul-tul cărții în comunism și consecințele lui”; „Eroi civiliza-tori, călăuze, legiuitori, părinți întemeietori” [cum se vede, este mai degrabă un import de mituri și de formule aferente, deloc străine de materia din Jean-Noël Kapferer, *Zvonurile*, dincolo de apelurile autorului la Roger Bastide sau Raoul Girardet – *Mituri și mitologii politice*, n.m., R.V.]; „Ticuri nobiliare. Inventarea miturilor fondatoare”; „Legitimarea tribului”; „Scormonind după strămoși de vază”. „Inducerea senzației de avuție. Tehnicile de iluzionare și seducție. Proce-dee de innobilare” ș.a.m.d. ? Ne vom lămuri îndată.

În ultimul capitol citat este vorba, dacă nu v-ați dat cum-va seama deja, de G. Călinescu și de o acuză pe care, pe șleau sau doar implicit, întreaga carte i-o aduce, în fond, acestuia, și anume: este vina lui de a fi tratat mult prea in-teligent, genial de-a dreptul, o literatură săracă. Numai că una e tratamentul și alta obiectul. Anticălinescienii, ca Eu-gen Negrici, refuză, parcă, să vadă că G. Călinescu a spus totul de la înălțimea unei minți uriașe. a unei creativități cu adevărat unice în materie de istoriografie literară, dar el nu s-a lăsat impresionat de o iluzorie valoare a celor mai mulți dintre cei integrați în *Istoria* sa. Nu-i creditează, axiologic, estetic pe autori mai mult decât se cuvine. Să nu se bage de seamă ironia, mai subțire sau mai directă, cu care îi desfiin-țează pe unii dintre ei? Or, nu e, acesta, între altele, semnul că nu se lăsa captivat de producții mediocre? Dar probabil că a putut să-și dezlănțuie geniul pentru că aveam, avem o literatură mai săracă, ceea ce a făcut posibil ca tratarea să se încadreze în ciclul vieții unui singur om. Glumind puțin, vă dați seama ce ar fi făcut un Călinescu francez din istoria li-teraturii din Hexagon?!...

E vorba, așadar, într-o măsură foarte mare, de combate-rea viziunii călinesciene asupra literaturii române. Viziune care ar fi răspunzătoare – împreună cu fondul aperceptiv, mitografic la extrem, despre care am vorbit – de mitizarea literaturii noastre. Fals, cum am spus, deja, în puține cu-vinte mai sus, iar cine vrea să se convingă e bine să citească, fără prejudecăți și fără să se lase impresionat de dimensi-unile opului și de punerea în pagină, *Istoria* călinesciană. Unde greșește flagrant G. Călinescu și nu sesizează aproape

nimeni este capitolul în care stabilește – fără nici un motiv, în afară de moda timpului și de un raționament potrivit că-ruia ar trebui să avem și noi niște plăsmuiri mitice la baza edificiului literaturii naționale – miturile noastre fondatoa-re. Nu le reiau aici. Remarc doar că nici unul nu se ridică la statutul de mit, după nici o definiție. Mai observ, în conexi-une cu aceasta, faptul că nici unul nu e productiv la nivelul literaturii române în sensul în care un mit trebuie să fie. Și, de asemenea, nu în ultimul rând, că, fiind fără consecințe în planul mentalului literar, al creației culte în istoria ei curgă-toare continuu de ceva mai mult de o sută cincizeci de ani, ele rămân o simplă excentricitate benignă.

Dincolo de această reglare de conturi cu istoria mare, generală – întotdeauna nedreaptă cu poporul român, cum spune în repetate rânduri și pe tonuri diferite, toate în re-gistrul patetic, Eugen Negrici – și cu *Istoria* călinesciană, criticul *Imanenței literaturii* poartă un război la fel crâncen cu vulgul care se dă-n stambă la parastase culturale: jurna-liști de toată mâna, oameni de televiziune și de radio, pu-bliciști ocazionali și mai ales profesorii de școală genera-lă și de liceu, pervertiți de programă și învățați să stimeze sau chiar să deifice un cadavru: literatura română (Dar cine îi formează, oare, pe profesorii de română? Cine îi verifică pentru definitivitate, grade didactice și doctorate? Câți uni-versitari clocesc la manualele stufoase, greoaie, excesiv de încărcate, adevărate meșteșuguri de tâmpenie, care le sunt impuse acestora?). Sunt cei care nu înțeleg că, „ne dăm sau nu seama, clasicii [adică aceia pe care ei îi exaltă și-i vără pe gât bieților elevi, cum rezultă din pasaje anterioare ace-s-tui citat, n.m., R.V.] ne obligă să le recitim zilnic crezul, ne supun unui viol estetic și ne constrâng să înghițim zilnic, de bunăvoie și cu entuziasm, azima modelului lor etern și imuabil.” Nu sunt rânduri din vreun crochiu rămas necu-noscute până azi al prefetei la *Hernani*, ci cuvinte scrise în anii noștri de un universitar român, profesor nu de litera-tură, ci de stilistică, după cum ținea să precizeze Eugen Ne-grici la emisiunea mai înainte pomenită, probabil ca să li-miteze elanul celor care i-au criticat dispoziția de adversar al literaturii române pe care o afișează pe multe pagini din volumul acesta. Și nu sunt nici rânduri așternute de un tână-r scriitor care vrea să lanseze un nou curent literar ori un tânăr critic, aderent trup și suflet la numita nouă orientare și voind, prin aceasta, să-și lege pe vecie (folosesc intenți-onat vocabule din arsenalul de care Eugen Negrici face uz copios) destinul de ea.

Merită literatura respect?

Până la urmă, iluziile literaturii române nu sunt chiar ale literaturii înseși. De fapt, literatura română nu are nici o iluzie. Ea își vede, cum poate, de drumul ei. Deși din timp în timp se exercită influențe și atracții sau, cum s-a întâm-plat, de-a dreptul presiuni dinspre zona unor comanda-mente naționale și politice. Acestea nu sunt însă, după cum văd eu lucrurile, decât crăpături de suprafață, nu falii ade-vărate, în adânc ea continuându-și mersul, mai alert, mai lent, dar niciodată întrerupt. Din punct de vedere științific, ar fi normal să vedem nu numai fracturi, cum proiectează Eugen Negrici, dar și mulți critici de orientare ideologizan-tă, mai ales după 1990 încoace, ci o unitate între continuu și discontinuu. Dacă nivelul literaturii a avut atâta de sufe-rit în anii comunismului (folosesc cuvântul acesta impropriu pentru că el este cumva încetățenit; nu ne imaginăm cu adevărat ce ar fi însemnat să trecem din „etapa făuririi

societății socialiste” în cea a societății comuniste), a fost în mare măsură și din cauza unor scriitori, care ar fi putut, totuși să se aplece mai mult în ceea ce privește libertatea de creație, numai că ei și-au asumat cu toată inima imperati-vele realismului socialist, apoi ale partinității etc. În aceeași ordine de idei, poate că mai mult decât literatura, ca atare, au suferit cărțile, puse la index sistematic (cu toate că, în anii de după 1965, dacă voiai cu tot dinadinsul să citești o carte existentă în România o citeai; dar acestea sunt note care necesită o discuție aparte), autorii, nevoiți, unii, să caute libertatea în ale țări. Unde, în afară de cei din primul val, imediat după 1944, nu prea au confirmat, ca să o spunem pe-a dreaptă.

Ale cui sunt iluziile? Eu cred că ale criticilor marcați de ideologii. Până și idolatria pe care unii oameni obișnuiți o trăiesc față de o serie de nume ale literaturii noastre este un fapt normal. Profesorul universitar care examinează absolvenți de liceu este obosit de redundanța frazelor legate de prestigiul unor scriitori și al unor opere ale literaturii române, este adus la exasperare de clișeele repetate și iar repetate în lucrările acestor tineri (asta e meseria, îmi pare rău!). Dar acești tineri sunt la vârsta la care își însușesc cunoștințe, nu vin cu inovații, nu gândesc decât în mică măsură cu propriile minți (sper că se înțelege corect ce vreau să zic). Dacă pot, bine, dacă nu, nu trebuie să le-o cerem încă, forțând nepermis lucrurile. Vor face asta mai târziu, dacă sunt în stare, dacă vor fi asimilat suma necesară de cunoștințe și formule-standard, baza pe care să-și înalțe inițiativele, contribuțiile personale în aria culturii. Acum, ce pretindem liceului? Să scoată absolvenți care *știu* sau absolvenți care *cred că știu* numai pentru că, încurajați de pedagogi necopți, hrăniți cu „alimente „modificate” la cantina nou-lui heirupism și a falsului reformism didactic de inspirație occidentală, improvizează aiureli fără legătură cu zestrea de informație, cu acoperire în cunoaștere și înțelegere, pe care, *nolens-volens*, ar trebui să și-o însușească?! Cu exactitate, dacă se poate.

Totuși, pentru că este și o dovadă a inconsecvenței revizioniste dar, poate, și una a faptului, posibil, că autorul nu a vrut decât să aibă succes cu idei nonconformiste (am atras atenția asupra caracterului prin excelență comercial al titlului), în realitate rămânând atașat cu bună credință ideii de literatură română, nu se poate trece cu vederea peste o afirmație precum aceasta: „școala – cu conformismul, docilitatea, cumințenia, inerția, didacticismul ei inerent și într-un fel acceptabil...”

În fond, de ce să nu fie respectată literatura? Eugen Negrici e foarte intrigat că i s-a acordat atâta importanță. Necuvenită, cel puțin într-o istorie normală (cei care deplâng cu vorbe de jale mare – și Eugen Negrici se înscrie printre aceștia –, destinul nostru nefericit, istoria noastră nedreaptă și caută în ea cauza neîmplinirilor noastre ca popor și ca țară nu par a lua aminte la convulsiile și la războaiele, jafurile, invaziile, capriciile sângeroase ale unor regi sau prinți și câte și mai câte de care au avut parte și popoarele Occidentului de lungul istoriei fiecăruia), cum sugerează pe ample pasaje. Nu este așa. Literatura definește identitatea unui popor sau, mai bine zis, a unei culturi în sens larg, mai bine și mai durabil decât oricare altă formă de expresie artistică. Să fie întâmplător că popoarele socotite mari au și mari literaturi?! În literatură poate că este reflectat cel mai bine, mai amplu, mai fastuos corpusul de credințe, de fantasme, mentalul unei societăți, morala și, mai presus de toate, limba, cu specificul și cu posibilitățile ei de expresie. Care se întorc,

într-un proces de înrăurire reciprocă și de construcție una prin alta, în mental, în psihologia colectivă, în proiectele de istorie și cultură, în inovațiile sociale. Nu trebuie să fim mi-rați că popoarele – nu numai cel român, cum crede Eugen Negrici, care dă dovadă de un nepermis etnocentrism în cea mai mare parte a sentențelor transcrise în cartea de care ne ocupăm, ceea ce nu e chiar cea mai bună notă pentru ri-goarea ei științifică – acordă atâta credit literaturii.

În acest context, ceea ce spunea Radu Dragnea, „publi-cist tradiționalist din preajma lui Crainic”, pe care însă Eu-gen Negrici îl amintește dar nu-l prea creditează, anume că „Arta popoarelor ortodoxe este literatura” (restul citatului însă nu ne e de folos, pentru că reprezintă un caz de alu-necare spre mic delir gândirist) are valabilitate. Meschina arhitectură a popoarelor ortodoxe (cu unele excepții), limi-tarea la imaginea normată la extrem a icoanelor și, eventual, la aceea, foarte redusă ca inventar de tipare, a unor motive florale ori animaliere stilizate, dezinteresul pentru sculptu-ral, mărginirea la formule primitive, arhaice, rudimentare de teatralitate și de spectacol, rămânerea muzicii laice și a dansului în sfera destinderii, cu păstrarea unor rare relicve de ritualice străvechi dau, ca rezultat, canalizarea fante-ziei către literatură.

Când publicistica ia locul criticii

Dar și alte opinii sunt mai mult decât discutabile. S-ar putea alcătui un mic compendiu din comentarii care să re-pună lucrurile în matca lor. Chiar și acolo unde autorul în-suși se autoamendează involuntar, cum se întâmplă, de pil-dă, cu discuția despre o interesantă paralelă între literatura lui Marin Preda și aceea a unui scriitor coreean, Man-Sik Ch'ae, realizată cu multă comprehensiune de un doctorand din Coreea de Sud și pe care Eugen Negrici o admite, ba cu noi revelații legate de asemănări între mișcarea cultu-rală și de renaștere politică și națională Samil, din Coreea anilor '20 ai secolului trecut, și cea a pașoptiștilor de la noi. Mai mult, atipicitatea obstinat invocată în legătură cu isto-ria, cultura și literatura românilor se dovedește a fi în bună analogie cel puțin cu aceea a coreenilor.

De exemplu, la un moment dat, Eugen Negrici afirmă: „Avem un surplus de cunoștințe teoretice, am învățat să pri-vim literatura din unghiuri noi, știm astăzi o mulțime de lucruri despre *procesul facerii* [subl. în text] și mai știm că nimeni nu mai poate face abstracție de celălalt proces – *cel al receptării* [subl. în text]...” Dacă avem un „surplus de cu-noștințe teoretice” înseamnă că am ajuns la sfârșitul istoriei și am trecut chiar dincolo de cunoașterea absolută. Știm, într-adevăr, o mulțime de lucruri despre procesul creației artistice, dar tot ce putem spune este că nu știm, de fapt, ni-mic, pentru a relua o vorbă celebră. Cât despre procesul re-ceptării... ce aş putea să spun!? La ora asta, H.R. Jauss și W. Iser sau N. Groeben sunt de o frapantă inactualitate, cerce-tarea având nevoie să meargă mult mai departe și să inves-tigheze procesul în conformitate cu viziuni și mijloace noi. Materia aceasta de studiu, a literaturii, ar putea să se dove-dească la fel de inepuizabilă ca și atomul, ca să mai aduc aici o vorbă faimoasă într-o vreme.

O altă afirmație e la fel de discutabilă. „A trebuit să trea-că ceva timp de la Revoluție pentru ca Monica Spiridon să tragă textele politice în teritoriul literaturii pentru a le re-leva teribila lor [dacă am avut „le” mai înainte, nu mai era nevoie de „lor” aici] forță retorică și artisticitatea implicită”. Nu cunosc, din păcate, studiul despre care este vorba aici,

relația dintre textul politic și registrul literar eu am preluat-o din alte surse, dar trei lucruri sunt de spus în această privință. Primul ar fi că, din felul în care e formulată această alegație, nu rezultă limpede dacă Monica Spiridon s-a ocupat de literaturitatea textelor politice pentru prima oară în lume sau, așa cum se întâmplă mai tot timpul, a importat modelul acesta al tratării textelor politice (îmi aduc aminte cum l-a repezit Marin Mincu pe un cenaclis de-ai lui, de la „Euridice”, părându-i-se că junele nu a fost destul de reverențios cu Matei Călinescu și îndemnându-l să arate mai mult respect profesorului și criticului care adusesse în România nu știu care teorie). Al doilea lucru este legat de „expresivitatea involuntară” a acestor texte, iar Eugen Negrici nu avea de ce să se entuziasmeze atât, de vreme ce Monica Spiridon călca, într-un fel, pe un teritoriu unde autorul *Figurii spiritului creator* pătrunsese mai demult. În fine, al treilea este legat de mirarea mea că, atât de acru la adresa expresivității clasicilor, atât de supărat, pe multe pagini în această carte, cu privire la clasicism (luându-și-l ca aliat pe Paul Zarifopol, cu un citat cunoscut) și la încremenirea acestuia în programele școlare (nu pot să zic cu nici un chip „curriculă”), Eugen Negrici face elogiul frenetic al virtuților stilistice ale textului politic, cu artisticitatea lui „implicită”, în vreme ce artisticitatea explicită a textelor clasice îi pare o oroare.

Sau, alt motiv de nedumerire. Spune Eugen Negrici: „o viitoare carte despre Eminescu va trebui să explice puterea misterioasă de reverberare în timp a poeziei, cauzele efectului ei persistent [...] Nu cumva, în timp ce valoarea artistică (cea raportabilă) a pălit în destule privințe, au rămas să ne vorbească – neasemuit de pătrunzător – valorile expresivității?” Poate nu înțeleg eu cum stau lucrurile, dar nu cumva aceste valori ale expresivității sunt tot una cu valoarea artistică? De asemenea, credeam că s-a spus și s-a înțeles de mult de ce Eminescu este încă actual. Când este, pentru că, așa cum se știe, avem literați, critici, cititori care declară că lor Eminescu nu le mai spune nimic. Altminteri, pledoaria lui Eugen Negrici pentru păstrarea marelui poet pe un pedestal rezervat miturilor este vibrantă, plină de patos, deși plasată tocmai în miezul unui aprig război pe care el îl poartă cu așa-numita „Fabrică de sfinți” și în perfectă contradicție cu una dintre tezele acestei cărți, aceea a revizuirii și coborârii pe trepte mai joase a operelor literare și a imaginii autorilor lor în posteritate.

„Asaltul ideologiilor și al principiilor asupra spațiului literar românesc și tulburările produse, după 1880, aproape la fiecare generație, de puterea coagulantă a prezenței lor ne întăresc scepticismul în legătură cu organicitatea și procesualitatea literaturii noastre” mai spune într-alt loc. Cu alte cuvinte, literatura noastră nu s-a dezvoltat, *mutatis mutandis*, prin ea însăși, nu a evoluat în linia unei tensiuni de natură internă, procesuală, ci în virtutea unor comandamente mai curând, a unor impuneri venite din afara ei. Ca și cum narodnicismul ar fi fost legat de vreo procesualitate generală a literaturii – sau poate este, cine știe? –, ca și cum literatura prețioșilor, mai înainte, ar fi fost tot născută din vreo combustie a literaturii franceze, ca și cum pietismul german ar fi fost determinat organic de curențele dinainte și așa mai departe. Nu suntem unici, cum crede Eugen Negrici că am crede că suntem.

„Realismul socialist, singura „mișcare” artistică din această serie [adică aceea a ideilor politice ce au determinat evoluția literaturii] care, neconcurată de nimic și impusă de sus a putut să confişte întreaga creație cultural-artistică...”

Nu sunt sigur că realismul socialist a fost unicul „comanditar”. *Desculț, Groapa, Moromeții, Cronică de familie* s-au născut în plin realism socialist.

„A fost epoca «realismului fără țărmuri» [de fapt, la noi, „*réalisme sans rivages*” a circulat cu traducerea „realism nețărmurit”, n.m., R.V.] inventat de Roger Garaudy parcă pentru uzul «marxiștilor luminați». Nimeni nu se sfia pe atunci [în anii '60, sau, cum zice Eugen Negrici, „sfârșitul ciclului fundamentalist”, R.V.], să identifice elemente realiste în producția literară a secolului trecut (XIX) și nu mai puțin în lucrările pașoptiștilor.” Și de ce n-ar fi identificat? Nu sunt vizibile elementele realiste în romanele lui Bolintineanu sau ale lui Duiliu Zamfirescu? S-ar fi putut inventa? În altă ordine de idei, Garaudy chiar era marxist la acea vreme.

Și încă: „Pentru câțiva ani, spiritul critic s-a autosuspendat. Golul trebuia umplut și a fost umplut cu grăbire: modalități și formule poetice interbelice ușor de recunoscut (dar primite cu entuziasm de critica ale cărei formulări erau și ele ușor de recunoscut), structuri și trucuri narative de nou roman francez, la modă cu un deceniu și jumătate în urmă, recuperate tardiv, adesea vizibil pastişate (întâmpinate de asemenea, cu entuziasm). Modernismul însuși va fi redescoperit cu entuziasm”. Aș fi de perfect de acord cu vituperările la adresa noului roman francez dacă Academia suedeză nu ar fi dat Nobelul pe '85 lui Claude Simon, reprezentant al acestui nou roman, scriitor care nu a evoluat față de formula consacrată în anii '50 de Robe-Grillet și ceilalți. În al doilea rând, entuziasmul acesta al criticii nu este ceva nou, nu a aparținut acelei perioade în exclusivitate, se manifestă cu asupra de măsură și azi și nu numai în viața literară de la noi ci și de la alții, mai cu moț chiar.

Reformarea manualelor sau cum să facem din Rocambole un model

Dar ce mi se pare că ar trebui să intrige poate cel mai tare este un „proiect” legat de literatura de consum: „Cu astfel de scrieri (poliște, de aventuri, fantastice, de mistere), istoricii literari ar trebui să fie amabili și circumspecți. Din masa lor aparent informă te aștepți ca oricând să răsară ceva ce te poate pune pe gânduri. Viitoare manuale alternative de liceu și-ar proba utilitatea dacă, de pildă, ar pune în circulație, alături de *Ciocoi vechi și noi*, și romanul anonim cu două titluri *Catastihul amorului* și *La gura sobei*, descoperit de D. Bălăeț și comentat cu pasiune de Nicolae Manolescu în *Istoria sa critică*.” Mi se pare că Eugen Negrici pierde din vedere, aici, ce este un manual de literatură. Oare un astfel de manual nu mai trebuie să instruiască despre scrisul frumos, despre arta scrisului, cu alte cuvinte, ci să pledeze pentru deprinderea... „expresivității involuntare” din bielele clișee ale unei astfel de literaturi?

Știm, din primele capitole ale cărții, că Eugen Negrici are ce are cu clasicitatea în accepțiunea ei de operă realizată artistic, dar chiar se poate crede că elevii aflați în stadiul în care trebuie să învețe din contactul cu operele importante, valoroase estetic, exemplare pentru un curent, o epocă ar putea să înțeleagă bine, corect un roman de consum înainte de a ști care este și cum este standardul de esteticitate? E foarte adevărat că accesul la niveluri din ce în ce mai înalte ale artei se face prin parcurgerea etapelor minore, știm și de la Hermann István, dar și din propria noastră experiență, că și *Contele de Monte-Cristo*, și *Copiii căpitanului Grant* sunt importante în formarea gustului, atât că, în ce privește romanul de consum, paradoxul stă în ecuația următoare:

pentru a avea acces la inovațiile și tehnicile lui Eugène Sue din *Misterele Parisului* trebuie să fii inițiat cât mai bine și în marea literatură și abia apoi în ceea ce nemții numesc *Trivialliteratur*. Romanul de consum este materie de studiu pentru literați, pentru public el este delectare. A indica drept temă *Tainele inimei* ar fi – Eugen Negrici probabil că nu realizează asta – ocazia unei băi de ridicol, pentru că liceenii, oricât de loaze i-ar socoti cei minaiți de pesimism pedagogic, s-ar putea să sfichiuiască cu mai mult bun simț decât se crede asemenea extravagante. E una să îi auzi pe elevi debitând fraze de-a gata la examene și alta să le cunoști cu adevărat părerea, să știi cum și ce gândesc, să-i privești și în calitate de receptori ai literaturii (aici am nimerit chiar peste una dintre obsesiile criticului din această carte).

Și, la urma-urmei, n-o fi *Frații Jderi*, în fond, un roman de consum ceva mai bine camuflat sub masca stilului? Că ar fi să ne gândim?! Dar nu spune tot Eugen Negrici, în cuprinsul eseului acestuia încărcat de butaforie, că nu putem să ne tot amăgim cu anii în care literatura noastră se sprijinea mai mult pe calcuri și imitații? Nu sunt aceste prime romane de consum imitații ale celor din literaturile occidentale? Așadar, societatea noastră dară, noi, ce aclamăm? Etc., etc...

Nu am făcut întâmplător apel la această frază binecunoscută și citată până la tocare. A fost pentru că *Iluziile literaturii române* este inflaționată de formulări bombastice, de publicistică de cotidian care frizează militantismul de inspirație populistă. Iată, dau un singur exemplu din multele posibile: „În vremea în care își scria cărțile Bлага, chiar dacă nu era posibilă veșnicia [să deducem că azi ar fi cu puțință? – n.m. R.V.], mai exista totuși satul (care probabil că azi nu mai există, prin invers proporționalitate, desigur, n.m., R.V.)”. Adică după ce tună și fulgeră împotriva tradiționalismului, sămănătoriștilor, poporanistilor preț de câteva zeci de pagini, brusc pică în paseism și acuză dispariția satului, înlăturat, pasămite, de modernitate de pe scena istoriei. Adică aceeași modernitate – în sens de progres – în numele căreia scrie toată această carte.

A iubi, a demitiza

Sunt și formulări care au exactitate nemiloasă: „Dintr-o teamă exagerată de represiune și sub pretextul înviorător al «salvării culturii», scriitorii noștri – noi toți, de fapt – au sacrificat marile adevăruri ale ființei și au practicat o artă infantilă, lipsită de îndrăzneală...” De aici ar fi trebuie să înceapă discuția acestei cărți.

Altele, deși la fel de necruțătoare, mi se par numai parțial adevărate. Dar și așa, ceea ce spune Eugen Negrici în frazele următoare, de exemplu, este demn de luat în discuție: „Mi se pare ridicol să întreții, astăzi, iluzia normalității unei literaturi în care fiecare pagină de critică literară scrisă de-a lungul a trei decenii a fost un simplu episod dintr-o luptă politică disimulată într-una literară”. Ar fi greu – *voir* imposibil – de demonstrat că tot ce a apărut în materie de critică – recenzii, cronici, studii, prefețe, volume întregi de critică teoretică sau de monografii critice – avea rostul unei așezări în matca politicului sau a unei excluderi din literatură, din motive de doctrină și ideologie. Sărea în ochi că frazele obligatorii, de la un timp, transcrise, prin părțile de început mai ales, din documentele de partid sau apariția, la „Bibliografie”, a unor cuvântări ale lui Nicolae Ceaușescu nicăieri citate în lucrare nu făceau în nici un fel corp comun cu cărțile respective și, evident, nu le lua nimeni în seamă.

Desigur, în afară de veghetorii la respectarea conveniențelor, pentru că, altminteri, o spune și Eugen Negrici în pagini pertinente, funcționa o disonanță cognitivă, inclusiv la nivelul cenzorilor și a celor din aparatul de partid.

Mie mi se pare că *Iluziile literaturii române* suferă de un deficit de metodă. Anume, autorul ei a vrut neapărat să ia taurul de coarne – atât că tarul era supus deja, îngenunchiat de mult în arenă (iată că folosesc și eu stilul metaforic atât de tipic acestei cărți care ar fi trebuit, în opinia mea, să beneficieze de ceva mai multă reținere în formulări) atunci când s-a hotărât să iasă la luptă – și să repună în dezbatere un canon care nu mai funcționa, o ierarhie încă din anii '90 negată în diferite modalități. Pentru aceasta, s-a simțit nevoit să fie „rău” și „turbulent”, să se manifeste agitaric („Sunt un agitator” spunea la emisiunea despre care am amintit chiar în capul rândurilor acestora) și oarecum anarhist, în condițiile în care, spre deosebire de tot ceea ce au afirmat cei care au încercat să-l pună la punct, iubește literatura română. S-a „demască” de multe ori pe parcursul pledoariei sale. Are aceeași mare admirație pentru valorile literaturii noastre ca și mulți dintre cei pe care a dorit să-i combată, doar că manifestată altfel, mai cu luciditate (în ciuda faptului că stilul în care este scrisă această carte și excesele ei de formulare nu par să o indice neapărat). Modelul a fost, aproape cu certitudine, Lucian Boia, cel din *Istorie și mit în cultura românească*. Numai că acolo obiectul și perspectiva se pretau mai mult la abordarea din unghiul mitografic. Nu mai spun că și Boia, contrar aparențelor și la fel de în contradicție cu aceia care i-au reproșat lipsa dragostei de patrie, națiune, pământ strămoșesc și alte clișee, este un intelectual care nu se leapădă, cu toate criticile pe care le aduce (pe un ton mai măsurat decât Eugen Negrici, care e, nu-i așa, literat și trebuie să se exprime mai cu stil) de identitatea de român. Eugen Negrici a vrut să facă un exercițiu de repulsie și nu i-a reușit decât parțial. Pentru că nu a fost consecvent, pentru că, deși a debutat furtunos și radical iconoclast în primele pagini, pe parcursul procesului de scriere a acestor cărți – căreia personal îi reproșez încă o dată asumarea stilului publicistic, cu formulări care vor să ia ochii, dar de multe ori fără acoperirea științifică necesară – și-a „dat arama pe față”: își iubește și țara și îi admiră și literatura, indiferent ce ar spune cei care nu i-au înțeles corect intenția.

Dar nu l-au înțeles corect – în intenție, deci, nu în realizare, care e defectuoasă, un text numai bun pentru categoria de cititor din care se recrutează fanii lui H.-R. Patapievici sau Gabriel Liiceanu – tocmai pentru că pledoaria sa nu a avut ponderația necesară, pentru că frazele sonore, cu formulări bombastice și cu pretenții apoftegmatice au putut induce în eroare și au provocat o lectură uneori superficială.

Bazele teoretice pe care este construită prima jumătate a cărții, reluate succint în concluzii, sunt precare, dar o serie de propuneri de discuție ale lui Eugen Negrici sunt perfect justificate. Este, într-adevăr, ridicol și antiștiințific faptul că unii critici și istorici literari „se grăbesc [s-au grăbit, n.m., R.V.] să proclame fără ezitare o Renaștere românească, un Umanism românesc și o strălucită epocă barocă postrenascentistă”. Sau sunt alții care „care se lasă cuprinși de un entuziasm hilar ori de câte ori în epoca veche a literaturii se petrece ceva ce aduce a produs artistic, amintind de un altul apărut cu zeci de ani înainte.”

În aceeași ordine de idei, a aducerii lucrurilor la dimensiunile reale, Eugen Negrici face referire la destinul și la opera unor scriitori care au fost urcați pe un pedestal unde unora li se par de neatins. A doua miză a acestei cărți constă,

iată, în proiecte de revizuire și este, bineînțeles, legată de prima, cea a demitizărilor. După cum îmi dau eu seama, cartea ar fi trebuit să se intituleze *Demitizarea literaturii române* sau, eventual, *Îndreptar de istoria literaturii române pentru uzul idolatriilor, al autorilor programei școlare și al profesoriilor de gimnaziu și de liceu*, iar nu *Iluziile literaturii române*. Eugen Negrici se iluzionează însă că aceste revizui, tardive, ale sale, ar schimba foarte mult din percepție. Cel mult, ar putea confirma, cu autoritatea sa, o seamă de poziții sau o stare de fapt. Îl pune, de exemplu, pe V. Voiculescu într-o ramă ceva mai mică decât cea care i-a fost atribuită imediat după '90. Dar Voiculescu nu se mai bucură de aceeași aură ca atunci, receptarea lui a intrat pe terenul normal și ar fi trebuit insistat, în rândurile pe care i le dedică, pe fervoarea religioasă ce a marcat extrem de apăsător momentul și pe tendința aceasta care a putut face din V. Voiculescu un poet prizat de noii devoți ai ortodoxiei. Desigur că detaliul legat de o controversă privind drepturile de autor, despre care se știe din presă, nu e nici el străin de situația prezenței în manuale a lui V. Voiculescu, ca și a lui Arghezi. Nu sunt de acord însă cu minimalizarea sonetelor poetului de la Pârs-cov și mi se pare ciudat că doi importanți critici ai literaturii române – Nicolae Manolescu și Eugen Negrici, fiecare având câte o carte dedicată sistematicii poeziei, înțelegerii ei, ca să nu mai vorbesc de antologii, analize etc. – par a nu prea avea aderență la poezie; vorbesc și în general, nu doar cu referire la V. Voiculescu.

Corecte, în general, lucide, analizele cu privire la nivelul înzestrării literare a lui Mircea Eliade, la destinul și la valoarea cărților lui Octavian Paler, ca și a altor nume la care vulg-ul a putut cădea în adorație multă vreme. Treaba vulgului e să cadă în adorație, cei care au de învățat de aici ar fi criticii și profesorii de literatură. Însă re-evaluarea (și prea puțin re-citirea) scriitorilor intrați în canon în perioada vechiului regim se face încă din primii ani de după Revoluție – drept e și că, până nu demult, în virtutea nefericitului și cam fabricatului „concept” de „est-etică”, cu valoare doar militantă și nu cu adevărat estetică. Așa încât inițiativa pare unora tardivă. Nu însă lipsită de accente personale destul de exacte și de pertinente ca să facă din paginile respective partea cea mai rezistentă a cărții. Ar trebui să fie utile multora și reevaluările lui Blaga, adus pe o platformă mai onestă, și temperarea elanului celor care, convinși de insistențele publicistice lui D. Țepeneag, vor fi crezut și, poate, mai cred că onirismul ar fi însemnat ceva în literatura română.

Corectă și reevaluarea postmodernismului ca ultim act al estetismului extrem și nu – așa cum au crezut unii sau au dorit să acrediteze – o formă de împotrivire la estetica oficială, pertinentă și sancționarea ideii că am supraviețuit prin cultură, interesantă opinia legată de cât de modernă este literatura română, dar numai pentru că pune în discuție o temă, fără a o rezolva până la capăt, după cum văd eu lucrurile.

Și, în sfârșit, un critic cu autoritate care supune dezbaterii lipsite de părtinire și de servilism literatura celor care au plecat în Occident.

Rămâne sau nu rămâne canonul?

Cum ar arăta unul nou?

Eugen Negrici se revoltă și împotriva celor care au refuzat aceste revizui. Unii – sunt și eu de acord – fac parte din categoria obscuranțiștilor cu lustru și aceștia, oricât de convingător li s-ar demonstra ceva, vor vedea în demonstrație

doar încă un pericol la adresa vreunui idol al lor sacrosanct. Alții, însă, au ripostat nu la adresa revizuirii în sine, ci la adresa felului în care s-a procedat. În ce mă privește, am amendat, la vremea respectivă, modul defectuos și revanșard în care Gheorghe Grigurcu operează în *Amurgul idolilor*. S-a mers, cel mai adesea, la „demolarea” persoanei în primul deceniu de după '89, din motive care aveau prea puțin de-a face cu literatura. S-au plătit atunci multe polițe. Chiar în condițiile în care autorii incriminați trecuseră în neființă. Chiar și opera a fost judecată cu mijloace nepotrivite sau de către oameni lipsiți de profesionalismul necesar (a se revedea opiniunile unui ziarist care cochetează din când în când și cu literatura despre poezia lui Nichita Stănescu, în legătura cu care convingerea lui era că, dacă am aduna ce e valoros, paginile respective ar încăpea abia între copertile unui buletin de identitate). Nu așa se fac revizui autentice în literatură și, cei mai mulți, repet, la asemenea metode, care au mai mult de-a face cu publicistica de scandal și cu pamfletul decât cu critica literară, au simțit nevoia să reacționeze.

S-a produs însă un fenomen cel puțin ciudat și care nu prea face cinste criticului român (Dar nu spune, la un moment dat, în cartea sa, Eugen Negrici, că lumea literară de la noi, cu ticăloșiile și trădările ei, a fost oglinda vieții politice). Reacțiile acestea au fost mai mult ale unor persoane din afara vieții literare propriu-zise, criticii evitând, în marea lor majoritate, din oportunism, să ia atitudine și să corijeze, cu mijloacele și cu conceptele lor (dacă le-au avut!), excesele nu chiar străbătute de civilitate ale unor revizionști blindați ideologic.

O mențiune aparte se cuvine în legătură cu capitolele despre literatura în comunism (că veni vorba, înainte de a apărea cele două volume ale cărții lui Eugen Negrici *Istoria literaturii române sub comunism*, a fost ciclul de articole din „Luceafărul”, în 2001, unde am analizat *Istoria* lui Marian Popa și pe care l-am intitulat „*Marian Popa și istoria literaturii române în comunism*”. Și dacă tot am amintit de *Istoria* lui Marian Popa, cam toate dilemele, întrebările, luările de poziție ale lui Eugen Negrici, dar și ale altor critici, referitoare la perioada dintre 1944 și 1989, își au răspunsul în această monumentală lucrare, adusă în atenție în *Iluzii...*, chiar cu o doză de respect profesional – criticul adevărat se dezvăluie adesea în paginile acestei cărți, cum spuneam, învingând publicistul – dar nefăcând nici o referire la adevărata ei valoare de proces al comunismului în ceea ce privește cultura română. Asta în vreme ce mulți critici o ignoră sau se prefac a o ignora, ceea ce nu e deloc semn de probitate științifică). „Mi se pare de ordinul evidenței faptul că nici măcar în perioada precomunistă nu poți decupa intervale prea mari de timp în care ființa literaturii să fi evoluat de la sine, fără sincop, rupturi tragice și distorsiuni produse de factori din afara ei. Cu atât mai puțin putea fi vorba, în comunism, de o dezvoltare organică a literaturii.” Nu cred, și am mai spus de ce.

Deși concepută într-o retorică abundând în artificii desuete și pe gustul îndoielnic al unui public sensibil la militantism sfârșitor, șarjând adesea, cartea aceasta lasă, totuși, în multe locuri să se vadă criticul care este Eugen Negrici.

Paradoxul, însă, cu *Iluziile literaturii române*, este că, dacă are dreptate în privința rezistenței la schimbare și a gândirii exclusiv prin prisma miturilor, atunci nu se va schimba nimic și însuși acest demers va rămâne fără urmări. Iar dacă nu are dreptate, atunci suntem în fața unei cărți cuprinzând o serie de idei utile, generatoare de impuls reformativ.

Valentin COȘEREANU

3. NIVELURI DE SUBLIMARE POETICĂ (10)

*Dară ochiu-nchis afară înlăuntru se deșteaptă.
(Scrisoarea III)*

*A sufletului spațiu e însuși el.
(Povestea magului călător în stele)*

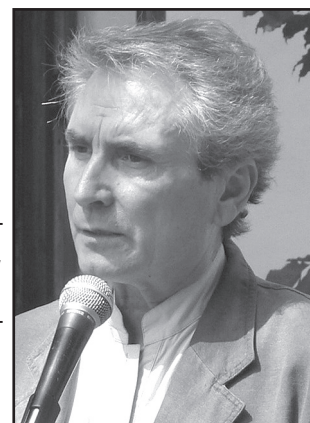
În *Dicționarul explicativ al limbii române*, pentru termenul (a) *sublima* aflăm următoarea glosare: (despre corpuri chimice) *a trece (prin încălzire) din starea solidă direct în stare gazoasă, fără a mai trece prin starea lichidă*^[1] – cum se întâmplă îndeobște. Dar întâlnim și sensurile: *a (se) transpune pe un plan superior, în sentimente superioare, și figurativ: a (se) purifica, a (se) rafina*^[2].

Pornind de la principiul că *literatura e o aventură a ființei*^[3], interesează în principal sensurile date de un autor *sublimării poetice*. În capitoul anterior s-a încercat definirea câtorva dominante ale operei reprezentând categorii laitmotive ale întregii creații. Acestea

se constituie în puncte reale de plecare spre altceva, spre noua realitate alcătuită din imagini care se concretizează în urma procesului de sublimare poetică; despre cele două realități se poate spune că trăiesc fervent și dihotomic, întocmai ca-n sugestia baudelaireană din *Correspondențe*.

Depistate cu precădere în poezie, însemnele realității secunde (în sens barbian) sunt: locul și rolul creatorului, intensitatea și adâncimea gândirii, imaginea iubitei, erosul, motivul germinării universale, cerul înstelat și îngerii, sunetul cornului, al clopotului și al buciului; luna, somnul, somnolența și visul, lumile siderale, muzica sferelor, zborul și plânsul, insula lui Euthanasius.

Împărțirea în cele două categorii și aprofundarea lor în două capitole distincte a fost făcută după dihotomia criteriilor: pragmatic-ideal, material-imaterial, real-imaginar, fizic-metafizic, toate cu mențiunea

1. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998, p. 1033.

2. *Ibidem*.

3. Jean-Pierre Richard, *op. cit.*, p. 11.

că reprezintă ceea ce încearcă să fie definit contextual prin dominantă metafizică intrinsecă procesului de sublimare poetică.

Înainte de descifrării a ceea ce s-a petrecut în magma ascunsă a gândirii poetice pentru a se ajunge la stadiul sublimării, sunt necesare unele precizări de metodă. Spre deosebire de capitolele primei părți, în care demersul a focalizat teme ce țineau direct de realitatea ipoteșteană și erau susținute preponderent prin documente de arhivă, în partea a doua opera va fi privită ca un tot indestructibil și tratată așa cum a conceput-o Eminescu pe tot parcursul creației, întrucât evoluția poetului sub aspectul lărgirii continue a orizontului său spiritual, ca și sub acela al desăvârșirii mijloacelor, este lipsită de orice efect în planul temelor esențiale. Sub raportul acestora din urmă, Eminescu nu devine, ci este el însuși de la început până la sfârșit^[4].

Așadar, întregul operei poetice va fi tratat ca un ghem incandescent; nu se caută nicăieri un fir – ca în mitul Ariadnei – pentru a ajunge la celălalt capăt. Munca nu și-ar avea rostul cuvenit, iar vâlmășagul existent în întregul torsului său ar duce la ceea ce Eminescu însuși n-ar fi vrut, căci un scriitor genial se prezintă într-un raport de perpetuă egalitate cu sine, nu prin situarea la același nivel a etapelor creațiilor sale, ci prin unitatea invulnerabilă a mobilurilor ei interioare^[5] (s.n.).

* * *

Cum termenul metafizic este definit ca parte a filozofiei idealiste, având ca obiect fenomenele care nu pot fi percepute prin simțuri, care depășesc cadrul experienței^[6] și cum Heidegger spunea că metafizica face parte din «natura omului»^[7], atunci nu rămâne decât să vedem ce este în fapt metafizica^[8], așa cum o vede Heidegger, dând răspuns propriei sale interogații filozofice: Metafizica este modalitatea de a întreba trecând dincolo de ființare, în așa fel încât ființarea să poată fi redobândită, ca atare și în întregul ei, pentru înțelegere^[9]. Admitând că gândirea însăși este contradictorie^[10] (s.a.), cum relevă Pompiliu Crăciunescu, metafizica, așa cum este înțeleasă în timpurile moderne, se dovedește [...] liantul discret și unic al tuturor domeniilor spiritului^[11].

Or, formația teoretică a lui Eminescu este filozofia însăși. A tradus din Immanuel Kant, într-o perioadă când canoanele limbii române nu erau fixate, cu atât mai puțin cele ale exprimării filozofice. Și a făcut-o exemplar. Cât privește liantul tuturor domeniilor spiritului, acesta este revelat cu asupră de măsură

în caietele-manuscris. Într-o scrisoare către Titu Maiorescu, Eminescu considera propunerea magistrului de a-și asuma mult-grăitoare calitate de profesor de filozofie [...] îndeajuns de măgulitoare și în acord cu întrea mea aplicare firească^[12].

Aspirațiile lui Eminescu erau, însă, cu totul altele; ca orice mare poet, el a tins spre straturile înalte ale sublimării. Evident că nu era mulțumit cu cât deprinsese la școală, fie ea și cea a studenției vieneze, din moment ce el însuși, în aceeași epistolă citată anterior, face afirmația justă că renașterea intuitivă (s.n.) a gândirii lor (Kant și Schopenhauer, n.n.) în mintea mea, cu mirosul specific de pământ proaspăt al propriului meu suflet, nu s-a desăvârșit încă^[13]. Principiul fenomenului în cauză este surprins în toată complexitatea lui de Amado Alonso în lucrarea *Materie și formă în poezie*: Contemplând o realitate circumscrisă sieși, poetul o pătrunde atât de adânc cu privirea-i sfredelitoare încât reușește să ne dea o *intuiție sentimentală* (s.n.) asupra lumii și vieții, ridicând prin aceasta umila realitate concretă a existenței la planul înalt al realităților ideale și al esențelor.^[14]

Așadar, când se vorbește de metafizica poetului trebuie făcută distincția între intuiția sentimentală, care presupune implicare (una obligatorie), și intuiția rece, a ideilor filozofului, transpuse în materia gândirii sale. De aceea, termenul ales în titlu este sublimare, și nu transcendere. Sublimarea – în cazul acesta, sublimarea poetică – este esența fenomenului, care trece de la viață la poezie, fără nici o altă intermediere. Spun la poezie și nu la filozofia platonice ori la cea fenomenologică a ideilor și a esenței, căci creația poetică nu se dezvoltă necesarmente dintr-o concepție metafizică [...], după cum nici organul poetic nu este o intuiție intelectuală, care ar realiza de ce anume florile sunt flori și nu pomi sau șoareci, de ce anume cerbii sunt cerbi, ochii ochi, durerea durere și micimea micime, ci o *intuiție sentimentală* (s.n.) care coboară până-n străfundul diferitelor obiecte, le dezghioacă din convenționalismul viziunii realiste și le transformă în simboluri^[15] [...].

Așa stând lucrurile, forța aproape divină a marilor poeți constă și se manifestă în obiectivarea durabilă și fidelă a acestei atmosfere emoționale și a lumii create, care coboară adânc în ea; în crearea unei *structuri cu sens* (s.n.), a unei construcții în care elementele structurale sunt sensul emoțional al lucrurilor și nu lucrurile înseși^[16]. Poetul este asemenea viermelui de mătase: el își creează propria viață și atmosferă – alta decât cea a prea comunei realități înconjurătoare – contribuind cu mijloace proprii la înțelegerea celei din urmă. Trăirea obișnuită este ca o zbatere veșnică a valurilor mării, învălmășindu-se continuu în eterna-i neodihnă^[17], pe când cealaltă trăire, trăirea poetică, este un flux al intuiției care constă într-o viziune penetrantă asupra realității, în descoperirea unui *sens* (s.n.) al lucrurilor mai adânc decât cel

4. Ștefan Cazimir, *Stelele cardinale. Eseu despre Eminescu*, București, Editura Eminescu, 1975, p. 8.

5. *Ibidem*, p. 5.

6. Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 549.

7. Martin Heidegger, *Repere pe drumul gândirii*, Traducere și note introductive Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, București, Editura Politică, 1988, p. 50.

8. *Ibidem*, p. 15.

9. *Ibidem*, p. 47.

10. Pompiliu Crăciunescu, *Eminescu – paradisul infernal și transcendologia*, prefață de Basarab Nicolescu, Iași, Editura Junimea, 2000, p. 29.

11. *Ibidem*, 26.

12. Mihai Eminescu, *Opere XVI*, ed. cit., p. 48.

13. *Ibidem*.

14. Amado Alonso, *op. cit.*, p. 123.

15. *Ibidem*, p. 123.

16. *Ibidem*, p. 122.

17. Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 408.

practic, pe care li-l conferă intelectul nostru^[18]. Cu mențiunea că emoțiile poetului se află într-o relație pe deplin armonică cu întreaga panoplie a realității vii, el nu e purtătorul unei viziuni asupra lumii care să fie ordonată într-o cunoaștere rațională cu un sistem propriu de referințe, precum filozofii; și nici nu are nevoie de o perspectivă totală, exhaustivă, asupra lumii și vieții, oricât de difuză ar fi ea, ci de o perspectivă personală (s.n.) asupra lucrurilor, adecvată acestui unic moment (adecvată unității emoționale a momentului), de o intuiție care nu se teme că, în alte împrejurări, ar intra în conflict cu alte moduri nepereche de intuiție^[19].

Mai mult decât atât, glisând în spațiul transdisciplinarității, Basarab Nicolescu afirmă că poezia este suprema aproximare cuantică a lumii. Mecanica cuantică descrie mecanica universului, în timp ce poezia îi revelează secrete dinamice^[20]. Această interferență suprareală a celor două entități care se unesc în Absolut, dincolo de marginile comune ale zărilor văzute de oamenii obișnuți, este surprinsă și în apropierea făcută de Emil Cioran între poet și profet; ei nu demonstrează, fiindcă gândul lor este ființa lor; ideea nu se deosebește de existența lor. [...] Până și Dumnezeu gândește în fragmente; în fragmente absolute^[21].

Mecanismul ce diferențiază poetul de restul lumii este cel pe care îl analizează și Eminescu atunci când face distincția netă între omul-care-știe-multe și omul-creator, purtând în el harul inspirației: Oamenii învățați dar fără talent propriu, adică purtătorii științei moarte (s.n.), mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o ușă de intrare și cu una de ieșire. Ideile străine intră printr-o ușă, trec prin întunericul salei și iesă pe cealaltă, indiferente, singure și reci^[22]. La cei cu talent propriu, de-afară vin ideile într-adevăr reci și indiferente – dar ce societate, ce petrecere găesc. În lumina cea mai vie ele-și găesc pe cele ce s-asamăn, pe cele ce le contrariază, dispută – concesii și ideele cele mari, chintesența vieții sale sufletești, se uită la ele dacă și cum s-ar potrivi toate fără să se contrazică. Și cum iesă ele din această sală iluminată? Multe, întâi inamice, iesă înfrățite, toate cunoscându-se, toate știind clar în ce relațiune stau sau pot sta – și astfel se comunică și auditoriului, și el se simte în fața unei lumi armonice (s.n.), care-l atrage. Din contra, la cel mărginit, el vede chipuri pe care prelectorul nu le-a priceput el însuși, ieșind cu grămada din intelectul lui, tot astfel precum intrasă, necunoscute între ele, indiferente una față cu alta și unite doar exterior prin împrejurarea că ies din aceeași gură. De-aceea mulți oameni învățați vor simți cumcă au un fond negru (s.a.) în sufletul lor, deasupra căruia toată știința lor lunecă de la urechea cu care au auzit-o la gura cu care-o transmit altora. Ei înșii rămân neatinși de ea. La un om cu talent fondul e luminos, ei sunt

mai mari pin cugetările proprii ce conține capul lor [...]. În genere orice cap omenesc samănă c-o odaie, numai e-ntrebarea ce fel de odaie, ce aer și ce lumină e în ea și ce societate găsești^[23].

Prin urmare, condiția *sine qua non* pentru ca opera poetică să aibă sens este aceea de a încorpora în structura sa intimă intuiția sentimentală, de a crea lumi armonice, astfel încât sentimentul să capete o tensiune privilegiată și un fel de dorință arzătoare de a pătrunde sensul lucrurilor: ceea ce magic se numește inspirație^[24] (s.n.). Sentimentul și intuiția sunt, așadar, fața și reversul actului creator.

Pornind de la principiul că modul esențial de realizare a poeticului este metafora, rămânând în același domeniu al sensurilor poeziei, Lucian Blaga scoate metafora din spațiul strâmt al figurilor de stil și o proiectează în ontologic, spunând că ea ține definitiv de ordinea structurală a spiritului uman^[25]; prin aceasta el se apropie de sensul gândirii filozofice indiene. Metaforicul, înțeles de Blaga drept o posibilă cale de revelare a misterului, înlesnește accesul la sensurile poeticii eminesciene, în care se găesc și seve ale filozofiei indiene.

Așa cum arată Ioana Em. Petrescu (Ochiul lăuntric), Eminescu se desprinde de tot ceea ce au creat înaintea lui pașoptiștii prin faptul că imaginea [...] se purifică de materie, dând senzația că se proiectează în idee^[26], creând în felul acesta o simbolistică originală a imaginilor. Așadar, insula cea verde nu este numai insula reală a copilăriei poetului, tărâmul de joacă din Copii eram noi amândoi^[27], ci un punct de coincidență a contrariilor, punctul în care viața și moartea, realul și imaginarul se vădesc a fi același lucru^[28] – întocmai ca în poemul *Mureșanu*^[29], spre exemplu. În spațiile acvatice de oglindire, unanim prezente în poezia eminesciană, realul se i-realizează și contrariile coincid după logica gândirii mitice^[30]; spațiile devin, în felul acesta, esențialmente vizionare, vădind astfel triumful poeticii viziunii asupra poeticii pașoptiste a vederii^[31], căci dematerializarea – metaforică – a obiectului e una din înfățișările particulare pe care le ia tendința, generală în poezia eminesciană, de „derealizare” a universului material^[32].

Explorările făcute în corpul magmatic al poeticii arată că problematica esențială a sublimării se întemeiază pe ecuația metaforă–poet–poezie, în care necunoscuta devine poetul. Recurgând la un exemplu ilustrativ în acest sens, Nichita Stănescu spune că poetul este asemenea moașei de țară care, ajutând țărancă pe câmp să nască, nu dă loc confuziei de merit între meseria moașei și miracolul nașterii, ceea ce înseamnă

18. Amado Alonso, *op. cit.*, p. 15.

19. *Ibidem*.

20. Basarab Nicolescu, *Teoreme poetice*, traducere în limba română de L. M. Arcade, prefață de Michel Camus, București, Editura Cartea Românească, 1966, p. 93.

21. Emil Cioran, *Amurgul gândurilor*, București, Editura Humanitas, 1996, p. 114.

22. Mihai Eminescu, *Opere XV*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 138.

23. *Ibidem*.

24. Amado Alonso, *op. cit.*, p. 17.

25. Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969, p. 277.

26. Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 39.

27. Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 74-76.

28. Ioana Em. Petrescu, *op. cit.*, p. 42.

29. Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 58-65, 298-313.

30. Ioana Em. Petrescu, *op. cit.*, p. 42.

31. *Ibidem*, p. 42.

32. *Ibidem*, p. 58.

că poetul este noua frontieră a sufletului uman^[33]. El reacționează întocmai ca moașa și este atât de mult implicat în actul de creație, încât devine chipul necunoscut al ei. Așadar, Poetul, ca și soldatul/ nu are viață personală./ Viața lui personală este praf/ Și pulbere^[34].

În acest sens, Eminescu mersese cu mult mai departe: Ca artist sau ca om de literă e bine ca persoana ta să rămâie necunoscută cititorilor tăi – și cu cât vei fi mai cu talent cu atât aceasta-i mai necesar. Depărtarea face a crede că autorul cutării sau cutării scrieri interesante trebuie să fie un om foarte deosebit, în fapt însă, oricare ar fi puterea imaginației sau judecății tale, rămâi tot om, cu toate defectele și slăbiciunile ce sunt legate de acest cuvânt. Dacă-i putea să guști în taină și necunoscut laudele acelor oameni ce i-ai putea iubi – bine, de nu, nu te arăta lor^[35].

Intrând în creuzetul sublimării poetice, este necesară precizarea că prin niveluri de sublimare nu se înțeleg nicidecum treptele urcând ale încifrării/descifrării gândirii poetice, ci mai degrabă nivelurile concentrice ale aceleiași lumi, gândite ca un tot unitar *ab initio*. Poate că exemplul natural cel mai reprezentativ pentru aceasta ar fi cercurile concentrice ale apei, provocate de aruncarea unei pietre în lac.

Necesitatea apropierei de erosul eminescian este dată de faptul că ființa poetului este de neexplicat fără aura înăscută a iubirii. Ca punct de plecare al analizei se cere invocat *Banchetul* lui Platon^[36] și aceasta tocmai pentru că mitul tradițional are valoarea unei chei^[37]. Dar nu numai pentru acest motiv, ci și pentru faptul că tot ce s-a spus despre iubire de la Banchet, mai apoi în el își află obârșia și întemeierea, cu singura excepție a iubirii într-o *Cristă*^[38]. Platon spunea că în timpurile imemorabile exista un gen de om care includea în sine atât principiul masculin cât și pe cel feminin, iar mândria lor era nemăsurată, astfel că s-au încumetat să-i înfrunte până și pe zei^[39]. Atunci Zeus i-a tăiat în două, iar trupul dintru început al omului fiind despicaț în două părți, fiecare jumătate a început să tânjească după cealaltă^[40].

Aducând elogii lui Eros, zeul iubirii, Platon reliefează faptul că din acest îndepărtat trecut există dragostea înăscută a oamenilor unul pentru altul, dragostea care ne aduce înapoi la starea noastră dintâi, îngăduindu-ne ca, din doi, să redevenim iarăși unul, și aducându-i astfel firii omenești tămăduire^[41]. Discursul platonician este – din acest punct de vedere – „traducerea” aceluia *memento al Diotimei și al dublului, de la care nici textul emines-*

cian nu face excepție: Despărțiți de-a vieții valuri, între el și între dânsa/ Veacuri sunt de cugetare, o istorie, un popor,/ Câteodată – deși arare – se-ntâlnesc, și ochii lor/ Se privesc, par a se soarbe în dorința lor aprinsă./ [...] Se iubesc... Și ce departe sunt deolaltă amândoi!^[42]. Finalul poemului este previzibil: împăcarea-i... e amorul^[43].

Presupusa etimologie a cuvântului amor este una sugestivă: a-, care înseamnă „fără”, și mor (mors) „moarte”, dă semnificativul „fără moarte”, adică așa cum se vrea iubirea în toată plinătatea și complexitatea ei. Deși toți ne supunem lui Eros, în toate privințele, numai și numai de bună voia noastră^[44], el se transformă cu timpul într-o putere atât de mare, încât este în stare să devore pe cel cu care s-a identificat, așa încât Nichita Stănescu ajunge (ca și Eminescu) să înțeleagă suferința mortală a creației^[45]. Asumându-și tragismul shakespearian al unei posibile voci universale, Nichita Stănescu se întreba: De ce fiecare vrea să fie Eminescu dar nu vrea să trăiască viața lui? [...] Și cum vrem cu toții să semănăm cu Dostoievski, dar să nu fim condamnați la moarte?^[46] Iar altundeva medita: Odată, când am reușit să scriu un vers într-adevăr bun și când mi-am dat seama că el nu reprezintă nici a suta parte din tristețea care l-a provocat, m-am rugat lui Dumnezeu: „Dă, Doamne, să n-am niciodată talentul lui Shakespeare, căci bănuiesc cam ce se ascunde în spațele lui”^[47]. Ce altceva să ascundă interogațiile stănesciene decât nebunia creativă, poate cea mai tragică formă a cunoașterii umane, și acele insondabile suferințe, pe care Marsilio Ficino le traducea ca pe feluri de furie pe care Dumnezeu ni le inspiră înălțându-l pe om deasupra omului: și îl transformă în Dumnezeu^[48].

Învăluit fiind de Eros, poetul se zbate în toată viața sa, aidoma personajului din *Sărmanul Dionis*: «Asta-i între-barea, [...] enigma ce pătrundea ființa mea. [...] Oare nu se mișcă lumea cum voi eu? [...] Oare fără s-o știu nu sunt eu însumi Dumne.....» . Și-atunci, parafrizarea clasicei interogații shakespeariene din finalul prozei arată cât de greu cântărește Eros în nemarginile gândirii poetice: *Fost-au vis sau nu, asta-i întrebarea*^[49].

Când poetul – în *Odă (în metru antic)* – se chinuie mistuit de propriu[l] vis, când se topește în flăcări ieșite din propriu[l] rug și când se roagă să-i revină nepăsare[a] tristă, chinul său este în fapt unul de un realism nedisimulat, organic, din care abia se mai întrezărește speranța în reînviere a iubirii omului obișnuit, neimplicat, în pielea căruia spera să se fi simțit cu mult mai bine: *Pot să mai re-nvii luminos din el ca/ Pa-sărea Phoenix?*^[50] Numai că drumul acesta este unul fără întoarcere, un dat al naturii vizionare a poetului, pe care a trebuit să-l poarte întreaga sa viață până când darul însuși l-a mistuit.

33. *** *Album memorial Nichita Stănescu*, editat de revista „Viața Românească”, album alcătuit și redactat de Gheorghe Tomozei, București, 1984, p. 118.

34. Nichita Stănescu, *Starea poeziei*, București, Editura Minerva, 1975, p. 348.

35. Mihai Eminescu, *Opere XV*, ed. cit., p. 137.

36. Platon, *Banchetul*, Traducere, studiu introductiv și note de Petru Creția, București, Editura Humanitas, 1995.

37. Julius Evola, *Metafizica sexului*, Cu un eseu introductiv de Fausto Antonini, Traducere de Sorin Mărculescu, București, Editura Humanitas, 1994, p. 84.

38. Petru Creția, *Preambul la Platon, Banchetul*, ed. cit., p. 5.

39. Platon, *op. cit.*, p. 103.

40. *Ibidem*, p. 104.

41. *Ibidem*, p. 105.

42. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 51.

43. *Ibidem*, p. 53.

44. Platon, *Banchetul*, ed. cit., p. 113.

45. Ioana Em. Petrescu, *op. cit.*, p. 229.

46. *** *Album memorial Nichita Stănescu*, ed. cit., p. 89.

47. Nichita Stănescu, *Logica la animale, [în] Frumos ca umbra unor idei*, volum îngrijit de Constantin Crișan, București, 1985, p. 353.

48. Apud Julius Evola, *op. cit.*, p. 91.

49. *Ibidem*, p. 113.

50. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 199.

Smaranda PINTILEI

Istorie și (sau) social în manuscrisele eminesciene

Filosoful și scriitorul român Gabriel Liiceanu afirma: *Istoria lumii este lupta fără sfârșit dintre veghea voinei în vederea eliberării și lenea universală a supunerii necondiționate.*

Pentru a reliefa înțelegerea pe care Eminescu o are față de fenomenul istoric cu predilecție și față de cel social în mod special, vizând totodată și latura etică (implicit estetică) a asimilării acestora, vom recurge la punerea în evidență a unei explicații a autorului Liviu Rusu, care, aici, nu face referire strict la opera eminesciană, contextul prezentat fiind de arie largă: *Experiența noastră obișnuită nu înregistrează decât apariții diferențiate, care, dacă în fond au o anumită înălțuire între ele, în fața noastră se prezintă totuși ca configurații deosebite. Totalitatea acestor configurații diferențiate formează ansamblul realității empirice sau al lumii date.*^[1]

E recunoscut și probat faptul că, în opera eminesciană, tema naturii nu apare decât în strânsă corelare cu cea a iubirii; același lucru am putea afirma și despre tema al cărei subiect încercăm să-l tratăm acum – istoria relevantă de scrierile eminesciene ne îndrumă mai degrabă înspre elemente predilecte de social, cu toate derivările ce pot proveni sau se cuvine să provină din acesta: politic, uman, etc.

Putem înțelege și explica oarecum latent dezamăgirea pe care o resimte poetul și ziaristul Eminescu, confruntat cu faptele politice și (sau) sociale ale prezentului în care trăiește, prin comparație cu trecutul istoric (glorios, am putea spune) pe care îl evocă.

Cităm: *Dorința după ceva înseamnă afinitate cu acel ceva, o comunicare adâncă, însă numai potențială.*^[2]

Obișnuiți cu varietatea de teme și motive pe care le desprindem din opera eminesciană, ne vine extrem de greu să tratăm fiecare element al unui motiv aparte, fără a face corelații (chiar îndepărtate, ca și grad de apartenență) cu generalul, totalul de contexte ce se întrepătrund în acest gen de scriere. Răspunsurile pe care reușim să le prezentăm mai mereu nu acoperă

în totalitate aria preocupărilor poetului, fiind unele în contradictoriu cu altele, sau pur și simplu unilaterale.

Se spune că *ceea ce natura este pentru lucruri, istoria este pentru om*, de aceea îndrăznim să afirmăm că dilemele în tratarea, detalierea unei anumite concepții asupra unui subiect depind în mare măsură de contextul social-uman, de modalitatea de înțelegere distinctă și în același timp proprie fiecăruia dintre noi și de rezonanțele tipice sau atipice laolaltă pe care le au fenomenele de orice natură asupra spiritului individual.

În concluzie, potențialul despre care vorbeam în rândurile anterioare poate deveni adevăr sau poate fi transformat în realitate trăită, cu singura condiție, și anume aceea de a respecta ceea ce filosoful și scriitorul român Gabriel Liiceanu afirma (am citat anterior) despre istoria lumii.

Pentru a-și susține convingerea că elementul principal și primordial în disciplina istorică e comprehensiunea, istoricul Neagu Djuvara se alătură concepțiilor școlii hermeneutice existențiale care îl are ca cel mai de seamă reprezentant pe Martin Heidegger, afirmând: *Explicația, adică relația cercetării științifice cu purul „dat» al faptelor și cu legile, nu poate fi decât un derivat [...]. Scrierea istorică nu poate izvorî primordial din raționamente. Ea țâșnește inițial dintr-o iluminare, o întâlnire spirituală.*^[3]

Dând o definiție termenului *istorie* și anume ...*istoria este o încercare de a relata și de a înțelege ceva uman din trecut, pornind de la realitatea prezentă*^[4], istoricul Neagu Djuvara face o corelare între definiția dată acestuia de Henri Irénée Marrou și anume *istoria e cunoștința trecutului uman și completarea pe care o face gânditorul elen Cornelius Castoriadis istoria e o înregistrare, o cercetare și o reflexiune critică asupra trecutului.*

Această manieră de referire critică asupra trecutului o întâlnim și la Eminescu, cu valențe pozitive de cele mai multe ori, dar ceea ce este evident și trebuie specificat e că la poetul nostru istoria nu apare ca sursă de

1. Rusu, Liviu – *Logica frumosului*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968, pag. 53.

2. *Ibidem*, pag. 58.

3. Djuvara, Neagu – *Există istorie adevărată?*, Editura Humanitas, București, 2004, pag. 56-57.

4. *Ibidem*, pag. 14.

inspirație primordială, primară, mai evident și de o natură mai concludentă fiind trecutul istoric, pe care scrierile eminesciene ni-l prezintă sub varii aspecte.

În primul rând, unele dintre poeziile eminesciene nu sunt numaiedecât, în adevăratul înțeles al cuvântului de meditație istorică, ci, așa cum reiese și din clasificările anterioare în susținerea acestei teme, mai degrabă de meditație socială.

Pentru Eminescu, ideea de istorie nu este neapărat legată de cea a evoluției, ci este mai curând o manifestare a unor evenimente mai mult sau mai puțin importante, prezente sau derulate într-un anumit timp și într-un anume context. Este ceea ce denotă aspectul mai mult clasic din cadrul romantismului eminescian.

Poemul de apariție postumă *Memento mori* sau *Panorama deșertăciunilor* este o recunoscută operă de inspirație istorică, fiind mai degrabă un poem social, cu laturi care definesc și dezvăluie, printre rânduri, pesimismul poetului Eminescu.

Mai putem enumera *Împărat și proletar*, *Gemenii*, *Rugăciunea unui dac*, *Scrisoarea III*. În *Scrisoarea III*, Eminescu face o comparație, cu detaliile de rigoare, între trecut, un trecut pe care îl percepe măreț, luminos, bun, și prezent, ca prezent degradat și degradant, totul ținând, am putea spune, de trăirile geniului, contradictorii și cu rezonanțe adânci asupra gândirii sale, iar în *Împărat și proletar* Eminescu definește istoria umană astfel: *Istoria umană în veci se desfășoară, / Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău*.

Referiri la istorie relevante pentru demonstrarea preocupărilor poetului privind acest aspect mai găsim în manuscrisele 2258, 2280, 2257.

Întrebarea la care ar trebui să răspundem e dacă observăm în opera eminesciană emoția istorică pe care Neagu Djuvara o definește astfel: *...abolirea, timp de o clipă, a eului prezent și retrăirea intensă, în simpatie, a unui moment din trecutul altora*.^[5]

Nefiind o temă esențială a operei eminesciene, ci mai degrabă unul dintre motivele principale ale acesteia, istoria, așa cum ne-o relatează marele nostru poet, cu definirile și interpretările-i caracteristice, de o mare amploare privind profunzimea explicațiilor și motivațiilor laolaltă, ne permite să susținem că, conform așteptărilor, de altfel se poate observa în creația eminesciană emoția istorică, original definită de către Neagu Djuvara.

Avem, ca exemple, în ziarul *Timpul* (organ al Partidului Conservator) articolele politice ale lui Eminescu, de cele mai multe ori pline de vehemență la adresa contemporanilor săi și a realităților crude pe care le trăiește și simte din plin, cu specificul genialității sale.

Nu putem afirma că Eminescu este un istoric, dar un rol de interpret de seamă al istoriei naționale (și nu numai) îi putem atribui, venindu-ne în sprijin ceea ce susține Neagu Djuvara și anume că istoricul nu trebuie să fie obiectiv, ci dimpotrivă subiectiv, dar într-o atare manieră: *Să înlocuim deci termenul obiectivitate prin termenii nepărtinire sau imparțialitate și atunci descoperim și mijlocul prin care istoricul poate atinge această*

imparțialitate: printr-o succesiune de parțialități care- cer de fiecare dată un uriaș efort de subiectivitate.^[6]

Pentru o mai bună raportare la faptul dacă ceea ce vrem să prezentăm despre istorie are legături solide cu adevărul istoric, să deviem puțin, să folosim explicații paleative, citându-l pe Liviu Rusu: *...Adevărul are la bază totdeauna o raportare. [...] Raportarea dintre anumiți termeni sau anumite entități reiese cu evidență [...] Adevărul nu se rezumă la propria sa imanență, el vizează ceva dincolo de propriile-i cadre*.^[7]

Aici, acest autor ne definește adevărul prin caracteristica sa fundamentală care este transgredența. E modul acestui autor de a explica valoarea adevărului de orice natură (istoric, moral, estetic), încercând în același timp să aprofundeze tema antitezei dintre ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie, ca și valoare de adevăr.

Am răspuns astfel la dilema dacă Eminescu tratează istoria ca un eventual istoric sau ca observator de o anumită natură. Putem vorbi de un grafic al unei corelări între prezentul trăit de poetul nostru și trecutul istoric pe care ni-l prezintă în maniera sa proprie, distinctă. De aici, și o așa-zisă latență în afirmații a lui Eminescu, explicația fiind faptul că prezentul schimbă neîntrerupt, continuu viziunea noastră asupra trecutului.

Maniera în care Neagu Djuvara își încheie cartea cu titlu de întrebare *Există istorie adevărată?*, ne permite să interpretăm tema istoriei din opera eminesciană din cel puțin două unghiuri de vedere, ca interpret al unei istorii înțeleasă în mod original, personal, și cel de-al doilea, ca sursă poetică pentru condamnarea prezentului și contemporanilor: *În rezumat, aceasta e soarta ingrată a istoricului: el trebuie să fie resemnat cu gândul că munca lui nu poate niciodată reprezenta un ansamblu clădit pe vecie, ci doar o cărămidă sau un colț de zid la o clădire care se surpă necontenit, ca în legenda meșterului Manole*.^[8]

Sesizăm în întreaga operă a lui Eminescu și în publicistica sa atât elemente de istorie, ca simplă relatare (cu detalii argumentate, de altfel) cât și îmbinări ale istoricului cu socialul, care trebuie să fie de nelipsit din atari prezentări. *E greu de specificat aspectul care ține de corelarea dintre social și istoric, mai exact dintre sociologie și istorie. Dacă sociologia caută regularități, ea se separă de istorie, care cercetează elemente singulare, capricioase. Sociologul nu poate astfel respecta formele aparente ale istoriei (În ăst spaț nu-i adevărul, spune și Eminescu în Memento mori), lui îi trebuie o metodă analitică și abstractă spre a descoperi, în pluralitatea socială, o identitate care să degajeze relații prime ca elemente pure și funcții esențiale., sau: Dacă istoria și sociologia se separă, ele se și reîntâlnesc printr-o solidaritate care le leagă, prin reconstruirea unei realități complexe și problematice pe care o constituie comportamentul uman în fluidul său genetic*.^[9]

Eminescu leagă (ceea ce, de altfel, e inevitabil) elementele politicului de cele istorice și sociale. Dezamăgirea poetului nostru față de uneltirile politice ale vremurilor pe care le trăiește reiese cu pregnanță din scrierile

5. *Ibidem*, pag. 63.

6. *Ibidem*, pag. 110.

7. Rusu, Liviu – *Op. cit.*, pag. 28, 29.

8. Djuvara, Neagu – *Op. cit.*, pag. 137.

9. Paleologu-Matta, Svetlana – *Jurnal hermeneutic*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997, pag. 96, 98.

sale. Referindu-se la istorie, felul acțiunii sociale, caracteristicile condițiilor în determinarea faptului istoric, Svetlana Paleologu-Matta ni-l explică pe filosoful Max Weber (făcând o corelare a ideilor concepuale ale acestuia cu opera eminesciană), în următoarea manieră: *O situație este constituită din obiecte fizice, dar și din alți actori, aflați în raporturi de interferență între ei. Actorii Ego și Alter sunt astfel într-o dublă contingență, într-o dublă dependență care creează indeterminări. Acestea nu pot fi eliminate decât prin norme. Căci interacțiunea nu este un simplu raport interindividual, ci ea se face prin reguli, simboluri și valori.*^[10]

Cu Heidegger se face trecerea de la gnoseologie la ontologie și această autoare îl citează tocmai pentru a susține superioritatea în limbaj a lui Eminescu, prezentându-ne textul poetic eminescian cu valențe inedite. De asemenea, Svetlana Paleologu-Matta afirmă, făcând o paralelă între Eminescu și poetul italian Eugenio Montale, că: *Obscurul propriului destin, depus, ca și la Eminescu, într-un limbaj esențial, se deschide unor clipe rare și fugare, în care se revelează cu o mare intensitate sensul secret al aparențelor.*^[11]

Pe undeva, toate argumentele noastre de până acum ne duc la recunoașterea importanței conceptului

de istorie care, spre deosebire de cronici (începutul secolului XVI) deschide perspective largi înspre toate unghiurile unor explicații și bineînțeles înțelegeri superioare din punctul de vedere al atitudinii de cercetare. E de respectat modalitatea eminesciană de a privi aspectul istoric în felul fenomenologic (al respectului faptelor): *Prin felul fenomenologic eminescian înțelegem o dublă privire a poetului: planul empiric concret social-istoric (cu date exacte, cronici, statistici) este dublat de un alt plan spiritual, în care apar comparații cu alte societăți și alte epoci.*^[12]

Eminescu aduce în clasificările lui personaje ale istoriei naționale, citând și interpretând în modul său autentic vorbele și faptele acestora. Cele mai concludive în această direcție sunt versurile eminesciene, din poeziile de inspirație istorică sau (și) socială, și de aceea considerăm necesar să încheiem cu următorul citat: *O poezie nu e doar un memento al realizării originare a unei idei, utilă numai noii sale realizări. Este tocmai invers, astfel încât textul are cu mult mai multă realitate decât poate pretinde pentru sine oricare dintre prezentările sale posibile.*^[13]

10. *Ibidem*, pag. 99.

11. *Ibidem*, pag. 19.

12. *Ibidem*, pag. 75.

13. Gadamer, Hans-Georg – *Actualitatea frumosului*, Editura Polirom, Iași, 2000, pag. 35.

Grafică de Gabriela Melinescu

Veronica Micle sau povestea unei iubiri cu final... neacceptat

Despre iubirea dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle s-au scris zeci de pagini, au fost admirați, criticați, s-au adus argumente de tot felul, pro și contra acestei relații. Generații întregi de tineri și-au dorit să trăiască asemenea romanticei povești de dragoste, să fie iubite de oameni de valoarea lui Eminescu, dar fără să vrea să cunoască și tragismul acestei mari și eterne iubiri.

Nu-mi doresc să reiau, în aceste rânduri, istorii de mult știute despre cum s-au cunoscut *Emin* și *Tolla* ori despre sentimentele pe care cei doi le-au încercat în decursul scurtelor vieți ce le-au fost hărăzite. E doar o încercare de a argumenta, cu dovezi oferite atât de Veronica, cât și de descendenții acesteia, faptul că ea nu s-a putut împăca cu ideea morții lui Eminescu și s-a sinucis la 50 de zile de la dispariția acestuia – tocmai din preaplinul de iubire ce l-a avut față de el – așa cum reiese și din corespondența pe care au întreținut-o de-a lungul anilor, inclusiv prin cele 93 de scrisori publicate în anul 2000 în volumul *Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit*, îngrijit de Christina Zarifopol-Illias, rudă prin alianță a Valeriei Micle.

Născută la 22 aprilie 1850, în Năsăud, ca al doilea copil al cizmarului Ilie Cîmpeanu și al soției acestuia, Ana, Veronica Micle a primit la naștere numele mamei, pe care l-a schimbat ulterior, în frageda copilărie, în Veronica (conform tradiției populare, i s-a dat un alt nume decât cel primit la naștere spre a nu mai fi „găsită” și atinsă de boală). Tatăl ei a murit înainte de nașterea sa, iar mama a venit în Moldova, împreună cu cei doi copii, stabilindu-se în 1850 la Târgu-Neamț. De aici, în 1853, pleacă la Iași, unde fratele mai mare al Veronicăi, Radu, va muri la scurt timp.

Veronica va urma *Școala primară* și *Școala Centrală de Fete* din Iași, obținând la absolvire, în 1863, calificativul „*eminent*”, calificativ dat de comisia din care făceau parte, printre alții, Titu Maiorescu și Ștefan Micle, profesor și apoi rector al Universității din Iași (în vârstă de 43 de ani), căruia îi va face o impresie deosebită și care o va lua de soție, la numai 14 ani, la 7 august 1864. Căsătoria se va oficia la biserica Bob, aflată în centrul orașului Cluj,

pe al cărei zid există o plăcuță comemorativă care confirmă cununia oficiată de preotul Ioan Pamfil.

În anul 1866 se naște prima fiică, Valeria, pe care mama ei o alintă „Greiere” și va fi cântăreață de operă, sub pseudonimul artistic Nilda. A doua fiică, Virginia Livia, alintată „Fluture” se va naște în 1868 și va fi profesoară de fizică, lucrând pentru un foarte scurt timp la Botoșani, chiar în perioada în care Eminescu se afla aici, la sora sa Harieta și va fi vizitat de Veronica. Virginia se va căsători cu profesorul Eduard Gruber.

Primăvara anului 1872, când Veronica face o călătorie la Viena, pentru un tratament medical, va fi ocazia cu care îi este prezentat studentul Mihai Eminescu, cel care va face oficiile de gazdă, prezentându-i tinerei doamne frumosul oraș austriac.

Tot în 1872 doamna Micle debutează în revista *Noul curier român* cu două schițe de factură romantică, *Rendez-vous* și *Plimbarea de mai în Iași*, publicate sub pseudonimul *Corina*.

Revenit în țară, Eminescu va locui la Iași, de la 1 septembrie 1874 (fiind numit director al Bibliotecii Centrale din Iași), până în octombrie 1877 și, însoțit de Slavici, Miron Pompiliu și Samson Bodnărescu va frecventa saloul literar al familiei Micle.

În 1875 Ștefan Micle e îndepărtat de la conducerea Universității și numit director al Școlii de Arte și Meserii, în localul căreia s-a mutat împreună cu familia.

Tot din anul 1875 Veronica și Eminescu încep seria dedicațiilor poetice reciproce, dar imediat, în anul 1876, intervin și primele neînțelegeri. Dintre cei doi, a căror idilă literară nu îl deranja pe demnul profeso Ștefan Micle. În acest sens el spunea că: „Mai mulți răutăcioși mi-au trimis scrisori anonime, în care povestesc lucruri fantastice, doar ar putea să-mi doboare încrederea ce o am în sinceritatea ei... Invidioșii sunt cei mai scârboși oameni.”

Versurile, influențate de Eminescu, Veronica le va publica în *Columna lui Traian*, în 1874, iar din anul următor, în *Convorbiri literare*. A mai colaborat la *Familia* (din 1879), la *Revista nouă*, *Revista literară*, *Literaturul*, *Universul literar*.

Dintr-un concept de scrisoare din 1876 a lui către Veronica aflăm că în tot acest timp el a iubit-o pătimăș de la distanță: „Doi ani de zile, doamnă, n-am putut lucra nimic, și am urmărit ca un idiot o speranță, nu numai deșartă, nedemnă.” În același text Eminescu scrie: „d-ta erai o idee în capul meu și te iubeam cum iubește cineva un tablou”.

Iubirii declarate a lui Eminescu, Veronica îi va răspunde în sensul că, odată, când Ștefan Micle a trebuit să plece din Iași, ea i-a dăruit poetului o oră de intimidare, moment confirmat și de însemnarea de pe fila 82 verso a textului poporan religios *Amartolon sotiria* ce-i aparținea lui Eminescu: „Ziua de 4/16 Fevr. 1876 a fost cea mai fericită a vieții mele. Eu am ținut pe Veronica în brațe, strângând-o la piept, am sărutat-o. Ea-mi dăruia flori albastre pe care le voi ține toată viața mea.”

Până la o nouă întâlnire va trece aproape jumătate de an, timp în care Eminescu scrie foarte multe poezii care dovedesc zbulciul din sufletul său: *lubind în taină, Eu număr, ah!, plângând, În liră-mi geme și suspin-un cânt, Ce șoptești atât de tainic, Zadarnic șterge vremea, Venin și farmec, Gelozie* etc.

Mult timp s-a considerat că iubirea lui Eminescu pentru Veronica s-a derulat la nivelul platonic până după moartea soțului ei, dar din scrisoarea de dragoste din 30 august 1876 pe care Eminescu o încheie „De aceea sărut mâinile fără mănuși, ochii fără ochelari, fruntea fără pălărie și picioarele fără ciorapi și te rog să nu mă uiți, mai cu seamă când dormi”, reiese că e posibil că această legătură a devenit intimă chiar înainte de văduvia Veronicăi, începută la 4 august 1879. În acest sens Perpessicius observă că scrisoarea este ruptă la colțul unde apare anul în care a fost scrisă, iar pe spatele scrisorii Veronica îl corectează, ulterior, cu anul 1879, postdatare ce poate fi o dovadă că Veronica avea ceva de ascuns, și anume faptul că legătura lor a devenit intimă înainte de moartea soțului.

Oricum, din 1876 în poeziile lui Eminescu se produce o schimbare radicală. Dacă poeziile de până atunci erau pline de revoltă și nemulțumire, din acest moment ele încep să exprime fericirea unei iubiri împărtășite. Între poeziile scrise după august 1876 sunt câteva în care Eminescu afirmă explicit că schimbarea s-a produs la inițiativa Veronicăi. De exemplu, în poezia *Ah, cerut-am de la zodii* sau în *O stradă prea îngustă*. Urmează o perioadă în care, în manuscrise, apar poezii care exprimă fericirea dăruită de Veronica: *Dormi!, Cărțile, Tu mă privești cu marii ochi* sau *Terține*.

În octombrie Eminescu 1877 pleacă la București, ca redactor la **Timpul**, iar în anul următor Veronica publică versuri în care-și exprimă tristețea de a fi fost părăsită. Scrisoarea pe care i-o trimite Veronica imediat după aceea conține explicațiile pentru comportarea ei de până atunci: „Nu-i așa că indiferența mea ți-a rupt

inima, inimă plină de mine, dar îl iau pe Dumnezeu ca martor că nu era o indiferență reală; această răceală simulată nu era decât o contrabalansare la dragostea ta imensă pe care o afișai fără încetare; privirea ta, vorba ta, în sfârșit, toată persoana ta în prezența mea nu era decât dragoste, tu erai atât de puțin stăpân pe tine însuși, încât chiar și persoana cea mai proastă știa că ești îndrăgostit de mine; deci nu trebuia ca eu să dau o dezmințire și să ascund față de ochii scrutători reciprocitatea unui iubiri atât de mari?” Ea îi declară cu sinceritate că motivul pentru care nu a vrut să facă cunoscută legătura lor este evitarea divorțului, pensia pe care o aștepta după moartea soțului ei fiind o compensație pentru copilăria ei sacrificată (se căsătorise la 14 ani). Veronica adaugă că nu își dorește ca problemele ei materiale să vrea să le distrugă dragostea.

Moare în 4 august 1879, lăsând-o într-o situație materială destul de grea, urmând un lung șir de demersuri pe lângă oamenii politici ai vremii pentru a i se asigura, ei și fetelor ei, o pensie de urmaș. În ciuda promisiunilor, nici în 1883 forurile legiuitoare nu aproba-seră pensia.

Rămasă văduvă, Veronica reia legătura cu Eminescu, acesta făcând publică intenția de a se căsători cu Veronica. Eminescu a recunoscut de nenumărate ori în scrisorile și poeziile sale

influența deosebită pe care Veronica a avut-o asupra sa. De exemplu, în ciorna scrisorii de condoleanțe la moartea lui Ștefan Micle, Eminescu scrie: „viața mea, ciudată și azi și neexplicabilă pentru toți cunoscuții mei, nu are nici un înțeles fără tine”. Sau în poezia *Lumea îmi părea o cifră* mărturisește că până când a întâlnit-o „n-aveam scop în astă lume, nici aveam ce să trăiesc”, pentru ca după aceea „începusem s-am în lume ceva ce plătea mai mult decât lumea”.

Relațiile dintre ei trec însă prin alte dificultăți și la orizont se prefigurează chiar o posibilă ruptură (din vina sau dorința lui). Momentul este depășit și prietenia dintre cei doi reintră în normal. Veronica îl vizitează în mai multe rânduri pe Eminescu, iar între Iași și București corespondența este restabilită.

O nouă ceartă intervine în anul 1880 (din vina ei), iar Eminescu conchide într-o scrisoare: „Nu crede că-ți fac imputări... Dacă am a imputa ceva, este numai mie... Reînturnare din parte-mi nu e decât c'o singură condiție. Aceasta e: să-împarți soarta mea în care trăiesc, să fii a mea oricum aș trăi și oriunde.»

Separarea lor durează până în decembrie 1881. Din această perioadă ni s-au păstrat câteva scrisori dispartate, majoritatea expediate de Veronica. Eminescu îi răspundea rar, cu aceeași eleganță, dar încercând să evite reluarea legăturii. Unele dintre scrisorile Veronicăi, mai ales cele din 1880, sunt pline de amenințări și de reproșuri, chiar mai exagerate ca până atunci, în timp ce în altele îi face declarații de dragoste și încearcă să obțină de la el un semn cât de mic de atenție.

**Veronica Micle la 19 ani,
fotografie de Nestor Heck**

Într-o scrisoare nedată, dar probabil din a doua jumătate a anului 1880, Veronica începe prin a-l amenința pe Eminescu că se va răzbuna pentru că el, în mod deliberat, în înțelegere cu Mite Kremnitz și Maiorescu, a făcut-o „de răsul și disprețul lumii”, urmare a faptului că nu se căsătorea cu ea.

La finele lunii decembrie 1881 ea se duce la București unde se întâlnește cu Eminescu și reușește să îl facă gelos față de Caragiale, cu care avusese între timp o legătură intimă. Îl implică pe Eminescu în recuperarea scrisorilor trimise lui Caragiale, îi cere sfatul și îi povestește amănunte de fiecare dată când are de-a face cu Caragiale. După cum relatează el însuși, în scrisoarea din 28 decembrie și după cum confirmă și însemnările lui Maiorescu, Eminescu reacționează violent și l-a bruscat pe Caragiale când s-au întâlnit cu ocazia Crăciunului la Maiorescu acasă. În cele din urmă Eminescu consideră că nu Veronica este vinovată în povestea cu Caragiale, ci totul nu este decât o consecință a greșelilor lui pe care încearcă să le îndrepte, urmând o nouă perioadă de apropiere între cei doi, dar și de o altă despărțire, produsă, se pare, din aceleași motive ca și cea anterioară, în cursul lunii august 1882.

În anul 1886, Veronica locuiește temporar la București, la fiica sa, Valeria, studentă la Conservator și va dona casa scurtei sale copilării nemțene Mănăstirii Văratice, iar din 1887 Veronica se mută în București, unde locuiește pe Calea Victoriei la nr. 73, apoi pe str. Dreapta, și, în sfârșit, pe str. Soarelui (din 1888), face demersuri pentru a obține o bursă în străinătate pentru Valeria, care va studia la Paris și încercă să-l sprijine sufletește pe Eminescu. Acesta însă se va va îndepărta din nou de ea, pentru că, bolnav fiind, va fi nevoit să locuiască aproape un an, până în aprilie 1888, la sora sa, Harieta, în Botoșani. Aici poetul va primi primul exemplar al volumului de *Poezii* al Veronicăi, apărut la București, la Editura Halman, cu dedicația: „Scumpului meu Mihai Eminescu, ca o mărturisire de neștersă dragoste, București, 6 februarie 1887».

Volum cuprindea poezii originale, prelucrări după Théophile Gautier și Lamartine și aforisme și a fost primit cu mare bucurie de Eminescu, el spunând: „Cartea ei e veșnic nouă pentru mine ... Ce frumoase versuri întâlnești în cârtica asta. Citește-le și o să vezi câtă dreptate am!”, deși foarte critic, Delavrancea considera volumul de poezii o palidă imitație a poeziei eminesciene, iar pe Veronica Micle o consideră un „poet mic, neînsemnat, fără temperament, fără originalitate, fără chemare de a spune ceva pe lume”.

Acest volumul de *Poezii* va fi reeditat de profesorul I.S. Mugur, la Iași, la editura Șaraga, în 1909.

După moartea poetului, Veronica se retrage la Mănăstirea Văratice, unde alcătuiește un album intitulat **Dragoste și Poezie**, în care a transcris versuri proprii sau unele din poeziile lui Eminescu, ce i-au fost dedicate, însoțindu-le de comentarii, volum editat de profesorul Octav Minar la București, la editura Socec, după moartea poetei, dar nu se știe anul când s-a tipărit cartea.

Moartea poetului, în dimineața de 16 iunie 1889, în sanatoriul doctorului Șuțu, o găsește pe Veronica în București, scriind chiar în aceea zi, în numai 20 de minute, printr-o fatală coincidență, înainte de a fi aflat cumplit veste, poezia *Raze de lună*, ce apare în cotidianul *România* din 20 iunie, în încheierea reportajului funeraliilor lui Eminescu. La slujba prohodirii din biserica Sf. Gheorghe, o doamnă din Moldova (citim într-un ziar din Transilvania) așeza pe pieptul poetului o cunună de „Nu-ma-uita». Doamna era, desigur, Veronica Micle.

Dovada clară a faptului că Veronica Micle nu a acceptat sfârșitul iubirii sale cu Mihai Eminescu ca urmare a morții premature a acestuia, la doar 39 de ani, este faptul că ea a ales o modalitate extremă de grabnică „reîntâlnire” cu el prin moarte datorată suicidului, stingându-se din viață în a cincizecea noapte scursă de la trecerea în neființă a lui Mihai Eminescu, după o viață pe care însăși poeta o definea o *complicare ciudată de întâmplări, de fericiri care nu m-au fericit*.

Veronica a murit la 4 august 1889, în casa cu etaj a micii Fevronia Sârbu, după o agonie de douăzeci de ore. Era o sinucidere pregătită din timp, arsenicul fiind obținut ca urmare a scrisorii date 1 august, prin care Veronica o ruga pe Smaranda Gârbea, una din apropiatele sale, să-i procure, prin fratele ei, medic la spitalul din Bălțătești, încă o doză de picături de arsenic, necesare pentru tratamentul anemiei de care suferea fiica ei cea mică, Virginia.

În seara zilei de 3 august, după ce vizita unor cunoștințe din Iași și Roman, cu care a discutat despre Eminescu și detalii ale morții acestuia, sub pretextul insomniilor, Veronica a luat o cantitate mai mare de medicamente, intrând în comă. Maicile Fevronia Sârbu și Evghenia Negri au stat la căpătâiul muribunde și au îngrijit-o, iar în ajutor au fost chemați medicii Cantemir și Ursulescu, iar mai târziu, medicul de la Iași, Benjamin Taussig, solicitat de fiica mai mare a Veronicăi – Valeria, medic ce a stabilit drept cauză a sfârșitului o congestie cerebrală.

Veronica și Ștefan Micle

La 6 august 1889, întinericul mormântului închidea pentru totdeauna trupul bălai al Veronicăi Micle, înhumată lângă biserița Sf. Ioan de la Văratec.^[1]

Multe dintre scrisorile celor doi îndrăgostiți au fost publicat în diverse ediții, de-a lungul timpului, dar întregirea poveștii o constituie tezaurul epistolar, conținând 93 de scrisori adnotate de Veronica Micle, scos la lumină prin ediția-surpriză *Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit*, îngrijită de Christina Zarifopol-Illias, care reprezintă, realmente, o „comoară ascunsă” lungă vreme, șocând lumea literară^[2], vorbind despre o mare dragoste împărtășită (în pofida eclipselor), intrată în legendă, contrazicând eticheta misoginismului, trainic impusă de prestigiul călinescian. Chiar dacă suspectate, prin unele voci, de contrafacere, cu unele lecțiuni eronate, prețioasele scrisori (facsimile) „acoperă” perioada august 1879 – februarie 1883 și evidențiază, o dată în plus, tragica iubire care i-a legat, în viață și în moarte, pe cei doi protagoniști. Cea care a fost pentru poet „o icoană de lumină”, iscând invidie și bârfe într-o epocă puritană, taxată drept „ușuratică”, merita acest gest de „reabilitare”.

Decizia publicării acestui fond epistolar, necesitând o „transcriere grea”, mărturisea Christina Zarifopol-Illias, aparține, evident, urmașilor Veronicăi. O tentativă a mai fost atunci când fiicele ei, doritoare a restabili adevărul, încredințau un lot de scrisori lui Octav Minar și N. Buboianu; fabulațiile lor romantice și aversiunea față de „Junimea” au discreditat însă efortul. Încât posteritatea părea a se fi împăcat cu spusele logicianului Titu Maiorescu, cel care – suveran – decretase: pentru poet femeia iubită nu putea fi decât „copia imperfectă a unui prototip nerealizabil”^[3].

Evident, criticul George Călinescu s-a înșelat atunci când vedea în Veronica doar „o creațiune a idealismului pasional”; dar poate fi, din nou, admirat pentru „curajul ipotezelor”, scria N. Georgescu^[4]. Acum însă, după lectura acestor scrisori, înțelegem dramele *cuplului imposibil* (în sensul împlinirii deciziilor maritale, amânate mereu, poetul râvnind „o poziție asigurată”). Și nedreptățile care i-au însoțit în posteritate. Dar nu mai puțin în timpul vieții, Veronica – intrată în „gura lumii” – bucurându-se de oprobiu public.

Cei doi au croit numeroase planuri, chiar dacă poetul, cum, deseori, mărturisea, nu avea „curajul vieții”. Adâncit în sine, meditativ, capricios, sceptic, retractil sau exaltat, Eminescu aștepta „o viață convenabilă”;

lupta îl mistuie, „ocupațiile ticăloase ale zilei” îi îndepărtează *visul de aur*. Bănuitoare, Veronica lansează acuze și imputări de infidelitate, care împiedică „alianța proiectată”; iar junimiștii o suspectează că l-ar fi înstrăinat pe poet de cercul lor. De altminteri, corifeul „Junimii” se va împotrivi, se știe, proiectelor matrimoniale; „cei inițiți în tainele vieții sale private”, recunoștea și I. Negruzzi, vor încerca să-l îndepărteze pe Eminescu de „îngerul blond”. Iar Veronica, pusă în temă, îi scria furioasă lui B.-P. Hasdeu (8 decembrie 1880) că Titu Maiorescu „și-a ilustrat ființa”.

Mentorul „Junimii” se străduise, am văzut, să-l smulgă pe Eminescu din mrejele doamnei Micle, oripilat că cei doi se afișau în public; și va lansa ideea (credibilă) că poemul *Luceafărul* „a răsărit din noaptea unei mari dureri”, pricina fiind scurta idilă a Veronicăi cu cinicul dramaturg Caragiale.

Theodor V. Ștefanelli afirma și el că pentru Eminescu femeia era „cap de operă a Creațiunii”; amintirea, visul, absența îndeosebi secretau o melancolie învăluitoare. Iar nimicnicia și farmecul vieții, frivolitatea și angelitatea se regăseau în acest *unicum* (ca parte a naturii). Nicolae Manolescu observă că în perioada bucureșteană iubirea e deja misogină^[5].

Correspondența evidențiază, o dată în plus, că a fost vorba de o relație de iubire „foarte strânsă”. Și că Eminescu își construia discursul epistolar „pliat” pe destinatar. Corpus-ul de scrisori e important, în primul rând, prin restituție biografică, nu prin esteticitate. Dialogul dintre cei doi presupunea, aflăm, și „schimbul” de poezii, pentru Eminescu „remanierile” fiind *un lucru de căpetenie*. Iar Veronica a contribuit decisiv la geneza mitului. Theodor Codreanu o spune răspicat: *Mitul Eminescu n-ar putea fi înțeles în toată amploarea lui fără cel de-al doilea protagonist – Veronica Micle*.^[6]

Cu aripile „frânte prin dușmănie” sau dintr-o „prietenie neînțelegătoare”, scria N. Iorga (*Eminescu și generația de azi*, 1903), autorul *Luceafărului* a făcut-o și pe Veronica „părtașa urei”. Tot el considera că viața și opera Veronicăi Micle sunt ca *una din acele drame antice, în care se cuprind trei piese deosebite, reprezentând cele trei faze ale aceleași acțiuni: greșeala, efectele ei înainte de expirare și pedeapsa*.

Virginia Gruber, fiica sa, va spune despre Veronica: Mama a fost plină de viață, plină de farmec, frumoasă, doamna perfectă și avea o voce superbă. În societatea aleasă pe care o vizita, din cauza acestor calități superioare, făcea umbră întotdeauna în jurul celorlalte femei.

Doamna Veronica, își amintea maica Epraxia Diaconescu (moartă în 1967, la 107 ani), *era frumoasă, cu părul bălai și răvășit, ochii mari și albaștri ca cerul senin,*

1. Revista Formula AS, nr. 836, anul 2008.

2. *Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit*: corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle, scrisori din arhiva familiei Graziella și Vasile Grigorcea, ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Illias, Editura Polirom, 2000.

3. Adrian Dinu Rachieru, Revista Limba Română Nr. 1-2, anul XX, 2010

4. 3. Nicolae Georgescu, *Cu Veronica prin infern – Cartea regășirilor, cartea despărțirilor*, Princeps Edit, Iași, 2008, p. 174

5. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române* (5 secole de literatură), Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 387

6. Theodor Codreanu, *Eminescu și „martorul mut”*, în „Însemnări ieșene”, nr. 1/2005, anul II, Serie nouă, p. 5

cânta ca un înger..., iar Elisabeta Conta, sora filosofului Vasile Conta, o considera un caracter ferm și o inteligentă ieșită din comun.

Definită de Tudor Vianu drept *primul poet eminescian și primul discipol al marelui poet*, Veronica Micle rămâne în istoria literaturii și-n simțirea românească prietenă și muză inspiratoare a **Luceafărului** poeziei noastre.

Bibliografie:

1. Dan C. Mihăilescu, *Despre omul din scrisori: Mihai Eminescu*, Editura Humanitas, București, 2009.

2. Dan. C. Mihăilescu, *Perspective eminesciene*, ediția a doua, revăzută și neadăugită, Editura Humanitas, București, 2006.

3. Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1979.

4. Dan Mănuță, *Oglinzi paralele*, Editura EuroPress-Group, București, 2008.

5. G. Călinescu, *Aproape de Elada* (Repere pentru o posibilă axiologie); Selecție și comentarii de Geo Șerban, „Revista de istorie și teorie literară”, Supliment anual, nr. 2, 1985, col. „Capricorn”.

6. *Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit*, Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle, Editura POLIROM, 2000.

M. Eminescu, Opere, vol. XVI, *Correspondența. Documentar*, Ed. Academiei, București, 1989.

7. Veronica Micle, *Correspondență*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.

8. Veronica Micle, *Poezii*, E.P.L., București, 1969.

9. Augustin Z.N. Pop, *Mărturii ... Eminescu – Veronica Micle*, Agenția Litera, Chișinău, 1989.

10. George Sanda, *Veronica Micle*, Ed. Cartea Românească, București, 1972.

11. *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț*, de Constantin Prangati, „Editura Crigarux”, Piatra-Neamț, 1999.

12. George Marcu (co-ord.), *Dicționarul personalităților feminine din România*, Editura Meronia, București, 2009

13. *Cînd te-am văzut Veronica... Mihai Eminescu-Veronica Micle. Scrisori de dragoste*. Ediție îngrijită de Simona Cioculescu. Ed. Cartea Românească, 1998.

Ana-Elisabeta FLORESCU

Onoranta în (cetățenire) a poeziei sau despre un ianuarie național, cultural, eminescian

An de an, după blânda sau tumultuoasă trecere a clipei *celelalte reperi*, Ipotești redevin spațiul magic, al reîntoarcerii la mitul esențial al crației, al întrupării conștiinței de sine în absolut.

În grade diferite de pătrundere, nimeni nu e absolvit de *vina* de a simți rostirea limbii române într-un alt fel în ziua nașterii lui Eminescu. El a desăvârșit această limbă în mod altruist, cu deplină responsabilitate și prețuire față de înaintașii săi i față de valorile societății românești anterioare și contemporane lui. Nu a făcut o limbă pentru sine, nici pentru cunoscuții ori necunoscuții săi, el a redat strălucire unei limbi a tuturor românilor, indiferent de reperul terestru unde s-ar afla.

Din această rațiune, și anul acesta, într-un mijloc de ianuarie înveșmântat în străveziul zăpezii, Ipoteștiul – loc al copilăriei, a redevenit, pentru câteva ore, locul întoarcerii *acasă* pentru scriitori, iubitori de literatură și frumos,

S-a venit din pietate, cu gândul ascultării slujbei ținute întru memoria nașterii lui Eminescu de către protul paroh Valentin Tincu, dintr-o firească și neascunsă curiozitate umană, din obișnuința multor botoșăneni de a fi în

acest loc, în această zi cu o importantă conotație culturală, din dorința de a ști, „ce mai e nou prin cultură?”

Dar rațiunea venirii unui numeros public a fost și aceea generată de declararea, pentru prima dată în istoria românilor, a Zile Culturii Naționale. S-a făcut astfel dreptate: lui Eminescu, și prin el, tuturor creatorilor de artă, de frumos, de valoare perenă din întreg spațiul românesc și nu numai.

Fie și pentru o zi, cei mai mulți dintre români au fost puși în postura de a gândi că, dacă despre dragoste se spune în mod popular că „trece prin stomac”, despre cultură putem afirma cu certitudine, că ea vine de la minți înțelepte și nu coboară de la nivelul de sus al fizicului uman, respectiv din creierul fiecăruia între noi, decât până la suflet. Coboară sau urcă?

Manifestările din 15 ianuarie au debutat la Ipotești, după o deja învechită tradiție, sub semnul divinității, cu slujba din biserică cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, dar care, după dorința ctitorului spiritual al acestui lăcaș de cult, istoricul Nicolae Iorga, ar fi trebuit să se numească, necanonic Mihai Eminescu. Chiar dacă acest

lucru nu a fost posibil, urmare a rigidității dogmelor și canoanelor ortodoxe, oamenii vin și astăzi întrebând fie de biserica lui Iorga, fie de cea a lui Eminescu, al cărui chip îl caută în îmbătrânita frescă de pe peretele votiv.

Cei prezenți la slujba dedicată nașterii lui Eminescu, autorități politice locale, scriitori, elevi de liceu, dar și un numeros public ocazional – unii chiar obișnuiți, din anii trecuți, cu prezența la Memorialul Ipotești la *Zilele Eminescu* – și-au continuat traseul spiritual către Biblioteca Națională de Poezie *Mihai Eminescu*. Amfiteatrul – gazdă al manifestărilor se numește *Laurențiu Ulici*. Fiindcă, așa cum spunea regretatul poet și prozator Gheorghe Pituț, *să poți privi-ntr-un om e cea mai mare întâmplare*, intrând în acest spațiu al cărții, e imposibil să nu îl „vezi” pe eruditul critic literar, cel care a adus în acest colț îndepărtat de țară 6.000 de volume din propria-i bibliotecă, spre a fundamenta speranța multor visători, înnobilați chiar cu epitetul de „nebuni” înființarea unei biblioteci unice în țară, profilată pe lirica românească din cele mai vechi vremuri și până în prezent.

După cuvintele de bun-venit adresate celor prezenți la Zilele Eminescu de către Președintele Consiliului Județean Botoșani, domnul Mihai Țăbuleac și de către Managerul Memorialului Ipotești, ec. Miluță Jîjiie, a urmat concisa alocuțiune Vicepreședintelui Uniunii Scriitorilor din România, domnul Varujan Vosganian.

Muzeograful Ana Florescu a făcut sumarul manifestărilor zilei, iar scriitorul Gellu Dorian a făcut apoi prezentarea celor care au făcut landările de carte incluse în program.

Doamna profesoară Elena Agachi a făcut o emoționantă prezentare a unei cărți ce va constitui, în timp, un reper demn de luat în considerare pentru biografia eminesciană, rod al unor decenii de muncă și crez: volumul *Eminescu – realitate și sublimare poetică*, autor cercet. dr. Valentin Coșereanu, apărut sub egida Muzeului Literaturii Române, la Editura Semne, București, 2010. A fost pentru prima dată, din 1983, când autorul cărții nu s-a putut afla la Memorialul Ipotești (din motive obiective) spre a putea împărtăși bucuria acestui volum de suflet cu confracții într-ale condeielui.

În continuare, poetul-publicist–editor George Vulțurescu a prezentat auditoriului volumul omagial *Laurențiu Ulici – 10 ani de posteritate*, coordonat de Echim Vancea,

Lansarea cărții *Farmacii astrale* de Liviu Pendefunda (medic neurolog ieșean și sensibil scriitor), apărută la Editura Princeps Edit, a fost realizată de scriitorul Daniel Corbu. Acesta a fost urmat de poetul Adrian Alui Gheorghe, căruia i-a revenit plăcuta misiune de a prezenta volumul lui Ion Mureșan, *Cartea alcool*.

Asemeni unui atent maestru de ceremonii, scriitorul Gellu Dorian – președintele Fundației *Hyperion* – *caiete botoșănene*, a încercat să coordoneze prezența scriitorilor-invitați în spațiul ipoteștean cu reperelor orare, înscrise în programul oficial al evenimentului, astfel încât scriitorii prezenți la Ipotești să poată ajunge în timp util în toate locurile programate până la finele zilei de 15 ianuarie.

Astfel, îndrumat spre celelate obiective muzeale din cadrul Memorialului Ipotești – Centrul Național de Studii

Mihai Eminescu, publicul ipoteștean a putut asista la depunerea unei coroane de flori la bustul poetului, aflat în incinta Memorialului Ipotești, urmând apoi aleea către Muzeul tematic *Mihai Eminescu*.

Aici, în sala *Portaluri*, a fost venisată expoziția *Iarna în bulgări de culoare*, constituită din lucrări de o mare sensibilitate și de un deosebit rafinament (imagini ale centrului istoric al Botoșaniului în anotimpul rece, precum și crâmpoie din gospodăria țărănească tradițională), realizate de pictorul botoșănean Marcel Alexa, completate cu bunuri culturale de factură etnografică aflate în patrimoniul cultural ipoteștean. Prezentarea a fost făcută de muzeograf Ana Florescu.

În sala *Lucefărul*, publicul prezent a putut asista la prezentarea expoziției *Arde-n candel-o lumină...*, realizată cu obiecte din patrimoniul Memorialului Ipotești. Atât realizarea, cât și prezentarea au fost făcute de Maria M. Cassian, muzeograf.

Tot în acest spațiu s-a desfășurat un spectacol literar-artistic și a fost vernisată o expoziție de desene realizate de elevii Liceului de Arte *Ștefan Luchian* Botoșani; profesorii coordonatori ai acestui moment omagial au fost: Luminița Pârvu, Angela Hreniuc, Mihaela Arhip și Beatrice Pădădie.

Ultimul spațiu-gază al manifestărilor ipoteștene a fost sala de expoziții temporare *Horia Bernea*. Aici a avut loc vernisarea expoziției de grafică *Spiru Vergulescu*, conținând o selecție din cele 101 lucrări donate de autor Memorialului Ipotești – Centul Național de Studii *Mihai Eminescu*. Panotarea a fost realizată de consultantul artistic Liliana Grecu, iar prezentarea a fost făcută de muzeograf-șef secție, Ana Florescu.

Ultimul moment al Zilelor Eminescu – ianuarie 2011 la- Ipotești, a fost reprezentat de o recital-surpriză, fragment din *Scrisoarea a III-a* de Mihai Eminescu, într-o

interpretare deosebită a unei fete cu incipiente calități de, cine știe, viitoare actriță de succes a scenei românești și de mini-concertul pe versuri eminesciene susținut de Corala *Lyra* Botoșani, condus de domnul dirijor, prof. Dragoș Boicu, de altfel un partener de credință și de cursă lungă al Memorialului Ipotești.

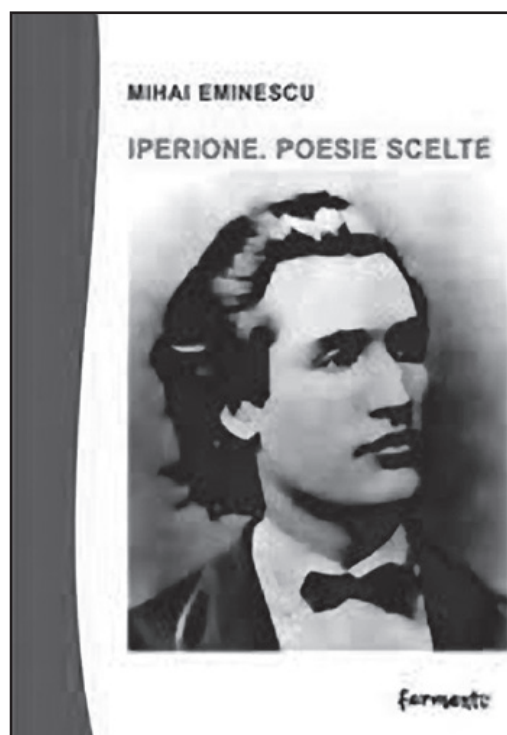
Deși la ora 13 urma să se finalizeze programul de la Memorial, plecarea invitaților s-a amânat, cu mai bine de o oră, poate și datorită interesului celor prezenți față de oferta bogată și variată a programului pregătit de coordonatorii programului dedicat zilei de 15 ianuarie.

Deși pentru cei din afară, care citesc în programele anuale doar *Zilele Eminescu – 13-15 ianuarie*, poate părea că e o repetiție plicticoasă a aceleiași activități, la a n-a ediție și nu încearcă să ajungă aici la manifestări, nu trec dincolo de cuvinte și nu văd dincolo de imagini, e mai dificil să înțeleagă un lucru cert: în condiții de aspră austeritate financiară, la nivel de criză națională, e greu să organizezi evenimente.

Și totuși, există cultură... Cu nume mari de scriitori reușiți la Ipotești și Botoșani, cu nume mici, unele pe cale unei frumoase afirmări, cu vizitatori pasionați, marcați de semnificația evenimentului.

Putem vorbi, așadar, de un ianuarie ipoteștean scris în mod firesc Zilei Culturii Naționale, de o zi de 15 ianuarie care a ajuns la inima celor prezenți – fiind peste 250 de participanți direcți și mulți alții, din țară și chiar străinătate, în mod indirect, pe calea undelor, prin interviurile date – on line chiar în această zi.

S-au așternut zăpezile peste ianuarie, se încep demersurile pentru iunie 2011. Începutul și sfârșitul. Sfârșitul și începutul? Al nostru, poate, fiindcă Eminescu nu ține cont de această împărțir umană a timpului. El doar continuă să existe, întâiul dintr-o pleiadă de, cetățeni de onoare ai poeziei”.

Ediții bilingve ale operei eminesciene, italiană și română, apărute la Iași, Editura Institutului European și la Roma, Editura Fermenti. Traducător GEO VASILE.

Mihail Eminescu Leben, Wirken und die deutschen Einflüsse

- Kurze Einleitung -

Mihail Eminescu, der in Rumänien überaus verehrte romantische Dichter, wurde 1850 in Ipotești, einem Dorf nahe der moldauischen Stadt Botoșani, als siebtes Kind eines Gutsbesitzers geboren. Er besuchte die deutschsprachige Hauptschule und später das deutsche Obergymnasium in dem zur k.u.k. Monarchie gehörenden Czernowitz, der Hauptstadt der Bukowina. Einer seiner Lehrer war Aron Pumnul, ein rumänischer Sprachforscher, der aufgrund seiner revolutionären Ideen aus Siebenbürgen emigriert war und nun seine Schüler, darunter auch den jungen Eminescu, von der großen Bedeutung der rumänischen Kultur und Sprache überzeugte. Obwohl Eminescu die Bücher der Bibliothek verschlang, hatte er einige Schwierigkeiten, sich an die erforderliche schulische Disziplin anzupassen. Gerade vierzehnjährig, schloss er sich einer Truppe von Wanderschauspielern an, von deren unkonventioneller Lebensweise er begeistert war. Er betätigte sich als Rollenabschreiber und als Souffleur bei den dargebotenen nationalen Theaterstücken oder schlug sich mit Gelegenheitsarbeiten durch. 1866 veröffentlichte er zum ersten Mal das Gedicht *De-aș avea* (Wenn ich hätte) in der rumänischen Zeitschrift *Familia* (Die Familie), die in Budapest von Josif Vulcan herausgegeben wurde. 1869 gelang es dem Vater, seinen Sprössling aufzuspüren und ihn kurzerhand in die Metropole Wien zu schicken, um dort ein Philosophiestudium zu absolvieren. Davon war Eminescu durchaus angetan, konnte er doch nun ungehindert seinen Wissensdurst stillen und wurde sogar noch finanziell vom Vater unterstützt. Er las in dieser Zeit viele historische und philosophische Texte, wobei ihn besonders Arthur Schopenhauers „Die Welt als Wille und Vorstellung“ beeindruckte und ihn zu etlichen Gedichten inspirierte. Der Pessimismus und die Misogynie Schopenhauers sind vollauf präsent in Eminescus dichterischem Werk, auch die Auseinandersetzung mit fernöstlichen Religionen (wie z.B. in *Kamadeva*) hat ihren Ursprung in der Wiener Studienzeit. Er konnte die Vorlesungen nur als Gasthörer besuchen, da ihm das Abitur fehlte, erlebte dafür aber eine künstlerisch sehr fruchtbare Periode. 1870 veröffentlichte er in der Zeitschrift *Convorbiri literare* (Literarische Gespräche), die in Iași von dem Literaturkreis *Junimea* (Die Jugend) herausgegeben wurde, das Gedicht *Venere si Madonă* (Venus und Madonna) und erhielt viel Anerkennung von den Teilnehmern des *Junimea*-Kreises, vor allem von dem erfolgreichen Politiker Titu Maiorescu, der auf die Förderung rumänischer Kultur und insbesondere Literatur sehr großen Wert legte, um damit die Konsolidierung des jungen rumänischen Nationalstaates voranzutreiben. Von nun an hielt Maiorescu eine schützende Hand über Eminescu,

der aufgrund seines großen sprachlichen Talents genau den Anforderungen an einen „Nationaldichter“ zu entsprechen schien. In allen schwierigen oder ausweglosen Situationen erhielt Eminescu ein Leben lang von Titu Maiorescu Unterstützung. Von 1871 bis 1874 studierte Eminescu in Berlin, nun, nachdem er aus Botoșani einen Abiturnachweis erhalten hatte, als ordentlicher Student. In diesen Jahren war der Einfluss der deutschen Kultur auf seine Geisteshaltung und seine künstlerische Aktivität enorm - neben philosophischen und historischen Texten las er deutsche Literatur, vor allem deutsche Lyrik. In Straßencafés sitzend, kopierte er aus Tageszeitungen Gedichte, übersetzte sie, dichtete nach, bearbeitete und verarbeitete deutsche Texte und übernahm davon ins Rumänische alles, was ihm interessant erschien. Daher ist es nicht verwunderlich, dass etlichen seiner Gedichte deutsche Originaltexte zugrunde lagen - inwieweit es sich jeweils um Übersetzungen oder um Bearbeitungen im Rumänischen handelt, ist bis heute in der Rumänischen Literaturwissenschaft sehr umstritten. Feststeht, dass der Einfluss der deutschen Literatur auf Eminescus Werk von großer Bedeutung ist. Er veröffentlichte in der Zeitschrift *Convorbiri literare* häufig Gedichte, stand in engem Kontakt zu den *Junimea*-Mitgliedern, vor allem zu Titu Maiorescu. Dieser hatte bereits einen Lehrstuhl für ihn an der Universität in Iași vorgesehen, doch Eminescu kehrte 1874 ohne ein Examen, geschweige denn einen akademischen Titel, zurück und lehnte eine Vollendung des Studiums in Berlin aus angeblich familiären Gründen ab. Maiorescu verschaffte ihm die Stelle als Direktor der Zentralbibliothek. 1875 entflammte in Eminescu die Liebe zu Veronica Micle, einer äußerst attraktiven, doch verheirateten jungen Frau mit literarischen Ambitionen. Er war nun Schulrevisor für Iași und das benachbarte Vaslui, wurde aber schon bald dieser Funktion entoben und arbeitete darauf als Redakteur für die Lokalzeitung *Curierul de Iași* (Iașer Kurier). 1877 zog Eminescu nach Bukarest und engagierte sich bei der Zeitung *Timpul* (Die Zeit) als Redakteur, wobei er fast alle Artikel selbst schrieb, was ihn auf Dauer sehr anstrengte und seine Kräfte aushöhlte. Er tat sich in dieser Periode besonders durch seine politischen Artikel hervor, die seine nationalistische und xenophobe Einstellung zum Ausdruck bringen (eine sehr aufschlussreiche Studie zur politischen Einstellung Eminescus schrieb Klaus Heitmann). Daneben entstanden viele Gedichte, Eminescu war auch auf künstlerischer Ebene sehr produktiv, nur im privaten Bereich war im das Glück nicht zugetan: Veronica Micles Ehemann war zwar 1879 verstorben, doch Eminescu konnte sich nicht zu einer Heirat mit Veronica entscheiden - ob

aus Angst vor den bürgerlichen Verpflichtungen, die eine Ehe mit sich bringen würde, oder aus Zweifeln an der Dauerhaftigkeit seiner Beziehung zu Veronica, man kann dazu nur Vermutungen anstellen. Tatsache ist, dass der pessimistische Ton in seinen Liebesgedichten von nun an stark zunahm, die Sonette, die zu jener Zeit erschienen, sind erfüllt von Hoffnungslosigkeit und Enttäuschung. Ebenso strahlen die ersten vier Briefe (Scrisori) (1881) viel Sarkasmus und Pessimismus aus, und auch der Abendstern (Luceafărul) (1882) bringt eine eher negative Sicht der Frau als Liebespartnerin zum Ausdruck. Inwieweit bei diesem Aspekt die persönliche Lebenserfahrung Eminescus mit der angelesenen philosophischen Einstellung Schopenhauers übereinstimmte, wie weit sie sich vielleicht überlagerten, lässt sich schwer sagen. Feststeht, dass Eminescu an einer inneren Zerrissenheit litt, sich aufrieb in einer literarischen Akribie, seine Gedichte immer wieder sprachlich überarbeitete, einzelne Strophen verwarf, andere hinzufügte, sich schwer durchringen konnte zu einem Definitivum und zu guter Letzt viele Manuskripte, die er zum wievielten Male verändert hatte, einfach verschlammte, so dass sie in seiner Unordnung untergingen. Aus diesem Grund gibt es von den meisten Gedichten etliche Versionen, die sprachlich brillant ausgefeilt sind, wobei es jedoch zu keiner definitiven Entscheidung Eminescus für die eine oder andere Version kommen konnte, da sich bereits 1883 die ersten Symptome seiner Geisteskrankheit zeigten. Man internierte ihn für einige Zeit in einer Klinik, und Titu Maiorescu kümmerte sich um die erste Buchausgabe Eminescus, die schließlich zum Jahreswechsel 1883/1884 mit seinem Vorwort erschien. Es gelang ihm, Eminescu davon zu überzeugen, dass sein Krankenhausaufenthalt vom Erlös des Gedichtbandes bestritten wurde, um seinen Stolz

nicht zu verletzen. 1884 starb der Vater, einer seiner Brüder beging Selbstmord. Eminescu unternahm eine Genesungsreise nach Norditalien in Begleitung eines gewissen Chibici, nach seiner Rückkehr arbeitete er kurz als Hilfsbibliothekar in der Bibliothek, deren Direktor er einst gewesen war, danach musste er erneut interniert werden. Der Gedichtband wurde zum zweiten Mal aufgelegt. Die bibliothekarische Hilfstätigkeit wechselte sich in den folgenden Jahren mit Krankenhausaufenthalten ab. 1888 erhielt Eminescu eine staatliche Unterstützung, damit er ungehindert einige Manuskripte fertig stellen konnte. Immer wieder veröffentlichte er neue Gedichte, die in den meisten Fällen Überarbeitungen früherer, bisher unveröffentlichter Gedichte waren und schließlich auch in der dritten Auflage seines Gedichtbandes erschienen. Ebenfalls in diesem Jahr holte ihn Veronica Micle nochmals für einige Zeit zu sich nach Bukarest, doch bereits im Februar 1889 musste er erneut ins Krankenhaus. Ob seine Geisteskrankheit erblich bedingt war (in seiner Familie gab es mehrere Fälle von geistiger Verwirrung) oder ob er unter den Spätfolgen einer syphilitischen Infektion litt, kann bis heute nicht eindeutig geklärt werden. Schließlich starb Eminescu in der Nacht zum 15. Juni 1889 in einem Bukarester Sanatorium. Im selben Jahr verstarb auch Veronica Micle. Eminescus dichterisches Werk setzte Maßstäbe für die weitere Entwicklung der rumänischen Literatursprache. Er schrieb in einer noch heute modernen Sprache, deren Orthographie sich zwar zwischenzeitlich mehrmals änderte, lexikologisch ist sie aber keineswegs veraltet. Wie bereits beschrieben wurde, erstellte Eminescu meist mehrere Versionen seiner Gedichte, die er immer wieder veränderte und sich selten für eine definitive entscheiden konnte.

Mihai EMINESCU

ABENDS AM HÜGEL

(Sara pe deal)

Abends am Hügel hört man das Alpenhorn weinen,
Herden klettern hinauf, den Weg die Sterne säumen,
Klagende Quellen sprudeln ihr Wasser noch reiner;
Bei der Akazie, Liebste, harrest du meiner.

Heilig und hell gleitet der Mond auf dem Himmel,
Groß deine Augen blicken ins Laubegewimmel,
Glimmend erscheinen feucht tausend Gestirne,
Voller Sehnsucht die Brust, voller Gedanken die Stirne.

Die Wolken werfen sanft ihre flüchtigen Strahlen,
Häuser vom Mond lassen die Dächer bemalen,
Knarrend im Wind schlendert am Brunnen die Stange,
Rauch umhüllt das Tal, der Flötenklang tönt lange.

Müde, die Sensen auf Schultern tragend, die Mäher
Kommen vom Feld; das Läutebrett der Kirche tönt näher,
Die alte Glocke läutet den abendlichen Rahmen,
Nur meine Seele umhüllt ist von Liebe und Flammen.

Ach! Bald wird sich im Dorf nichts mehr regen;
Ach! Bald eilen die Schritte beschwingt dir entgegen:
Bis in die Früh' bei der Akazie werden wir uns gehören,
Stundenlang werd' ich dir meine Liebe schwören.

Stirne an Stirne lehnen wir, verschlungen im Traum
Schlummern wir ein, und über uns der Akazienbaum
Wird wachen. - Um so eine Nacht zu erleben
Wer würde nicht völlig sein Leben hingeben?

WIE OFT, GELIEBTE...

(De câte ori, iubito...)

Wie oft, Geliebte, muss ich auch immer an uns denken,
Dann lasse ich die Augen das Eis-
meer in mich lenken:
Auf dem entfernten Himmel ist
noch kein Stern zu sehen,
Nur weit, der Mond so gelb-
lich, hängt starr, fast unbesehen -
Und über tausend Schollen, die
mit den Wellen treiben
Ein' Vogel seh' ich müde mit schwachen
Flügeln gleiten,
Während sein Pärchen laut-
los mit andren weiterzieht
Nach Westen, seinem Blicke schlei-
chend sich entzieht.
Er schaut ihr nach mit Weh-
mut, die Traurigkeit verdirbt,
Kein Schmerz auch keine Freu-
de, nein alles rinnt... er stirbt
Versetzt in einen Traume, der Jahre liegt zurück.

.....
Wir sind uns fern und fer-
ner und weit ist unser Glück,
Und immer mehr verlassen, verdüstere ich ganz,
Wenn du verschwindest lei-
se im morgendlichen Glanz.

OH, MUTTER...

(O, mamă)

Oh, Mutter, liebste Mutter, aus Nebeldunkelheit
Durch Blätterrauschen rufst mich in deine Ewigkeit;
Über die dunklen Schatten der heilig kalten Gruft
Schütteln Akazien Blätter ge-
drängt von Herbst und Luft,
Die Zweige rauschen leise, als sprä-
chen sie dein Wort...
Sie ewig werden rauschen, du ewig ruhest dort.

Und wenn ich sterb', Gelieb-
te, so weine nicht um mich;
Den Zweig von unsrer Lin-
de mit zartem Finger brich,
An meinem Haupt mit Sorgfalt den
Zweig sollst du begraben
Und deine feuchten Tränen
lass' auf ihn runterfallen;
Ich werde seinen Schatten empfinden immerfort...
Und ewig wächst der Schat-
ten, ich ruh' an diesem Ort.

Doch wenn das Schicksal möch-
te, dass wir gemeinsam sterben,

Soll man uns nicht begraben in düs-
tren Friedhofserden,
Das Grabe man uns schaufle am Bachesufer Rande
In einen Sarg, Geliebte, uns bette dort im Sande;
An meiner Brust für ewig wirst
sein und immerfort...
Der Bach wird uns bewei-
nen, wir ruh'n an diesem Ort.

FORT IST DIE LIEBE...

(S-a dus iubirea...)

Fort ist die Liebe, die uns Freund
War, hat Abschied nun genommen,
Da ist für meinen Liederbund
Das Stündlein auch gekommen.

Vergessenheit muss sie im Schrank
Mit kalter Hand versenken,
Die Lippen sind auch liederblank,
Noch werd' ich an sie denken.

Wie viele Quellen rauschen kühl,
Soviel der Stern mir schien,
Und so ein trauriges Gefühl
Begrabe ich darin!

Aus welchem Tief kamen sie raus
Und sind erschienen mir!
Und wie viel Tränen flossen aus,
Gewidmet alle dir!

Doch kamen sie so schwer wie je
Aus meinen tiefen Schmerzen,
Und wie bereu' ich, dass das Weh
Mich nicht mehr plagt am Herzen!

Dass du nicht mehr zeigen willst,
Du helles Licht der Ferne,
Mit deinen dunklen Augen spielst
Wie aufweckende Sterne!

Dein demutsvolles Lächeln kaum
Kann Feuer mir entfachen,
Sollst du das Leben mir zum Traum
Und Traum zum Leben machen.

Dass mir erscheint, dass du kommst her,
So wie der Mond erwacht,
Im Schatten alter Märchen Heer
Aus tausendeiner Nacht.

Es war ein Traum, sehr sonderbar,
Etwas noch nicht gesehen,
Doch alles war zu schön um wahr
Zu sein, so konnt es nicht geschehen.

Zu sehr als Engel schienst du mir,
Und viel zu wenig Frau,
Als dieses Glück, könnt bleiben hier,
Sollt nicht entfliehn wie Tau.

Zu sehr vertieften wir uns dort
Vielleicht in Zaubermassen,
Zu sehr vergaßen wir auch Gott,
Wie alles wir vergaßen.

Es ist vielleicht kein Platz, kein Stück
Auf dieser Welt für Herzen,
Für so viel unverhofftes Glück,
Das trotzte allen Schmerzen!

KAMADEVA (Kamadeva)

Mit der Liebe Qual zu heilen
Meinen Seelenschmerz, den argen,
Rief ich schlafend Indiens Kama -
Kamadeva, Gottheitsknaben.

Und er kam, der stolze Knabe,
Auf dem Papagei geritten,
Mit dem heuchlerischen Lächeln
Auf korallenroten Lippen.

Flügel hat er, und im Köcher
Er bewahrt nur spitze Pfeile
Nur vergiftete Geblüte
Von des Gangesufers Steile.

Und als Pfeil nahm er die Blume,
Schoß und traf die Brust mir lachend
Und seitdem in allen Nächten
Weine ich, am Bette wachend...

So mit seinem giftgen Pfeil
Kam mich tadeln wie er musste
Er, der Sohn des blauen Himmels
Und der hoffnungsleeren Wüste.

ICH HAB NUR NOCH EIN STREBEN (Mai am un singur dor)

Ich hab nur noch ein Streben:
In ferner Abendstille
Lasst mich in Frieden sterben
An Ufers Meeresfülle;
Sanft soll der Schlaf mir sein,
Der Wald an meiner Seite
Und über Wassers Weite
Des Himmels klarer Schein.
Ich brauch nicht Fahnen eigen,
Kein Sarg mich decke zu,

Flechtet das Bett zur Ruh'
Aus jungen Baumeszweigen.

Und niemand an mein' Haupt
Soll weinen oder trauern
Der Herbst nur, der entlaubt,
Lasse die Äste schauern.
Dann wenn die Quellen rauschen
Im Fallen um mich schnell,
Der Mond erscheine hell,
Mit Tannenspitzen plauschen.
Die Herdenglocken läuten
Durch kühle Abendwinde
Und über mich die Linde
Wird ihre Blüten breiten.

Wie ich auf diesen Erden
Nicht irr' wie eh und je,
Erinnerungen werden
Auf mich rieseln wie Schnee.
Geht auf der Abendstern
Aus grüner Fichten Schatten,
Und weil wir gern uns hatten,
Wird lächeln mir von fern.

Mit tiefer Traurigkeit
Das Meer singt rau und taub...
Doch ich werde zu Staub
In meiner Einsamkeit.

ZUM STERN (La steaua)

Zum Stern, der gerade aufgetaucht,
Der Weg ist lang und seicht,
Es viele tausend Jahre braucht
Bis uns sein Licht erreicht.

Vielleicht erlosch schon längst sein Schein
Durch blaue leuchtend' Sterne,
Nur noch sein Strahl so schön und rein
Flimmert jetzt aus der Ferne.

Des toten Sternes Bild so nah
Erklimmt des Himmels Licht
Er war, als man ihn noch nicht sah,
Heut' sehn wir ihn... ist nicht.

Gleich unsrer Wehmut, wie ein Dieb,
Verschwand im dunklen Glimmer
Das Licht der uns erloschnen Lieb,
Verfolgt uns heut noch immer.

*Nachdichtung von
Christian W. Schenk*

Gérard GASSON

SCRISORI DIN AFRICA

NOTE DE CĂLĂTORIE OCTOMBRIE 2009 – OCTOMBRIE 2010

– FRAGMENT –

Kisangani, Congo-Kinshasa,
10 aprilie 2010

Sper s  s  nu m  roage s  le  in o liturghie. Din camera mea, v d cinematograful *Eros*, transformat în biserică, dar care a rămas cu firma cea veche.

Prolog

Călătoria pe fluviul Congo a durat mai mult de trei s pt m ni, at t de bogate în  nt mpl ri, dialoguri  i mi-ni-drame  nc t mi-ar fi cu neputin  să le pomenesc pe toate. Nu povestesc aici dec t o parte dintre evenimentele primei s pt m ni, acelea care m-au frapat cel mai mult.

Abia pornit la drum, am pierdut c teva zile fiind opri i pe loc de militari din cauza prezen ei în zonă a rebelilor. A urmat o escală for at  de zece zile la Bumba: căpitanul  leplului v nduse motorina ca să meargă la t rfe, iar proprietarul vasului refuza să dea alți bani pentru a face plinul. P n  la urmă am ajuns la Kisangani, oraș cu vile a căror arhitectură vag flamandă  i scheletele unor fabrici părăginite amintesc de relativa prosperitate cunoscută, se pare, pe vremea c nd era administrat de belgieni.

Kisangani m-a dus cu g ndul, de asemenea, la anumite ora e amazoniene, pentru că  i aici se face trafic ilegal cu aur  i diamante  i  nt lne ti tot soiul de aventurieri. Hotelurile sunt fie p duchioase, fie prea scumpe. Mi-am petrecut prima noapte într-un hotel p duchos. Azi-dimineață, o motoretă-taxi m-a dus la misiunea catolică unde sunt informat: aici nu primim dec t preo i, sunte i preot cumva? Păi... nu, sunt numai diacon... A, dar e totuna, intra i!

Iată-mă deci cazat pe gratis, cu mic dejun  i Internet. C nd am spus că vreau să-mi spăl rufe, mi-au trimis o doamnă care a refuzat s-o plătesc: să vă ruga i pentru sufletul meu, părinte. N-am îndrăznit să-i solicit alte servicii, specialit i ecleziastice. Mi s-a propus de asemenea să fac o vizită la m n stirea de maici franciscane; am spus că am un program foarte încărcat, că vom vedea mai t rziu.

Pe barja pl n  ochi

Mi-am dorit foarte mult, în această călătorie, să fac c teva lucruri: să vizitez Tombouctou, să ajung în Zanzibar,  i mai ales să urc pe fluviul Congo, cu vaporul. Fluviul e navigabil pe 1700 de kilometri, între Kinshasa  i Kisangani, iar călătoria durează o perioadă nedeterminată. Cum la Kinshasa n-am găsit nici un vapor, am decis să fac 400 de kilometri cu avionul  i să mă  mbarc la Mbandaka.

Un proverb din Burkina-Fasso spune că un loc cu adevărat sărac e unul în care nu găsești nici măcar un libanez. Aici se pare că nu e chiar at t de rău, pentru că am găsit un libanez.  l cheamă Philippe  i ține un restaurant. Are un boa uriaș închis într-o cu c   i un *boy* pe nume De Gaulle care prime te sarcina să mă ajute să găsesc o ambarca iune.

Yamokenga este un remorcher obosit care împinge un convoi format din trei barje  i care pleacă „peste c teva zile”. Pentru treizeci de dolari, căpitanul acceptă să mă ia la bord. O barjă, în Congo, este un paralelipiped uriaș din tablă ruginită  i deformată de lovituri care e încărcat p n  la refuz  i căruia o versiune locală a legii lui Arhimede  i îngăduie să plutească. Vasele de marfă fiind singura posibilitate de a te deplasa în acest ținut ecuatorial, se iau la bord  i pasageri. Convoitul nostru e lung de 150 de metri  i transportă 150 de persoane, fără a pune la socoteală copiii.

Pentru cazarea lor nu e nimic amenajat, a a că fiecare  i aduce be e de bambus cu care improvizează un schelet de colibă, pe care  tinde apoi o folie de plastic sub care va găsi adăpost în timpul călătoriei. Orice spațiu, oric t

de mic, e folosit, nu rămâne decât un culoar de patruzeci de centimetri lățime pe care se circulă în jurul barjei. Sub fiecare folie de plastic trăiește o familie sau un grup care-și aduce saltele, o mașină de gătit și toate ustensilele necesare.

La Mbandaka, am făcut câteva cumpărături strict necesare pentru voiaj. O bucată de saltea din burete, o folie de plastic, o tigaie pentru gătit, un bax de apă, conserve de sardele, sos de roșii și o sticlă de whisky (a nu se exagera).

Abia urcat la bord cu bocceaua mea, sunt interpellat de o femeie: „Hei, albule, nu ai mașină de gătit, nici nevas-tă, cum o să te descurci cu mâncarea? Dacă vrei, facem un Parteneriat“. Este, aici, un cuvânt magic. Parteneriat înseamnă: eu cumpăr materia primă, ea se ocupă de bucătărie. Accept. O cheamă Mymy și are brațul tatuat, ca mulți din cei care trăiesc în zone de război, ca să poată fi identi-fi-

cați la nevoie. Mymy face negustorie, vinde castroane și papuci din plastic, cumpără pește și carne uscată pe care le revinde cu profit frumos când se întoarce la Kinshasa. Mi se pare destul de drăguță, să tot aibă vreo treizeci de ani, călătorește cu Arthur, un puști de trei ani, e o bucătă-reasă pricepută și respectă cu sfințenie parteneriatul nostru care se va limita la bucătărie.

Aproape toți pasagerii sunt negustori care în timpul zilei își întind marfa la vedere, transformând puntea într-un bazar plutitor. De dimineată până seara, femeile ju-poaie, amestecă, freacă și gătesc chestii bizare pe mici mașini de gătit cu cărbune.

Le-am privit cum spintecă o broască țestoasă vie, cum sugrumă un șarpe, cum tranșează o maimuță sau frig un crocodil; nu m-am încumetat să încerc și eu.

Suntem aprovizionați de oamenii fluviului, pescari care trăiesc în colibe cocoțate pe piloți ce formează sate pitorești, trase la indigo. O flotilă de pirogi se apropie tot timpul de barja noastră și acostează cum pot. Pirogile sunt adesea conduse, cu o forță și o abilitate incredibile, de femei sau de fetițe de cinci-șase ani. Aduc fructe, legume și o varietate de lighioane vii (dovadă că sunt proas-pete), care odată cumpărate sunt ucise cu lovituri de cio-mag. Pești exotici, șerpi, crocodili, șopârle, broaște țes-toase, păsări... – este arca lui Noe administrată de Maîté .

La fel suntem aprovizionați cu cărbune, ulei și vin de palmier, alcool de porumb, miere, marijuana.

Toți banii câștigați sunt reinvestiți imediat în boar-fe *second hand* sau în produsele de manufactură *made in China* care se vând pe barjă. Remorcăm de asemeni

pirogi de pescari care au coborât pe firul apei trăgând după ele năvoadele. De îndată ce se agață de barjă, un marinar se duce să încaseze plata, iar lianele care leagă de barjă pirogile celor care nu plătesc sunt tăiate fără milă cu o lovitură de macetă.

De câteva zile, remorcăm o pirogă mare plină cu șap-tesprezece porci aparținând unui grup de țărani care-i duc în oraș la vânzare. Într-o noapte, sunt trezit de gui-țatul animalelor: piroga s-a răsturnat și se aud țipete dis-perate ce se îndepărtează în întuneric. Șleplul se oprește,

câteva pirogi por-nesc la lumina fa-rurilor și izbutesc să pescuiască șapte godaci. Măine, când vor trage năvoadele, pescarii vor rămă-ne muți de uimire! Se întâmplă des ca pirogile să se scu-funde cu tot cu în-cărcătură și pasageri – din fericire știu toți să înoate. Am fost martor la o lecție de natație: în două pi-rogi așezate la câți-va metri una de cea-laltă, se află mama, în una, o soră mai mare în cealaltă. Un

țânc de un an, cel mult doi, e aruncat în apă, iar pentru că-și iubește foarte mult familia își inventează propriul stil de înot ca să ajungă la mamă ori la soră.

Viața la bord e plină de culoare. Vecinul meu de saltea e pastor la o sectă foarte importantă în Congo, branha-miștii. La răsăritul și apusul soarelui, cântă imnuri reluate în cor de o parte și de alta a barjei, fără să izbutesc să-mi dau seama care din ei – la babord sau la tribord – zbiară mai tare.

Ne spălăm în pielea goală în partea din spate a barjei cu apă maronie scoasă din fluviu. Locul e strâmt, dar ve-sel, toată lumea trăncănește și mai ales e un prilej ca să înveți să fii modest.

Sunt singurul alb și oarecum ciudățenia de la bordul navei. Toți vor să-mi pună întrebări despre viața mea și motivele călătoriei. Dar nu am mare lucru de povestit, nu sunt însurat, nu am decât un copil, nici o religie, nici un motiv serios pentru voiaj și – lucrul cel mai rău văzut – nu am aparat de filmat, nici de fotografiat. Nu prezint nici un interes. Oamenii nu înțeleg de ce „vin să sufăr cu ei pe barja asta“, de vreme ce probabil îmi pot permite un bilet de avion. Își imaginează că am o misiune secretă.

A suferi e aici un cuvânt important, călătoria nu e pen-tru ei o distracție. Începând de la șapte dimineată, soa-rele pârjolește puntea, iar căldura de sub foliile de plas-tic, sporită de mașinile de gătit, e pur și simplu infernală. Suntem în anotimpul ploilor și aproape în fiecare seară izbucnește o furtună teribilă ce provoacă agitație pe pun-te, fiecare își strânge calabalăcul și încearcă să se pitească

sub foliile de plastic, la lumina fulgerelor care dezvăluie fugitiv imagini apocaliptice. Apoi atacă țăntarii.

Din când în când trecem pe lângă o ambarcațiune de același soi care ne oferă în oglindă imaginea noastră de *boat people*. Vedem de asemeni trecând obiecte plutitoare neidentificate și plute de lemn care transportă alte sute de amărâți adăpostiți sub bucăți de plastic multicolor.

Avem de parcurs 1300 de kilometri cu trei-patru kilometri pe oră, cu opriri în două orașele și în mai multe puncte de control militare unde suntem identificați și scotociți minuțios. Prima treime a călătoriei este în zona roșie, ceea ce înseamnă că ținutul e amenințat de rebeli (care de altfel au intrat în Mbandaka îndată după plecarea noastră) și că armata ar trebui să protejeze convoiul. Armata însă nu e deloc iubită de populația care spune că militarii sunt niște brute alcoolice și violente care jecmănesc oamenii.

Nu există nici un fel de semnalizare pe fluviul lat de mai mulți kilometri și presărat cu insule și bancuri de nisip. Pilotul nu vede nimic din cabina lui și trebuie să se bazeze pe un observator cocoțat pe un catarg de la prova. Nu există bărci sau veste de salvare, nici parapet pe marginea barjelor, iar fluviul e puternic și plin de vârtejuri.

Dacă cineva cade în apă sunt puține șanse de salvare dacă în preajmă nu e vreo pirogă. Ieri a căzut în apă un marinar beat, dar înota foarte bine și a fost pescuit de o pirogă. În plus, în afara celor două orașe, nu ai cui să ceri ajutor.

Am făcut o escală la Lisala, o reședință de district fără electricitate, apă curentă sau șosea asfaltată, al cărei singur merit e de a fi locul de naștere al mareșalului-președinte Mobutu Sessé Séko. O placă de bronz din piața centrală îi pomenește cariera și faptele de arme. Pe deal se văd ruinele palatului său, jefuit și distrus de armata lui Laurent Désiré Kabila, succesorul lui Mobutu și tatăl actualului președinte. Aproape toți locuitorii provinciei ecuatoriale sunt mobutiști și nostalgici după epoca lui. Ceilalți, ca și occidentalii, își amintesc mai curând abuzurile și excențritățile lui. La Lisala, ca în tot centrul țării, unicul mijloc de deplasare e velo-taxiul. Singurele automobile sunt mașinile albe, 4x4, ale Națiunilor Unite, care au aici, în Republica Democratică Congo, cel mai numeros contingent din lume (18 000 de oameni), și despre care localnicii se întreabă la ce folosesc. ONU este prezent sub toate formele sale, UNICEF, PNUD, OMS, FAO...

La Lisala se descarcă de altfel material FAO destinat reciclării militarilor demobilizați și fără soldă ce amenință să se alăture rebelilor. Biciclete, mașini de cusut, mace-te... Mă-ntreb dacă e înțelept să le dai macete unor foști militari, la câțiva kilometri de Rwanda...

Autoritățile de pe vapor vin să discute cu mine ca să-mi propună afaceri fabuloase cu negoț de pește sau trafic de aur și diamante, dar mai ales ca să mă întrebe cum ar putea să vină în Europa. M-am împrietenit cu Napoleon, un fost militar angajat ca pontator al convoiului, adică cel însărcinat să noteze tot ce urcă și coboară de pe barjă. Napoleon are optsprezece copii și șapte neveste din care trei, mai tinere, călătoresc împreună cu el. E rudă pe departe cu Mymy și mă sfătuiește să mă țin mai departe de ea pentru că e femeia altui bărbat. Îmi mai spune că Mymy are douăzeci și opt de ani, că a făcut opt copii dintre care

Arthur e ultimul, că l-a avut pe primul la doisprezece ani și că bărbatul ei e marinar pe un alt șlep.

Astăzi, Mymy și alte cinci persoane pun mână de la mână ca să cumpere un babuin viu. Îl tranșează fără să-l jupoarie, fiecare se descurcă pentru a-și găti bucata lui, unii o prăjesc la țeava de eșapament. Am mâncat babuinul cu piureu de manioc și banane; prima bucată care a nimerit în farfuria mea era o mână...

Suntem în 5 aprilie, mă aflu exact la jumătatea călătoriei mele, sunt călare pe ecuator și pe îndoitura mediană a hărții Africii. Ce bună ar fi o bere!

Încă de la plecare, ceva mi se părușe straniu la oamenii fluviului. Am sfârșit prin a înțelege ce anume – felul în care erau îmbrăcați. Desigur, nu mă așteptam să-i văd în pielea goală, și nici nu gândeam, ca „piticul” la Dakar, că „omul african n-a intrat suficient în Istorie” (cred, dimpotrivă, că Istoria a intrat prea mult în omul african, și fără menajamente!); nu, anacronismul care mă uimea undeva la nivelul realității zilnice e faptul că aici toată lumea poartă ginși, tricouri sau alte țeale de firmă. Este efectul *second hand*. Boarfe de ocazie venite din America sau Europa în baloturi de cincizeci de kilograme se vând pe barjă la licitații, la prețuri derizorii, cu bucata sau cu top-tanul. Așa se face că un pescar fără acces la media poartă pantaloni de trening Adidas și tricou *Dolce & Gabbana*, iar o țărăncă analfabetă poartă o bluză *Chanel* și un *Levis* pe sub bucata de pânză legată în jurul șoldurilor. La asta nu se renunță cu nici un preț, pentru că, rând pe rând, servește de port-bebe, portmoneu, perdea, batistă, cârpă de șters, prosop.

În rest, Congo este o dictatură ordinară unde RFI (Radio France Internationale) este interzis și unde militarii au pus mâna pe toate resursele țării. Unde alternativa la sărăcie este mizeria. Unde o administrație stufoasă, coruptă și kafkiană paralizează orice inițiativă. Unde poliția omniprezentă nu încetează să mă controleze cerându-mi zece dolari ca „taxă de înregistrare” pe care eu refuz cu încăpățănare să-i plătesc. Cel care m-a cules când am coborât de pe barjă purta prenumele Karl Marx, cu care-l procopsise tatăl lui, secretarul organizației locale a partidului comunist. Karl Marx mi-a propus să mergem să mă înregistreze la cârciumă. De data asta, am făcut o excepție de la regulă, acceptând să-l cinstesc cu o bere: nu ai ocazia în fiecare zi să ciocnești o halbă cu un personaj atât de faimos.

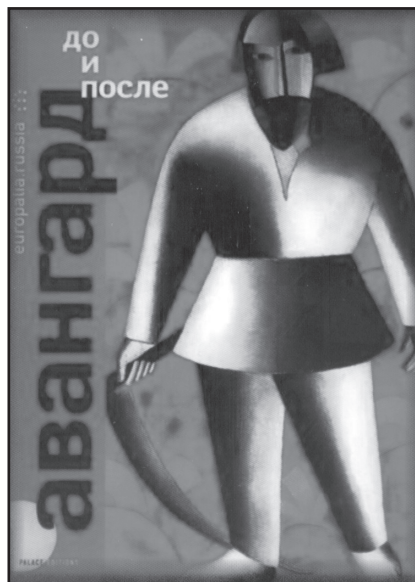
M-am despărțit pe chei de partenera mea și de Arthur, de maimuțele și de peștele ei afumat, ocazie pentru ea de a vărsa o lacrimă discretă, deși i-am lăsat salteaua, game-la, bidonul și conservele de sardele rămase. Femeile sunt greu de mulțumit!

Iar acum, iată-mă spălat, odihnit și foarte mulțumit că am făcut acest voiaj extravagant. Am în minte o colecție de imagini incredibile și superbe ca un carnet de drum al lui Titouan Lamazou^[1] care, în paranteză, se pare că anul ăsta va fi invitat la Festivalul de la Douarnenez pentru seria de filme despre Caraibe.

Mă întreb de asemeni ce nătarău a putut spune că o croazieră pe Meuza e mai interesantă decât toată povestea asta, și continui să mă rog pentru voi.

Traducere de Emanoil Marcu

1. Titouan Lamazou, artist, scriitor și călător francez născut la 11 iulie 1955 la Casablanca, în Maroc.

Leo BUTNARU

Din manifestele avangardei ruse

ÎNCEPUTUL POETIC

*Astfel pe pânza unor anumite corespondențe
În afara duratei vieții Fața.
V. Hlebnikov*

Premisa atitudinii noastre față de cuvânt ca față de un organism viu este principiul conform căruia cuvântul poetic este senzorial. Respectiv, el își transformă calitățile în dependență de faptul, dacă este scris sau tipărit sau e doar gândit. El acționează asupra tuturor simțurilor noastre. Mai înainte, când spuneam „copac”, cu această generalizare logică trebuia să ne trezim amintirea despre un oarecare copac concret, atunci devenind simțită însăși amintirea. Acum însă e calea contemplației valorilor estetice.

În legătură cu cele spuse, cuvântul are importanță în exprimarea obiectului doar în măsura în care reprezintă barem o parte din calitățile acestuia. În caz contrar el nu este decât o masă verbală și-i servește poetului în afara sensului său. Noi putem să renunțăm la cuvânt ca vitalitate, în acest caz utilizându-l drept creator de mituri.

Întâi de toate trebuie să se identifice caligrafia auctorială, caligrafia copistului și caracterele literelor de tipar. Unele cuvinte nu pot fi nicicând imprimate, dat fiind că pentru ele este necesar scrisul (caligrafia) autorului. În timpul de la urmă acest lucru a fost priceput, astfel că, spre exemplu, numele autorului este redat prin scrisul său de mână.

De la sine înțeles ce valoare uriașă reprezintă aceasta pentru adevăratul cunoscător al operelor-autograf. „Compania literară” a editat cărți-manuscrise.

Nu voi vorbi și despre rolul garniturilor de litere, acesta fiind evident pentru toată lumea.

O importanță uriașă o are plasarea celor scrise pe câmpul filei. În vremile de odinioară aceasta o înțelegeau unii subtili alexandrinieni, ca Apollo din Rodos și Calimah, care plasau cele scrise în forme de liră, vase, săbii ș. a.

Acum – despre viniete. Vă aduceți cu toții aminte „melancolia” lui Dürer, în care nu știi unde se sfârșește inscripția și unde începe gravura. Și mai exponențial este Gauguin. „Soyez amoureuses, vous serez heureuses”, „Soyez mystérieuses” ș. a. m. d. Aceasta este eliziunea vocabulelor, în care cârlionții de litere își deplâng trecutul... Visul meu totdeauna a fost ca, dacă cineva ar studia viața grafică a scrisurilor, acesta să fie „glasul din adâncul mormintelor” preocupat de metafizică. Ce de-a semne ale notelor (muzicale), semne matematice, cartografice ș. a. în praful bibliotecilor. Eu îi înțeleg pe cubiștii care în pânzele lor introduc cifre, însă nu-i înțeleg pe poeții străini de viața estetică a tuturor acestor ±, \$, #, &, \$ ș.a.m.d.

Înainte vreme viața scrisurilor era înțeleasă mai bine, de unde, astăzi, nesimțirea de către noi a *diferențelor* dintre majuscule și literele mici, în special la nemți. Vedeți cărțile-manuscris din secolele XIV-XV, cu câtă dragoste, de rând cu miniaturile, sunt înfrumusețate și fortificate literele, iar în cărțile noastre bisericești – chiar și în secolul optsprezece. Aici e cazul să amintesc de luminoasa viață a lui Fiodorov, savant moscovit (a murit nu demult). În dificila epocă a simbolismului și „decadentismului” dânsul zădarnic atrăgea atenția la rolul esteticii în scriituri.

Raportul dintre culoare și literă nu totdeauna a fost înțeles ca vopsire. În hieroglife culoarea era la fel de necesară, ca și partea grafică a lor, adică semnul era o pată cromatică. Dacă vă amintiți, Marea Egee este îndatorată drapelului negru, iar marinarii noștri până astăzi mai sunt dominați de drapelul multicolor. La trecerea de la scrisul obiectual prin scrisul simbolic și sonor noi am pierdut scheletul limbii, ajungând la rahitism lingvistic. Doar un gust profund i-a salvat pe copiiștii și zugravii noștri atunci când dânsii colorau majusculele și inscripțiile firmelor. Adesea doar barbaria poate salva arta.

Deja în anii 70, în Franța, Jean-Arthur Rimbaud și-a scris (poemul) „Voyelles”, unde proorocește vizionar:

A noir, E blanc, J rouge, U vert, O bleu: voyelles,

Mirosul și cuvântul. Eu sunt tânăr și nu dețin vreo colecție de răvașe parfumate de la doamne, pe când voi, erotomani ce îmbătrâniți, puteți verifica aromele. Scrisoarea parfumată a unei femei vorbește mai mult în favoarea acesteia, decât fracul vostru ce miroase a trabuc. Am impresia că japonezii și chinezii parfumează cărțile, astfel că orice carte dispune de limbajul aromelor sale plăcute.

Pe când eram gimnazist la Herson, încercam o mare plăcere să mă plimb prin vechiul cimitir, încă de pe timpurile țarinei Ekaterina, și să citesc inscripțiile tombale, ce sunau diferit pe piatră și pe aramă:

...Korsakov, el a construit și acest oraș și a asediat Oeakovul.

Tinzând să redăm a treia dimensiune a literei, noi nu suntem străini de aspectul ei sculptural.

Este oare posibilă verbocreația și în ce dimensiuni? Unde s-ar putea căuta criteriile frumuseții cuvântului nou? Crearea cuvântului trebuie să pornească din rădăcină sau din întâmplare?

Răspunzând sub aspect teoretic la prima întrebare, susțin că este posibil la infinit. În practică, însă, e oarecum altfel: cuvântul este legat de mit și doar mitul este creatorul cuvântului viu. În legătură cu aceasta este elucidat un al doilea răspuns: criteriul frumuseții cuvântului este mitul. Drept exemplu de veritabilă verbocreație eu voi indica la „Mireazy” al lui Hlebnikov, *mitoverb* publicat în „O palmă dată gustului public”, apărută nu demult. Nu mă voi extinde în cercetarea relațiilor dintre mit și cuvânt.

Cuvântul-rădăcină are mai puțin viitor decât cel întâmplător. Pentru că este prea minunat ceea ce este întâmplător (vezi filosofia hazardului). Sunt diferite destinele a două întâmplări: rima e în cinste, bineînțeles meritată, pe când licența, *lapsus linguae*, – aceasta e centurul poeziei – în ocol.

Sunt întrebat: poezia este națională? – Vă voi spune că toți arapii sunt negri, dar nu toți fac negoț cu funingine, – și încă ceva – struții (Strauch) se ascund prin tufișuri. Da, drumul artei e prin național spre cosmopolitism.

Trebuie să mai amintesc încă o dată că poezia adevărată nu are nici o atribuție la ortografie și silaba bine articulată – a acestor înfrumusețări ale cronicarilor, apollonilor, holdelor și altor „organe” ce țin de învățământul general. Limba vă este pentru negoț și preocupări de familie.

Nikolai Burliuk (cu concursul lui **David Burliuk**)

FUTURISMUL RUS

*Dar vai! Pustiu e-n liziera
Pădurilor Olimpului în soare...
Pușkin ne-a devenit Derjavin. –
Ne-ar trebui voci noi, răsunătoare!
Igor Severeanin*

Futurismul, ca fenomenologie stihinică, generată de accelerarea ritmului vieții noastre urbane, la rândul său

bazată pe noile invenții tehnice, – a intrat în poezia rusă. (Este adevărat, sună ușor comic fraza: „Accelerarea vieții în Rusia”, – dar, evident, aceasta e o certitudine, chiar una de care nu se poate să nu se țină cont.)

Să încercăm a înțelege ce a adus inedit futurismul. Firește, ca orice alt curent nou, el s-a înfățișat într-un machiaj de măscărici, cu zurgălăi și, probabil, este încă devreme să fie analizat și să se tragă anumite concluzii. În futurism mai e încă multă butaforie, bravadă, epatare. Însă există și coordonate deja conturate, de la care futurismul nu va putea devia, numai dacă el va fi să rămână futurism.

S-o începem cu ciudata dispută despre formă și conținut. Realistii au pus conținutul mai presus de formă; se spunea că forma este recunoscută drept necesitate; le-a ajuns curajul să întrebe: ce este forma? – spre a răspunde printr-o frază stereotip: forma (deci, „cum”) este necesară pentru evidențierea conținutului (adică, „ce”). Până în prezent criticii-realiști (mai rar în „D-zeul Rus.”) spun: „Desăvârșirea formei nu e decât desăvârșirea ideii exprimate”.

Altfel privesc problema simbolistii. Ei au dus la armonia dintre formă și conținut, declarând: conținutul – e formă (A. Belâi). Futurismul distonant susține un nou punct de vedere: forma e mai presus de conținut. În poezie e doar formă; anume forma reprezintă conținutul. Iar când li se reproșează că în memorie rămâne subiectul, imaginea, ideea, – futuriștii explică astfel: da, dar aceasta numai din cauza că dumneavoastră încă nu ați învățat să prețuiți forma în sine. Forma nu e un mijloc pentru a exprima ceva. Din contră, conținutul e doar un pretext adecvat pentru a crea forma, pe când forma e un scop în sine. Poezia există pentru poezie, iar forma ei – pentru formă. „Toate celelalte nu sunt decât literatură”, invocând spusa lui Verlaine. Prin urmare, poezia înseamnă arta combinării cuvintelor. (Intuitiv, dar nu pe deplin conștientizată, această legitate se manifesta în versurile de tinerețe ale lui V. Briusov:

*Poate că în viață totul nu e decât mijloc
Pentru clar sunătoare versuri
Astfel că din trista-ți copilărie
Tu caută combinații de cuvinte.*

Dar ce e acela cuvântul? Cuvântul nu înseamnă doar o sumă de sunete, închise în el. Sunetul e unul, dar nu unicul element al cuvântului. Fiece cuvânt are rădăcina sa, istoria sa și trezește în mințile umane multe asociații imperceptibile, dar, aproximativ, aceleași pentru toți oamenii. Aceste asociații individualizează cuvântul. Unul dintre tinerii futuriști din Moscova a dat o excelentă definiție: „Fiece cuvânt are propria aromă”.

Și iată că misiunea poetului e de a combina nu cuvinte-sunete, ci cuvinte-arome. Pentru a exemplifica, să luăm cuvintele „din” și „dintre”. Ca sens, sunt egale, registrelor lor sonore sunt apropiate, dar ce diferență uriașă între mirosurile/ aromele acestor cuvinte! De altfel, doar poetul poate simți, probabil, întreaga mărime a acestei diferențe.

Stilul poetului înseamnă o iscusință aparte, caracteristică doar lui, de a combina arome verbale. Această iscusință ca stil le-a fost demult pe înțeles cercetătorilor

creației poezilor decedați. Nu de puține ori apartenența vreunui vers – spre exemplu, al lui Pușkin – era incertă sau completamente negată, sub pretextul că aceste cuvinte Pușkin le-ar fi combinat altfel.

Atunci a apărut o întrebare contrară: ce rol îi revine conținutului și nu este el oare izgonit cu desăvârșire din operele poetice? Răspunsul îl găsim la futuristul moscovit amintit deja: deplina absență a subiectului (lipsa de conținut) înseamnă îngustarea ariei artei. „Absolutul, forța lirică ce se revelează în combinațiile de cuvinte (ce pot fi și fără subiect) își reflectă lumina asupra acestor obiecte, idei și sentimente, despre care se vorbește în combinațiile respective... Poezia nu e doar revelarea Absolutului prin metodele decorative ale artei, ci cunoașterea lucrurilor, depistarea Absolutului în exterior”.

Așadar, subiectul reprezintă fundalul, uneori necesar pentru combinarea cuvintelor-arome. Futuriștii pentru prima oară au situat forma la înălțimea pe care o merită, oferindu-i semnificație în sine, drept element de bază al operei poetice. Ei au respins categoric versurile care sunt scrise pentru gând, pentru idee. Deoarece trebuie ca poezia să difere prin ceva de tratatele filosofice și cele politice! Și această diferență nu constă doar în asonanțe și ritmuri. Curente (literare) precedente au fost prea puțin preocupate de definirea acestei diferențe, astfel că proza ritmică din „Așa grăita Zarahtrusta” a lui Nietzsche era luată drept poezie. La urma urmelor, nu aspectul exterior al celor scrise determină unde – la poezie sau la proză – trebuie plasată opera respectivă, ci aspectul intern al formei. Astfel, formula realiștilor „formă < conținut”, transformată de simboțiști în „formă = conținut”, la futuriști devine „formă > conținut”.

Situând forma la o astfel de înălțime, futuriștii nu au putut să nu o divizeze în două elemente principale: ritmul versului și acordul final. În mod intenționat eu numesc cel de-al doilea element rimă, deoarece rima nu acoperă deplin această noțiune.

În ce privește ritmul și măsura versului, relațiile dintre ele au fost definite exhaustiv de simboțiști. Futuriștii au adăugat că „măsura nu e decât ritmul regulat știut, ajuns la modă”. Fiecare măsură presupune o oarecare regularitate dereglată de ritm. Pentru a exemplifica, să luăm „Evgheni Oneghin”. Se obișnuiește a spune că el a fost scris în ritm iambic de patru picioare; dar dacă am analiza mai atent, vom observa că în 4/5, dacă nu chiar în 9/10 din această piesă intervine peonul cvadrisilabic. Măsura e calmă, precum o soție străduitoare, dar, la urma urmelor, plictisitoare, ca o țigară cu tutunul bătat. Ritmul e un copil neliniștit, neatent, preocupat, ca o demi-mondenă, ca o țigaretă ușoară, delicată, mai flexibilă. Firește că introducerii în poezie a unui ritm irregular al vieții futuriștii îi preferă utilizarea versului ritmic. Dificultatea utilizării versului ritmic este determinată și de cea a lecturii lui, augmentată de faptul că cititorul nepregătit nu va fi în stare să găsească de la prima privire cezura din finalul versului, necesară pentru o lectură corectă.

Acum să trecem la acordurile de final.

Poezia populară rusă nu a cunoscut rima. O înlocuia prin corespondențe (analogii) – eu aș spune chiar prin consonanța imaginilor. Însă fiecă dificultate învinsă

totdeauna aduce satisfacție. „A prefera analogia (simetria), ritmicitatea – îi este caracteristic auzului uman”, scria Pușkin în articolul „Despre literatura rusă în contextul francezesc”. Bineînțeles, la începutul apariției rimei, orice asonanță era nouă. Însă curând s-a remarcat că unele rime, grație lejerității/ disponibilității lor, se repetă mai frecvent ca altele. Necesitatea noutății a început a elimina cele mai rudimentare rime. În primul rând erau ostracizate rimele în baza verbelor. „Voi știți că de rime verbale ni-i silă”, scria același Pușkin.

Acest fenomen este explicabil: rima este importantă nu ca un calmant, ca un fortificator în plus, ci ca o neașteptare demult așteptată. Rima banală, șablonardă nu este reținută și irită. Însă aici deja ne întâlnim cu prima barieră: în fiecare limbă numărul de rime e limitat. Încă o dată mă voi referi la Pușkin. El presupune că versul rusesc trebuie să devină alb (nerimat) și a remarcat clișeele: „șatră – piatră, soartă – artă, iubire – simțire, greu – mereu” și altele. După foarte interesante intenții ale lui Pușkin și pleiadei sale se așterne întunericul. Filamentul lămpilor electrice arde și lămpile se sting (o, dragule anacronism!)

În timpul realismului rima se afla în rol de servitoare care, într-o rochie ca vai de ea, mătura cu greu dușumelele versurilor neîndemânatică. Simboțiștii au reîntors rima pe post de musafiră de onoare la *five-o'clock*. Versul rusesc de facto (până la sfârșitul secolului XIX) recunoștea trei genuri de rime: masculine (întuneric – puternic), feminine (noapte – carte) și dactilice (sălbatic – năvalnic). Elaborând aceste rime, simboțiștii au mai introdus și rime hiperdactilice, în cinci niveluri; s-au perindat și rime compuse, începând cu cele mai simple și terminând cu cacofoniile. S-a încercat introducerea rimelor interne, mediane, și cele de la începutul versurilor (Z. Ghipiuss). Puținele rime noi s-au dizolvat, s-au acomodat, s-au minimalizat. Esența a încetat de a mai fi esență. Ceea ce cândva bucura, a prins a întrista. Rima masculină nu e una satisfăcătoare, apar rime masculine irregulare, însă ritmul împletit cere delicatețea rimelor lungi. Și iată că futuriștii, avându-i de predecesori pe Sologub și Briusov, încearcă să utilizeze pe nou rima compusă. Însă neajunsul acesteia era că al doilea cuvânt (termen), uneori important sub aspect poetic, rămânea neaccentuat. Acest defect a fost rectificat prin trecerea termenului secund în versul următor. S-a recurs și la alte viclesuguri: evitarea silabelor, plusarea silabelor, schimbarea cu locul a consoanelor. Și totuși, acesta a fost ultimul flirt cu rima. Se naște asonanța ca prim pas spre disonanță. Cuvintele asociative sunt cele în care, în cazul combinațiilor unor vocale, numerele de consoane nu sunt egale. Pe lângă înnoirea formei poetice, aceste noutăți au ca scop simplificarea procesului de rezolvare a sarcinilor poetice (...)

De pretutindeni se aud reproșuri la adresa futuriștilor pentru, chipurile, prea marea lor preocupare față de formă. Însă muștrările nu au temei. Pentru că dacă v-ați apropiat de alergătorul ce evoluează la Jocurile olimpice și l-ați dojenit: „Tu alergi prea repede! – oare dânsul ar pierde timpul în discuția cu dumneavoastră, și nu ar încerca să se debaraseze, strigându-vă: „Nu-mi încurcați! Eu trebuie să învăț a alerga și mai repede!” Aș vrea

să aduc câteva exemple. Deja la Derjavin găsim poeme scrise în mod special fără a se folosi consoana „r”. (Astfel – le spun întru edificare criticilor – toate imputărilor aduse lui Balmont pentru, cică, noutatea de a omite în poemul „Umezeală” litera „r” au fost nefondate). Și mai multe experimente în domeniul formei se întâlnesc la poetul roman Decima Magna Ausonia. Astfel, el are un text din 12 versuri, fiecare dintre acestea fiind dedicat unuia dintre cei 12 cezari. Ausonia are hexametri, în fiecare din care ultimul vers se termină cu un cuvânt monovocal, care conține o literă din alfabet, astfel că ultima verticală a poemului reprezintă, integral, alfabetul latin. Există multe poeme în interiorul cărora, pe diverse verticale, se citesc cuvinte aparte. La poetul și filosoful Porfirius se întâlnesc versuri ce pot fi citite cu același sens de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga (palindromuri – *l.b.*). Ca să nu mai vorbim și de acrostihuri, care au fost la modă în toate secolele. În fine, să mai amintim de celebrul „Centon” al lui Ausonia împănăt completamente cu versuri de Ovidius.

Acum să trecem la conținut.

Bineînțeles, nu trebuie să fie încorsetată creația poetului, impunându-i acestuia să scrie conform unor teme date. Însă futuriștii susțin destul de rezonabil că: „Vom vorbi despre ceea ce știm, sau știm din auzite sau din cărți. Pentru noi natura liniștită e departe. Ea pare a fi mai curând o ficțiune. Suntem orașeni și ne este mai bine cunoscut orașul cu zgârie-norii săi, decât semănăturile câmpurilor”. (Chiar și Briusov – poet atât de precaut – a comis o greșală impardonabilă în poemul „Semănături de toamnă”, ce poate fi explicată prin absoluta necunoaștere a naturii și muncilor agricole. Nu vorbesc ca reproș adus poetului, ci întru susținerea ideii mele.)

Este caracteristic amendamentul conducătorului simboलिष्टilor referitor la o comunicare: „Dumneavoastră spuneți că noi nu am cunoaște natura. Dar nu face decât să procurați un simplu bilet de tramvai de opt copeici și să plecați în sânul naturii!” În aceste cuvinte se află întregul suflet urban. Oare nu este o impietate să numești natură parcul din afara orașului? Mai mult ca atât, dacă poetul se apropie involuntar de un oarecare obiect, el trebuie să poată să se apropie din partea din care nu s-au apropiat predecesorii săi. Nouă, orașenilor, ne este greu să ne apropiem pe nou de natură. Pentru asta este necesar să o simțim, să o reținem, pe când noi suntem prea diletanți, cunoscând-o, în mare, doar din cărți. Prin urmare, natura, care se mai întâlnește încă în versuri, nu e decât element întâmplător, inutil, nociv, ce cauzează frica noastră de a ne dezice de ceea ce pentru noi e deja mort, de a tăia acest intestin orb al poeziei. Plus la toate (posibil ca acesta să fie doar rezultat proprii mele vieți urbane), natura este atât de banală alături de retrairi și multicolorul grohot al bulevardelor. Despre subiectul neurban (în contrapondere cu cel urban) nu voi spune prea multe: despre el au vorbit destul de mult și Lucilin, și Marinetti.

Mă voi opri la imaginile-comparații.

Până în prezent, cum erau asemănaute obiectele îndeele? Se lua un obiect din lumea din preajmă (boa-ul femeii dragi) și se compara cu unul îndepărtat (omătul neprihănit):

*Boa-ul duminică din hermină
e mai alb decât zăpezile feciorelnice!*
(S. Soloviov)

Însă comparația are drept scop să înalțe și să apropie ceea ce e îndepărtat. Iată de ce trebuie comparat doar cu ceea ce cunoaștem bine. Noi locuim în oraș, unde zăpada e murdară precum propria noastră imaginație. Ar fi oare exemplul adus (adică, apropierea) explicația a ceea ce se compară? Nu ar fi mai indicată o comparație inversă? –

*Zăpezile ca blana de hermină
S-au așezat pe umerii pământului.*
(Almanahul „Cupa rotundă”)

Că doar nu e un reproș atât de des rostita frază: prima metodă e mai obiectivă. Comparați ceva cu cerul, însă în fiecare caz aparte cerul are nuanța sa subiectivă, începând cu azurul Italiei, cântat de Baratanski, și încheind cu cerul „de culoarea oțelului negru” la Anna Ahmatova. Mai mult ca atât, oare sarcina poetului nu constă în subiectivizarea extremă și în capacitatea de a face ca acest subiectivism să fie acceptat?

Iată încă un punct din programul futurismului, care nu trebuie trecut sub tăcere. Este vorba de exigența față de contemporaneitatea limbajului. La timpul său, Pușkin a realizat o adevărată cotitură în domeniu, prin tentativa de a apropia limba poetică de cea vorbită. Pentru aceasta, întâi de toate el a respins o mulțime de slavonisme evidente. Însă timpul trecea, limba vorbită se modifica și astăzi din nou s-a despărțit categoric de cea a poeziei. Ce de-a cuvinte moarte trăiesc în versurile noastre... Trecerea la limbajul vorbit – aceasta e problema rezolvată treptat de futuriști.

Dacă ar fi ca, astăzi, Pușkin să se ridice din sicriu, el nu ar mai fi în stare să citească vreun ziar, însă cu tristețe ar citi un volum de poeme, pe când la proză probabil s-ar împiedica.

Însă fiecare limbă se dezvoltă mai încet decât noțiunile. Această situație naște neologismele. Voi aminti că și în versurile lui Pușkin sunt multe neologisme (salut, lascivitate ș. a. m. d.). Neologismele futuriștilor au întâmpinat un atac strașnic din partea criticii, care și de data aceasta a dovedit o proastă cunoaștere a istoriei poeziei. Astfel, înjurau pentru cuvintele „înlunit, încavoat”, însă ar fi puțin spus că această metodă e absolut corectă și firească limbii ruse (noi spunem „inela, încețoșă”), în-cât încă V. Jukovski scria: „a desșorica”. Verbe derivate din substantive, precum, spre exemplu, „a râuri” (de la „râu”) folosea încă Derjavin (ceea ce a remarcat oportun Vl. Hodasevici). Cuvântul „a desglăsu” l-am găsit încă la Iazâkov...

Așadar, aruncarea cuvintelor cu un miros ultraslavon, înlocuite deja de multă vreme cu altele noi, considerabil mai precise și mai contemporane, introducerea neologismelor necesare, apropiind astfel vocabularul poeziei de cel vorbit – acesta e scopul futuriștilor.

Vadim Șerșenevici, 1914

Traducere de Leo BUTNARU

Vadim ȘERȘENEVICI (1893 – 1942)

Născut în familia unui celebru profesor-jurist, mama fiindu-i cântăreață de operă. Studiază filologia la Universitatea din München, după care revine la Moscova, unde, o perioadă, urmează facultatea de drept, apoi pe cea de matematică. La vârsta de 18 ani publică prima carte de versuri, „Primăvară, zăpadă, petece de pământ”, iar peste doi ani – alte două volume – „Pudră romantică” și „Carmina. Lirică” (1913), după care se reorientează spre simbolism, apoi devine unul din fondatorii grupului egofuturiștilor „Mezaninul poezilor”. Mai publică volumele „Flacoane extravagante” (1914), „Mers de automobil” (1914), „Cre-matoriul” (1918), „Calul precum calul. A 3-a carte de lirică” (1920), „Veseli cooperatiste” (1921), „Stupiditate otova” (1922), „Îngerul catastrofelor”, „Cântarea cântărilor”, „Așadar totalul” (1926). Devine teoreticianul futurismului, traduce lucrări de Marinetti. În anii treizeci și-a scris memoriile din perioada 1910–1925.

* * *

Episoade și fapte-mi străbat prin rațiune
Și, ca din mașini, – ies dungi de oțel;
În jur totul miroase-a narcoză grasă,
Iar sufletul cu ceară-i picurat.
Clipi stânjenită inima electrică
Și arse ca filetul. – Unde-aș găsi o alta?!
Ah, voi înșuruba zâmbetul Dumitale
Sub abajurul îngândurării mele.
Și voi plânge – ce vesel e să plângi
În lumina electrică, nu în întuneric! –
Să dai de-o cornace unghie diavolească
Și de gotica, să zic, coatelor Dumitale.
Des genunchii Dumitale-mi vor face cu ochiul
Și va scânci umil bietul meu destin...
Ah, mă flutură tristețea ca pe un afiș,
Încleindu-mi sufletul pe stâlpii de zile.
(1913)

* * *

Alergați speriați, pierzând voaleta,
Iar din urmă, chiuind și țipând sălbatic,
Venea gloata-nvălmășită pe obscurul bulevard
Și suspinele ei vă lunecau peste umeri.
Se aruncau sub picioare dulăi și cățele,
Vă retrăgeați zvâcnit, arcuindu-Vă pana,
Ferindu-Vă de bătălane giugiuleli
Ca de înțepăturile fânțarilor de iunie.
Și-i șopteați vreunui: „Nu, nu, lăsați-mă!”
Rochia albă Vă era pătată de noroi,
Dar se luaseră pe urmă ca-ntr-un jurământ isteric
Și oameni, și tarabe, și chiar un magazin.
O rupeau din loc felinarul și chioșcul,
Toți alergau puhoi, hohotind, strigând,
Iar Diavolul, luând act de cele-ntâmplare,
Vă urma și el, zdrăgănându-și ciolanele.
(1913)

PRINCIPIUL SUNETULUI CE SE REVARSĂ

Liniște. Pe acoperiș.
Dar mai sus –
Liniște și mai adâncă...
Fără scop...
Peste-acoperișuri pustii...

Fereastra-i căscată cu gramofonul, ca fâlcile de lup.
Iar jos, prostituatele ce-au încoronat trotuarul,
Chicotesc, hohotește afluxul umane ticăloșii.

Vânt ușor prin ramuri.
Trosnet de iarbă neagră, credulul tău glas.
Printre negrele stebile răspândind otravă, sfară și spaimă,
Ziua de iunie ajunge târâș pân-la mine,
Năvălind cu razele soarelui să-mi înțepe pieptul...

Grăsimea soarelui peste-acoperiș, ca peste tartine
Lichefiată, – de fierbinte untură prelingere...
Și Moscova ni se pare o proastă traducere
A unor texte de-ale lui Dumnezeu.
Dar te apropii tu cu ochi sfredelitori
Și orașul țipă, alergând spre Kremlin,
Și biplanul buzelor tale peste buzele mele
Conturează, răsturnându-se, un luping mortal, –
Acest cer de aramă planează doar peste noi,
Iar sub el nu e decât „te iubesc”-ul nostru!

Striviți de-albastra boltă, ca de-o povârnită poartă,
Tot mai surd,
Tot mai slab...
Ca niște țestoase de aur prin nisipișul zilei
Peste oraș prind a se târi cupole de biserici blajine.

Și când străzile astea își potolesc năduful
Și amuțesc, retrăgându-se în tăceri și tristețe, –
Pentru prima oară mă jur pe versurile mele
Pe mine să mă răzbun pentru tine.
(1918)

RELIEF RITMIC

Casele –
Din fier și beton
Stoguri
Clăi.
Ceață
Într-un pahar de parfum
Puțină apă.

Strada ca arșinul croitorului
Șerpuiește, vălurează.
Din depărtare dă veste iar
Diaconul furtunii – tunetul.

În palmele pietelor – vene de pârlăie.
În burta sfinxului de cărămidă –
Cocardă sprâncenelor mele
Și-a ochilor mei migdalăți.
În lanț a câta oară-i legat
Căinele condeului
Și dinții literelor cu saliva cernelii în coapsa hârtiei.
După fereastră jambierele burlanelor
După geam puduri de ură.

Și cuvântul pe buze ca arșicul de plumb în palmă.
Iar husarul de șapte etaje al cerului
Zângănește cu pintenul scării.
(1919)

PRINCIPIUL BLOCULUI ȘI NOPTIEREI

Unuia i se ceruse: de după pupitru, zângănește din cifre!

Numai 24,
Dar ce mai ochi aveți!
Ce fel de
Mai ochi?
Parcă privesc rău, spuneți?
– Nu. De aur sunt,
Dragi.
Ați dori să râdeți cu mine, flușturisticul,
Ce chiar iarna reuși s-o fure de sub zăpadă?
Veți fi cumva miștoasa Muma-Pădurii?
Dar luați aminte, fiți o păduroaică bună, adevărată,
Ștrengară!

Ce bine e că deja din două luni de mai
Am să aleg,
Nimic nu înțeleg!
(1919)

* * *

Demonstrația – menstruația roșiilor drapele.
(1919)

TESTAMENT

Lui Serghei Esenin

Supus fecior al orașului, la patul de piatră al tatălui pe moarte
Înclin genunchii strofelor, copleș orfan în câteva clipe:
Și Volga de lacrimi adâncă peste obraji
Văluiează, alunecă: „Doamne! Iartă-acest suflet de beton armat!”
Toți cei ce sunteți beți de unsuroasa lingușeală
Priviți: după colț deja
Cad frunzele reclamelor, firmelor.
Cu sânge electric nu se opintesc
Venele sârmelor în ianuarie
Și sub cnutul ploii
Clipesc, șchiopătează și se aricesc felinarele.
Cu ochii mei aseară văzui dincolo de Taganka*
Cum prin vacarmul străzii
Rânjind spre mine c-un sonor urlat de sirenă

Se prăbuși stors de foame un coșcogea tramvai.
Căzu-ntr-o rână și izbea neputincios din roți
Cu mutra-i fără dinți năvălea să roadă granitul:
Cam la o sută de țânci
Peste tremurătoarele geamuri își începeau ospățul
carnivor.
Până și obraji preaminunatei străzi
Se acopereau cu mucegaiul ierburilor...
Hei, poezilor, – azi cine oare ar fi să se roage
Lângă patul de moarte al orașelor?
Hei, poezilor! Din vâjnoasele palme ale podurilor
Atotputernic cade crupa caldarâmului, și nu se aude
Bătaia de ciocane a clădirilor spre cer urcătoare, –
Pasul spre ziua de mâine-a orașului!
Hei, poezilor! Azi deja e târziu să fiți neliniștiți!
Parcă-ar putea urla, ca o goarnă, vrăbioiul?!
Spre oraș se trase satul din preajmă
Făcându-și loc cu putredele-i izbe.
Precum un urs flocos, cu coame mari de crânguri
Se târî din bârlogul ultimilor epoci.
Ei, de ce, orașule, nu mai fumegi acut-puturos
Scurgându-ți pupilele sfârâmatelor geamuri?
De ce nu te-avânți, ca-nainte, în veselul dans zbânțuit?
Oamenii mari – ăstia-s dinții ce cad din gură.
Pe piață-n semicerc se-adună gură-cască și urlă.
Au n-ar fi aceasta coroana înspăimântării?
Ea, săteanca, vine în broboadă de-nfloritoare meleaguri
Pe bulevarde adunând putoarea mașinilor.
Și la picioarele zgârie-norilor cade-ntristat
Acoperișul dat, pe vechi, pe-o ureche.
O, afurisitele! Cu flori, cu lumânare, cu scoarță de copaci
Și cu o boccea de gânduri mojicești!
Mai curând dimpreună cu orașul să mor
Decât satului să-i cedez cheile de la poeme.
Spre-a mă spânzura, eu sinele îl voi răsuci-ștreang
În caroseria camioanelor slăbănoage ca-n sicriu voi urca.
Ce alta să faci, orașule, decât tot mai amar să-nalți spre cer
Poemul cu cele cinci coșuri fumegătoare?
Îngerilor, voi ați potrivit piatra conform proiectelor!
Noi, poezii, sufletul metropolelor l-am ctitorit!
Deci nu ar fi cazul ca-mpreună să ne prăbușim gemând
adânc
La patul pe care se află cel mort minunat?
Cu voi dimpreună noi n-auzirăm răzmerițele mojiștilor
Ceea ce fusese bulucirea satelor în marele marș.
Iată, se furișează spre noi cu rustica larmă
Asemeni dulăilor, înrăite hordă de izbe.
„Nicidecum, nicidecum nu vom avea salvare!”
Se-ndoiră slăbiții genunchi ai Kremlinului!
Curând deveni-vom o dementă irealitate
Și-o minunată nălucă a pământului.
Deci jurați toți cei ce veți rămânea
Pe care nu vă vor devora pe stomacul gol –
Jurați că pururi ca o cavalerie sărată
Vă vor curge-nlăcrimările pe obraji.
Pe pomeții insomniei văd palidă rumenire.
Oraș muribund! Tatăl meu! Primește-mi suspinul!
Pe tâmpla mea-i sânge – prima rumenire
Iar a doua – cărămizile din peretele-n risipire.
(1921)

Traducere de **Leo BUTNARU**

Poeți contemporani germani

PETER FISCHER (*1943)

Iarnă scurtă

Floare pe timp: Cheloasele
tufe stau neașteptate
pe câmpuri de mătrăgună
încheieturile arborilor
se odihnesc și timpul jeruiește
începutul se desparte de sfârșit
și pământul de acel an trecut
sfâșiat de brazde.
Se-nstrăinează jarul de cenușă
și zilele de alte zile
venite și trecute.
Pasărea de gheață își simte
destinul când lutul se înmoaie.

MARIA KONDER MANN (*1952)

Curând...

Dor de căldură
iarna mi-a fost nesfârșită
iarna mi-a fost rece

îmi vine primăvara
dar în inimă mai port zăpadă
- sloi de gheață -

vestitorii primăverii mele
își caută drumul spre lumină
și-un drum ce nu mai este.

Razele numai ajung
pe pământ cu toate că le simt
venirea pe căi ascunse.

Toate anotimpurile-și caută sensul
în dorul de căldură
a iernii ce mi-a fost atât de rece.

HERBERT COONEN (*1952)

Dumnezeu e o femeie

Dumnezeu e o femeie!
Mai tânără, mai vârstnică
fără fața fără timp sau spațiu
Dumnezeul meu e o femeie.

Nu știu numele nici fața n-o cunosc
dar de copil m-a alăptat
m-a mângâiat și m-a ținut
în poala ei pân' la mormânt.

Mi-a fost măicuță și-apoi soră,
iubită și mireasă
iar astăzi când mă duc îmi e
prietenă de moarte.

Strigă! Da, strigă!

Strigă!
Da, strigă!
Aruncă-ți în lume durerea
ce spre toamnă
se veștejește pe cărarea vieții tale.

Lasă lacrimilor liber frâu
să cadă grei pe gene amorțite
și să le-nchidă cu un val.

Cu ochii-nchiși visează acea pace
întunecată de involburări
când toți mai strigă:
- Vreau să mai trăiesc
tu spuneți doar
că viața-ți este dragă.

ANDREAS KLEY (*1955)

Seara la mare

Amurgul îmi luminează
odaia.
Ca de obicei cămașa mi-e
umedă.

Pe cer se învârt rândunici
după găze.
O bătrână face cununi
din unt.

Înserarea îi alungă
umbra.
Un om meschin își jeluiește
răutatea.

Cinci pescăruși se plâng
pe faleză.
Un străin îmi strânge întrebător
mâna.

Luna parșivă se târăște
prin ramuri.
Cămașa-mi miroase
ca o cloacă...

THOMAS CHRISTEN (*1955)

Toți se rog

El a vrut doar
să se odihnească.

Dar toate paturile
erau
ocupate.

Lumea-și amorțea

în somn
beția
îmbrățișând
sticla
de șampanie.

Și așa dormita el
mai departe
pe băncile din
parc
sau pe scaunul
din spate
a mașinilor
ce nu livrau
nimic.

El a vrut doar
să se odihnească.

Dar toate paturile
erau
ocupate.

BEATRIX SCHULZE (*1970)

Când omul

Când omul nu-i decât o jucărie
altui om...

Pierdută-n gânduri pierd zilele
când gura tace,
doar ochii mai întrebă
ce ași vrea să-ntreb.
Acompaniată-s doar de sentimentul
de-a fi un obiect
ceva de-ntrebuintat,
ceva, atunci când s-a stricat,
se aruncă-n colț uitat.

De ce întrebi un sentiment
când omul nu-i decât o jucărie
altui om?

HEIDEMARIE CHAERLING (*1986)

Chiar și dacă

Cuvânt pierdut
patrie nouă-și caută
în mijlocul luminii
se-mprăstie
îmbrățișare ascunsă
graniță-ntunecată -
apărare
apără
apăr

Traducerea și adaptarea
Christian W. SCHENK

Născută la Alicante în 1962, Matilde Asensi a studiat jurnalismul la Barcelona. A lucrat, printre altele, la Radio Nacional de España și a fost laureată cu numeroase premii, printre care cităm Premiul pentru proză scurtă „Felipe Trigo”) înainte de a se dedica integral literaturii, la răspântia mileniilor. Primul său roman, *Salonul de chihlimbar* (1999), a marcat și primul său succes, însă faima internațională a cunoscut-o prin *Ultimul Cato* (2001), tradusă de noi pentru Editura Humanitas (2009). Mai toate scrierile sale, romane istorice de aventuri și mister (printre care mai enumerăm *Iacobus*, *Originea pierdută*, *Uscat* și *Răzbunare la Sevilla*), înglobând informații culturale enciclopedice și o bună doză de umor sănătos, au devenit best-seller-uri pe piața mondială, bucurându-se de o largă receptare atât în Europa, cât și în Statele Unite ale Americii. Fragmentul propus în continuare pentru cititorii revistei „Hyperion” face parte din romanul *Totul sub cer*, în curs de apariție la Editura Humanitas.

Prezentare și traducere Dragoș COJOCARU

Matilde ASENSI

Totul sub cer (2)

(Fragment)

[...] A doua zi de dimineată, în schimb, m-am trezit simțindu-mă mult mai bine. Capul mă durea în continuare, dar am putut să mă ridic din *kang*. Când m-am spălat pe față, a trebuit s-o fac cu cea mai mare grijă fiindcă toată partea stângă mă durea, iar mai apoi, la micul dejun, fiecare îmbucătură mi-a smuls câte un vaiet de durere. După aceea, încetîșor, m-am plimbat prin *lū kuan*, uitându-mă cum servitorii încercau să remedieze distrugerile provocate de bătălie, care erau numeroase. Parcă trecuse o tornadă pe acolo, sau, mai rău, un cutremur asemenea celui care distrusese Japonia cu trei luni în urmă, când Fernanda și cu mine am ajuns la Shanghai. Era incredibil să mă gândesc că de atâta vreme umblam prin China în căutarea mormântului pierdut al unui împărat din vechime, însă, oricât ar fi fost de greu de crezut, tălpile mele pline de bătăături și picioarele mele puternice o puteau confirma. Am continuat să mă învârt prin *lū kuan* până când, pe neașteptate, într-un colț, am dat peste o mare oglindă octogonală cu câte o trigramă sculptată pe fiecare latură a ramei – hexagramele din *I Ching* aveau câte șase linii, iar acestea doar câte trei, dar păreau veri primari. Nu m-am putut abține să nu scot un strigăt de groază când m-am văzut reflectată. Bandajul îmi conferea un aspect foarte asemănător cu al soldaților răniți care se întorceau la Paris în timpul războiului; însă partea cea mai proastă, cu deosebire, era tumefierea neagră-albăstrie care îmi desfigura partea stângă a feței, inclusiv ochiul, buzele și urechea. Mă preschimbasem într-un monstru. Dacă vreodată mult lăudata moderație taoistă trebuia să-mi fie de folos, fără îndoială că acela era momentul, și nu era vorba că aș fi fost urâtă, frumoasă sau desfigurată; era vorba că aș fi putut să fiu ucisă cu acea lovitură numită „Palma de Fier”, iar fața mea o exprima cât se poate de limpede. Aș fi putut să fiu moartă, îmi tot repetam în timp ce mă

observam cu atenție și am știut că, până când acea vânătaie enormă nu va dispărea, trebuia să apelez la moderație, la *Wu wei* și iar la moderație.

În acea după-amiază au început să sosească noi oaspeți la *lū kuan*. Mai întâi au fost doar doi sau trei oameni, însă, în scurt timp, nu se mai opreau din intrat familii întregi, cu un aer de sărbătoare. Noaptea, stabilimentul era arhiplin, aceasta în condițiile în care nu existau mese suficiente pentru toată lumea și practic nu mai era nici un scaun liber. Probabil că era vorba de vreo avalanșă neașteptată de vizitatori, sau de vreun grup numeros de negustori care călătoreau cu nevestele și copiii. Când servitorii ne-au adus castroanele cu cina, Lao Jiang aruncă o privire satisfăcută spre sala de mese și exclamă:

– Ei bine, iată-i pe protectorii noștri. Cred că nu lipsește nici unul.

Fernanda și maestrul Roșu păreau să știe la ce se referea, fiindcă au zâmbit și au continuat să cineze, însă eu n-aveam nici cea mai mică idee despre ce vorbea Lao Jiang.

– Dumneata ai adormit când am început să-ți spun despre planul nostru, îmi zise el atacând cu poftă supa de orez. Toți acești oameni sunt țărani din împrejurimi pe care i-am invitat la cină. Îl vezi pe omul de colo?, mă întrebă arătându-mi un bătrân înalt și slab. El se va da drept mine, iar femeia aceea, de colo, ești dumneata, Elvira. Fiica hangului îi va tăia părul ca să semene cu al dumitale. Omul acela va fi maestrul Jad Roșu, iar tânărul înalt din dreapta lui, Biao. Încă n-am hotărât care din acele două fete va prelua rolul Fernandei, care seamănă mai bine cu ea? Nu te uita la fețe, asta contează cel mai puțin. Uită-te la trup, la statură. Cu toții vor pleca din Shang-hsien peste trei ore, în plină noapte, cu direcția Xi'an. Vor lua cu ei câțiva din caii noștri.

Care va să zică acesta era planul. Niște dubluri aveau să ne preia identitatea, în timp ce noi rămâneam în siguranță în *lū kuan*.

– Nu, noi nu vom rămâne în *lū kuan*. Noi vom pleca de îndată ce Biao ne va anunța că spionii au plecat după grup, sau, în caz contrar, la două ore după ei.

– Dar dacă oamenii ăștia au vorbit? Dar dacă acești presupuși păzitori știu deja ce plănuim să facem?

– De unde să știe, îmi replică el foarte amuzat, dacă propriile noastre dubluri încă n-au habar?

Omul acela nu înceta să mă surprindă. A trebuit să fac o mutră de proastă, deși, cu desfigurarea mea, nu cred că se observa diferența.

– Toți acești oameni sunt foarte săraci, mă lămurii el. Maestrul Jad Roșu și cu mine i-am poftit pe cei mai nevoiași dintre țăranii din zonă. Nu-mi puteau respinge oferta când le-am arătat banii cu care eram dispuși să-i plătim.

Și n-au respins-o. În timp ce Fernanda și cu mine terminam cina și Biao revenea din bucătărie, Lao Jiang și maestrul Roșu au mers din masă în masă încheind înțelegeri și plătind acorduri. Le-au dat ceva bani și restului celor prezenți, ca să nu se producă o revoltă, ori cuiva să-i vină ideea nefericită de a încerca să ne fure. Imitatorii noștri ne-au urmat în camere și, în mai puțin de o jumătate de oră, erau îmbrăcați cu hainele noastre matlasate și pieptănați ca noi, cu băștile noastre, cu paltoanele noastre din blană de miel și cu ghețele noastre (niște minunate ghețe din piele, căptușite cu lână deasă, și cu o talpă groasă, tot din piele, împotriva zăpezii, pe care le primiserăm de la Wudang). Noroc că aveam schimburi pentru aproape tot. Dublurile au ieșit atât de reușite, încât nici măcar eu însămi n-aș fi putut observa diferența, dacă nu m-aș fi uitat la fețele lor. Ei păreau foarte bucuroși și foarte dispuși să-și facă treaba atât de bine plătită: să umble fără odihnă toată noaptea și toată ziua următoare, fără să se oprească nici măcar ca să mănânce. După aceea, se puteau întoarce la casele lor. Noi ne vom fi îndepărtat deja suficient pentru ca cei din Banda Verde să nu ne mai poată ajunge.

L-am înfoclit bine pe Biao înainte să iasă din *lū kuan* prin magazia de lemne. Urma să petreacă două ceasuri ascuns lângă drumul care ducea spre Xi'an, în plină noapte, pe zăpadă, și nu voiam să moară înghețat. În continuare, au plecat dublurile noastre. Femeia care trebuia să treacă drept eu protestase mult fiindcă, spunea ea, eu pășeam într-un fel tare ciudat pe care îi venea greu să-l imite, și asta nu fiindcă avea „nuferi auriți” (era ciudat ca fetele să-race să sufere acea monstruoasă deformare a piciorului, câtă vreme, când creșteau mari, trebuiau să muncească la câmp, la fel ca bărbații), ci pentru că, atunci când umblam, eu îmi mișcam mult corpul, mai ales șoldurile, iar ea nu mai văzuse niciodată una ca asta. Mie nu mi-ar fi trecut prin minte niciodată un asemenea lucru, dar femeia, care trebuia să fi fost tare isteată, a repetat în cameră până când s-a declarat satisfăcută. La fel a procedat și fata care o copia pe Fernanda, ceea ce m-a surprins și mai mult.

Nu trecuse nici o oră când Biao a reapărut, foarte agitat și mort de frig, cu vestea că, într-adevăr, doi

oameni au plecat pe urmele dublurilor noastre de îndată ce aceștia au ieșit din Shang-hsien. Indivizii se mișcau cu grijă ca să nu fie descoperiți, deși întunericul nopții îi ascundea destul de bine.

– E timpul! exclamă anticarul trăgându-și grăbit paltonul. Să mergem!

Am încălecat pe caii care ne mai rămăseseră și am plecat din Shang-hsien. Cei care nu știam să călărim, sau nu știam bine, am fost nevoiți să ne înghițim teama, să ne menținem echilibrul și să ținem hăturile cât de bine puteam. Catării cu restul lăzilor și sacilor ne urmau docili. Drept călăuză ne slujea unul din localnicii care luaseră cina și primiseră bani în *lū kuan*. Acest om destoinic ne-a dus pe o potecă îngustă care înconjura complet orașul, trecând pe lângă albia râului Danjiang și urcând ușor pe coasta muntelui Shangshan. După câteva ceasuri, în mijlocul unei păduri dese de pini, Lao Jiang și-a oprit calul, a descălecat și a stat de vorbă cu călăuza. În ciuda orei și a frigului, copiii rezistau bine. Doar eu eram cu adevărat afectată: frigul dinspre partea stângă a feței era ca un cuțit care îmi tăia carnea o dată și încă o dată, în felioare subțiri.

După aceea, călăuza a plecat, iar Lao Jiang și maestrul Roșu au stat de vorbă o bună bucată de timp, consultând, la lumina sărăcăcioasă a unei luni în descreștere, ceva asemănător cu o busolă de mărimea și forma unei farfurii. Apoi ne-am reluat marșul prin pădure, urmând un drum inexistent către o direcție necunoscută. S-a crăpat de ziuă și ne-am oprit să luăm micul dejun. Nu ne-am oprit nici ca să luăm prânzul: am făcut-o fără să descălecăm și, când soarele a început să coboare, iar eu am început să cred că vom rămâne de-a pururi călare pe acele biete animale, anticarul, în sfârșit, a ordonat repaus. De-a lungul întregului drum, nimic nu se schimbă din peisaj. Eram tot în mijlocul desișului, cu zăpada până la glezne, deși acum, la lăsarea întunericului, o ceață misterioasă luneca suav printre copaci. Am făcut tabăra acolo în acea noapte, iar următoarea a fost identică, ca și următoarea. Zilele nu se deosebeau câtuși de puțin: arbori și iar arbori, tufișuri ieșind anevoie de sub zăpada în care caii își afundau copitele cu un zgomot sec și enervant; foc pe timp de noapte pentru alungarea animalelor sălbatice – feline și urși – și pentru pregătirea cinei și a micului dejun, dimineața. Eliminam orice urmă a trecerii noastre înainte să încălecăm și să pornim din nou la drum. Din când în când, maestrul Roșu rămânea în urmă și aștepta un timp pitit printre copaci, pentru a verifica dacă nu ne urmărește nimeni. Copiii erau mereu parcă năuciți, pe jumătate adormiți, din pricina monotonului legănat al cailor. Se dezmeticeau un pic cât făceam *tai chi*, dar apoi cădeau din nou într-o toropeală adâncă. După opt zile, cât a durat călătoria, traversaserăm patru sau cinci râuri, unele puțin adânci, dar altele atât de mari și cu un curent atât de rapid, încât ne-am văzut nevoiți să închiriem plute ca să ajungem de malul celălalt.

Primul semn pe care l-am avut că ne apropiam de zone mai „civilizate” a fost o priveliște apocaliptică a unor sate devastate sau incendiate și urmele inconfundabile lăsate în zăpadă de trecerea unor trupe militare și

grupuri de bandiți. Chestiunea se complica. Nici mâncare nu ne mai rămăsese prea multă, doar un pic de pâine pe care o înmuiam în ceai și niște biscuiți uscați. Fernanda mi-a comunicat vestea îmbucurătoare că cucuiul meu se micșora în mod vizibil și că jumătatea stângă a feței mele trecuse la o frumoasă culoare verde care indica începutul sfârșitului vânății. Cum încercam în continuare să evităm oamenii și nu voiam să fim văzuți – ori să fim văzuți cât mai puțin posibil –, ne continuam ocolișurile absurde cu ajutorul acelei busole ciudate numită *Luo Pan*, fabricată dintr-o farfurie lată din lemn în centrul căreia era un ac magnetic care arăta sudul. Era cea mai curioasă mașinărie chinezească din toate câte văzusem până atunci și mi-am propus să desenez o copie de îndată ce voi avea ocazia, fiindcă farfuria avea, sculptate delicat, între cincisprezece și douăzeci de cercuri concentrice în care existau trigrane, caractere chinezești și simboluri stranii, unele vopsite cu cerneală roșie și altele cu cerneală neagră. Era cu adevărat frumoasă, originală, iar maestrul Roșu, proprietarul ei, mi-a explicat să se folosea pentru a descoperi energiile Pământului, pentru a calcula forțele din *feng shui*, cu toate că noi îi dădusem o întrebuintare mult mai vulgară: aceea de a ne călăuzi până la mausoleul Primului Împărat.

În sfârșit, terminând prima săptămână din decembrie, după ce lăsasem în urmă munții și zăpada, am ajuns într-un cătun numit T'ieh-lu, unde ne-am aprovizionat într-o prăvălioară situată într-o mică gară. Când am ieșit de acolo, Lao Jiang, arătând spre un munte care se zărea în depărtare, a zis:

– Iată muntele Li, Li Shan, despre care vorbește Sima Qian în cronică sa despre mormântul lui Shi Huang Ti. În câteva ore vom ajunge la barajul de acumulare al râului Shahe.

Propoziția era optimistă și dătătoare de speranțe. Ne apropiam de sfârșitul lungii noastre călătorii și, tocmai de aceea, am simțit în stomac o mare tresărire de spaimă: numai dacă izbutiserăm să păcălim Banda Verde aveam să ajungem stăvilarul râului Shahe, iar în caz contrar, următoarele ore aveau să se dovedească extrem de periculoase. În orice caz, nici să ajungem la dig nu însemna soluția problemelor noastre, întrucât acolo ne aștepta o foarte puțin dezirabilă scufundare în ape înghețate și nici mai mult, nici mai puțin decât săgețile arbaletelor din armata fantomă a lui Shi Huang Ti. Altfel spus, oricum am fi privit lucrurile, după-amiaza avea să fie teribilă, iar stomacul meu mă avertiza asupra acestui fapt.

Maestrul Roșu, care în acel moment al călătoriei încă nu știa încotro ne îndreptam exact, a adoptat o mutră interesată când a auzit de barajul râului Shahe. Ca măsură de precauție (deși eu aș zice mai degrabă ca un gest eronat de neîncredere), Lao Jiang se încâpățănase să nu le arate *jiance*-ul fraților Roșu și Negru și să nu vorbească cu ei despre piste pe care Sai Wu le descriesese pentru a-și ajuta fiul să intre în mausoleu și pentru a-l călăuzi prin interiorul acestuia. Bietul maestru Roșu cunoștea doar ce spunea Sima Qian în *Analele Principale*

și, dintre noi toți, era singurul care nu știa despre baia în apă înghețată.

În ce-i privește, copiii și-au manifestat cea mai mare bucurie. Pentru ei, se apropia momentul cel mai emoționant și mai amuzant din ultimele luni. Era o aventură fantastică având ca premiu o comoară bogată. Ce altceva le puteai cere la treisprezece și la șaptesprezece ani? Intenția mea fusese să-i țin în siguranță, dar totul îmi ieșise pe dos o dată și încă o dată. Acum, nu ne mai rămânea decât să-i luăm cu noi și să-i lăsăm să treacă prin pericolele și riscurile care ne așteptau pe ceilalți în interiorul mormântului. M-am simțit cumplit de vinovată. Dacă li se întâmpla ceva Fernandei și lui Biao... Nici nu voiam să mă gândesc. Și toate astea ca să plătesc niște datorii care nici măcar nu erau ale mele; sau, în fine, erau ale mele prin moștenire, însă acea lege care mă împovărase cu problemele financiare ale lui Rémy îmi părea absolut nedreaptă. Nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat dacă el ar fi fost o persoană cinstită. Brusc, nu știu de ce, mi-a venit în minte o propoziție pe care mi-o spusese Lao Jiang atunci când, la Nanking, am aflat că lui Paddy Tichborne trebuia să i se amputeze un picior: „Vă voi oferi prima lecție de taoism, *madame*: deprindeți-vă să vedeți partea bună în ceea ce e rău și partea rea în ceea ce e bun. Ambele sunt unul și același lucru, ca *yin* și *yang*”. Ce putea fi bun în toate acestea...? La drept vorbind, n-am fost în stare să descopăr, iar printre aceste gânduri negre și altele de aceeași natură, am înaintat pe mari întinderi de câmpuri părăginite care, în vremuri mai pașnice, trebuie să le fi oferit proprietarilor lor recolte bune de cereale. Acum erau părăsite, țărani fugiseră și o mare singurătate domnea asupra zonei.

Încă nu zăriserăm râul Shahe când maestrul Roșu ne-a atras atenția, arătându-ne o movilă înfrunzită, înaltă de vreo patruzeci sau cincizeci de metri, izolată în chip ciudat pe un ogor imens, la capătul căruia se distingeau cele cinci culmi siameze ale muntelui Li.

– Am reușit! exclamă Lao Jiang urcând pe cal ca să observe mai bine de la distanță.

Toți zâmbeam satisfăcuți. A fost un moment foarte emoționant.

„Apoi – scrisese Sima Qian în cronică lui –, deasupra mausoleului s-au plantat copaci și s-a cultivat o pajiște pentru ca locul să semene cu un munte”. Descrierea era un pic pretențioasă, întrucât munte, ceea ce îndeobște se înțelege printr-un munte, nu părea, dar era impresionant să știm că mormântul Primului Împărat al Chinei, pierdut vreme de două mii de ani, se afla acolo, sub colnicul acela nesemnificativ și turtit. Iar partea cu adevărat incredibilă era că noi aveam să fim primii care intrau în el.

Dintr-o dată, ceva a părut să-l deranjeze profund pe Lao Jiang:

– De-acum ar trebui să fim lângă albia râului Shahe, zise el. După hartă, curgea din muntele Li spre râul Wei, în spatele nostru. Dar aici nu există apă.

– Nu există râul Shahe? m-am mirat eu.

– În două mii două sute de ani s-ar putea să fi secat, bombăni el. Cine știe?

Din ce în ce mai îngrijorați, ne continuam înaintarea spre sud, cu mausoleul la dreapta noastră. În acele spații întinse nu se zărea nici un râu și, ceea ce era și mai rău, nici un stăvilă, nici un baraj de acumulare, nici un lac artificial... Ar fi trebuit să-l vedem, dar nu era așa, deși, dacă exista, ar fi trebuit să fie foarte aproape, undeva sub noi. În schimb, până la coastele muntelui Li nu exista decât pământ necultivat.

Dezolați, ne-am oprit ceva mai încolo deasupra locului de scufundare menționat de Sai Wu în *jiance*. După o cercetare prelungită a terenului, care s-a terminat abia când s-a dus și lumina soarelui, maestrul Roșu, Lao Jiang și cu mine am ajuns la concluzia că stăvilărlul existase la un moment dat în trecut, fiindcă am descoperit niște ușoare ridicături în sol care corespundeau cu marea formă alungită de pe hartă și o depresiune în centru care părea să indice că, într-adevăr, cândva existase un lac pe locul acela. Fără îndoială, timpul și natura au erodat și, în cele din urmă, au distrus digul și orice altă lucrare sau deviere a râului Shahe pe care le-ar fi putut realiza inginerii Primului Împărat. Abia după ce am admis în ciudați această situație deconcertantă, ne-am pregătit să ne petrecem noaptea învăluți deja de bezna cea mai deplină – era lună nouă – fără să mai aprindem focul nici ca să preparăm cina, nici ca să ne încălzim, fiindcă era prea periculos să facem foc de tabără pe acea întinsă câmpie descoperită. Am mâncat în tăcere câte ceva din cele cumpărate dimineața de la prăvălioara din gară și, când am terminat, cu toate că frigul era cumplit și se presupunea că trebuie să ne culcăm, nici unul din noi nu s-a mișcat.

Atâtea luni de eforturi și primejdii, atâtea morți și răniți, atâtea suferințe pentru nimic. Era singurul meu gând, deși, mai curând, era un fel de senzație, un fel de imagine care conținea ideea completă și care se menținea fixă în mintea mea. Nu-mi dădeam seama de trecerea timpului. Nu-mi dădeam seama de nimic. Înăluntrul meu, mă blocasem.

– Ce vom face acum?

Glasul Fernandei mi-a venit de foarte departe.

– Vom găsi o soluție, am murmurat.

– Nu, nu există soluție! tună Lao Jiang în culmea suferinței. O să le predăm *jiance*-ul celor din Banda Verde, ca să constate ei înșiși că intrarea a dispărut și astfel o să ne lase în pace și o să ne putem relua viețile noastre la Shanghai. Toată această nebulă s-a terminat.

M-am indignat. Nu cheltuisem atâtea energie și nici nu-mi expusesem nepoata la atâtea primejdii ca să admit o înfrângere atât de absurdă și de umilitoare.

– Nu vreau să mai aud că s-a terminat! am țipat.

Anticarul mă privi surprins, la fel și Fernanda, Biao și maestrul Roșu.

– Vrei să le predai *jiance*-ul celor din Banda Verde? Dumneata ai înnebunit! Ar însemna să le oferim mausoleul pe o tipsie de argint. Știind unde se află, nu le mai rămâne decât să vină cu un batalion de muncitori și să se pună pe săpat. O să le predăm mormântul Primului Împărat și bogățiile lui incalculabile în schimbul vieților noastre meschine de la Shanghai sau de la Paris, nu-i așa? Ah, și să nu uităm de soluțiile la capcanele

împotriva hoților! Totul, o să le predăm totul pentru ca, în schimb, să ne lase în pace, e adevărat? Dar dumneata pari să uiți că Banda Verde nu e decât mâna criminală angajată de imperialiștii și de japonezii pe care îi urăști și de care te temi atât de mult. Gândește-te! Folosește-ți capul dacă nu dorești să se încline din nou în fața unui împărat manciurian atotputernic, care te va sili să porți din nou codița Quing!

– Și ce vrei...? Să ne apucăm noi de săpat? răspunse el zeflemisitor.

– Vreau să facem orice, indiferent, ca să găsim o altă modalitate de a intra în mausoleu! am exclamat lăsându-i pe toți cu gura căscată. Dacă trebuie să săpăm, atunci vom săpa!

Simțeam cum îmi crește inima în piept ascultându-mă pe mine însămi. Știam că am dreptate, că asta trebuia să facem, deși, firește, dacă m-ar fi întrebat cum se putea rezolva problema, m-aș fi dezumflat ca un balon. Dar cuvintele mele au avut un efect neașteptat. Maestrul Roșu parcă s-a trezit dintr-un vis.

– Poate că e posibil, zise el în șoaptă.

– Ce-ai zis? am răspuns eu simțindu-mă încă stăpână pe situație.

Îmi aruncă o privire rapidă, foarte stânjenit (încă îi venea greu s-o facă), și, coborându-și ochii în pământ, repetă:

– Poate că e posibil să intrăm într-un alt fel.

– Ce prostie mai e și asta? se enervă Lao Jiang.

– Nu te supăra, te rog, îl imploră maestrul. Îmi aduc aminte că am citit ceva, demult, despre niște puțuri perforate de bandele de hoți care au vrut să jefuiască mausoleul.

– Mausoleul Primului Împărat? am întrebat eu surprinsă. Acest mausoleu?

– Da, *madame*.

– Dar, să vedem, maestre Jad Roșu, așa ceva nu e cu putință, am zis eu. Mai întâi ar fi trebuit să știe unde se află, și nimeni n-a știut nimic de asta de două mii de ani.

– Exact, *madame*, aprobă el cât se poate de liniștit. Există un pasaj din *Shui Jing Chu*...

– „Comentariul la Cartea Apelor” al marelui Li Daoyuan? se miră anticarul. Dumneata ai avut în mână o copie a „Comentariului la Cartea Apelor”?

– Întocmai, recunosc călugărul. O copie la fel de veche precum lucrarea însăși, câtă vreme a fost realizată în timpul dinastiei Wei de la Nord^[1].

– Într-o zi va trebui să stau de vorbă despre afaceri cu starețul de la Wudang, băigui anticarul vorbind cu sine însuși.

– Și ce spunea acel pasaj din „Comentariul la Cartea Apelor”? am tranșat eu discuția înainte să se transforme într-o dezbatere pe seama cărților de valoare existente în bibliotecile de pe Muntele Misterios.

– Spunea că Xiang Yu, întemeietorul dinastiei Han, următoarea după cea a Primului Împărat, după ce a ucis întreaga familie imperială Qin și a ras de pe fața pământului capitala, Xianyang, s-a dus la mausoleul lui

1. 386-534 e.n.

Shi Huang Ti și, potrivit textului, i-a dat foc după ce a pus stăpânire pe toate comorile.

– E imposibil, comentă Lao Jiang liniștit. Li Daoyuan și-a scris lucrarea la șapte sute de ani după dispariția dinastiei Qin. Dacă s-ar fi întâmplat așa, Sima Quian, marele istoric, ar fi menționat acest lucru în *Memoriile istorice*, pe care le-a scris cu numai o sută de ani mai târziu și care sunt perfect documentate.

– Sunt de acord cu dumneata, încuviință maestrul Roșu. Aceasta era și opinia tuturor învățaților și cercetătorilor care au scris despre acest fragment din opera lui Li Daoyuan în cele paisprezece secole care au urmat. Totuși, îmi aduc aminte că unul din ei, un vechi maestru de *feng shui*, istorisea o poveste curioasă într-un tratat din vechime: spunea că, în ciuda faptului că istoria narată de Li Daoyuan nu era adevărată, era totuși adevărată că, în cei două sute de ani care au urmat după moartea Primului Împărat, au existat două tentative serioase de a-i jefui mausoleul, organizate de câteva familii nobile de la curtea Han, dornice să pună mâna pe imensele sale bogății. În ambele cazuri s-au perforat puțuri foarte adânci, cu intenția de a se ajunge la palatul subteran.

– Și au reușit? întrebă sceptic Lao Jiang.

– Prima tentativă a fost un eșec pentru că, în ciuda faptului că aveau la îndemână resursele economice necesare, nu se cunoștea tehnica de perforare la o asemenea adâncime.

– Inginerii familiei Han nu erau atât de iscușiți ca meșterii de șantier ai celor din familia Qin, zise nepoata-mea.

– Așa e, m-am bucurat eu.

Frigul nopții se înțețea tot mai mult. În ciuda ghetelor mele căptușite, picioarele îmi erau ca niște blocuri de gheață.

– La a doua tentativă au fost mai norocoși, își continuă explicația maestrul Roșu. Hoții au ajuns la mausoleu, dar nu s-a mai știu niciodată de ei. Pe cât se pare, au murit înăuntru.

– Arbaletele automate, am murmurat eu.

– Cu siguranță, admise Lao Jiang. Însă, dacă maestrul Jad Roșu nu ne poate spune cu exactitate unde se află puțul săpat de hoți la cea de-a doua tentativă, toată această conversație e absurdă.

– Dar pot să v-o spun, anunță foarte surâzător maestrul. Înțeleptul care a făcut trimitere la aceste fapte era un maestru de *feng shui* din perioada celor Trei Regate^[2]. El nu știa unde se află mormântul Primului Împărat, însă, ca maestru de *feng shui* ce era, dispunea de datele geomantice care astăzi, nouă, aflându-ne aici, ne pot duce până la puțul care a ajuns la mausoleu.

– Și vă puteți aminti aceste date geomantice? se miră Biao, care până atunci nu deschisese gura.

– Sigur că pot, zise maestrul păstrându-și zâmbetul. E foarte simplu. Trebuie doar să găsim un Cuib de Dragon.

În timp ce Biao își căsca gura și ochii ca și când tocmai ar fi ascultat cele mai minunate cuvinte din poezia cea mai frumoasă din lume, Fernanda reacționează:

– Nu există dragoni, maestre Jad Roșu! Cum o să găsim un cuib?

– Nu vorbesc de niște dragoni adevărați, răsă călugărul. Cuibul de Dragon e un concept din *feng shui*. Pentru noi, chinezii, dragonul simbolizează norocul, steaua prielnică. Un Cuib de Dragon e locul unde energia *qi* se concentrează puternic într-un mod echilibrat și natural. Sunt foarte puține și greu de găsit. În vechime, Cuiburile de Dragon marcau locul exact unde trebuiau să fie îngropați împărații. Dacă, în plus, se întâmpla, ca aici, ca situarea geomantică să fie cea corectă, atunci înmormântarea se dovedea a fi una deosebit de norocoasă, iar mortul își asigura o viață bună pe lumea de dincolo.

– Așa e, zise Lao Jiang. Aici situarea geomantică e cea corectă pentru o înmormântare: focul Corbului la sud, care ar fi crestele muntelui Li; apa Țestoasei Negre la nord, râul Wei; metalul Tigrului Alb la vest, lanțul munților Qi Ling, pe unde am venit de la Wudang; iar la est... Ce-i la est?, se miră el. Nu-i nimic.

– Nu există nimic din ce-am putea vedea noi, răspunse maestrul. Zona de est, a Dragonului Verde, e protejată într-un fel sau altul, să nu te îndoiești^[3]. Maeștrii geomanti ai lui Huang Ti erau cei mai buni din vremea lor.

– Chestia cu Tigrul Alb, Corbul Roșu, Țestoasa Neagră și Dragonul Verde îmi sună foarte cunoscută, am zis eu surprinsă. Cred că ne-a fost explicată într-o oră despre cele Cinci Elemente la care am asistat la mănăstire.

– Ai dreptate, confirmă maestrul. Știința lui *qi*, cele Cinci Elemente, *feng shui*-ul, *I Ching*, artele marțiale și celelalte cunoștințe ancestrale din cultura noastră sunt toate legate între ele.

– Bine, revenind la Cuibul de Dragon..., am zis eu reluând discuția ca să nu apucăm iarăși să batem câmpii. Puțul care a ajuns până la mausoleu era într-un Cuib de Dragon, sau numai mormântul Primului Împărat?

– Sunt sigur că mormântul s-a făcut într-un Cuib de Dragon, însă faptul pe care acel mare erudit din perioada celor Trei Regate îl sublinia ca fiind extraordinar era că puțul care a ajuns la mausoleu fusese perforat într-un al doilea Cuib, apropiat de primul, ceva într-adevăr neobișnuit.

– În cazul acesta, s-ar fi distrus la săpat.

– Un Cuib de Dragon nu se distruge, *madame*, replică el răbdător. Nu e o bucată de pământ care, dacă e răscolită, nu mai poate reveni cum a fost înainte. E un punct unde concentrarea *qi*-ului Pământului e foarte puternică și se găsește în cele mai bune condiții posibile. Această energie modifică terenul producând un desen caracteristic, care ne ajută să găsim Cuiburile.

– Un desen?

– Un Cuib de Dragon are îndeobște o formă mai mult sau mai puțin circulară și, înăuntru, pământul prezintă două culori diferite, maro închis și maro deschis, despărțite printr-o linie albă. Pământul închis la culoare e vâscos, iar pământul deschis la culoare e slobod ca nisipul. Cele două culori formează desene în interiorul

2. 220-265 e.n.

3. La est se găsește, înmormântată în gropi immense, cunoscută și impresionantă Armată de Teracotă, descoperită abia în 1974.

Cuibului, care uneori pot fi cercuri concentrice, spirale, luni în descreștere, sau chiar vârtejul din *t'ai-chi*.

– Din *tai chi*? m-am mirat.

Ce legătură exista între exercițiile de dimineată și Cuibul de Dragon?

– Nu. Din *t'ai-chi*. E altceva. Acest *t'ai-chi* e un desen care le reprezintă pe *yin* și *yang* prin culorile alb și negru într-un mic vârtej circular, conținând, fiecare din ele, un punct de culoarea opusă. Uneori, Cuiburile de Dragon prezintă și ele această imagine, zise maestrul Roșu ridicându-și gulerul paltonului. Acum două mii de ani, o familie nobilă și bogată din dinastia Han a pus să fie săpat un puț adânc până la mausoleu. Meșterii lor geomanți au găsit locul cel mai bun pentru a face asta: un nesperat Cuib de Dragon. Acest fapt asigură succesul proiectului. Totuși, toți servitorii care au coborât prin el și au ajuns până la capăt au murit. Pesemne asta i-a speriat suficient ca să poruncească să fie astupat și să-și mute gândul de la toată chestiunea. Însă un puț de mulți metri adâncime nu putea fi o simplă gaură, cu atât mai puțin dacă lucrarea era bine finanțată. Puțul trebuia să fie larg, pentru a se putea scoate lesne comorile, cu pereții întăriți pentru a evita prăbușirile, cu vreun sistem de scripeți pentru coborârea muncitorilor și urcatul coșurilor cu pământul extras, ori, cel mai probabil, cu trepte săpate în pereți. Când tentativa a eșuat, puțul avea să fie închis, iar cu trecerea secolelor energia *qi* s-a ridicat din nou la suprafață și a redesenat pe sol Cuibul ei de Dragon. Trebuie doar să-l găsim. Acum știți cum e.

– Măine dimineată, la lumina soarelui, hotărî Lao Jiang, ne vom împărți zonele din jurul tumulului și vom începe să căutăm.

– Și acum, să mergem la culcare, vă rog, am implorat eu. Sunt obosită și moartă de frig. Ar fi mai bine să dormim îmbrăcați cu tot ce avem la noi. Fără foc, putem să înghețăm.

Totuși, în ciuda oboselii, n-am putut să ațipesc deloc și noaptea mi s-a părut foarte lungă. Eram toți nerăbdători, agitați. I-am auzit pe copii foindu-se ceasuri în șir, iar pe Lao Jiang și pe maestrul Roșu stând de vorbă în șoaptă până în zori. Păturile au apărut acoperite de promoroacă atunci când, în sfârșit, o lumină slabă s-a ivit pe cer și ne-am ridicat ca să facem exercițiile de *tai chi* (nu de *t'ai-chi*). Cu acestea și cu ceaiul fierbinte de la micul dejun – am putut să aprindem focul când afară s-a luminat destul de tare ca să treacă neobservat – în cele din urmă ne-am încălzit.

Biao a propus timid să ne împărțim cele patru puncte cardinale. Fernanda și cu el urmau să meargă împreună, a zis el, dar nepoată-mea a refuzat categoric; era perfect capabilă să găsească un Cuib de Dragon fără ajutorul nimănui, așa încât am rămas eu cu bietul Biao și am format echipa Corbului Roșu, cea de la sud. Lao Jiang a rămas Tigru Alb de la vest, Fernanda Dragonul Verde de la est și maestrul Roșu Țestoasa Neagră de la nord. Această ultimă zonă era cea mai întinsă, întrucât ajungea până la albia râului Wei, însă maestrul se bizuia pe profundele sale cunoștințe de *feng shui* și pe *Luo P'an* pentru studierea terenului, ceea ce înseamnă că, dacă Cuibul de Dragon era pe suprafața lui, avea să înainteze

direct spre el pe liniile de flux ale lui *qi*. Cum câmpul era enorm, am luat cu noi mâncare pentru amiază. Mai întâi am mers cu caii până la monticulul care, după Sima Qian, arăta locul mausoleului; apoi am fixat hățurile cu niște pietre pentru ca animalele să nu fugă în timpul absenței noastre și, în sfârșit, fiecare din noi s-a dus spre latura care îi revenise a frunzoasei piramide de pământ.

– O să facem trasee paralele cu monticulul, Biao. Ce părere ai?

– E foarte bine, *tai-tai*, dar, ca să ajungem mai devreme la coasta muntelui Li, unde se termină zona noastră, am putea să mergem în sensuri opuse, și să ne întâlnim la jumătate. Așa o să facem de două ori mai multă treabă într-un timp de două ori mai scurt.

– O idee minunată. Adu-ți aminte că porțiunile trebuie să fie tot mai mari pe măsură ce ne îndepărtăm de aici.

– Putem să socotim pașii și să facem câte unul în plus la fiecare drum.

Mi-am ridicat brațul și l-am trecut afectuos peste părul lui aspru.

– O să ajungi departe în viață, Mic Tigru.

Urechile i s-au aprins și a zâmbit cu modestie. Era surprinzător să te gândești cât de mult a crescut în timpul călătoriei și mi-am adus aminte cum era când l-am văzut pentru prima oară în grădina casei de la Shaghai, lângă Fernanda. Atunci mi se păruse un mic derbedeu nărauit și aparenta lui neobrăzare nu-mi plăcuse deloc. Cum greșesc, uneori, primele impresii, mi-am zis.

Am umblat toată dimineata fără să găsim nimic, străbătând în sus și în jos acea parcelă de pământ care ne revenise. La amiază, după ce băiatul s-a plâns de trei ori că îi este foame la trei întâlniri succesive, ne-am oprit să prânzim și încă nu apucasem să luăm două îmbucături din bulgării noștri de orez copt înveliți în foi de dud când un strigăt ce părea să vină din capătul celălalt al planetei ne-a făcut să ne uităm unul la celălalt, surprinși.

– Strigă cineva, sau am visat? l-am întrebat pe Biao, care mesteca lacom orezul pe care îl avea în gură.

Scoase un mormăit nazal care voia să spună, mai mult sau mai puțin, că răspunsul nu era clar, când strigătul s-a auzit din nou.

– Ne strigă, Biao! Cineva a găsit Cuibul de Dragon!

Înghiți brusc orezul și, tușind, se ridică în picioare odată cu mine.

– De unde vine? am întrebat încercând să mă orientez.

Însă, cum nu știam, am rămas atenți și tăcuți.

– De acolo! exclamă Biao când strigătul s-a repetat.

O zbughi spre est, spre sectorul Fernandei. Atunci am văzut-o. Mi s-a părut că deslușesc un grup de cai la galop, dar numai o siluetă – care, după haine, era nepoata mea – călare pe unul din animale. În timp ce alergam spre ea peste câmpie, m-am gândit că fata era una dintre acele persoane cărora le lipsesc abilitățile fiindcă, pur și simplu, nimeni nu le-a încurajat să și le dezvolte. A ajuns în China grasă și îmbrăcată în doliu – pălăria aceea oribilă! –, cu un caracter neplăcut și o fire dată dracului. Asta era tot. Dar s-a apucat să mănânce cu bețișoarele și, repede, a stăpânit tehnica; a învățat să joace

Wei-ch'i și în curând a fost la înălțimea lui Biao, care era un geniu; începuse să practice *tai chi* de mai puțin de o lună, dar ieșea deja în evidență; refuzase să învețe limba chineză, însă, din ziua când s-a hotărât s-o facă și să-și ia avânt, a ajuns la nivelul meu într-o săptămână; iar acum, în mijlocul acelei câmpii din China, o vedeam apropiindu-se călare, în mare galop, ca și când ar fi luat lecții de călărie pe aleile din Parcul Retiro, la Madrid, o viață întreagă. Trebuia făcut ceva cu ea când ne vom fi întors în Europa. Dacă ne mai întorceam.

Biao și cu mine am încetat să mai alergăm.

– Mătușă! strigă ea oprindu-și calul când a ajuns în dreptul nostru. Maestrul Jad Roșu a găsit Cuibul de Dragon acum mai mult de o oră! Eu eram aproape și m-a anunțat. Maestrul s-a dus după Lao Jiang și eu v-am adus caii ca să nu pierdem vremea, fiindcă e departe.

– Minunat! am exclamat. Să mergem într-acolo!

Întrebarea era cum să aduc un cal la galop când abia știam să-l duc la pas și, în plus, când simțeam un anu-mit – să spunem – respect față de un animal de o asemenea greutate și mărime. „Nu-i momentul să fii lașă, Elvira”, mi-am spus încălecând cu vioiciune. Chestia trebuia să se întâmple dacă îl loveam în burtă cu pin-tenii mai repede și mai intens decât atunci când aveam nevoie să-l îndemn să meargă la pas. Așa am procedat, un pic speriată, și, într-adevăr, am plecat spre tumul în goana mare, urmată de copii la mică distanță. Noroc că nimeni cunoscut nu mă putea vedea săltând și aplecându-mă în șa când pe o parte, când pe cealaltă.

Am continuat să călărim o bună bucată de vreme și am trecut pe lângă tumul fără să ne oprim. Râul Wei era încă departe, însă apele lui strălucitoare se puteau zări de la distanță când am văzut siluetele mărunte și verticale ale lui Lao Jiang și maestrului Roșu, care parcă ne așteptau. În curând am ajuns la ei. Trăgând de frâu cu fermitate, ne-am oprit caii lângă ai lor și am descălecat. Cei doi bărbați aveau niște zâmbete radioase, unele din acele puține zâmbete chinezești care păreau cu adevărat sincere.

– Privește Cuibul de Dragon, mă pofti Lao Jiang.

Pășeam pe pământ încă lipsită de siguranță, dar am înaintat spre locul pe care degetul său mi-l arăta, cu ochii ațintiți asupra unei forme ovoidale de culoare deschisă, cu niște ciudate zigzaguri în interior, făcute din lut întunecat. Nu era prea mare; să fi avut vreo jumătate de metru în diametru în partea cea mai alungită și nu mi-ar fi atras niciodată atenția dacă n-aș fi știut că există ceva numit Cuib de Dragon. Însă, într-adevăr, aspectul său era cât de poate de ciudat.

– Fără îndoială, trebuie să se fi făcut multe semănături peste el, zise maestrul, iar pământul acesta trebuie să fi dat întotdeauna recolte bune.

– Și acum, ce trebuie să facem? am întrebat eu. Să săpăm? Fiindcă vă amintesc că nu avem lopeți.

– Da, asta e o problemă, murmură Lao Jiang. M-am gândit eu.

– Putem să ne întoarcem în sătucul cu gara, propuse Biao, dar n-am putea reveni decât mâine dimineață.

– Am să vă propun o soluție, anunță anticarul cu un anume aer misterios. Am în desaga o cantitate mică de

explozibil pe care o puteam folosi ca să deschidem puțul.

Ca și la Nanking, atunci când a apărut primul batalion de soldați ai Kuomintang-ului ca să ne salveze de Banda Verde și am aflat că anticarul era membru ale acestui partid și că ne ascunsese acest lucru până atunci, am observat că mă supăra, încet dar imparabil, faptul că fusesem din nou înșelată. Avea explozibil la el? Cu copiii acolo? De când? De la Shanghai? La ce avea de gând să-l folosească? Pentru apărare, era mai bună orice armă, iar el avea avantajul de oțel, așa încât, de ce să-l care dintr-un loc în altul, mii de kilometri, prin China, cu pericolul imens pe care îl reprezenta?

– După figura dumitale, deduc că te deranjează, Elvira, observă împrecinatul.

– Dumneata ce părere ai? am bombănit încercând să mă controlez. Nu te-ai gândit la copii nici o clipă? La riscul la care eram supuși cu toții călătorind cu dumneata?

– Nu văd unde-i pericolul de care vorbești, replică el. Dinamita e stabilă și sigură, oricât de mult ai mișca-o și oricât de multe lovituri ar primi. Devine periculoasă doar atunci când detonatorul se conectează la fitil și fitilul la cartușe. Nu cred că v-am pus în pericol nici o clipă.

– Dar pentru ce ai adus-o? Nu aveam nevoie de ea în călătoria asta!

Fernanda, Biao și maestrul Roșu ne observau cu fruntea plecată. În plus, copiii aveau niște expresii de spaimă.

– Pentru asta am adus-o, răspunse anticarul arătând spre Cuibul de Dragon. Am bănuț că vom avea nevoie de ea în mausoleu sau, în cel mai rău caz, pentru a ne salva de Banda Verde.

– Aveam deja protecție împotriva Bandei Verzi! Nu-ți aduci aminte? Soldații Kuomintang-ului ne-au urmat de la Shanghai fără ca nimeni s-o știe, cu excepția dumitale. Iar mai târziu s-au alăturat și milițienii comuniști.

– Nu-ți înțeleg indignarea, Elvira. Ce poate fi în niște mici cartușe de dinamită ca să te superi așa? După cum am bănuț eu, ne vor fi foarte utile ca să deschidem intrarea. Te asigur că nu te înțeleg.

Nici eu nu-l înțelegeam pe el. Mi se părea culmea absurdului: să cari luni în șir explozibil în caz că va fi necesar la un moment dat era ridicol. Avusesem mare noroc că n-am suferit nici un accident. Am fi putut să ne pierdem viața.

– Ar fi bine să vă îndepărtați cât puteți de mult, ne avertiză el îndreptându-se spre desaga care îi atârna de șaua calului. Plecați acum.

I-am luat pe copii de câte un braț și am pornit cu pas vioi. Maestrul Roșu m-a urmat în tăcere. Cred că nici el nu prea era de acord în privința explozibilului. Am tot mers până când s-a auzit detunătura, și spun detunătură ca s-o numesc într-un fel, fiindcă, deși mă așteptam la altceva, spre surprinderea mea, a răsunat exact ca o salvă de focuri de artificii. Atunci ne-am oprit și am privit în urmă. O coloană mică de fum urca spre cerul senin în timp ce caii, foarte agitați, se agitau ca să se elibereze. Anticarul, în ce-l privește, era culcat la pământ, la jumătatea distanței dintre noi și dispărutul Cuib de Dragon.

În fața ochilor noștri, coloana s-a risipit încetișor și s-a transformat într-un nor de praf și de pământ care s-a limpezit în cercuri, la mai mulți metri în jurul găurii. Când Lao Jiang s-a ridicat, ne-am pornit și noi să facem cale întoarsă.

– S-o fi auzit explozia la Xi'an? întrebă Fernanda îngrijorată.

– Xi'an se află la șaptezeci de *li*, îi explică maestrul.

Pătura de praf care plutea prin văzduh s-a așezat încet cu încetul și, în sfârșit, am putut privi în cavitatea deschisă în sol. Avea formă de con, așa încât gura era mai largă decât fundul, situat la vreo trei metri; nu era deloc greu să-ți dai drumul la vale pe rambleul acela. Problema era că puțul părea să fi rămas acoperit.

– Eu aș zice că gaura nu e încă destul de adâncă, am zis.

– Ar trebui să mai folosesc niște explozibil? întrebă Lao Jiang.

– Lasă-mă să cobor mai întâi, Lao Jiang! ceru Biao nelineștit. Poate că nu va fi nevoie.

– Coboară, îl autoriză acesta, dar ai grijă.

Băiatul s-a așezat pe margine și, răsucindu-se ca o pisică, începu să coboare în patru labe. Nu i-am atras atenția fiindcă se vedea că face fiecare pas cu multă grijă, așezând cu hotărâre mai întâi un picior și apoi celălalt și agățându-se energic cu mâinile. În curând a ajuns la capăt. L-am văzut ridicându-se și scuturându-și țărâna de pe pantalonii boții. Părea nesigur, băjbâind cu piciorul fără a cuteza să înainteze.

– Ce se petrece?

– Dedesubt pare să fie gol. Pământul tremură.

– Urcă înapoi chiar acum, Biao! i-am ordonat.

Însă, în loc să-mi dea ascultare, s-a așezat din nou în patru labe și, cu mâinile, a început să scormonească și să îndepărteze țărâna.

– Aici există monede, se miră el și ridică una în aer ca s-o vedem și noi.

– Aruncă-mi-o! îi ceru Fernanda.

Băiatul se puse în genunchi și își făcu elan. Nici n-o azvârlise bine, că s-a și schimbat la față și, în câteva zecimi de secundă, l-am văzut plonjând pe rambleu și ținându-se de pământ cu ochii strâns închiși. Chiar în clipa în care moneda cădea în mâinile nepoatei mele, s-a auzit un trosnet ciudat și un norișor de praf s-a ridicat din pământul în care Biao scurmase cu câteva clipe în urmă. N-am avut timp să reacționăm: fundul găurii s-a despărțit în două și ambele porțiuni au căzut în gol, absorbind pământul de care băiatul se agăța cu disperare. Am țipat cu toții în același timp. Gaura se transformase într-un coș de moară, iar Biao era pierdut. S-a scufundat în puț cu fața ridicată spre noi. Am crezut că mor de frică. Atunci, cât ai clipi, s-a auzit o izbitură și un vaiet îndurerat.

– Biao, Biao! am strigat noi.

Țipătul s-a făcut și mai ascuțit.

– Trebuie să coborâm, a zis cineva.

Dar eu coboram deja. Frânând cu ghetele și cu mâinile, lunecam pe pământul fărâmițat exact pe unde coborâse și Biao. Peste nici două secunde, aveam să fiu

ori moartă, ori lângă băiat. Când rambleul s-a terminat, am simțit cum cad în gol și, după încă un moment, am simțit cum picioarele mi se izbesc puternic de o suprafață dură care, dacă n-ar fi fost exercițiile de *tai chi* care mi-au întărit gleznele și marșurile care mi-au tonifiat picioarele, cu siguranță mi-aș fi rupt câteva oase. Am încasat izbitura cu întreg scheletul. Băiatul plângea în dreapta mea. Noroc că nu mă prăbușisem peste el. Prăfăraia m-a făcut să tușesc.

– Biao, ești teafăr? l-am întrebat orbită.

– M-am lovit la un picior! se smiorcăi el.

Mi-a venit în minte imaginea lui Paddy Tichborne, cu piciorul amputat. Am ingenuncheat lângă el și, pe băjbâite, i-am luat capul în mâini.

– O să te scoatem de aici și o să te faci bine, i-am zis.

Abia în momentul acela mi-am dat seama, îngrozită, de ceea ce tocmai făcusem. Mă aruncasem în gol printr-o spărtură ca o sinucigașă...? Mâinile care îl susțineau pe Biao au început să tremure. Înnebunisem sau ce naiba se petrecuse? Eu, Elvira Aranda, pictoriță, spaniolă rezidentă la Paris, mătușă și tutore a unei tinere orfane care mă avea doar pe mine pe lume fusesem pe punctul de a-mi lua viața într-un gest inconștient și neobișnuit, pe care nu l-aș fi săvârșit niciodată dacă aș fi fost în toate mințile? Inima mi-a luat-o la goană.

– Sunteți teferi? întrebă glasul lui Lao Jiang.

N-am putut să-i răspund. Eram atât de tulburată de ceea ce tocmai făcusem, încât din gâtjele nu-mi mai ieșea nici un sunet.

– Elvira, răspunde!

Împietrită. Rămăsesem împietrită.

– Suntem teferi! strigă în cele din urmă Biao.

După cum îmi tremurau mâinile, trebuie să fi băgat de seamă că mi se întâmplase ceva ciudat. S-a chinuit să se desprindă de mine și, târându-se îndărăt, s-a eliberat. Cu câte un zvâcnet ușor, rezemându-se și de perete, a izbutit să se ridice în capul oaselor. Apoi, aplecându-se și trăgând în sus de brațul meu, el a fost cel care m-a ajutat să mă ridic în picioare.

– Haidem, *tai-tai*, trebuie să ne mișcăm.

– Ai văzut ce-am făcut? am izbutit să spun.

Zâmbi timid.

– Mulțumesc, șopti el trecându-mi brațul drept peste umărul lui și ridicându-se cât era de înalt.

– Mătușă! Biao! țipa nepoata mea de sus.

Pământul pe care îl luasem după mine în cădere se împrăștiase și lumina amiezii se revărsa din belșug. M-am uitat în jur. Locul acela era extraordinar. Băiatul și cu mine ne aflam pe o platformă de doi metri lungime și vreo optzeci de centimetri lățime, săpată în sol și pavată cu cărămizi din lut alb ars. Puțul era perfect cilindric, de vreo cinci metri în diametru, acoperit cu panouri și bârne din lemn, într-o stare destul de proastă. Partea cea mai solidă era platforma pe care ne găseam, ca și rampa în care se termina și care, la rândul ei, cobora până la o altă platformă din care pleca altă rampă și tot așa, rotindu-se către fundul puțului, care, apropo, nu se vedea.

POEZIA, AUTENTICITATE ȘI MASCA MISTIFICATOARE

Tatăl viitoarei poete AMELIA ROSSELLI (n.Paris-1996 Roma) a fost Carlo Rosselli, nobilul antitotalitarist și teoretician al socialismului liberal, asasinat în 1937 (abia împlinise 38 de ani) împreună cu fratele său mai mic, Nello, în Franța unde se refugiaseră, de un comando de sicari mussolinieni ; mama Ameliei, Marion Cave, de origine engleză, era o activistă a partidului laburist. Apatridă, adolescența Amelia s-a stabilit în Elveția, apoi în S.U.A. A studiat sporadic literatură, filosofie și muzică, studii pe care și le-a definitivat în Anglia. Din 1946 va locui în Italia. Se ocupă mai întâi de teoria muzicală, apoi de etnomuzicologie și compoziție, transpunându-și cercetările într-o serie de eseuri. În 1948 începe să lucreze ca traducătoare din engleză pentru câteva edituri și pentru televiziunea publică. În 1950 îl va cunoaște pe scriitorul Rocco Scotellaro care i-l va prezenta, la rândul său pe Carlo Levi., dar și pe artiștii ce vor genera ulterior avangarda grupului anilor șaizeci: Edoardo Sanguineti, Elio Pagliarini, Alfredo Giuliani, Antonio Porta, Nanni Balestrini etc.

Publică în 1964 culegerea de poezii "Variazioni belliche" (Garzanti, Milano), iar în 1967 volumul "Documento 1966-73" (Garzanti), urmat în 1969 de culegerea "Serie ospedaliera". În 1981 vede lumina tiparului "Impromptu" (Genova), un lung poem alcătuit din 13 secțiuni; în 1983 apare antologia "Appunti sparsi e persi", poezii scrise între 1952 și 1963. La moartea mamei sale trece printr-o depresie profundă. Amelia Rosselli n-a acceptat niciodată diagnosticul de schizofrenie paranoidă dat de mai multe clinici elvețiene și britanice, susținând că a trebuit să se interneze pentru a-și trata o meningită. După mai multe tentative amânate de a-și lua viața, se sinucide la 66 de ani asemeni poetei Sylviei Plath, pe care o tradusese, aruncându-se de la etajul cinci al casei sale din Roma, din preajma Pieții Navona Amelia Rosselli rămâne o figură de prim-plan a poeziei italiene, dar și o personalitate singulară prin plurilingvismul său precum și prin încercarea de a contopi folosirea limbii poetice cu universalitatea limbajului muzical. Ea putea să scrie la fel de dezinvolt în italiană, franceză sau engleză. Faptul de a se fi aflat la această răscruce lingvistică, într-un fel a eliberat-o de obligația (cu condiția să nu fi fost o poticnire sau un coșmar) de a opta pentru o limbă "maternă". De fapt italiana culegerilor sale poetice este un limbaj particular, liber și totodată forțat, care mai curând își aparține sieși decât autoarei. Încă de la primele versuri tipărite în reviste, Pasolini și Zanzotto au înțeles importanța și autenticitatea "oraculară" a poetei.

Poezia sa, scrie criticul P.V. Mengaldo, pare a fi rezultatul imboldului de a reduce în chip absolut limbajul poetic la limbajul privat. Operația poetică este simultan autenticitate și mască mistificatoare. Rezumând, s-ar putea spune, că e vorba de o neconținută poezie de iubire, sau de o iubire cu chip de gorgonă, de vreme ce nu există loc să se manifeste sau să se autodistrugă. Amelia Rosselli este o poetă a căutărilor inedite, a inovațiilor și reinnoirilor. Când a simțit că acel ceva absolut nou era pe cale să se epuizeze, a încetat să mai scrie, preferând să tacă definitiv.

din VARIAZIONI BELLICHE

[**Tutto il mondo è vedovo...**]

Tutto il mondo è vedovo se è vero
che tu cammini ancora

Tutto il mondo è vedovo se è vero! Tutto il mondo
È vero se è vero che cammini ancora, tutto il
Mondo è vedovo se tu non muori. Tutto il mondo
È mio se è vero che tu non sei vivo ma solo
Una lanterna per i miei occhi obliqui. Cieca rimasi
Dalla tua nascita e l'importanza del nuovo giorno
Non è che notte per la tua distanza. Cieca sono
Chè tu cammini ancora! cieca sono che tu cammini
E il mondo è vedovo e il mondo è cieco se tu cammini
Ancora aggrappato ai miei occhi celestiali.

[**Toată lumea e văduvă...**]

Toată lumea e văduvă dacă-i adevărat că tu încă mergi
Toată lumea e văduvă dacă-i adevărat. Toată lumea-i
Adevărată dacă-i adevărat că tu încă mergi, toată
Lumea e văduvă dacă nu mori. Toată lumea
E-a mea dacă-i adevărat că tu nu ești viu ci doar
Un felinar pentru ochii mei oblici. Oarbă-am rămas
De la nașterea ta și-nsemnătatea noii zile
Nu-i decât noapte pentru depărtarea ta. Oarbă sunt

Căci tu încă mergi! oarbă sunt că tu mergi
Și lumea e văduvă și lumea e oarbă dacă tu încă
Mergi agățat de ochii mei cerești.

din SERIE OSPEDALIERA

[**Di sollievo in sollievo...**]

Di sollievo in sollievo, le strisce bianche le carte bianche
Un sollievo, di passaggio in passag-
gio una bicicletta nuova
Con la candeggina che sprizza il cimitero.

Di sollievo in sollievo con la giac-
ca bianca che sorge marroncino
Sull'abisso, credenza tatuaggi e telefoni in fila, mentre
Aspettando l'onorevole Rivulini mi sbot-
tonavo. Di casa in casa
Telegrafo, una bicicletta in più per fa-
vore se potete in qualche
Modo spingere. Di sollievo in sollie-
vo spingere la mia bicicletta
Gialla, il mio fumare transitivi. Di sol-
lievo in sollievo tutte
Le carte sparse per terra o sul tavolo, liscie per credere
Che il futuro m'aspetta.

Che m'aspetti il futuro! Che m'aspetti
che m'aspetti il futuro
Biblico nella sua grandezza, una sor-
te contorta non l'ho trovata
Faccendo il giro delle macellerie.

[Din alinare-n alinare...]

Din alinare-n alinare, dungile albe hârțiile albe
O alinare, din pasaj în pasaj o bicicletă nouă
Cu-nălbitorul stropit de cimitir.

Din alinare-n alinare cu haina albă ce bate-n brun închis
Peste abis, credință, tatuaje și telefoane-n șir, în timp ce
Așteptându-l pe parlamentarul Rivulini îmi
desfăceam nasturii. Din casă-n casă
Telegraf, o bicicletă-n plus vă rog dacă puteți cumva
Să-mpingeți. Din alinare-n alinare bicicleta mea galbenă
Să o-mpingeți, fumatul meu de tranzi-
tive. Din alinare-n alinare toate
Hârțiile împrăstiate pe jos sau pe masă, ma-
șini de netezit pentru a crede
Că viitorul m-așteaptă.

Să m-aștepte viitorul! Să m-aștepte să m-aștepte viitorul
Biblic în măreția sa, o soartă zvâr-
colindu-se n-am dat de ea
Cutreierând măceleriile.

din DOCUMENTO

[Delirai, imperfetta, su scale]

Delrai, imperfetta, su scale
Di bastoni
Cose di cucina, casa e
Impellenti misure che
Ti riconoscono l'abilità alle manovre.

L'erborista
Mal si conteneva
Cannibali si distinsero
Per una sorte di selvaggia trasparenza
Ma i tuoi grandi occhi
Non versano in mal celato affetto altro
Che stridenti colorazioni,
Semplici abbandoni nel parcheggio affondato.

Trent'anni sono un lasso di tempo conveniente
Per ritirare dal fuoco umido
E stringere a sé i bambini che adoro
Mentre fuori puzzavano vini inaciditi
Un'unità
Di cui disconosci la proprietà.

Trovai una pietra bagnata di lacrime
Il suo soave splendore un
Poco rovinato dalle palestre,

Giuro di amare il catasto
Nel suo gingillare per il perdono
Nel pedigree delle destinazioni.

Se esco e faccio la spesa
Orrore si fracassa appena
Belle cicogne snelle
M'assemblano le membra.

[I fiori vengono in dono e poi si dilatano]

I fiori vengono in dono e poi si dilatano
Una sorveglianza acuta li silenzia,
non stancarsi mai dei doni.

Il mondo è un dente strappato
Non chiedetemi perché
Io abbia oggi tanti anni
La pioggia è sterile.

Puntando ai semi distrutti
Eri l'unione appassita che cercavo
Rubare il cuore di un altro per poi servirsene.

La speranza è un danno forse definitivo.
Le monete risuonano crude nel marmo
Della mano.

Convincevo il mostro ad appartarsi
Nelle stanze pulite d'un albergo immaginario
V'erano nei boschi piccole vipere imbalsamate.

Mi truccai a prete della poesia
Ma ero morta alla vita
Le viscere che si perdono
In un tafferuglio
Ne muori spazzato via dalla scienza.

Il mondo è sottile e piano:
pochi elefanti vi girano, ottusi.

[Florile sunt dăruite și-apoi se dilată]

Florile sunt dăruite și-apoi se dilată
O supraveghere strictă le amuțește
Să nu te sastisești nicicând de daruri.

Lumea este un dinte
Smuls din gingie
Să nu mă întrebați de ce
Am azi atâtia ani
Ploaia e stearpă.

Scontând pe semințele ruinate
Erai uniunea veștedă pe care-o căutam
Să furi inima altcuiva ca apoi să te folosești de ea.

Speranța-i poate o daună definitivă.
Monedele răsună crude în marmura
Mâinii.

Convingeam monstrul să se-nsigureze
În încăperile curate dintr-un hotel imaginar
Existau în codrii mici vipere îmbălsămate.

M-am travestit în preot al poeziei
Dar murisem trăind
Măruntaiele ce se pierd
Într-o încăierare
În care mori luat pe fâraș de știință.

Lumea e subțire și plată:
câtiva elefanți îi dau ocol, înguști la minte.

[Am delirat, imperfectă pe scări...]

Am delirat, imperfectă pe scări
Despre bastoane
Lucruri de bucătărie, casă și
Măsuri urgente ce-ți
Recunosc priceperea manevrelor.

Erboristul
Cu greu se stăpâna
Canibali s-au distins
Printr-un soi de transparență sălbatică
Dar ochii tăi cei mari
Nu toarnă într-un sentiment inabil ascuns
Altceva decât stridente colorații,
Simple abandonuri în afundatul parcaj.

Treizeci de ani sunt un răgaz convenabil
Pentru a-ți trage mâna de pe focul umed
Și-a strânge-n juru-ți copiii ce-i ador
În timp ce-afară duhnește a vin acrit
O unitate
Ale cărei proprietăți nu le cunoști.

Am găsit o piatră scaldată în lacrimi
Suava ei splendoare puțin
Știrbită de exerciții morale,

Jur că-mi place cadastrul
În flecăreala lui pentru iertarea
În pedigri-ul menirilor.

Dacă ies la cumpărături
Oroarea abia de se prăvale
Frumoase berze svelte
Par a fi mădularele mele.

[Propongo un incontro col teschio]

Propongo un incontro col teschio,
Una sfida al teschio
Mantengo ferma e costante
Chiusa nella fede impossibile
L'amor proprio
Delle bestie.

Ogni giorno della sua inesplicabile esistenza
Parole mute in fila.

[Propun o-ntâlnire cu hârca]

Propun o-ntâlnire cu hârca
O sfidare a hârcii

Rămâne bătută în cuie
Închisă-n imposibila încredere
Amorul propriu-al
Jivinelor.

În fiecare zi a neînțelesei sale existențe
Cuvinte mute în șir.

[C'è come un dolore nella stanza...]

C'è come un dolore nella stanza, ed
È superato in parte: ma vince il peso
Degli oggetti, il loro significato
Peso e perdita.

C'è come un rosso nell'albero, ma è
L'arancione della base della lampada
Comprata in luoghi che non voglio ricordare
Perché anch'essi pesano.

Come nulla posso sapere della tua fame
Precise nel volere
Sono le stilizzate fontane
Può ben situarsi un rovescio d'un destino
Di uomini separati per obliquo rumore.

[Există parcă o durere în odaie...]

E parcă o durere în odaie, și-n
Parte-i biruită: dar greutatea-nvinge
A obiectelor, înțelesul lor de
Greutate și pierdere.

E parcă-n arbore un roșu, dar e
De fapt portocaliul fundului lămpii
Cumpărate în locuri de care nu vreau
Să-mi amintesc fiindcă și ele-s grele.

Cum nimic nu pot ști de foamea ta
Precise în a vrea
Sunt stilizatele fântâni
Se poate afla o răsturnare a unei sorți
De oameni despărțiți prin piezișă rumoare.

[I forchettoni della gloria...]

I forchettoni della gloria. Enfaticamente
Traduci in prosa il tuo viaggio all'inferno
Addomesticato come si usa bene e infine
Anche valorizzato.

Addomesticato il bovo fece uso delle sue
Corna appuntite e vide dal cielo che lassù
Non oso provocare la sorte una sorta di
Misogino in più.
14/1/1967

[Furcile gloriei...]

Furcile gloriei. Cu afectare
Traduci în proză călătoria ta în infernul

Domesticit după bunul obicei și în fine
Chiar fructificat.

Domesticit boul și-a folosit ale sale
Coarne ascuțite și a văzut din cer că-n tărie
Nu îndrăznesc să provoc soarta un soi de
Misogin în plus.

[Esso ha radici molto profonde...]

Esso ha radici molto profonde infatti
Nel tuo cuore che sanguina inininterrottamente

Il tuo romanticismo
(Io parlo ai muri, che sono io) il tuo
Romanticismo ti svena ai polsi. Vivendo t'accorgi
D'aver travisato il rospo, di non averlo
Mai ingoiato!

L'uscita dai boschi cavernosi era verde
Di misurata lunghezza e impegno; ma
Le sue scabre rocce non puzzavano della
Gioia che m'aveva invasa.

...invece

Un aratro scavava paziente la sua
Storia nel folto del mondo.

28/4/1967

[El are rădăcini foarte adânci...]

De fapt el are rădăcini foarte adânci
În inima ta ce sângerează fără întrerupere

Romantismul tău
(eu vorbesc cu pereții care sunt eu) al tău
Romantism îți deschide venele. Trăind îți dai seama
c-ai luat umilirea drept altceva, că n-ai îndurat-o
nicipând!

Ieșirea din codrii cavernoși era verde
De-o cumpănită lungime și sarcină; dar
Rocile sale aride nu duhneau a
Bucuria ce mă-mpresurase.

...în schimb

Un plug își săpa fără grabă
Povestea în al lumii desigur.

[I tuoi bisogni, i tuoi sordidi...]

I tuoi bisogni, i tuoi sordidi
Ingaggi alla storia,
Emozioni troppo forti per me che
Non ho altra istigazione che
Non quella di cui mi privi
Salvo che qualvolta quando distratta
Credevo di trovare furori
E questi furori non erano tangibili
Arguti pensatori ne
Nascondevano gli scopi, i fini
E io mangiavo pane di galera

Perché non ero abbastanza sagace
D'esserne fiera.

19/10/1968

[Nevoile tale, sordidele tale...]

Nevoile tale, sordidele tale
Angajamente-n istorie,
Emoții prea tari pentru mine căci
Nu am altă ațâțare decât
Cea de care mă văduvești
Doar dacă uneori distrasă fiind
Credeam că dau de furori
Iar aceste furori nu se lăsau atinse
Vicleni gânditori le
Ascundeau scopurile, țelurile
Iar eu mâncam pâine de pușcărie
Fiindcă nu eram destul de isteț
Spre a mă mândri cu ea.

[Nel benessere intenerito]

Nel benessere intenerito
Facendosi benedire, in
Quattro s'irrorano
L'onore d'esser impensieriti.

Silurarono facilità e ingegno
Collaborarono con i più accesi i nemici
- si spaccava la tenera ragione.

Oh culto dell'irraggiungibile!
Oh salto inferno vegetativo!
Compenetrato dalla mia gran
Scelta: scelsi l'opposto, in tutta

mira.

12/9/1970

[În bunăstare-nduioșat]

În bunăstare-nduioșat
Cerând să fie binecuvântat, toți
Patru și-au înrourat
Onoarea de a fi duși pe gânduri.

Au torpilat facilitatea și talentul
Au conlucrat cu cei mai arzători vrăjmașii
- se frângea rațiunea cea fragedă.

Oh cult a ceea ce nu poate fi ajuns!
Oh sărat infern vegetativ!
Pătruns de marea mea
Alegere: am ales opusul, cât de mare era

mira.

Eseu și micro-antologie
bilingvă **Geo VASILE**

RÂSUL ȘI UITAREA: MOD DE ÎNTREBUINȚARE

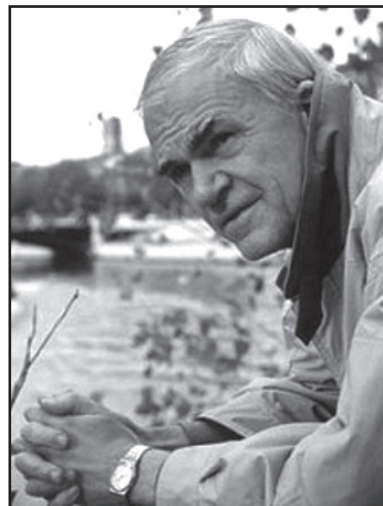
Milan Kundera s-a născut la Brno în actuala Republică Cehă la 1 aprilie 1929. Tatăl său era pianist, Kundera însuși fiind în tinerețe un interpret de jazz. S-a înscris de două ori în Partidul Comunist, prima oară ca student, în 1948, dar a fost dat afară în 1950 din pricina ideilor sale antidogmatice; s-a reînscris în 1956. Înainte de a se dedica literaturii și cinematografului, a lucrat ca salăhor. În anii cinzeci deja scrisese trei culegeri de poezie. În anii șaizeci a predat la Școala de Cinematografie din Praga; mulți dintre elevii săi au devenit regizori ai "noului val" cehoslovac, comparabil cu cel ilustrat de Truffaut, Godard, Rivette etc. Primul său roman datează din 1967, "Gluma", premiat de Uniunea Scriitorilor Cehi, și a cărui apariție a constituit unul din evenimentele literare ale așa-zisei Primăveri de la Praga din 1968. În timpul invaziei sovietice, Kundera a fost dat afară din învățământ, expulzat din partid pentru atitudinea sa ostilă vs armata invadatoare. Cărțile sale au fost retrase din librării și biblioteci, și numele său scos din manualele oficiale de literatură. În 1974 a scris romanul "Viața e în altă parte" care va fi distins cu premiul Médicis pentru cea mai bună carte străină publicată în Franța; urmează "Valsul de adio", iar în 1975 se refugiază în Franța, unde i se oferise o catedră de literatură la Universitatea din Rennes; a predat aici până în 1978. *Cartea râsului și a uitării*, tradusă în franceză, determină autoritățile comuniste să-i retragă cetățenia. În 1981 i se decernează Commonwealth Award pentru carieră. Succesul romanului "Insuportabila ușurătate a ființei" (1984) îl consacră definitiv. Va primi pentru piesa de teatru "Jacques și stăpânul său. Omagiu lui Denis Diderot" scrisă în franceză premiul Mondello. În franceză va mai scrie 3 eseuri și 3 romane.: "Lentoarea", "Identitatea", "Ignoranța". În prezent Kundera trăiește la Paris în apropiere de Montparnasse, alături de soția sa Vera.

Referindu-ne la *Carte râsului și a uitării* (Humanitas, 2008, 267 p., traducere de Mariana Vorona, revăzută de Jean Grosu), suntem tentați să spunem că nu e vorba de un roman, ci de o culegere de (7) povestiri. Dar acestea au o sursă comună, fiind mai curând niște variațiuni pe o temă centrală. Ca muzician, Kundera oferă o seamă de reverberații fascinante și totodată neliniștitoare. Ca și cum și-ar invita cititorul să intre în lumea sa și în același timp l-ar împiedica să-i treacă pragul. Este o carte despre uitare: "Lupta omului împotriva puterii este lupta memoriei împotriva uitării". Este povestea Taminei,

expatriată în Occident, care încearcă să-și readucă la viață bărbatul mort la scurt timp după trecerea graniței, aducându-și aminte numele alintătoare cu care acela i se adresa. Este și povestea lui Mirek, urmărit de poliția politică: personajul se reîntoarce, în ciuda aversiunii fățișe, la fosta amantă, Zdena, pro-bolșevică, pro-comunistă, acum o babornită grăsană și turnătoare fanatică, să-și recupereze scrisorile de dragoste. Epilogul: Mirek va fi condamnat la 6 ani de detenție, iar fiul său la 2 ani. Este, de ce nu, chiar povestea lui Kundera însuși, căruia i se retrăsese dreptul de semnătură și care publică în paginile unei reviste de mare tiraj sub un fals nume o rubrică de horoscop pentru a se întreține.

Este o carte despre râs, despre deosebirea dintre râsul diavolului și cel al îngerului. Antagonismul râsului, echivalent al cruzimii, și al sexului, echivalent al tristeții și al seriozității. Este povestea lui Jan care încearcă să nu mai rădă în toiul unei orgii. Povestea cvasi boccaccescă a iubirii dintre un student și o măcelăreasă din provincie, prilej pentru daimonul lui Kundera de a pune în scenă o excepțională satiră a vanitoasei boeme literar-artistică din Praga. Sau a unei mame care, după o lungă absență, dă curs invitației fiului său Karel (nestatornic, infidel, imprevizibil) și a norei Markéta de a le face o vizită; ea uită să plece în ziua fixată (Alzheimer, încurcă deja timpul și locul unor amintiri?). Efortul cuplului care practică amorul liber, implicând-o în acuplări și pe tânăra Eva, este cu atât mai mare de a salva aparențele.

Este o carte care vorbește despre Praga și celebra sa *primăvară*. Cu "o lacrimă în ochi care-i îngăduie să vadă de departe", Kundera ne descrie o lume în care omniprezența aparatului comunist nu reprezintă o piedică în calea speculațiilor psihologice și nici a dezlănțuirilor sexuale (frustrări, fantezii aberante, derapaje, depravare sau perversiune). Este o carte care vorbește despre îngeri, nu alții decât copiii dintr-un limb fabulos al regresiei și inexistenței unde este adusă după traversarea în luntre a unei mitice ape (Aheronul?), care o adoptă, o chinuie și o umilesc pe eroina noastră

Tamina, amintind de scene din "Gulliver în țara piticilor". Sau acele sarabande ale cehilor care celebrează asasinatele politice, dansând până se ridică la cer într-un soi de levitație a nebuniei macabre.

Kundera se desprinsese din cerc, părăsise acea bolgie, trecuse dincolo de frontiera invizibilă: putea să facă din scrisul său un instrument al mărturiilor extraordinare care privilegia râsul și se opunea uitării. Așadar șapte istorii fictive, în care sunt incluse și episoade din viața autorului, mai ales sosirea sa la Rennes. Lacrima din ochi, asemeni unei lentile de telescop, are darul de a-i apropia autorului figurile personajelor până la detaliu. Așa se explică și faptul că una dintre temele majore ale cărții este relația sa cu țara de origine, cu istoria Cehoslovaciei: venirea la putere a comunistilor în 1948, un laitmotiv obsedant al cărții lui Kundera, miopia inteligenței față de aceștia, eșecul Primăverii de la Praga din 1968 care determină refugierea peste graniță a 120.000 de cehoslovaci, ca să nu mai vorbim de epurarea severă a 500.000 de locuitori, majoritatea intelectuali. Acest roman însă nu este majoritar politic, de vreme ce explorează durerea intimă a exilului prin intermediul atașantului personaj Tamina. Ea luptă împotriva uitării în primul rând a soțului său defunct, încercând să recupereze scrisorile pe care și le-au scris, și care, din nefericire, au rămas în țară la o rudă deloc binevoitoare. Aranjamentul

cu tânărul Hugo care frecventează localul unde ea este barmaniță, eșuează. Acesta nu mai pleacă la Praga, așa cum îi promisese înainte de a-l accepta ca amant, de a a-l castra, de fapt, printr-o totală absență („avea sexul uscat”). Amintirea soțului fusese mai puternică decât ea. Are o tentativă de sinucidere, dar iată că în ultima clipă a disperării sosește sub o înfățișare ademenitoare, un emisar al unui tărâm necunoscut de care se lasă (se) dusă.

Cartea râsului și a uitării este un amalgam de ficțiune, autoficțiune și meditații despre râs (reflecții ce ne poartă în universul „Rinocerilor” lui Ionesco), despre muzică, uitare, onirism, grafomanie, eros, putere, manipulare etc. O seamă de personaje din povestirile anterioare revin în a șasea nuvelă, ceea ce poate conferi unitate cărții. Autobiografie sau pură fabulație pe un fundal istoric real? N-are importanță, atâta vreme cât Kundera ne călăuzește într-un univers ludic, ironic, sarcastic. Secretul e să ne lăsăm antrenati în această călătorie, vis, variațiuni ce se reunesc și se întretaie completându-se exact când ne așteptăm mai puțin printr-o tușă de magie marca Milan Kundera. O carte care evoluează între expresia cehă *litost* („o stare chinuitoare, născută din spectacolul propriei noastre miserie, descoperite pe neașteptate”) și imaginea din visul Taminei: „o notă ușoară, limpede, metalică, emisă parcă de căderea unui inel de aur într-un vas de argint”.

Giorgio CAPRONI

După primele clase absolvite la Livorno și apoi la Genova unde își urmează părinții, Giorgio Caproni (Livorno 1912 -1990 Roma) frecventează cursurile de vioară și compoziție ale Conservatorului. Este rând pe rând violonist, vânzător, funcționar, apoi învățător în Val Trebbia. În 1939 se mută la Roma. Izbucnind războiul, luptă pe frontul de Vest, participă apoi la Rezistență. În 1945 se întoarce definitiv la Roma: continuă să predea și să colaboreze la ziare și reviste.

Debutază în 1936 cu „Come un'allegoria”, Genova, culegere urmată de „Ballo a Fontanigorda”, 1938, ibidem. Poet, critic, traducător în special din proza și lirica franceză (Proust, Céline, Apollinaire, Frénaud, Gênet), Caproni își publică tot ce-a scris până în 1956 în volumul „Passaggio di Enea”, Firenze, Valecchi Editore. Temele recurente ale poeziei lui Caproni sunt Genova, mama și orașul natal, călătoria, întoarcerea circulară la punctul de plecare, corespondent acelei regresii spre copilărie, autorul reușind să armonizeze rafinamentul stilistic cu limpezimea și spontaneitatea sentimentelor,

ceea ce nu înseamnă că sufletul său n-a repercutat absurditatea existenței.

În culegerea „Congedo del viaggiatore cerimonioso...” dar mai ales în incisivele epigrame din „Muro della terra” Caproni a aprofundat cealaltă mare temă prezentă și în „Passaggio di Enea”, și anume pierderea și vana căutare a propriei identități, convergentă cu cea a morții lui Dumnezeu. Portretul poetului-protagonist însoțindu-se simbolic cu imagini recurente tip negură, vânt, creaturi sau evenimente care ne ating trecând pe lângă noi, este cel al unui om aflat mereu în trecere și pe fugă, mereu alături cu viață, deși o-ndrăgește cu patimă.

VOLUME REPREZENTATIVE:

Finzioni, 1941

Cronistoria, 1943

Il passaggio d'Enea, 1956

Il seme del piangere, 1959, Garzanti

Tutte le poesie, 1983

L'opera in versi, 1998

Din BALLO A FONTANIGORDA

Ad Olga Franzoni

In memoria
Pentru Olga Franzoni

Acest ținut care în fildeșul
Lacrimilor ochilor tăi agonici
S-a-nchis fără tăgadă,
Acum că s-au stins
Și jocurile și certurile

Zgomotoase, și aerul
Amiroase-a sudoare,
A găfâite guri
De-atâta-alergătură
Și de încăierări,
În seara asta încă
Expiră voalându-se lumina
În râu, aici unde în șoaptă
Cântă o femeie-aplecată
Peste apa ce-și vede de drum.

Din FINZIONI

Sono donne che sanno

Există femei ce-au deprins

Există femei ce-au deprins
Atât de bine marea

Că la auzul refrenului lor
Trecând pe lângă tine

Simți pe piele o răcoroasă
Desfacere de vele
Iar pe buzele de moluște
Delicioase dispute.

Din CRONISTORIA

[Il mare brucia le maschere]

[Marea arde măștile]

Marea arde măștile
Le incendiază focul din sare.
Oameni covârșiți de măști
Se-aprind pe litorale.

Doar tu o să poți rezista
Pe rugul Carnavalului.
Tu singură ce fără măști
Tăinuiești arta de a exista.

Din IL PASSAGGIO D'ENEA

[Le giovinette così nude e umane]

[Fetele atât de goale și-umane]

Fetele atât de goale și-umane
Cu sânul dezgolit la râu, suavele lor
Mădulare, lângă pietrele aspre și mirosul
Uluit de apă, stârnesc doruri
Ațipite în sânge. În timp ce soarele
Le încălzește gingașele șale și văzduhul
Capătă acreala trupurilor, eu în cuvinte
De ce dau bir cu fugiții într-o viață
Contrară, unde acele tandre umori,
Ce ies din pori feciorelnici, nu au
Decât suflarea unui nume?...Din damful
Aromat al părului se naște vătămarea
Ce inima-mi o ispășește-acum. Iar plăcutei sudori
Pământești, ce să-i opun: oh versur! oh vătămare!

Din IL MURO DELLA TERRA

A mio figlio Attilio Mauro

che ha il nome di mio padre

Fiului meu Attilio Mauro

ce poartă numele tatălui meu

Du-mă cu tine departe
...departe
În viitorul tău

Fii tu tatăl meu, du-mă
De mână
Unde bate neșovăielnic

Pasul tău de irlandez

- Harpa profilului tău
Blond, mult mai înalt
Decât mine încovoiat
De-acum spre iarbă.
Păstrează
Despre mine această amintire vană
Că scriu în timp ce mâna-mi
Tremură.

Văslește

Cu mine în ochi spre largul
Viitorului tău, în vreme ce disting
(nu *sting*) înnegurat surda
Bătaie a tobei
Ce răsună - ca inima mea: în numele
A nimic - Dăruirea.

Senza esclamativi

Ach, wo ist juli
Und das Sommerland
Fără semne de exclamație
Cât de făloasă e durerea,
Iubirea, atât de animalică.
Gol al cuvintelor
Ce sapă în gol goale
Monumente de gol. Gol
Al grâului care deja a ajuns
(În soare) înălțimea inimii.

Dopo la notizia

După veste

Vântul.. A rămas vânt.
Un vânt firav, la firul ierbii, la fel și foaia
(Acea foaie de ziar) pe care vântul
O tot zburătăcește pe cenușul
Asfaltului. Vântul
Și nimic altceva. Nici măcar
Căinele cuiva, care la apus de soare
Țâșnea și el în biserică
Cerșind un stăpân. Nici măcar,
Pe serpentina aceea-naltă
Deasupra carierei de piatră, idiotul
Care alerga de fiecare dată
În calea-autobuzului, ca să se-aștepte -
- Spunea - chiar pe el, dus
Să cumpere minte. Vântul
Și cenușul obloanelor
Trase. Cenușul
Vântului pe asfalt. Și golul.
Golul *acelei* foi în vântul
Analfabet. Un vânt
Firav și nevolnic - o adiere
Neînsuflețită, răposată.
Nimic altceva. Nici măcar mahnirea.
Vântul și nimic altceva. Un vânt
Pustiit. *Acel* vânt,
În locul unde în chip augustinian
Nu se mai așterne timp.

Prolog și micro-antologie Geo VASILE

AI. CISTELEAN

Schiță în cărbune - Andrei Bodiș

BODIU, Andrei, poet, prozator, critic și istoric literar. Născut la 27 aprilie 1965, în Baia Mare, jud. Maramureș. Fiul inginerului Anatolie Bodiș (dr. în chimie) și al Yvonnei (n. Chefnieux), ingineră. Școala generală (nr. 12) din Brașov. Liceul „Unirea”, Brașov (1979-1983). Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, secția română-engleză (1984-1988). Doctor în filologie (2001) al Universității de Vest, Timișoara, cu o teză despre poezia română contemporană (publicată cu titlul *Direcția optzeci în poezia română*, Editura Paralela 45, Pitești, 2000). După absolvire, profesor de limba și literatura română la Școala Generală cu clasele I-X, Apața, jud. Brașov. Între 1990-1992, redactor la revista „Interval”; profesor la Școala Normală din Brașov (1992-1994); 1990-1994, cadru didactic asociat la Facultatea de Științe, secția filologie, a Universității „Transilvania” din Brașov; 1994-1997, asistent universitar în cadrul aceleiași facultăți; 1997-2003, lector; 2003-2007, conferențiar. Între

2000-2004, șeful catedrei de limba și literatura română. Din 2007 este profesor universitar. În 2004 a fost ales decan. Reales în funcție în 2008. Tot din 2007 este expert permanent al ARACIS România. Redactor șef al revistei „Interval”, la a doua serie a publicației, 1998-2004. A debutat cu poezie în „Dialog”, în 1983. Debutul editorial, în 1991, cu volumul colectiv *Pauză de respirație* (împreună cu Caius Dobrescu, Simona Popescu și Marius Oprea; Editura Litera, București). Primul volum personal de poeme, *Cursa de 24 de ore* (Editura Marineasa, Timișoara, 1994). A mai publicat următoarele volume de poezie: *Poezii patriotice* (Editura Marineasa, Timișoara, 1995), *Studii pe viață și pe moarte* (Editura Paralela 45, Pitești, 2000; Premiul ASPRO) și *Oameni oboșiți* (Editura Paralela 45, Pitești, 2008; premiul Uniunii Scriitorilor). A publicat jurnalul de călătorie *Jurnalexpress Europa 2000* (Editura Paralela 45, Pitești, 2001) și romanul *Bulevardul Eroilor* (Editura Paralela 45, Pitești, 2004). În afara tezei de

doctorat a mai publicat următoarele cărți de critică și istorie literară: *Mircea Cărtărescu* (monografie; Editura Aula, Brașov, 2000), *George Coșbuc* (monografie, Editura Aula, Brașov, 2002), *Șapte teme ale romanului postpașoptist* (Editura Paralela 45, Pitești, 2002), *Ion Barbu* (monografie, Editura Aula, Brașov, 2005), *Evadarea din vid* (Editura Paralela 45, 2008). A coordonat și culegerile de studii: *Poezia română postbelică*, 2005, *Literatură și civilizație (scriitorii români canonici și reforma curriculară)*, 2008, *Repertor de termeni postmoderni*, 2009, toate în colaborare cu Caius Dobrescu. A realizat două antologii: *Romanian Poets of the 80s and 90s*, (împreună cu Romulus Bucur), 1999, și *Maratonul European de poezie*, 2007. Colaborează la *Observator cultural*, *Vatra*, *România literară*, *Familia*, *Poesis*, *Euphorion*, *Interval* etc. În 1992 a primit premiul Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor, iar în 1994, premiul „Poesis”. Prezent în *Antologia poeziei generației 80* a lui Alexandru Mușina.

Pentru un poet de autenticitatea lui Andrei Bodiou e de-a dreptul de mirare cîtă aplicație didactică dovedesc studiile lui despre literatură. E drept că Bodiou, după cum mărturisește în prefața la *Evarea din vid*, nu scrie critică „de bună voie și nesilit de nimeni” (cum își scrie poezia), ci doar din îndemnurile altora și „din rațiuni academice”. Îndemnurile sînt, desigur, cauză eficientă, dar „rațiunile academice” sînt chiar cauza finală a comentariilor. Bodiou operează cu franchețe, considerînd că esențial este „să înțelegi ce comunică poezia”. Fiind în primul rînd poet, are, spre deosebire de critici, avantajul unei „anumite sensibilități la nuanțe și o anume răbdare”. În realitate, în comentariile critice ale lui Bodiou nu se vede că e poet. Ele sînt strict direcționate spre obiectiv, cu un limbaj sobru de nu simplu și atente la mișcările radicale, nu de nuanță, din planul formal și vizionar. Cele trei micro-monografii de la „Aula”, dedicate lui George Coșbuc, Ion Barbu și Mircea Cărtărescu, satisfac idealul didactic al colecției și valorifică însușirile unei critici explicative și sobre. Atît de sobră și de devotată analizei de catedră încît, atunci cînd se întîlnește cu pasajele mai frivole din creația celor trei, riscă să-și inadecveze cu totul tonul. Monografiile lui Bodiou constau dintr-o teză rapidă și o demonstrație laborioasă. În cazul lui *George Coșbuc*, teza e că avem de-a face cu un poet livresc. Nu experiența directă, care ar face din Coșbuc un poet frust, e relevantă, ci „medierea culturală a actului creator”, faptul că poetul e incitat de lecturi, desene și alți operatori de intermediere. În *Ion Barbu* teza e luată direct dintre pretențiile poetului (poetul concurent al Demiurgului, proiectant de „lumi probabile”) iar demonstrația ei e strict punctuală – un simplu șir de analize de/pe text, care nu se mai leagă laolaltă (poate și din rațiuni didactice). Printr-o poezie participantă la mister, Ion Barbu devine creatorul unei „armonii altfel”, concept care, oricît de cețos, dirijează și unește analizele, care nici nu vor să fie altceva decît descrierea „fenomenologică” a „armoniei altfel”. Analizele ca atare, percutante și afinătoare, suferă, în cazul tuturor celor trei poeți, de un fel de complex al naratologiei. Cum toți trei practică lirismul de măști, de personaj sau de „obiectivare”, Bodiou se arată mereu preocupat de unghiul narației, făcînd mare eveniment din asumarea fiecărei „identități”. Inhibat în analiza poeziei, naratologul se revanșează deplin cînd ajunge la proza lui Cărtărescu, unde inventariază scrupulos toate metamorfozele unghiului narativ, în limbaj consacrat: „Pentru moment, teoretic vorbind, modelul e homodiegetic și poliscopic, tot cu un eu-narant ca martor” etc. Monografia dedicată lui *Mircea Cărtărescu* e – mai mult decît celelalte – o construcție clasică: ea începe cu o privire sintetică asupra contextului anilor '80, face apoi o schiță a „poeticii” cărtăresciene și, în final, ia pe rînd poezia și proza, în capitole consistente. Postmodernismul lui Cărtărescu e așezat, dintru început, sub „straniul mixaj” de „manierism și romantism”, iar nostalgia „Totului” se consolează cu „suma de Toturi”. *Levantul*, pus aparte, e abordat din perspectiva „conceptului de fantezie”, Bodiou dovedindu-se (și în cazul lui Barbu) un admirator al *phantasiae*. Acurate, limpezi și îndrăznețe, monografiile lui Bodiou respectă riguros „pactul didactic”. (Nu-i sigur, dar e posibil, ca Bodiou să reia planul monografiilor

academice pe care voia să-l înfăptuiască Lovinescu, dacă ar fi reușit să devină universitar).

Nu didactică, ci doar „academică” e *Direcția optzeci în poezia română* (rămasă deocamdată la nivelul primului volum). Teza cărții e că „generația '80” e mai mult decît o generație, constituindu-se într-o adevărată „direcție”. Nu se face discuție întinsă și nici distincții prea fine între conceptul de „direcție” și cel de „generație” (sau altele interferente). Bodiou crede că „termenul generație poate fi substituit, tocmai pentru că acțiunea unei generații nu funcționează decanal, cu acela de direcție” (polemizînd cu cei care cred că fiecare deceniu literar e stăpînit de o generație); „generalizarea termenului de direcție – în locul celui de generație, n.n. – i-ar scuti pe istoricii literari de fragmentarea excesivă și inexactă a poeziei românești postbelice”. Optzecismul e considerat „ultimul model poetic românesc” (dar nu numai în sens cronologic, ci oarecum și axiologic). Cu descrierea fenomenului („modelului”) optzecist se ocupă, în prealabil și pe scurt, Bodiou, trecînd apoi, pe larg, la descompunerea lui în șase ipotaze reprezentative pentru diversitate (și reprezentate de Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Mariana Marin, Ion Mușan, Alexandru Mușina și Liviu Ioan Stoiciu). Sînt, firește, vîrfurile poetice ale optzecismului, dar, în același timp, și garanții diversității de formule din cadrul „direcției”. Bodiou i-a ales bine pentru ambele argumente. Ca metodă de lectură și interpretare, Bodiou pornește regulat de la declarațiile de poetică ale autorilor, verificînd aplicarea lor în operă. Monografiile analitice (cam așa ceva e fiecare capitol) ale lui Bodiou se țin strict de rețetă: întîi inventarul de idei teoretice sau programatice, apoi confruntarea acestuia cu stocul din poezie. Rezultă că unii poeți își respectă ideile, iar alții, din contră, abia așteaptă să scape de ele. Coerența sau incongruența ideilor cu practica e notată riguros de Bodiou, prin verificări punctuale. Analizele înseși, întotdeauna migăloase, visează la tautologie, Bodiou explicînd pe loc, cu cuvintele lui, ce zice și face poetul. Descripția primează la acest punct, de unde și favoarea pe care Bodiou o face elementelor compoziționale și formale.

Evadarea din vid e, în schimb, operă de foiletonist, adunînd comentariile din intervalul 1990-2004. Poeții aleși țin de perioade diferite (de la Ștefan Baciou la Dan Sociu), dar grosul îl alcătuiesc, totuși, optzeciștii. Foiletonistica lui Bodiou o ia direct spre miezul operei, punctînd repede esențialul de stare, viziune sau atitudine: „Dimensiunea esențială a poemelor /.../ lui Ion Pop constă în explorarea teritoriului inefabil dintre viață și moarte”. Cărțile sînt apoi citite și descrise metodic: ce e și cum e în „prima parte”, apoi în a doua etc. Dări de seamă concise, recenziile nu evită nici judecata de valoare, dar numai în cazuri de mare siguranță. Preferată e „descripția” cărții, cu pătrunderi rapide și ferme în interiorul poeziei. Sigur pe sine, Bodiou rămîne, în baza acestei certitudini, și egal cu sine. Concluziile lui sînt, de regulă, irefutabile: „Miza majoră a poeziei Simonei Popescu este *realitatea*. Mai mult decît poezii generației '80, tatonînd mereu între poetizare și depoetizare, Simona Popescu își asumă riscul de a decupa precis fragmente de real și apoi de a le recom-pune în poeme de o originalitate excepțională.” Bodiou dă

impresia că spune întotdeauna lucrurile cum sînt: simplu, direct, fără adaosuri (nici de stil, nici de altele).

Aparte în bibliografia lui Bodiu e *Șapte teme ale romanului postpașoptist*. Nu numai pentru că e singura lui carte despre proză, ci și datorită metodei „tematică” de explorare. Pornită și ea din „nucleul” unui curs universitar, cartea are, într-adevăr, structura unor „cursuri” centrate pe temele structurale ale romanelor din intervalul 1855-65. Teza de aici e „coerența tematică” a epocii, dincolo de tipologia formelor romanești. Tema fundamentală e, desigur, „amorul”, dar ea e corelată, la toți romancierii investigați, cu alte teme, considerate de Bodiu „temele epocii” („societatea, orașul, suferința, moartea, celălalt, scriul”). Fiecare temă e descompusă în fațete și componente, urmărite pe rînd într-o lectură transversală și trecute prin toate romanele.

OPERA

Poezie – *Pauză de respirație* (împreună cu Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marius Oprea), București, 1991; *Cursa de 24 de ore*, Timișoara, 1994; *Poezii patriotice*, Timișoara, 1995; *Studii pe viață și pe moarte*, Pitești, 2000; *Oameni obosiți*, Pitești, 2008.

Proză – *Jurnalexpress Europa* 2000, Pitești, 2001; *Bulevardul Eroilor*, Pitești, 2004.

Critică – *Direcția optzeci în poezia română*, I, Pitești, 2000; Mircea Cărtărescu. Monografie, antologie comentată, receptare critică, Brașov, 2000; George Coșbuc. Monografie, antologie, receptare critică, Brașov, 2002; *Șapte teme ale romanului postpașoptist*, Pitești, 2002; Ion Barbu. Monografie, antologie de texte, receptare critică, Brașov, 2005; *Evadarea din vid*. (Studii despre poezia românească de la sfîrșitul secolului XX și începutul secolului XXI), Pitești, 2008.

Referințe critice – Doina Curticăpeanu, în *Familia*, nr. 4/2001; C. Rogozanu, în *România literară*, nr. 42/2001; Irina Marin, în *România literară*, nr. 40/2003; Ion Bogdan Lefter, *Anii '60-90. Critica literară*, Pitești, 2002; Constantin Hârlav, în *Dicționarul general al literaturii române*, A-B, București, 2004; Magda Răduță, în *Observator cultural*, nr. 211/2004; Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, Pitești, 2006; Al. Cistelean, în *Familia*, nr. 9/2006; idem, în *Familia*, nr. 3/2007; Andrei Terian, în *Vatra*, nr. 7/2006; Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, 2008.

Constantin COROIU

Octavian Paler și tema Destinului

- 85 DE ANI LA NAȘTERE -

Într-o zi, de la începutul deceniului cinci al secolului trecut, un elev al faimosului liceu bucureștean „Spiru Haret” s-a oprit în fața unei vitrine a Librăriei „Cartea Românească”. Privirea i-a fost atrasă de o fotografie mărită a lui Ionel Teodoreanu, frumosul autor al *Medelenilor* îmbrăcat în cunoscute-i rubașcă. Adolescentul îi citise înfrigurat cărțile și, deși rezistent la melancolie, moștenind în ființa sa tăria, încăpățănarea și austeritatea oamenilor din Lisa natală – „o așezare vrednică de lauda unui Hesiod...” – plînsese pe pagina unde moare Olguța... Privind acea vitrină, s-a gândit o clipă că i-ar plăcea să devină scriitor. Era clipa de grație a revelației sensului unui destin. Cei 44 de lei pe care tatăl îi dăduse la plecarea sa în marele oraș, pentru a urma cursurile gimnaziale și liceale, cu o bursă regală, „plătindu-i, astfel, expulzarea din mitul satului și al copilăriei”, se epuizaseră demult. Până la 44 de ani când, potrivit prezicerilor unei madame Soleil de Făgăraș, trebuia să moară, mai era vreme și mai erau destule vârste (mai ales ale lecturii) de trăit. „Corida” începuse, în fond, odată cu încercarea de sărire a gardului primei copilării, când bocancii l-au deconspirat și exilul nu a mai putut fi evitat, dar abia la 44 de ani, odată cu prima sa carte, matadorul intra în vacarmul arenei. Arma sa de luptă nu era însă sabia (și muleta), ci o patinată mașină de scris. Taurul se afla în el însuși.

Lui Octavian Paler i s-a părut mult mai „înrudită” cu mașina de scris sabia toreadorului și nu atât lancea faimosului cavaler de la Mancha al cărui itinerar a visat să-l refacă, așazăcînd la fața locului, în Spania. Un vis nerealizat. Citind *Viața ca o coridă*, te întrebi: să fie oare mai identificabilă „figura” scriitorului cu cea a toreadorului care „se joacă în arenă cu destinul însuși, încercînd să-l păcălească, să-i ofere umbră sa?” Să semene oare mai mult magia scrisului, a literaturii, cu magia coridei? Tot ce se poate. Știm sigur însă ce a mărturisit Octavian Paler. Și anume că mașina de scris a fost pentru el

o armă împotriva spaimei. Un drog. Dar și o sursă continuă de iluzii. Ca și Don Quijote, Paler a crezut, s-a lăsat sedus de iluziile sale atât de fecunde pentru scriitor.

În *Autoportret într-o oglindă spartă*, Octavian Paler spunea că ar fi putut să-și facă o carte de vizită care să-l recomande „specialist în paradise pierdute”. Cel puțin două asemenea „pierderi” l-ar fi îndreptățit să-și revendice această calitate. Un paradis pierdut este, indubitabil, cel al copilăriei și el se numește Lisa. „Ruperea”, la doar 11 ani, de paradisul copilăriei e ca un exil forțat: dintr-un sat de munte, vechi, cu o viață intensă care curge după legi arhaice, în cel mai mare și mai cosmopolit oraș al țării, și din secolul XVII în secolul XX. Acest salt „mortal” (orice exil, spun analiștii fenomenului, e ca o moarte) se produce în câteva ore. Dacă ținem seama de durata drumului de la Lisa până la București, de impactul cu „infernul”, cu universul ostil copilului care tocmai își lăsase opincile și încălțase primii săi bocanci, căci urma să calce acum pe Calea Victoriei și nu pe imemoriala Calea Secii, saltul este alienant. Firește, dincolo de duritatea de moment a „rupturii”, trebuie să observăm că, odată cu geamantanul de lemn al tatălui evocînd terifianta experiență a războiului, Octavian Paler a luat cu el și un destin care era, în fond, și cel al comunității din Lisa, scoțînd-o pe aceasta din istoria concretă și conferindu-i apoi prin scrisul său o aură mitică. Dacă scriitorul datorează totul aceluși topos, nu e mai puțin adevărat că Lisa și lumea ei îi datotează ilustrului ei fiu demnitatea unei inegalabile „mitologii subiective”. În esență, la fel ca Humuleștii, ca Siliștea-Gumești, ca satul Ilenei Mălăncioiu ori ca acela al Martei Petreu. Când, cu ani în urmă, am scris despre *Viața ca o coridă* a lui Octavian Paler, am afirmat că nu mai citisem pagini memorialistice atât de tulburătoare despre satul natal, despre obârșia țărănească, despre copilăria unui fecior de țaran, de la *Viața ca o pradă* a lui Marin Preda. *Autoportret*

într-o oglindă spartă m-a determinat să reiterez afirmația. Sigur, nu pierd din vedere diferențele de stil, de perspectivă epică sau livrescă, de asumare și de retrăire profundă a melancoliei. Și pentru Octavian Paler, copilăria ca poveste fascinantă se termină brusc și devreme, în seara când ajunge la București după ce – rememorează el: „străbătusem într-o jumătate de zi, fără să știu, trei secole”. Lăsase în urmă – cum avea să constate destul de repede – un sat unde „cerul nu ținea de *cosmos*”, ci era „o anexă tainică a lui, unde Dumnezeu se uita să vadă dacă s-a uscat fânul pe Seaca și a fost dus acasă, ca să poată slobozi ploile”. Avea să-și dea seama apoi că „doar în Lisa am văzut cerul înstelat deasupra noastră. Oamenii se culcau acolo devreme. Pe la zece seara, ulițele erau pustii. Dacă ridicai privirea, rămâneai amuțit, descoperind un cer adânc, fastuos, cum n-am mai văzut în București”. Dar cerul este și ceea ce se oglindește în el – apropo de *oglină spartă* – de aici de pe pământ.

Octavian Paler vede mitologia ca pe „un fel de a ieși din istorie, de a scăpa de stressul istoriei”. O spune un scriitor și un moralist care a trăit, fie și mijlocit, dar mai ales direct, istoria sub diferitele ei înfățișări. A cunoscut, de pildă, în timp de pace, chiar din copilărie, ceea ce aș numi *eroizarea* istoriei. Războiul face însă ca istoria să-și piardă autenticitatea, să devină, paradoxal, pe cât de concretă, o concretețe cum nu se poate mai tragică, pe atât de convențională. E ca o prostituată care-și pune diverse podoabe contrafăcute, care recurge la sulimanuri pentru a-și motiva condiția mizerabilă și reacțiile la o realitate devastată. Pe deplin explicabil, în fond, de vreme ce războiul este un imens viol asupra umanității, un viol al înseși stării de umanitate; omul, ca individualitate rațională și sensibilă, nu mai valorează nimic, el fiind redus, cum observă și Octavian Paler, la un vierme pe care istoria îl strivește sub talpa ei. În Lisa copilăriei și adolescenței sale, timpul curgea mai mult în afara istoriei: „O grindină care nimicea vara într-un sfert de oră munca dintr-un an întreg era mai importantă decât norii care se adunau pe cerul Europei”.

Am trăit, și eu, asemenea momente apocaliptice în copilărie, când, în urma unei grindine, de pe dealurile împădurite cu vii din jurul satului meu vrâncean, se prăvăleau râuri de struguri striviți, amestecați cu pământ, pietre, crengi, frunze și am văzut bărbați în toată firea, puternici, ca tata, care trecuseră prin grozăviile fronturilor din est și din vest preț de o jumătate de deceniu de război, plângând de furie și de durere, de parcă s-ar fi sfârșit lumea și pământul. Lumea *noastră* și pământul *nostru*.

Dacă în Lisa istoria era, pentru a folosi un termen al unui alt ilustru ardelean, *boicotată* de natură, la București elevul Paler avea să o ignore, căci descoperise un alt paradis: *paradisul lecturii*. Lectura, ca singura formă de revoltă, chiar dacă probabil nu întrutotul conștientizată, împotriva faptului că „războiul își luase sarcina de a concura lecțiile de filosofie”. Spațiul închis și totodată deschis spre atâtea zări ale lecturii, ca să recurg la termenii consacrați de Valeriu Cristea, era unul mai securizat decât orice adăpost, decât orice cazemată. Războiul, în acest spațiu, nici nu exista, decât doar cel din cărți: „Noapte de noapte, cărțile au jucat pentru mine rol de Șeherezadă... Sufeream pentru moartea Annei Karenina, nu pentru morții din comunicate”.

Dar un paradis odată pierdut nu poate fi înlocuit nici chiar de cel din spațiul „fascinant al lecturii libere”. Și pierdut nu e numai cel al copilăriei cu a ei Calea Secii (un pârau din munții Făgărașului) – „calea regală a copilăriei mele” – ci și alte *paradise* (îmi place acest plural folosit de Octavian Paler, probând un infailibil simț filologic, mai rar la scriitorii ardeleni)

rămân irecuperabile, fiindcă „...tot ce pierdem, pierdem pentru totdeauna”. De exemplu, paradisul iubirii, pe care, de altfel, toți îl ratăm sau, mai bine zis, l-am ratat; toți cei ce am fost adolescenți ori tineri abia ieșiți din adolescență. Sau, în definitiv, la orice vârstă. Poezia profundă a acestei „ratări” o regăsesc într-o pagină superbă din *Autoportret într-o oglindă spartă* pe care o reproduc cu nedisimulată voluptate *in integrum*:

„Cred că dragostea ne ridică în propriii noștri ochi. Și cât de mult ai vrea să fii așa cum te vede celălalt! Ai dori, și chiar încerci, să micșorezi distanța dintre ceea ce știi că ești în realitate și ceea ce intuiești că vede în tine cel pe care îl iubești.

Mă aflu pe un modest drum de țară, un drum acoperit cu ierburi spălăcite de soare, într-o după-amiază de primăvară, undeva pe un câmp din marginea orașului, sub un cer înalt și gol. Întrucât căruțele nu mai trec pe aici demult, iarba crește nestingherită. Urmele căruțelor nici nu se mai văd. Șanțurile s-au umplut cu bălării. Drumul nu mai duce nicăieri. O timiditate caraghioasă mă împinge să fiu teatral. Încerc s-o ascund și reușesc doar s-o pun în evidență. Ca să scap de acest mic supliciu, mă uit cum se îngroapă pantofii prin iarbă. Aș vrea să spun ceva deosebit, dar mă refugiez în platitudini: „ce flori sunt astea?” De fiecare dată când o pasăre țâșnește, speriată din șanț, mă opresc, mă uit după ea, iar peisajul mi se pare minunat, în ciuda încercărilor de a-l privi obiectiv: un cer luminos, un drum năpădit de ierburi, câmpurile cultivate, fumegând până la orizont, mica pădure rotundă din apropiere, liniștea prin care forfotesc tot felul de găse. Un avion, din nou liniște și parcă lumea nu mai are nimic ostil. Drumul e părăsit, bun doar ca să-ți dea iluzia că înaintezi, dar e exact drumul ideal pentru doi oameni care nu vor să ajungă decât la ei înșiși. Ca să zic ceva, întreb: <<Mai mergem?>>. Răspunsul aruncă pe umerii mei răspunderea: <<Cum vrei>>. Continuăm să mergem. **În fond există un singur mod de a trăi dragostea: trăind-o.** (subl. mea) Nu se întâmplă nimic neobișnuit, primăvara e ca toate primăverile, eu nu reușesc să spun o frază memorabilă, dar oamenii nu obosesc să fie banali. Și uneori sunt fericiți tocmai din această cauză”.

Autoportret într-o oglindă spartă este răspunsul la o întrebare împărțită în trei: „...ce am în urma mea? O biografie? Sau un destin?” Ea, întrebarea, este însă și un pretext pentru un nou „drum prin memorie” și pentru o scriere (și) de autoficțiune. De altfel, tema destinului și cultul memoriei sunt permanente ale operei lui Octavian Paler, iar paradisurile pierdute, paradoxal, dau măsura „transformării unei biografii în destin”.

S-a observat cât de mult înseamnă pentru literatura lui Octavian Paler memoria, amintirile care recuperează așa-zicând deficitul de viață trăită, întrucât „*ceea ce nu trăim la timp nu mai trăim niciodată*”. S-a vorbit chiar despre obsesia memoriei, despre dulcea tiranie a amintirilor care devin literatură: „*Dacă în timpul trăit al aventurii, Ulise se putea apăra de cântecele sirenelor fie legându-se de catarg, fie astupându-și urechile cu ceară, de amintiri n-avea cum să se apere. A fost nevoit să le lase să-și depene cântecul. Astfel, acțiunea a devenit poveste, literatura fiind, de ce nu?, o consolare a sedentarelor*”.

Numai proștii aleargă tot timpul. Ei nu știu că sunt lucruri ce nu pot fi văzute decât stând nemișcat, că „Odiseea însăși s-a născut într-o oră de imobilitate”. Ei nu cunosc „al patrulea punct cardinal” pe care ni l-a revelat Octavian Paler, din scrutarea căruia se naște Arta. Ei nu vor putea retrăi niciodată, precum autorul *Vieții ca o coridă* și al *Mitologiilor subiective* aceea clipă purificatoare când afară plouă ca în copilărie...

Tenebrele „vârstei ingrate”

Elogioasele recomandări de pe copertele volumului *Goldengrove* mi-au atras atenția asupra unui recent roman nord-american de Francine Prose (New York, HarperCollins Publishers, 2008), prezentat ca „unul dintre marile romane despre adolescență”, alături de cele clasice ale lui Henry James ori L. P. Hartley (Donna Seaman), operă a unei „povestitoare de talie mondială” (Russell Banks). Autoarea, care a publicat 15 volume de proză și este președinta PEN-Clubului american, trăiește la New York. *Goldengrove*, roman întemeiat pe o vastă cultură și scris cu multă empatie și o aprofundată cunoaștere a societății americane contemporane, cu un simț al limbii fin și nuanțat, emană o atmosferă poetică indiscutabilă. El urmărește procesul delicat și infinitesimal prin care o adolescentă dintr-un orașel american, Emersonville, depășește trauma psihologică pricinuită de moartea bruscă a surorii ei mai mari, Margaret. Dar și mult mai mult decât atât, fiindcă pune în discuție dobândirea independenței launtrice, locul pe care trebuie să și-l dobândească fiecare om în viață, conform personalității sale unice.

Margaret a fost mereu vedeta familiei, o cântăreață de talent (absolventă de liceu, ea se pregătește să plece la un colegiu din Ohio), dar și o imitatoare împătimită (*addicted*) a unor mari actori, în special din filmele în alb și negru. Ea s-a ilustrat și prin felul de a interpreta (cu o anumită perversitate), la spectacole liceale, un cântec anodin, astfel încât să-l facă să pară o bombă sexi (sic!). Nico, în schimb, a stat în umbra ei și i-a servit drept paravan în escapadele erotice cu Aaron, un băiat la fel de talentat, dar la pictură, aflat și el, acum, la ora despărțirii de orașelul natal, spre a urma studii superioare. Surorile sunt fiicele unui cuplu de foști *hippies*, în prezent pașnici proprietari ai unei case înșirate de-a lungul unui lac, precum și ai unei librării, numită *Goldengrove*.

Mirror Lake se dovedește aproape un personaj, el începe și încheie narațiunea, căci prezența sa, răsfântă indirect, din apele unui tablou contemplat de eroină la altă vârstă, rotunjește povestirea ca un soi de *raisonneur* mut, oglindă a unei stări de lucruri. Margaret are, de fapt, un gust pronunțat pentru contrafacere, pentru artificii creator de mister. Vara, după terminarea liceului, cele două surori discută pe lac, într-o barcă, Margaret gesticulează, trage câteva fumuri de țigară, deși Nico îi atrage atenția că nu are voie, din cauza bolii ei de inimă, și că nu face bine nici înșelând astfel încrederea părinților iubitori. Diferența, dar și complementaritatea dintre surori e decisă: față de Margaret artista, Nico e gânditoarea, cea interesată de ordinea și logica faptelor. Deocamdată timidă, dezorientată, copleșită de personalitatea surorii, o iubește intens, sincer, cu toată naivitatea vârstei.

Cei patru membri ai familiei formează, de altfel, o echipă unită, îndeosebi prin pasiunea lor comună pentru artă, cultură, literatură. Înseși numele fetelor sunt de proveniență artistică, iar acest lucru va influența mersul evenimentelor. Discuția ajunge, inevitabil, la Aaron, prietenul lui Margaret, cu care aceasta a avut recent o ceartă misterioasă. Nico încearcă să afle mai mult, dar Margaret

o salută hâtru, cu un gest copiat de la Ginger Rogers, după care plonjează în lac, pentru a nu mai ieși nicio dată vie la suprafață.

După înmormântare, pentru Nico este de nesuportat dorul de Margaret, încât își află liniștea doar în magazinul familiei. Acolo, printre cărți, descoperă sursa numelui surorii ei: un vechi poem trist, intitulat *Goldengrove* (remarcăm aici că, deși autoarea nu precizează sursa, este vorba de poemul *Spring and Fall: to a young child*, al marelui poet englez Gerard Manley Hopkins, ceea ce dă o notă în plus de profunditate și mister romanului). Revelația aceasta, ce conduce înspre vechea eroare livrescă a părinților, o înfurie. Întregul roman va reda mânia profundă a fetei, revolta ei față de tot ce e artificial, încercând să preformeze viați și destine. Din fericire, Nico e mult mai robustă decât sora ei și are o admirabilă demnitate. La magazin o vizitează Aaron, care îi propune să o deplângă împreună pe dispărută. Ambiguitatea vârstei, cu tipica dorință de autoînșelare, e excelent surprinsă: fiorul unei posibile iubiri o bântuia de multă vreme pe complexata Nico, deși ea nu cuteza să și-o mărturisească nici măcar sieși.

Discursul eroinei solicită o distanțare din partea cititorului, căci este inconsistent, afirmând mereu altceva decât simte ea în realitate; de pildă, atunci când declară senin că este exclusă orice iubire între ea și Aaron, dar, de fapt, asta așteaptă. Așteptările ei erau stimulate și de o intuiție cvasidetectivistică: observase o seamă de gesturi suspecte între cei doi, care îi spuneau că relația lor depășise stadiul de simplă prietenie. Curiozitatea adolescentină, dar și o înclinație pozitivistă, o mână să cerceteze natura celor întâmplate. În consecință, romanul revelează, treaptă cu treaptă, un univers adolescentin de visuri și imitații, dar și de experiențe cu impact traumatic, coroborate cu un ciclu al minciunii periculoase și înjositoare, dus până la capăt. Nico remarcase importanța unor ritualuri aparent simpatice, cum era cel al înghețatei luate în trei la lăptăria *Dairy Divine*: felul în care cei doi schimbau înghițituri din porția fiecăruia îi sugerase schimbul incitant, erotic, dintre ei, abia ascuns. Acum, Aaron în cere să meargă la aceeași lăptărie, să ia aceeași înghețată, apoi să viziteze cabana, unde, separat de restul familiei lui, are un studio de pictură. Acolo vizionează filmele pe care, altădată, el le văzuse cu Margaret. Ciclul minciunii, trăit de sora ei, practic, reîncepe, căci și Nico își ascunde ieșirile față de părinți, iar paravanul ei este o lucrătoare de la librăria tatălui, Elaine, o mamă singură, înnobilită de singurătate și suferință, portretizată cu sensibilitate.

Deși cei doi sunt inocenții purtători ai unui doliu spiritual, o notă falsă există, deoarece Aaron este inexpressiv, nu pare să țină la Nico sincer, ca la un om distinct. Ea înțelege, fără drept de apel, că lui nu-i pasă de ea, de

gusturile ei, că este aspru judecată pentru că nu se ridică la înălțimea surorii, neputând da replicile ei rapide, ori produce imitațiile ei strălucitoare, și pentru că are alte preferințe (filmele favorite ale surorii nu-i spun nimic), care însă nu contează. Descoperă că sora ei dusese o viață secretă (față de părinți și față de ea, devenită, fără voie, complice): albume de artă, cărți, filme, preocupări erotice. Încet-încet, Aaron vrea să o preschimbe în Margaret: o roagă să se îmbrace ca ea, să se parfumeze cu un extract de vanilie (ceea ce explică inexplicabila fascinație olfactivă exercitată de sora ei). Aaron se dovedește a fi un Pygmalion eșuat, dement, care acționează în transă, lezând personalitatea timidă, dar cu spirit de discernământ, a tinerei Nico (de 13 ani).

Nico însă se îndrăgostește cu adevărat de Aaron și tocmai autenticitatea sentimentului său (combinată cu o gândire sănătoasă) o salvează, ferind-o de excese, deși nu o împiedică să ducă experiența prea departe, până la a fi agresată erotic de Aaron, reușind totuși să se elibereze din strânsoarea lui, precum și din atmosfera imundă a cabanei (care mirosea a alcool, a urină, a șoareci, a necurătenie). Lupta eroinei cu ea însăși, pentru autocunoaștere și o sporită responsabilizare, e surprinsă în toată bogăția ei de aspecte. În final, Nico își dă seama că, îndărătul hăituirii ei de către spiritul surorii ei (care-i dă, i se pare, misiuni periculoase și o pune în cele mai delicate situații), stă propria-i dorință de a se amăgi și nimeni nu poate fi blamat decât ea însăși. Din acel moment purcede la o dureroasă dar necesară tentativă de purificare launtrică, limpezire prin care începe să-și pună în valoare personalitatea.

Revelația că este demnă de iubire, de înțelegere, că are o valoare prin ea însăși și dreptul la fericire, că firea sa este plăcută și veselă o transformă într-un om matur. Doar din acea clipă sora ei devine o prezență nevăzută, dar benefică, iubitoare. Analiza declanșează și o transformare în bine a situației familiale: amândoi părinții au succese, tatăl își încheie cu brio cartea consacrată eschatologiei hinduse, mama se angajează ca profesoară de pian, progresează în arta interpretativă și renunță la un tratament medicamentos împovăraător, înfrângându-și, parcă, obstacolele interioare de până atunci, cu toții se mută, din casa fatidică de pe lac, în alt oraș, iar Nico devine geolog, poate dintr-o dorință de răscumpărare a tot ce fusese instabil în mentalul ei.

Există însă în roman și unele tergiversări inutile ale acțiunii, precum cea dinspre partea mediană înspre sfârșit, un soi de crescendo al tensiunii pentru o miză prea mică (o simplă revelație cu substrat erotic), precum și o atmosferă morbidă prelungită excesiv. În plus, acțiunea converge spre un tezism voalat, dar foarte corosiv, constând în virulenta denigrare a artei și a artiștilor, vădită într-una din scenele-cheie ale cărții, care grăbește finalul, ajutând la descoperirea incompatibilității de fond dintre Nico și Aaron. În studioul său, Aaron îi pune lui Nico o melodie, neplăcută pentru ea, ce-i sugerează extincția. Află că vocea este a cântăreței germane din anii '80, Nico, de la care își primise ea însăși prenumele (din nou, tendința livrescă a familiei). Acea Nico murise din exces de droguri și alcool, după o scurtă și tumultuoasă viață.

Deși Nico descoperă astfel incomodele adevăruri ale vieții, ea nu se ridică totuși la înțelegerea artei, iar scena

comentării cântecului nemțoaicei Nico este grotescă. Nico cea de azi face o gravă confuzie, blamând glasul celeilalte ca aparținând unei ființe condamnate la viciu. În acest punct, opinia moartei Margaret, invocată de Aaron, sună mult mai adevărat: nemțoaica Nico fusese o mare artistă, în pofida unei vieți pline de erori. Curata adolescentă Nico, dezamăgită că Aaron nu fusese inspirat de ea la pictarea tabloului (în care Nico și tatăl ei se bucură de artificiile de 4 Iulie, vegheați de un înger cu expresia angelică a lui Margaret), ci de cealaltă Nico, emite o mostră ignobilă de gândire, simțindu-se rușinată că sperase, fie și o clipă, că ea și tatăl ei ar fi fost modelele tabloului lui Aaron, iar nu „un cântec de dragoste al unei drogate nemțoaice în curs de autodistrugere”, pe care artistul îl ascultase în timp ce picta. Absurda gelozie față de cântec este disproporționată și sugerează că Nico, în afară de simțul său de observație, este un personaj plat, banal, pradă împrejurărilor, lipsit de viață interioară, care nu conștientizează diferența dintre eul artistic și cel biografic. Este o scenă care punctează una din limitele viziunii eroinei și, implicit, a autoarei.

Cu acest prilej, irumpe iarăși revolta eroinei față de decizia părinților, care-și botezaseră ficele după niște personaje sumbre, parcă fără a se gândi la ele ca la niște ființe vii. Din acest punct de vedere, contemplăm acțiunea romanului și ca o încercare a eroinei de a se dezbara de artificiu și contrafacție. Tot din această perspectivă o vedem altfel și pe „zeița” Margaret, o ființă vicioasă, mincinoasă și egoistă, care se pretinsese altceva decât era în realitate (o vrăjitoare acaparantă, plină de ifose). Așa îi apare și lui Aaron, în acel prim tablou pe care-l pictează după șocul suferit. Nereușindu-i încercarea de substituție a lui Nico cu Margaret, el preschimbă tabloul, inițial idilic, într-o scenă dezolantă a deznădejdiei pure, patronată de o muscă terifiantă cu chipul fetei moarte, unul monstruos însă, dezbărat de vrajă, mustind de răutate și vicleanie, același pe care-l surprinsese adesea Nico, de-a lungul copilăriei petrecute împreună.

Fără îndoială, *Goldengrove* este un roman interesant, bine scris, care pune cu hotărâre probleme importante. Nu știu dacă este de valoare scrierilor lui Henry James, afirmația se poate discuta. Cred că nu egalează fertila ambiguitate a acestora, acea nebunie creatoare ce lasă sensul ultim deschis, în pofida tensiunii insuportabile (de pildă, în *The Turning of the Screw*). În plus, mi se pare neproductivă condamnarea artei, privită ca o condiție (de)căzută, asociată, inevitabil, cu drogurile, alcoolul, minciuna, inautenticitatea și imitația (de unde, triumful purist al eroinei, după ce se realizează ca geolog, ca și când realitatea nudă trebuie să aibă câștig de cauză, în dauna celei pervertite – pandant al poeziei din cetatea platonice). Limitarea la dimensiunea strict pămăneană a existenței închide și perspectiva narațiunii, care se încheie printr-o cugetare banală, pe care o știm și noi demult: viii cu viii, morții cu morții. Lui Nico i-au rămas ferecate porțile percepției artistice, ca și ale credinței (ce lipsise și părinților), ceea ce explică și perpetua crispă a relațiilor părinți-copii, surprinși adesea în raționamente și gesturi mecanice, convenționale, ca și violența latentă din societate (Tycho, copilul lui Elaine, este handicapat, în urma unor bătaii crâncene îndurate la școală). Ca avertisment sociologic, volumul are, neîndoielnic, actualitate.

Marius CHELARU

Din istoria poeziei de sorginte niponă la noi

George Voevidca

În jurnalul cernăuțean „Glasul Bucovinei”, la 7 ianuarie 1919 bucovineanul George Voevidca, născut la Sinăuți, fostul județ Rădăuți, la 9 aprilie 1893, publica un text de referință pentru istoria poeziei de sorginte niponă la noi¹.

George Călinescu scria despre Voevidca, în *Istoria literaturii române*², p. 852, că este autorul unor „versuri banale, uneori în stil poporan”, iar E. Lovinescu, comentând în *Istoria literaturii române contemporane*³, volumul de *Sonete* al acestuia, că „nimic nu-l îndreptățea a-și alege această formă ce reclamă perfecția, decât doar posibilitățile pe care le oferă și unei inutile mecanici verbale. Războinice sau erotice, sonetele domnului Voevidca se desfășoară în material nediferențiat estetic... cu provincialisme, incongruențe și uniforme banalități”.

Voevidca publica, așadar, în revista „Glasul Bucovinei” (la 7 ianuarie 1919), pe atunci condusă de Sextil Pușcariu, un text considerat de referință pentru istoria poeziei de sorginte niponă la noi, sub titlul *Flori orientale*, anume cinci versiuni în română după poeme tanka.

Traduse din limba germană, cel mai probabil, date fiind cunoștințele lui George Voevidca⁴, care a studiat se pare la Viena⁵ (colaborator al unor publicații de limbă germană, poetul admitea posibile influențe din partea simboliştilor francezi și expresioniştilor germani⁶). Poemele nu sunt însoțite de indicații privind autorul, surse sau note explicative, având titlu, și traduse cu ritm, rimă, în ton cu modul în care se scria poezie în vreme (chiar căpătând o oarecare nuanță locală/ populară, am putea spune – nu trebuie uitat că la formația sa a contribuit și tatăl, Alexandru Voevidca, dascăl și folclorist⁷), fără respectarea regulii celor cinci linii cu 5-7-5 // 7-7 silabe. Probabil George Voevidca a reținut ce anume se spunea în poeme, apoi a transpus acele idei în limbajul propriu. Iată poemele din „Florilegiu” (pe care îl reproducem în anexă în facsimil):

„Flori orientale.

(din literatura japoneză.)

1.

Norii.

Plânge vântul printre ramuri.
Norii spânzură ca flamuri...
Și eu plâng, de-mi sec izvorul
lacrimii, după odorul
meu din soare rupt, ce-i dus
la străbunii, colo, sus...
Plânge vântul printre ramuri.
Norii spânzură ca flamuri...

2.

Moarte surâzătoare

Aș vrea ca'n jocul gol al vieții
Să fim ca efemera floare,
ce înflorește zîmbitoare
muiată-n vraja tinereții,
și, surâzând, în urmă moare;
da – înainte de-a fi prada
urâtului și a tristeții;

3.

Viața

Zi-mi, cu ce în lume oare
vom asămăna viața?
- „Cu-al gondolelor popas
ele pleacă dimineață
și... pe apa mișcătoare
nici o urma n'a rămas.

4.

În zădar

S'ascund iubirea-mi, mândro fată,
aș vrea, dar simt că nu-s în stare:
oriunde-aș fi, mereu îmi pare
că toți cu degetul m'arată,
că taină'mi știe lumea toată.”

Foia.

Flori orientale.

(Din literatura japoneză.)

1.

Norii.

Plânge vântul printre ramuri.
Norii spânzură ca flamuri...
Și eu plâng, de-mi sec izvorul
lacrimelor, după odorul
meu din soare rupt, ce-i dus
la străbunii, colo, sus...
Plânge vântul printre ramuri.
Norii spânzură ca flamuri...

2.

Moarte surâzătoare.

Aș vrea ca'n jocul gol al vieții
să fim ca efemera floare,
ce înflorește zimbitoare,
muiată 'n vraja tinereții,
și, surâzând, în urmă moare;
dar — înainte de-a fi prada
urâtului și a tristeții.

3.

Viața.

Zi-mi, cu ce în lume oare
vom asămăna viața?

—, Cu-al gondolelor popas:

5.

O copilă spune

Altele te-ademenesc.

Poți să mă disprețuiești. —

Dra: la gard îmi înfloresc

portocalii-atât de mândru —

Dragă, nu vrei să-i privești?

Nu există alte date și nici monografia Luciei Olaru Nenati (care nu abordează această latură a preocupărilor bucovineanului, de altfel puțin cunoscută și arareori amintită în afara cercurilor autorilor de haiku), singura, până acum, despre viața poetului bucovinean (despre care Traian Chelariu scria că este „poetul care clădește [...] puntea de legătură între vechile idealuri și noua sensibilitate”⁸ iar N. Tcaciuc Albu îl considera „un poet adevărat”⁹), nu oferă alte informații despre posibile preocupări sistematice ale lui Voevidca pentru literatura/ poezia orientală/ japoneză.

Și așa fiind, acest text publicat în „Glasul Bucovinei” de către George Voevidca a rămas consemnat în istoria preocupărilor pentru poezia de sorginte niponă la noi.

(Endnotes)

1. Fragment din Haiku. Haiga. Haibun. vechi și nou. Pagini despre poezia orientală în România, cuvânt înainte (Istorie

ele pleacă dimineață
și... pe apa mișcătoare
nici o urmă n'a rămas.

4.

Inzădar.

S'ascund iubirea-mi, mândro fată,
aș vrea, dar simt că nu-s în stare:
oriunde-aș fi, mereu îmi pare
că toți cu degetul m'arată,
că taina 'mi știe lumea toată-

5.

O copilă spune:

Altele te-ademenesc.

Poți să mă disprețuiești. —

Dar: la gard îmi înfloresc

portocalii-atât de mândru —

Dragă, nu vrei să-i privești?

George Voevidca.

Grenade.

Lui Moș Crăciun.

Ori arunc a mea Grenadă,

Moșule Crăciun, ori adă:

Inalt Prea Sfinției Sale

Ale turmei osanale;

Pentru domnul General

Un baston de Mareșal;

Pentru Stat-major și Șef —

Mumms și Sect pentru un Chef.

Excelenței Iancului

Adă-i forța Tancului,

Secretarilor de Stat,

Un bobsleigh de patinat,

Iară pentru mademoisele

Adă tu, cerești bezele,

Toalete de mirese,

Ofițeri cu multe trese.

Mândrei mele — o serenadă,

Iară mie o grenadă.

Sblt. V. Huțanu

și metodologie în universul haiku-ului): Vasile Moldovan, Editura Fundației Culturale Poezia, Iași, 2010.

2. Istoria literaturii române de la origini până în prezent, ediție facsimil după cea a Fundației Regale pentru literatură și artă din 1941, Editura Semne, București, 2003 - p. 773.

3. Vol. II, în ediția Editurii Minerva, 1981, p. 140

4. Despre Voevidca: bine venita monografie semnată de Lucia Olaru Nenati, George Voevidca. Viața și opera, Biblioteca „Miorița”, Câmpulung Moldovenesc, 2007, și Arcade septentrionale (Reviste, personalități și grupări literar-culturale din Țara de Sus, implicate în consolidarea prin cultură a Marii Uniri de la 1918), Editura Academiei Române, București, 2007.

5. După cum scria un fost elev al său, Alexander Spiegelblatt, în Prin lupa unui ceasornicar, Editura I.L. Peret, Tel Aviv, 2000 - cf. Lucia Olaru Nenati, George Voevidca..., p. 48.

6. Recunoscute de Voevidca într-o autobiografie pe care i-o ceruse G. Bogdan Duică - în Iordan Datcu, Autografia unui poet, în revista Cronica, anul XIV, nr. 48, 30 noiembrie, p. 6.

7. Lucia Olaru Nenati, în George Voevidca..., prezintă activitatea tatălui, Alexandru; printre altele a cules peste 3000 de cântece populare din Bucovina, printre altele.

8. În Freamătul literar, an V, nr. 1-4, Siret; Pagini de antologie din poezia bucovineană, Conferință rostită la radio București în 5 februarie 1934, cf. Lucia Olaru Nenati, George Voevidca. Viața și opera, p. 36.

9. În Junimea literară, Cernăuți, 1932, an XVIII, nr. 1-4, 1929 - cf. Lucia Olaru Nenati, George Voevidca..., p. 37.

Liviu PENDEFUNDA

Poetul și cateheza luminii

Sacramenta significando efficiunt gratiam^[1]

Retrospecția, acest aliaj de trezie și oniric, o întâlnim la Dante în *Infernul*, arhitectura riguros geometric a cerurilor, a clopotelor garantând o viziune rotundă, aproape perfectă pe care doar Dumnezeu o poate realiza. Asaltul labirintului se bazează pe premisele inițiatice ale sufletului întru cunoașterea spiritului. Glossă, epopee, totul desemnează un transcendent cosmic. Analogiile dintre labirintul arhetip și cel existențial constituie tema omenirii reverberând în hermeneutica acestei paradigme nesfârșite. Simbolistica labirintului este văzută antropologic drept un stimul purificator. Eterna reînnoțare a creatorului de cuvinte definește ascensiunea în spirală ca metodă de accedere în profunzimea inconștientului și identificarea cu subconștientul. Orice inițiat tinde astfel să aibă un nou eu. Acel simț suplimentar, pe care **Poetul** îl are, nu e de fapt decât arcul reflex noetic conștientizat în virtualul realității. Așa cum în labirint multiplele căi oferă numeroase opțiuni și pătrunderea cititorului în universul de sub clopot al poetului se face pe trasee multiple. Este normal ca toate opțiunile să conducă spre același centru care se confundă cu sinele, eul pe care-l descoperi întotdeauna poetului. Numai că în interiorul duhului este Logosul, cuvântul pe care mulți îl cred pierdut, și dacă ești inițiat, te poți identifica lui. A fost odată un poet care atrăgea atenția asupra uitării și mai grav a uitării praxice. De la el am învățat că dacă nu încercăm să impunem cunoașterea, ritualul însemnând vers, mers, semn, consemn, dans, taină și cuvânt, atunci ne vom uita menirea și vom pierde știința teoretică și practică a predării Cuvântului care a fost de la începuturi. Poetul se referea la o lingură de lemn, albă ca zăpada și care mirosea a râu. Instrumentul a fost mai târziu aruncat și nimeni

*nu mai știe să facă nimic, nu mai pricepe
nisipul jilav o îngroapă încet
din când în când
câte-un copil
o dezgroapă jucându-se cu ea*

*în legea lui
fără întrebări
fără să-i pese de pielea ei neagră
dar vin cei mari și-o arată
cu degetul și-i arată
pe cer stelele oarbe iar copilul
neștiutor o leapădă din nou
în uitarea nisipului.*^[2]

Ce putem face? Cine ne îndrumă pașii, dacă nu cei asemenea nouă? **Wrong place and a wrong time** ar putea fi transformat în celebrul **wright man in a wright place** chiar dacă alții se complac în acest wrong time. Creștinii nu-l cunosc pe Dumnezeu prin cunoaștere abstractă ci prin semne orientate în principal spre mântuire. Rugăciunea comună a oamenilor către El este prima reflecție a răspunsului la dezvăluirea Sa în Isus Cristos. Cu toate că mai suntem capabili să repetăm mecanic formulele catehetice despre ritualul care este un semn exterior și vizibil al unui har spiritual interior, un sentiment inductiv al interconectării între semnificație și existență nu mai reprezintă ceva obișnuit pentru noi. Ritualul este ceea ce semnifică și semnifică ceea ce este. Din păcate această legătură este tot mai mult văzută nu ca un aspect intrinsec al ființei noastre create, ci ca unul impus de Dumnezeu, oarecum arbitrar, ca o metodă de sprijin didactic. Am pierdut astfel un sentiment al hermeneuticii arhitectonice a imaginii în ordinea creării sale din haos. Căile prin care realitatea reproduce realitatea sunt multiple și sunt reproduse de imagini și semne care stabilesc relațiile dintre Dumnezeu și ordinea providențială a universului, între Dumnezeu și sinele nostru uman, între vizibil și invizibil, între viitor și trecut, pentru că ele rămân mediatore, păzitoare ale porților armoniei. Acest sentiment, care se diluează, este contestat chiar și tinde să dispară. Dar înțelegerea legăturii Cuvântului pe care îl purtăm și n'a fost niciodată pierdut trebuie conștientizată de cei hărăziți cu duh. La urma urmelor trupul și sângele lui Dumnezeu stau la baza ordinei semnelor pentru înțelegerea luminii.

1. dicton scolastic ce înseamnă *ritualul produce harul prin semnificare*

2. Constantin Abăluță, *Elegie pentru o lingură de lemn*, Obiecte de tăcere, Cartea Românească, 1979

Dacă în cadrul celui de-Al Doilea Conciliu al Vaticanului reformele instituite în celebrarea ritualică sunt încercări de a ajuta oficierea ritualurilor să semnifice și să comunice mai eficient, cred că una dintre adaptările liberei gândiri de care este capabilă orice societate inițiatică la contemporaneitate constă tocmai în adaptarea dogmei în ritual. El nu este perimat ci singurul care poate conduce la aflarea adevărului, la obținerea a ceea ce fiecare membru dorește în final: Lumina. Iar lumina cuprinde, prin definiția Evangheliei Sfântului Ioan, Cuvântul ce pare pierdut. Nimic nu este de prisos și izolarea formei ritualice în contextul uman purtător de semn transformă semantica într'un mijloc antropologic potrivit de transmitere a harului. *Sacramentum* nu poate exista fără *ars*^[3], precum opera de artă nu poate ființa fără poesis-ul pe care urmărește să-l illustreze.

Chiar dacă în viața de zi cu zi am schimbat lumina pastorală a lumânărilor cu cea electrică, vechile imagini ale semioticii inițiatică nu sunt redundante și nici nu permite schimbarea lor cu altele moderne. Semnele străvechi constituie o realitate ce rămâne în afara capacității noastre de cuprindere dacă le-am privi doar cu rațiunea discursivă.

Dacă ne reîntoarcem la Logos, la Cuvântul folosit pentru a desemna un aspect preexistent al ființării divinului, instrumentul de creație și vehicul al revelației, înțelegem că el reprezintă înțelepciunea eternă, elementul rațional capabil să pătrundă în universul creat și să-l susțină.

Așa cum religia s'a îndepărtat de sensul celei de-a patra Evanghelii, ideile fundamentale au suferit și ele modificări. Volumul Legii Sacre, Biblia arată că Dumnezeu acționează prin Logos în geneza, proiectarea și construcția lumii așa cum o vedem noi. Numai prin implicarea sa dinamică, Cuvântul devine înțelepciunea lui Dumnezeu. Astfel Cuvântul reprezintă principiile din spatele tuturor lucrurilor create de la început, dar și rostirile oricăror profeții. Hermeneutica nu poate fi abstractă. Oamenii trebuie să-și înalțe mintea la acele realități care depășesc înțelegerea. De aceea dogmele se prezintă rațiunii umane ca antinomii, cu atât mai dificil de rezolvat cu cât sunt mai sublimе misterele pe care le exprimă. Iată de ce etapele inițierii trebuie respectate întocmai, de ce există aleși și aleși. Acțiunea divină trebuie interpretată extrem de subtil, alegoriile având aspectul contemplativ, pentru că lumina fiind în mijlocul tuturor lucrurilor create impune descrierea experienței temporale a transformărilor din lumea umană. Deci a te cunoaște pe tine însuși nu e cu nimic mai puțin decât a ști propria experiență a lui Dumnezeu. Iar poetul din totdeauna a încercat experiențele tuturor sentimentelor pe acest pământ inundat de lumină:

*Dar îmi plăcea pământul tenace și mizer
Și omul, stea ori humă, șoim ori reptilă joasă...*^[4]

Există un concept vechi de când lumea, al liberului arbitru, cunoscut și în Volumul Legii Sacre drept conceptul de alegere. Ceea ce nu înseamnă intervenția

asupra predestinării, nici libertatea influențării destinului, mai ales când exercitarea voinței noastre nu poate fi liberă în perspectivă temporală. Eu, de exemplu, scriu toate acestea pentru că mi'a fost dat să fac acest lucru, iar liberul meu arbitru este, ca a multor alora, doar acela de a urma drumul ales și demonstrat prin rostirea tâlcurilor descifrate de scrierile mele. Ritualurile accentuează apropierea de Logos. Dumnezeu a coborât pentru a îmbrăca esența pură în forme exterioare, doctrinare și ritualice în momente diferite și în locuri diferite din istoria omenirii pentru ca noi să înțelegem realitatea lor preformală printr'o conștiință pleneră.^[5] Poesia, versul recitat sau cântat a reprezentat o cateheză a simbolurilor transmise de divinitate prin poet. Poemul aducea astfel lumina.

Prima exigență a mitului transmis prin această lumină, prezentă de demult în reflexiile creierului uman (Heraclit, Buddha, Platon, Pitagora, Lao-Tze), este de a crea în mod simbolic unirea în noi înșine a cerului și Pământului. Rabb Shimeon arată că regele Solomon, primind din ceruri Cântarea Cântărilor, a închis toată această înțelepciune într'o carte și a pecetluit-o ca să nu fie dat tuturor să acceadă la splendoarea enigmatică a Înțelepciunii superioare.^[6] Și totuși poetul a încercat conștient sau nu să deschidă porțile gândului tuturor celor din jur. O piatră de temelie era pentru Cuvântul. Din necuprinsul Tradiției universale cei care au înțeles mesajul divin, au acceptat că Dumnezeu nu are chip, singura lui expresie interpretabilă în îngustimea ideatică și lingvistică a oamenilor este să i se dea un nume din patru consoane fără vocale.

*Și, peste frică, piatra ridică-voi.
E o supunere aceasta într'un spațiu
Destăinuit fără porunci și'i însăși
Dovada. Singura.*^[7]

Piatra de temelie, piatra unghiulară și piatra de boltă trec ca un fir roșu, evolutiv de la geneză spre geneză, așezând prin pietrele cubice, finețea șlefuirii megalitice, Ashlar. Structural piatra e metaforă, având o dublă funcție, aceea de a uni sensurile arcului reflex noetic dar și de adâncă învățătură. Abstractizarea unei meniri cu hiperbola înțelegerii hermeneutice definește acest Ianus imagistic, poetul fiind conștient de toate pericolele și la urii pe care îi are de purtat pe propria'i Golgotă.

*Nimeni nu știe. Numai El, Poetul
printre halucinații se strecoară,
cu ochiul răvășit, pierdut învins,
de plase nevăzute'nconjurat,
cu brațele în jos, încovoiat,
mergând către supliciul cunoscut.*^[8]

5. Philip Sherrard, *Christianity: Lineaments of the Sacred Tradition*, T&T Clarke, Edinburgh, 1996

6. M.M.Davy, *Initiation de la symbolique romane*, Flammarion, Paris 1977

7. Constantin Abăluță, *Piatra*, Obiecte de tăcere, Cartea Românească, 1979

8. Grigore Arbore, *Ceas*, Retrageri, Cartea Românească 1982

ELEMENTE ALE UNEI FILOSOFII A LIPSEI

Nu există o abordare filosofică a lipsei; nu este elaborată o filosofie a lipsei deși filosofia până în prezent a fost foarte preocupată de înțelegerea formei și a importanței sale. Aristotel, în *Metafizica*, a atins tema lipsei referindu-se la privațiune și Kant atunci când s-a referit la limită. Prezentul demers creionează cadrul filosofiei lipsei care poate oferi pretexte pentru profunde speculații filosofice. Lipsa este în fapt absența a ceva ce ar trebui să fie și nu este în un sistem. Metoda de filosofare elaborată de mine pretinde, în o secțiune a ei: 1. determinarea structurii logice a conceptului și meditația filosofică asupra acelei structuri definitorii; 2. determinarea echivalențelor acelei structuri și specularea filosofică a acestora deoarece prin aceste echivalențe se precizează unele însușiri esențiale ale entității analizate; 3. precizarea consecințelor acelei structuri și reflecția filosofică asupra acestora; 4. precizarea structurilor care implică acea structură și care o cauzează și speculația filosofică a acestora. 5. combinarea operațională a structurii care interesează cu alte structuri, determinarea rezultatelor acestor calcule și reflecția filosofică a acestora. Sunt printre aceia care consideră posibilă definirea tuturor conceptelor filosofiei. Voi expune rezultate ale cercetărilor mele în domeniu (altele nu sunt) fără a intra în detaliile modului cum le-am obținut..

Dacă lipsa este absența atunci înseamnă că ea este diferență, inegalitatea. Lipsa, în mod complet, presupune două inferențe disjunctiv categorice și două inferențe nonmonotone prin lipsă sau implicite Lipsa marchează intervalul între doi invarianti în care se află doi varianți. Deoarece ea determină limite, lipsa delimitează forma a ceva. Lipsa este și conjuncția regulilor reflexivității și a regulii de acceptare a unei derivări și respingerii derivării inverse. Lipsa indică, cel puțin, două reversibilități.

Conchidem: Lipsa este conjuncția dintre ceea ce trebuie să fie (în raport cu structura entității respective, cu schemele funcționării sale, inclusiv), și ceea ce este (ea este forma în mod absolut?). Insistența pe formă este insistența pe lipsuri ceea ce înseamnă pedalarea pe diferență și deci pe ierarhie.

Lipsa este întâlnirea dintre infinit și finit, ea este intersecția dintre repetabil și irepetabil, dintre ce se presupune

și ce este. Ea este desfășurarea unor derivări reversibile și a unora ireversibile^[1]. Ea cere înlocuirea și completarea cu invariant și primește varianți fiind manifestarea particularului în raport cu universalul. Lipsa este un particular și nu un singular. Lipsa presupune cel puțin două elemente la suprafață și cel puțin patru în profunzime. Din negație rezultă afirmație și din afirmație și negație poate rezulta o afirmare inclusiv a unor negații. Inferențele nonmonotone semnalează aproximații de inferențe, cu lipsuri care nu au elemente suplimentare pentru a fi corecte.

Să raportăm lipsa interioară la cea efectivă și invers: Lipsa interioară este marcată prin cel puțin două intenții, cel puțin: a agentului și a altuia decât a agentului. Lipsa exterioară este indicată de două scopuri, finalități.

Dacă diferența interioară rezultă din diferența exterioară atunci din scop rezultă opinia și din scopul altuia rezultă opinia altuia. Aprofundând, constatăm că dacă lipsa posibilă, interioară este condiționată de aceea actuală, efectivă, atunci evenimentul posibil este condiționat de finalitatea actuală.

Ideea însăși a prezenței a două posibilități indică lipsa și prin aceasta delimitează forma.

Simetric, dacă din diferența interioară rezultă diferența exterioară atunci din intenție rezultă acțiunea și din intenția altuia rezultă acțiunea altuia sau din finalitatea posibilă rezultă un eveniment actual. Derivarea lipsei interioare din aceea efectivă, actuală, este aceeași cu derivarea a două imperfecțiuni, a două structuri

1. Abordez tema din perspectivă dinamică. Acțiunea actuală efectivă care, generalizat, este evenimentul actual diferă de acțiunea mentală, de opinie inclusiv pentru că opinia, generalizat este evenimentul posibil. Ambele au aceeași structură ce include scopul, adunarea a ce lipsește sau metoda diferind elementele aflate în cea ipostază. Opinia, acțiunea mentală are ca scop, (intenție) elementele metodei efective deoarece caută să depisteze tocmai aceste elemente folosind ca metodă elementele scopului acțiunii efective. Ea răspunde și la întrebarea: „unde să găsesc acele elemente care să mă ajute să ating scopul acțiunii efective pe care o voi efectua și care îmi servesc ca elemente ale metodei căutării mentale?” Așa cum atingerea scopului efectiv presupune și cunoaștere, permisiune, program, cunoaștere, acțiune, așa și realizarea intenției cere cunoaștere, program, permisiune. Generalizând, evenimentele includ finalități și fenomene.

realizabile,numai,Lipsa este imperfecțiune și ea indică și subiectivitate, anume deformare. Trecerea de la actual la posibil este o afirmare a lipsei,a formei. Derivarea în atenție semnaleză că însăși căutarea este cu lipsuri din moment ce rezultatul acesteia este cu lipsuri, realizabil și nu tautologic, universal ci doar particular. Omul găsește particulari și nu universali.

Dacă lipsa actuală derivă din aceea posibilă,atunci evenimentul actual derivă din finalitatea posibilă și aceeași relație se menține pentru alt eveniment decât cel în cauză.

Echivalența lor este condiționată de o altă expresie.

Avem subiect de meditație: dacă cele două specii de lipsuri sunt echivalente atunci din programul opiniei sau programul opiniei altuia decât **p** și permisiunea din opinie rezulta comunicarea lui **p** sau a altuia decât **p**. Comunicările efective derivă din permisiunile posibile și din evoluții invariante posibile. Comunicările actuale, în cazul reuniunii lipsurilor, derivă din posibil și nu din actual cum este normal. Reuniunea lipsurilor este aceeași cu transferul soluțiilor din evoluții posibile și nu actuale ceea ce este imperfecțiune!

Este o manifestare a lipsei derivarea evenimentului actual din elemente, numai, ale celui posibil! Lipsa este cauzată de contradicție sau de cunoaștere și intenția altuia decât al rezolvatorului. Și simetric de cunoașterea din opinie și scopul altuia decât al rezolvatorului..

Reuniunea lipsurilor interioare cu acelea exterioare, a lipsurilor posibile cu acelea actuale,este aceeași cu derivarea informării din cunoașterea altuia și scopul efectiv, actual, al agentului.

Trebuie meditat filosofic asupra și speculat aceste rezultate.

Informarea despre ceva este și derivarea ei din finalitatea,scopul efectiv(ă) și cunoașterea altuia considerând cunoașterea graduală o caracteristică ce oscilează de la aproape zero până la aproape infinit.Lipsa are următoarele consecințe necesare: 1. permisiunea și permisiunea din opinie, 2. negarea cunoașterii din opinie, 3. acțiunea. Simetric în cazul celei interioare: 1. permisiunea și permisiunea din opinie, 2. noncunoașterea, 3. opinia. Atrage atenția faptul că implicarea acțiunii de către lipsa exterioară (obiectivă) este necesară și că aceasta are structura izomorfă cu derivarea rezolvării (fințării) interioare din conjuncția scopului cu intenția,mai general,a finalității actuale cu aceea posibilă. Aceasta indică faptul că price depășire a lipsei cere apelul la un domeniu diferit și anume la cel interior în cazul lipsei exterioare și a celui exterior,în cazul lipsei interioare, rezolvarea interioară,în acest caz,devine condiționată de finalități. Rezultă concluzia că este în structura oricărui rezolvator, a oricărei fințări, apelul la intermediari, la instrumente. Profunzimea rezolvării,gradul de adâncime a acesteia conduce la apelul la intermediari tot mai complecși. Aceasta justifică și ideea că rezolvările interioare se manifestă prin comportamente exterioare și cele interioare prin acțiuni mentale, interioare, prin evenimente posibile. Dacă lipsa implică fințarea, rezolvarea, atunci aceasta indică existența iar dacă fințarea, rezolvarea,implică lipsa atunci aceasta este echivalentă cu scopul alături de acțiunea altuia și permisiunea din opinie. În plus derivarea unor

alte structuri din lipsă este izomorfă cu alte derivări. De exemplu, derivarea programului din lipsă este aceeași cu derivarea metodei din lipsă. Iar derivarea, din lipsă a programului din opinie este aceeași cu derivarea metodei opiniei din scop și intenție. Derivarea lipsei din program este izomorfă cu scopul în conjuncție cu derivarea scopului altuia din metodă.

Obținerea lipsei din programul din opinie presupune o structură izomorfă cu scopul altuia și derivarea scopului din metoda altuia. Situându-ne pe poziția rezolvatorului indiferent care ar fi el,obținem perspectivele de mai sus. Putem afirma că dacă știința este cu lipsuri atunci programul derivă din scopul altuia și că dacă cunoașterea din opinie are lipsuri obiective,efective atunci metoda opiniei și opinia însăși derivă din scop.

Dacă lipsa conține și știință atunci aceasta este permisiune din opinia altuia dar nu a agentului. Dacă lipsa conține știința din opinie atunci aceasta este aceeași cu acțiunea altuia; dacă lipsa conține obligații atunci aceasta este aceeași cu metoda altuia și programul din opinie. Dacă lipsa conține interdicții atunci acestea sunt permise și invers.

Este permis ca lipsa interioară să conțină obligații. Dacă lipsa interioară conține interdicții atunci aceasta este o permisiune pentru altcineva și nu pentru rezolvator. Dacă lipsa este implicată de înțelegere atunci această structură este aceeași cu conjuncția scopului cu derivarea scopului altuia din opinia celui care explică sau a conjuncției scopului cu derivarea scopului altuia din opinie. Dacă explicația conține lipsuri aceasta înseamnă derivarea opiniei celui care explică din scopul celui explicat și cunoașterea altuia în afară de cel explicat. Dacă lipsa este echivalentă cu explicația atunci din lipsă derivă opinia despre cel care explică.

Grafică de Gabriela Melinescu

DE LA „ULTIMUL FANARIOT” LA „ULTIMUL CARAGIALE”

[...] Poate că, omagiindu-și marele șef de la Turnu-n Dorohoi, Caragiale credea a fi găsit o soluție la marea criză a anului 1907 în care vedea „falimentul unei întregi sisteme, (...) urmarea fatală a sacrei constituțiuni, cu care ne-au dăruit în 66, după o noapte de chef și de traducere din belgienește caricaturile jacobine de la 48”, sau poate își amintise de mărturisirile Moftului român în fața opiniei publice: „nu facem parte din niciun marre partid historric”! Oricum ar fi privită, aventura takistă nu poate fi comparată decât cu cea a Directoratului- care ar avea însă scuza tinereții!

Cunoscînd solicitantul, e de presupus că Maiorescu a manifestat reținere în numirea lui Caragiale ca director al Teatrului Național (D. Suchianu îi traduce atitudinea prin „tu nebun, ei nebuni, cum o să vă puteți înțelege?”), aceasta făcîndu-se prin intervenția reginei, după care regele îi va conferi *Steaua României*, gest care nu îndulcește cu nimic impresia dezagreabilă a stagiunii Caragiale despre care revista *Fîntîna Blanduziei* concludiona: „Am făcut din Teatrul Național un teatru de farse și bufonerii, gonind adevărata artă prin scâlămbăituri, gonind publicul iubitor de artă”; ziarul *România* îl numea pe directorul care reușise să îndepărteze din teatru pe Grigore Manolescu, Aristizza Manolescu, Const. Nottara – *Ion August (Prostul) Caragiale*, C. Bacalbașa opina că „Trecerea lui Caragiale pe la Teatrul Național n-a lăsat nici o urmă bună, dimpotrivă...” iar G.Ionescu- Gion sintetiza dezamăgit: „Bună administrațiune, dar nenorocită direcțiune artistică”. Stagiunea Caragiale (aprilie 1888-mai 1889) era considerată de ziarul *Epoca* „o eclipsă a teatrului nostru național” iar D.Teleor îi evocă directoratul în următorii termeni: „Pe scenă, la repetiții, în cabinetul său, era foarte autoritar și chiar nepolitic, lucru care întreținea o agitație vie și continuă între artiști”. Acțița Lea Vermont adaugă o pată de culoare; soțul acesteia, Gr.Ventura, criticase în *Adevărul* scrisoarea-program a noului director care o îndepărtează din teatru cu următoarele cuvinte: „Cunosc relațiunile d-tale cu acela care a scris articolul din ziarul *Adevărul*; înțelegi dar că nu mai poți sta în teatru”; cu aceeași hotărîre aplicase tînărul Caragiale în 1879 epitetul de „Ticălos bătrîn” directorului

Ion Chica, pe care îl lămurea apoi și în scris: „Mă mărginesc dar a mîntînea prin scrisoarea de față ofensa și insulta ce v-am făcut-o oral”. Ce va fi făcut oral I.L.Caragiale reprezentanților casei regale e greu de presupus, limitîndu-mă la examinarea surselor scrise. În 1897, ziua de 10 Mai îi prilejuiește elogiarea mărețelor realizări și a conducătorului iubit în ziarul conservator *Epoca*: „... nu puțin a contribuit la realizarea acestui bine concursul superioriei inteligențe, prudenței totdeauna deștepte, înaltei dibăcii politice a regelui Carol I” iar în 1906 încredințază lui Missir sincerele sale elogi pentru „strălucitele progrese ale națiunii române, pe toate terenurile vieții politice, sub înțeleapta domnie de patruzeci de ani a lui Carolcel- Mare”. Involuntara și sinistru expresivitate a acestui limbaj de lemn atît de cunoscut generației mele l-ar putea propune pe Caragiale ca un exemplu de *protocronist* – dacă ne raportăm la Carol al II-lea și Ceaușescu – și, mai ales, dacă aducem în discuție celebra *revistă istorică națională a secolului XIX*, în 10 ilustrațiuni intitulată *100 de ani, aranjată* de I.L.Caragiale în schimbul sumei de 1000 lei, însăilare de texte străine, de felul celebrelor montaje-omagiu al căror model noi credeam că Dictatorul îl adusesese din China sau Coreea; iată, spre exemplificare, un extras din *Tabloul X*: „Tronul regal. De o parte un mic vînător prezentînd arma, de altă parte o mică zînă în genunchi cu ochii la cer. La stînga tronului, România armată, în picioare, incununînd tronul cu o ramură de dafin. D-asupra tabloului întreg filfiie tricolorul și în nouri strălucește cu lumini deviza *Nihil sine deo*. Imnul regal cu cor, orchestră și fanfară. Cortina încet.” Cu această imagine în față, mă întreb la ce se referă titlul „Mare farsor, mari gogomani”, cui este adresat îndemnul „Ca rol fu mare mititelul! Hai, gogomani, la jubileu!” și la cine se referă fabula *Șarla și ciobanii* unde personajul canin e „ca toți cîinii nemțești, Cînd, leșinați de foame, doresc să-i miluiești”.

Compunerea- omagiu datorată lui Caragiale a avut ecouri în presă („Publicul a rămas rece la această travesti-re a istoriei” considerată „vifleim național” dar autorul se va fi consolat cu faptul că își citise *Scrisoarea pierdută* la Palatul regal, că a doua zi, la premieră, chiar Carmen Sylva dăduse tonul aplauzelor și își va fi păstrat convingerea

- împărtășită unui contemporan- că „lui trebuie să-i procure Statul mijloace suficiente de existență pentru ca să poată produce în liniște opere literare iar nu să-i propună slujbe cu o leafă mizerabilă de 400 sau 500 lei pe lună”. În 1864, Caragiale se adresa *Către profesorii Școlii Primare nr.1 Ploiești* extrem de protocolar („Primiți, respectabilii mei profesori, stima, recunoștința și supunerea ce vă datorez și voi datora și păstra în toată viața mea...”), anticipând involuntar morala propriei fabule *Boul și vițelul* care îi confirmă anumite experiențe de genul celor care atrăgeau lui Eminescu strigătul: Mi-e silă! - „Mare lucru n lume e și-nvățătura!

Ține loc de multe, chiar și de talent;

Printr-o bună școală, rafinezi natura;

Din vițel poți scoate un bou eminent.”

Surprizele privindu-l pe Caragiale nu se opresc însă aici. La Iași, la a XV-a aniversare a *Junimii* își citește *Noaptea furtunoasă* și Iacob Negruzzi notează: „Nu-și poate cineva închipui ce efect a produs această piesă citită de însuși Caragiale. (...) Într-o unire, toți își exprimară părerea că s-a ivit în sfârșit în literatura română un autor dramatic original”; în volumul de *Discursuri parlamentare*, Maiorescu amintește printre cei care frecventau *Junimea* și pe Caragiale iar acesta îi răspunde prin articolul *Exces de onoare*: „Ce-o fi căutînd numele meu aici, atîta nu-nțeleg...”

Eu știu că am fost din întîmplare odinioară la o întrunire literară a „Junimii” în casa onor.d. Titu Maiorescu... Și iată cum s-a întîmplat să merg: eram prieten cu Eminescu de mult; întîlnindu-ne, mi-a propus să-l însoțesc la o adunare literară; am primit bucuros, fără să presimt ce avea să mi se întîmple. A fost o perfidie din partea amicului meu să mă atragă acolo... De atunci n-am mai avut nici o atingere cu acea societate literară”.

S-ar putea zice însă că... atingeri a mai avut: în conferința *Gaște și găște literare*, se referă la o societate literară de peste ocean în care erau vreo șase oameni de litere „dintre care unul a murit nebun iar altul a murit într-o bortă de mizerie”; referirea e la Eminescu și Creangă. Înainte de stabilirea la Berlin, comunică hotărît lui Missir că *Voi<<Junimea>> politică mi-ați făcut mult rău*. *Războiul* cu Maiorescu va fi însă mult mai îndelungat...

Încă de la începuturile sale literare (*Ghimpele*- 1874), Caragiale publică o *Cronică fantastică* unde evocă Cetea Tîmpitopole și pagoda „unde se regulează afacerile privitoare la brahmani”, mai mare peste toți fiind Mandarinul Ti-Li mare învățat, care odinioară a fost trimis prin institute cu însărcinarea exclusivă de-a strîmba picioarele chinezilor de mici...; cetatea e Bucureștiul iar mandarinul - Titu Maiorescu; cinci ani mai tîrziu, la publicarea primei sale piese în *Convorbiri literare*, Caragiale încreștează... mandarinului dedicația: „D. Titu Maiorescu este cu adînc respect rugat să primească dedicarea acestei încercări literare, ca un semn de recunoștință și devotament ce-i poartă autorul ei” în consonanță cu aprecierea unui contemporan care vedea în Caragiale „un tînar autor care se dezvoltă sub aripa proteguitoare a lui Maiorescu”. Primind proba de vasalitate, criticul junimist îl felicită pe Ion Luca în ianuarie 1880: „La mulți ani? Nu știu, ești Ion Botezătorul sau, ca coleg al lui Luca, Ion Gură-de-Aur”, dar în 1885, Caragiale se plîngea că „Maiorescu nu

vrea, hotărît, să mă ajute”. *Năpasta* publicată în *Convorbiri...* (1890) este dedicată „Doamnei Ana T.Maiorescu” însă după moartea lui Eminescu (*Ironie, Două note*) atacurile împotriva lui Maiorescu devin tot mai puțin voalate: „Îmi vine destul de greu să contrazic niște autorități în materie literară, știind bine cît le iritează contrazicerea și cît de primejdioasă e iritația lor pentru soarta și reputația unor simpli muritori ca noi...”; Maiorescu e dintre „acei ce l-au lăsat (pe Eminescu- n.n.) totdeauna în lipsă, deși-l putea ajuta cu toată dignitatea, deși apropierea lui le-a făcut cinste și...profit - și încă le face”, fiind învinuit brutal de intervenții în textele eminesciene și de tipărirea acestora din interese pecuniare: „... mai tîrziu, pe cînd artistul era cu mintea bolnavă, s-au făcut în opera lui publicată în volum îndreptări, purgări și omisiuni cu desăvîrșire arbitrară (...) ...de profanare nu e capabil decît un om fără inimă și cu spiritul îngust, un om care niciodată nu se poate uita pe sine, care nu poate avea nicio ridicare de suflor pe deasupra egoismului strîmt, nicio emoție... cum să zic? impersonală...” În 1906, *junele* Mihail Dragomirescu este felicitat că a divorțat de Maiorescu căruia i se face un portret caricat cu mijloacele pe care le indică în finalul scrisorii chiar Caragiale: „Trebuia odată onestul june ageamiu să-și deschidă ochii și să vadă cît e de falsă bătrîna proxenetă sulemenită, cănită și magiunită și să se hotărască odată a-i da un categoric adio- oriental, precum merită o așa paciaură lipsită de cea mai elementară omenie (...). Așadar, meditează, spălîndu-te de urmele necuratului contact (...). Scuză-mi, dragă Mihalache, poliloghia (trivială, poate) ...”. Cu trei ani înaintea morții, pare că Ion Luca își face *mea culpa* într-o scrisoare de felicitare către... bătrîna *proxenetă*: „Un școlar puțin însemnat, care a știut mai mult să te supere decît să se folosească de învățăturile duminale, își permite cu tot respectul, a-ți trimite din depărtare urarea sa cordială: „Să trăiască ilustorul nostru profesor Titu Maiorescu întru mulți ani, sănătos, cuminte și vesel! așa cum din tinerețe îl știe bătrînul școlar I.L.Caragiale”. Gestul - poate recuperator - amintește totuși de cel al lui Moțoc la reîntîlnirea cu Lăpușneanu - „asemenea cîinelui care în loc să mușce, lînge mîna care-l bate” (C.Negruzzi).

În ceea ce-l privește, Maiorescu strecoară în însemnările sale zilnice observații foarte dure, formulate cu recea distanțare pe care o recomandă raportul cu speciile inferioare, afirmînd că îl culesese „de pe maidanurile din Ploiești” și urmărindu-i comportamentul: „Caragiale cam nerușinat cu ceilalți”; „Caragiali violent, grosolan și inutilizabil”; „Caragiali lipsit de tact ca la mahala în discuția cu Alecsandri”; către D.Zamfirescu îl fixează definitiv în ordine morală („Caragiale e o canalie”) după care se hotărâște la o atitudine irevocabilă: „Pentru Caragiale- niciodată nimic”.

Mentalul colectiv este un constructor neobosit de legende după un model arhetipal care ne asigură un nemeritat confort interior bazat pe o ideologie a falsificării realului; de aici- rezistența legendelor în fața examenului critic- cum este și cazul marilor prietenii literare. Așadar, marea prietenie dintre Caragiale și Eminescu - proclamată pios ca model călăuzitor- este legendă sau adevăr? Trei texte semnate de Caragiale (În *Nirvana*-18 iunie 1889, *Ironie*- iulie 1890, *Două note*- 1892) ar putea alimenta

amintita legendă dacă ele nu ar fi mai mult anti- Maiorescu decît pro- Eminescu. Desigur, este impresio- nant și emoționant portretul pe care dramaturgul îl realizează poetului la douăzeci de ani de la prima lor întîlnire: „Era o frumusețe. O figură clasică încadrată de niște plete mari negre; o frunte înaltă și senină; niște ochi mari- în aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru; un zîmbet blînd și melancolic. Avea aerul unui sfînt tînăr coborît dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare.” Se întrevide aici o dimensiune christică a lui Eminescu și, mai ales, nu poți rămîne indiferent în fața revărsării lirice care amintește plînsul lui Achile la moartea lui Patroclu. Impresionante sînt și aprecierile despre înzestrarea poetică- comparabile doar cu cele ale lui Maiorescu și Călinescu: „Am cunoscut foarte de-aproape pe un om de o superioară înzestrare intelectuală; rareori a încăput într-un cap atîta putere de gîndire. Era pe lîngă aceasta un mare poet; cu cea mai nobilă și mai înaltă fantezie, ajutată de un rafinat instinct artistic; el a turnat într-o lapidară <<formă nouă limba veche și-n țeleaptă>>, pe care o cunoștea atît de bine și o iubea atît de mult.” E de invidiat puterea de sinteză a scrisului caragealean ca și capacitatea de proiecție a poeziei eminesciene în universalitatea spațiului și eternitatea timpului: „Lucrarea ce un mare artist ca Eminescu o lasă este, cu toate calitățile și defectele ei, ceva sfînt, fiind-că în ea se întrupează pipăit, și pentru o viață mai durabilă chiar decît a neamului său întreg, gîndiri și simțiri de veacuri ale acestuia, și de aceea, fără teamă de exagerare, s-a putut zice că o așa lucrare este patri moniul omenirii întregi, nu numai a unui neam.”

De multe decenii știu aceste texte pe de rost și le-am citat aici din memorie; recunosc în ele- *in nuce*- tot ce a dezvoltat mai bun cercetarea critică post-eminesciană și, mai mult, capacitatea unui geniu de a-l recunoaște pe cel ce îi este asemeni... Și totuși, dacă ar fi să accept existența unui complot împotriva lui Eminescu, l-aș trece fără ezitare printre complotiști pe Caragiale care, am convingerea, i-a grăbit moartea lovindu-l în cele mai tainice fibre ale sufletului și rezervîndu-și rolul de prim apărător, în posteritate, a operei-atitudine de *cinic* și *canalie*, așa cum chiar Eminescu îl caracteriza.

Desigur, Slavici se înșeală declarînd că cei doi au fost „prieteni în cel mai bun înțeles al cuvîntului” căci- așa cum apreciază T.Vianu- „n-au existat doi oameni mai deosebiți în această lume decît Eminescu și Caragiale” iar farmecul primei întîlniri reprezintă un construct *post-factum*, așa cum sesizează și Șerban Cioculescu: „...frumusețea acestei întîlniri, unică în felul ei, este de ordin romantic și expusă îndoielii”.

La zece ani după moartea poetului, Caragiale își amintește nostalgic- într-o scrisoare către Scipione Bădescu- acele „scumpe timpuri trecute de la *Timpul*- cînd strălucea pe scena tineretului bucureștean, celebrul trio Eminescu- Bădescu- Caragiale- cînd gîndeam, speram și rîdeam împreună, așa de mult!...” În ceea ce-l privește pe Eminescu, *scumpele timpuri* arată cu totul altfel; iată în acest sens extrase din două scrisori expediate către Veronica în martie 1880:

„... alături cu „Timpul” s-a mai dat vînt unui alt ziar „Scrînciobul” devenit quotidian și realizat de Caragiali.

Departa dar ca noua organizare să-mi fi adus vreo înlesnire, sunt din contra silit ca zilnic să scriu, căci amicul meu nu mai lucrează decît exclusiv pentru „Scrînciobul” său încît am destule cuvinte de a mă plînge de el.”

„...sunt atît de plouat și de ocupat încît n-am vreme să plec pe vro două zile la Iași, ca-nainte. Am sărit din lac în puț cu schimbarea aceasta. Caragiali nu mai lucrează nimic și abuzează pot zice într-un mod extraordinar de prieteșugul meu pentru el- ba are de gînd să mai plece și la Iași, nu știu eu singur pentru ce.”

În ceea ce privește *sperarea și risul împreună*, Eminescu le dezmințe: „Musiu în chestie e, îmi pare, tot în București. Dar nu l-am mai văzut”. Aceste rînduri sînt din 6 ianuarie 1882: numit în 1881 revizor școlar pentru județele Neamț și Suceava, Caragiale ceruse mutarea pentru Argeș- Vîlcea- „Cauza? dorința de a pune distanță între el și Veronica Micle, adesea vizitată în cursul iernii la Iași și care iarăși împăcată cu Eminescu, rupsese cu dînsul și îi cerea scrisorile înapoi” (Ș.Cioculescu).

Către fratele său Matei, Eminescu mărturisea în privința lui Caragiale: „Nu se poate, mă Matei, trădare fără grec la mijloc!” Dacă sîntem copiii faptelor noastre și dacă acestea se cuvin apreciate prin prisma efectelor ce le produc, las cititorul să măsoare singur lucrarea lui Iago, limitîndu-mă a transcrie din alte trei scrisori ale lui Eminescu de la începutul anului 1882- an pe care îl consider fatal pentru sănătatea sa- în care clocotește o inimaginabilă durere care îl va duce la dezastru: „Pe pezevenchiul cel de grec nu-l mai primi, te rog; (...) nu voi să rămii (...) sub impresia acestui șarpe veninos, acestei archicanalii ingrate, mincinoase și spioane. (...) Ce mai are a-ți spune azi, cînd a aruncat asupra fericirii noastre cea mai neagră injurie? Eu nu știu cum tu nu ai sentimentul pe care-l am eu și nu recunoști că apropierea acestui mizerabil de tine e o injurie mortală pentru noi amîndoi?” (7 februarie). „În sfîrșit te-ai convins și tu cu cine ai avut a face și doream în adevăr ca să vezi odată acea fizionomie de spion și de om de rînd în adevărata ei formă, îngălbenind de-o scîrboasă invidie și de scîrboase pofte și cred că în sfîrșit și s-a făcut greață, precum mi-e mie greață de el. Natura care totdeauna compensează cu ceva defectele cu care încarcă un individ i-a dat darul actoricesc de-a simula, de-a părea încîntător prin jocuri de cuvinte. Rupe masca acestor jocuri de cuvinte și a glumelor echivoce și Satyrul cel mai scîrbos, putoarea grecească de capră pătrunde toate mișcările acestui mizerabil. (...) Știam prea bine că va amenința, știam prea bine că va minți pe seama mea și de aceea ți-am depeșat să fii tare în contra minciunilor acestui escroc. Acum l-ai văzut în adevărata lui figură, acum știi cît e de rău și de mizerabil... Așa dar, nu-l mai primi de loc. Poate cu timpul să-mi treacă acea adîncă și neagră părere de rău, pe care tu n-o înțelegeai pîn-acum...” (24 februarie). „Precum era de prevăzut, mirosul de capră rîioasă trebuia să-și dea în petec și s-arate canalia netrebnică în toată uriciunea ei morală și fizică. Dar, în adevăr, să-l dăm dracului! Nici să-mi mai pomenești ceva despre el în vro scrisoare a ta...” (25 februarie).

În vara anului următor, Eminescu va ceda complet suferințelor; Maiorescu va nota în jurnalul său- iunie 1883: „Apoi veni Caragiale la dejun la noi, aflînd toate despre Eminescu, începu să plîngă”. După cum ne amintim,

și Iuda a plîns! Dacă ținem seama că tensiunea între cei doi era chiar mai veche („Pe domnul în chestiune l-am bruscat în societate, dar a tăcut frumușel, ca un om de nimic ce este” - Eminescu către Veronica, 1881) ne putem întreba cînd a mai fost timp de *marea prietenie*?

Paul Zarifopol - care nu poate fi acuzat de antipatie față de Caragiale - mărturisește că „... nu rareori l-am auzit zicînd: Eminescu era un prost.” La rîndul său, acesta nutrește ideea că doar o moarte nenorocită a asigurat succesul poeziilor („...lui Eminescu, care a dus o viață de pîrlit, îi plouă onorurile, elogiurile și busturile” - *Moftul român*, 1893) pe care le parodia într-o manieră amintitoare de Rică Venturiano - cu care, după cum vom vedea - se identifică:

„Oriunde- acum sclipești

În depărtări albastre.

Tu nu ești unde ești,

Pierdută printre astre.”

Din păcate, aceste exerciții de școlar repetent nu arată doar inadecvarea la lirism! Dacă N. Iorga a fost un resentimentar incurabil, faptul se datorează și unor experiențe ce i-au traumatizat brutal adolescența și tinerețea - aceste oaze ale nemăsuratului orgoliu; una din ele a fost o primă întîlnire cu I.L. Caragiale - dramaturgul avea 42 de ani, Iorga doar 23: „... am îndrăznit să cetesc dintr-un cutezător manuscris de roman prin care încercam, în anumite seri la Paris, să schițez viața botoșăneană a copilăriei mele cu unele tipuri ce-mi rămăseseră în minte. Da, un roman, un roman contemporan de vreo 200 de pagini. Sfios am dat lectură unui capitol și, la capăt, sentința lui Caragiale a venit, batjocuritoare: Foarte bine! tot așa ceva poate să placă; așa ar trebui să scriu și eu. Am trecut în odaia de alături, unde în acea zi de rece toamnă, la începutul lui septembrie, ardea un foc frumos în cămin, și într-o clipă rodul silințelor mele literare se făcuseră scrum. Cînd au aflat cum mă pedepsisem pentru greșeala mea, a fost o sinceră părere de rău, dar prea tîrziu, deși poate că mai bine a ieșit așa.” Și istoricul comentează în continuare (*Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*): „O, nu mai era plăcut... să fii în această tovărășie care ea însăși trebuia să se desfacă (...) el (Caragiale - n.n.) desfăcîndu-se tot mai mult de țară, pe care o disprețuia pînă la marginile urii...” Totuși, Caragiale aprecia superlativ dar nu și dezinteresat pe tînarul Iorga în urma opiniilor favorabile ale acestuia despre drama *Năpasta*, caligrafiindu-i următoarea dedicație: „ Criticului inteligent și conștiincios, care a binevoit, ca un om rar ce este, întîi să citească *Năpasta* și să cugete asupra ei și apoi s-o critice”; în particular însă, impresiile erau altele: vizitîndu-l pe Goga aflat în închisoarea de la Seghedin, Caragiale își face timp, printre paharele de șampanie, să-i povestească o parabolă în care, mai tîrziu, Iorga s-a recunoscut: „Spuneam mai dăunăzător unor profesori la Berlin: Ce-mi tot vorbești despre cutare că-i harnic, că scrie cărți... zic, știu eu unu și mai activ, așa-i și zicea Iliuță activu, era la Mărcuța ... Dimineța la patru el era în picioare... la fîntînă... Își sufleca mînele și dăi, scotea apă... găleată după găleată... O vărsa în troacă... Troaca n-avea fund... Se făcea opt Haide, mă Iliuță, de îmbucă și tu ceva... N-am vreme, lucrez... Și nădușea, și-i da înainte și apa se ducea... Era nebun Iliuță, da, vorba, era activ? Era.” Nu este scutit reputatul istoric nici de

exercițiile epigramatice ale lui Caragiale: în *Savant*, este imaginat că „în savantu-i cap de dascăl” are o „... bibliotecă vestită / Așa plină, că-n zadar / Am dori să mai încăpă / Și un bibliotecar.”

La rîndu-i, Iorga s-a arătat profund dezamăgit de spectacolul jubiliar *Povestea neamului* unde domnia lui Carol I era înfățișată „printr-o femeie în căruță cu patru cai, ținînd ca pe o tabla coroana, pe cînd cei mai mari domni ai noștri călăresc ca niște jandarmi din garda regală în jurul ciudatului simbol”; în necrologul dedicat lui Caragiale, ca și în cazul altor *oameni cari au fost*, istoricul îi surprinde cu finețe contradicțiile ce i-au caracterizat personalitatea: „I se recunoștea - lucru rar pe lume - dreptul de a zice și a face orice, de a jigni sentimentul public în orice formă, de a sta împotriva vremii sale, și cînd greșea ea, și cînd el era greșitul.”

Referiri la alți botoșăneni include Caragiale într-un post-scriptum al unei scrisori din 1899 către Scipione Bădescu: „Complimentele tuturor prietenilor botoșăneni, îndeosebi bunului filosof Gr. Goilav. Îi datorez de mult o îmbrățișare”; pe *marele Tamberlick* (Toma Cosma), artist de glorie mondială între 1840 - 1870, cu succese fulminante la Neapole și Lisabona, Madrid și Londra, Paris și Petersburg, îl expediază denigrator și nedemocratic: „nu e decît Toma Birlic, țigan român din Botoșani.”

B.P. Hasdeu (ortografiat *Hăsdeu* sau *Hăsdău*) se „bucură” de mare atenție din partea ironicului Caragiale care avea în memorie replica acestuia cînd îi solicitase o colaborare la *Epoca literară* („Unde ai văzut tu om serios ca mine, să dea hîrtie la mîna unui cioflingar ca tine?”) dar uitase cuvintele de încurajare și chiar elogiul trimise pe un bilet de felicitare: „România are un Moliere al ei, un Moliere mai leneș, chiar foarte leneș, dar tot Moliere.”

Cel care îl numise *garson de talent* este atacat în chiar centrul personalității (hărnicia proverbială și construirea de proiecte ciclopice) și preocupărilor sale (cele lingvistice și spiritiste). Monumentul lexicografic *Magnum Etymologicum Romaniae* conceput în dimensiuni strivitoare pentru puterile unui om, devine în varianta Caragiale *Magnum mophologicum*:

„Și s-a pornit bătrînu-atunci

La lucru cu ardoare...

Dar, vai! păcat! s-a-nșepenit

Cu limba în a mare.”

Aflat într-o îngrijorătoare bună dispoziție, Șerban Cioculescu apreciază că în epigrama citată „autorul dă un specimen foarte reușit al echivocului licențios”; mie mi se pare că avem în față o trivialitate (im) pură și simplistă, mai ales cînd Caragiale se *înșepenește* în nefericita formulă și o repetă în contexte care îi marchează și mai mult grosolănia: după ce în textul poeziei *Excelsior* ce îi este dedicată, se introduce deviza „Nihil sine Hasdeo”, Caragiale se întreabă retoric și ipocrit „în ce parte să fie mai tare genialul autor: în istorie sau în limbă” pentru ca în *Olga și spiriduș* „tema” să fie dezvoltată chiar și pe înțelesul școlarilor lui Marius Chicos Rostogan: după ce decade din postura de *filosoful Blagomirea*, „bătrînul și neobositul limbist” devine un hitru *unchiaș* care „era mare pehlivan și drăcos, că avea lefuri de la împărăție să începă cărți, care ar fi ieșit ca tetravanghelul de mari dacă le-ar fi isprăvit”, competent în practici de inițiere:

„Olga- Da' ce mai poți dumneata să mă înveți?

Unchiașul - Hei, hei! Ai să vezi. Eu sunt dascăl de limbi...”

Deoarece în epocă nu se descoperiseră încă efectele pulfoniei, Caragiale mai apelează doar la cele ale cacofoniei într-un alt străveziu apropo la Hasdeu Membrele societății sînt datoare a-și boteza copiii cu nume străbune... ca Caracala, ca Cornelia, ca Catone.”

În postura de „spiritual spiritist” (spre care îl îndemna catastrofala moarte a Iuliei) lui Hasdeu i se dedică o *Rugă a spiritistului*, pastişă după *Luceafărul* („Pe veci rămîne pur încai / Oriunde el va trece...”), un reportaj despre castelul de la Cîmpina în care persiflează durerea venerabilului părinte („La Cîmpina își construi, tot prin inspirație spiritistă, un castel de care rîse subțire Caragiale” - apreciază Călinescu) și un joc de cuvinte bazat pe efectele diferenței dintre omofonie și omografie: *Sînt în Dealul Spirii tist!*

Fără deschidere asupra noilor experiențe ale poeziei simboliste, Caragiale îl atacă pe Macedonski pentru fumul sale nobiliare (*conte Geniadevsky*), numindu-l *Aamsky*- „un geniu cu picioarele strîmbe” sau pur și simplu *Macabronsky*- autor al unei *Balade simboliste macabre* în care se citează parodic armonii imitative macedonskiene; pentru că făcea parte din gruparea de la *Literatorul* este vizat și poetul Caton Teodorian, prin mijloace deja verificate: „Dar cînd te gîndești cu cîte amărăciuni este legat talentul unui poet nu vreau să beau, nici să mîncîc atîta amara ca Caton...”

Față în față cu blindul Vlahuță, Caragiale aplică tehnica pe care Arghezi o va numi „scărpinatul porcului pe burtă”- asociindu-și-l la nemurire: „Mă, numai eu și cu tine suntem scriitori în țara asta (...) mare ești în poezie, mare ești în proză”; către terți se exprimă *per-verso*: „Pe Vlahuță îl caut în poezie și nu-l găsesc; îl caut în proză și nu-l găsesc...”; în situația amintită, romanul *Dan* „este cea mai mare idiotie ce s-a scris în limba românească”. Naiv, Vlahuță se sacrifică pentru *amic* (refuză să devină membru corespondent al Academiei pentru că aceasta nu-l premia pe Caragiale) și îi preferă proximitatea și dincolo de limitele veșuirii pămîntești: „Unul din pușinii oameni cu care aș vrea să mă întîlnesc și pe lumea cealaltă. C-un asemenea tovarăș m-aș bizui să-nfrunt și urîtul eternității”.

Duiliu Zamfirescu (*Duilă, Zuiliu Damphirescu*- în versiunea lui Caragiale) a fost foarte afectat de confruntările comediografului („...grosolănia lui Caragiale și naivitatea mea mă făceau să sufăr groaznic...”) pînă cînd va remarca „infinita nestatornicie a simțirii sale”; nu l-a iertat și îi subliniază trivialitatea chiar și în deznădejdea pierderii celor două copile: „Era așa o trivială deznădăjduire în bietul om.” Pe Heliade-Rădulescu, Caragiale îl numea în zeflema „Părintele Literaturii Române” comunicînd lui Zarifopol că „D-ta nu-ți poți da seama bine de calitățile ficei dacă nu cunoști de aproape pe părintele ei” iar pe Odobescu îl găsea „mai spălat decît toți cei din dzilili de aur a scripturilor române” Despre relațiile cu Alecsandri, Zarifopol mărturisește în notițele sale: „Caragiale povestește că Alecsandri nu-l putea mistui, nici pe iel, nici pe Eminescu”, fapt confirmat și de D.Suchianu: „Pe amîndoi i-a urît Alecsandri, pe Eminescu pe furiș, pe Caragiale

pe față, prin acte și prin fapte”. De altfel, *conul Vasilică* a atacat prin aluzie pe Caragiale în corespondența sa cu Ion Ghica („scena română a încăput pe mîna unor *soi-tari*, unor foști sufleori”) iar în societate relațiile dintre cei doi nu erau foarte cordiale, inclusiv în prezența lui Maiorescu: „Caragiale agresiv și nepoliticos cu Alecsandri”. Se vădea în astfel de scene ceea ce nu scăpase observației lui Slavici- „adîncul dispreț ce se dedea pe față în zîmbetul lui sarcastic și-n agerii lui ochi”- care îi numea personajele din comedii *pocitanii omenesți*. Totuși, cel puțin față de Coșbuc a dovedit o constantă simpatie („Ghiță e mare, domnule, e al doilea după Eminescu”) în timp ce față de P.Cerna a fost duplicitar: „Ai văzut, doctore,- îi mărturisea lui D.Gusti- pe acest poetastru, cît este de închipuit? El a crezut, sărmanul, că tot ce-i spun i se potrivește”. Dezamăgit a fost în prietenia sa și D.Suchianu care, în scris, l-a apreciat ca „cel mai cult autodidact din cîți am cunoscut” însă mult mai constantă a fost relația lui Caragiale cu C.D. Gherea și ginerele acestuia- Paul Zarifopol. În corespondență declară sentiment amical deplin („Sărut dulce pe maladetz Costică”), către ginere se arată ironic cu măsură („Om bătrîn...cu principii!”) iar în impasul creației îi împărtășește starea: „...mă aflu în starea în care era Costică (...) cînd se canonea să fete *Neoibăgia*”; prietenul mai tînăr căruia îi împărtășește dezamăgirile („Nu publica nimic în Daco-România”) îi observă cu înțelegere firea de meridional:

„Caragiale iubea adînc farsa și paiațeria tradițională (...). Neobosit la vorbă- singura hărnicie autentică a meridionalului”. Aceste particularități nu scapă nici celei numite Aghiuță: („Spiritul lui era uluitor. Juca teatru pentru alții și pentru el. Te lua în vîrtejul sofismelor, te subjugă cu farmecul lui de grec subtil, iar dacă-l plictiseai te părăsea, ștergîndu-ți pe veci amintirea.”) și nici tatălui acesteia care, necăjit pentru textul persiflator *Cum vorbesc țărani* îl numise *ciocoi*: „Un grec mai rafinat în sentimente (...) nu s-ar putea găsi decît în timpul lui Pericles”. Caragiale- care caracterizase drama *Apus de soare* ca fiind *a opta minune a lumii* și *clapon umplut cu spanac tricolor* sintetizează foarte realist istoria relațiilor cu cel pe care îl numea *Frate Barbule*: „Întîi, ne-am înțeles fără să ne iubim; apoi, ne-am iubit fără să ne-nțelegem; și tocmai tîrziu spre bătrînețe (...) am ajuns (...) să ne înțelegem, fiindcă ne iubim- și să ne iubim fiindcă ne-nțelegem”. Cu totul altele au fost însă relațiile cu frații Bacalbașa: Constantin (*Bucureștii de altădată*) îl scrutează necruțător: „boem și chefliu”, repeta des „- Țară e asta, mă?”; după preluarea moștenirii „omul se schimbă. Și egoismul său ieși la iveală... Caragiale care cheltuia bucurii pentru petreceri, era un zgîrcit și nu împrumuta pe nimeni. Alcoolul și tabagismul exasperau nervii acestui impresionabil”; cu Anton a colaborat o întregă perioadă însă relațiile s-au deteriorat pînă la limită în urma unei polemici publice și efectele acesteia sînt dezvăluite în articolul *În chestie personală* publicat în revista *Moș Teacă* (1895) după ce Caragiale apare într-un duel ca martor al agresorului: Noi doi am avut de curînd o polemică, din care fiecare pretindea că el a fost victoriosul.

VA URMA

NOTE PE MARGINEA UNUI EȘEC ISTORIC

Modernizarea României, în ultimele două secole, a fost una relativă, fragmentară, imperfectă. De la fanarioți încoace, ne a aflăm într-o perpetuă societate de tranziție. Una din explicațiile acestei nesfârșite stări de tranziție poate consta în faptul că entitatea statală românească modernă a fost constituită pe un fundament greșit/eronat. Iar vinovatul nu este străinul, ci noi înșine. Adică cei care au constituit statul românesc modern (începând cu Al. I. Cuza). Noi nu am creat o civilizație românească modernă, a noastră, ci am imitat-o, am preluat-o de la alții (de la francezi, de exemplu). Iar cei care au făcut-o (tot de la Cuza încoace), au făcut-o prost. Statul român modern, din chiar momentul edificării sale, a fost unul parazitar, tratându-și cetățenii ca supuși, agresându-i permanent.

Rasismul social, la români, a fost o realitate mai mult decât în Rusia țarilor. Comportamentul „elitei” noastre politice față de națiune a fost unul disprețuitor, vindicativ și răzbunător, în situațiile de grave tulburări sociale. Inegalitatea socială, la noi, a reprezentat o realitate îndelungată. Străinul, și nu elita politică, a impus egalitatea tuturor românilor în fața legii (vezi Convenția de la Paris, 19 august 1858). Când Mihail Kogălniceanu, ca prim-ministru al României, a emis o circulară prin care interzicea latifundiilor să-i bată pe săteni, aceștia, de cum au primit ordinul respectiv, când li se năzărea, îi culcau pe țărani la pământ (ordinul lui Kogălniceanu fiind prins după gât) și ordonau bătaie, și iar bătaie, strigând, între timp, către torționar: „Păziți poronca stăpânirii, măi! Să nu vă atingeți de ea!” (de hârtie, adică...). Cazul de mai sus l-am găsit în *Amintirile* lui Radu Rosetti și este mai mult decât grăitor.

Așa-zisa modernizare a României -hai să fiu în ton cu I. L. Caragiale- de la 1848 încoace, a fost mai mult decât relativă, a fost începută și amânată la nesfârșit, nearticulându-se într-un sistem instituțional legislativ care să fi avut drept scop ocrotirea și prosperitatea românului, ci reversul. Statul român, în ultimele două secole, și-a tratat proprii cetățeni nu ca pe cetățeni, ci ca pe supuși, ca pe o masă umană amorfă; deriva noastră istorică pe acest teren este o certitudine. Că am dreptate, nici nu se pune problema. Gravele crize sociale traversate de societatea

românească modernă (1888, 1907, 1945-1964 etc.), dovedesc justetea punctului meu de vedere. România modernă a reglementat relațiile de proprietate în favoarea unei oligarhii care, cu foarte puține excepții, nu a vrut cu niciun chip să renunțe la privilegiu, la rasismul de clasă.

Așadar, în România modernă, românul nu a fost tratat de Stat ca și cetățean, cu respectul ce-l merita, din plin, ci ca supus, bun de pus la muncă, peste puteri, furat, mințit, bătut tocmai de statul pe care el îl ținea pe umeri, îi asigura existența... **În toată așa-zisa perioadă modernă, calitatea de cetățean a românului a fost ereu violată; libertatea lui, în ciuda Constituțiilor existente, a fost golită de conținut, pocită, limitată, călcată în picioare.** A trecut un secol de la disperata revoltă a țăranului român (1907), o tragedie națională autentică, dar despre ea nu se mai vorbește aproape deloc. Iar această tragedie a fost posibilă după cinci decenii de „modernizare”, în care „elita” politică și supervisorul ei, Carol I, au dat, din plin, măsura marilor „responsabilități” de care au fost animați. Cu cât ne îndepărtăm de un eveniment istoric major, noi, în loc să-l așezăm acolo unde-i este locul, să-l evaluăm la dimensiunea exactă, ca semnificație, îl ignorăm, evitându-l, sau îl coborâm în derizoriu, atribuindu-i alte cauze decât cele reale, și, evident, cu totul alte explicații/semnificații. În anii din urmă, Carol I (1866-1914) este perceput și considerat drept artizanul unei autentice modernizări a statului român, această judecată, asupra primului rege al României, determinându-i pe unii (H. R. Patapievici, de exemplu), să-l așeze pe un pedestal foarte, foarte înalt. În realitate, Carol I, cu excepția unei sobrietăți personale remarcabile, a fost un om mic, foarte mic. Iar calitățile pe care, astăzi, unii i le atribuie, au fost sau foarte mici, sau tot atâtea defecte. **Cu toate că putea fi mare (deoarece avea Putere reală), el a ales să fie mic, meschin, orgolios, riguros până la obsesie, nu în problemele reale/mari ale națiunii, ci în cele mici, de protocol, de fațadă.**

Tot se scrie și se spune admirativ cum a fost, el, Carol I, comandantul trupelor româno-ruse la Plevna (1877), omițându-se faptul că nu a făcut mare ispravă să se plimbe călare, la kilometri buni departe de gloanțele turcești, în jurul aceleași Plevne încercuite. I se mai pune pe umeri,

ca un act de cutezanță, trecerea Dunării de către Armata Română, la 1877. Dacă ar fi fost după voința lui Carol I, armata noastră nu ar fi trecut Dunărea, atunci, și am fi primit independența, cu disprețul de rigoare, de la ruși... Ion C. Brătianu l-a forțat, literamente, l-a obligat, în ciuda voinței sale, să accepte ca Armata Română să nu stea, cu arma la picior, pe linia Dunării, ci să se implice într-un conflict de care depindea soarta României.

„Modenizarea” statului român de după alungarea lui Al. I. Cuza a fost apreciată, de o lume întreagă, cu ocazia lui 1907. Cu nici câteva luni înainte de răscălat (1906), toți lingăii politici românești s-au înghesuit să pupe mâna (înmănușată, firește) a lui Carol I (cu ocazia grandiosului jubileu, de 40 de ani), ridicându-i osanale peste osanale, de a-i fi crezut că România, sub domnia lui, trăiește **un nou secol al lui August**. Individul, ce era putat în fund ca un creator de destin românesc, nu avea decât aparențele măreției. **În lunga sa domnie niciuna dintre marile probleme ale societății românești nu a primit rezolvarea cuvenită.** A fost solidar, pe acest teren, cu oligarhia politică și economică, făcând (mai bine spus nefăcând nimic) prea puțin pentru rezolvarea lor. Cele câteva mii de țărani uciși, cu prilejul represiunii armate din anul 1907, nu i-au smuls nici o tresărire de conștiință. Mai mult decât atât, după uciderea câtorva mii de țărani nevinovați, printr-un Ordin către Armată, el mulțumește acesteia „cu inima caldă”, pentru că a răspuns „chemării” sale, atunci când fusese amenințată „ființa scumpei noastre țări”. (Alex M. Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România, 1821-1899*, vol. 2, *Eșecul democrației române*, RAO, București, 2001, p. 169). Aprecierea unui important om politic roman, în piva lui Carol I, o consider extrem de corectă, obiectivă: *În timpul lui Carol I, problemele vitale ale României au fost sau amânate, sau aparent rezolvate, pierzându-se, astfel, ani întregi, care ar fi putut să fie ani de înfăptuiri rodnice și de progres efectiv* (I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. I, *Colecția Memorii și mărturii*, Ion Dumitri-Verlag, München, 1981, p. 104).

În ceea ce privește redresarea situației României, iată cum văd eu situația. Accesul la Putere, în România, să-l aibă doar oamenii de calitate (caracter, onestitate, altruism, simțul responsabilității, solidari, cu adevărat, cu națiunea din care fac parte, inteligenți, demni, în tot ceea ce țin de neamul lor, buni, foarte buni, cunoscători ai realităților de astăzi). Schimbarea de aici ar putea veni, de la asemenea oameni. Desigur, nu există nicio șansă în această direcție. Iar articularea unei noi entități statale, nu articularea, cât transformarea statului existent într-unul modern-european, eficient și corect în relațiile cu cetățenii, este posibilă doar sub influența decisivă a Fderăției Europene. Numai că, în absența unor reacții viguroase, majore, din partea națiunii, adică în absența unei reacții politice ce ar avea drept rezultat izgonirea din fruntea țării a actualei clase politice -nici Europa nu ne poate ajuta.

Clasa politică românească post-decembristă este tarată de toate relele posibile și imposibile (cu minime și notabile excepții). Aproape nu există trepăduș (indiferent de culoare politică) care să nu saliveze vizibil la gândul că, odată ajuns sus, în frunte, acolo destinul său se împlinește plenar! Doar un miracol ne mai poate scăpa de aceste lepre. Cum să izgonim, prin ce mijloace, gândindu-mă că,

ei, politicienii, au pus gheara definitiv și pe avuția națională? Cum să acceadă la Putere elita noastră reală când e calică și nu-i solidară în interiorul ei? Iar statul o tratează cu ostilitate sau indiferență. Ne trebuie o mare efortare, la nivel național, pentru a ne scutura de pe grumaz acest balast împutit ce-și zice *clasă politică*. Iar sursa tuturor nenorocirilor noastre de după 1989, am mai zis-o, dar o voi repeta oricât/oricând, a fost, și încă continuă să fie (prin urmări), Ion Iliescu. Dacă a făcut ceea ce a făcut (umplerea „vidului” de Putere de după 1989 cu comuniști, ura atroce față de tot ceea ce este autentic românesc, eliberarea criminalilor din decembrie 1989, mineriadele, asmuțirea slugilor sale -cât de multe au fost și sunt- asupra boğățiilor țării, elaborarea unui sistem legislativ premeditat ambiguu, care a permis golirea națiunii de toate avuțiile sale, edificarea unor instituții aparent democratice dar, care, exercitându-și atribuțiile, au impus /impun arbitrarul și nedreptatea ș. a.), Ion Iliescu a făcut-o deliberat, iar a remedia un rău așa de mare este o chestiune de generații. Cazul lui Ion Iliescu și cel al restaurației neocomuniste patronate de el, edificarea „democrației” în România de către el și masa sa de hoți și slugi din jurul său este unic în toată istoria Europei. Culmea este faptul că el a fost ajutat să ajungă, să rămână, să se mențină la putere de însăși națiunea pe care el a disprețuit-o și o urăște atât de mult. Iarăși caz unic în istorie, cazul său. Mă întreb: cum am fi vrut noi să arate România ultimelor două decenii dacă nu așa cum arată, gândindu-mă la indivizii ce i-au girat destinul?

În România de după 1989 democrația a fost construită de foștii tovarăși și de structurile Securității. Unul nu a fost pedepsit pentru crimele comise. Toți și-au găsit, ce găsit, împlinit, destinul în România lui Ion Iliescu! În situația de care vorbesc, forțând lucrurile, s-ar fi putut afla Germania de după ultimul război mondial, anume, în partea de Germanie aflată sub ocupația vesticilor, când s-a constituit R.F.G., ar fi fost puși în frunte nu cei care s-au opus naziștilor, ci chiar naziștii înșiși. Adică, ei, naziștii, să fi realizat democrația în Germania vestică, ei să-i fi învățat pe compatrioți cum e cu libertatea și demnitatea umană...

În ciuda unei vinovății de netăgăduit, lăsând deoparte subiectivismul de care pot fi marcat, Ion Iliescu încă este liber, scrie cărți (e mare intelectual), este consultat ca un veritabil *guru*. Mai mult, tocmai el, care și-a lichiadat adversarii/ contestatarii politici cu bâta și glonțul, este perceput nu ca un trădător și criminal, ci ca un veritabil pedagog politic al națiunii. Soluția, pentru a ieși din situația gravă a țării, nu poate fi decât una: scoaterea din viața publică a întregii clase politice (cu excepții notabile), interzicerea accesului la orice demnitate publică nu doar a foștilor activiști/securiști, ci și a tuturor acelor care, timp de 18 ani, au stat în fruntea națiunii, storcând-o până și de ultima sa redută: speranța de mai bine.

Disprețul/ ura / cinismul clasei politice actuale față de Națiune se observă și din următorul caz: torționarii Securității, activiștii P.C.R au, acum, în 2007, pensii de 20-30 de milioane lei pe lună. Țăranul / muncitorul care au asudat zeci de ani pe șantierelor și ogoarele patriei, ca să hrănească păduchii din frunte, au, tot astăzi, tot în 2007, pensii / salarii de un milion sau de 3-4 milioane de lei pe

lună. **Acesta este statul de drept democratic și european construit în România ultimelor două decenii, unul al nedreptăților sociale extreme.** Iar nedreptatea la care asistăm neputincioși -căci nu avem nicio posibilitate de a interveni- se va accentua, cred, va crește în viitor construindu-se, în fapt, și pentru o lungă perioadă de timp, un tip de stat-monstru, dominat de o birocrație atotputernică, trufaș-cinică, obraznică chiar cu cei cărora îi datorează existența. Acuș să fac două secole de când politicienii români au pornit să modernizeze societatea românească, iar rezultatul este copleșitor, în sens negativ. **Nu cred că există vreun stat în Europa** (cu excepția Rusiei, dar Rusia nu aparține Europei, nici Asiei, ea fiind o lume aparte) **în care instituțiile statale să funcționeze, deliberat, într-un asemenea mod încât pot abuza cetățeanul cu orice prilej în care acesta vine în contact cu respectivele instituții.**

La sfârșit, nu-mi pot reprima puternice sentimente de neliniște, revoltă și frustrare cu privire la soarta de astăzi, ca și de mâine a națiunii române. După un început de integrare eșuat -care poartă semnele caricaturalului- în Federația Europeană, România / clasa politică se dovedește consecventă cu ea însăși: reușește să rateze, încă o dată, racordarea la valorile europene. Două dintre proiectele naționale majore, ale ultimelor două secole, zac, la picioarele noastre, ca niște stârvuri hidoase.

Primul, modernizarea societății românești, nu conține decât datele de suprafață: o sulemeneală imitativă, atât în formă, cât și în conținut, dovedind nereușita noastră în acest plan. Al doilea, se constituie într-unul dintre cele mai grele capete de acuzare la adresa clasei politice românești de după revoluția / lovitura de stat din decembrie 1989: **compromiterea definitivă, abandonarea drepturilor noastre istorice asupra teritoriilor naționale înstrăinate. Se știe care sunt, după cum se cunosc cei responsabili de trădare, dar le repet, totuși, numele: Ion Iliescu, Emil Constantinescu, sprijiniți de administrațiile pe care le-au coordonat.**

Două decenii de așa-zisă libertate îmi dovedesc degradarea tuturor idealurilor pe care e poate avea o comunitate națională, compromiterea, acestora, pe termen nedefinit. Aceste idealuri nu pot fi altele decât cele de dreptate socială, de libertate reală, de unitate națională, de solidaritate și justiție. În absența înfăptuirii acestora viața românilor va continua să fie amară, dominată de răutate și egoism. La români, prăpastia adâncă între clasa politică și națiune funcționează, la modul perfect, de câteva secole. Ultimul secol și jumătate, în ciuda oricăror contraargumente, n-a atenuat fractura, ci a adâncit-o. **Disprețul față de națiune, ignorarea, făturișă, dezideratelor națiunii, sunt de domeniul evidenței. Ca și în trecut -când spun asta am în vedere aproape întregul nostru trecut-clasa politică românească care, într-un procent covârșitor, este și una economică, este ruptă de națiune, reprezintă, practic, un stat în stat. Ea nu mai are nimic în comun cu națiunea, dar absolut nimic care să mă convingă de contrariu. Doar că folosește aceeași limbă ca și noi (nu însă și același limbaj), alături de faptul că își zic, ca și noi, români.**

Criza românească de astăzi nu este una obișnuită. Când vorbesc de criză, fac trimitere la clanurile politice

actuale, responsabile de întregul rău aruncat peste toată întinderea de pământ românesc. Însăși criza românească, în interiorul celei globale, stă sub semnul deprecierii, de-rizoriului. Ciocoiul / maimuța politică românească actuală a murdărit și murdărește tot ceea ce vine în contact cu el / ea, spurcă orice principiu, degradează orice ideal. Gîrîndu-ne viețile, printr-o așa de rușinoasă prestație, clasa politică românească ne-a așezat, pe frunte, un stigmat teribil: **a fi român nu constituie un motiv capabil să ofere măcar o fărâma de credibilitate morală.** Iar violentului cinism social / național, cu care ne gratulează „clasa politică”, azi, la fel ca și în trecut, noi nu-i răspundem cum trebuie. Așteptăm, așteptăm, pasivi și vinovați, o schimbare în bine, chiar de la cei ce ne disprețuiesc cel mai mult! Desigur, vremea revoluțiilor a trecut, cel puțin la noi. Și totuși, nu trebuie să așteptăm schimbarea în bine a destinului nostru de la clasa politică actuală. De noi depinde schimbarea: de puterea de a ne solidariza, de forța de a ne articula, energiile, de a le orienta spre o finalitate superioară. **Ori ne implicăm cu toată forța de care suntem capabili și aruncăm, de la cârmă, înlocuind actuala clasă politică cu alta, ori (dacă nu reușim) adoptăm o strategie civică bazată pe nesupunere și noncombat, tot civic.** Dacă nu vom reuși să destrucțurăm actualul sistem politic mafiot, să întoarcem spatele „politicienilor”, prin refuzul de a ne exercita anumite drepturi, precum cel electoral, respectiv să nu mai luăm parte la viața politică a națiunii. Altfel, nu vom sparge răul, nu vom cauteriza cancerul! Să-i lăsăm doar pe ei, și pe familiile lor, să se propună și să se aleagă, unii pe alții, între ei... **Națiunea trebuie să se dezmeticească, măcar în ultimul ceas, și să refuze de a mai legitima această scursură umană ordinară: clasa politică.**

Bineînțeles, cred în utopii. Omul-masă, omul-nou, dorit / creat de Ceaușescu există în toată splendoarea sa! Doar divertismentul cretinoid, mititeii și grătarele, televiziunea și manelele, clevețele și disprețul față de semenii, dezinteresul total față de soarta națiunii definesc omul-nou. Cu un asemenea specimen, moartea idealurilor națiunii, pare a fi sigură. Ne zbatem steril, ineficient, în interiorul vieților noastre, amăgindu-ne, justificându-ne neputința de a reacționa la agresiunea permanentă a răului, deoarece nu avem forța de a opri sau îndrepta de-gringolada. Și avem dreptate: **în absența unei societăți civile disipate peste întregul teritoriu național, care să se manifeste ca o forță de temut, această clasă politică abjectă își va face veacul, peste noi.**

Trebuie să ne însușim un adevăr prea mult timp ignorat: ieșirea din impas se poate produce numai în condițiile colaborării dintre noi. Dar nu o colaborare de doi bani, ci una bazată pe sinceritate față de noi înșine, ca și față de celălalt. Începând de aici am putea rezidi comunitatea, de aici s-ar putea produce schimbarea în bine. Sinceritate, desigur, dar una urmată de o selecție reală a valorilor, o ierarhie exactă a acestor valori, precum și de dialog: un dialog bazat pe înțelegere și toleranță. Toate trei, la un loc, urmate îndeaproape de responsabilitate și generozitate, ar aduce, în viețile noastre, umanismul atât de des invocat, dar nicidecum practicat.

Petru URSACHE

Starea chenotică a geniului

Cînd Maiorescu a afirmat ca poezia română se va dezvolta în secolul al XX-lea sub semnul *Luceafărului*, nu s-a bazat numai pe *intuiție*, instrument tehnic absolut indispensabil criticului de profesie, ci și pe înțelegerea corectă, în marginile adevărului, a individualității creatoare de tip genial. Este posibil să-l fi călăuzit și unele principii schopenhaueriene, formulate de gînditorul german de pe poziții romantice și generoase, cum ar fi *contemplativitatea*, *iritabilitatea*, *melancolia* ființei excepțional înzestrate, acești termeni căpătînd accepțiuni specifice în freudism, fără a-și pierde înțelesurile lor inițiale. Cîte sensuri nu i s-au recunoscut, de pildă, conceptului de *melancolie*, de la Dürer încoace, fără ca fondul semantic să fie epuizat! Criticul de la Junimea a identificat aceste direcții de comportament artistic în personalitatea poetului Eminescu, mai precis, în studiul *Eminescu și poeziile lui* din *Critice*, cea mai credibilă și mai echilibrată cercetare românească în domeniu. Este vorba de un anume tip de creator care s-a manifestat cu pregnanță într-o secvență determinată de timp, distinctă și semnificativă pentru toată istoria culturală a umanității.

În clasicism, domina efectul asupra cauzei, adică valoarea unei scrieri se confirma, cum se știe, prin respectarea unui set legiferat de reguli, fapt ce a suprasaturat, în timp, conștiința estetică. Oricît ar părea, de ciudat, dar clasicismul rămîne într-o oarecare stagnare centristă în sensul că teocentrismul mitologic și religios nu este scuturat pînă la capăt. Religia, ca și mitul, abstractizează, depersonalizează. Celebra propoziție clasicistă (Boileau), „nimic nu este mai frumos decît adevărul”, reactualiza, la vremea ei, tripticul axiologic adevăr-bine-frumos, moștenit din Antichitate, și în baza căruia valorile fundamentale erau universalizate. Spiritul romantic și modern este antropocentric. El răstoarnă vechea perspectivă teocentrică, rezervîndu-i individului ales și înzestrat un rol decisiv în întregul complex al fenomenologiei experienței estetice. Așa s-a ajuns să se vorbească despre un nou tip de creator, care a fost numit *geniu*, despre dimensiunea lui morală, fără termen de comparație în lumea umană obișnuită, despre misterul invenției sau despre capodoperă.

Astăzi, un asemenea tabel axiologic se pretează la retușuri mai mult sau mai puțin întemeiate. Ce sens mai pot avea pentru artistul contemporan concepte comportamentale

ca „înălțare”, „suferință”, „contemplativitate”? Omul a devenit esențialmente pragmatic. El a cunoscut o modificare ireversibilă și de fond în existența lui ca subiect; drept urmare, îi este indiferentă propria-i stare morală, de unde criza de personalitate, grava confuzie între valori, imposibilitatea dialogului, deși se face caz de acesta la nivelul instituțiilor și al „personalităților”. Tot antropomorfismul caracterizează și creația contemporană. Dar în vreme ce poetul romantic avea conștiința unei personalități viguroase și reale, ceea ce asigura forță și idealitate scrisului, privit ca o a doua geneză și ființare a logosului original, poetul ultimelor decenii se remarcă printr-un fond psihic labil și abisal, de aici incapacitatea de a-l înțelege pe confratele său de peste veac.

Nu era în spiritul lui Maiorescu să preia pur și simplu concepte și teorii filosofice, fie ele de notorietate, fără să le imprime o notă dictată de propria lui personalitate, ca și de fenomenul românesc în ansamblul său. Moneda vremii era originalitatea, nu globalizarea. Ea a fost lansată cu energie de Im. Kant, împotriva regulilor sufocante și uniformizatoare ale mediteraneenilor. Prin *contemplativitate*, autorul român avea în vedere un principiu activ, nu pasiv, pentru că presupune un proces imaginativ complex: selectarea din imediatul fenomenologic a acelor segmente de realitate care aparțin eternului uman și *proiectarea* lor în idealitatea arhetipală. *Lacul, codrul, riul, steaua, cerul, poetul-profet și arheu, voievodul, luna, îngerul*, își recapătă strălucirea străveche, din primele zile ale zidirii. Aceste imagini, cosmicizate au luat naștere „din nimic”, *ex nihilo*, și se justifică în chip credibil doar în fantezia creatorului. Numai el se bucură de privilegiul unic de a le „vedea” și a le contempla în mod efectiv, tocmai pentru că le-a inventat, pe cont propriu și îi aparțin în totalitate. Opera clasicistă este un derivat sensibil al mediului socio-cosmic și dependentă de datul natural elaborat, de divinitatea primordială. Romanticul, din contra, este total independent. El nu-și împarte opera cu nimeni, nici în fapt, nici în imaginație. Contemplație în stil romantic înseamnă „ruptură”, nerecunoaștere a unei realități îndătinată, sensibile și posibile. De aici caracterul „neconservator”, „netraditionalist”, „revoluționar” al gîndirii poetice romantice în general și eminesciene în special.

Freudian vorbind, imaginea închipuită este o fantasmă în toată regula. Ea plutește în abstracțiune fără nici un suport exterior, decît în adîncurile psihotice. Suprerealismul se află în imediată vecinătate. Diferența stă în topică și în sintaxă, fantasmă fiind mai coerentă și mai mascate la romantici, însă agresive și tendențios exprimate în imaginarul suprarealist. Nu trebuie să se înțeleagă greșit: vorbim despre elemente suprarealiste la romantici, chiar și pentru simplul motiv că experiențele onirice le sînt cunoscute și unora și altora. Suprerealismul a trecut prin romantism. Să presupunem că *Lacul* lui Lamartine „a existat” în chip mimetic, adică natural, dar apare limpede că poetul îl percepe într-o certă stare de halucinație. În schimb, *Lacul* lui Eminescu este de-a dreptul fantasmatic. El nu are nici o coordonată naturală, firească; răsare de nicăieri, dominat de un cromatism strălucitor și obsesiv. Totuși nu face excepție totală de la imaginarul romantic, reelaborat sub regimul fanteziei pure și pregătit pentru contemplație, ca semn al „înalțării-impersonale”.

Se pot distinge diferite tipuri de experiențe contemplative, chiar dacă dicționarele de psihologie se arată zgîrcite în informații. Iată două situații distincte. În cel mai simplu și comun caz, subiectul se așază cuminte în fața unui peisaj, îi constată fizionomia proprie și se declară împăcat cu sine. De aici speculații posibile: individul dă dovada de sensibilitate, este „un spirit contemplativ”, un visător. Perfect adevărat. Poate aici își are punctul de plecare celebra și învechită teză potrivit căreia natura ar fi superioară artei, comparație imposibilă. Este un fenomen de „simpatie estetică”, așa cum s-a spus pe la începutul secolului al XIX-lea. Potrivit altui sens, prin contemplație se înțelege o *stare extatică* la care se ajunge, cum am spus, în baza unei mari încordări intelectuale și sufletești. Ea subsumează un parcurs lung și greu. Eul individual are de înfruntat o serie de opreliști, de îndeplinit munci istovitoare, de suportat umilințe și penitențe. Acesta ar fi și sensul mai profund al caracterizării făcute de Giordano Bruno omului de geniu, preluat și de Arthur Schopenhauer; „in tristia hilaris, in hilaritate tristis” (în tristețe vesel, trist în veselie). Este latura *chenotică* a existenței geniului, un moment din parcurs. Specialiștii vorbesc despre *suferință* (bază a oximoronului în romantism: „Suferință tu dureros de dulce”) ca una dintre „facultățile” definitorii ale geniului; și pentru a se ajunge la altele, atît de des repetate după romantici, *melancolia*, inadaptabilitatea, *nebulnia*.

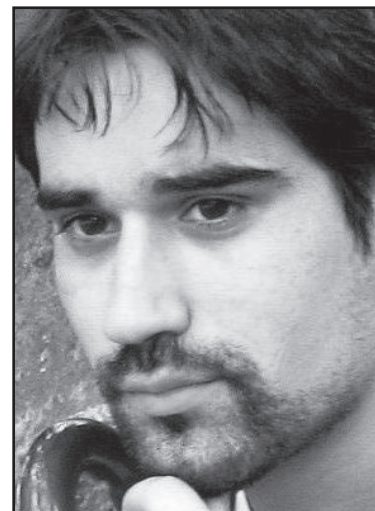
Pe această linie a *chenozei* (suferinței) *geniul* se întîlnește cu *eroul* (care l-a premers) și cu *sfințitul*, care l-a însoțit adesea. De altfel, cuvîntul *chenoză* vine din teologie. El a fost aplicat sfințitului pentru ca geniului să i se recunoască suferința. Despre erou s-a crezut, limitativ, că i s-a rezervat o viață aventurieră și atîta tot, lipsită de tulburări și de înfrîngeri. Este tot o ipoteză romantică.

Se poate, deci, vorbi de o veritabilă tipologie de creaturi, uniți prin același destin tragic și putere de sacrificiu. Nu-i este dat eroului de epopee ori de legendă un trai ușor și sărbătoresc. Cunoaște suferința (Prometheu), umilirea (Theseu, Kullervo), înfrîngerea (Iasson, Odisseu), moartea năprasnică (Pitagora, Empedocle). Uneori, nașterea lui este prevestită prin divinități orante, i se prescrie o anumită saga în care sînt cuprinse munci grele, civilizatoare (Hercule). După fiecare „muncă grea” (uciderea Minotaurului, de pildă), omenirea face un pas către lumină și recunoaștere de sine. Ea este beneficiară, eroul fiind ființa care se dăruie prin sacrificare de sine, căci rareori zeii

sînt recunoscători. Eroul a intrat în legendă și în conștiința umanității pentru forța și curajul său fără egal de a instaura, din inițiativă proprie și generoasă, o „nouă ordine” în istorie, dar în folosul general. Parabola înfrîngerii Minotaurului în subteranele cretane de către Hercule a însemnat salvarea gîndirii din regimul chthonian și nocturn și înălțarea ei în sfera diurnului, a solarului. Este un „democratism” fundamental în faptele eroului de legendă. Cînd, în locul lui, apare un personaj *părtinitor*, adică declarat drept lider, reprezentant al unei categorii, fie „majoritare” fie „minoritare”, eroul, așa cum a fost instituționalizat de îndelungată și prestigioasă tradiție, „cade” din istorie.

Și biografia omului de geniu cunoaște un destin greu de urmărit etapă cu etapă: naștere (adesea din părinți incompatibili, necunoscuți ori nedoriți, ca și în cazul eroilor), înzestrare intelectuală de excepție, aventuri personale scandaloase, amestecul hazardului ori al providenței în apariția lor în timp și în spațiu. Și geniul poartă, ca blestem, greaua misiune de salvator și de civilizator, de data aceasta în cultură, nu în spațiul socio-cosmic și mitic. „Faptele” lui sînt la fel de spectaculoase și decisive ca ale eroului, pentru istoria spirituală a umanității, anume *capodoperele* literare și artistice. Am în vedere, îndeosebi, genialitatea în accepțiune romantică, prima vîrstă a omului „modern”, acela care a conștientizat propria-i menire în lume. Omenirea a trecut de la o etapă la alta a istoriei sale sub protecția și călăuză geniilor, dar și în cazul acestora s-a arătat de multe ori nerecunoscătoare. Maioreșcu vorbește cu îndreptățire despre nefericirea geniului încă din timpul vieții; dar și de o (ne)fericire deschisă către postumitate. „A fost fericit Eminescu?”, se întreabă criticul? Maioreșcu răspunde el însuși în două faze strîns corelate. Aici interesează prima: „cine e fericit?” Autorul se abate de la înțelesul dat de Giordano Bruno - „in tristia hilaris” -, de care, cu siguranță, avea cunoștință, întrucît dă prea mare extindere conceptului de *nefericire*, pînă la canonizarea lui. Romanticii puneau mai presus de orice geniul ca personalitate creatoare și capabilă de sacrificiu de sine. Omul obișnuit, incapabil de creație și de dăruire generoasă, nu cunoaște decît acea suferință cauzată de neîmplinirea unor interese mărunte, strict individuale. La acesta opoziția între categoriile fundamentale ale existenței este directă și imediată: fericire/ nefericire. La omul de geniu ea se redimensionează în literă și mai ales în spirit: Fericire(= Nefericire) / Nefericire(= Fericire).

Opera sfințitului stă în calitatea lui morală. Pe această linie nu se întîlnește cu geniul. Acesta din urmă poate fi imoral în viața obișnuită, ca și eroul. Sfințitul se construiește pe sine și devine „operă”; cu atît mai utilă umanității, cu cît exemplul său personal se dovedește a fi demn de urmat. La aceasta se ajunge prin grea suferință și „lepădare” de sine, de unde comuniunea de destin cu eroul, nu cu geniul. Ca temă de meditație: vechii greci i-au socotit pe unii dintre „înțelepți” (Pitagora, Thales, Empedocle) drept eroi; catolicii, îi am în vedere pe polonezi, îi așezau pe scriitorii reprezentativi sub ocrotirea bisericii, în sensul că îi îngropau în catedrale. Faptul că Alecu Russo și-a găsit adăpostul lîngă zidurile mănăstirii Bărboi din Iași trebuie să fie un mimetism. Să se mai rețină că românii au inclus în erminiile de pictură nume ale unor mari scriitori greci. Platon, Aristotel, de pildă, figurează în imagini pictate în frescă, alături de sfinții din calendarul creștin. De aceea, schița tipologică pe care am desfășurat-o în aceste rînduri: *erou-geniu-sfînt* se află sub bune auspicii.

Paul GORBAN

Sens și ludic în comunicarea poetică

Când vorbim despre poezie știm că, în general, despre aceasta se admite că este *arta* acelora care *aduc cuvinte* sau a acelora care, așa cum spune Paul Valéri, aflați în luptă cu materia verbală, speculează asupra sunetului și asupra sensului. Mai există, desigur, infinite definiții despre poezie care de-a lungul timpului au făcut *carieră*. Bunăoară, în lumea antică, pentru Aristotel sau Platon, aceasta (referirile sunt făcute la epopee și poezia tragică, la comedie, dar și la poezia ditirambică) este văzută ca o imitație, *mimesis*,^[1] în timp ce pentru Kant, aceasta este arta de a arăta un joc liber al imaginației, al fantasiei ca pe o activitate a intelectului, iar pentru Nicolai Hartmann poezia trebuie să deschidă cititorului o bucată de lume. Înțelegem, în fond, că poezia trebuie să comunice ceva, ceva care, fie imită părți ale (intimității – stării sufletești) autorului, ale lumii acestuia (în care integram lumea culturală și cea religioasă), sau ceva care poate deschide orizonturi ontologice (neașteptate, acele semioze nelimitate cauzate de însăși expresiile poetice guvernate de *metaforă*^[2] și *ludic*).

Aristotel în *Poetica* analizează în special *tragedia*, nu pentru a realiza o *teorie* despre aceasta, ci mai curând pentru a arăta că aceasta, dacă este scrisă bine, are un efect asupra sentimentelor și pasiunilor auditoriului. Încercând să definească această artă stagiritul vizează anumite aspecte ce țin de estetică întrucât, observă el, autorul unei piese poetice împodobește graiul cu diferite feluri de podoabe (figuri de stil, ritm, rimă etc.). De altfel, dintre arte, stagiritul subliniază că *tragedia* (cu efectele ei) trezește în auditor bucuria de a

privi, adică plăcerea, dar în același timp și *contemplarea*, care potrivit filosofului este scopul științelor practice: „(...) plăcerea pe care o dau imitațiile e și ea resimțită de toți. Că-i așa, o dovedesc faptele. Lucruri pe care în natură nu le putem privi fără scârbă – cum ar fi înfățișarea fiarelor celor mai degustătoare și ale morții –, închipuite cu oricât de mare fidelitate ne umplu de desfătare. Explicația, și de data aceasta, mi se pare a sta în plăcerea deosebită pe care o dă cunoașterea nu numai înțelepților, dar și oamenilor de rând; atât doar că aceștia se împărtășesc din ea mai puțin. De aceea se bucură cei ce privesc o plasmuire: pentru că au prilejul să învețe privind și să-și dea seama de fiecare lucru, bunăoară că atare înfățișează pe cutare.”^[3] Platon, în *Ion* (534b) vorbește despre un lanț al inspirației, care pleacă din Muză, și trecând prin poet ajunge la auditoriu. Dar acest transfer are loc după ce poetul este pătruns de harul divin. Poetul apare în accepțiunea lui Platon ca „o făptură ușoară, înaripată și sacră, în stare să creze ceva doar după ce îl pătrunde harul divin (*entheos*) și își iese din sine (*ekphron*), părăsit de judecată”.

Poetul este artistul care folosește cuvintele drept simboluri și le așează în jurul unei idei. Așezarea acestor cuvinte, punerea lor în scenă, în relații trebuie să arate, pe de o parte, *libertatea* poetului față de natură iar, pe de altă parte, trebuie să *transmită*, într-un mesaj, stările și acțiunile spiritului. Novalis, subliniază în acest sens, în maniera romantică a epocii sale, faptul că poetul deținând *cheia filosofiei* pune cuvintele în relație în așa fel încât să istorisească despre gospodăria universului: „Cuvintele sale nu sunt semne generale – sunt sunete – vorbe vrăjite care pun în mișcare, în jurul lor, grupuri frumoase. După cum veșmintele sfinților continuă să păstreze în ele puteri miraculoase, tot astfel și câte un cuvânt sfințit de vreo amintire strălucitoare devine aproape, el singur, un poem. Pentru poet, limba nu e niciodată prea săracă, dar e întotdeauna prea generală. El e nevoit adesea să folosească aceleași cuvinte, tocite de întrebuintare.”^[4]

Dar poetul, trebuie, în ciuda sentimentului de libertate, dacă vrea să transmită mesaje despre starea spiritului lumii, să-și controleze *libertatea* asocierilor de cuvinte, pentru că altfel, căzând în dimensiunea delirului verbal (amplificat de

1. Hans-Georg Gadamer subliniază faptul că noțiunea de *mimesis* care dă expresie trăirilor estetice este o relație în care are loc nu doar o imitație, ci și o transformare. „Ceea ce constituie experiența artei este (...) nondistincția estetică. Dacă reînnoim acest sens original al mimesisului, ne eliberăm de îngustimea estetică pe care o reprezintă pentru gândire teoria clasică a imitației. Mimesisul nu mai constă atunci într-atât de mult în faptul că ceva există ca având înțeles în sine. Nici un fel de pretins criteriu al naturalei nu decide, cu această ocazie, asupra valorii sau nonvalorii unei reprezentări. Cu siguranță însă că orice reprezentare grăitoare prezintă deja un răspuns la întrebarea pentru ce există – fie că înfățișează ceva ori *nimic*. Experiența mimică originală rămâne (...) esența oricărui act formativ în artă și poezie”. Hans-Georg Gadamer, *Actualitatea frumosului*, traducere de Val. Panaitescu, Ed. Polirom, Iași, 2000, pp. 50-51.

2. Vezi capitolul *Metafora ca instrument producător de noi ontologii* în Umberto Eco, *De la arbore spre labirint*, traducere de Ștefania Mincu, Ed. Polirom, Iași, 2009, pp. 60-64.

3. Aristotel, *Poetica*, IV, 1448b8-17.

4. Novalis, *Între veghe și vis*, traducere de Viorica Nișcov, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 166.

necontrolarea fantasiei sau a ludicului poetic) el, în loc să transmită un sistem de informații (frumoase), valoroase atât în cadrul textului (estetic), cât și în afara acestuia, pentru un posibil receptor, nu va realiza decât o ambiguitate a referinței, a semnificației. Deși ambiguitatea este o caracteristică a textului poetic. Dar, chiar și din acest punct de vedere, poetul, în calitatea lui de emițător de text (estetic), trebuie să-și trimită mesajul pe baza unui cod către un receptor, în funcție de orizontul de așteptare ale acestuia. Poetul francez, Pierre Reverdy, observând că în limbajele poetice contemporane predomină un discurs *comun* și un delir verbal reclamă către confrății lui: „acum băgați de seamă: cuvintele sunt la îndemâna tuturor, voi sunteți chemați să faceți din cuvinte ceea ce nimeni n-a făcut din ele”. Pe de altă parte, poetul și eseistul român Ștefan Aug. Doinaș comentează dur delirul verbal și nebuloasa goană după imagini și metafore a poetilor contemporani: „poetul își creează suprarealitatea sa cu ajutorul analogiei, adică stabilind raporturi inedite între elementele acestei lumi. Noua poezie înseamnă, fără îndoială, un triumf al metaforei: ca o adevărată regină, care iubește pompa și luxul, ea domnește astăzi, mândră de sine însăși, peste diversele triburi de tropi. Tendința ei firească este să devină viziune: să reconstituie în sine, asemenea stropului de rouă, un nou chip – concentrat și revelator – al universului. Îndărățul acestui chip, și în funcție de trăsăturile lui materiale, exegeza critică este invitată să identifice sistemul coerent de semnificații care probează o concepție personală asupra lumii și vieții.”^[5]

Pe de altă parte, Constantin Noica în *Jurnal de idei*, atunci când analizează problema culturii române, semnalează că poezia de astăzi se află sub dictatura *culturii de consum*. El spune că există în cultura contemporană o inflație poetică, iar aceasta este „un produs al simplei *sensibilități* poetice, prea des needucată și lipsită, după nefastul model francez, de orice meșteșug, disprețuind superior rima (a poeziei populare a lui Eminescu, a lui Arghezi, a lui Blaga, a lui Ion Barbu) și disprețuind în chip penibil *ritmul*, care e structura de fond nu numai a oricărei poezii, ci și a oricărei arte, cum este a cosmosului, a vieții și a gândului. Iar dacă le accept, văd în ele, (în) inflația poeziei de astăzi, cultură de consum, necesară și binefăcătoare și ea, în așteptarea culturii de performanță”^[6]

Potrivit ideilor lui Noica, poetul este ființa ce te face să visezi. Filosoful de la Păltiniș scrie că „sunt pe cale să *invent* o ființă umană – pentru că am nevoie de poezie”^[7] iar în altă parte se arată împăcat cu veacul și timpurile acestea, atâta vreme cât, în ciuda nihilismelor lui, el poate realiza cea mai înaltă artă: „Veacul nostru, cu vitezele și desprinderile sale neașteptate, cu angajările sale în marile viziuni ale abstracțiunii și neantului este copt pentru suprema poezie și artă”^[8] Înțelegem că poezia este strâns legată de cultură și ea arată imaginea omului în raport cu vremea respectivă. De aceea ca să înțelegem sau să *gustăm* un poet trebuie să ne placă și lumea lui: „Cred că pentru a gusta un poet trebuie să *ne placă* și cultura căreia îi aparține. Dacă aceasta îi este cuiva îndiferentă sau antipatică, atunci admirația se răcește”^[9]

5. Ștefan Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, Ed. Eminescu, București, 1972, pp. 171-172.

6. Constantin Noica, *Jurnal de idei*, Ed. Humanitas, București, 1991, p. 299.

7. *Ibidem*, p. 168.

8. *Ibidem*, p. 109.

9. Ludwig Wittgenstein, *Însemnări postume 1914-1951*, traducere de Mircea Flonta și Adrian-Paul Iliescu, Ed. Humanitas, București,

A înțelege *poetica* unei anume culturi, înseamnă a înțelege *stilul*^[10] acelei culturi, adică, arată în altă parte Wittgenstein, *stilul este omul însuși*, ceea ce ne arată că stilul este *imagea* (iconul, mimesis-ul) omului.^[11] De aici putem vorbi în orice ipostază a culturii de modele limbajului estetic. Dar poezia *valorează* atâta vreme cât în ea poetul transmite informații care pot *mișca* sufletul și gândirea noastră. Poetul *valorizează* cuvintele, pe baza sensului, el devine un fel de *stăpân* al comunicării estetice. El știe că poezia este cea mai înaltă formă de manifestare a spiritului.^[12] Poetul transmite cuvinte cantitativ energetice și, în același timp, cuvinte cantitativ calitative. Mesajul poetic pune în relație aceste cuvinte și motivează *plăcerea* sau *gustul*. Putem spune că valoarea poetică a unui text estetic este susținută de *imagea* (de atmosferă)^[13] ce *motivează* cuvintele puse în relație. Există de obicei, în limbajul poetic un pact în care „schimburile de cuvinte – cu intensitatea plăcerii pe care o produc – se fac în afara simplei lor descifrări, dincoace sau dincolo de funcționarea unei *valori de semnificație*”^[14] Poetul este manifestare a spiritului, el comunică celorlalți despre universalitatea existenței. El este mijlocitor al întâlnirii omului cu *universul*, deoarece în limbajul lui spiritul capătă existență. Potrivit lui Hegel, *limbajul* trebuie văzut ca „fiind acela în care spiritul capătă existență. Limbajul este conștiința-de-sine existentă *pentru ceilalți*, el este conștiința-de-sine care este *dată* nemijlocit *ca atare* și care, ca fiind *această* conștiință-de-sine individuală, este universală”^[15]

2005, p. 162.

10. Pe de altă parte, logicianul român, Constantin Sălăvăstru subliniază că fiecare receptează un text prin prisma experiențelor sale socioculturale, pe care o consideră *marcă a receptării* astfel, cel care interpretează un text (n.n. poetic) o va face din prisma intersecțiilor *socioculturale* și nu din perspectiva cunoștințelor lui despre *stilul* sau generația din care face parte cel care a generat textul respectiv, deși aceste cunoștințe îi pot influența înțelegerea. Sălăvăstru scrie că pentru „receptorul unui text filosofic chiar dacă poate știe din ce curent face parte textul cu care ia contact, chiar dacă poate să cunoască normele respectivului curent, toate acestea rămân, influență asupra receptării, nesemnificative. Fiecare receptează textul filosofic prin prisma experienței sale socioculturale, pe care o consideră *marcă a receptării*, deși această marcă este personală și nu există un temei pentru a fi impusă și altora. Pentru receptor, *abaterile* sunt semnificative pentru că ele sunt *semnele diferenței* și rămân *norme* ale receptării discursului filosofic”. Constantin Sălăvăstru, *Critica raționalității* discursive, Ed. Polirom, Iași, 2001, p. 40. Aș îndrăzni să extind teoria și aplicabilitatea ei și asupra limbajului poetic, dacă ținem cont că se discută despre apropieri între limbajul filosofic și cel poetic. Amintesc, bunăoară, că Novalis consideră că poezia constituie o parte a tehnicii filosofice, că „poezia este eroina filosofiei. Filosofia înalță poezia la rangul de principiu. Ea ne învață să cunoaștem valoarea poeziei. Filosofia este *teoria poeziei*. Ea ne arată ce trebuie să înțelegem prin poezie, faptul că aceasta este totul în chip absolut.”, Novalis, *ed. cit.*, pp. 196-197.

11. *Ibidem*, p. 151.

12. Pentru Hegel, în acest sens, arta poeziei este considerată „arta universală a spiritului devenit liber în sine, spirit care, în realizarea operei de artă, nu e legat de materialul sensibil exterior și care nu se mișcă decât în spațiul interior al reprezentărilor și sentimentelor. Dar tocmai pe această, cea mai înaltă, treaptă a ei arta se depășește pe sine, părăsind elementul sensibilizării conciliate a spiritului și trecând din poezia reprezentării în proza gândirii”. citat în Cassian Maria Spiridon, *Orizonturi duble*, Ed. Cartea Românească, București, 2006, p. 139.

13. Vezi în aceste sens Mariana Neț, *O poetică a atmosferei*, Ed. Univers, București, 1989.

14. Jean Baudrillard, *Cuvinte de acces*, traducere de Bogdan Ghiu, Ed. Art, București, 2008, p. 24.

15. Hegel, *Fenomenologia spiritului*, traducere de Virgil Bogdan, Ed. IRI, București, 2000, p. 374.

Poetul comunică despre lumea (interioară sau exterioară sinelui) folosind cuvintele comune, cunoscute oricui, dar felul în care le combină ne arată că el folosește un alt tip de comunicare decât cea obișnuită. Felul în care combină cuvintele dau nota estetică (artistică) unui discurs poetic: „Poet este cel care poate vorbi limba artistică. Limba poetică se deosebește de cea obișnuită prin aceea că se exprimă intenționat în imagini speciale, pe care nu le înțelege oricine. Orice limbă este exprimată în imagini. Prăpastia dintre existență și înțelegere nu poate fi trecută decât dacă intervine scântea imaginației. (...) Ceea ce face cu imaginile limba poetică este un joc. Ea le clasează în serii elegante, introduce în ele taine, așa încât fiecare imagine constituie dezlegarea unei enigme”.^[16] Pentru poet, pe de o parte, cuvintele sunt imagini de sine stătătoare, iar pe de altă parte, puse în relație (motivată sau ambiguă, întâmplătoare) aduc alte imagini, dar apropierea între cuvinte, sudarea acestora în cadrul unui anumit tip de discurs ne arată că, de exemplu „metafora este îngemănarea momentană a două imagini, și nu asimilarea metodică a două obiecte”.^[17]

În același timp, limbajul poetic nu se diferențiază doar de limbajul comun, ci și de acela științific, în care termenii (semne lingvistice) trimit la definiții concrete, verificabile, nu la ipostaze nelimitate de interpretare. Limbajul științific are în același timp componente care îl aseamănă, pe de o parte cu limbajul poetic, doar pentru că folosește cuvinte abstracte – dar nu ambiguu ca în cazul limbajului poetic (în unele cazuri), iar pe de altă, când nu este abstract, se aseamănă cu limbajul comun, deoarece trimite la lucruri concrete. De exemplu un dicționar sau o enciclopedie (ex. medicală) este realizat în baza terminologiilor științifice, dar în același timp accesibil omului comun, în timp ce un volum de poeme cere mai multă *deschidere* către limbaj, către interpretare. În poezie, sensul se cere căutat, în timp ce în limbajul comun se arată descoperit. Însă, folosirea limbii în sens metaforic pentru a descrie fenomene științifice nu face decât să determine confuzii. Limbajul poetic îmbogățește referința și extinde conținutul cognitiv. În acest sens Hans-Georg Gadamer sfătuiește ca în actele *normale* de comunicare să se folosească un limbaj mai puțin estetic, pentru a nu se ajunge la încercări eronate de definire a termenilor: „Folosirea limbii în sens metaforic explică necesitatea definițiilor și justifică folosirea termenilor artificiali. Bineînțeles, aceștia nu pot fi introduși prin definiții, ci prin utilizarea naturală a limbii. Caracteristica limbajului științific de a se disocia în mod relativ de fenomenul lingvistic global stă într-un raport tensionat cu caracterul global care ne unește pe toți, ca societate omenească, prin capacitatea de a vorbi, de a căuta și de a găsi cuvântul comunicativ”.^[18] E. Cassier atrage, și el, atenția că limbajul (indiferent de natura acestuia, deci și limbajul estetic sau cel poetic) este una dintre *formele simbolice* sub care ființează ceea ce este omenească, e *semnul diferenței* în raport cu toate celelalte ființări. Omul operează cu limbajul, pune în relații semnele lui pentru a arăta sau transmite idei. Aflat în actul creator, omul (artistul, poetul) realizează un mozaic de semne care țin locul ideii, sau mai mult o exprimă. În cazul reprezentărilor mozaicare omul combină simboluri

pentru a realiza noi niveluri semantice. Din acest punct de vedere, savantul neurofiziolog William H. Calvin arată că „mozaicurile prezintă și aspectul nelimitat al vieții noastre mentale, cel implicat în inventarierea unor noi niveluri de complexitate, precum cuvintele încrucișate sau combinate (ceea ce poate fi și cazul poeziilor) combinarea simbolurilor pentru a cuprinde noi niveluri ale sensului. Deoarece codurile cerebrale pot reprezenta nu doar scheme senzoriale de mișcare, ci și idei, ne putem imagina cum apar metafore de calitate, ne putem închipui cum are loc ceea ce Coleridge numea *suspendarea voită a neîncrederii* când intrăm în domeniul imaginar al ficțiunii”.^[19]

I. Lotman aprecia că poezia bună *informează frumos*, de vreme ce în ea au fost inserate sisteme de semne care trimit la ceva sigur (cultural). Acolo unde nu există *informație* avem de a face cu un text poetic de proastă calitate. Înțelegem că metafora și alte figuri de stil, ce pot fi inserate în cadrul textului (estetic), țin de cromatica discursului, de partea care trebuie să ne surprindă, trebuie să ne arate ceva plăcut, dar care nu pot veni decât în jurul unei informații. Cu toate acestea remarcăm în lirica de astăzi o preocupare deosebită pentru inserarea a cât mai multor informații în textul (estetic) poetic, uitându-se a se ține cont de necesitatea frumosului. O cauză ar fi căderea artiștilor în capcana delirului informațional.

Se înțelege că, în comparație cu mesajele referențiale obișnuite, mesajele poetice sunt mai complicate, asta pentru că autorul unui mesaj poetic „tinde să accentueze acele caracteristici care, pe de o parte pare să facă mai imprecisă referința termenului, iar pe de altă parte să ne facă să ne oprim asupra termenului, ca element al unei relații contextuale și să-l socotim ca element primordial al mesajului”, în vreme ce mesajul referențial (comun) „odată ce a respectat convențiile dictate de cod, pentru a-și face lipsite de echivoc propriile-i semne și funcția lor în context, trebuie să fie abandonat”, deoarece autorul său nu-și pune probleme legate de selecția termenilor.^[20]

Acolo unde avem de a face cu un text (estetic) poetic se constituie un sistem de raporturi complexe. Semiotica ne permite, în acest sens, să privim un text (estetic) din punct de vedere „structural”.^[21] În acest sens, Terry Eagleton demonstrează că un text poetic poate fi analizat ca pe o *structură*, de unde se poate trage concluzia că fiecare element implicat în cadrul textului are mai mult sau mai puțin semnificațiile lui proprii: „poate că poezia conține o imagine a soarelui și una a lunii, iar noi suntem interesați de felul în care aceste două imagini configurează împreună o structură. Dar devii

16. Johan Huizinga, *Homo ludens*, traducere de H. R. Radian, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 224.

17. Jorge Luis Borges, *Eseuri*, ediție îngrijită de Andrei Ionescu, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 193.

18. Hans-Georg Gadamer, *Elogiul teoriei. Moștenirea Europei*, traducere de Octavian Nicolae și Val. Panaitescu, Ed. Polirom, Iași, 1999, p. 110.

19. William H. Calvin, *Cum gândește creierul*, traducere de Oana Munteanu, Ed. Humanitas, București, 2006, p. 206. Întreaga teorie a mozaicului semantic la W. H. Calvin își are punctul de plecare din ideea că ființa omenească are o minte vie, pusă în valoare de darwinismul dinamic al vieții mentale prin care el se poate inventa și reinventa (pe sine) de câte ori dorește. Am putea traduce în termenii lui Novalis așa: „Deosebirea dintre a *compune poezie* și a *face o poezie*. *Mintea* este chintesența talentelor. Rațiunea postulează, fantezia *proiectează* – mintea execută. Invers, acolo unde fantezia execută și mintea proiectează. Poezia romantică și retorică”. Novalis, *op. cit.*, p. 175.

20. Umberto Eco, *Apocaliptici și integrați*, traducere de Ștefania Mincu, Ed. Polirom, Iași, 2008, p. 110.

21. Structuralismul literar s-a dezvoltat în jurul anilor 1960 ca o încercare de a aplica textelor literare metodele și logica aparatului lingvisticii structurale moderne, inițiate și promovate de Ferdinand de Saussure. În acest sens contribuțiile Școlilor lingvistice de la Praga și Copenhaga sunt elocvente.

structuralist cu drepturi depline doar când susții că semnificația fiecărei imagini ține exclusiv de relația în care intră cu cealaltă. Imaginile nu au o semnificație *substanțială*, doar una *relațională*. Nu este necesar să cauți în afara poeziei, în cunoștințele pe care le ai despre soare și lună, pentru a le explica. Ele se explică și se definesc reciproc.”^[22]

Din acest punct de vedere, o contribuție fundamentală cu privire la cunoașterea mesajului poetic o aduce R. Jakobson, care înțelege poetica integrată lingvisticii: „Procedând la examinarea raportului care există între lingvistică și știința literaturii, Jakobson semnaleză că studiul trăsăturilor poetice, care s-ar părea că reprezintă o exclusivitate a obiectului științei literaturii, poate fi recunoscut ca pertinent în întregul teorie a semnelor.”^[23] Din punctul lui de vedere, limbajul se află într-un anumit tip de relație conștientă cu sine însuși, iar acest lucru denotă funcția lui poetică. Accentul cade pe caracterul *palpabil* al semnelor, subliniind, în acest fel *materialitatea* lor, nu doar funcția de *monedă de schimb* în comunicare. De unde rezultă că, în cadrul funcției poetice, semnul este despărțit de obiectul lui, ceea ce ne arată că relația dintre semn și referent este perturbată, adică semnul dobândește o oarecare independență de obiect valoros prin sine însuși. În raport cu cei șase factori esențiali ai procesului de comunicare pe care Roman Jakobson îi identifică – anume: un emițător, un receptor, un mesaj pe care cei doi îl schimbă între ei, un cod împărțit, care face mesajul inteligibil, un *contact* (mediu fizic al comunicării) și un *context* la care se referă mesajul – funcția *poetică* poate domina actul de comunicare atunci când aceasta din urmă este centrată pe mesajul însuși, adică atunci când cuvintele însele sunt aduse în prin planul atenției noastre.^[24]

Jakobson arată că, în comparație cu vorbirea sau scrierea obișnuită în care selectăm anumite semne dintr-o varietate de echivalențe pe care le combinăm apoi pentru a formula propoziții, atunci când ne raportăm la vorbirea sau scrierea poetică, trebuie să acordăm atenție echivalențelor atât la nivelul selecției, cât și la nivelul combinațiilor de semne. Altfel spus, în poezie „asemănarea se adaugă contiguității”, adică metafora e un semn înlocuit cu un altul pentru că este într-un fel asemănător acestuia: ex. *pasiunea* devine *flacără*, iar metonimia arată că un semn e asociat cu altul: ex. *aripă* este asociată cu un *avion* pentru că este parte a acestuia.^[25]

Realizând că textul poetic este un sistem de sisteme sau o relație între relații I. Lotman socotește că semnificatul este determinat de natura semnificantului, adică de structurile fonetice și de ritm derivate în text. Lotman arată că poezia, în ciuda redundanței^[26] scăzute produce o serie de mesaje *mult mai fertile* decât oricare altă formă de comunicare. În fața textului poetic lectorul nu citește, ci recită, deoarece anumite structuri ale textului pot fi înțelese doar retrospectiv. În acest sens, se poate afirma că „poezia activează întregul corp al semnificantului, forțează cuvântul să lucreze la cote maxime, sub presiunea puternică a cuvintelor

din vecinătatea sa sintactică și astfel să își elibereze potențialul cel mai valoros. Orice percepem din text este perceput numai prin contrast și diferență: un element care nu se află într-o relație diferențială cu un altul rămâne invizibil. Chiar în *absența* anumitor procedee poate produce semnificație: dacă cele coduri generate de operă ne-au determinat să ne așteptăm la o rimă sau la un final fericit care nu se concretizează, *procedeul minus*, cum îl numește Lotman, poate fi un element semnificant la fel de eficient ca oricare altul.”^[27]

Voi încheia aici aceste rânduri despre semnificarea și comunicarea poetică, nu înainte de a mai preciza că poezia trăiește un timp spiritual și democratic al culturii. Dar această *democrație* în ciuda terminologiei trebuie să arate, așa cum am mai precizat, că poetul este liber să combine și să pună în relații semne pentru a semnifica universul și cultura din care el face parte sau la care se raportează. El trebuie să știe de care parte a culturii este: de partea conservatoare, orientată spre trecut, cu care este în legături de moștenire sau de partea creativă, orientată spre producerea noilor valori. Cu oricare dintre semnele acestor două *principii ale culturii*^[28] va opera poetul, cert este că el caută să așeze cuvintele în așa natură încât ele să rezoneze în sufletul cititorului, cu atât mai mult cu cât cuvintele împreunate învelesc sensurile care îl frământă: „Sensibil și gingaș este procesul nașterii poemului. E un balans continuu între gândirea abstractă și gândirea concretă. Cuvintele sunt alese nu în funcție de înțelesurile lor abstracte, conceptuale, ci funcție de puterea lor de a rezona în sufletul poetului și, la lectură, al cititorului.”^[29] Starea poetului în raport cu fenomenul cultural trebuie să fie una de *trezire și antrenare* a puterii creatoare, *inventivă*.^[30] Prin poezie lectorul este invitat să facă o călătorie în interiorul poetului dar și către interiorul sinelui său. Poezia este, așa cum preciza Novalis, adevărata cale care duce către interior. În interior au loc permutările dintre sistemele de semne. Acolo se petrece tot *jocul* oniric al poetului,^[31] acolo *cunoașterea de sine este adevărata cunoaștere a lumii*,^[32] acolo fantasia aranjează ideile în așa natură încât acestea devin corp de sistem.

27. Terry Eagleton, *op. cit.*, p. 125.

28. Nicolai Berdiaev, *Filosofia inegalității*, traducere de Florea Neagu, Ed. Andromeda Company, București, 2005, p. 315.

29. Cassian Maria Spiridon, *Gânduri despre poezie*, ed. cit., pp. 114-115.

30. Traian D. Stănculescu, *Introducere în filosofia creației*, Ed. Junimea, Iași, 2005, p. 15, apud Alex F. Osborn, *L'imagination constructive*, Dund, Paris, 1971, XIV.

31. Trebuie să recunoaștem că majoritatea poeziei de astăzi, o poezie de laborator, figurează sub zodia *facerii* decât sub aceea a *creației*. În acest sens, Marin Mincu radiografiază poezia *tânără* a postmodernismului și scrie că: „pe poetul tânăr actual nu-l mai interesează să creeze cu orice chip poezia, ci s-o scrie; el nu se mai exprimă prin *creație* (...), ci prin *scriitură*. Preocuparea de a construi mari metafore revelatorii sau aceea de a *simboliza* ceva este total absentă, ceea ce-l interesează în primul rând fiind o *acută priză la real prin care reușește să se exprime în mod direct, fără intermedierea convențiilor impuse de o retorică sau alta. Creația (...) nu îl mai interesează deloc și este înlocuită cu operația nudă de (de)scriere a textului*,” în Marin Mincu, *Experimentalismul poetic românesc*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2006, p. 86. Cu toate acestea, chiar și în asemenea condiții, metodologia și aparatul semiotic pot ajuta la o interpretare sau o înțelegere a textului, chiar dacă acesta este rezultatul unui experiment. El apare ca un sistem de semne puse în relații și din atare motiv poate fi supus analizei structural funcționale.

32. Mircea Cărtărescu, *Visul chimeric*, Ed. Litera, București, 1992, p. 12.

RADU FLORESCU – 50

Dimineata devreme

noaptele astea la întâmplare îmi deșiră
carnea sufletului.
nimeni nu știe de ce.
dimineata devreme străzile sînt pline
cu iriși imenși. cine pleacă regretă
cine rămâne acum
are parte de încă o noapte fierbinte.
cei mai mulți au început să-și facă bagajele.

Peste înaltul pământului

un timp am sperat. am pus semn vieții.
am văzut drumul care duce adînc în prăpastie
și lasă urme adînci în care sapi de dimineată pînă seara
după rădăcini. focul arde încet.
nu se întîmplă nimic
atunci cînd plouă din înaltul cerului
peste înaltul pământului.
pornit la drum într-o altă lume
prin aerul rece cauți casa în care ai trăit
casa care poartă și acum varul alb pe pereți
ca o zăpadă vie și tremurîndă.

* * *

cînd ploaia va mătura munții
va fi ca un semn.
neîndoielnic timpul
va frăgezi luna pe cer
în așteptarea iubitei.

Dimineată de iarnă

o dimineată în care înveți să trăiești
se pierde brusc în linia orizontului.
o dimineată austeră departe de casă
pare profund de nedreaptă.
ar fi trebuit să știu că orice destin
e mai mult întîmplare

că între timp zăpada și frigul te țin în casă
că nu există de fapt o ordine a lumii
unde cel care pleacă se va întoarce
scăldat de lumină
chemat în secret să beți cafeaua împreună.

O lume numai a ta

mă sprijin de zid cu speranța că mîine
voi fi cît se poate de clar.
dar știu îndoielile mele se scriu singure
se ascund în secundele grase năucite de viață
întoarse din drum însetate de lumina
din spatele ferestrelor.
aici trăim noi.
aici învățăm cum poți inventa o lume a ta
o lume care nu spune nimic celorlalți.
te așezi pe scaunul gol cu fața la zid
mîna ta dreaptă tremură
apeși cu putere pe hîrtia de scris
și vezi cum ultimul cuvînt
pornește ca un glonț
spre tîmpla ta năpădită de griji.

Exerciții de dragoste

la o oră tîrzie în noapte un amestec de stări depresive
e tot ce mai am disponibil.
la început eram convins că orice risc
mă apropie inevitabil de tine.
am parcurs drumul o dată și încă o dată
cu speranța că tu mă aștepti.
eram legați unul de celălalt prin vîz și auz
prin exerciții de dragoste aparent amîinate.
o seară cu tine făcea posibilă viața
dar nu suficient să pot pleca mai departe.
pînă la urmă am înțeles cît ești de reală
cum construiești pentru mine în grabă
o pădure întinsă amăgitoare unde mă lași
să îmi fie teamă. aici îmi regăsesc neputința

furia și gloria tot ceea ce era fără cusur altădată.
acum cînd îmi aparțin din ce în ce mai puțin
mă simt pregătit
dar tot mai des mă gîndesc
cum ar fi fost viața mea fără tine.

Noapți fără lună

ziua de azi vine ca un dar. memoria începe să freacă
învelită în cruste de gheață. mărăcinii sînt la locul lor
iarba de mare taie spuma valurilor ca un
înotător de elită.

adunat pe tălpi cu ani în urmă
pămîntul îmi arată drumul spre casă.
aici caut cu disperare un loc de odihnă.
trăiesc între două lumi care mă vor
trăiesc între două lumi aproape singur.
învins de cîmpuri energetice care-mi
radiografiază viața de la un capăt la altul
nu mai știu cine sînt.
mă îngrijorează doar nopțile fără lună atunci cînd
întinericul îmi cotrobăie prin sînge simulînd veșnicia.
ca un înotător de elită cu o lovitură de braț
despart ziua de noapte
viața de moarte
și ies în lumină.

Cînd disperarea face risipă

e timpul să-ți asumi alcătuirea nimicului
e timpul să observi că zilele trec și cuvintele
nu mai spun mare lucru. ferit de lumină
aștepti cu un tub de analgezice alături
un mesaj de la cei plecați.
un mesaj care să te bucure acum cînd disperarea
face risipă. privești spre fereastră și vezi
că peste anotimpuri crește pămîntul.
fără voia ta structuri energetice îți părăsesc trupul.
ești obosit.
dar spre marea ta ușurare zilele trec
levitînd peste patrie.

Un timp cunoscut

cît de ușor trece viața dintr-o parte în cealaltă.
cu timpul dai uitării
ceea ce azi îți pare important.
uneori ești rama din care lipsește pictura
alteori ești conturul luminii
strecurîndu-se printre brazi.
înlăuntrul sînt zilele
în afară sînt anii tăi risipiți ca o provocare.
prins între două lumi care se zidesc
continuu una pe cealaltă
afli cine mai are nevoie de tine.
atîns de rugină
acum poți pleca să înveți să fii singur.
rătăcind pe străzi îți întrebi sufletul
ce fel de om ești.
cu greu găsești drumul printre atîtea amintiri
și oameni înalți.
atent la tobele care se aud în tot trupul
anunțînd stingerea

se destramă parcă un timp cunoscut.
privită prin ochii mei luna dizolva cu migală
întinericul într-o baltă pe marginea drumului.
privită prin alți ochi luna fremăta ori de cîte ori
viața își pierde strălucirea.
aproape uitasesm cît de ușor se surpă
peste ziua de azi
ziua de mîine.

Toamnă în cer

cad fructe din cer semn că prin livezile raiului
a fost o toamnă bogată.
ziua de ieri o amintire a oaselor albe
sub care crește ziua de mîine.
te tulbură doar secunda grea
care sfîșie pielea timpului cu multă precizie.
un copac roșu îți crește în sînge
iar dimineața devreme aduni
globulele albe și roșii ca pe un dar.
te pregătești s-o iei de la capăt odată cu seara
o muzică a trupului închipuie nordul și sudul.
ești fericit și-abia mai respiri.

Călător într-o barcă pustie

aleg drumul pe care voi merge. aproape
de mine cîmpul mirosind a miriște arsă
taie orizontul în două.
îmi aduc aminte că n-am ieșit
din văile neguroase decît o singură dată
și atunci vedeam lumea ca o livadă de meri
neștiută de nimeni.
aici eram în plină viață
mereu rămas în urmă coborît de pe trepte
arătat cu mîna.
în fond făceam parte din spectacolul lumii
iar lumea se hrănea cu visele mele.
uneori luminam ca un far
dar marea cobora mult sub pămînt
iar eu continuam să vîslesc
călător într-o barcă pustie.
cît era ziua de lungă scrutam orizontul
în speranța că un om îmi va face cu mîna.

Am sufletul greu

cînd duci totul în derizoriu nu-ți mai rămîne nimic
într-o casă ieși din alta
umbli pe străzi noaptea tîrziu căutînd o ieșire.
pustiul cărnii freacă de atîta viață.
venit din veacul trecut sînt un om viu
gata să se strecoare în biografiile voastre.
am pentru voi zahărul în sînge stresul insomniile
și un întreg arsenal de depresii.
mai am pentru voi dragostea și un cîmp albastru
plin cu flori de cucută unde să vă plimbați
ori de cîte ori vă simțiți sufletul greu.
atît de greu încît din obișnuință
în jurul vostru totul se prăbușește.
venit din veacul trecut nu vă mai ascund nimic.
port în suflet o mare și nesfîrșită tristețe
care nu vă costă nimic.

Victor Ilieșiu (1916-1984)

S-a născut în Șomcuta Mare (jud. Maramureș) la 1 august 1916 într-o familie de români greco-catolici. Fiu al învățătorului Gavril Ilieșiu din satul Lemniu (jud. Sălaj) și al Mariei Buteanu din Șomcuta, descendentă dintr-o veche familie nobilă din Țara Chioarului (nepoată colaterală a avocatului Ioan Buteanu, lider al revoluției transilvane din 1848-1849).

1934-1937: student la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității „Regele Ferdinand” din Cluj unde a avut profesori precum D.D. Roșca, Florian Ștefănescu-Goangă, Liviu Rusu, Onisifor Ghibu, Sextil Pușcariu, Lucian Blaga ș.a.

A debutat în poezie în 1934 la publicațiile „Cuvântul liber” și „Societatea de Măine” din București; în anii următori a publicat în paginile literare ale ziarelor: „Patria” din Cluj, „Ecolul” din Arad, „Freemătul școlii” din Cluj, „Săptămîna” din Bistrița, „Afirmarea” din Satu-Mare.

În anii 30 a fost membru în comitetul „Frontului Democratic Studențesc” din Cluj și în „Mișcarea antifascistă a studențimii de la Universitatea din Cluj” (în această perioadă a prezentat Rectoratului Universității din Cluj un memoriu documentat împotriva fascizării Universității clujene, fapt pentru care a fost urmărit de Siguranța de stat din Cluj și de organizații fasciste studențești). De asemenea, a fost membru al unui cerc de studii marxiste al studenților democrați din Cluj.

1940-1943: student la Academia de Teologie Română-Unită din Cluj (licențiat al Academiei de Teologie din Blaj).

În timpul ocupației horthyste a Transilvaniei nordice (1940—1944) a publicat în pagina literară a ziarului „Tribuna Ardealului” din Cluj, intitulată „Grai și suflet românesc”, făcând parte din echipa redacțională împreună cu Emil Hațieganu - liderul românilor din Transilvania de nord, Gheorghe Dăncuș, Francisc Păcurariu, Raoul Șorban, Valentin Raus ș.a..

În 1941 a fost inclus în antologia „Versuri din Transilvania de Nord” întocmită de Gheorghe Dăncuș și publicată la Cluj de editura ziarului „Tribuna Ardealului”.

În 1942 a publicat primul volum de versuri, intitulat „Ogorul gândului”, la Oradea (tipografia „Grafika”). Cronică literară a acestui volum, cenzurată de autoritățile horthyste, a fost scrisă în 1942 de Francisc Păcurariu pentru cititorii „Tribunei Ardealului”. Iată câteva fragmente din această cronică: „Cartea de poeme a lui Victor Ilieșiu e un itinerar liric în cel mai autentic sens al cuvântului. E mărturia unei conștiințe care s-a pritocit lent și cuminte în manuscris, filtrându-se printr-o serioasă cunoaștere a meșteșugului poeziei, pentru a se aduna cu mierea sensului în fagurii stihului. (...) Această coordonată cosmică îl leagă pe Victor Ilieșiu de matca tradiționalității a poeziei noastre, legământ întărit prin acea discreție a cenzurii

intelectuale a afectivului, care nu permite izbucnirea nemijlocită a trăirii, ci o mulează pe elemente de viziune externă”.

În 1943 a fost inclus în antologia „Ardealul cântat de poeți” editată de Matei Alexandrescu la București.

În 1947 a fost inclus în volumul „Antologie de lirică românească” editat la Budapesta.

În 1947 a fost hirotonit ca preot greco-catolic de cardinalul Iuliu Hossu. În 1948 regimul comunist a interzis religia greco-catolică. A refuzat să-și renege credința interzisă. A fost anchetat de Securitate și urmărit până la sfârșitul vieții - de peste 15 informatori ai poliției politice - pentru „activitate ilegală” (greco-catolică). În ultimii ani de viață a fost internat abuziv la sanatoriul psihiatric de la Sighetul Marmației.

În perioada 1948-1980 a fost profesor de limba română în Baia-Mare.

În 1980, după 15 ani de solicitări respinse, a reușit să publice la editura Dacia din Cluj al doilea volum de poezii, intitulat „Tine-rețe fără bătrânețe”, prefațat de Francisc Păcurariu.

A murit în 8 iulie 1984, la Baia-Mare.

[Poezii inedite]

(1949) Preludiu

(1953) Isus în România

(1956) Alter Christus

(1958) Versuri de seară

[Poezii publicate]

(1941) Cerească înserare

Interior de biserică

Îndemn

Psalm de-ntoarcere

Regăsire

Stihul serii

Tămăie pentru rugăciune

Urcuș spre zări

(1942) Carte

Răbojerie de stihuri

Răscruce

Visul Cosânzenei

(1943) Biserica de lemn

Întăia mea scrisoare

Suflet nou

(1944) Cine îmi toarnă în inimă versul?

(1945) Fata Morgana

Preludiu

Sunt ani de când așteaptă Versul să-l strâng
În faguri de vise, în cântec de slavă.
Inima-l poartă în strofe ce plâng,
Iar dorul din suflet țâșnește în lavă...

Oh! Cum aș vrea să vă spun printre rânduri
Povestea-mi de jale și cruntă osândă,
Să 'mprăștiu lumină din albele gânduri
Pentru lumea cea nouă și blândă.

Plânge-vor codrii și văile toate
De jalea adâncă ascunsă în noi.
Noroadale dârze fi-vor plecate
Pe cele coclauri, la stâna de oi...

Vestescu-ți eu ție, țară de mari mucenici,
Poverile crucii, umilință și fiere,
Căci Domnul ne vrea să-i fim ucenici
Și părtași la slăvita Sa Înviere!
(1949)

Isus în România

Te văd cum vii în țara noastră, Doamne,
Ești așteptat de mult, cu dor fierbinte,
Trecut-au peste noi atâtea toamne
Și-am plâns în taină, în acorduri sfinte . . .

Ne-au prigonit vrășmașii Tăi și-ai noștri
Luatu-ne-au și sfintele altare;
Priveam mereu spre luminoșii aștri
Și ne-ndârjeam în crezul nostru tare.

Tu, Doamne, care vii domol prin spice,
Și plângi alături de noi, românii,
Să pui năpraznic mâna azi pe zbice
Și să alungi, din Casa noastră, câinii !

Ei au intrat, ca lupii-n piei de oaie,
Să sfășie și să înșele turma;
De crezuri sfinte-au vrut să ne despoaie,
Ca astăzi nici să nu se vadă urma.

Dar crezul nostru prins-a rădăcină
Înfipă-adânc în sufletele noastre;
Cu el ne ducem către Sfânta Cină
Cum ochii trupului ne duc spre astre. . .

Rămâi la noi, în țara noastră dragă,
Căci vom păzi credința cea străbună,
Și fă, Stăpâne, ca o țară-ntreagă,
Să fie-n veci de veci turma cea bună.
(1953)

Alter Christus

Rugatu-m-am azi Domnului să-mi deie
Cuvântul aspru, iute și puternic,
Să cânt în versuri marea epopee
A inimii ce s-a făcut jertfelnic. . .

Din ruga mea fierbinte și profundă,
Alege Doamne, vorba încercată,
Și uită-te din ceruri cum se-afundă

O inimă ce din adânc te cată.

Al tău întreg am vrut să fiu, Stăpâne,
Să te slujesc cu jertfă și ardoare,
Frângând pe Domnul în cereasca pâine
Se frânge și ispita ce te doare . . .

Silitu-m-am din răputeri, Cristoase,
Să-ți dăruiesc și inima și gândul,
Să fac în lume vaduri luminoase,
Din omul nou să se înalțe sfântul.

Dar au venit și vremuri de prigoană
Și stăvilare mi s-au pus în cale,
Și-a început o nebunească goană,
Țintind mereu: bisericile tale.

Când inima se frânge de durere,
Mă ,nalț cu ruga și cu graiu-mi tare
Și umilită-n șoapte, ea îți cere
Să se zidească-n sfintele altare!
(1956)

Versuri de seară

Aș vrea să plângă-n versul meu de seară
Cuvântul greu ce iară mă-mpresoară.
E-n sufletu-mi atâta jar și zbucium,
Ce-aș vrea să mi-l topesc în grai de bucium ...
Mai deslușesc în mine o vioară
Și-arcușul ce pe inimă coboară.
Mă duc spre țara mea cea legendară,
Acolo unde-i veșnic primăvară ...
Acolo unde versul și cu visul
Au împletit din lacrimi paradisul.
În lumea-'ceasta albă ca zăpada
Grăuntele de crez îmi este spada.
E-un dor aprins în sufletu-mi de tină,
Să se ridice iarăși la lumină ...
Tot cerul, stelele, adâncă boltă,
Vor însoți năpraznica-mi revoltă.
Se vor cutremura stihii și coarde
Când sufletul cu sfinte halebarde
Va năzui să-și taie vad spre stele,
Să lapede atâtea lanțuri grele.

În versul meu ce din adânc țâșnește
E lumea care tainic se zidește.
Se năruie în haos și-n genune
Șuvoaiele de patimi fără strune. . .
Se-ncheagă visul cel de-odinioară
Pe-o veșnică și tainică vioară.

Și plânge-ntinerit și versul meu
Că l-a-ntâlnit din nou pe Dumnezeu . . .
(1958)

Cerească înserare

Cuprins-am bolta stelelor de vrajă
Cu ochiul trist — flămând de vers —
Ridic potir de viață-n univers
Și-n cântec, înserarea ca o mreață.

Din zborul ne-nțeleselelor avânturi
Am prins în mâini hulubi de vers;
În cântul ce s-a risipit în mers,
E dor purtat de patru vânturi.

Pătrunde-n suflet și în vers
Cântarea cântecelor serii.
Pogoară-se în miezul verii
Cerească înserare-n univers.
(1941)

Interior de biserică

Cerul stropitu-mi-a pleoapele;
Mă cheamă în taină Deaproapele.
Cădelnița zvârle fum de tămâie,
Sufletul e pasăre în colivie.

Pe buze e murmur de rugă,
Domnul se-mbracă în cântec și glugă.
Ploaie de liniști din norul de slavă
Udă brazda din suflet fără zăbavă.

Potirul cu roadă din spice
Și picuri din boabe de strugur,
E fulger venit să despice
Furtuna greșelii în mugur.

Părtaș vieții de veci
E sufletul vrerilor ,nalte.
Cuvântul e puntea ce-o treci.
Ca viersul să cânte, să salte.
(1941)

Îndemn

Pe cântarul zilei fapta se măsoară,
Și arătătorul este Ochiul Vieții.
Când vrăjbite gânduri fruntea împresoară,
Liniștește marea și viscolul feții.

De cuvântul vrednic sufletul să-l strângi;
Plece-se greșala sub clopot de rugă.
Țandăra-nvrăjbirii în bucăți s-o frângi,
Și în pas de fulger, tristețile fugă.

Mâna-mpăciuirii s-o întinzi plâpândă,
Iară miera vorbeii s-o picuri în faguri.
Nu râvnească ochiul ascunziș de pândă,
Și picioru-n umbrietă, uite-se la praguri.

Limpezește văzul când e bârna-’scunsă.
Scoate la lumină zestrea ce ți-e dată.
Opintește plugul, holda s-o străbată,
Brazdă să răstoarne — vrere nepătrunsă.

Ușă primitoare să descui la tindă;
Pânză de lumină gazda să întindă.
Gândul bun ca pita, să-l îmbii pe masă,
Și cu vrednicie să cinstești în casă.
(1941)

Psalm de ntoarcere

Domnul datu-mi-a să înțeleg
Că din pomul milei pot ca să culeg.
Mi-a întins merindea rodului curat
Și prin poarta tainei mi s-a strecurat.
L-am primit c-un zdrob de pită,
Să-mi ferească ochiul în ispită.
Îmbiatu-l-am cu vin de nuntă,
Ca să șteargă Fapta ce se-ncruntă!

Slobozit-am versul ca să fugă-n stele,
În călești de cântec prinse cu restele.
Mi-am durat altarul cu făclii aprinse,
Pentru toate ,cele necuprinse.
(1941)

Regăsire

Flămând eram de cer, însetoșat de veșnicie;
În oaza liniștii mi-am hodinit și gândul.
Am despicat în două vremea, s-o simt cu trăinicie,
Și vinul primenirii din amforă golindu-l.

Furtuna de-ncercare mi-a zbiciuit obrazul.
Azi regăsesc în mine mărgeanul de tărie,
Sub jug de mântuire aplecu-mi eu grumazul
Purtând poveri de-avânturi și rugi de-argintărie.

Săpatu-s-a în suflet un gol ca într-o mină
Cerșesc un strop de soare, grăunte pentru gând.
Și ploi de har golesc din cofe de lumină
Pe țarini de tăcere, în gâlgăit curgând.

Tăcerile-au pătruns ca apa într-o glastră ...
Cântau viorile de psalmi în schitul de convingeri;
Iar ochiul privegherii privea printr-o fereastră
Cum curg în roi de-albine coloanele de îngeri.

Lângă izvor cu apă bună făcutu-mi-am popasul
Ulciorul tainelor cu viers mi l-am umplut.
Într-un ecou de veacuri audu-Ți Doamne glasul
Și Tu pășești metalic pe inima-mi de lut.
(1941)

Stihul serii

A căzut plâpând o frunză
Și fugea ca să se-ascunză.

Slova viersului de seară
A primit-o-ntâia oară.

Tremură și struna veche,
Cânt strunit pentru ureche.

Gând curat, adoarme-mi-l,
Spus cu buze de copil.

Basmul serii se-nfiripă
În cărbunele din pipă.
(1941)

Andreea Teliban

Născută în Broșteni în 1991. Elevă în ultimul an al Colegiului Național „Petru Rareș” din Suceava. Convinse că „cerul începe de la glezne”.

Premiul Revistei „HYPERION” la Concursul Național de Poezie „Eusebiu Camilar-Magda Isanos”, ediția a XVI-a, 14 mai 2011, Udești, județul Suceava

Andreea TELIBAN neunii caută drumul spre casă

când urlu liniște
când urlu l i n i ș t e
liniște vă rog

nu pot vorbi decât cu ochii închiși
cuvintele îmi stau în cale
îmi sunt suficiente dezvoltările urbane cu
toate fețele nestatornice ca să
tac
însa nu mă mai sperii ca înainte de aceea
mă duc acasă

acolo mă așteaptă
mirosul de naftalină și haine de blană cu care
aș putea încălzi tot orașul

și uite un drum
și uite două
aș putea să aleg oricare dintre ele pentru că
nu sunt o fiară ce se teme de foc
acasă e roșu
te poți adăposti acolo în orice iarnă
se răscolește în mintea ta

câteodată îmi imaginez că
mâinile astea nu sunt ale mele
și-mi strâng pieptul la piept și
mă simt fericită

acum da
dupa așa un moment de tandrețe
uite cum pășesc
degetele de la picioare se ridică spre cer apoi
zbang în țărână
stâng drept stâng drept
cred că atunci când mori esti târât
cu capul în jos și degetele de la picioare în sus

așa aș vedea casa dezordonată
de aceea nu mi-ar plăcea să mor acolo

și drumul ăsta e atât de atât de
liniște
liniște vă rog

nu vom sfârși nicidecum

mă gândesc deseori la moarte ca la
mirosul unui stol de ciori
cu pene ude
după o ploaie de vară ce
îți intră încet sub piele și
nici nu-ți dai seama când începi să putrezești pe
dinăuntru

și moartea stă cuminte în locul în care pasă-
rea ajunge doar cu scara râde și râde de bieții
omuleți ce o caută mereu sub pământ

când inventezi constelații în nopțile senine
te trănțești pe spate
întinzi mâinile spre cer
așteptând parcă
viața toată îți trece prin fața ochilor

sunt un gândac.
un gândac ce poate fi strivit de orice păcat din bi-
blie sau din afara-i și nimeni nu vede nimeni
nu zice nimic am alungat din mine tot ce-i pu-
tred vă jur și am înfășurat inima-n mărgelile fru-
moase mărgelile de sărbătoare și nimeni nu vede

și moartea stă cuminte în locul în care pa-
sărea ajunge doar cu scara râde și râde

când norii-s păgâni și
o zi întreagă îi botezi după forme
îi trimiți înșirați într-o ordine pe care
le-o șoptești în limbă necunoscută și

îi trimiți persoanei dragi
să înțeleagă în sfârșit

de unde de unde vine emoția gingășia și roșeața din
obraji când ne întâlnim degetele noastre se împle-
tesc și parcă așteaptă și parcă vor și parcă mode-
lează o lume cu greu sau ușurătate răs sau uitare

putem supune viii și neviu
sau măcar să fugim în chișinău dragostea mea
să mâncăm bomboane bucuria și
să ne întoarcem acasă
goi și curați
după ce am amanetat hainele pentru drumul înapoi

și moartea stă cuminte foarte cuminte în lo-
cul în care pasărea ajunge doar cu scara

măcinându-mă lent

bate toaca-n turnul mare
clopote clincăie ceva despre păsări
stoluri întregi nu mă pot umple pe dinăuntru și
zboară de la coastă la alta
de la un plămân la celălalt

dar cine sunt eu
soldaților de pe tranșee
marinarilor pierduți în larg
minerilor din cel mai mare mormânt
aviatorilor rătașiți în văzduh
vouă nu vă pot spune nimic
pot doar să fac dragoste cu fiecare căci
iubesc bolnavii de viață

și trupurile noastre-mpreunate sunt
cușcă pentru toate dezastrele lumii
toate adânc închise în mine
mucezite și umede
mucezite și umede ca drumurile ce duc spre tine

nu ți se va întâmpla nimic rău dragul meu

aș putea spune
când luminile de veghe se sting și nici
nu mai știu cine sunt

despre fluturi

sunt o femeie goală într-un pat gol
trupul meu se vrea cald

câți fluturi încap într-o
cameră de doi pe doi
toți îmi caută pielea iar
aripile lor îmi lasă praf colorat pe spate

oricum ce-ai putea face tu cu trupul ăsta dez-
ordonat care cere lumină prezență tăce-
re cu limba căzută ca după război cu privi-
rea plecată cu toată goliciunea nesimțită

printre fluturi
nimic
nu poate fi măsurat pur și simplu
timpul să se ducă naibii de unde a venit

aerul e plin de praf
o respirație la câteva zile îmi este suficientă
tot la câteva zile mă uit la ceas și
nu se întâmplă

nimic nimic nimic tic tac tic tac tic tac

trebuie să fac curat
trebuie să fac curat neapărat
cine a blocat de fapt ferestrele
de ceva vreme nu am mai văzut decât nori
zeul cel mare a tras cortina peste noi

nori negri nori gri
și atâta praf între ei

și e atâta primăvară între patru pereți
aproape că mă simt vinovată pentru
ultima amintire pe care o am de afară și
nici măcar nu știu dacă e
ultima sau cea mai frumoasă

tocmai îți învinseseși teama de fluturi
teamă ținutului de mână și
toate celelalte temeri ce te țineau departe

te dusesem în locul în care
nu era nici o specie de orătanie înaripată
ți-am spus că

este singurul loc fără praf din tot orașul hai-
de să respirăm împreună să înghițim lu-
mea să tragem păcatele pe nas

te priveam în ochi și
nu știam dacă tu vezi prin mine sau
ești acolo
îți tremura buza de jos ca și când
ai fi vrut să-mi spui ceva
ceva frumos sper
dar atâta liniște curată nu a mai fost între noi
niciodată

cineva ar trebui să poată deschide ferestrele astea
cineva ar trebui să spună o rugăciune pentru ca
zeul cel mare să ne ierte
să ne modeleze din nou și de data asta
nu din pământ

dar atâta liniște curată nu a mai fost între noi
niciodată

TEATRU

Premieră la Teatrul de copii și tineret
„Vasilache”

William Shakespeare – Îmblânzirea
scorpiei

UN SUCCES PENTRU TOATE VÂRSTELE

DISTRIBUȚIA

Catarina – Anamaria Chelaru
Petruchio – Valentin Ligi
Grumio – Marius Rusu
Bianca – Ramona Hrișcu
Povestitorul – Ibica Leonte
Regie și adaptare – Marius Rogojinski
Asistent regie – Ibica Leonte
Scenografia – Marius Rogojinski, Mi-
hai Pastramagiu
Costume și păpuși – Mihai Pastramagiu
Muzica – Constantin Panaite
Coregrafia – Delia Olteanu

Data premierei: **vineri, 18 martie
2011**

Realizarea unui spectacol inspirat din Shakespeare va atrage oricând atenția dar nu întotdeauna va fi și un eveniment. Evenimentul cere câteva abateri de la rutină, de la spectacolul „de serviciu”. Să vedem! Recenta punere în scenă la Teatrul pentru copii și tineret „Vasilache” a *Îmblânzirii scorpiei* poate surprinde prin alegere repertorială, dat fiind dedicarea consacrată a instituției spectacolelor de marionete cu tematică pentru preșcolari și școlari din clasele mici. Dar trecerea unei persoane în devenire de la calitatea de spectator al teatrului de animație spre teatrul „adevărat” este, în fapt, trecerea de la înțelegerea unui copil, (cu un fel de viață protejată, o viață de seră), spre viața reală și capacitatea de a suporta acest șoc în parametri normali, de a suporta trecerea de virtual la real, de la imaginație la realitate, de la sugestia unei ficțiuni la emoția creată de un

personaj viu, apropiat de neprevăzutul pe care îl poți întâlni în viață.

Adevărul este că teatrul botoșănean de marionete, doar în virtutea unei pre-judecăți socotit ca fiind destinat exclusiv copiilor, și-a propus de câțiva ani extinderea ariei tematicii către adolescenți și tineri, ba au fost și tentative și unele realizări chiar dar, paradoxal, ideea și tentativele din timpul directoratului lui Marius Rogojinski prind contur mai clar sub manageriatul lui Florin Aionitoaie. E un caz fericit de continuare a unui proiect dintr-un mandat în celălalt. Date care țin mai degrabă de istorie, ne vor aminti că Teatrul de păpuși „Vasilache”, înființat prin anii '50 ai secolului deja trecut, avea la dispoziție doar o sală modestă destinată întrunirilor și divertismentelor muncitorești. Dar inițiativa din perioada proletcultistă avea ca model teatrele de păpuși din țara sovietelor și nu vom judeca aici partea benefică ori nefericită a acelor încercări de a atrage și copiii în sfera propagandei politice a vremii. Dragostea pentru arta adevărată și talentul artiștilor de aici au depășit cu mult intențiile activiștilor de partid, motiv pentru care instituția rezistă și astăzi fiind dintre cele mai prestigioase teatre de gen din țară!

Un secret al duratei și aprecierii este, desigur, satisfacerea unui public specific. Frecventarea teatrului și aplauzele pot fi o unitate de măsură a aprecierii dar cât să ne încredem în aplauze? Și să trecem puțin de acel public complexent care aplaudă orice cu plăcere, cu entuziasm, deseori în urale, și să gândim că tinerii, deveniți acum public, mai mult decât de spectacolul de pe scenă, sunt încântați și îmbătați de prezența lor, împreună, acolo, în sală, aplauzele întorcându-se înspre ei, și spun asta fără să încerc să supăr vreun actor, vreun artist ori să gonflez ironic starea de spectator. Să ne amintim de judecata lui Nietzsche, drastică dar nu fundamental greșită: „Nimeni nu-și aduce la teatru simțul cel mai subtil al artei sale; acolo ești popor, public, turmă, femeie, fariseu, alegător, democrat, semen, concetățean, acolo conștiința cea mai individuală se mai supune încă vrăjii nivelatoare a majorității, acolo domnește vecinul, acolo devii vecin...” (*Știința voioasă*, Cartea a cincea) Dar cine sunt acești spectatori? Văd săli pline și simt că pentru sute de tineri care dau viață sălilor, spectacolul e un fapt extraordinar de grav în cel mai bun sens al cuvântului. Prezența a sute de tineri într-o sală de spectacol este, în înțelegerea mea, adevăratul eveniment, și supunerea lor simultană la iradierea ideilor venite de pe o scenă mi se pare întâmplarea esențială a actului de cultură, tot ce se poate produce mai minunat într-o sală ce concerte, într-o sală de teatru. Această minune face și deosebirea, bunăoară, de fenomenul întâmplat pe un stadion. Iradierea profundă, ireversibilă, prin expunerea sub puterea penetrantă a acestor idei, modifică celula spirituală pentru totdeauna astfel marcându-se diferența noastră față de... troglodiți. Sub acest aspect teatrul îl

înțeleg drept ceva mai mult decât divertisment, decât distracție, și de aceea nu pun mare preț pe omul spectacol și sușaneaua lui cât pe biblioteca de idei care se enunță de pe scenă, chiar cu riscul aparent de a plictisi uneori. Iată darul esențial pe care îl poate face o comunitate tinerilor ei, să le pună la îndemână teatrul, cinematograful, filarmonica, galeriile de artă, muzeele, și prin asta facem pasul de diferențiere, sălțăm dinspre spiritul gregar spre individul cu personalitate, care își cenzurează opțiunile până le alege după criterii etice și estetice din oferta atât de asortată a societății.

Lărgirea profilului spectacolelor dinspre copii către tineret, formal, pare doar o chestiune de politică repertorială, de voință managerială dar cine cunoaște condițiile (mult sub limitele realizării unui spectacol decent) oferite de clădirea teatrului, de capacitatea limitativă a scenei, a sălii, ca și dotările tehnice paupere ale culiselor, va înțelege că tentativă schimbărilor repertoriale e de-a dreptul temerară. Și totuși, în aceste condiții Marius Rogojinski s-a aventurat să pună în scenă un spectacol Shakespeare expunându-se unor riscuri foarte greu de evitat. Este firesc să ne întrebăm ce a reușit să aducă pe scenă, pe o scenă pe care ne-am obișnuit să vedem spectacole de păpuși propuse cu predilecție copiilor. Cel care ar fi văzut spectacolul *Îmblânzirea scorpiei* fără a fi prevenit, fără a avea prea multe date despre profilul teatrului ș.a.m.d. ar fi văzut o realizare împlinită, încheată perfect și care poate fi judecată fără urmă de condescendență față de un spectacol montat în alt teatru. Este ceea ce încercăm să facem noi în continuare pentru că nu avem de ce să împărțim arta spectacolului după vârsta spectatorilor și, cu atât mai puțin, după locul unde se împlinește actul artistic.

Nu se poate să nu te înfiorezi puțin să vezi că acum cinci sute de ani și mai bine, pe vremea lui Shakespeare, un contemporan al lui Mihai Viteazul (ca să avem un reper!), undeva în lume erau spectatori de teatru care se amuzau de aceleași situații, de aceleași glume ca și în zilele noastre. Să-i spunem acestei stări o continuitate de spirit întreținută de cultură, întreținută de arta teatrului? Nu toți l-au apreciat pe Shakespeare dintotdeauna. John Cann Bailey, în prima parte a secolului trecut se mira chiar că o asemenea piesă „un lucru urât, barbar, precum și foarte confuz, prozaic și plictisitor” continuă să se joace! Noi acum ne mirăm de părerea celui critic dedicat altfel operei lui Shakespeare.

Îmblânzirea scorpiei, titlu mai apropiat de original (*The Taming of A Shrew*) decât *Femeia îndărătnică*, a atras regizorii poate mai mult decât alte piese, fiind o comedie cu priză la public și asta nu se întâmplă numai la noi. Cred că este una dintre cele mai jucate piese din Shakespeare inspirând, după câte știm, cel puțin un serial de televiziune și două-trei ecranizări dintre care celebră rămâne cea regizată de Franco Zeffirelli și avându-i ca protagoniști pe Elisabeth Taylor și Richard Burton (1960). Sub

ambele titluri piesa se joacă pe scenele românești cu mult succes și să ne amintim de spectacolul cu Elvira Godeanu în rolul Catarinei (1947, la Național), Nineta Gusti (1957, la Nottara), Coca Andronescu (la Național, 1975 – acesta fiind și spectacolul în care s-a jucat inclusiv prologul cu Cristofor Sly, varianta întreagă). Mai aproape de noi, în rolul Catarinei a jucat Oana Pellea (Teatrul „Lucia Sturza Bulandra”, 2000). Aceeași piesă s-a jucat și la Botoșani, prima dată în 1960, la puțin timp după reconstruirea teatrului, în regia lui Alexandru Șahighian cu Margareta Pogonat și Ion Dichiseanu dar și în 1988, în regia lui Dumitru Dinulescu, spectacol în care îl aflăm în rolul lui Petruchio chiar pe Marius Rogojinski, regizorul de acum... Am făcut acest mic excurs pentru a înțelege că un regizor astăzi nu se poate apropia oricum de un asemenea text dramatic, piesa adunând în spate o istorie în care nume mari au contribuit la strălucirea replicilor ei. Mai mult, piesa se bucură de un text care, cel puțin din privința mea, rezistă și la lectură pentru cel care are un pic de fantezie în prefigurarea scenelor. De aceea chiar eram curios să aflu cum se va rezolva regizoral partea de început a piesei când un căldărar bețiv, Sly, cade victimă farsei puse la cale de un lord... Bețivul, care mai ținea minte că a avut parte de scandal pentru că nu a plătit băutura, se trezește a doua zi într-un castel ca fiind lord. Este un început fabulos de piesă, un teatru în teatru, idee obsedantă la Shakespeare, definitorie pentru dramaturgia sa, întreaga lume fiind o scenă, iar noi toți – actori. Trezirea în altă lume, în alt destin, idee de poveste, mustind de sugestii scenice și de interpretare, este frecventă în creațiile epocii și nu e, cu prioritate, de sorginte occidentală. O poveste asemănătoare vom întâlni în *O mie și una de nopți* (povestea lui Abu Hassan și Harun-Al-Rașid). Jocul cu „ce-ar fi dacă...” are o istorie veche și, într-o formă sau alta, stă la temeiul inspirației pentru multe opere. Ca și în cazul altor puneri în scenă, regizorul Marius Rogojinski a ales soluția excluderii prologului care este într-un fel adăugat temei principale, fiind și dificil de integrat cursiv în restul povestirii. Din privința mea, întotdeauna am regretat tăierile din textul original când acestea par benefice făcând spectacolul mai firesc, mai alert! Dar ajungând în acest punct vom avea de insistat asupra travaliului aparte al regizorului, a luptei sale cu textul ce trebuia adaptat din mai multe privințe pentru a face dintr-o poveste destinată inițial maturilor, unei anumite lumii, un spectacol de teatru pentru tinerii din ziua de azi. Aici cred că este primul merit al lui Marius Rogojinski interesat de o cursivitate aproape clasică a tramei spectacolului încât privitorul să se poată concentra pe celelalte valențe ale reprezentării. De fapt ce a făcut regizorul? În Anglia și nu numai este o practică veche ca textele unor clasici mai greu de digerat de către copii, de tineri, de unii cititori maturi, de ce nu, să fie repovestite, „traduse” și transpuse într-un limbaj mai

simplu când mesajul, fără a fi diminuat în profunzime, este parcă mai ușor de înțeles. Nu e vorba, cu predilecție, de acele texte epurate, „curățate” de scenele ce n-ar trebui, credem noi, să ajungă sub ochii copiilor, acele lucrări *ad usum delphini*, ci de autori precum Homer ori Shakespeare dar și din Jonathan Swift (*Călătoriile lui Gulliver*) sau Daniel Defoe (*Robinson Crusoe*), lucrări care la prima vedere ai crede că sunt scrise anume pentru adolescenți! Chiar și asemenea pagini au fost rescrise în stilul plăcut al unor povestiri ușor digerabile. Așa se face că doi frați, Charles și Mary Lamb, au repovestit o bună parte din piesele lui Shakespeare iar asta e cam de mulțor poveste, adică de vreo două sute de ani! Între piesele shakespeareiene alese de frații Lamb ca demne de a ajunge la urechile celor tineri se află și *Îmblânzirea scorpiei*. Ei bine, pentru Teatrul de copii și tineret Marius Rogojinski s-a bazat pe un scenariu extras, în principal, din acest text. Iar pentru ca totul să se lege într-un întreg verosimil, a adăugat un personaj nou, *Povestitorul* (Ibica Leonte), când cu rang de paznic, de colportor de vești, când de comentator al întâmplărilor ce urmau să se desfășoare pe scenă, joc agrementat de o stare de beție ce ar fi trebuit să ne facă personajul mai simpatic. Un narator care este ca o prelungire de decor mai degrabă decât de text, ca aparținând scenografiei, o scenografie parcă fantazând mână în mână cu regizorul dincolo de text, într-o complicitate cu sala care încă așteaptă extraordinarul: *E ora 6 și 10*, ne spune *Povestitorul*, și nu s-a întâmplat nimic, la naiba! Replici care, fără a fi din Shakespeare, sunt din piesă totuși – la naiba! În originalul shakespearean se practică substituirea unei persoane cu alta, se preiau nume, funcții, se uzurpează profesii și se schimbă hainele între personaje pentru a minți un părinte, viitor socru, pentru a păcăli o tânără demnă de a fi pețită. Transferul personalității, cu tot cu rol și destin, dintr-o viață în altă viață, dintr-un trup în alt trup, joc de demiurg, totul

sub aparența unor chipuri diferite – acesta este, în fapt, teatrul și puterea creativă a unui autor!

În viziunea scenică botoșăneană a *Îmblânzirii scorpiei* se adaugă personaje iar altele se elimină încât, din vreo douăzeci de roluri inițiale, pe scenă rămân doar vreo șapte-opt și din acestea unele fiind doar marionete. De fapt e un fel de împărțire a rolurilor între păpuși animate și actori adevărați, la vedere, ceea ce creează un echilibru de un dinamism excelent și perfect adaptat spectacolului și posibilităților sărăcuțe ale scenei. Actorul „adevărat” este pus în situația de a da replici unui actor-marionetă, să interacționeze cu o păpușă și asta nu în teatrul pentru copii, ci într-un spectacol pentru maturi. Adecvarea la temperamentul păpușii, la a o privi în ochi ca pe un om și păstrarea unei tensiuni umane cu o ființă doar animată – acesta este teatrul, teatrul de marionete. Catarina, alcătuită într-o dublă înfățișare, apare mai întâi ca păpușă, apoi ca actriță la vedere iar jocul se face în două planuri, păpușile jucând, de regulă, la balcon, fără a coborî, pe când actorii ocupă primul plan, al parterului, fără a se interfera cu planul păpușilor decât în replici. Cu toate acestea acțiunea nu se rupe, imaginația continuând întâmplarea cursiv, firul piesei curgând fără sacadări. În fața acestor condiții, regizorul și scenograful (Mihai Pastramagi) își asumă o temă grea, cea a spațiului minim oferit de scenă, motiv pentru care va trebui să afle o relație armonioasă între gol și plin, dominată de o estetică clară, nesofisticată, ce va ține cont de adâncimea și de înălțimea scenei, perimetrul de joc fiind prelungit, cu inventivitate, în culise, prin spații deschise ca portaluri de piețe, uși, ferestre, balcoane, de unde se aud replici sau sunete, sugerându-se fapte pe care le percepem fără să le vedem.

Aceasta este și partea insolită a montării, jocul combinat, actor – marionetă, dând întregului o prospețime surprinzătoare. Probabil că nu este chiar ușor pentru un

actor „să joace” având ca partener o marionetă pe care trebuie s-o privească în ochi, să îi simtă reacțiile, să-i anticipeze complementar stările afective, sentimentele. Aș spune că spectatorii botoșăneni, în bună parte tineri interesați de evenimentul teatral, au receptat cu o emoție de nebănuit evoluția aceasta fără a conștientiza „scamatoria”, fără a se întreba cine dă acum replica și de cum sună atât de firesc, uneori poate mai firesc decât atunci când întreaga piesă e servită de actori veritabili, jucată cu trupul, cu chipul lor cel adevărat. Pe ansamblu, aceasta este și noutatea spectacolului care, fără a fi intrutotul inedită, a servit excelent scopului. Să ne întrebăm din ce rațiuni unele personaje din scenă rămân păpuși, altele devin oameni, prin ce destin? E o taină a regizorului, nouă rămânând doar să bănuim sensuri...

Întârzi puțin în această discuție pentru că vorbim de un teatru pentru copii și tineret unde spectatorul trece din copilărie în pubertate și spre adolescență formându-și primele concepte despre arta maturilor. Desigur, putem să ne întrebăm dacă *Îmblânzirea scorpiei* ori Shakespeare, în general, este tema și dramaturgul în stare să trezească apetitul pentru teatru al acestei categorii de spectatori. Vom observa că interesul spectatorului ignoră de cele mai multe ori conținutul și este sedus de formă, de prezentare. Și de ce nu ne-ar interesa astăzi un episod dintr-o lungă istorie neagră a semenului, a jumătății noastre - femeia? Relația bărbat - femeie are o istorie și nu bărbatul, ca parte implicată, interesată, e cel mai în drept să o scrie, să o judece. Este o istorie pasională și pasionantă, plină de drame de ale cărei umbre nu am scăpat în întregime, în ciuda unei aparente eliberări de prejudecăți dinspre ambele tabere. Încerc acest mic medalion pentru a marca și mai bine de ce o atitudine precum cea a Catarinei va surprinde și va da ocolul Padovei provocând mirarea tuturor. O tânără care se împotrivesc hotărârii tatălui de a o căsători cu cine crede el de cuviință e un personaj ce tulbură o ordine prestabilită, iar bărbatul capabil să o îmblânzească prin blândețe va deveni cu siguranță un erou în ochii celorlalți și, desigur, ai părintelui bucuros că scapă de scorpie... În vremea aceea, la Londra, cirula și prejudecata precum că bondătea bărbatului poate uide o femeie (Thomas Heywood) și bănuim că au fost și bărbați gata să verifice rețeta! Aceasta cred că era miza, punctul de atracție al piesei în vremea lui Shakespeare. Care ar mai fi miza în ziua de azi? Rămâne o miză pur culturală adică atașată unei epoci din care mai împărtășim doar farmecul pitoresc al acelor vremuri? *Îmblânzirea scorpiei* este și astăzi o comedie excelentă în care ne poate atrage frumusețea jocului, magia actorilor și îndemânarea regizorului de a reconstitui, de a restaura o atmosferă de ev mediu, cadrul atâtor povești galante încântătoare. Aceasta este și calea aleasă de regizor, mizându-se mult pe estetica unui spectacol cu un text savuros, bine agrementat

cu gaguri noi generate parcă natural de restricțiile de spațiu și de tehnica puțină a scenei. Reținem ca excelent înscrisă în spiritalul piesei a soluției hazlii de a așeza patul nupțial pe verticală, cei doi miri, în picioare, mimând somnul. Dresarea Catarinei - prin privare de somn și de hrană, metode folosite și în îmblânzirea șoimilor de către *Petruchio*, se redă prin invenția unui pat vertical, iar plasticitatea și jocul care rezultă de aici devin poate cea mai interesantă scenă din tot spectacolul - la concurență cu mimarea din partea lui *Grumio* (Marius Rusu) a cinei servite tinerilor însurăței - pantomimă pură de la cap la coadă și aceasta fiind o reluare a sugestiei de teatru în teatru, însuși autorul fiind sedus de magia spectacolului în spectacol, repetându-se cu obstinație ideea că lumea e o scenă - idee care astăzi ne strivește fiind mai actuală decât oricând. De aceea ospățul de nuntă poate constitui o scenetă în sine. Anamaria Chelaru și Valentin Ligi, în rolurile Catarinei și, respectiv, *Petruchio*, fac un cuplu memorabil și este dificil să dai întâietate cuiva. *Petruchio* este pe cât de impetuos pe atât de stăpânit, de calm și calculat, cu abilități câștigate ca dresor de șoimi, pe când Catarina știe să atace dar și să se apare ca în final retragerea ei să nu pară, nici pe departe, o înfrângere. Finalul ales de regizor, când în îmbrățișarea drăgăstoasă, ca din partea celei mai supuse soții, Catarina face către spectatori gestul bine cunoscut - ciuciu - în pumnul strâns degetul mare fiind scos printre arătător și mijlociu, ei, acest final demontează întreaga pledoarie despre îndemnul soției cumișite către celelalte femei de a se supune soților lor!

Pentru un teatru care hotărăște adoptarea unei noi viziuni asupra repertoriului, prin largirea sa în ideea cuprinderii unei arii tematice mai ample, atractive și pentru alte categorii de vârstă, *Îmblânzirea scorpiei* este un pas hotărâtor dar nu și suficient. Desigur, vor urma și altele dar rămânem la părerea că virtuțile Teatrului pentru copii și tineret „Vasilache” stau în arta marionetei iar împletirea acestei arte cu jocul la vedere al actorilor poate adăuga un farmec în plus, o sumă de sensuri benefice pentru orice spectacol.

Mircea OPREA

**Premieră la Teatrul Mihai Eminescu
TELMAH - după o idee de Victor Ponizov
CÂND PERSONAJELE SE
REVOLTĂ ÎMPOTRIVA
AUTORULUI**

DISTRIBUȚIA

Hamlet - Ioan Crețescu
Horațio, Clește - Sorin Ciofu
Laertes - Bogdan Muncaci
Regele - Gheorghe Frunză
Claudius - Volin Costin
Gertrude - Irina Mititelu
Ofelia - Cristina Ciofu
Polonius - Radu Dragoș

Guildenstern, Bernardo - Eduard Sandu
Rosencrantz, Francesco - Valentin Popa
Marcellus - Cezar Amitroaie
Moartea - Andreea Moțcu

Regia artistică și ilustrație muzicală - Sergii Pavliuk
Concepție - Vlada Belozorenko
Scenografie - Mihai Pastramagi
Mișcare scenică - Victoria Bucun

Data premierei: 20 aprilie 2011

V-ați imaginat vreodată ce face un personaj după ce i se termină rolul, după ce se trage cortina iar actorul pleacă la cabină să se demachieze, să-și lepede costumele din altă lume și să intre, iarăși, în existența reală? Ce fac personajele când noi nu le privim, când uităm de ele, ce viață au, totuși? Își continuă singure destinul, rămân suspendate în eter până la următoarea reprezentare, au o viață ascunsă, au o viață de apoi? Probabil dintr-o asemenea întrebare, dintr-o asemenea neliniște, dramaturgul Victor Ponizov a găsit cu cale să continue viața lui Hamlet, un Hamlet răzvrătit împotriva părintelui, de data aceasta nu Regele, răposatul său tată din piesă, ci împotriva lui Shakespeare, tatăl său spiritual... Ideea în sine nu-i nouă, eroi celebri, dar numai ficțiuni ieșite din mintea cuiva, au încercat sub condeii mai inspirați, mai poticniți al unor scriitori, să-și trăiască o a doua viață, personajele căutându-și, chemându-și ele însele autorul! Este notabil efortul lui Victor Ponizov, un tânăr dramaturg ucrainean despre care, din păcat nu știm mai mult decât că se află la a doua sa lucrare dramatică, de a gândi în cadrul trasat de Shakespeare, în limitele aceleiași creații, să figureze o nouă tragedie în care trăirile personajelor să fie în continuarea celor deja știute din tragedia clasică. Limitat doar la lectura textului, subiectul în sine se susține și acesta nu-i un merit oarecare, dacă îl comparăm cu modelul! Important este ce reușește să facă regizorul care „a

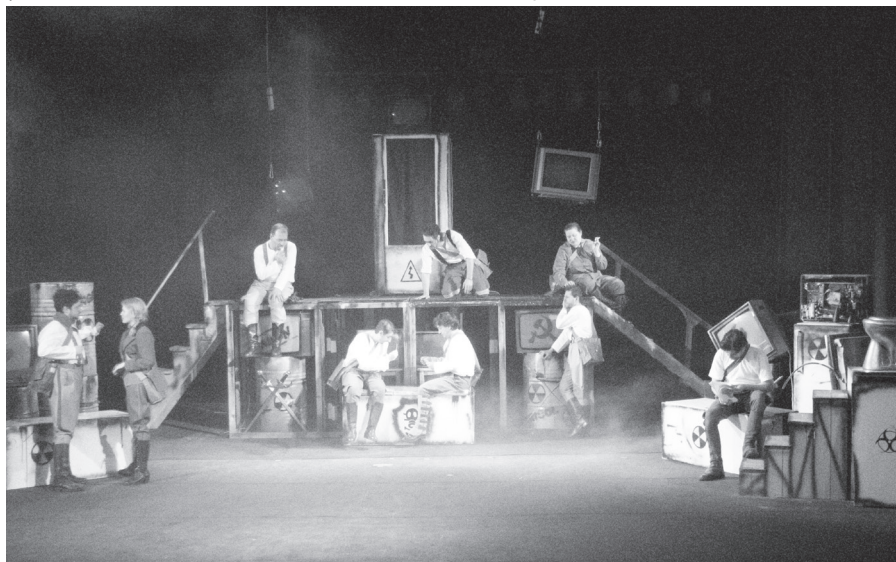
adaptat" ideea lui Ponizov după „concepția” Vladei Belozorenko (!?) – întortocherile mele de frază vrând să redea doar cât mai exact informațiile bine filtrate ale afișului. Cât despre autor știm atât de puține încât putem socoti că și acesta este o ficțiune – ba a regizorului, ba a traducătorului! Înțelegerea în profunzime a textului cere însă și o bună cunoaștere a scriiturii de origine, acel *Hamlet* citit corect și nu pe dos, nu în oglindă, pentru a găsi sens și culoare, câteodată cu sarcasme otrăvite, stărilor din piesa de bază. Așa vom sesiza că Ponizov a transferat acțiunii, fapte, replici, atitudini, de la un personaj la altul, uneori și morțile, și asasinările fiind distribuite după altă logică, după alte judecăți decât cele din sentințele inițiale... Cine vrea să pătrundă subtilitatea filigranului pe care autorul l-a întrețesut în text și în subtext, este bine să vadă *Telma* după ce a recitat *Hamlet*, efort plătit apoi de surprinderea acelor subtile translații dinspre un limbaj clasic, deseori în vers alexandrin (păstrat și în traducere – ca o performanță) spre unul nou, modern, cu replici realocate altui personaj decât celui știut, secvențe de destin interferându-se în chip nebănuit, personajele dându-și replici șocante, ieșite cu mult din perimetrul piesei știute de noi. Adică să recitim sau să venim cu textul la teatru? Tipul acesta de „detectivism” pe text poate părea suspect de pedant dar așa vom înțelege mai bine ce face un regizor, ce fac actorii cu acel text!

Așadar, ce se întâmplă cu personajele care nu mai vor să fie Hamlet sau Laertes, nu mai vor să fie Don Quijote sau Madame Bovary? Este o revoltă tragică în fața unui destin impus, e o încercare de preluare a destinului în proprie răspundere, este, *in extremis*, un fel de evadare de sub tirania sau dictatura scriitorului, a creatorului. De ce să nu crezi în sinceritatea unui prinț care își refuză destinul de rege? Desigur, ai crede că după cele întâmplate în lagărul socialist și, implicit, în fostele țări ale URSS, încolțirea unei idei de revoltă împotriva Stăpânului, a Creatorului, a Autorității, împotriva celui ce vrea să facă din tine „un om nou”, silindu-te să trăiești fericit așa cum crede el, o asemenea idee pare chiar firească și uluitoare de simplă, la fel ca orice idee mare! Iar prin invocarea repetată a autorului lui Hamlet, a creatorului, Shakespeare însuși se simte prezent ca personaj, precum acel spirit la care se raportează orice atitudine a celor din scenă, îl simți precum spiritul celui tată fantomatic și rege totodată invocat de protagonist drept pârintele pentru moartea căruia vrea răzbunare! Creatorul Will, cel care ne impune voința sa și orice am face este dinainte hotărât, pare pentru personajele sale o fatalitate de tragedie antică aruncându-le pe o traiectorie deja trasată, din care nu pot scăpa, nu pot fugi și orice încercare cade în același perimetru... Este excitant bineînțeles pentru fantezia unui scriitor ca personajele lui Shakespeare să intre în dialog, cu autorul lor, un război în familie cum se zice, fiii ridicându-se împotriva părinților,

cerând rectificări, îndreptări la viața lor. Și iată-l pe Shakespeare un personaj mai prezent și mai activ decât toate celelalte și care, fără să se lase văzut, impune altora ce să facă! Cel care îți dictează cum să trăiești, și care-ți impune un destin și un ideal este, în termeni banali, un tiran, un idol sau un lider religios. În termeni reali – e Hitler, Stalin, Ceaușescu, pe când în plan religios, cel care îți poate impune un traseu în existența pământească ar fi Iisus, Budha, Iehova, Allah – fiecare dintre noi percepând această tiranie când ca pe o fatalitate, când ca pe o binefacere, după capacitatea fiecăruia de a-și asuma responsabil o atitudine sau un comportament – toate având consecințe în plan ontologic, amintindu-ne încă odată că viața nu-i deloc ușoară pentru o conștiință autoscrutătoare. Dar în plan metaforic, estetic? Acesta ar putea fi Shakespeare, Cervantes, Dante sau Dostoievski, scriitorul fiind o fatalitate pentru personajele sale – existența lor ce trebuind să se supună ca sub mâna unui demiurg. Doar că, astăzi, în teatru, cel puțin la noi, care dictează nu mai este, cu necesitate autorul ci regizorul. Este de așteptat și o fi o revoltă a personajelor împotriva regizorului? Probabil, cândva, vom vedea și așa ceva.

Cum înfățișează Serghii Pavliuk o asemenea revoltă simbolică, montată pe scena teatrului botoșănean? Aglomerarea forțată, cu obstinație și entuziasm de-a dreptul juvenile, cu accesorii scenografice luate direct din gheenele de gunoi ori din programul ecologist de recuperare a aparaturii electrocasnice – carcase ruginite de frigider, lăzi frigorifice, căzi de baie, instalații de WC, televizoare sau monitoare aruncate, butoaie de tablă – toate sunt aduse pe scenă. (Nu trebuie uitat sensul biblic al Gheenei – Valea plângerii sau groapa de sub poalele Sionului unde se ardeau permanent gunoarele Ierusalimului și se aduceau jertfe zeului Moloh!) Cu o meticulozitate bizar de conștiințioasă, inventarul coșmarului de astăzi este exhibat drept recuzită, o nouă Gheenă fumegândă și decăzută din nume propriu în nume comun, pentru o tragedie parcă atemporală și suspendată într-un neant al derizoriului.

O permanentă senzație de prea mult, prea plin, prea tare, ca și cum ar fi o teamă a realizatorilor că spectatorul nu-i va auzi, nu-i va vedea, nu le va simți prezența. La acest decor, dacă adăugăm accesorii ce continuă costumele, sau simbolurile vestimentare, măști de gaze, sirene, uniforme, porta-voce, lumini de avertizare – te vei situa într-un decor pregătit pentru servicii multiple, polyvalent și multifuncțional, în care se poate juca („adaptând ideea” de pe afiș!) și Brecht, și Ionesco și Tankred Dorst – nu doar Shakespeare în înțelegerea lui Sergii Pavliuk, via – Herson. Tocmai acest cadru cvasi-general valabil, construit din locuri comune ale scenografiei la modă astăzi, ar fi poate și punctul slab al spectacolului instalând o falie între textul adus pe scenă și mediul creat pentru prezentarea acestui text. Un asemenea decor riscă să rupă în adâncime legătura dintre semnificat și semnificant, dintre mesaj și mijlocul care l-ar purta – asta dacă nu s-ar dori, conform teoriei, ca mesajul să fie chiar gheena de gunoi, mesajul ca un deșeu aruncat tot mai mult în spațiul virtual și socotit în megabiți, împroprietărindu-ne într-un spațiu de nicăieri, cu o valoare de niciunde, acesta fiind tărâmul unde pare să se joace piesa. Pe scenă – o lume în exces! O lume în exces, aceasta să fie oare lumea noastră, și noi trebuie să ne recunoaștem, să ne regăsim în ea? Și totuși, de ce să caute regizorul excesul, un prea plin care dă pe afară, pentru ca noi să auzim mesajul, când mesajul este deja în text, acesta fiind și motivul pentru care actorii au întruchiparea unor personaje dotate cu replici și nu numai cu mișcare. Acestui amalgam contextual creat de realizatorii spectacolului i s-ar potrivi verdictul de inadecvare principală a mesajului din paginile dramaturgului Victor Ponizov la forma de comunicare aleasă de regizorul Serghii Pavliuk și, de aici, greșita alegere a mijlocului practic de comunicare. Probabil, de aceea și intențiile regizorului trec rampa greoi, silnic. Într-o declarație dată presei, înainte de premieră, regizorul presupunea premonitoriu cum că vor și spectatori care nu vor înțelege „mai nimic”, rămânând șocați de măștile de gaze. De fapt, cuvântul cheie pentru

acest spectacol așa cum a fost gândit de regizor e fără îndoială cuvântul **șoc**: spectatorii trebuie **șocați** de apariții surpriză. Și asta pentru că noi, oamenii care ne uităm la televizor, nu mai suntem atât de ușor de șocat, de impresionat, de vreme ce suntem supuși zi de zi unor informații care întrec orice imaginație a vreunui regizor. O emisiune de știri televizate bate teatrul la orice capitol – în privința șocării, cel puțin. Deci nu pentru asta venim la teatru.

Așa s-a ajuns ca pe scenă să curgă, simultan, mai multe spectacole suprapuse și care sugerate de autor /regie /scenografie /coregrafie /muzică /lumini, la care ar trebui să adăugăm parada, deloc la modul peiorativ, ce ține de croitorie, de instalatorii sanitari, de fierari și lăcătuși, sudori, tâmplari, electricieni și electroniști – pentru că o asemenea aglomerare, ca să funcționeze cu exactitate de mecanism, cere o echipă complexă, competență și bine sincronizată. Haosul montat în scenă, meticuloș și profesionist, e un decor ce continuă, de fapt, o lume la fel de urâtă precum cea de afară, întâlnită pe stradă. Aș spune că dincolo de intenția regizorului de a pregăti spectatorul venit *de afară*, de a-l întâmpina încă de la intrarea în clădirea teatrului cu surprize-șoc încât să accepte ca firească atmosfera de gheenă de gunoi (se vorbește chiar de instalarea câtorva cerșetori la ușa teatrului) realizatorii spectacolului au găsit, voit sau nu, o colaborare de excepție în echipele de constructori ce au răvășit zile la rând orașul răscolind străzile centrale și pietonalul, scoțând pavajul din fața unor instituții, spectatorii ajungând la teatru traversând pe pasarele șanțurile defensive ale unui război în plină desfășurare. Un regizor lucra în interior, altul lucra afară și, împreună, montau același decor, la aceeași piesă... Încă înainte de a intra în clădirea teatrului, *Marcellus*, (Cezar Amittroaiei, altfel un soldat din garda palatului), cu mască de gaze, în costum de protecție antichimică, cu sireniță și porta-voce, ne întâmpină cu **avertismentul** că trăim într-un mediu normal, un simplu detaliu pe care nu-l conștientizaseam. Da, noi trăim în cea mai bună lume posibilă și nu ne vine a crede! Iată și mesajul transmis ca meta-text la piesă de către *Marcellus*: *Cutremurul din Japonia nu a afectat pe botoșăneni, aici nivelul de radiații e sub limita admisă, criza ne-a ocolit, noi nu avem E-uri!* Un mesaj ce vine așa ca un gingaș pamflet din partea florilor de magnolii în replică la campania, tot din aceste zile: „Botoșaniul în care vreau să trăiesc...” Ce să facem, viața are ironiile ei iar faptul că rezistăm acestor paradoxuri sumbre e semn că încă suntem vii. Să revenim însă la teatru și să ne întrebăm cu ce ne-ar mai putea șoca un spectacol? Cred că ne-ar șoca dacă am afla aici o oază de idei care să ne spargă carapacea de indiferență și de sarcasm, o sursă minimă pentru un pic de optimism nesabotat de ipocrizii, nu mult, măcar cât să trecem strada fără să ne înăbușim!

Dar ce se întâmplă în piesă? Ațâța-te de *Hamlet*, personajele declară război

autorului, cursului firesc impus de creator, tulburând o ordine a universului astfel – și toți se pregătesc de luptă, îmbracă uniforme militare, pun mâna pe arme, se strigă îndemnuri belicoase, se mășcăluiește în pas de gâscă și, curând, crimele se înmulțesc fără logică, fără justificare ajungându-se ca rolul unui personaj să se atribuie altuia încât ai zice că, uitând cine sunt, personajele și-au rătăcit identitatea inițială. Dublările în existență devin halucinante, personajele alunecă în schizofrenie, iar dezechilibrul lor interior se obiectivează în dezordinea exterioară ce pare să debordeze dincolo de scenă, dincolo de clădirea teatrului, ieșind, evadând din ficțiune în realitate. Și așa se ajunge la prea multe pie-se în una singură când, între toate acestea, era destul doar una să fie reușită, întreagă. Cad pe noi prea multe simboluri, o aglomerare care vrea să ne scoată ochii cu lozinci și mesaje, cu prea multe mesaje care se anulează între ele, își diminuează efectul, când mesajul esențial – cel din text era suficient.

La aglomerarea de obiecte din cadrul scenei, vine jocul intensiv, extenuant al actorilor, înghesuit și suprapus, prim planul peste planul doi sau peste fundal, spot de reflectoare pe laterale, un spectacol pe nivele diferite, când actorii își dau replica cu nerv și temperament, direct sau prin masca de gaze, la televizor sau prin porta-voce, cu ecouri venite parcă dintr-un subconștient neexplorat încă și toate se petrec parcă la limita unui diagnostic psihiatric. De ce? Personajele suferă, se zbat, se zbat în existența lor din care nu pot scăpa de parcă ar fi într-o carceră, în ciuda aparenței că fac ceea ce vor ele, că sunt libere și se conduc după decizii proprii. O piesă întreagă aproape tipată replică de replică, în zdrăngănit de arme, focuri de pistol, sunet de alarme și pe o muzică la fel de zgomotoasă precum larma unei lupte, face din orice culme, din orice punct culminat al piesei, un platou abia sesizabil în relieful întregului, și induce actorilor un joc la marginea unei paranoie truate drept artă a scenei ce se revarsă în sală impresionând funcție de capacitatea de receptare a fiecăruia și în măsura în care accepți să intri în convenția altora. Și toate se întâmplă astfel pentru că aici se joacă nu sentimente, nu emoții pozitive, ci resentimente! Sigur, și ura poate fi un motor, și panica poate determina o mișcare decisivă – deseori fiind mai puternice decât iubirea, decât tandrețea calmă dar formula aceasta de spectacol vrea să spună deodată totul despre caracterul personajelor aflate într-o oarecare înrudire cu noi, să spună totul despre legăturile infernale dintre ele, să descifreze o posibilă formulă existențială a semenu-lui tău. Să ne întrebăm atunci despre verosimilitatea tipului, a personalității relevante printr-un rol sau altul? Se pare că nici autorul și nici regizorul n-au fost cătuși de puțin interesați de credibilitatea creației lor, nici ca aventură etică și, din păcate, nici ca înfăptuire estetică, deși deseori intențiile frizează un tezism facil, didactic. În

altă structurare, sub o motivație mai coerentă estetic cel puțin, modalitatea aceasta de a alcătui un spectacol ne amintește de ambițiile regizorale ale lui Radu Afrim, din *Herr Paul*.

Dacă am vrea să spunem câteva cuvinte despre prestația echipei de actori ar trebui să o facem cu sentimentul împlinirii unei datorii pe care nu a onorat-o, mai întâi, instituția prin afișul editat. Da, este o modă între graficienii de azi să derobez afișul de obligația sa primă și esențială, aceea de a da informații corecte și, pe cât posibil, complete asupra unui eveniment, afișul devenind tot mai mult un obiect frumos în sine, o operă separată de context. Așa se face că afișul de la *Telmah* (întocmit altfel foarte abil ca formulă de a trece sub tăcere cât mai multe detalii...) anunță o tragedie neshakespeareiană, adaptată după o idee a lui Victor Ponizov, în regia lui Pavliuk și în concepția Vlădei Belozorenko (subtilitatea asta cu „concepția”, recunosc, mă depășește!). Nu mă îndoiesc de faptul că fiecare informație pusă pe afiș ori omisă are o motivație dar este de bun simț să se afișeze distribuția, rolul și numele actorilor, cu aceeași curtoazie acordată autorului, regizorului, traducătorului, scenografului, coreografului, asistentului de regie precum și celui care a venit cu concepția... Pledăm pentru informația completă pentru că este posibil cineva să se intereseze peste ani de spectacolele teatrului, așa cum ne interesăm astăzi de spectacolele de acum un secol, și bănuiesc că nu pentru calitățile sale estetice se va căuta afișul pentru *Telmah*.

Vorbim de actori? Pe întreg, trupa a fost solicitată la maximum, regizorul impunând un ritm de sprint permanent, fără momente de calm, și asta pe parcursul a două ore pe puțin. Este un efort fizic demn de un record probabil, dar nu asta contează. Relația dintre personaje este construită prin detalii care, luate în parte, arată școala unui bun meșteșug învățat cu multă silință, dar trecerea de la gestul cursiv, la actul care să emoționeze, să ajungă în sală ca sentiment, se face greoi sau deloc. Voi paria în continuare pe capacitatea actoricească multiplă a lui Ioan Crețescu de a face roluri de o diversitate surprinzătoare de amplă și cred că poate aborda cu toată seriozitatea și un *Telmah* pe dos adică, mai simplu, să-l joace pe Hamlet, pe Hamlet cel știut de patru secole. Actorul are o rigoarea jocului, o organizare a gestului scenic într-un firesc dat de starea nativă a simțirii fără adaosuri exterioare, detaliu ce îl remarcă, credem, în comparație cu oricare alt partener. În multe scene în duet (și în duel) cu el s-a aflat Sorin Ciofu, un *Horatio* energic și temperamental, și poate de aceea mai puțin nuanțat. Cu un rol dificil în care s-a remarcat prin strădania de a se achita onorabil, Irina Mititelu (în *Gertrude*) joacă o regină alcoolică, o mamă depravată și o amantă înfiorată de perversiuni, prea puțin convingătoare în notele groase și poate că acele scene jucate ca sub semnul beției meritau efortul de a fi

evitate. *Ofelia* (Cristina Ciofu), poate cel mai puțin lucrată de către autor ca personaj în comparație cu modelul original, rămâne și acum copilul de trupă supus voinței ba unui părinte, ba unui frate ori iubit, rege ori regină – încât sinuciderea ei pare deja o moarte firească în tragismul dezlănțuit al piesei. Nu, *Telmah* nu e un Hamlet pe dos, cum ar vrea să spună afișul, ci pur și simplu un Hamlet ratat după o idee de Victor Ponizov și în regia lui Serghii Pavliuk. Senzația de aglomerare, să nu uităm o dată și mișcarea și dansul. Sunt secvențe de dans cu ambiguități erotice scăpate spre grotesc, precum dansul cu racheta de tenis și paletetele de ping pong – care, iarăși, pot avea loc într-un spectacol burlesc dar nu în unul grav, nu într-o tragedie – pentru că, în fapt aceasta este nota piesei în care protagoniștii, inclusiv personajul principal moare. Se alunecă uneori într-un vulgar ce nu se justifică în planul spectacolului în sine, simple complezențe pentru un spectator ieftin. Un exemplu: se sugerează, așa e *trendy* acum, că frații Rosenkrantz și Guildenstern sunt homosexuali și, iarăși – prea-plinul, și incestuoși!

Dar să nu uităm mesajul pe care regizorul a ținut să ni-l imprime cu insistență în acest spectacol, un mesaj ce parodiază lozincile de care am scăpat de ani buni și pe care, mulți dintre noi încă le au adânc pirogravate în creier: *Eu singur îmi făuresc destinul, voi singuri vă făuriți destinul, și noi împreună făurim destinul țării!* Lozinka este spusă în fel și chip și mai ales de la televizor pentru că indivizii ambutisați după caplapoade televizate nu pot fi convinși decât dacă tâmpenia vine de pe un ecran de televizor! Vrei să te sustragi destinului impus de Autor, de Creator, de Stăpân, de Dumnezeu? Vrei să-ți hotărăști singur destinul? Foarte bine! Unii au reușit folosindu-se de revolta ta iar tu ai eșuat ba în comunism, ba în fascism, ba în democrații potemkiniste – simboluri de altfel urcate și pe scenă, în *Telmah*. Soluția? O știm și până să deschidem ușa teatrului: marea problemă acum e să știi ce să refuzi și ce să accepți din tot ce ți se oferă, să rezisti la această ofertă extrem de variată și surprinzătoare și să înveți să spui **Nu!** cât mai repede, mai categoric și cât mai des comisionarilor și misionarilor de orice fel, indiferent de la ce firmă sau în numele cui spun că vin! Dar și pentru aceasta ți se cere putere și discernământ, calități pe care nu întotdeauna le avem la îndemână.

Finalul ales pentru spectacol, file de manuscris căzute ca din cer într-o abundență nesfârșită, hârtie de scris peste o piramidă de presupuse capete tăiate, pare un final deschis, fără o soluție limpede din partea regizorului. Aparent, deciziile ne aparțin, noi ne construim singuri destinul și finalul de piesă, dar într-un decor dat, într-un timp determinat, după un scenariu impus și cu un sfârșit previzibil. Suntem aproape de definiția antică a tragediei, dacă vrem repere. Realizatorii și-au asumat un spectacol sumbru, dificil de urmărit, obositor, subsumat unei ideologii

care nu interesează arta. Desigur, sunt înfrângeri, sunt eșecuri care pot însemna la fel de mult cât un succes în evoluția unui proces, a unei instituții artistice. Să credem așadar că un eșec construit cu atâta efort nu e zadarnic. E și acesta un fel de optimism!

Fără să-mi dau seama dacă e bine sau e rău, dintr-o anume privință am putea zice că la Botoșani se face uneori teatru la mâna a doua, un fel de second hand al scenei – dacă vom afla că după ce s-a pus în scenă la Herson (Ucraina) piesa lui Victor Ponizov (probabil sub alt titlu) – aceeași piesă se pune și la Botoșani de către același regizor, nu știu dacă și în aceeași concepție. Și nu e prima dată când, piese montate altă dată sau în altă parte de către același regizor sau actor, fie în studenție, fie ca lucrare de diplomă etc., se reanimă și se cosmetizează cu trucuri la modă și ni se prezintă, ni se vând drept premiere, așteptând entuziasmul nostru aprobativ... Nu judec ci încerc doar să constat!

Mircea OPREA

CARTE

NEMO PROPHETA IN PATRIA

În intenția de a-și lansa cartea debut poetic (volumul bilingv româno-italian *Nimfe&Kimere*. *Ninfe&Kimere*, Iași, PrinceptEdit, 2010) în fața unui public cât de cât avizat inclusiv în ceea ce privește limbajul poetic italian folosit de autor în traducerea propriilor texte, subsemnatul face inimaginabilul efort fizic și financiar de a călători pe speze proprii la Catania (Sicilia). Evenimentul a avut loc pe 13 aprilie 2011 la Librăria Trinacria Libri din Piazza Giovanni Verga, sub egida Asociației Culturale Internaționale Akkuaria condusă de scriitoarea Vera Ambra care a moderat întâlnirea. Într-o atmosferă extrem de distinsă și totodată destinsă, au intervenit ziaristul Francesco Giordano (ce locuise în țara noastră câțiva ani), făcând o scurtă istorie a României moderne și contemporane, având grijă să evoce numele unor personalități tutelare ale literaturii și culturii române.

Despre cartea pomenită a vorbit extrem de aplicat, elogios și în cunoștință de cauză tânărul poetă și exegetă Gabriella Rossitto. După ce a evocat personalitatea scriitorului Giuseppe Bonaviri (1924 Mineo, prov. Catania-2009 Frosinone), a citit câteva texte din propria carte. A urmat o sesiune de autografe, și ca o încoronare a acestei serate de poezie italo-române, a primit o medalie de cristal AKKUARIA NEL MONDO (vezi foto) și titlul de AMBASCIATORE DI AKKUARIA IN ROMANIA. Cunoscutul italianist a fost invitat pe 16 aprilie la Modica, orașul natal al lui Salvatore Quasimodo, laureat al Premiului Nobel. Prezintă un medalion critic și citește în propria traducere românească texte poetice ale marelui poet italian, reulate apoi în original de poeți locali participanți la acest

important eveniment amplu reflectat în presa scrisă și audio-vizuală siciliană. Scriitorul și profesorul sicilian Domenico Pisana a făcut o amplă prezentare a cărții „Nimfe&Kimere”.

La finele întâlnirii care a avut loc într-una din sălile impunătorului Palazzo Grimaldi, un centru cultural al artelor reunite, Geo Vasile, în intenția de a sugera țara din care vine și ceva din eposul întemeietor al gândirii românești, a citit balada „Miorița”, tradusă în premieră absolută de el însuși în limba italiană. Aplauzele publicului moldican au confirmat frumusețea poetică și spirituală a celui mai vechi text din folclorul românesc. Criticului literar și poetului bucureștean i s-au decernat o diplomă omagială semnată de Primarul orașului, Antonello Buscema, de Asesora pentru cultură, dott.ssa Annamaria Sammito și de Președintele Cafenelei Literare „Salvatore Quasimodo”, prof. Domenico Pisana, precum și un medalion omagial „Caffè Letterario Salvatore Quasimodo” (vezi foto). Ca și la Catania, a urmat o sesiune de autografe pe cărțile oferite în dar de autor.

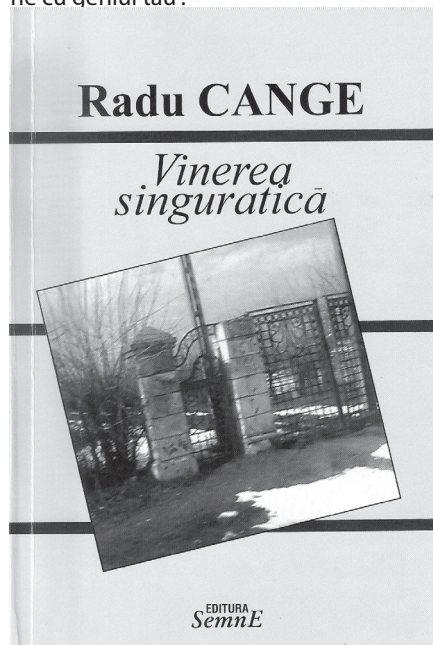
Cu prilejul călătoriei în cea mai însemnată insulă a Italiei italianistul G.V. a vizitat principalele obiective religioase, artistice, arheologice din Catania, Acireale, Acicastello, Taormina, Siracusa, așezări marcate de o multiplă succesiune de civilizații, de peisajul unic al Mării Ionice și de lava nemântuitului vulcan Etna.

Geo VASILE

ILUMINĂRI ÎN CREPUSCUL

Vinerea singuratică (Editura Semne, 2010, 158 p.) de Radu Cange (n.1943) este o antologie poetică de autor ce include și două comentarii critice de final; sunt prezente selecții, firește, din volumele anterioare, dintre care amintim „Lebăda și magnolia”(2006) și „Elegiile negre”(2008). Poetul, și mai nou prozatorul, iese în fine la rampă numindu-și explicit „maestrul

tristeții", cine altul decât Bacovia, căreia îi dedică una dintre cele mai smerit-temerare „rugi” din lirica contemporană: „Tatăl nostru carele ești/în ceruri, Bacovia/umilește-ne pe noi/cu pesimismul tău./Rescrie-ne nouă abatoarele,/vechi și noi,dă-ne nenumărate clavire la care să cânte/nu-mai fecioare tuberculoase./Du-ne într-o tuse/printre copacii desfrunziți,/unde corbii ne cântă negru, de rău./Și molipsește-ne cu geniul tău”.

Selecția, la o primă lectură, pare tematică, aproape monocordă atât prin tonalitatea majoritar - elegiacă, cât și prin lexemele-cheie și antinomiile frecvente: moarte-nemurire. singurătate, toamnă, insomnie. iubire, umbră, zeu etc. Ni se oferă chiar o definiție tip Ion Vinea sau Radu Stanca a morții: „Moartea este un cristal,/ cu formă necunoscută,/unde se fac nevăzute privirile”. Sinonimia dintre singurătate și moarte este o metaforă trăită, invizivă, înfrigorantă: „Despărțire.../Retina se dezlipeste/O culoare indefinită/invadează ochiul./ Cerul despicaț/atarnă de inima ta”. Sumbra și totodată atașantă, atmosfera textelor induce gândiri și imagini aforistice, uneori ludice. Desperarea poetului, autentică, păstrează un fel de grație și orgoliu față de darul iluminării primit direct de la Rimbaud și de la Dumnezeu, numit inspirație poetică. Stând după „gratiile de sânge încheșat”, poetul se însoțește cu singurătatea, metaforic vorbind o icoană a Precurarei. Condiția poetului este și ea un laitmotiv al cărții, fie că din el rămâne doar o dedicație pe o pagină, fie că, transformat într-un zeu sau înger, veghează la dăinuirea spiritului, a credinței în lumina lumii și a comuniunii oamenilor întru bine, frumos și adevăr. Prin propriul sacrificiu de explorator al tenebrelor care amenință lumea albă, poetul este un ogar al urmelor sacrului. Când și când se simte tandra, de fapt grava meditație a lui Marin Sorescu: „Meseria/ de poet nu se învață//E o piatră pe care Dumnezeu ți-a aruncat-o/ în cap, până la sângerare./Dea-tunci, fără oprire, lumea te-arată cu degetul”. Același

Sorescu, cu grava sa ironie și valențe aforistice emoționante, este prezent și în „Ultima elegie”: „Nu m-am gândit/ce am să fac în timpul morții/De-atâta democrație și libertate./Morții mele cel mai rău îi pare/că și-a pierdut mințile pentru poezie./ De aceea, eternitatea mea o puteți/ vinde în târg pentru o pâine./Sper să nu vă supărați nicodată.”.

Radu Cange, poet ce are un adevărat cult pentru vechii maeștri români și universali, deferent-cordial față de colegii de breaslă contemporani, ni se adresează în numeroase și emoționante roluri de compoziție, jucând teme moderne à la Baudelaire sau Poe (eros și thanatos), ca să nu mai vorbim de motivele bacoviene subiacente. Sigur, nu lipsesc anumite locuri comune, ingenuități, enunțuri rămase în faza de abstracțiuni sau déjà-dit-uri. Nimeni nu-i perfect. Una din elegiile marine rezumă starea sufletească a acestui volum, presentiment și totodată curaj viril de a se proiecta și exprima deja din postumitate: „Te stingi ușor,/pe negândite/ca soarele necat în mare-/lumină-n valuri/murmurând”. Retras în poezie ca într-o adorație religioasă spre a-și căpăta „rația zilnică de speranță”, Radu Cange scrie poezie sub auspiciile „iluminărilor” primite în dar de la Rimbaud, ale crepusculului bacovian (o secțiune a volumului se numește chiar „Vreme de beție..”), dar cu un ochi mereu treaz spre filonul epico-dramatic al post-modernității lirice (vezi poeziile mai lungi „Spectacol cu zeu și tiran” sau „Condiția zeului”). Credem că cea mai nimerită încheiere a acestui comentariu despre „Vinerea singuratică” este tot un text-parafrază la universul bacovian: „Octombrie, curge arama din tine./Eu îmbrăcat doar în frunzele/frunzele tale,7Tu exalând doar migdale amare, /Ocrombie, curge arama din tine./Bacovia, iată sensul tristeții/Îgemănat cu viori vagabonde/Și hărțuit de aceleași patetice fronde,/Bacovia, iată sensul tristeții”.

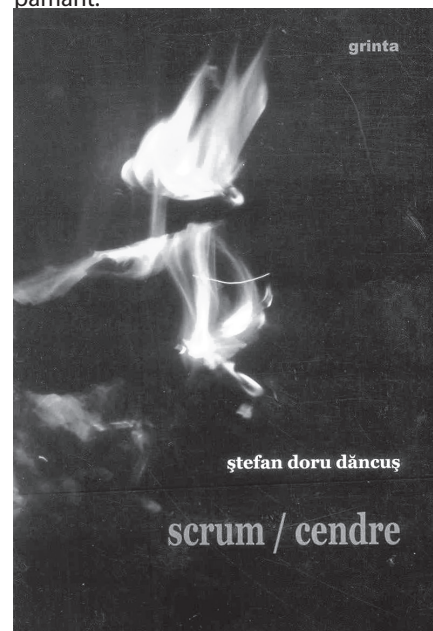
Geo VASILE

Ștefan Doru Dăncuș – SCRUM

Fără îndoială, poetul Ștefan Doru Dăncuș, fondatorul grupului media „SINGUR”, aparține acelei categorii de poeți blestemati cărora le este refuzată mântuirea. Acești poeți se zbat la nesfârșit, scormonind fără consolare, esențele. Prototipul lor este Iisus Cristos, cel care s-a sacrificat pentru păcatele/frământările omenirii și a cărui condiție umană a fost abandonată de Dumnezeu, pentru a-i restitui starea divină (după cum considera filosoful Nae Ionescu). Aventura lirică din volumul SCRUM poate fi asemănată cu drumul crucii într-o golgotă românească: „lucrez ca un sclav în România / zi de zi construiesc / fiecare pagină scrisă e bornă kilometrică. / zi de zi sunt invadat de Europa / oră cu oră betonându-mi versurile / înălțând barica de în propriul sânge.”

Dacă întreg volumul se constituie în drumul crucii, fiecare poezie reprezintă o etapă a acestui drum și se compune din trei momente semnificative:

1. opintirea/ridicarea din genunchi;
2. parcurgerea unei porțiuni din traseu, purtând crucea grea cât toată suferința lumii;
3. prăbușirea autorului epuizat la pământ.

Și drumul liric a început după alungarea din Eden: „nu te uita la picioarele mele / am alergat atunci când Adam n-a mai putut fugi / nu te uita la degetele mele / le-am fumat că n-am mai avut țigări / nu te uita la stomacul meu / nu i-am dat de mâncare și a dispărut / sângele-mi este un Iisus multicompus / sunt patronul Acestuia / pe El vi-l dau bonus atunci când / filmele de acțiune mușcă din carnea tot mai putredă. / (...) așa se nasc oamenii / așa ne ascundem și noi / pe patul de moarte -”; „îngenunchierea îți este predestinată / când te ridici prima dată în genunchi / apoi în picioare – poeziile cad ca niște ramuri uscate”; „prima dată am scrâșnit din dinți / apoi am strâns pumnii / în cea de-a treia zi am căzut”.

Noi am făcut din fiecare zi o apocalipsă: „dimineața soarele e apocalipsa / mă întorc pe șosele / strig disperat / n-aveți un ban- / îmi mor copiii de foame!”; „nici o voce nu zgârie / suprafața lucioasă a miliului III”

Privind poza de pe postcoperta cărții, poetul pletos și încrâncenat îmi pare cu adevărat un Iisus maramureșan plecat din lehdul natal și stabilit azi la Târgoviște: „două femei în vârstă mi-au observat palmele străpunse / ajutor! E aici! Vine sfârșitul lumii! / .../ abia atunci mi-am simțit cununa de spini.”

Iubirea reprezintă o consolare efemeră a trupului care va deveni pământ: „genunchii tăi iubito / clepsidre mate prin care numai eu văd / cum se scurge țărâna / pământul de flori ți-a ajuns până la glezne”.

Datorită condiției noastre de ființe muritoare, viața este ardere fără sens: „scrum sunt picioarele Tale Isuse / zadarnic am cucerit lumea / lumea nu vede că ard / nu știe că ajung piatră pentru alt izvor / pentru alt altar / pentru pavajul altei străzi pe care vei călca în / alt Ierusalim / vei respira arsura / altor trupuri – nu poemele asta / grămada asta de scrum de pe sandalele Tale”.

Volumul se încheie rotund cu dorința de a-și regăsi țara autentică și nu înstrăina-tă cum este acum: „Doamne dacă se sparg sticlele / doar fântâna rămâne a noastră iar ochii sub bocancii / un lung șir de soldați / migrează spre țara / ce-mi ia viața pentru a-și întreține iluzia / că-mi aparține”.

Poetul este un revoltat ce scrie împătimit: „...aproape s-a rupt în două / foaia pe care scriu...”

Și continuă să-l caute pe Dumnezeu autentic, nu pe cel imaginat de noi: „nu mai sunt Pavel Doamne / cum de-ai uitat că-s Doru Dăncuș / iubesc și-mi bate inima încă Doamne / cum să te iubesc Doamne / în clipa cu nervii de fier”.

Profesorul dr. Adrian Botez caracterizează astfel poezia lui Ștefan Doru Dăncuș: „Poate că e transmodernist. Poate că mistic-clasicist. Poate un preasfios-romantic...și, de aceea, cu măști postmoderniste, care se descuamează, cu o viteză amețitoare, rând pe rând...Puțin ne interesează aceste clasificări de șoarece de bibliotecă. Poetul acesta, cu un **curaj absolut**, parcă **mai viu decât ostentitul (de amărăciune) Dumnezeu** – Poetul acesta, intrat, precum Orfeu, până în fundul infernului, la Tronul lui Hades – și întors, apoi, să cânte, din **Pisc de Munte**, tot precum Orfeu, **Viersul Inițialic al Mântuirii/IZBĂVIRII/ ÎMBLÂNZIRII Celeste – este discipolul și chiar emulul Zeilor Armoniei**.

...Între Apocalipsă și Speranță Inspirat-Vizionară, **ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ** este **Călăuza** (una dintre...) de care **oamenii istorici** au nevoie, ca de apă în deșert, **pentru a ieși din istorie, spre Paradis. Adică, spre ei înșiși, cei AUTENTICI...!**”

(prof. dr. Adrian Botez: POETUL – MAI VIU DECÂT DUMNEZEU: „SCRUM”, de ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ).

Volumul SCRUM este tipărit în ediție bilingvă, traducerea în limba franceză fiind realizată de Hermine Câmpean.

Lucian GRUIA

ABEL, POETUL

Pe lângă valoarea estetică, adevărata poezie are și un pronunțat caracter gno-seologic. Din acest ultim punct de vedere poezii se pot clasifica în mai multe categorii:

1. poezii care se mențin în pătura aparenței – poezii netaleantați sau simpli versificatori, sentimentali lacrimogeni, uzitând de șabloane comode/ uzate, epigoni (90% dintre autori);

2. poezii căutătoare ai esențelor, care se mențin în stratul aparenței dar caută febril esența și uneori o și ating ancorându-se apoi în esențe (Arghezi în *Psalmi* și

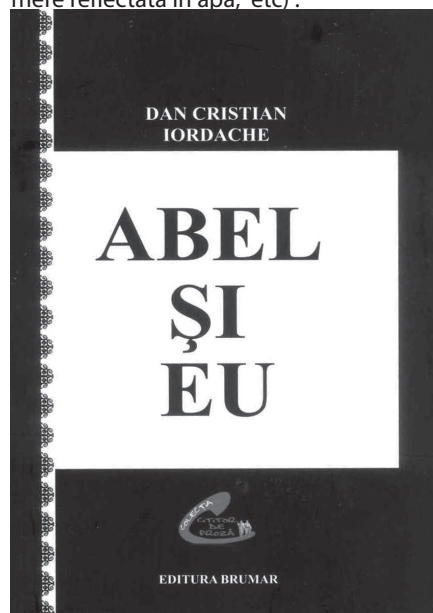
Creioane, Daniel Corbu meditănd despre *Dumnezeu, așteptate și neant* Gellu Dorian, Cassian-Maria Spiridon și alți postmoderniști care formează latura metafizică moldavă a acestui curent – după părerea poetului Daniel Corbu etc);

3. poezii care plonjează din aparență în esență și rămân ancorate în ea (Lucian Blaga, potențând luciferic misterul, Nichita Danilov care, după un colț de stradă, descoperă ideile platonice sau vidul primordial descris de Lao Tze, Virgil Mazilescu etc)

4. poezii care stau în esență uneori, bolborosind de acolo adevăruri ciudate, Cezar Ivănescu monologând cu sine însuși despre metafizica indiană, Paul Aretzu dialogând cu Dumnezeu, Nichita Stănescu forând în necuvinte, George Bacovia smolindu-se în infern etc.);

5. poezii care odată pătrunși în esență sunt dezamăgiți sau o bagatelizează/de-montează/ironizează și privesc din esență spre aparență ridiculizând-o sau revoltându-se (situații echivalente deconstructive), Doru Dăncuș care arde până devine *Scrum*, Mihai Gălățanu care ridiculizează vulgar mitul patriei dar descrie alteori, avataile vieții cu o forță neobișnuită etc.);

6. poezii care după ce au pătruns în esență și sunt dezamăgiți și se întorc spre aparență construind lumi imaginare halucinante, ironice ori mitologizante (Mircea Cărtărescu constructorul epopeii *Levan-tul pe baza specificului nostru balcanic și al ciclului de romane Orbitor*, care descriu la nesfârșit complexul înghițirii/Iona, Traian T. Coșovei cu ale lui avioane mecanice, George Vulturescu cel care își construiește o mitologie proprie cu ajutorul simbolurilor Nordului spiritual și al Ochiului orb radiografiind lumea cu raza sa invizibilă, Ioan Vintilă Fintîș care crează o lume cu simbolurile Dealului purtător al generațiilor umane, porților de trecere dintre lumii, Integratorul/Demiurg, Icoana lumii efermere reflectată în apă, etc) .

Dan Iordache /1/ constituie, după părerea mea, un caz aparte. El se situează pe suprafața dintre aparență și esență, sondează esențele fără convingere, e un

iscoditor, un Toma necredinciosul, crede/ nu crede, se zbate astfel la nesfârșit. El se situează uneori în interiorul esențelor și privește de acolo spre aparență, șugubăț, cu ironie cu atât mai captivantă cu cât tonul rostirii pare mai serios, ceremonios, sau cu cât este mai grotesc-tandru: „ce chestie și viața / m-am trezit exclamând schfundat / pe trei sferturi în cada cu apă / (...) / nu am pățit nimic desigur / nu m-am iluminat / n-aveam nici un nimb în oglinda cețoasă / când am îmbrăcat halatul albastru / aveam doar o simplă tristețe / ca un vitraliu pe inimă prin care poți cerceta / în incubator / stadiul ființei nude dintre cuvinte / imagini gânduri / și altele” sau: „dau peste cap o bere / ce vremuri le pierzi dacă ești treaz / sau te pierd ele pe tine nu se știe niciodată”.

Din punct de vedere stilistic, Dan Iordache este original, fără dubii. Originalitatea nu se referă la conținutul ideatic ci la expresie. Citind poezia lui Dan Iordache am impresia că albia secată a unui râu a înflorit: „inima strălucește de parcă tocmai a fost descoperită / prin iarba gârbovită / de niște ochi cu o dantură perfectă”; „vechile metehne / cum ar fi plecarea apusului la pescuit / paharele astea multe / prin care viața trece și vine / ca un accelerat încolăcit peste moarte”; „ne vom lecui poate în definitiv / să mănjim tavanul tavanul / chiar dacă bancomatele sau adn-ul / vor funcționa mult / mult după plecarea noastră / ca niște degete descarnate întinzând mărul / care se povestește că a fost / oda-tă / oprit”.

Poezia se revărsă ca un vis. Nu e onirism ci contemplație detașată, reverie strunită conștient, din când în când. Problema autorului constă în a ști când să oprească fluxul verbal ca să nu se reverse la nesfârșit.

Titlul cărții afirmă că autorul se consideră urmașul fratelui bun, al lui Abel. Faptul că Abel a fost omorât de fratele rău, Cain, ne duce cu gândul la sacrificiul poetului pe tărâmul artei sale, el promotorul binelui și al frumuseții *abeliene* într-o lume tot mai *caineoasă*, malefică, răuvoitoare.

Vasile Andru, încearcă în textul tipărit pe coperta patru a cărții: „Dan Cristian Iordache, în acest al treilea volum al său, dă măsura de sus a inspirației, a realizării. ABEL ȘI EU este un volum care îl consacră printre poezii de primă mărime al momentului literar.”

Subscriu la această caracterizare.

Lucian GRUIA

Sebastian de vis

Copilăria cea mai frumoasă e aceea povestită de părinți. Dacă suntem sinceri, recunoaștem că și primele „amintiri” din copilărie sunt (și ele) povestite de părinți. Oricum, e o perioadă când omul e „în vis”, nu vorbește, nu știm (dacă și) ce gîndește, de fapt doar mănîncă și face ceva în pampersi. Păi, în „Sebastian în vis” proaspătul tătac Radu Vancu încearcă să salveze și această perioadă a fiului său, „de vis”.

Povestea a început pe internet și a crescut pe un blog creat special pentru Sebastian odată cu Sebastian. „Blogulețul ăsta e un album de poezie cu și pentru fiul meu, Sebastian Mihai, care azi, 15 iulie, împlinește două luni. Cam de două ori pe săptămână o să postez un poem, așa încît blogul să crească deodată cu bebelușul. Un blog-bebeluș cu poeme-bebelușe, așa dar”, scria Vancu sub titlul blogului, care se numește ca și cartea și care mai poate fi citit pe net: <http://sebastianinvis.unspe.com/>. Dar vă recomand să nu neglijați cartea, care are altă structură, fiind împărțită în VII cînturi, iar textele sunt puțin refăcute, șlefuite și oarecum altfel gîndite și nu mai începe fiecare poem cu „Sebastian în vis”, ca pe blog, așa debutînd doar fiecare cînt. Copertele cărții sunt foarte frumoase și create de Tudor Jelebeanu, iar motourile sunt din Nietzsche și Trakl. Cartea începe foarte frumos (căci, nu-i așa?, „pentru cine știe, frumusețea e vrăjitorie (...) frumusețe e ceea ce continuă”): „Sebastian în vis e Sebastian din trezie făcut poezie”. Cînd a devenit tată, Marius Oprea avea o teorie foarte convingătoare despre dictatura bebelușilor, care ar conduce lumea. Poate că de aici apare la Radu Vancu atît de des Friedrich Nietzsche, care – altfel – nu prea are ce căuta în lumea copiilor (și nici în cea a adolescenților!).

RADU VANCU

SEBASTIAN ÎN VIS

De altfel, „Sebastian în vis” de Radu Vancu nu este o carte pentru copii, e doar poate o carte scrisă în urma manipulării unui matur de un bebeluș: „Sebastian se joacă cu tati cu tandrețea măcelarului decrepit care-și îndoapă porcul favorit cu trufe sperînd să moară de inimă, să scape de cuțit. Îi injectează cantități demente de sentimente, și patetice, și bufe, direct în creierul clocotit, și tati cînd grohăie cu patimă, cînd guiță ascuțit”. Asta și pentru că „față de ochisorii lui visînd, Arta e pitică”, iar Sebastian în vis „își face din lume paradis”. La Vancu „angî-angî” rimează cu „Lao Tî”, iar „baby-mikado ascultă Nirvana la iPod”. Avem și umor raduvanchian „tradițional”, și link-uri aluzive, și alte surprize: „Sebastian în vis îl vede pe Sebastian

din realitate (...) Sebastian zîmbește subțire, știind că realitatea nu există, chestie de altfel nu foarte tristă – dacă realitatea ar avea prostul gust să fie reală, treaba ar fi nasoală (...) Sebastian în vis, tot privindu-l, adoarme cu capul pe burta lui Leonid Dimov”. În carte apar și personaje secundare: Pisićine, Broscaporc, Nietzsche, Nietzscheleț, Arta, Asasina, tati și Camimami, Magul Tadjic, Supra-Omulețul, ex-supra-piticul, fluturcarii... dar regele lor e Sebastian, care e de vis.

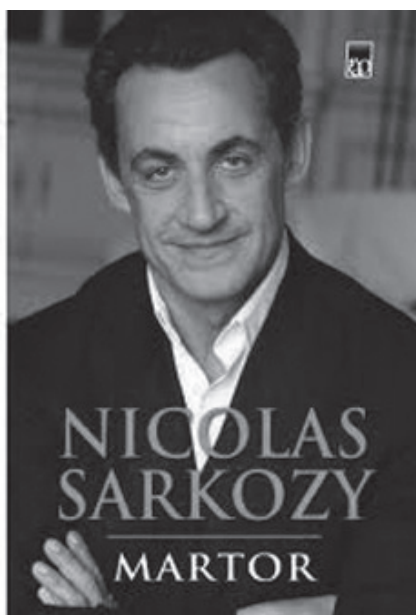
Mihail VAKULOVSKI

Ascensiunea Franței

Motto:

„Eu nu sunt reprezentantul unui clan, al unei secte, și nu am să servesc interesele unui partid. Voi fi susținătorul unui climat de liniște și de unitate națională”

Nicolas Sarkozy

Inițial, am intenționat să intitlăm recenzia noastră despre cartea lui Nicolas Sarkozy „Decăderea Franței”, un titlu care ar fi intrigat, neîndoindu-ne, pe cei mai mulți cititori, obișnuiți cu prestigiul mondial al Franței, evocat de-ar fi să-l cităm doar pe François Guizot („Istoria civilizației în Europa. De la căderea Imperiului roman până la Revoluția franceză”, Ed. Humanitas, 2000, p. 23): „Aproape nu există o mare idee, un mare principiu de civilizație care, pentru a se răspândi pretutindeni, să nu fi trecut mai întâi prin Franța”. Într-adevăr, de secole, Franța a beneficiat grație așezării geografice și istoriei sale de un real ascendent în Europa, iar limba franceză devenise o a doua limbă maternă pentru protipendada europeană cât și pentru curțile monarhice europene. Atunci de ce s-ar putea vorbi despre decăderea Franței? Este o concluzie la care oricine poate ajunge, în urma lecturii recentului volum al lui Nicolas Sarkozy care preia președenția Franței într-un moment dificil. Conștient de carențele Franței, noul președinte francez vrea să-i dea un impuls care s-o readucă

la forma ascendentă, de odinioară, cînd Franța era stimată și ascultată oriunde în lume: „Actuala reputație a țării noastre în lume nu este bună. Suficiența franceză displace, venind din partea unei țări care are serioase probleme interne” (p. 145). Descendent al unei familii de emigranți din prima generație, după tată (originar din Ungaria, stabilit în Franța după Yalta) și a doua generație, după mamă (bunicul matern era evreu sefard din Salonic), fără veleități politice, practicant al avocaturii („Îi datorez independența de care aveam nevoie pentru a rămîne un om liber”, p. 7), și ministru (de interne, economie și finanțe), în timpul președenției lui Jacques Chirac (în treacăt fie spus, J. Chirac este unul dintre oamenii politici francezi cu o mare longevitate: deputat, ministru, premier, primar al Parisului, președinte al Republicii franceze), Nicolas Sarkozy, adept al dreptei, întreprinde de-a lungul a peste două sute de pagini o necruțătoare analiză a Franței contemporane, dezvăluind fără menajamente slăbiciunile actuale și oferind, în același timp, soluții de ascensiune. Pornind deci de la aceste premise, considerăm utilă lectura acestei cărți de către clasa politică românească. Scrie Nicolas Sarkozy: „iar francezii au dreptate să ceară mai puține cheltuieli și mai multă exigență în gestionarea banului public”, p. 140), pentru claritatea expunerii, dezvăluirea unor racle ale societății franceze și încercarea de a găsi soluții de redresare și reafirmare a Franței în lume. Ceea ce ne uimește este faptul că Nicolas Sarkozy, francez de adopțiune, se identifică cu idealurile națiunii franceze, mai bine, decât un localnic, francez din moși-strămoși: „Mi-ar plăcea să vă împărtășesc în această carte ceea ce am dorit să fac, ce doresc să fac și, mai mult decât atît, tot ce se poate face” (p.10). Adept al muncii și al meritocrației, Nicolas Sarkozy propune poporului francez votarea unui proiect național, sprijinit pe clasa mijlocie și intensificarea muncii – „Eu nu cred că francezii au pierdut gustul muncii. Dimpotrivă, ei sunt exasperați că acela care muncește este astăzi plătit mai puțin decât cel care stă pe margine și se uită... Munca nu mai este nici o garanție de promovare socială, nici de acces la proprietate” (p. 114) -, în care schimbarea să fie rezultatul „efortului, muncii și meritului...”. În ceea ce privește instabilitatea politicii franceze în ultimele decenii este cauzată de absenteismul generat de criza guvernamentală. Comparativ cu țările limitrofe – Germania, Spania, Anglia -, Franța și-a schimbat mai des guvernele, iar poziția generală a Franței în clasamentul națiunilor lumii este într-o continuă scădere. Conștient de faptul că vitalitatea unui popor este dată de calitatea învățămîntului („nu există progres social fără progres școlar”, p. 191), și a sănătății poporului respectiv, Nicolas Sarkozy dorește ca învățămîntul francez să devină mai performant (spre surpriza noastră Sorbona se află pe locul 46, în topul celor 500 de Universități, întocmit de Universitatea din Shanghai),

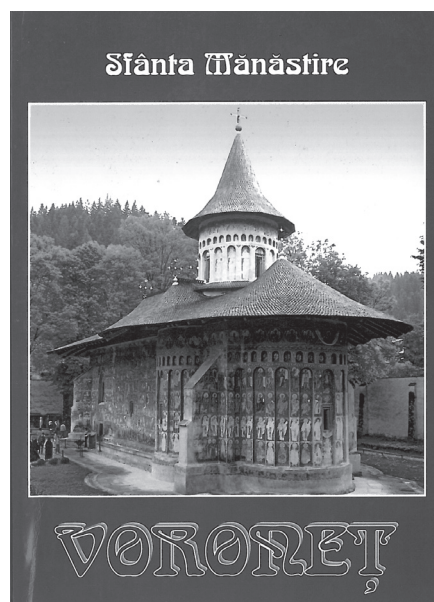
iar tinerii francezi să se realizeze în Franța, nu în străinătate: „De decenii, Franța nu încetează să descurajeze inițiativa și să pedepsească reușita” (p.108). Într-adevăr, a existat o vreme când două școli de tradiție rivalizau în Europa: franceză și germană, cu reverberații până în Principatele Române, între membrii Junimii aflându-se, până târziu, exponenți ai celor două școli, iar în primele decenii ale secolului al XX-lea, tinerii români sunt atrași spre alte orizonturi intelectuale. În concluzie, o carte densă, plină de idei și sugestii, încât ar trebui continuu mediatizată, Nicolas Sarkozy este totodată convins că „puternicile legături de prietenie și respect care unesc de atâta vreme Franța și România” vor continua în cadrul Uniunii Europene.

Ionel SAVITESCU

MÂNĂSTIRILE – focare de cultură

„E semn că la Voroneț se așează o viață monahală bazată pe cărturărie, cum spațiul acesta spiritual o merită”

(ELVIRA SOROHAN)

Dintotdeauna, mănăstirile s-au constituit în veritabile focare de cultură, în ele alcătuindu-se anale, pomelnice domnești și boierești, se scriau cronici, se făceau traduceri de cărți religioase, care erau împodobite cu miniaturi, iar copertele acestor cărți erau îmbrăcate, adesea, cu broderii de metal prețios, mănăstirile fiind, totodată, asemenea cetăților întărite, locuri unde se depuneau spre păstrare anumite valori personale sau ale principatelor. În salba de mănăstiri existente în Bucovina, loc sacru prin excelență, binecuvântat de Bunul Dumnezeu, Voronețul este, fără îndoială, una dintre cele mai renumite, evident, pentru vechime (1488), deși Putna o depășește, cât și pentru pictura exterioară ce o împodobește (originală din 1547), fiind, poate, cea mai vizitată mănăstire românească – „Mai ales în zilele de octombrie, când lumina capătă scilipiri de aur, pictura are nuanțe pe care nu le vedem niciodată în alte zile ale anului. Cine ajunge la

noi într-o toamnă cu un cer senin se poate scoti un om ales. Atunci afirmația că Icoanele Voronețului radiază lumină sfântă nu mai este o simplă figură de stil. Este o cutremurătoare realitate spirituală care atinge sufletul privitorului. Cine ascultă în acele zile explicații și dorește să se apropie de Hristos deschizând porțile sufletului, simte că bea din izvorul tămađuitor al apei frumuseții liniștitoare”, v. „**Voronețul învăluit în lumină albastră**”, în vol. „**Pelerin în căutarea luminii**”, Ed. Thesis, Sibiu, 2004, pp. 34 – 35, de monahia Elena Simionovici –, inclusiv de turiștii de pe diferite meridiane ale Terrei. În decursul anilor, despre Voroneț s-au scris studii pătrunzătoare, s-au făcut comunicări savante, iar Petru Comarnescu (acest fruntaș al generației '27), împătimit de Voroneț, unde este înhumat, i-a dedicat o monografie (1965), de mult timp epuizată și nereeditată, așa încât se simțea nevoia unei noi cercetări și actualizări a comorilor artistice și religioase ale acestui sfânt lăcaș. Această întreprindere, deloc ușoară, dar de care se achită în mod exemplar, și-a asumat-o, de astă dată, monahia Elena Simionovici. Trăind de decenii în acest spațiu sacru – frumoasa și dulce Bucovină –, monahia Elena Simionovici a avut acces la anumite cărți intruabile, pentru cei mai mulți dintre noi, poate din imboldul interior insuflat de Dumnezeu, poate la recomandarea unei fețe bisericești, încât notele pe marginea tomurilor consultate uimesc. Din păcate, puțini intelectuali ai zilelor noastre au beneficiat de astfel de lecturi. De ce? După opinia noastră, cultura europeană începând cu Erasmus din Rotterdam (1466 – 1536) a pus, în special, accentul pe latura laică. Acest Erasmus, deși a fost educat și a trăit la mănăstire, a cultivat în mod predilect pe autorii păgâni greci și latini, așa încât explozia de carte religioasă petrecută după 1990 este benefică. Cartea în chestiune este segmentată în trei părți și un epilog, beneficiază de un dens **Cuvânt înainte** semnat de Stavrofora Irina Pântescu Stareța Sfintei Mănăstiri Voroneț („Cartea este o invitație de suflet lansată spre creștinii care caută cale spre mântuire, de a veni și a reveni peste ani la Voroneț ca spre un izvor limpede ce răcorește sufletul de arșița vieții”), și o doctă prefață – **Voronețul și Icoanele lui** –, datorată cunoscutului om de cultură ieșean Doamna Elvira Sorohan: „Și cartea despre care vorbim emană lumină, aceeași lumină albastră, pură, ca aceea care înconjoară spațiul Voronețului, chemător spre credință și împăcare”. Așadar, am început lectura acestui op cu nesaț. După câteva decenii de ateism cultivat de un regim bestial și inuman, care-și idolatriza conducătorii, aidoma, vechilor regi și împărați păgâni de pretutindeni, lumea revine treptat la dreapta și binefăcătoarea credință în Dumnezeu. Partea întâi este dedicată întemeierii Mănăstirii Voroneț, actuala biserică ridicându-se pe locul uneia mai modeste de lemn și a viețuirii în preajmă a Sfântului Cuvios Daniil Sihastrul și a ucenicilor săi: Cuviosul Misail Ieroschimonahul, Cuviosul Efreim Ieroschimonahul, Cuviosul Ioan Monahul, Sfântul Epifanie. Cucernică viață a avut Daniil Sihastrul, încât Ștefan cel Mare l-a luat drept sfetnic (1457), consultându-l adesea în ajunul unor mari bătălii. Numindu-se

prin naștere Dumitru, apoi, la călugărie David – „Acest tânăr monah David era foarte râvnitor în nevoia vieții călugărești. Cel mai mult iubea liniștea, postul și rugăciunea. Zilnic nu gusta nimic până la asfințitul soarelui, iar uneori postea desăvârșit câte trei și chiar cinci zile și se hrănea numai cu legume și ierburi. În ascultare era tăcut, blând și tuturor supus, iar la biserică zăbovea ziua și noaptea ca o candelă mereu nestinsă. Încă și la chilie dormea puțin pe un mic scăunel, mereu veghind și cugetând la cele dumnezeiești. Iar dintre cărți cel mai mult iubea **Psaltirea** pe care o știa pe de rost și o repeta zilnic”, p. 17 –, apoi, după îmbrățișarea schivniciei devine Daniil și se retrage departe de lume, înainte de 1450. Revine la Putna după ctitorirea mănăstirii, apoi, după 1470 se refugiază în codrii din apropierea Voronețului: „Într-adevăr, sfântul Daniil Sihastrul a creat în Moldova o mișcare isihastă, aproape fără egal, înnoind astfel pentru multă vreme viața duhovnicească în mănăstiri și schituri și ridicând, o întreagă generație de sihaștri și rugători ai neamului” (p. 21). După ctitorirea Sfintei Mănăstiri Voroneț, Daniil Sihastrul a fost egumenul mănăstirii aproape zece ani. S-a stins la o vârstă înaintată în 1496. Această primă parte se încheie cu câteva considerații asupra identificării la Voroneț a două inestimabile exemplare de carte veche românească: **Codicile Voronețean** (descoperit în 1871 de Gr. Crețu) și **Psaltirea Voronețeană** (găsită în 1882 de Simeon Florea Marian). Ocuparea Bucovinei, în 1775, de împărăția habsburgică a făcut ca viața monahală și cărturărească să apună, mănăstirea rămânând ca un simplu monument istoric. Abia după 206 ani, în 1991 prin Decizia nr. 1 din 14 martie 1991, semnată de Înalț Prea Sfințitul Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, Mănăstirea Voroneț își reia viața monahală ca Obște de călugărițe sub stăreția Stavroforei Irina Pântescu. Evident, în structura lucrării, partea cea mai consistentă este a doua **Icoanele Voronețului – ferestre spre cer**, dedicată expunerii și interpretării acestor icoane ce i-au consolidat faima: „Pictura exterioară a Bisericii Mănăstirii Voroneț, luminoasă și caldă este atât de convingătoare și de unică, încât cei ce o văd n-o uită niciodată. Această stare de bucurie o generează mai întâi prin puterea adevărilor din Sfânta Scriptură pe care le ilustrează dar și prin harul pictorilor, cu siguranță monahi, care au fost atât de luminați încât nici o stridență de formă, de culoare, de conținut, nu lezează ochiul și sufletul privitorului” (p. 64). Dacă în prima parte am admirat talentul evocator al monahiei Elena Simionovici, în această a doua parte impresionează profunzimea interpretării icoanelor, cu nimic mai prejos decât a unui critic de artă consacrat. Vom ilustra numai cu câteva excerpte, lăsând fiecăruia dintre potențialii lectori delectarea unor considerații inspirate: „**Sfântul Gheorghe**” („Mulți dintre străinii care au fost atinși suflătește de această minunată Icoană, mi-au mărturisit că ar mai veni în România, din îndepărtatele lor țări, pentru a revedea Icoana Sfântului Gheorghe de la Voroneț”, p. 40), **Deisis** („obligă, parcă, pe fiecare om să ia aminte la sine însuși... Icoana **Deisis** a fost o fereastră deschisă spre cer și a adus în suflet o rază de speranță în **MÂNĂSTIRE**”, pp. 44 – 46), **Sfântul**

Cuvios Daniil Sihastrul („Se observă seninătatea chipului, pe care i-a dat-o rugăciunea, ochii luminoși și calzi din care izvorăște nădejdea, ținuta sobră, smerită dar și măiestroasă pe care i-o dă siguranța că slujește Împăratului împăraților”, p. 47), **Arborele lui Iesei. Genealogia Mântuitorului** („Este o compoziție vastă, cu peste o sută de personaje: regi, profeți mesianici, conducători de seminții, înca-drați într-o explozie florală de o armonie și de o cromatică desăvârșită... La Voroneț, ca și la Moldovița, Sucevița, Humor sau Arbore, cântă cuvile. Pentru un suflet sensibil, iubitor de adevăr divin, contemplarea lcoanelor acestor Biserici este o trăire unică...” iar frumusețea Mântuitorului este „una desăvârșită, care depășește frumusețea tuturor ființelor. Este o frumusețe spirituală, nu fizică...”, pp. 64, 71, 73), **Judecata de Apoi** („Scopul Judecății este acela de a arăta cum fiecare a folosit darul vieții, al existenței...”, p. 98. Judecata de Apoi este **universală, solemnă, publică, dreaptă, definitivă, supremă, înfricoșătoare**). Spațiul nu ne permite a aminti și alte picturi din pronaos și naos, apoi, descrierea Sfântului Altar încheie aceste sugestive descrieri și interpretări ale lcoanelor Sfintei Mănăstiri Voroneț (executate, cum precizează autoarea cărții, de meșteri originari din Moldova), încât cu acest ghid orice vizitator al mănăstirii va înțelege mai ușor pictura și descifrarea semnificațiilor. În fine, ultima parte a treia și Epilogul, reproducerea picturilor și notele bibliografice întregesc o lucrare de excepție ce merită a fi așezată la loc de cinste, în biblioteca tuturor acelora, și nu numai, iubitori de Voroneț.

Ionel SAVITESCU

Două studii valoroase despre opera Carmen Sylvei

Silvia Irina Zimmermann, născută Rada, la Sibiu în 1970, după studiu în România și Germania își prezintă în 1996 lucrarea de masterat **Farmecul regatului îndepărtat. „Poveștile Peleşului” de Carmen Sylva*** la Universitatea din Marburg, iar în 2003 la aceeași universitate teza de doctorat **Regina poetă Elisabeta, prințesă de Wied, Regina României, Carmen Sylva (1843-1916). Automitizare și comunicare dinastică prin literatură****, disertație apărută inițial on-line.

În 2010 publică această lucrare la editura *ibidem* din Stuttgart, iar în 2011 lucrarea de masterat, deci cronologic în ordine inversă.

După pierderea unicei fiice, Maria (1870-1874) și stimulată fiind de poetul Vasile Alecsandri, regina Elisabeta începe să traducă din literatura română în germană, considerându-se o mijlocitoare între cele două culturi. La început semnează cu pseudonimul „E. Wedi”, anagrama de la „Wied”, apoi, „F. de Laroc”, anagrama de la „Femme de Carol”, până ajunge la « Carmen Sylva » - cântecul pădurii.

A început să scrie în 1880 și desfășoară această activitate pe o perioadă de peste trei decenii.

Opera ei însumează volume de poezii, nuvele, romane, basme, piese de teatru, eseuri, însemnări autobiografice și aforisme.

Unele opere le scrie împreună cu Mite Kremnitz și sunt semnate cu pseudonimul « Dito und Idem ». Este vorba de « Dintre două lumi », « Astra » și « Poșta militară de campanie », romane epistolare scrise la două mâini care s-au bucurat de succes în Germania.

Dacă în timpul vieții i-au fost traduse multe opere în română, după moarte, în schimb, aproape deloc iar mai târziu, din motive politice, erau aproape interzise.

După 1990, în schimb, i se publică « Poveștile Peleşului » la mai multe edituri din țară, începând cu editura Argo din Timișoara.

De subliniat că în 1882, la propunerea Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice de atunci, Titu Maiorescu, « Poveștile Peleşului » s-a acordat ca și carte de premiu pentru elevi. De-abia un an mai târziu, în 1883, apare cartea în Germania (îmbogățită cu « Balta » și « Puiul »).

« Poveștile Peleşului » au fost comparate fie cu basmele sau legendele populare, fie cu « Metamorfozele » lui Ovidiu.

Moralei i se acordă un spațiu larg în « Poveștile Peleşului » iar eroii sunt individualizați prin denumiri, au nume românești. Sfârșitul poveștilor este trist, doar în « Omul » asistăm la un sfârșit fericit.

Este scoasă în evidență frumusețea erolor, îndeosebi a fetelor și întâlnim o mulțime de diminutive.

« Poveștile Peleşului » sunt basme culte în care s-a păstrat mostra orientativă din basmele populare » (p. 50) - afirmă cercetătoarea. Este vorba de fapt de formulele de început și de sfârșit, tipice basmelor populare românești.

Coloritul local e oferit de prezentarea atmosferei rurale, descrierea portului popular, amintirea obiceiurilor și dansurilor.

Punctul de plecare în povești îl constituie ținutul geografic. Există motive din literatura populară românească (balada « Miorița », mitul « Zburătorului », legendele istorice) precum și din basmele și legendele germane (mai ales spiridușul) - constată autoarea studiului.

Sunt amintite și evenimente de istorie contemporană, precum punerea pietrei de temelie și construirea castelului Peleş, perioada de domnie a regelui Carol I. războiul de independență al românilor (1877-1878).

Intenția Carmen Sylvei este de a face reclamă pentru castelul Peleş și împrejurimile acestuia pe de o parte, pe de alta de a elogia monarhia.

Sunt producții literare și nu repovestiri ale basmelor și legendelor populare și pot fi considerate, pe drept, « mici opere de artă » pentru că autoarea îmbină propria-i fantazie cu motive din literatura populară, le pune apoi în legătură cu ținutul geografic dând astfel impresia unor povești oferite pe cale orală.

Și în « Robia Peleşului », cu puternice accente autobiografice, legătura dintre real și basm va fi exploatată convingător, prin poetizarea, respectiv redarea feerică a naturii. Nu numai prezentarea de basm ci și pictarea naturii, coloritul festiv, pot fi

admirate ca drept ceva « minunat », « foarte frumos » - conchide autoarea studiului.

În ampla disertație de doctorat, constituită din opt capitole mari, asistăm la o sinteză asupra întregii creații literare a Carmen Sylvei.

Cercetătoarea își propune din capul locului să răspundă la o serie de întrebări, precum : A fost Elisabeta (Carmen Sylva) o regină progresistă prin activitatea ei literară ? În ce măsură este marcată opera literară a Carmen Sylvei de biografia reginei și în ce măsură poate fi privită opera sub aspectul relației publice literare în propria-i cauză și pentru dinastie în România ? Mijlocește o concepție progresistă sau conservatoare despre lume ? De cât succes s-a bucurat scriitoarea din partea criticii în timpul vieții ? (p. 22)

Se constată că temele preferate au fost autobiografia, natura umană, femeia în familie și societate, patria germană și regatul românesc. Scriitoarea critică demagogia, șomajul și prostituția.

Dintre slăbiciunile naturii umane sunt criticate egoismul, dușmănia, invidia și ideile preconcepute. Motivul sărăciei este redat în mod sentimental și șablonard. Autoarea nu critică munca grea, despre munca manuală are o opinie pozitivă. Consideră că pătura bogată ar trebui să acționeze în mod altruist.

« Carmen Sylva susține, prin urmare, o concepție conservatoare despre dreptatea socială, care este marcată de supunerea oamenilor la soartă și ordine socială » (p.373) - concluzionează, pe drept, cercetătoarea.

O altă temă majoră este problema căsătoriei și prezentarea femeii în familie și societate. În poezii apar fericirea și suferința mamei precum și idealizarea virtuților femeiești.

Problema căsătoriei în opera epică este prezentată din punctul de vedere al femeii ca victimă, dependentă de bărbat, adesea apărând situații conflictuale. Femeile din proza Camen Sylvei sunt căsătorite și cu mulți copii, dar ele sunt în posesia bărbatului, victima geloziei și brutalității acestora.

Tematizarea slăbiciunii bărbătești precum dragoste posesivă, gelozie, pasiunea jocului sau violența se datoresc bolii sau infirmității bărbatului, așa încât până la urmă negativă comportare a acestuia față de soție este scuzată. Femeile, în ciuda înjosirii în căsnicie și a torturii psihice sau fizice, sunt cele care dovedesc « tărie », purtând cu răbdare durerea, precum martirii.

Lipsa copiilor este motivul esențial al problemelor în căsnicie. Din punctul de vedere al femeii lipsa copiilor este interpretată drept rată individuală. Femeia trebuie să-și îndeplinească datoria ca soție și mamă, Carmen Sylva susținând așadar idealul feminin burghez al secolului al XIX-lea.

Alte aspecte în opera ei - observă cercetătoarea - sunt problema educației, tematica războiului și motivul supraomului.

În probleme pedagogice este foarte avansată pentru timpul ei. Ea critică educația autoritară și susține pedagogia fără violență, care se bazează pe înțelegerea suferinței copilului și pe aptitudinile și deprinderile acestuia.

În problema războiului se înscrie cu opere care moralizează și condamnă războiul până la bagatelizarea acestuia ca « *amusement al bărbaților* ».

Carmen Sylva are o concepție conservatoare despre lume și o tendință moralizatoare mai ales în operele cu tentă politică, concluzionează autoarea studiului.

Ea recepționează în original noile apariții editoriale în franceză, germană, engleză și română, era ca o mecenă a artei și o binefăcătoare activă. Ținea salon la București și Sinaia și avea legături cu personalități culturale internaționale dar și naționale, precum Vasile Alecsandri, care o încurajează să-și publice primele opere.

Textele ei lirico-epice sunt manieriste și se înscriu în tendința clasicoromantică iar prin abordarea tematicii sociale poate fi comparată cu mulți poeți ai naturalismului timpuriu din Germania.

Acordând însă întâietate eticului în locul esteticului, ea se distanțează de curentele literare din jurul anului 1900, care pledeau pentru arta pentru artă.

Tematica vastă și naivul amestec de stiluri (Biedermaier – afirmă cercetătoarea la un moment dat) trebuie privite sub aspectul voinței de popularitate.

Prin versuri, basme și povești vrea Carmen Sylva să fie aproape de popor și populară dar, în schimb, prin lirica meditativă, epigrame, piese de teatru și chiar prin unele texte în proză cu numeroase aspecte mitice, alegorice și religio-filosofice ea se adresează cititorului instruit.

Cercetătoarea vorbește pe drept despre un stil naiv amestecat la Carmen Sylva.

Prin opera sa regina-scriitoare făcea propagandă pentru regatul românesc și dinastie, se automatiza ca regină umanitară, făcea reclamă pentru torn și încerca să mijlocească încredere în monarhie.

În concluzie, este vorba despre două lucrări științifice deosebit de complete și complexe, care scot în mod obiectiv la lumină personalitatea scriitoarei Carmen Sylva cu luminile și umbrele ei și care ar merita cu prisosință să fie traduse și publicate în țară sau, cel puțin, să se găsească o editură care să negocieze cu cercetătoarea de origine română în vederea realizării de către aceasta a unei lucrări de sinteză.

Se cuvine menționat și faptul că Silvia Irina Zimmermann lucrează momentan la traducerea cărții lui Gabriel Badea-Păun « Carmen Sylva. Uimitoarea regină Elisabeta a României », apărută inițial în 2003 la editura Humanitas și reeditată până în 2010 de patru ori, carte care urmează să apară în toamna acestui an la aceeași editură ibidem din Stuttgart

*Silvia Irina Zimmermann: **Der Zauber des fernen Königreichs**. Carmen Sylvas „Pelesch-Märchen“, ibidem-Verlag, Stuttgart, 2011, 170 p.;

** Silvia Irina Zimmermann: **Die dichtende Königin**. Elisabeth, Prinzessin zu Wied, Königin von Rumänien, Carmen Sylva (1843-1916). Selbstmythisierung und prodynastische Öffentlichkeitsarbeit durch Literatur, ibidem-Verlag, Stuttgart, 2010, 473 p.

Mircea M. POP

MÂNTUIRE PRIN POEZIE

Anatol Ciocanu este un poet basarabean cu ecou internațional, fiind tradus la Moscova, Kiev, Tbilisi, Erevan, Țările Baltice, Bulgaria, Iugoslavia, SUA, Brazilia, domnia sa a ales să se mântuiască prin poezie, considerând că numai așa cuvântul se identifice până-n adâncurile ființei cu durerea și că în felul acesta durerea unui popor poate să depășească pragul lamentațiilor și să intre în mentalul celor din jur. Poetul a fost distins cu numeroase premii printre care și Premiul Național al Republicii Moldova pentru volumul „Cântecele mântuirii”, în 2002. Versul domniei sale absoarbe respirația Moldovei de odinioară și cea de astăzi, cu întreg spectru de trăiri, cadrul natural constituie ecranul de proiecție al sentimentelor, imaginile încorporate în suflul poetic iau culoarea pădurilor și câmpurilor basarabene: „pământ pentru vecie, spre a nu se mai sfârși / horele, vinul, și-n toamne lungi, belșugul... / capul de zimbru-n praviți nu poate adormi - /”.

Aceste câteva versuri au forță să prezinte chiar stema unei țări, emblematicizând fiorul de veacuri al Moldovei. Anatol Ciocanu scrie o poezie caldă, într-un ton clasic, plină de muzică, plăcută lecturii, dar în același timp străbătută de multă durere și tristețe. Micile puseuri de oralitate flexibilizează materia lirică, dând un plus de energie versurilor, care, uneori, lasă impresia că se oflesc dintr-o prea mare forțare a rimei. Fiecare poem are în spate câte o poveste tristă ce vine din istoria acestui popor, care se amplifică prin fiecare cuvânt generând un ecou dureros în sufletul cititorului. Natura intră și ea în complicitate cu poetul vibrând la sentimentele și emoțiile acestuia. Nu putem trece cu vederea cromatismul antrenat în imagistica poetică, culorile sunt spectral dispuse, sincronizându-se cu intensitatea trăirilor și emoțiilor creionând un cadru feeric, numai bun pentru visare. Poezia lui Anatol Ciocanu este pătrunsă uneori de un romantism agresiv, dar fără a aluneca în desuetudine. Poetului nu-i lipsește nici tonul baladesc, când o face, o face pe un portativ liric extrem de bine ales, antrenând atât muzicalitate cât și fiorul unei legende, acesta frisonând doar aluziv materia lirică lăsându-l pe cititor să-l contureze pe de-a-ntregul epicul. Este de ajuns să exemplificăm prin câteva strofe din poemul „Baladă”: „Sau depărtat cocorii și viile cu rod, / Toamna-și lungește-n zare fantasticul exod / Cu clipociri de aur, cu turme-n pas de unt, / Cu dimineți de lapte și creștetul cărunț. / Câmpu-și trăiește o viață ce nu mai este-al lui, / A împărțit ca Domnul din ce-a avut oricui / Și, răstignit sub stele, se lasă mut și orb / Ploilor lungi ce-l cată și-l mângâie, și-l sorb. / Prin zările de ceară, de must și de gutui, / Manole vine-acasă, dar Ana nu-i și nu-i; / Să fi venit – prin curte nu vede nici un semn / I-s ochii plini de doruri, mâinile-i par de lemn / Iar sufletul-i se zbate ca marea după flux - / Pe mănăstire timpul

cu ploi de prag a curs... / Umbra nevastei nu e, s-a spulberat în lut, / Doar gâlgăitul apei se aude - acolo mut /”. Interesant, mai toate epitele folosite de către autor în această baladă vin din lumea inocenței, a purității, parcă pentru a accentua nevino-văția naturii la tot ce-i agresiv în sânul ei. Poate o mai exigentă alegere a poemelor ar fi eliminat micile naivități și ar fi sporit interesul pentru această carte, care, pe alocuri, suferă de prea mult păunescianism, uneori forțat. Cu toate aceste mici stângăcii, volumul „101 poeme”, apărut în 2009, la Editura „Biodova” din București, merită toată atenția cititorului de dincolo și dincoace de Prut. Și nu numai.

Artemiza DAMIAN

REGULAMENTE

Concursul Național de Poezie „Cezar Ivănescu”

Concursul de poezie purtând numele marelui poet Cezar Ivănescu se desfășoară în cadrul **Festivalului Național de Poezie „Cezar Ivănescu”, ediția I**, care va avea loc în perioada 24 - 26 mai 2011 la Iași și Bârlad, în organizarea Societății Culturale JUMIMEA Iași – Muzeul Literaturii Române și a Centrului Cultural „Mihai Eminescu” Bârlad.

Concursul își propune descoperirea și sprijinirea tinerilor poeți de limbă română din România, Republica Moldova și din toată diaspora.

Pot participa tineri poeți până la 30 de ani, care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor din România sau ai altor uniuni de creație și care nu au volume individuale publicate.

Manuscrisele, constând într-un volum de autor care nu trebuie să depășească 100 pagini, scrise pe computer, corp 14, în două exemplare, se vor trimite pe adresa: **Muzeul Literaturii Române Iași, Str. Vasile Pogor nr 4, Cod 700110, Iași, jud. Iași**, până la data de **10 mai a.c.**, data poștei.

Lucrările se vor juriza după un *moto* la propria alegere a concurentului și care va fi trecut pe plicul de pus la poșta și pe fiecare pagină prezentată în concurs. Lucrările vor fi însoțite de un plic închis ce se va introduce în plicul mare cu lucrările și va purta același *moto*, iar înăuntru datele personale ale concurentului: numele, data nașterii, profesia, adresa exactă, telefonul, e-mailul și o scurtă prezentare a activității literare. Pe plicul mare, în loc de numele și adresa concurentului se va trece doar motto-ul.

Juriul, format din personalități marcante ale literaturii române, va acorda următoarele premii:

- Marele Premiu „Cezar Ivănescu” - 500 lei
- Premiul I - 400 lei
- Premiul II - 300 lei;
- Premiul III - 200 lei.
- 3 Mențiuni

La acestea se vor adăuga premiile unor importante reviste literare din România. Grupajele de poeme premiate vor fi publicate în Cartea festivalului.

LIVAL BOTOȘANI

www.livalimpex.ro

ȘI CONCURENȚA NE-AR MÂNCĂ

ELSACO

 live.botosani.ro

 stiri.botosani.ro

HYPERION

REDACȚIA

Pietonal Transilvaniei 3, Botoșani
Telefon/Fax: 0231-536322, 0231-517602,
0722-243633, 0746-760418
E-mail: m.ipotesti@gmail.com,
doriangellu@yahoo.com,
lucianalecsa2006@yahoo.com,
hyperion.botosani@yahoo.com

Redactor șef:
Gellu Dorian

Redactori șefi adjuncți:
Lucian Alecsa,
Nicolae Corlat

Secretar de redacție:
Vlad Scutelnicu

Redactori:
Elena Pricopie,
Andra Rotaru,
Ciprian Manolache

Redactori asociați:
Valentin Coșereanu,
Pompiliu Crăciunescu,
Valy Ceia,
Mihaela Anițului,
Ana Florescu,
Liliana Grecu (grafică)

Colegiul de redacție:
Anton Adămuț,
Adrian Alui Gheorghe,
Leo Butnaru,
Mircea
A. Diaconu,
Constantin Iftime,
Claudiu Komartin,
Emanoil Marcu,
Mircea Oprea,
Antonio
Patraș,
Petruț Pârvescu,
Doina Ruști,
Vasile Spiridon,
Dumitru Țiganiuc,
Matei Vișniec

Documentarist:
Dora Corlat

Culegere/distribuție:
Cornelia Turcan

Tehnoredactor:
Ciprian Boariu

Revista apare cu sprijinul **Consiliului Județean Botoșani**

Președinte: Mihai Țăbuleac
Sub egida **Memorialului Ipotești - Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”**

Director: Miluță Jijie
Editor: Fundația Culturală „Hyperion - Caiete botoșănene” Botoșani
Președinte: Gellu Dorian

Revistă membră APLER și ARPE

ISSN: 1453-7354

În acest număr semnează:

Christian W. Schenk, Adrian Alui Gheorghe, Dimitrie Grama, Florina Cercel, Ileana Cantuniari, Andra Rotaru, Magda Cârneci, Felix Nicolau, Naomi Ionică, Gellu Dorian, Vasile Spiridon, Călin Vlasie, Claudiu Komartin, Ioan Es. Pop, Iulia Militaru, Virgil Costiuc, Matei Hutopila, Virgil Diaconu, Vlad Scutelnicu, Petruț Pârvescu, Vasile Proca, Sterian Vicol, Vasile Iftime, Mariana Florea, Mircea Pop, Ruxandra Niculescu, Mihai Merticaru, Vasile Zetu, Marius Irimia, Angela Baci, A.G. Romilă, Dan Perșa, Elena Cardaș, Aurel Andrei, Cezar Florescu, Matei Bălan, Mircea Oprea, Adrian Buzdugan, F.M. Dostoievski, Lucian Băleanu, Irina Roxana Georgescu, Carmelia Leonte, Lucian Alecsa, Mircea A. Diaconu, Emanuela Ilie, Aida Hancer, Ion Roșioru, Monica Patriche, Dumitru Velea, Viorela Codreanu Tiron, Radu Voinescu, Valentin Coșereanu, Smaranda Pintilei, Ana-Elisabeta Florescu, Gerard Gasson, Leo Butnaru, Vadim Șerșenevici, Matilde Asensi, Dragos Cojocaru, Amelia Rosselli, Geo Vasile, Giorgio Caproni, Al. Cistelecan, Constantin Coroiu, Simona-Grazia Dima, Marius Chelaru, Liviu Pendefunda, Dumitru Mateescu, Dumitru Lavric, Gică Manole, Petru Ursache, Paul Gorban, Radu Florescu, Victor Ilieșiu, Andreea Teliban, Lucian Gruia, Mihail Vakulovski, Ionel Savitescu, Mircea M. Pop, Artemiza Damian

